[Pagina 1 - Fără text extras]

Războiul Mondial

Cealaltă față a Războiului

editat de

io an B olovan

Ru dolf GR Ä f

ha R aldhe PP ne R

oa na mi haela T ă ma ş

PRESA UNIVERSITAR Ă CLUJEANĂ

2016

Pe coperta:

Carte poștală, Colecția Direcției Județene Sibiu a Arhivelor Naționale ale României

Corectare: R OxANA MARIA Gâz

DTP: E DITH FOGARASIISBN: 978-606-37-00-

CUPRINS

„CELALALĂ FATA a războiului” indică faptul că trebuie să ne concentrăm asupra

Primul Război Mondial, care a avut un mare impact asupra influenței generațiilor ulterioare

nu doar perioada interbelică, ci și unii gândesc și acționează până aproape

prezent.

„Cealaltă față a războiului” simbolizează, de asemenea, disponibilitatea de a studia nu numai

aspectele militare dar și civile inclusiv perspectivele contemporanilor

pe celelalte laturi ale fronturilor.

„Cealaltă față a războiului” poate arăta, de asemenea, respectul față de toate micile contemporane -

oameni prea rar implicați fără să vrea într-o perioadă de violență densă.

În cele din urmă, „cealaltă față a războiului” înseamnă motivul pentru a participa la o inter-

discuție națională despre Studiile Primului Război Mondial care se concentrează pe subiecte mai puțin cunoscute pentru

lucrând în favoarea unui orizont mai mare.

Cele peste treizeci de studii din această carte reprezintă rezultatele unei conferințe

a avut loc la Universitatea Babeș Bolyai în octombrie 2015 și arată marea implicare -

mentul tinerilor savanți și interesul lor de a face noi cercetări.

Deși majoritatea autorilor provin din România, există și alți -

şi cei din alte ţări. În centrul atenţiei se aflã spaţiul românesc şi

regiunile sale diverse, dar diferitele subiecte arată că doar această zonă poate fi sub -

a stat ca un mic cosmos.

Conținuturile sunt structurate în trei părți: prima parte sub titlul „Politic

gândire și memorie” subliniază diversitatea de gândire a contemporanilor

și gestionează timpul războiului și acțiunile sale și arată diferitele aspecte ale mem -

ory ca o prismă colorată. A doua parte sub titlul „Naționalism” conține

mesajul că „Marele război” a avut o funcție destul de oficială pentru viziuni și

planuri între națiunile europene, în timp ce a treia parte a conținutului sub

titlul „Societatea civilă” se concentrează asupra unor aspecte referitoare la viața de zi cu zi.

nomene care nu corespund cu liniile de cap din istoriografie.

Sperăm că această publicație poate demonstra angajamentul serios al

Istoriografia română să se alăture la Studiile Primului Război Mondial și să indice că

o nouă generație va aduce în lumea cercetării niște „vânt nou”.

favoarea cunoașterii fără rezerve despre trecut.

EDITORII PREFAȚĂ

[Pagina 7 - Fără text extractibil]

GÂNDIRE POLITICĂ ȘI MEMORIE

[Pagina 9 - Fără text extras]

abstract

Această lucrare încearcă să se concentreze asupra demonstrațiilor de simpatie

în favoarea Franței, exprimată de o parte importantă a Ro -

opinia publică umană. Ca surse, am folosit în special presa,

de fapt câteva numere din „Universul” și „Adevărul” nou -

ziare din a doua jumătate a anului 1914 și primele luni

din 1915. Cât despre punct de vedere metodologic, eu cumva

a recurs la o abordare teoretică, subliniind importanța

ce a opiniei publice în relaţiile internaţionale. Rolul lui

opinia publică nu a fost luată în considerare doar, ci chiar

subliniată/subliniată de liberalismul interbelic, numită idee -

lism. Un număr mare de oameni și-au exprimat simpatia pentru

Franţa la Bucureşti, Craiova, Galaţi, Târgoviţte. Multi demoni -

au fost organizate de Acţiunea Naţională, Cultural

Liga şi Acţiunea Patriotică.

Cuvinte cheie

Opinie publica, Franta, Romania, idealism, interes national,

demonstraţii, Acţiunea Naţională. Franţa şi românul

Opinia publică la început

al MARElui Război

Adrian Du-te fugi

observații introductive și teoretice.

Rolul opiniei publice în relațiile internaționale

În general, teoriile relațiilor internaționale au neglijat sau

chiar a minimalizat importanţa şi rolul opiniei publice. Abilitatea -

opinia publică dintr-un anumit stat să influențeze, chiar și la o nesemnificație

cant măsura, deciziile de politică externă ale guvernului, a fost adesea ignorată

și chiar eludat. Realismul politic postbelic nu a ținut cont de poziția

presiuni posibile ale opiniei publice asupra deciziilor guvernamentale. Intr-un simi -

mai mult, la sfârșitul anilor 1970, realismul structural. Rolul principal

a fost dat diplomaților, guvernelor și comandanților militari.

Excepție de la această regulă a făcut, însă, liberalismul din perioada interbelică, numit

idealism. Idealismul a acordat o atenție sporită opiniei publice. The

teoria idealistă se opunea vechii diplomații, de fapt diplo-

macy, care a fost percepută ca întruchiparea „aroganței elitelor”. Din

perspectiva idealistă opinia publică ar trebui să aibă o importanţă mai mare decât

negocieri şi tratate încheiate în cancelariile diplomatice. De fapt, cel

diplomația secretă a fost respinsă categoric. 1

Pentru gânditorii idealişti, opinia publică joacă un rol proeminent în politică

viata in politica si implicit in relatiile internationale si politica externa. Ideea -

alismul pune accent pe contribuția opiniei publice dintr-o țară la formare

şi articularea comportamentului de politică externă a statului. Putem deci afirma

că idealismul nu ia în considerare doar rolul opiniei publice, unii -

cât de pe nedrept ignorat de alte școli de gândire, dar, de asemenea, îl subliniază. The

democratizarea relaţiilor internaţionale ar constitui un posibil scop pentru a

îndeplini, datorită misiunii esenţiale a opiniei publice. 2

Această lucrare își propune să dezvăluie câteva aspecte referitoare la câțiva demoni de simpatie -

straţii pentru Franţa şi Antanta. La începutul conflagrației mondiale,

o parte importantă a opiniei publice din România era francofilă. În ceea ce privește

motivele și motivațiile comportamentului adoptat, Republica Franceză a fost per -

primită ca sora mai mare latină a României și, în egală măsură, un model de civilizație

si cultura de urmat. Pe de altă parte, idealul național era animator

atât poporul român cât şi poporul francez. Idealul național românesc a fost con -

apărând dobândirea teritoriilor românești, care se aflau sub domnie străină -

inație. Aspiraţiile naţionale franceze se îndreptau spre recâştigarea Alsaciei şi

Lorena. Asemănarea obiectivelor a generat relații mai strânse și simțuri reciproce -12 nha d R ian Go R un

1. Vezi Stefano Guzzini, Realism și relaWunăXZYoii internaWunăXZYoionale. Traducere de Diana Istrățescu (Iați:

Institutul European, 2000), 45-50; Joshua Goldstein, Jon Pevehouse, RelaWunăXZYoii internaWunăXZYoonale.

Translated by Andreea-Ioana Cozianu, Elena Farca, Adriana Straub (Iaţi: Polirom, 2008), 149-

152. See also Hadrian Gorun, RelaWunăXZYoii internaWunăXZYoionale în secolul al XX-lea: Concepte fundamentale,

școli de gândire, repere istorice (Târgu-Jiu: Editura " Academica Brâncuţi" , 2011), 103-107.

2. S. Guzzini, Realism și relaWunăXZYoii internaWunăXZYoionale , 49-51.

pathy between the two countries in the eve of World War I. 3The development

of the bilateral relations was being materialized gradually, despite the growing iso -

lation of France after the defeat from 1870-1871.

Some sympathy demonstrations in favour of france

asa cum se reflecta in presa romaneasca

O dată am plecat de la aceste premise teoretice referitoare la rolul acordat

Opiniei publice în idealism, am încercat să evoc un demon de simpatie -

acţiuni în favoarea Republicii Franceze. Articolele de presă cuprinse în

ziare ca Universul şi Adevărul din a doua jumătate a anului 1914 şi prima

lunile anului 1915 mi-au servit drept surse principale. 4

Trebuie să clarific un aspect important. De fapt, felul de a acționa era tipic -

realistic pentru opinia publică francofilă din România. Opinia publicului -

ion a cerut adesea lui Ion I. C Guvernului Brătianu să adopte imediat

decizia de aderare la Antanta în Primul Război Mondial. împlinirea românului

interesul național a justificat un astfel de comportament. Interesul național este unul dintre cele mai multe

concepte importante valorificate de teoria realistă. 5

De când Antanta (alianța militară care includea Franța) promisese

sprijin pentru realizarea aspiratiilor nationale romanesti, multi romani

cetăţenii au venit în faţă, exprimându-şi marea simpatie pentru Franţa în oraşe

ale țării: București, Craiova, Galați, Târgovițte și altele. Multi demoni -

au fost organizate de către Acţiunea Naţională, Liga Culturală şi Patriotică

Acțiune . Contribuția unor personalități culturale și politice românești

precum Nicolae Iorga, Nicolae Filipescu, Vasile Lucaciu, Nicolae Titulescu și alții

ers a fost remarcabil.

A part of the press in Romania, such as the as Adevărul and DimineaWunăXZYoa newspa -

pers, were strongly pleading for Romania' s intervention in the war along with France.

Their director, Constantin Mille, attended all meetings of the National Action . The

Entente's followers managed to seize the newspaper Universul. The General Grigore

Crăiniceanu, a fanatic Francophile, was appointed director of this publication. 6fR a n c e a n d T h e Ro m a n i a n Pu B l i c oP i n i o n a T T h e B19

3. Hadrian Gorun, RelaWunăXZYoii politico-diplomatice și militare ale României cu FranWunăXZYoa în primul război

mondial. Foreword by Lucian Nastasă (Cluj-Napoca: Argonaut, 2009), 13.

4. I approached this topic in a paper published in Romanian. See Hadrian Gorun, "Opinia publică

românească ţi Franța la începutul primului război mondial" , in Românii în istoria Europei , vol.

I, ed. Marusia Cîrstea and Sorin Liviu Damean (Târgoviţte: Editura Cetatea de Scaun, 2013),

572-585.

5. See Hans Morgenthau, Politica între naWunăXZYoiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace. Translated

by Oana Andreea Bosoi, Alina Andreea Dragolea and Mihai Vladimir zodian (Iaţi: Polirom,

2007).

6. Pamfil şeicaru, România în Marele Război (București: Editura Eminescu, 1994), 74.

7. Universul , xxxI, 1914, 204. 14 nha d R i a n Go R u n

Demonstrations of sympathy for France grew by end of July 1914 in the con -

text of the outbreak of the world conflagration. Thus, a large group of French
rezerviştii au plecat din Bucureşti fiind chemaţi în Franţa prin ordinul de mobilizare. Multe
Românii i-au însoțit pe francezi până la Gara de Nord, arătându-și simbolul -
cale pentru Franța. Au strigat „Vive la France!" (Trăiască Franța), „Vive la
Roumanie!" (Trăiască România) Participanții au purtat flori în mână
și avea steaguri ale celor două țări. 7

Steagurile celor două state împreună subliniază sentimentul de solidaritate și
fraternitate între cele două popoare. Opinia publică francofilă era sigură
că Franţa ar putea juca din nou un rol vital în viaţa naţiunii române. Franţa
ar putea sprijini activ România să creeze un stat unitar, puternic și respectat în
arena internationala.

În ciuda deciziilor restrictive ale guvernului, manifestările sus -
portarea abordării franco-române nu a pierdut din amplitudine în august.
De exemplu, la reședința doctorului Ion Cantacuzino, franco-românul
Comitetul Asociației de Prietenie s-a întrunit, sub președinția lui George Diamandi.
Comitetul trebuia, printre altele, să trimită francezilor o telegramă de simpatie
Guvernul și să ajute familiile soldaților francezi și belgieni mobilizați care
s-au găsit fără niciun sprijin în România. 8

Dezideratul unității naționale a animat populația românească. ambele
în București și în alte orașe au avut loc mari întâlniri organizate de către
Liga Culturală , Societatea Carpaţi , Acţiunea Naţională , Acţiunea Patriotică ,
şi de către alte asociaţii similare care doreau alianţa României cu Franţa şi
Antanta. Cu ocazia acestor întâlniri, proeminente politice și culturale
personalități precum Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu, Barbu-ștefanescu Delavrancea,
Vasile Lucaciu, Octavian Goga, au susținut discursuri. Toți au susținut

Intervenția românului în războiul de eliberare a conaționalilor. Nicolae

Filipescu a fost cel mai activ politician român care a luptat pentru ca România să facă

se alătură Antantei. A organizat mai multe demonstrații în capitală. O serie de

la statuia lui Mihai Viteazul aveau loc procesiuni. Domnitorul medieval

a fost perceput ca simbol al luptei pentru unitate. Filipescu a fost sfătuit de ai lui

prieteni apropiați să preia conducerea mișcării pentru unitate națională și pentru intrare

războiul împreună cu Franța. De altfel, trei mari militanti, Nicolae Filipescu, Take

Ionescu și Emil Costinescu s-au angajat să se susțină reciproc și să continue munca -

ing până când vor determina intrarea în război alături de Franța, Anglia și

Rusia. 9

În septembrie 1914, Antanta a reușit să obțină primele succese majore.

În acest context, au avut loc proteste puternice împotriva Austro-Ungariei și în favoarea

a Frantei. Potrivit liberalului IG Duca la începutul toamnei anului 1914, la București

francofilia în creștere a fost exprimată atât de o parte a presei, cât și de studenți

8. Universul , 1914, 231.

9. IG Duca, Memorii (Timișoara: Editura Helicon, 1992, vol. I), 73-74. fR anceand T ro mâna Pu B lic oP iniona TT he B19

și publicul larg. 10 Cu ocazia unor astfel de întâlniri, oamenii strigau

„Vive la France”. Participanții au cântat imnul „Aux armes” și au interpretat var -

melodii patriotice. 11 Cererea de intervenție în războiul alături de Antanta

a fost explicit.

În ziarul Universul din 6 septembrie 1914 apare un articol intitulat

„Franța va câștiga”. Articolul este legat de revenirea în România a profesorului Toma

Popescu, care locuise în Franța la începutul războiului și astfel a putut

să înțeleg de acolo starea de spirit a populației civile: „Mă trezesc în întâmplare -

cel mai tare moment din viata mea datorita marii victorii franceze, am aflat dupa 9 zile

de standby în drum spre casă [...] În ceea ce privește starea de spirit a Franței, [...] poate fi trans -
cu următoarele cuvinte: „Fie câștigă, fie dispari”. Când o națiune întreagă este așa
conștient de marele moment în care se află, nu există niciun motiv pentru acea națiune
a nu fi învingător. Ceea ce m-a surprins [...] este calmul, încrederea, absolutul
lipsa oricărei îndoieli descurajatoare după luptele grele de la început și ferm
convingere în victoria finală. ” 12 Articolul era, desigur, despre prețios
Victoria franceză pe râul Marne (5-12 septembrie 1914), care a oprit
înaintarea periculoasă a armatei germane. Acest succes a întărit coeziune -
sion a natiunii franceze.

Mulți savanți și oameni de stat români și-au terminat studiile la Paris. franceză
cultura a jucat rolul principal în pregătirea lor intelectuală şi profesională. The
activitatea Acţiunii Naţionale în favoarea unităţii naţionale a fost foarte intensă.
Opinia publică română a aflat vestea referitoare la armata franceză
succesul lui Marne. După aceea, la București, Iați și alte orașe o serie de demoni -
s-au desfăşurat eforturi în favoarea intrării României în război de partea celor
Antanta. Apelurile mobilizatoare precum „Să trecem Carpații!” au fost în creștere -
extrem de comun. 13 Momentul părea favorabil unei intervenții reușite
în contextul victoriilor ruşilor în Galiţia.

La mijlocul lunii noiembrie 1914, propaganda pentru Franța și unitatea națională intenționează -
sificat. Pe 18 noiembrie, Acțiunea Națională a organizat un amplu protest la Dacia
cameră. Numărul de participanți a fost estimat la 10.000. Acolo vorbea
personalități precum Nicolae Filipescu, Dr. Toma Ionescu, Iulian Vrăbiescu, Nicolae
Popovici, Nicolae Fleva. Vorbitorii au aplaudat Franța și aliații săi și, de asemenea, au acuzat
metodele folosite de Austro-Ungaria şi Germania pentru a face din România aliatul lor.
Guvernul a fost invitat să se ralieze cât mai curând la Antanta, în ordine

pentru a asigura triumful legii asupra forţei. N. Filipescu a avut un pasional si stim -
vorbire ultitoare. El a subliniat faptul că victoria Antantei a fost împlinirea -
ment a idealului naţional, dar victoria Puterilor Centrale a însemnat înmormântarea celui
idealul şi deznaţionalizarea românilor ardeleni. 14 Jurnalistul
Charles Rivet a adresat la începutul iernii anului 1914 o telegramă pentru știrile Le Temps -
lucrare, în care a remarcat orientarea pro-franceză a opiniei publice
în România, care cerea o cooperare imediată cu Aliaţii. 15
Propaganda în favoarea Antantei în rândul opiniei publice nu
a scăzut în intensitate la începutul anului 1915, de la Acţiunea Naţională şi Patriotică
Acțiune planificată pentru organizarea de proteste în care sloganuri precum „Hai să trecem mașina -
pați" și „A venit vremea eliberării, fraților!" , au fost pe ordinea de zi fiecare
zi .Aceste îndemnuri au fost îmbrățișate cu entuziasm de populație. 16
Presa franceză a militat, la rândul ei, pentru un angajament cât mai rapid posibil -
ble al României împreună cu Franţa. În acest sens, ei pronunțau public -
cationi precum L 'Homme Enchaîné deţinut de Georges Clemenceau şi La Revue
Hebdomadaire . În februarie 1915, Antanta a decis să forțeze Strâmtorii în ordine
pentru a conduce la acțiune guvernele reticente din Europa de Sud-Est.
Mai mult, pentru a atrage state neutre din Balcani, și anume Grecia,
Bulgaria și România, a fost trimisă o misiune militară comandată de generalul Paul Pau
către aceste țări. Acțiunea Națională și Centrul Studenților Români din
Bucureștiul a organizat o recepție grandioasă, menită să impresioneze profund high-ul francez
invitat: „Hai să mergem cu toţii la gară să-i întâmpinăm pe ilustrul general [...].În persoană
al generalului Pau, să sărbătorim Franța – prietenul nostru de acum înainte și aliatul nostru pentru
mâine [...] El întruchipează în ochii noștri armata franceză care, luptând pentru Franța, este
luptând și pentru Transilvania. " 17 Profund mișcat, generalul Pau avea să declare „sub

această împrejurare, nu mă salutați, salutați Franța. " 18 El și-a exprimat speranța

că armatele franceze şi române vor fi în curând de aceeaşi parte în război.

Take Ionescu a organizat la rândul său o cină în cinstea distinșilor

oaspete. La această cină au participat diverse personalități, precum Jean-Camille

Blondel, Stansislas Poklevski-koziell, Vojislav Marincovic, ministrul Serbiei în

București, Vasile Lucaciu, Nicolae Filipescu, Nicolae Titulescu și Emil Lahovari. 19

Primirea foarte cordială de care s-a bucurat generalul Pau a contribuit la menținerea și creșterea

Francezii speră ca România să se alăture Antantei. Presiunea exercitată de

opinia publică a putut să-și pună pecetea deciziilor guvernului.

Debarcarea de la Gallipoli organizată în februarie 1915 de francezi și britanici

nu a adus intrarea Bulgariei în război alături de Antanta, ci a amânat

intrarea sa alături de Puterile Centrale. În același timp, a încurajat francofilul

grupuri din România. Ei au purtat în continuare o campanie puternică în favoarea României

entry into the war against Austria-Hungary in the spring of 1915. 20 16 nha d R i a n Go R u n

10. I. G. Duca, Memorii , 72.

11. Universul , 1914, 242.

12. Universul , 1914, 245.

13. Adevărul , 1914, 9874. Constantin Nuţu, România în anii neutralitãWunăXZYoii (1914-1916) (Bucureţti:

Editura Enciclopedică, 1972), 134.

14. The National Archives of Romania, Collection of Microfilms, France, roll 101, part I, 119.

15. 1918 la români. Desăvârşirea unității național-statale a poporului român. Ediţie de documente.

(București: Editura ştiinţifică și Enciclopedică, 1984, vol. I), 588.

The Cultural League and the National Action organized a strong campaign of

şedinţe publice în capitală şi în alte oraşe ale ţării. Participanții au sunat

puternic pentru ca guvernul să-și abandoneze politica de neutralitate și să realizeze

eliberarea Transilvaniei. La 15 martie, a avut loc o întâlnire importantă în
Iaţi cu sprijinul Ligii Culturale. Manifestările au continuat în
Aprilie. La Turnu Severin a avut loc o mare adunare, prilej de mare per -
personalități precum Nicolae Iorga, Nicolae Filipescu, Ion Grădișteanu, Take Ionescu,
iar Vasile Lucaciu să susțină discursuri mobilizatoare. Toți vorbitorii au pledat pentru
acţiunea imediată a României împotriva Austro-Ungariei. 21
În vara anului 1915, deși situația de pe front nu era prea avansată -
fabuloase pentru Antanta, mitingurile în favoarea intrării României în război
au continuat chiar dacă numărul lor a fost redus. Astfel, Liga pentru Naţională
Unitatea tuturor românilor, Acțiunea Națională și studenții intenționați să organizeze -
organizați o mare întâlnire pe 14 iunie la Arenele Romane din București. Era menit să
fii „cea mai mare și mai impresionantă demonstrație a tuturor demonului românesc -
strații care s-au văzut vreodată la București și chiar prin acest fapt să fie o finală
şi avertisment decisiv pentru guvernare şi preludiul intrării României în
acţiunea cu Antanta. ” 22 Protestatarii au sperat că prin vigurozitatea lor
acţiune de influenţare a deciziei finale adoptate de guvern. La 30 iunie 1915,
în camera Dacia din București a avut loc un amplu protest național. Cetăţenii din
Capitala a răspuns apelului făcut de Liga Culturală, Carpaţii
Societatea , Legiunea Transilvaniei , Acţiunea Patriotică , Legiunea Bucovinei şi
Acţiunea Naţională. La acel protest au participat delegații ale Ligii Culturale
și din orașele de provincie. 23
Astfel, relațiile României cu Franța în primii ani ai neu -
nu s-au limitat doar la relațiile oficiale, politice, diplomatice și militare
țiuni. O parte importantă a opiniei publice românești și-a exprimat adesea sentimente
de simpatie şi admiraţie pentru cea mai mare putere latină a Occidentului. O notă -

aspect demn este că demonstrațiile au avut loc în multe orașe ale românului

regat, care reprezintă o dovadă a intensității mari a acțiunii.

Opinia publică francofilă a militat asiduu pentru intrarea în țară

în războiul de partea Antantei.

Opinia publică din regatul României nu a jucat un rol decisiv în

influențând decizia finală a guvernului, dar manifestările sale sunt rele -

favorabil pentru simpatia din ce în ce mai mare a României față de Franța, ceea ce este incontestabil atât la offi -

nivel social (formal) și informal. fR anceand T ro mâna Pu B lic oP iniona TT he B19

16. Mircea Mușat, „La Roumanie pendant la période de la neutralité 1914-1916” , Roumanie. Pagini

d' Istorie xI. 2-3 (1986): 178.

17. Universul , 1915, 39- 40, 42.

18. Universul , 1915, 44.

[Pagina 17 - Fără text extractibil]

abstract

La o sută de ani după Marele Război, istoricii regândesc activitatea

vitalitatea personalităţilor implicate în aceasta. Acest articol își propune să pro-

Vizualizați informații noi despre activitatea lui C. Istrati în perioada neu -

perioada de talitate. Președinte al Academiei Române (1913–1916),

o personalitate recunoscută în cercurile științifice europene, CI

Istrati a fost un susținător constant al mișcării pan-latiniste

şi a Antantei. Pe baza jurnalului său inedit și a lui

corespondenta cu personalitati romane si italiene, incercam

să prezinte: cele două misiuni ale Istraţilor din septembrie 1914 şi

Decembrie 1914 - martie 1915, în Italia, Franța și unele dintre ele

state balcanice; opiniile sale cu privire la climatul românului

Academia în perioada de neutralitate; opiniile lui despre ale lui

politicienii contemporani.

Cuvinte cheie

Perioada de neutralitate, panlatinism, misiuni culturale și „neoficiale”

siuni în timpul Primului Război Mondial, Academia Română, persoană politică -

alităților în timpul Primului Război Mondial aninTelecTual în timpul

Perioada de neuTRalitate

ci i STRaTi

ra luca To mi

„L ET ACEST AN să fie favorabil poporului român, țării, al meu

familie... Să avem pace și progres în morală, administrație, biserică

si scoala” 1, acestea au fost dorintele exprimate de dr. CI Istrati la

începutul anului 1914. Din păcate, istoria a vrut altceva.

Născut la 5 septembrie 1850, membru al Familiei Istrati, din care bărbatul

de scrisori a făcut parte şi Nicolae Istrati, amintit de contemporanii săi pentru că

a ideilor sale antisindicale, dar și din cauza celor aboliționiste, Constantin I.

Istrati s-a dedicat activităților științifice 2. A obținut la rândul său doctoratul. în

Medicină și Chimie; a devenit profesor la Catedra de Chimie a

Facultatea de Medicina din Bucuresti. Descoperirea „franceinelor” l-a adus

Notorietate europeană, devenind membru al Academiei Române, a cărei pres -

ident a devenit în 1913 3, și membru corespondent al Academiei din Paris din

Medicament. Convins de rolul educaţiei ştiinţifice în formarea

generațiile viitoare, a înființat Societatea Română de Știință, dar și

Asociația Română pentru Avansarea și Diseminarea Științei.

Pasiunea sa pentru istorie a luat contur în studiile dedicate educației feminine, a

biserici construite în timpul domniei lui Ştefan cel Mare, dar şi în cea monumentală

lucrare dedicată dezvoltării demografice și stării de sănătate a

Poporul român, publicat în 1880. A fost membru al Partidului Conservator

și Partidul Democrat Conservator și a fost de mai multe ori ministru

de Educație, Industrie și Comerț 4. Ca și alți intelectuali responsabili ai

vârsta, s-a implicat în lupta națională. A participat ca medic la

Războiul de Independență 5; în 1911, a fost membru al expediţiei organizate de Gh.

Munteanu Murgoci la comunitățile de aromâni de la sud de Dunăre 6; iar el

a fost un susținător entuziast al luptei pentru unirea cu provinciile de peste

muntii. Pasiunea lui pentru istorie, etnografie și pictură a luat contur în

o colecție impresionantă care a reprezentat partea principală a Turnu Severinului

Muzeu, documentele istorice fiind păstrate în filiala Arhivelor Statului

of the above-mentioned town 7. 20 nRa l u c a To m i

1. C. Istrati, Jurnal, The Romanian National Library (hereinafter RNL), mss. 27970, January 1,

1914 (hereinafter Jurnal).

2. Gabriel Dichter, Doctorul C.I.Istrati. Intim (Bucureţti: Institutul de arte grafice Carol Göbl,

1907), 7 (hereinafter Doctorul C.I.Istrati. Intim); see also Istrati's request to Bacău city for a

grant to study in Paris, RNL, mss. no. 10 858.

3. Academia Română Discursuri de recepWunăXZYoie , III, ed. by Dorina Rusu (Bucureţti: Editura Academiei

Române, 2005), 420–421.

4. I. Jianu, G. Vasiliu, Dr. C.I.Istrati (Bucureţti: Editura științifică, 1964), 186.

5. Doctorul C.I.Istrati. Intim , 17-20.

6. Raluca T omi, "Un geolog pasionat de Balcani ți modernizarea societăților române: Gh. Munteanu

Murgoci (1872 – 1925)" , Studii și materiale de istorie modernă , xxVII (2014): 107–149.

7. Direcția Generală a Arhivelor Statului din România, ColecWunăXZYoia dr. Constantin I. Istrati (1429 –

1945), Inventar arhivistic 13 (Bucureţti, 1988), 6.

În acest articol, dorim să arătăm activitatea sa în perioada de neutralitate a Ro -

mania, pe baza informațiilor nepublicate din jurnalul său și a cor-

corespondenţă. Păstrată printre manuscrisele Bibliotecii Naţionale a României,

Jurnalul lui Isarti începe în anul 1906, când a organizat jubileul regelui Carol.

I, și se încheie în anul 1917. Dintre problemele pe care le-a abordat în jurnalul său, noi

se va concentra pe: cele două misiuni ale lui Istrati din septembrie 1914 și decembrie 1914 -

martie 1915, în Italia, Franța și unele dintre statele balcanice; îl vom da pe a lui

pareri cu privire la climatul Academiei Romane in perioada neutralitatii

perioadă; vom transmite câteva dintre opiniile sale despre politicienii săi contemporani.

Dr. CI Istrati era cunoscut în cercurile europene pentru activitatea sa de promovare -

în Liga Latină, proiect care a început să câștige teren în primul rând pe plan cultural

nivel, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În preajma primului război mondial, când Pan-

Germanismul s-a caracterizat printr-o propagandă agresivă, a existat o încercare

de formare a unei Ligi Latine. Înainte de Marele Război, în București existau sever -

al asociaţiilor sau societăţilor culturale care urmăreau consolidarea relaţiilor

cu Franta si Italia, cu toate statele latine. Dr. CI Istrati a fost presedinte

al Asociaţiei Latine din Bucureşti. El plănuise chiar din 1910 să

ridică statuia lui Traian pe Coloană, iar în anul următor a format un com -

misiunea de a sărbători semicentenarul Italiei și de a face apel la ridicarea

o replică a Columnei Traian din Bucureşti 8. Iniţiativa a fost reluată în

1914, odată cu reorganizarea Asociaţiei Latine. La începutul anului 1914,

aceasta se extindea prin cooptarea Ligii Franco-Române. Aleșii -

ed președinte a fost CI Istrati, vicepreședinți: Al. Spune, George Diamandy; corect -

secretare corespondenți pentru Franța: Elena Văcărescu la Paris și François Lebrun în

București, iar pentru Italia: Elena Bacaloglu la Roma și Ramiro Ortiz la București 9.

În Franța, studenții români au susținut activitatea asociației în

țara, s-au grupat în jurul revistei „Tribune Roumaine” și ei

a fondat un birou român de informare politică, condus de Mircea-Russu

șirianu 10 . În mai 1914, preşedintele Asociaţiei Latine a fost comunicat -

obiectivele sale: ridicarea unei Coloane de bronz în București, care se încheie cu statuia

al împăratului Traian, monument care avea să fie inaugurat în 1916 11 ; a inter-

schimba elevii și profesorii, să organizeze conferințe, excursii în țările latine,

expoziții comerciale și industriale, pentru întărirea relațiilor comerciale și culturale

ţii către statele latine 12 . În vara anului 1914 a fost cooptat C. Brâncoveanu

dintre conducători și, ca membri de onoare, au fost aleși: Sa Regal anin T ellec T ualdu R în GT he ne u TR ali T y Pe R iod – ci i STR a T i n21

8. CI Istrati, Apel către românii de pretutindeni , 16/29 martie 1911, RNL, Saint Georges Fund,

ds. 635, f. 170; vezi și RNL, mss. 10 857.

9. Neamul Românesc 2 (19 ianuarie 1914): 2–3.

10. Biblioteca Academiei Române (denumită în continuare RAL), A 1401, 870–871.

11. Columna lui Traian 1 (26 mai 1914): 1–2 (în continuare, Columna)

12. Columna , 3 – 4.

Alteță Ducele Alphonse de Bourbon – Prințul Spaniei, generalul Joaquin

de la Have, Gabriele D' Annunzio, Alberto Lumbroso, Jean Carrére, G. Lacour-

Gayet, generalul Pelecier, André Tardieu etc 13 .

Un susținător înfocat al ideii naționale, care era strâns legată de

triumful statelor latine, declarat în presă, în conferințele celor

Ateneu, în fața Societății Române de Știință, este de înțeles de ce

în septembrie 1914 şi decembrie 1914–martie 1915, CI Istrati a fost trimis pe „offi -

cious” în Italia și Franța pentru a sonda cercurile politice

și opinia publică cu privire la neutralitatea României și Italiei, în relație la posibilitatea unei intervenţii concomitente. Declarația de neutralitate a permis Guvernului lui Brătianu să înceapă negocieri cu Antanta și să pre- pare din punct de vedere militar si diplomatic intrarea Romaniei in război. Misiunile la care a făcut parte Istrati, deși nu au fost susținute în mod deschis de către Guvernul, au fost realizate cu cunoștințele sale. În acele zile de incertitudine, confuzie si presiune, Guvernul lui Bratianu a vrut sa afle parerea Italia, a cărei poziție era similară cu cea a României: un aliat al Puterilor Centrale, dar care îşi declarase neutralitatea şi ale cărui interese nu puteau fi decât realizate prin aderarea la Antanta. Putem compara misiunile lui Istrati cu cele ale lui Vasile Alecsandri în 1859, care fusese trimis de domnitorul Cuza să scoată la sonda Cabinetele de Torino, Paris şi Londra în ceea ce priveşte unirea principatelor. În spe - literatură specializată, au fost menționate misiunile lui Istrati, dar fără cunoștință de detaliile convorbirilor pe care le-a purtat cu politicienii pe care i-a întâlnit. Importanța lor - tanţă rezultă din jurnalul său şi din corespondenţa sa cu Emil Costinescu, lib - ministrul general al Finanțelor și un susținător înfocat al Antantei. Pe august 22/4 septembrie 1914 Istrati scria în jurnalul său: „s-a hotărât, mâine sunt plecat - ing for Italy” 14. A doua zi, înainte de a pleca, s-a întâlnit cu ajutorul de lagăr al regelui, colonelul Paul Angelescu, care și-a întărit credința în victoria Antantei, „spre binele latinității, al umanității, al civilizației” 15 . Prima misiune a lui Istrati, pe care Iorga a descris-o drept „una dintre cele mai secrete dintre misiunile publice şi de asemenea una dintre cele mai publice dintre misiunile secrete” , pare să fi fost inițiat de Dr. Ion Cantacuzino, cu acordul lui Nicolae Filipescu, Emil Costinescu, Ia-l pe Ionescu. Din punct de vedere financiar, misiunea a fost susținută de persoana menționată - alităţi şi membrii săi au purtat scrisori de recomandare din partea francezilor şi

ambasadorii ruşi la Bucureşti 16 . Istrati, care fusese din 1913 presei -22 nRa luca To mi

13. La Roumanie 4494 (8/21 iunie 1914): 1.

14. Jurnal , mss. 27962.

15. Jurnal , mss 27 962, 23 august 1914.

16. Ion Bulei, Arcul așteptării. 1914, 1915, 1916 (Bucureţti: Editura Eminescu, 1981), 84 (hereinafter Arcul așteptării); see also Constantin Buţe, "Des interférences politico-diplomatiques roumano-italiennes pendant les années 1914–1916" , in Istorie și societate. Culegere de studii de istorie modernă și contemporană . Ed. C. Buţe and Ileana Căzan (Bucureţti: Editura Universității,

dent of the Romanian Academy, was accompanied in his mission by the direc -

tor of the National Theatre and the president of the Society of Writers, George

Diamandy 17 . They left for Italy, with stops in Thessaloniki, Piraeus, Naples. In

Rome, Istrati met the English ambassador who made him a positive impression

„„un om inteligent și rafinat care vede clar și are mare încredere în

viitorul Italiei" 18. Cu toate acestea, l-a găsit pe ambasadorul francez, Camille Barrére,

înfricoșat și fără viziune 19 . El a fost primit și de premierul Antonio Salandra,

care „n-a spus nimic, doar a râs timid tot timpul". Cu toate acestea, a fost

impresionat de subsecretarul pentru afaceri externe, Luigi Borsarelli Di Rifreddo, „the

om care judecă și gândește zi de zi." Părerea lui Istrati era că Italia nu era

va rămâne neutru mult timp și că a vrut Tirolul, Trieste, portul Vlore

şi mai ales Albania 20 . Vizita celor doi români a reverberat în italiană

presa si printre oamenii de litere 21 . Roberto Galli, un publicist renumit și

Politician italian, le-a scris lui Istrati și Diamandy pe 19 septembrie 1914 reamintind -

vorbindu-le despre activitatea sa in apararea drepturilor romanesti, incepand cu

implicarea în planurile lui Garibaldi din 1875 de a sprijini lupta pentru independență

a statelor balcanice, şi terminând cu sprijinul chestiunii aromâne 22 .

În final, a salutat înțelepciunea Guvernelor românești care s-au întors

România în înțelept mediator al politicii statelor balcanice. Vizita a fost de asemenea

menționat în scrisoarea din 28 septembrie a lui Antonio Baldacci, botanist ilustru

și geograf al zonei balcanice, care i s-a adresat lui Istrati: „trebuie să construim

podul latin de la Adriatică la Dunăre; un zid latin puternic între

Carpații și Apeninii, traversând Balcanii, fără de care România

însuși ar putea suferi" . În aceeași scrisoare, el și-a oferit serviciile pentru a deveni con-

sul al Romaniei in Bologna 23 .

A doua misiune a lui Istrati din decembrie 1914 - martie 1915 a fost de a combina

activitate de propagandă culturală cu cea de sondare a cercurilor politice în

Sofia, Belgrad, Roma și Paris cu privire la intrarea României în război

și la proiectele de formare a unui bloc balcanic. Implicarea Guvernului în T ellec T ualdu R în GT he ne u TR ali T y Pe R iod – ci i STR a T i n23

2000), 128; Dorel Buţe, RelaWunăXZYoiile politico-diplomatice româno-italiene în perioada afirmării

principiului naWunăXZYoionalităWunăXZYoilor în Europa centrală și de sud-est (Bucureţti: Editura Universității

Naționale de Apărare „Carol I" , 2007), 44 – 46.

17. Arcul așteptări , 116.

18. Jurnal , mss. 27962, 4 September 1914.

19. Jurnal , mss. 27 962, 6 September 1914.

20. Jurnal, mss. 27 962, 5 September 1914.

21. Eugeniu Cristoforeanu, "Opinia publică italiană ţi guvernul" , Universul 284 (15 October 1914):

1; Emil Nicolau, "Interview cu dl. G. Diamandy" , Universul 285 (16 October 1914): 1.

22. Roberto Galli to Istrati and Diamandy, 19 September 1914, Roma, RAL, Istrati's correspon -

dence, S 6/DCLxx.

23. Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare NCHA), arhiva personală a lui Istrati, ds. 10, 28

Septembrie 1914, Roma.

în organizarea misiunii era mai vizibilă. La sfârșitul lunii noiembrie 1914,

Alexandru Constantinescu, ministru liberal, zis Istrati, impreuna cu Ion

Cantacuzino şi G. Diamandi. IG Duca, Constantin I. Angelescu si alte ofi -

au fost prezenți și oficiali ai Direcției de Statistică. Li s-au dat acte

privind naţionalităţile Transilvaniei, hărţile etnografice ale Ungariei şi

rapoarte privind limitele revendicărilor teritoriale ale României. Fiecare membru al

misiunea urma să primească 8 000 de franci, iar legațiile din Franța și Italia erau

să primească fonduri de propagandă 24 . Istrati a plecat în Bulgaria, Serbia, Italia și Franța,

în timp ce Ion Cantacuzino cu G. Diamandy, pentru Franţa.

Prima etapă a misiunii Istraților a fost să scoată bulgarul și sârbul

cercuri. La Sofia, s-a întâlnit cu ambasadorii Franței, Greciei, Rusiei și Italiei.

Acesta din urmă cunoștea foarte bine „treburile noastre și făcea multe eforturi pentru

Acordul bulgaro-român” .A fost foarte încântat de patriotismul lui

membrii legaţiei române, amintindu-i mai ales pe Alexandru

Gurănescu 25 . Cât despre oficialii bulgari pe care i-a întâlnit, printre care premierul,

Vasil Radoslavov, Istrati au avut impresia, eronată de fapt, că au început -

ing pentru a vedea identitatea intereselor cu românii. În scrisoare, s-a adresat

ministrului Emil Costinescu, în care a relatat întâlnirile cu bulgarul

miniștri și a scris: „impresia mea este: vom putea ajunge la un acord

cu bulgarii” 26. Ajuns la Nis, pe 7 decembrie, a fost impresionat de

mare număr de persoane rănite și refugiați. A doua zi, prim-ministru

Nicola Pasici l-a primit si conversatia a fost foarte deschisa. i-a spus Istrati

că România fusese „garda Serbiei”, împotriva căreia își apărase granițele

pericolul bulgaresc. În ceea ce privește proiectul Blocului Balcanic, susținut de Antanta,

prin care voia să scoată Bulgaria de sub influenţa Centralului

Puteri, premierul sârb a fost foarte reticent. În opinia sa, Balcanii

Blocul ar putea fi format după ce au satisfăcut pretențiile teritoriale ale Bulgariei,

ceea ce a însemnat concesii teritoriale de la vecinii săi România, Serbia şi

Grecia. Premierul Pasici i-a spus „nu ne-am putea înstrăina fără cer -

tainty de biruinta, unele din provinciile noastre” .La cealalta propunere a lui Istrati, care

viza stabilirea unui teritoriu neutru din Midia, Radosto (Tekirdag),

Constantinopol, cu acesta din urmă transformat într-un port liber al Blocului Balcanic, cel

Prim-ministrul sârb a răspuns că Rusia are interese mari în zonă 27 . În

rezumatul pe care l-a facut pentru Costinescu, Istrati a prezentat slabiciunea militara a 24 nRa luca To mi.

24. Arcul așteptării , 144; see also Adrian Butnaru, “File din viața unei familii. Frații Constantin

ţi George Diamandy în preajma ţi vremea Primului Război Mondial” , in Gândirea Militară

Românească , 1 (2013): 143.

25. Jurnal , mss. 27 962 (7 December 1914).

26. Istrati to Emil Costinescu, Rome, 17/30December 1914, RAL, Istrati’s correspondence, S

27(2)/DCLxxIII; see also Jurnal , mss. 27 962, 6 December 1914.

27. Jurnal , mss. 27 962, 8 December 1914.

Serbia that could not resist much longer the Austro-Hungarian armies and he con -

sidered that Romania should enter immediately into war: “our inactivity so far, no

matter what excuse we may have, has damaged us more than we could think” 28 .

După Nis, următoarea oprire a lui Istrati a fost Salonic, unde l-a vizitat pe otoman

Scoala Comerciala, unde majoritatea elevilor erau aromani, an

prilej să ne amintim de datoria României față de frații noștri din

Balcanii 29 . În călătoria în Italia a fost însoțit de părintele Vasile Lucaci și

Charles și Noel Baxton, cei care supraviețuiseră unei tentative de asasinat în

Bucureşti. Britanicii i-au mărturisit lui Vasile Lucaci că interesul Angliei era pentru a

Ungaria Mare care ar contrabalansa pericolul rusesc. Anglia nu a făcut-o

avea încredere fie în România, fie într-un potențial tratat balcanic, deoarece ar fi sub morală

influenţa Rusiei Ortodoxe 30 .

În Italia, ținta misiunii lui Istrati a fost de a sonda cercurile politice pentru

o intervenţie comună italo-română de partea Antantei. Românul

ambasadorul, principele Dimitrie Ghyka, a facilitat întâlnirile cu regele Victor

Emmanuel al III-lea și prim-ministrul Antonio Salandra. În cele 50 de minute audi -

nce cu regele Italiei, Istrati i-a vorbit despre romanii din Pind, de

Ungaria si a Bulgariei. Regele a întrebat despre Familia Regală a României,

despre viața familiilor italiene din România și i-a spus că îi face plăcere să primească -

în lucrările Academiei Române, din moment ce era un înfocat botanist. Istrati

l-a găsit pe rege „foarte descurajat și lipsit de credință în viitor”. Italienii o fac

nu par „foarte războinic... Dar, ceea ce este mult mai rău, este că nu iau în considerare

datoria lor de a contribui la această confruntare, care este pentru civilizație, pentru latinitate” 31 .

Este demn de reţinut că, în aceeaşi perioadă, V asile Rudeanu, şeful Superiorului

Departamentul de Muniţii care era responsabil cu aprovizionarea armatei române

cu armament și muniție a fost și în Italia și a fost primit de rege,

prim-ministrul şi ministrul de război 32 . Pe 24 decembrie, Istrati a fost primit

de Vincenzo Riccio, ministrul poștei și telecomunicațiilor. Au vorbit despre

necesitatea ca România să intre în război cât mai curând posibil „de vreme ce ruşii

tind să ocupe graniţele româneşti” . Ministrul italian a considerat că Italia

would also enter into war and understood why Romania addressed Rome, which

was not only the capital of Italy, but also of the Latinity 33 .

28. Istrati to Costinescu, Rome, 17/30 December 1914, RAL, Istrati’s correspondence, S

27(2)/DCLxxIII.

29. Jurnal, mss. 27 962, 11 December 1914.

30. Istrati către Costinescu, Rome, 17/30December 1914, RAL, Istrati's correspondence, S

27(2)/DCLxxIII.

31. Jurnal, 27962, Roma, 21 December 1914 / 3 January 1915.

32. General Vasile Rudeanu, Memorii. Din timpuri de pace și de război 1884 – 1929 . Eds. Dumitru

Preda, Vasile Alexandrescu (Bucureţti: Cavaliotti, 2004), 71–75.

33. Jurnal , mss. 27962, 24 decembrie 1914, 1915.

La 25 decembrie 1914, Istrati a avut o audiență la Papa. Publicul

a fost amenajat de domnitorul Vladimir Ghica. El a descris în jurnalul său emo -

a simțit-o când a pășit în Palatul Vaticanului. A fost impresionat de cei nouă

holuri prin care a trecut, căptușite cu mătase roșie, cu perdele albe încadrate de atârnă albastră -

ings. A fost primit de Benedict al XV-lea în bibliotecă și audiența a durat două

ore si jumatate. Istrati i-a vorbit despre problema românilor din

Transilvania, subliniind că „nu avem nici mintea, nici interesul să

deranja pe catolicii din Transilvania." După audienţa papală, a fost şi Istrati

primit de cardinalul Pietro Gasparri, secretar de stat, care a fost un adept al

idee latină. De la el a aflat despre existența unei Misiuni austriece

la Vatican care dorea ca Sfântul Scaun să intervină pentru întreținerea

Dinastia Habsburgilor 34 .

Au fost alte două întâlniri importante pentru misiunea lui Istrati în Italia: una cu

Ferdinando Martini, ministrul coloniilor, iar celălalt cu Sidney Sonnino,

Ministrul Afacerilor Externe. Când Istrati a spus că România a fost nevoită să intre în

război, gândindu-se și la pacea viitoare, Martini a răspuns că Italia va fi pregătită

în curând și Bucureștiul avea să fie anunțat la momentul potrivit. Istrati a pledat că

Italia ar trebui să devină o putere balcanică prin luarea coastei dalmate, pentru a controla

solidifică elementul latin în zonă. A promis că după vizita la Paris, el

ar reveni pentru un nou public 35 . Ministrul Afacerilor Externe, Sonnino,

l-a primit excelent: „ne-am așezat pe o canapea lângă horn, căci era mai degrabă

rece. Aveam vedere la Vatican și Roma. M-am legat de el în liniște, clar, dar

cu patriotism, întreaga noastră acțiune” .Istrati i-a spus că el este adeptul intrării

la război cu orice preț, pentru a sprijini Franța și pentru a ne „asigura viitorul”.

Ministrul a răspuns că a înțeles situația dificilă a României și

a admis că Italiei ar fi fost benefică existenţa unei mai mari şi

România mai puternică. Din păcate, nu i-a putut spune nimic sigur 36 .

În jurnalul său, Istrati a arătat situația confuză a opiniei publice a

Italia, pozițiile oscilante ale Guvernului, care s-au simțit și în activ -

a unor asociaţii culturale. Astfel, Liga Italo-Română, condusă de

Ernesto Artom, a fost nevoit să-și amâne conferințele din cauza presiunii exercitate de

Prințul von Bülow, ambasadorul Germaniei la Roma. Au apărut suspiciunile

în urma unui interviu acordat de Istrati pentru ziarul „Il Messaggero” , unde

românul şi-a arătat deschis poziţia pro-franceză. Dimitrie Ghika a avertizat 26 nRa luca To mi

34. Jurnal , mss. 27 962, 25 decembrie 1914, 1915.

35. Jurnal , mss. 27 962, 28 decembrie 1914, 1915.

36. Jurnal , mss. 27 962, 30 decembrie 1914 / 12 ianuarie 1915; despre dezbaterea politică italiană vezi de asemenea Roberto Reali, „Intelectualii italieni în dezbaterea intervenției în Primul Război Mondial lume” , în Război și societate în secolul XX. Ed. Gheorghe Mändrescu, Girodano Altarozzi (Cluj-Napoca, Roma: Accent, 2007), 45–67.

37. Dimitrie Ghica către CI Istrati, februarie 1915, NHCA, arhiva personală a lui Istrati, ds. 10/II.

el că „declarațiile lui mirositoare de război” i-au stânjenit pe mulți oameni din Roma 37 .

Enervat de pozitia echivoca si neincrezatoare care domina Roma, Istrati
a atras atenţia lui Costinescu asupra presei italiene. Acest lucru trebuia „convins"
cu sume frumoase, sa favorizeze Romania. Și-a amintit de Roberto Fava, care era
neprimind nicio subvenţie şi scria articole în „Concordia" care
a favorizat ungurii și a lui Vico Mantegazza, care era agent bulgar,
dar am vrut să scoată un periodic care să ne apere interesele și avea nevoie de 10
000 lei 38 .
La 9 ianuarie 1915 ajungea la Paris, un oraș cufundat în întuneric de frică
a zeppelinelor 39 . Misiunea românilor nu a contat pe sprijinul
ministrul român de externe, Emanoil Porumbaru, care a generat -
ed atitudini confuze din partea reprezentantului nostru la Paris, Alexandru Emanoil Lahovary.
Istrati a scris în jurnalul său că o parte din politicienii francezi au considerat că
Românii „falși și indeciși" pentru că amânau intrarea în
război 40 . Totuși, alții ne-au fost favorabili, precum Théophile Delcassé, ministru
de Afaceri Externe. Istrati a obținut audiență la el, care părea a fi a
„persoană superioară, minte ascuțită, cuvinte clare, natură hotărâtă" , vie și plăcută, o
adept înflăcărat al acordului cu Italia. Delcassé a vorbit cu admirație despre
Visconti-Venosta, fost ministru al Afacerilor Externe al Italiei, care a murit în
1914. A mărturisit că Franţa este dispusă să ajungă la un acord scris cu Italia
si i se parea extrem de favorabil Romaniei. Astfel, unul din obiectele lui Istrati
misiunile își atingea scopul: „M-am străduit să creez o abordare între
Franța și Italia în ceea ce privește problema latinității, în speranța că am putea pro -
pel Italia să intre în acțiune împreună cu noi... Cu domnul Delcassé am avut o oră...
întâlnire și jumătate și am fost încântat să văd nu numai clar și hotărât
judecata, dar și cunoașterea îndeaproape a împrejurării noastre însăși" .La final

din audienţă, l-a însărcinat pe Istrati, la întoarcerea sa la Roma, să comunice

Sonnino disponibilitatea Franței față de Italia și a încercat să-l convingă „că

nu avem de ce să ne temem de Rusia, care ne-ar ceda cu siguranță Bucovina

până la Siret” 41. Ultima frază era menită să liniștească cercurile din București.

care se simţea ameninţată de prezenţa trupelor ruseşti în Bucovina 42 .

Impresia pe care i-a dat-o reprezentantul Italiei la Paris, Tommaso Tittoni

era totuși diferită „vulpe bătrână, o persoană rezervată și nesinceră și, desigur, nu anin T ellec T ualdu R în GT he ne u TR ali T y Pe R iod – ci i STR a T i n27

38. Istrati catre Emil Costinescu, Roma, 22 decembrie 1915, RAL, Corespondenta lui Istrati, S

27(3)/DCLxxIII.

39. Jurnal , mss. 27 961, 9 ianuarie 1915.

40. Jurnal , mss. 27 961, 10 ianuarie 1915.

41. Jurnal, mss 27961, 15 ianuarie 1915; vezi şi Istrati către Emil Costinescu, Paris, 4 februarie 1915

RAL, corespondența lui Istrati S 27 (4)/DCLxxIII

42. Arcul așteptării , 94.

43. Jurnal , 19 ianuarie 1915, mss. 27 961.

iubitor de Franța” 43. Oficial, prezența lui Istrati la Paris s-a datorat invi -

de a participa la marea sărbătoare a latinității, organizată la Sorbona.

Prezidată de președintele Camerei Deputaților, Paul Deschanel, adunarea -

bly a adunat aproape 3 000 de participanți, printre care s-au numărat și membri ai

Institutul Franței, lideri politici și membri ai corpului diplomatic.

Discursurile au fost susținute de Andreas Andreades, profesor al Universității din

Atena, C. Istrati, Președintele Academiei Române, xavier de Carvalho, Președinte

al Societății Portugheze de Educație, Vicente Blasco Ibanez, un roman spaniol -

generalul Reyes, fost președinte al Republicii Columbia, reprezentantul

tativ al Americii Latine, Ernest Martinenche, profesor la Sorbona, Roland

de Mares, reprezentantul Belgiei, Gabriele D' Annunzio și Guglielmo Ferrero, reprezentanții Italiei, Ernest Lavisse, de la Academia Franceză. Acolo au fost recitate poezii scrise special pentru ocazie de D' Annunzio (Ode pour la resurection latine) şi de Jean Richepin (Aux latins)44 . Conferinta lui Istrati a fost un succes. Iată ce a mărturisit în jurnalul său: „Ieri a fost cea mai frumoasă - zi grea pe care am avut-o vreodată. Am susținut bine conferința, publicul a fost foarte drăguț și am simțit fericirea că am făcut ceva pentru țara mea!" 45 Sub titlu La Roumanie, Son Passé, Son Présent et Son Avenir, CI Istrati a făcut o compactă sinteza obiceiurilor romanesti care aminteau de traditia romana. El a susținut lupta pentru apărarea creștinismului în Evul Mediu și a enumerat: ed oamenii de litere români care intraseră în patrimoniul european. A vorbit despre românii care trăiau în afara granițelor din Transilvania, Banat, Bucovina, Sud de Dunăre, Basarabia, a prezentat per - personalități care s-au implicat în cultura popoarelor vecine și în ultimul rând dar nu în ultimul rând, a arătat dezvoltarea economică a regatului. Toate acestea făcute al poporului român un remarcabil reprezentant al latinităţii 46 . Şederea în Franţa a prilejuit întâlnirea cu înalţi reprezentanţi ai culturii latine, pentru a căruia i-a propus construirea unui Templu al latinității la Leuven, ca memorial la martiriul Belgiei 47 . Istrati era mulțumit de felul în care fusese primit de cercurile culturale şi politice franceze. I-a scris lui Costinescu: „aici lucruri merg bine, Guvernul și țara își fac datoria și încrederea este absolut" .Faptul că ducea şi alte instrucţiuni din ţară rezultă din următorul pasaj: „te rog să-i faci să înțeleagă la Minister de razboi ca sa comande urgent cat mai mult exploziv, de la 28 nRa luca To mi

44. Pour la civilization latine. Manifestation au grand amphitéatre de la Sorbonne, 12 februarie 1915,

Paris: Libraire Plon-Nourrit, 1915.

45. Jurnal , mss. 27 961, 24 ianuarie 1915.

46. CI Istrati, La Roumanie, Son Passé, Son Présent et Son Avenir (Paris: Editions de la Revue politique et littéraire et de la revue scientifique, 1915), 32 p.

47. Jurnal, mss 27 961.

48. Istrati către Emil Costinescu, Paris, 4 februarie 1915, RAL, Corespondența lui Istrati, S 27 (4)/DCLxxIII.

cantitatea care se foloseşte (în Franţa) este foarte mare” 48 .

De la Paris s-a întors în Italia, unde urma să susțină o conferință despre

România și latinitatea, dar a avut și alte scopuri cărora le-a mărturisit într-o scrisoare

Costinescu, la 4 februarie 1915. „Toate acțiunile mele la Roma vor fi ca Italia să intre

în război împreună cu noi, deoarece acesta este singurul mod în care lucrurile se pot întâmpla

mai puțin sacrificiu din partea noastră. Vă pot spune că întârzierea lor se datorează nevoii de a pre-

pară mai bine artileria și că cel mai sigur, la sfârșitul lunii februarie, sunt

hotărât să arate mai multă energie” 49. Într-o altă scrisoare, era sigur de intrare

Italiei să intre în război „cel mai târziu pe 15 martie conform calendarului nostru” și el

a scos în evidență rea-credința lui Carlo Fasciotti, reprezentantul Italiei la București,

care evita o apropiere între Franța și Italia, făcând parte din anti-

Cercurile financiare franceze 50 .

Prima personalitate pe care a vizitat-o la întoarcerea sa de la Roma a fost Bruto Amante,

care avea multe cărţi despre România şi latinitatea 51 . Trebuia să livreze o escroc...

conferință la Societatea artistico-literară din Roma, La Roumanie dans la latinité. Ea

a fost o prezentare deosebită, argumentată, despre originea latină a poporului român.

El a încheiat spunând că „suntem mândri că ne numim Belgia Orientului, în

circumstanțele rezistenței antigermane” , iar România era gata să aibă

contribuţia sa la victoria civilizaţiei latine 52 . Publicul a apreciat

conferinta. Ettore Pais, ilustrul istoric și epigrafist, președintele

al adunării, a subliniat în discursul său: „cu cât Italia este mai mare, cu atât există mai sigură -

tence a Romaniei. România este o parte integrantă a latinității. Este un mai departe

cetate ce trebuie apărat” 53. La întoarcerea sa în ţară, Istrati i-a scris lui

Pais să-i mulțumesc pentru ceea ce a făcut pentru cauza latinității și pentru

conferinţă despre România pe care o susţinuse la Roma la italo-româna

Ligă. În România, toate privirile erau în Italia și era sigur că românul-

Armele italiene au avut ceva de spus la viitoarea conferință de pace 54 . Cel favorabil

ecoul conferinței lui Istrati de la Roma a fost mărturisit și în scrisoarea lui Lando

Landini, profesor la Universitatea din Padova, care a scris că Italia trebuie să se rupă

off din Austria şi că România şi Italia trebuiau să-şi împlinească destinele 55 .

Misiunile la care a participat CI Istrati au fost inițiate de către Antanta

cercuri, susținute în secret de membrii Guvernului, inițiatori ai negocierilor anin T ellec T ualdu R în GT he ne u TR ali T y Pe R iod – ci i STR a T i n29

49. Ibid.

50. Istrati către Emil Costinescu, Paris, 24 ianuarie 1915 RAL, Corespondența lui Istrati, S 27(5)/DCLxxI -

II.

51. Jurnal, mss. 27 961, Roma, 8 februarie 1915.

52. Jurnal, mss. 27 961, 16 februarie 1915; Istrati, România în latină, Roma: Tipografia

dell'Unione Editrice, 1915, 22.

53. Jurnal , mss. 27 961. Alte două scrisori de la Ettore Pais către Istrati în RAL, corespondență

Istrati, S 22 (1)/1915 și S 22 (2)/DCLxxVIII.

54. Istrati către Ettore Pais, RNL, Fondul Saint-Georges, ds. 630, f. 12.

55. Lando Landini către Istrati, Padova 1 Aprilie 1915, RAL, Corespondența lui Istrati S 45/DCLxxV .

cu puterile Antantei. Pe lângă caracterul lor cultural declarat, participarea -

țiune în conferințe, în marea sărbătoare a latinității de la Paris a avut și el
scopul de a investiga opiniile Cabinetelor Sofia, Belgrad, Roma
și Paris cu privire la eventuala intervenție a României în război, națiunea ei -
toate susţinerile, sprijinul material aşteptat de la Franţa şi Italia. CI Istrati a ramas
până la capăt un adept al acţiunii imediate a României de partea Franţei
și Italia. Ideea apare și în testamentul său: „Le las copiilor mei datoria de a iubi
țara lor, să fie harnici și sinceri. Dacă soarta ar fi vrut pentru români
o tara trunchiata, atunci ar trebui sa mearga in Franta, tara onestitatii si
datoria, țara adevăratului patriotism și umanitate și acolo ar trebui să lupte
la moarte pentru poporul lor” 56 .

Președinte al Academiei Române și profesor la Facultatea din București
Medicină, CI Istrati s-a alăturat necondiționat, încă de la începutul con -
conflict, cei care s-au declarat în favoarea intervenţiei imediate asupra
partea Antantei. A semnat actul profesorilor universitari din 26
octombrie 1914, înaintat regelui Ferdinand, în care au vorbit despre el -
misiune torica si civilizatoare a romanilor si au cerut imediata
rupere din Austro-Ungaria 57 . În consecință, a făcut parte din Acțiunea Națională
și a Ligii pentru unitate politică a tuturor românilor, ambele organizații pro-Antante -
a susținut numeroase conferințe sub patronajul lor, a scris el
articole în presă, unde s-a declarat ferm în favoarea interven -
ţie a României în război de partea Antantei 58 . Intrările lui în jurnal -
nal privind membrii Academiei Române şi atitudinea acestora cu
respectul pentru conflict sunt foarte interesante. La scurt timp după moartea regelui Carol,
şi-a declarat părerea indirect în faţa membrilor Academiei şi
Cuplul Regal Ferdinand-Maria: „De acum înainte prin cultură, deoarece este real -

întărește caracterele, credințele, duce la sacrificii până la moarte însăși, va -

adăpostit pentru popor și pentru adevăr” 59. A fost reales în 1915 pres -

ident al înaltei instituţii a culturii, prilej cu care a vorbit cu semenii săi

despre starea înapoiată a învăţământului românesc. Discursul lui a fost și un apel

la muncă grea, întrucât „la noi munca este privită ca sclavie, ca oboseală și nu ca

o fericire a sufletului” 60. Proaspăt întors din Franța, în primăvara anului 1915,

unde participase la sărbătoarea entuziastă a latinităţii, învi -30 nRa luca To mi

56. C. Istrati, Testament, RAL, Arhiva personală a lui Istrati, II acte 53 – 56, Vaslui, 27 noiembrie 1916.

57. AcWunăXZYoiunea Universitară în chestia naWunăXZYoională (Bucureţti: Tipografia profesională Dimitrie C.

Ionescu, 1914), 11.

58. Arcul așteptării ,. 135–136; Radu Tudorancea , Frontul de acasă. Propagandă, atitudini și curente

de opinie în România primului război mondial (Bucureţti: Editura Eikon, 2015), 71.

59. C.I. Istrati, Cuvinte de bună venire adresate MaiestăWunăXZYoilor lor Regelui și Reginei (Bucureţti, 1915),

10.

60. C. Istrati , Discurs realegere în funcWunăXZYoia de președinte al Academiei române, 27 mai 1915 , in RAL,

Istrati’s personal archive, II mss.2

ronment of the Academy was terrifying him by its lack of involvement and of reac -

tion towards the contemporary historic events. Moreover, he was aware that among

the members of the Academy it dominated the pro-German current, thus, he wrote

aspru în jurnalul său: „La Academie curentul odios al pro-germanilor este

din ce în ce mai puternic. Nu m-am gândit niciodată că în prima instituție pur românească,

ar fi atât de mulți... nenorociți. Nici caracter, nici patriotism. ” 61 Se știe

că dintre academicieni, cei care au simțit care era calea

România să câștige conflictul și să participe la conferința de pace din partea

dintre câștigători au fost: Barbu ștefănescu Delavrancea, Nicolae Iorga,

ADxenopol, Gen. Grigore Crăiniceanu, Gh. Marinescu, Gh. Țițeica și bineînțeles,

CI Istrati. Nu întâmplător la 3 septembrie 1916 Istrati a propus

ca 50% din salariul academicienilor să fie donat statului. Iorga s-a dus

înainte și a propus ca academicienii să renunțe complet la plata lor,

redevenţele lor şi chiar salariile secretarilor 62 . A fost momentul în care

Academia ar putea fi numită pe bună dreptate „imaginea virtuală a României Mari", așa cum

Delavrancea l-a numit în celebrul său discurs Războiul și datoria noastră 63 .

În jurnalul lui Istrati se regăsesc portrete ale contemporanilor săi: P .P . Crap

a fost intransigent, dar cinstit 64 ; Take Ionescu a fost un orator admirabil, un vizionar,

dar lipsit de adâncime 65 . Părerea lui despre Ionel Brătianu nu a fost favorabilă, de vreme ce

el a fost adversarul său politic, dar și cel care a temporizat intrarea lui

tara in razboi. Istrati făcea parte din grupul celor nerăbdători, care erau

făcând presiuni asupra lui Brătianu să intre în război de partea Antantei. The

Prim-ministrul a încercat în audiență, la 10 mai 1915, să-și calmeze nerăbdarea.

I-a spus că nu are încredere în Rusia, că trebuie să se miște cu prudență și asta

era gata să se împuște dacă „țara a suferit consecințe" . Brătianu

i-a mai spus că rolul României „nu a fost unul secundar și că ar fi

face tot posibilul pentru a obține ceea ce i se cuvine, din moment ce el nu a cerut

orice ar jigni pe ruşi sau pe aliaţi, ori pe sârbi fie" 66 .

Cu toate acestea, acuzațiile lui Sphinx și Padishah, îndreptate către Prime

Ministru, sunt foarte frecvente în jurnalul său 67 . „Ce an groaznic am trăit

1915! Sunt cărunt, dezamăgit, întristat, cu foarte puțină încredere în viitorul nostru" ,

scria Istrati, fără să știe că perioada următoare avea să-l pună

la un proces dureros 68 . Intrarea României în război l-a revigorat. La 17 august anin T ellec T ualdu R in GT he ne u TR ali T y Pe R iod – ci i STR a T i n31

61. Jurnal , mss. 27 965, 2 mai 1915.

62. Jurnal , mss 27 964, 3 septembrie 1916.

63. Barbu ștefănescu Delavrancea , Războiul și datoria noastră, ședinWunăXZYoa publică a Academiei din 2

septembrie 1916 (Bucureţti, 1916), 28.

64. Jurnal , mss. 28 377, 17 martie 1907

65. Jurnal , mss. 27 965, 4 noiembrie 1915, vezi și mss. 27 967, 27 aprilie 1913.

66. Jurnal, mss 27695, 11 mai 1915.

67. Jurnal , mss 27695, 16 septembrie 1915, 2 octombrie 1915.

68. Jurnal , mss 27 694, 1 ianuarie 1916.

1916, a fost la Predeal pentru a vedea rămășițele bătăliilor și trei zile mai târziu, a

l-a felicitat pe Brătianu pentru succesul avut în Transilvania. Și-a recunoscut meritele

cu fair play: „omul este un stăpân al situației, dar un maestru absolut...

Trebuie să recunoaștem că nimeni altcineva nu ar fi putut ține lucrurile atât de încurcate pentru a

păcăli nemții și ne pregătim. Recunosc că momentul e bine cho -

sen și că nimeni altcineva nu ar fi putut apăra mai bine interesele țării

decât a făcut el. ” 69 Euforia victoriei a fost efemeră.În jurnalul lui Istrati de acolo

sunt relataţi anii de război, retragerea în Moldova, ultima sa sarcină de ministru al

Industrie și Comerț. Din păcate, la fel ca Nicolae Filipescu și Barbu

Delavrancea, C. Istrati a murit înaintea Marii Uniri, la Paris, în ianuarie 1918.

Jurnalul CI Istrati este încă o sursă, care nu a fost explorată de

istoricii români, care aduce noi informații despre diplomatic

activitatea perioadei de neutralitate şi reflectă starea de spirit a politicienilor

care în perioada de neutralitate a trebuit să rezolve dileme de care depindeau

supravieţuirea statului român. Au fost momente de îngrijorare intensă, a exprimat

de Nicolae Iorga: „Dacă din toate aceste nenorociri, din acest tremur de acolo

nu se va naște o lume nouă? Pentru că vă puteți imagina ce lucru groaznic este

ar fi dacă după toate aceste sacrificii, după toate aceste pagube, ar rezulta un egal

lumea viitoare mai rea. Este, fără îndoială, cel mai terifiant gând care a trecut

mintea oamenilor în acest moment" . 32 nRa luca To mi

69. Jurnal , mss 27 694, 20 august 1916.

abstract

În 1915 pe fronturile interne ale țărilor beligerante pres -

sigur că se ridica împotriva celor care nu sprijineau războiul

efort mai ales mișcările pacifiste care se opun măcelului -

ter între naţiunile vecine. Franța și imperială

Germania, când a fost vorba de a face față mișcărilor lor pacifiste

a acționat într-o manieră similară pentru a descuraja și a neutraliza un discurs -

se vede periculos și contraproductiv. Germanul și

Mișcările pacifiste franceze împărtășeau un scop comun al păcii, dar

ei au imaginat acest scop prin lentilele naționalei lor

interes și convingeri părtinitoare unul față de celălalt. Mișcarea de pace -

mentele în sine au fost afectate de rivalități interioare care s-au fragmentat

și în cele din urmă le-a slăbit mesajul. Scopul acestui articol

este de a explora diferențele și asemănările dintre germani

și mișcările franceze de pace, dinamica dintre ele -

ves și guvernele lor și să încerce să înțeleagă schimbările

au trecut prin și cum i-a influențat pentru interbelic

perioada care a urmat, visul păcii rămânând unul dificil -

cult de a realiza.

Cuvinte cheie

Pacifism, naționalism, relații franco-germane, război mondial

Unu, cenzura vox clamanTiS in deSeRTo

Mișcările pentru pace germană și franceză și

vis dificil de pace în timpul Marelui Război

ma rius - mircea mi T rac H e

originile interesului istoriografic

asupra mișcărilor de pace franceze și germane

ISTORIOGRAFIA privind mișcările de pace franceze și germane

a cunoscut o renaștere pronunțată în rândul istoricilor și cercetătorilor de la

începutul anilor 1980 ca o consecință a spatelui geopolitic particular -

scăderea acelei perioade de război rece, în ceea ce privește așa-numitele crize ale euro-rachetelor. Ca a

ca urmare a deciziei Uniunii Sovietice de a disloca rachete SS20 în est

Europa, cancelarul german Helmut Schmidt își cere oficial NATO și

Aliații SUA pentru a contrabalansa amenințările prin instalarea de rachete Pershing II în

Germania Federală. În afară de politica complexă și uneori chiar arcană,

aspectele militare, diplomatice și psihologice ale confruntării dintre cei

două blocuri rivale, această criză euro-rachete a adus în prima linie o multitudine de

mișcări de pace vocale și extrem de angajate (unele dintre ele acționând ca fiind convenabile

„idioți utili” pentru Kremlin) răspândit în toată Europa de Vest, cu Federal

Germania ca epicentrul lor. Este pe acest fundal geopolitic și ideologic

că interesul istoricilor pentru tradiţia istorică a păcii germane din '80

mișcările este reînviată, mai ales în urma înființării la Bremen a a

Grupul de lucru pentru cercetarea păcii istorice. Printre lucrările de pionierat care tratează

acest subiect putem aminti pe Karl Holl, Wolfram Wette (eds.) Pacifism in the

Republica Weimar (Paderborn: Schöningh, 1981); Karl Holl, Helmut Donat (eds.)

Mișcarea pentru pace: pacifismul organizat în Germania, Austria și

în Elveţia (Düsseldorf, Econ Verlag, 1983); Karl Holl, Pacifismul în Germania

(Frankfurt pe Main: Suhrkamp, 1988); Wolfgang Benz (ed.), Pacifism in

Deutschland, Dokumente zur Friedensbewegung 1890-1939 (Frankfurt pe Main:

Fischer, 1988). Referitor la subiectul mișcării germane pentru pace ca focus al

Istoricii americani, cele mai remarcabile sunt lucrările lui Roger Chickering,

Germania imperială și o lume fără război: mișcarea pentru pace și germană

Society, 1892-1914 (Princeton: Princeton University Press, 1975), sau David Welch,

Germania și propaganda în primul război mondial: pacifism, mobilizare și război total

(Londra: IB Tauris, 2014).

În ceea ce privește interesul pentru mișcarea pentru pace franceză, acesta a venit considerabil mai târziu,

la începutul anilor '90 lucrări, parțial din cauza faptului că pacifismul a avut o con-

notaţie mai ales în contextul relaţiilor franco-germane, fiind asociată

alimentat fie cu defetism, fie cu colaboraționism. Un moment revoluționar

privind interesul cercetătorilor francezi pentru acest subiect va fi publicația din 1993

a lui Maurice Vaïsse, Anthony P . Adamthwaite, Le pacifisme en Europe dès ans

1920 aux années 1950 (Bruxelles: Bruylant, 1993). Ulterior, una dintre cele mai multe

lucrări de cercetare elaborate și bine documentate dedicate unei per -

spectivă pe acest subiect aparține lui Sophie Lorrain, Des pacifistes français et alle -

mands, pionniers de l'entente franco-allemande 1870-1925 (Paris: L 'Harmattan, 34 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

1999), o privire de ansamblu istorică care subliniază faptul că paciul franco-german -

mișcările pumnilor au pus bazele pentru eventuala reconciliere a celor două națiuni

după al Doilea Război Mondial. Într-un scurt sondaj cu privire la abordarea anglo-saxonă a

subiect, extrem de remarcabile sunt lucrările lui Norman Ingram, The Politics of

Disidență: Pacifismul în Franța 1919-1939, Oxford: Clarendon Press, 1991; cea a lui Sandi Cooper, „Pacifismul în Franța, 1889-1914: pacea internațională ca drept al omului”, Studii istorice franceze, 17/2, 1991; sau cel al lui Paul B. Miller, From Revolutionaries către cetățeni: antimilitarismul în Franța, 1870-1914 (Durham, Londra: Universitatea Duke Press, 2002).

o casă împărțită. naţionalism şi pacifism în a treia republică franceză

MARELE Război din 1914-1918 a fost fără îndoială un cataclism istoric al bib - proporţii lice. Națiunile europene păreau să fie testate ca niciodată înainte în istoria lor. Și în acel timp și loc anume, în afară de războinici și lideri politici, au existat și profeți ai păcii al căror mesaj de pace iar toleranţa părea să cadă pe temeri.

Pentru a explica de ce s-a întâmplat asta, trebuie să înțelegem asta chiar înainte la începutul războiului, pacifiştii au avut o sarcină dificilă, aproape de a-şi impune agen - da, fiind fie marginalizat în arena publică, fie complet exclus de oricare poziție politică de elaborare a politicilor. Aceste aspecte au fost valabile în special pentru societăţile franceză şi germană de dinainte de război. Dacă perioada antebelică este adesea portretizată ca o cursă a înarmărilor, poate fi prezentată și ca o cursă naționalistă și nicăieri altundeva a fost acel ethos naționalist răvășind mai mult decât la Paris și Berlin.

Înfrângerea lui Sédan și a Comunei din Paris care a urmat la sfârșitul anului Războiul franco-prusac au fost cele două evenimente care au marcat nașterea traumatizantă a a Treia Republică Franceză. A fost un moment de intensă turburare politică și socială - moil, iar evenimentele acelor ani, în special răpirea din Alsacia-Lorena, bântuie - ed societatea franceză până la Marele Război și nu numai. Imaginea oarecum naivă că francezii aveau despre Germania, singurul pământ al lui Goethe și kant a fost curând să dispară în fața descoperirii Germaniei lui Bismarck 1.

În ceea ce privește reacția politică la înfrângerea și pierderea Alsaciei Lorraine,

conservatorii de dreapta au devenit partizani ai păcii cu Germania lui Bismarck.

Același lucru a fost și pentru republicanii de stânga, care s-au impregnat cu idealurile lui

Revoluția (revoluțiile) franceză (revoluțiile) au fost forțate să renunțe la aspirațiile lor pentru o uni -

Fraternitatea poporului (une fraternité des peuples) și acceptă o mai reală -

perspectiva istică pentru doctrina lor 2.vo xclaman T i S inde S e RT o n35

1. Pentru mai multe despre acest subiect vezi Claude Digeon, La crise française de la pensée allemande (Paris:

Presses Universitaires de France, 1956).

2. Jean Defrasne, Le Pacifisme (Paris: Presses Universitaires de France, 1983), 68-69.

Deci, deocamdată era pace, dar era o pace amară, plină de ciudă -

ușnicie și rușine. A fost o pace vinovată care cerea un nou politic și social

consens care trebuia să raționalizeze tocmai acel sentiment de vinovăție. Cu toate acestea, de către

1885, a avut loc majoratul unei generații mai puțin influențate de război,

şi mai puţin dornic să accepte povara acestei păci. Era o vreme când acea politică...

consens cal predicat de politicienii fondatori ai celei de-a treia republici franceze

a început să scadă și începutul unui Cult al Răzbunării, o perioadă în care Revenge

a devenit regina Franței, așa cum a remarcat sumbru Charles Maurras treizeci de ani

mai târziu când descria sentimentul unanim naţional adunat în jur

această aspirație 3.

A fost și momentul nașterii a două tipuri de naționalism francez ca histo -

subliniază rian Michel Winock. Unul de stânga, așa-zisul naționalism deschis care

a fost colonialist și a subliniat misiunea civilizatoare a Franței în lume și a

Unul de dreapta, un naționalism închis, care a vizat inamicul din interior, și

a fost antiparlamentar și antirepublican, respingând valorile francezilor

Revoluția din 1789 4. După Afacerea Dreyfus care a polarizat societatea franceză -

ty la un nivel fără precedent și în contextul Weltpolitik a lui Wilhelm al II-lea (the

crizele de la Tanger în 1905 și de la Agadir în 1911 fiind văzute ca o provocare deliberată -

țiuni), războiul părea inevitabil 5.

Odată cu încheierea izolării sale diplomatice cu alianța franco-rusă, cea a Franței

apetitul pentru revendicare a crescut și mai mult. Ideea de a prelua într-o zi Alsacia-

Lorraine a câștigat sprijinul popular al tuturor claselor sociale. Alegerea din 1913 a

a fost văzut un republican de dreapta, Raymond Poincaré, ca președinte al Franței

ca semn al freneziei naţionaliste care a cuprins ţara. Și nu a fost un

coincidență că unele dintre primele legi pe care le-a propus și au fost votate de Național

Adunarea erau cele ale serviciului militar de trei ani 6.

În Franța, ideile pacifiste au apărut mai întâi în mediile juriștilor în care erau pro-

susținut de personalități precum parlamentari precum Frédéric Passy (prima rețetă -

ient al unui Premiu Nobel pentru Pace) sau Paul d'Estournelles de Constant și Léon Bourgeois,

care a reprezentat Franța la Conferințele de pace de la Haga din 1899 și 1907, totuși -

trebuie remarcat faptul că ultimii doi nu s-au autodenominat pacifişti 7.

Până la începutul secolului, pacifismul câștigase influență în universitate

medii în care sociologi ca Ferdinand Buisson, sau fiziologi ca Charles 36 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

3. Raoul Girardet, Naționalismul francez: antologie, 1871-1914 (Paris: Editions du Seuil, 1983),

50.

4. Michel Winock, Naționalismul, antisemitismul și fascismul în Franța (Paris: Editions du Seuil,

2004), 35-37.

5. Defrasne, Pacifism, 70-71.

6. Kevin Rassmore, Dreptul în Franța de la a treia republică la Vichy (Oxford: Universitatea Oxford

Press, 2013), 176.

7. Sophie Lorrain, pacifişti francezi şi germani, pionierii înţelegerii franco-germane

1870-1925 (Paris: L'Harmattan, 1999), 14.

Richet sau filozofi precum Théodore Ruyssen și-au expus ideile și soluțiile

8. Richet, fiziolog, recipi -

a primit Premiul Nobel pentru Medicină în 1913 și profesor influent și Colegiul de

France 9, a fost și un avocat pasionat al arbitrajului internațional, prezidând

Congresul Mondial de Pace de la Paris. În 1907, anul celei de-a doua păci de la Haga

Conferință, și-a expus ideile într-o carte populară printre mediile pacifiste, Le

passé de la guerre et l'avenir de la paix , în care ca biograful său Stewart Wolf

explică: „Richet a discutat despre beneficiile războiului față de costurile și pierderile acestuia și

a subliniat că în ceea ce privește biologic, metafizic, istoric, moral, patriotic și chiar oportun

Războiul pe terenuri tunistice nu este profitabil. 10"

Pacifismul francez, influențat de principiile așa-numitei Ecole de Nîmes , din

De origine protestantă, a promovat idealurile pacifiste ale clasei de mijloc prin intermediul

întruchiparea Asociației Peace through Law (L ' Association Paix par le Droit).

Ecole de Nîmes a fost o mișcare cooperativă fondată de protestanți devotați

antreprenori și economiști precum Auguste Fabre, Edouard de Boyve sau Charles

Susținătorii lui Gide 11 (unchiul autorului renumit și laureat al premiului Nobel André Gide).

a unei forme de social creştinism. Influenţa acestei şcoli de gândire a fost

nu numai pe chestiuni economice, ci și pe probleme sociale și internaționale, și ea

influența morală combinată cu patronajul pacifștilor consacrați precum Frédéric

Passy, fondatorul Societății Franceze de Arbitraj între Națiuni, a ajutat un grup

a tinerilor tineri și idealiști din clasa de mijloc din burghezia hughenotă

din Nîmes pentru a crea, în 1895, Asociația Pacea prin Drept. Aceasta organizatie -

a fost pe cale să devină puterea pacifismului francez în următoarele decenii

să vină.

Frédéric Passy era o figură impunătoare, cu acreditări pacifiste impresionante. Născut

în 1820, în burghezia superioară pariziană, aparținea unei familii de înalte persoane civile.

servitori care s-au distins de pe vremea lui Napoleon I. Un liberal,

Passy a fost puternic influențat de susținătorii și teoreticienii comerțului liber precum Frédéric

Bastiat și Richard Cobden. Teoriile lor de laissez-faire l-au determinat pe Passy să creadă asta

comerțul nerestricționat 12 între națiuni va duce în cele din urmă la o armonizare vo xclaman T i S inde S e RT o n37

8. Defrasne, Le Pacifisme , 72-73.

9. Retrospectiv, Richet a devenit o figură controversată datorită rasismului și sprijinirii lui eugen -

ics, care a servit ca președinte al Societății Franceze de eugenie între 1920 și 1926. Un hos -

Pital din Val d'Oise, Franța, care și-a dezvăluit numele, a fost redenumit ulterior în 2015 în urma unei

cerere de eliminare.

10. Stewart Wolf, Creier, minte și medicină: Charles Richet și originile fiziologice

Psychology (New Brunswick, Londra: Transaction Publishers, 1993), 117-118.

11. Pentru o viziune mai cuprinzătoare asupra vieții și operelor lui Charles Gide vezi A. Lavandès, Charles

Gide. Un precurseur de l'Europe unie et de l'ONU. Un apôtre de la cooperare între bărbații

(Uzès: Editions La Capitelle, 1953).

12. Această idee că comerțul global între Națiuni și principiile economice laissez-faire poate

În cele din urmă a condus la pacea mondială a fost rezumată în expresia lui Montesqueiu: Le Doux Commerce

vezi Catherine Larrère, „Montesquieu et le «doux commerce»: un paradigme du liberalisme” ,

a intereselor lor și să creeze o stare de pace între ei. În afară de comerțul liber

soluții, Passy credea că războaiele și alte conflicte armate ar putea fi promovate dacă

doar opinia publică era mai bine informată. Și pentru a realiza acest lucru, el pro -

a pus o propagandă pacifistă viguroasă îndreptată spre iluminarea publicului prin educație.

cation 13 . Acesta este tocmai aspectul care i-a influențat cel mai mult pe tineri

al Asociației Peace through Law sub patronajul și mentorul lui Passy,

în special liderul său, Théodore Ruyssen.

Sub influența dublă a postulatelor lui kant și a ideilor lui Passy de prop -

aganda, Ruyssen a pledat pentru un primat al Rațiunii asupra Instinctului, promovând a

pacifismul rațional nu unul sentimental și, pentru a realiza acele idealuri,

a urmărit educarea opiniei publice, denunţând totodată presa populară şi

influenţând guvernele să promoveze juridismul internaţional prin respingerea

teoriile social-darwiniste ale vremii care susțineau că conflictele între Națiuni

sunt la fel de inevitabile ca cele dintre indivizi 14 . Cu toate acestea, Théodore Ruyssen

a avut dificultăţi în a stabili o corelaţie cu pacifiştii germani din cauza

problema Alsacia-Lorena, în ciuda prieteniei sale cu Ludwig Quidde, președintele

a Societății Germane pentru Pace și, în cele din urmă, a Asociației Peace through Law

influența asupra instituției politice franceze și a maselor, inclusiv la mijlocul -

dle-class, a rămas marginal 15 .

un imperiu al Subiecţilor.

Pacifismul în societatea militaristă a Germaniei Wilhelmine

Imperiul GERMAN înființat în 1871 a avut la bază un puternic militarism

ethos , care s-a tradus într-un Reichpatriotism profund prezentat în toate sociale

clasele. Aceasta a însemnat o loialitate puternică față de statul imperial și kaiser,

un cult al valorilor militare 16 și o sacralizare a statului ierarhic. Fara surpriza, 38 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

Cahiers d'histoire. Revue d'histoire critique 123 (2014): 21-38, accesat 7 septembrie 2015, url:

https://chrhc.revues.org/3463.

13. Michael Clinton, „Frédéric Passy: Patriotic Pacifist”, Journal of Historical Biography 2 (2007):

35-40, accesat 10 septembrie 2015, url: http://journals.ucfv.ca/jhb/Volume_2/Volume_2_

Clinton.pdf.

14. Rémi Fabre, „Un exemple de pacifisme juridique: Théodore Ruyssen, et le mouvement „La Peace by Law (1884-1950), ” Vingtième Siècle, recenzie istorică Vol. 39, Nr. 1 (1993): 40-42, accesat 12 septembrie 2015, doi: 10.3406/xxs.1993.2716.

15. Fabre, „Un exemplu de pacifism juridic”, 42.

16. Referitor la subiectul societății militarizate a Germaniei Wilhelmine a se vedea Jost Dülffer, karl Holl, eds., Gata de război. Mentalitatea de război în Germania Wilhelmine 1890-1914 (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1986) ; Wolfram Wette, Militarismul în Germania. Istoria unei culturi războinice (Frankfurt am Main: Fischer Verlag, 2008); tungsten Wette, ed., Școala de violență, militarismul în Germania 1871-1945 (Berlin: Aufbau-Taschenbuch-Verlag, 2005), Gordon Craig, Armata prusac-germană 1640-1945. Stat în Staate , (Düsseldorf, Droste Verlag, 1960).

pacifismul era văzut ca un anacronism, ca ceva deplasat, un corp străin în interiorul patriei, iar în cele din urmă pacifiştii urmau să fie percepuţi ca un inomic interior - mies (Staatsfeinde)17 . O portretizare vie a acestui tip de societate de subordonare și conformitatea poate fi găsită în romanul lui Heinrich Mann Der Untertan (Subiectul) care înfățișează viața meschină și falimentară moral a unui parvenu social fără spinare în Germania șovinistă Wilhelmine, în urma primului război mondial.

În acest mediu ostil, anul 1892 a văzut întemeierea germanului Societatea pentru Pace (Deutsche Friedensgesellschaft) care a avut printre fondatori personalități precum Bertha von Suttner, Alfred Hermann Fried, Ludwig Quidde, sau Carl von Ossietzky toți viitorii laureați ai unui Premiu Nobel pentru Pace. Suttner era mai ales un promotor al unui pacifism filantropic aristocratic (un pacifisme de salon) dar ca femeie i-a fost mai greu să fie luată în serios 18 . Scriitorul austriac Stefan Zweig își amintește în memoriile sale, The World of Yesterday , întâlnirea cu baronesa în urma Primului Război Mondial și fiind impresionat de dedicarea ei necruțătoare -

ține la pacifism:

Din întâmplare, chiar a doua zi am cunoscut-o pe Bertha von Suttner, acea maiestuoasă și

grandioasa Cassandra a timpului nostru. Un aristocrat al uneia dintre primele familii, în

prima tinerețe, ea a experimentat cruzimea războiului din 1866 în împrejurimi -

palatul familiei ei natale din Boemia. Și cu pasiunea unei Florențe

Privighetoarea a văzut-o doar pentru o singură sarcină pentru ea însăși în viață: să împiedice un al doilea război sau

orice război. Ea a scris un roman Lay Down Your Arms [Die Waffen nieder!] care

a avut succes universal; ea a organizat nenumărate întâlniri pacifiste, iar tri -

umph-ul vieții ei a fost că a trezit conștiința lui Alfred Nobel, inventatorul

a dinamitei în aşa măsură încât să compenseze răul pe care îl provocase

cu dinamita lui, instituise Premiul Nobel pentru pace și internațională

Înţelegere. Ea a venit la mine foarte entuziasmată […] războiul este deja

asupra noastră și încă o dată ne-au ascuns și ne-au ascuns. De ce nu

faceti ceva voi tinerii? Este preocuparea ta mai presus de toate. Apărați-vă!

Uni! 19

Spre deosebire de pacifismul binevoitor al lui Suttner, Alfred Herman Fried era un profesionist -

component al unui pacifism științific, expunându-și părerile în cartea din 1894, Friedenska te chis -

mus , solicitând o juridificare a relațiilor internaționale, mult într-un mod similar

mod la ceea ce omologii săi francezi, Ruyssen, Bourgeois sau Paul d'Estournelles

Constant, pledau pentru. Spre deosebire de baroneasa von Suttner pacifismul sentimental

care și-a bazat argumentele pe motive emoționale, Fried era convins că

războiul nu putea fi evitat decât prin instituirea unei ordini internaţionale judiciare. A desenat vo xclaman T i S inde S e RT o n39

17. Alexandre Dupeyrix, „Les pacifistes dans le Reich wilhelmien (1890-1918) :ennemis de l'Etat

voi patrioți?” , Les Cahiers Irice Vol.8, No.2 (2011) : 13, accesat 15 septembrie 2015, doi :

10.3917/lci.008.0011.

18. Dupeyrix, „Les pacifistes dans le Reich wilhelmien", 15-16.

19. Stefan zweig, The World of Y esterday (Lincoln și Londra: University of Nebraska Press, 1963), 208-209.

s-a inspirat din proiectul lui kant pentru pace perpetuă (1795), la fel cum a făcut Ruyssen, și a prezis că numai prin legi internaționale, negocieri multilaterale și instituțiile internaționale de arbitraj ar putea fi evitate conflictele între state - ed sau măcar reglementate. Fried's Weltanshauung pe o ordine internațională judiciară anticipam cu adevărat cel de astăzi dominat de ONU sau de acum defunctă Liga Națiunilor în perioada interbelică. În Friedenkatechismus-ul său, el își prezintă ideile pentru crearea unor instituții precum un Parlament Mondial, un Oficiu Poștal Mondial sau un Birou Internațional pentru Proprietate Intelectuală pentru a numi câteva, toate menite să creeze un habitus global de cooperare și concordie 20 . Ideile lui erau mult în ton cu cele exprimate de Leon Bourgeois cu privire la solidarismul național pe care el l-a imaginat ca o interdependență complexă pe mai multe straturi între state, făcând astfel aproape imposibil conflictul armat 21 .

Cei precum Fried credeau în esență că pacea este o sarcină pentru cei educați și în special pentru juriştii specializaţi în relaţii internaţionale. În acest moment, o linie de falie între două viziuni ale pacifismului apare în cadrul mișcării germane. Pe de o parte, credința centrală a Societății Germane de Pace și împărtășită de majoritatea fondatorii săi că pacifismul ar trebui să atragă masele și ar trebui să le urmărească adeziune. Pe de altă parte, o abordare mai elitistă, articulată de Fried și ai lui brand de pacifism științific conform căruia pacea trebuie să fie atinsă tehnocrați eminenti capabili să influențeze guvernele lumii. Tocmai pentru asta scop, Fried împreună cu Otfried Nippold au supravegheat în 1911 crearea

Verband für internationale Verständigung, cuprinzând în principal experți și spe -

cialişti în domeniul dreptului internaţional 22 .

Din nou, la fel ca Théodore Ruyssen, Fried a respins un darwinist pesimist

viziunea unei ciocniri violente inevitabile între națiunile concurente. Pe acest aspect

este puternic influențat de lucrările savante ale sociologului rus Jacob

Novikow 23, a cărui lucrare a tradus-o în germană și care a predicat pentru creștere -

creând interdependență economică care ar deschide în cele din urmă calea către o lume

federatie 24 . După cum arată istoricul Roger Chickering:

„Pacifismul științific" al lui Fried era aproape în întregime neoriginal. A fost o reformulare

a argumentului liberal tradiţional că comerţul liber ar crea o internaţională

comunitatea de interese făcând războiul imposibil. La Cobdenism Fried a adăugat câteva

alte teorii ale progresului, culese în principal de la Novikow, și ajunse la 40 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

20. Dupeyrix, „Les pacifistes dans le Reich wilhelmien", 8.

21. Vezi Serge Audier, Léon Bourgeois, Fonder la solidarité (Paris: Editions Michalon, 2007).

22. Dupeyrix, „Les pacifistes dans le Reich wilhelmien", 18-19.

23. Pentru mai multe informații despre viața și operele lui Jacob Novikov (1849-1912), federalist mondial

și sociolog ale cărui idei se pare că au inspirat în afară de Alfred H. Fried, de asemenea, Norman Angell

vezi Alleno Kevin, "Un projet de paix perpétuelle. Fédéralisme et pacifisme chez Jacques Novicow" ,

Relations Internationales , 154 (2013): 7-20.

24. Roger Chickering, Germania imperială și o lume fără război: mișcarea pentru pace și

Societatea Germană, 1892-1914 (Princeton: Princeton University Press, 1975), 96.

concluzia că creșterea comunității internaționale, deși lentă, a fost inevitabilă,

garantate de legile societăţii şi ale dezvoltării istorice. Determinismul

în această ideologie a fost pentru Fried trăsătura sa cea mai atrăgătoare. Le-ar permite

care au susținut pacifismul științific pentru a se autodenomina realiști al căror program

a afirmat doar inevitabilul 25 .

În cele din urmă, postulatele lui Fried urmau să fie consacrate în primul pro -
gram al Societății Germane de Pace când a fost votat în 1898 și ulterior
publicat în revista Societății, Die Waffen Nieder! (numit după Bertha
celebrul roman al lui von Suttner, care în 1899 va fi înlocuit cu o nouă revistă
numit Die Friedens-Warte)26 .

Al treilea fondator proeminent al Societății Germane pentru Pace, Ludwig Quidde, a fost
născut într-o familie bogată din clasa de mijloc din Bremen și mai târziu a urmat studii universitare
cariera la München devenind un savant respectat despre Germania medievală. Opunându-se
toată viața militarismul prusac, în care a văzut dușmanul culturii, a devenit a
figură principală a pacifismului organizat, ajungând în cele din urmă la poziția de președinte.
dent al Societății Germane de Pace în 1914, funcție pe care o va păstra până în 1929.
Eforturile sale urmau să fie răsplătite cu câștigarea Premiului Nobel pentru Pace în 1927 27 .
Quidde și-a exprimat nemulțumirea față de Wilhemine Germania cu două controverse -
publicatii siale. Primul, Der Militarismus im heutigen Deutschen Reich.
Eine Anklageschrift , publicat anonim, a fost un denunț vehement al
etosul militarist care a dominat societatea. A doua publicație, Caligula. Eine
Studie über römischen Cäsarenwahsinn, a fost o satiră și un atac puțin deghizat.
împotriva împăratului Wilhelm al II-lea, care i-a adus izolare academică și evenimente
aliat trei luni de închisoare la München pentru leză-majesté 28 . Antipatia lui pentru kaiser
nu era împărtășit de toți colegii săi pacifisti. De exemplu, Fried a fost un susținător
al împăratului german, un sprijin pe care l-a proclamat cu sârguință în tractul său din 1910
Împăratul și pacea mondială (Der Kaiser und der Weltfriede). În urma lui per -
Secuție, angajamentul lui Quidde pentru pacifism a crescut și mai mult lucrând împreună
cu Fried, von Suttner și Carl von Ossietzky și stabilirea profesională și

contacte personale cu omologii francezi, în special cu Théodore Ruyssen 29 .

Quidde a lucrat cu Fried, dar uneori ideile lor intrau în conflict. De exemplu,

Quidde nu era atât de un susținător al pacifismului științific al lui Fried, din moment ce el

a considerat că etica, și nu știința, ar trebui să fie temelia oricărui pacifist

efort. Quidde a fost de acord că pacifismul are o bază științifică, dar nu poate trece ca vo xclaman T i S inde S e RT o n41

25. Chickering, Germania imperială și o lume fără război, 102.

26. Dupeyrix, „Les pacifistes dans le Reich wilhelmien", 19.

27. Dupeyrix, „Les pacifistes dans le Reich wilhelmien", 28.

28. Chickering, Germania imperială și o lume fără război, 86.

29. Dupeyrix, „Les pacifistes dans le Reich wilhelmien", 30.

30. Chickering, Germania imperială și o lume fără război, 107-108.

o știință în sine și, în schimb, a pledat pentru o promovare mai vibrantă a unei etnici.

pacifism ic 30 .

Cu toate acestea, în ciuda eforturilor lor combinate, Societatea Germană de Pace trebuia să o facă

rămâne o organizație marginală, în mare parte academică și compusă din clase de mijloc lib -

generali, pacifişti burghezi, nici radicali care resping statul-naţiune, nici religioşi.

nonconformiști și, la apogeul influenței lor, având abia 10 000 de membri -

bers 31 și în cele din urmă fără nicio influență reală asupra procesului de elaborare a politicilor, fiind

forțat să privească guvernele și națiunile Europei mergând spre război

și distrugerea.

exil și Supraveghere. pacifiştii francezi în timpul primului război mondial

LA 2 august 1914, pe tot teritoriul Franței a fost proclamat Statul de

Asediu în conformitate cu Legea privind starea de asediu din 1849. Ca urmare, un număr -

ber de puteri publice trecute din mâinile civile la cele militare 32 . Ce a urmat

a fost o întărire a cenzurii pacifiste, ordinea generală fiind aceea a: „sur -

acoperirea a tot ceea ce ar putea semăna cu propaganda păcii.” 33 În decembrie 1915, Aristide Briand, pe atunci prim-ministru, cerea: „interdicția de toate articolele pro sau împotriva păcii, care ar putea examina sau discuta pacea 34.” Reacția dură a autorităților franceze împotriva oricărei manife pacifiste. sărbătoarea, pe care ei o considerau propagandă, era, de asemenea, un mijloc de acoperire a lor greșeli și incompetență în a duce războiul. De exemplu, în 1917 în context al băii de sânge Chemin des Dames 35, generalul Nivelle a cerut riposta pe 42 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

31. David Welch, Germania și propaganda în primul război mondial: pacifism, mobilizare și război total (Londra: IB Tauris, 2014), 143.

32. François Cochet, „Les débuts de la Grande Guerre en France : « dictature » imposée du mili - taire ou retrait du politique ?” , Revue historique des armées , 248 (2007): 60-61, accesat în septembrie 18, 2015, url : http://rha.revues.org/1223.

33. Jean-Jacques Becker, Les Français dans la Grande Guerre (Paris: Robert Laffont, 1980,) 49.

34. Jean-Michel Guieu, „« Pour la paix par la Société des Nations »” , Guerres mondiales et con - flits contemporains , 222 Numărul 2 (2006): 90, accesat 19 septembrie 2015, doi : 10.3917/gmcc.222.0089.

35. Bătălia de la Chemin des Dames (16 aprilie 1917) a fost una dintre cele mai sângeroase franco-germane confruntări militare pe frontul de vest. Armata franceză sub comanda generalului Robert Nivelle a suferit cele mai multe victime, aproximativ 187 000 de morți și răniți. Pentru partea germană, care a luptat sub comanda lui Erich Ludendorff numărul victimelor - a ajuns la aproximativ 163 000 de morți și răniți. Bătălia a fost considerată un eșec considerabil - ure pentru francezi, și a marcat începutul revoltelor militare (les mutineries) și cel refuzul soldaților de a lupta vezi Pierre Miquel, Le Chemin des Dames (Paris: Editions Perrin, 1997); Denis Rolland, The Trench Strike: The Mutinies of 1917 (Ediții Imago 2005), André

Loez, 14-18 Refuzurile războiului: O istorie a mutineers (Paris;Gallimard, 2010).

36. În limba franceză originală: „Declanșarea febrei pacifiste, care năvălește în interior, poartă primul său ger -

cele otrăvite ale mele în tranșee. ”

propaganda pacifiştilor despre care credea că subminează moralul trupelor

și, în același timp, rapoartele de informații ale armatei recunoșteau că 36:

„Febra pacifistă, care lovește în interior, poartă primii ei germeni otrăvitori

la tranşee 37 ” .

În acest climat dificil, sub presiune și supraveghere constantă din partea

Serviciile secrete, pacifiştii francezi şi-au găsit evadarea în Elveţia, ţară care

a devenit patria simbolică a intelectualității pacifiste și un loc în care

își puteau publica ideile departe de orice cenzură, Zurich și țărmurile

Lacul Geneva fiind alegerea exilului lor voluntar 38 .

Liderul incontestabil al acestui cerc strâns de pacifişti exilaţi francezi a fost

Romain Rolland, care, în 1916, va primi Prețul Nobil al Pacii pentru Au-

dessus de la mêlée , un strigăt de miting pacifist adresat tineretului european. Din nou,

Stefan zweig își amintește în memoriile sale: „Cine citește cele opt pagini ale celebrului

Au-dessus de la mêlée astăzi, după toate probabilitățile, nu-l va mai înțelege

efect extraordinar. Tot ceea ce Rolland a postulat în ea conotă, dacă este citit cu răceală și

în mod clar, nimic altceva decât cele mai evidente adevăruri. Dar aceste cuvinte au fost scrise într-un

vreme de nebunie în masă care cu greu poate fi reconstruită astăzi 39 ” .

Și prin medierea lui, pacifistul francez a putut intra în contact cu ei

Omologii germani exilați în Elveția, pe care el a considerat capabili să-l întruchipeze -

într-un alt fel de Germania. Mandatul lui Rolland și recunoștința internațională au ajutat

el să permită crearea unui canal de comunicare între Paris și Berlin.

A fost prin el și colegii săi pacifisti germani, Annette kolb și René Schickelé,

că în iarna anilor 1916-1917 a avut loc o întâlnire secretă între Auswärtiges

Funcționarul lui Amt, contele Harry Kessler, și Emile Haguenin, o universitate franceză

profesor la Berlin și după toate spusele, unul dintre ai lui Théophile Delcassé, francezul

Ministrul de externe, trimiși secreti în Elveția. Respectatul lui Haguenin social și pro -

poziție profesională, ca să nu mai vorbim de legăturile sale la Berlin cu foștii francezi

ambasadorul de acolo, Jules Cambon, l-a făcut un negociator potrivit pentru ambii francezi

și guvernele germane, un adevărat homme d'influence capabil să facă delicatese -

cate misiuni de negociere care erau prea sensibile pentru a fi delegate chiar și unui diplo-

rogojini. Romain Rolland a fost primul care a introdus-o pe pacifista germană Annette

kolb la Haguenin în vara anului 1916. Mai târziu în acel an, kolb, în schimbul unui

permisiunea de la Berlin de a se stabili în Elveția, a aranjat o întâlnire între cei

Harry Kessler și Haguenin de la Auswärtiges Amt. Următoarea întâlnire a fost pregătită

de kolb și Schickelé a avut loc în decembrie 1916 nu a reprezentat nimic semnificativ -

cant, nici Berlinul, nici Parisul nu sunt dispuși sau capabili să se angajeze într-o pace mai extinsă vo xclaman T i S inde S e RT o n43

37. Citat în Defrasne, Le Pacifisme, 87.

38. Landry Charrier, „Romain Rolland, Les relations franco-allemandes et la Suisse (1914-1919)” ,

Les cahiers Irice , 8, 2 (2011): 92, accesat 21 septembrie 2015, doi: 10.3917/lci.008.0091.

39. zweig, Lumea de ieri, 242.

discuții, eventual Kessler și Haguenin fiind folosite de propriile guverne 40 . Pentru

tot eșecul său, trebuie remarcat faptul că această întâlnire a fost un progres semnificativ

ceea ce nu ar fi fost posibil fără implicarea activă a lui Rolland.

Cu toate acestea, contribuția lui Rolland la activitățile pacifiste din Elveția a fost

nu se limitează doar la facilitarea întâlnirilor de mare profil. Și-a folosit și reputația -

țiune de a oferi patronaj la trei reviste pacifiste care au oferit ocazia pentru

atât de mulţi intelectuali anti-război în primul rând să-şi exprime dezacordul faţă de război şi

în al doilea rând, să-și comunice ideile și principiile pe baza cărora o mai echitabilă și pace -
ordinea europeană deplină ar trebui stabilită la sfârșitul ostilităților. În cuvinte
al cercetătorului Landry Charrier: „el [Rolland] a contribuit la formarea unui
microclimat favorabil unei idei europene. ” 41

Prima dintre aceste reviste a fost Le Carmel , fondată în februarie 1916 de către psy -
coanalistul Charles Baudouin, în ale cărui coloane au fost publicate articole de
pacifişti precum Friedrich Wilhelm Foerster care a criticat militarismul prusac că
a pus stăpânire pe societatea germană, sau ca Alfred Hermann Fried care prezintă -
și-a dezvoltat ideile pentru atingerea păcii mondiale durabile. Al doilea a fost Les tablettes ,
înființat de artiștii Jean Salives și Claude Le Maguet, unde cititorii puteau găsi arti -
cles scris de Stefan zweig. Ultima și cea mai controversată dintre toate
a fost Demain, creația radicalului de stânga Henri Guilbeaux. În afară de informații -
calitatea intelectuală a materialului său, Demain avea o orientare clară de stânga care aducea
este mai des în conflict cu autoritățile franceze 42 . Ca zweig, poate puțin peste
exagerând, explică în memoriile sale:

Spre meritul durabil al lui Guilbeaux, el a stabilit și a condus singurul
periodic antibelic al Primului Război Mondial de substanță intelectuală, Demain , a doc -
ument să fie studiat de toți cei care doresc să înțeleagă cu adevărat tendința spirituală -
ciurile acelei epoci. El ne-a furnizat ceea ce aveam nevoie: un centru internațional, supra-
discuție națională în plin război. Susținerea lui Rolland a fixat importanța
a hârtiei și conducerea sa morală și legăturile sale i-au oferit lui Guilbeaux
cei mai buni colegi de muncă din Europa, America și India. În plus, Lenin, Troţki şi
Lunacharsky, revoluționari pe atunci încă în exil din Rusia, au avut încredere în a lui Guilbeaux
radicalism și a contribuit în mod regulat la Demain 43 .

zweig a avut dreptate să recunoască conducerea morală a lui Rolland, dar când a venit

la rezultate concrete cu privire la orice influență asupra guvernului de război succesiv al Franței.

ernmente, rezultatele au fost aproape deloc. Același lucru este valabil și pentru ceilalți francezi

pacifisti ca Ruyssen care in timpul razboiului nu a fost in stare sa aplice asupra politicii 44 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

40. Landry Charrier, „ A la recherche d'une paix de compromis : kessler, Haguenin, et la diplo -

matie officieuse de l'hiver 1916-1917” , Histoire@Politique 11 (2010), accesat 19 septembrie,

2015, doi : 10.3917/hp.011.0010.

41. Charrier, „Romain Rolland, Les relations franco-allemandes et la Suisse”, 97.

42. Charrier „Romain Rolland, Les relations franco-allemandes et la Suisse, ” 98-101.

43. zweig, The World of Yesterday , 270-271.

decizii de la Paris, obligate să rămână împreună cu alți colegi pacifisti, un simplu

spectator la măcelul care a avut loc. După 1917, anul

Intrarea americană în război când președintele Wilson s-a prezentat în rândul consiliului său -

Războiul lui try urmărește înființarea unei Ligii Națiunilor la nivel mondial, tot ce puteau

a fost să îmbrățișeze aceste idei și să devină susținătorii lor căzând într-un fel de

aproape „Misticismul Wilsonian 44” . Cu toate acestea, din acel moment, pacea și

ca urmare a instituirii unui ordin postbelic nu a fost o chestiune de miscare pacifista -

mai multe. Guvernul francez a devenit din ce în ce mai implicat în

Inițiativa League of Nation pentru a capta bunăvoința presei americane

ident. În acest sens, în 1917, prim-ministrul Apoi, Alexandre Ribot

a înființat un Comitet interministerial pentru studiul unei Societăți a Națiunilor, prezidat

de Léon Bourgeois și compus din alți doisprezece membri a căror misiune era

să formuleze propunerea oficială a guvernului francez pentru întemeierea

o Societate a Natiunilor 45 .

Restricții și cenzură. Pacifiştii germani în timpul Primului Război Mondial

CÂND ÎN 1914, Germania a intrat în război, tot Imperiul (cu excepția Bavariei)

a fost supus legii prusace de asediu de stat din 1871. Bavaria a fost plasată

în temeiul Legii speciale bavareze privind starea de război. Cu toată autoritatea peste

problemele de ordine publică și securitate națională au trecut în mâinile militarilor, cel

noii purtători de putere au fost comandanții generali adjuncți din Berlin și München,

care au putut interveni în domenii precum cenzura presei 46 . Trebuie remarcat

că, în primele luni de război, Societatea Germană de Pace nu a fost nici afectată -

ed nici vizat în mod specific de autorități și de jurnalul său, Völker-Friede , fiind

publicată în mod regulat fără nicio restricție specială în afară de cea obișnuită care

toată presa a experimentat 47 .

În aceste condiții, Societatea Păcii a adoptat un ton prudent și un ton scăzut.

de profil, atentă să nu se portretizeze ca antipatriotic pentru publicul german și

vigilenți să nu pună vina războiului asupra propriului guvern. Din cauza

aceasta, căutători de pace mai radicali au decis să întemeieze în toamna anului 1914 un nou vo xclaman T i S inde S e RT o n45

44. Guieu, „« Pour la paix par la Société des Nations, »” 90-92.

45. Alexandre Niess, „Léon Bourgeois (1851-1925), juriste et ange de la Paix” , Parlement(s), Revue d'histoire politique , 11(2009): 144, accesat 28 septembrie 2015, url: www.cairn.info/revue-parlaments1-2009-1-page-135.htm.

46. James Shand, „Doves Among Eagles: German Pacifists and Their Government during World Războiul I” , Journal of Contemporary History , Vol.10/Nr.1 (ianuarie 1975): 96, accesat în octombrie 5, 2015, url : http://www.jstor.org/stable/260139.

47. David Welch, Germania și propaganda în primul război mondial: pacifism, mobilizare și război total (Londra: IB Tauris, 2014), 144.

și organizație mai deschisă: Bund Neues Vaterland care a contat printre

membrii săi o mulțime eterogenă de pacifisti compusă din liber-cugetatori, diplo-

mats și politicieni liberali și socialiști. Încă din aprilie 1915, germanii paci -

pumnii se bucurau încă de o marjă de manevră considerabilă, din moment ce patru din Peace Society membrilor li s-a permis să călătorească la Haga pentru a participa la o conferință care a fost pe cale de a crea așa-numita Organizație Centrală pentru o Pace Durabilă, care vizează coordonarea eforturilor diferitelor mișcări de pace din Europa 48 .

Cu toate acestea, lucrurile s-au schimbat drastic până în iulie același an. Declanșatorul a fost doi publicații scrise de Quidde, una dintre ele un document de poziție în numele Bund , numit Să anexăm? , iar al doilea, un pamflet tipărit la München, care purta titlul Real Guarantees for a Lasting Peace , ambele fiind o critică evidentă a politicii de anexare a guvernului în urma avansării sale pe Est faţă. În afară de confiscarea firească a numărului relativ mic de exemplare dintre cele două publicații (broșura a fost publicată în mod privat în 32 000 de exemplare), cel consecințele au fost grave, deoarece Bund a fost în cele din urmă ordonat să înceteze toate activitățile. asupra întregii mișcări de pace au fost puse restricții 49 . Când conflictul a crescut în intensitate și linia frontului a stagnat, iar miza a devenit mai mare, mil - autorităţile italiene din Berlin şi München au orchestrat o campanie împotriva păcii circulaţie. Un raport emis de Ministerul Prusac de Război și destinat Comandantul general adjunct la Berlin a concluzionat că, în ceea ce privește intențiile lor sunt preocupați, deși pacifiste, nu caută să-și saboteze intenționat eforturile guvernului, fiind etichetate drept idealiști, totuși „modul lor de a acționa des se învecinează cu trădarea, deoarece este calculată pentru a întări voința inamicului de a rezista la costul slăbirii propriei noastre hotărâri de a continua războiul. 50”

Cu alte cuvinte, în ochii autorităților militare, aspirațiile idealiste ale propagandei pacifiste pot fi socotite drept acte de trădare neintenţionate din moment ce subminează atât moralul opiniei publice, cât și al soldaților. Ministerele de Război considera pacifismul un semn de slăbiciune și pentru asta s-au simțit obligați

să urmărească o abordare mai intervenţionistă faţă de pacifişti. Cu toate acestea, tocmai

pentru a nu-i tulbura pe cei care au contribuit cel mai mult la efortul de război,

raportul recomanda comandanților generali adjuncți o abordare prudentă

în tratarea cu pacifiştii şi anume pentru a evita orice urmărire publică care ar putea atrage

atenție la cauza și activitățile lor și, de preferință, forțându-i în liniște la tăcere

iar inactivitatea 51 .

Quidde, recunoscând rapid raționamentul din spatele noii politici a autorităților -

cis, a încercat să argumenteze cu înțelepciune că, alegând să nu persecute mișcarea pentru pace,

guvernul german ar putea transmite Aliaților un mesaj de încredere în sine 46 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

48. Shand, „Porumbei printre vulturi", 97.

49. Welch, Germania și propaganda în Primul Război Mondial, 148.

50. Shand, „Porumbei printre vulturi", 98.

51. Welch, Germania și Propaganda în Primul Război Mondial, 149.

și siguranța. Pe măsură ce ostilitățile s-au desfășurat și s-a pus presiune pe toate segmentele

al societății, până în noiembrie 1915 micile favoruri de care se bucurau pacifiştii -

a început să scadă. Publicațiile Bund și ale Societății Păcii au fost interzise

iar sediul acestuia din urmă din Stuttgart a fost închis. Locuiește în Bavaria, Quidde

suferă restricții deosebit de dure, corespondența sa privată fiind sub

supraveghere și i s-a ordonat să predea autorităților memoria completă -

lista de încadrare a Societăţii Păcii 52 .

Quidde nu a fost singurul care a suportat acest tip de hărțuire. fizica din Berlin

cian și profesor, Georg Friedrich Nicolai, după ce a semnat un Manifest de pace către

Europenii, împreună cu colegii săi de facultate, a fost transferat forțat într-un gar -

în cazul în care ar putea acționa ca medic. În timpul petrecut acolo el a completat o carte numită

Biologia războiului , scrisă în tonuri clare împotriva războiului 53 . Imposibil de publicat

în Germania, a fost introdus clandestin și în cele din urmă tipărit în Elveția de unde a fost
a fost distribuit cu mare succes în toată Europa. După ce a aflat despre isprăvile lui
i s-a ordonat de către superiorii săi să-și retragă opinia și să semneze un dec-
lare privind neurmărirea oricăror scopuri pacifiste. Refuzul de a se conforma și încercarea de a evita
fiind trimis pe primele linii ale frontului a reusit sa scape in Danemarca unde
a rămas până la sfârşitul războiului. De acolo, Nicolai a fondat o revista pacifist -
azine, Das werdende Europa , care a stârnit entuziasmul lui Romain Rolland pentru
în așa măsură încât a acceptat să fie unul dintre colaboratorii externi ai revistei, a
admiraţia reciprocă şi de durată dezvoltându-se între cei doi 54 .
Până la sfârșitul anului 1916, când cancelarul Bethmann-Hollweg a ridicat toate interdicțiile asupra
discuții publice cu privire la obiectivele de război ale Germaniei, dar au rămas restricții îngrijorătoare
membrii mișcării pacifiste. Situația s-a relaxat oarecum doar de
toamna anului 1917 când în contextul general (revoluțiile rusești și
Intrarea Statelor Unite în război), Quidde și alți membri proeminenți ai
Societății Păcii au avut voie să călătorească la un congres în Elveția, într-un
mișcare greșit calculată și nefastă de a îmbunătăți poziția Germaniei în rândul inter -
căutători de pace națională. În cele din urmă, va fi în timpul guvernării Prințului Max
von Baden, în octombrie 1918, toate restricțiile legale asupra mișcării pentru pace, private
indivizi inclusiv, au fost în cele din urmă ridicați, după ce pe toată durata războiului
autoritățile militare „nu au reușit să facă diferența între preocupările pacifiste legitime,
agitație revoluționară – sau defetism de-a dreptul 55”. În evaluarea păcii germane
realizările mișcării în timpul Marelui Război, istoricul Julian Shand dreapta -
subliniază pe deplin că: „[a fost] cu siguranță un fenomen marginal în ceea ce privește numărul -
sprijin ic, raport popular, efect public sau influență politică. ” 56 vo xclaman T i S inde S e RT o n47
52. Welch, Germania și propaganda în Primul Război Mondial, 151.

53. Shand, „Porumbei printre vulturi”, 103.

54. Charrier, „Romain Rolland, Les relations franco-allemandes et la Suisse, ” 105-106.

55. Welch, Germania și Propaganda în Primul Război Mondial, 155.

56. Shand, „Porumbei printre vulturi”, 105.

concluzii

ASSEEN , în societățile antebelice ale celei de-a treia republici franceze și imperiale

Pacifismul german a fost perceput ca o manifestare marginală și irelevantă -

mentiunea obiectivelor idealiste si a obiectivelor de neatins. Ambele țări

trăiau o perioadă de etos naționalist care părea să cuprindă fiecare

aspect al vieții social-politice, a stimulat animozitatea reciprocă și a făcut inevitabil

un viitor conflict, deși, cel puțin în Franța, a fost contrabalansat de o vigoare -

tradiţia ous a valorilor republicane 57 .

Inevitabil, pacifismul a fost văzut ca ceva străin și tratat cu suspiciune -

și nu a reușit să-și atingă obiectivele. Acest context este cel care explică mai întâi

şi în primul rând incapacitatea oficialilor pacifişti şi a liderilor neoficiali precum Théodore

Ruyssen, Romain Rolland sau Alfred H. Fried și Ludwig Quidde pentru a captura

mintea și sufletul Națiunilor lor cu mesajul de pace care au fost

promovarea. În al doilea rând, a existat o diviziune cu privire la modul în care ar trebui acest mesaj de pace

fi propagat. Au fost cei ca Fried care credeau că pacea este ulti-

în paralel un proces științific manifestat ca o afacere a elitei tehnocratice, realizat

de către profesioniști și experți în domeniile relațiilor internaționale și mondial-

economie. Pe de altă parte, Quidde era convins că ar trebui să se bazeze pacifismul

pe o bază etică și de-a lungul carierei sale a subliniat importanța

propagarea mesajului pacifismului către mase, deoarece acestea au fost primele con -

cerned. În al treilea rând, pacifiştii au fost ţinuţi în afara cercurilor de elaborare a politicilor guvernamentale inca -

capabil să exercite orice influență reală atât înainte, cât și în timpul Marelui Război.

Când a izbucnit războiul, guvernele din Berlin și Paris au aplicat restricții severe -

au fost luate în considerare mișcările lor pacifiste respective și activitățile lor -

limitat cu pricepere. Presiunea combinată de cenzură și hărțuire i-a forțat pe mulți

dintre ei să caute calea exilului, așa cum a fost cazul lui Romain Rolland, Alfred

Fried, Georg Friedrich Nicolai și mulți alții. Au reușit să-și continue

advocacy continuă și, uneori, chiar acționau ca relații între guvernele lor,

dar din nou influenţa lor în privinţa mersului războiului era inexistentă.

După intrarea Americii în război și cu sprijinul președintelui Wilson pentru

o Ligă a Națiunilor, au fost oarecum depășiți de politicienii care vor -

a valorificat bunăvoința americană, iar contribuțiile lor au fost cu greu observate

când era vorba de decizii reale 58 .

Mai mult, noi obstacole păreau să apară între francezi și germani

mișcări de pace. Dacă înainte de război problema Alsaciei-Lorena era tulburătoare

cooperarea lor, după război ar fi problema Tratatului de la Versailles 48 nma R iu S - mi R cea mi TR ache

57. Hagen Schulze, Staat und Nation in der europäischen Geschicte (München: Beck, 1995), 245.

58. Vezi Jean-Michel Guieu, „Les Allemands et la Société des Nations (1914-1926)” , Les cahiers Irice

Vol.8, Nr.2 (2011) : 61-80, accesat 10 octombrie 2015, doi : 10.3406/mat.1993.404083.

și vinovăția de război a Germaniei, care ar îngreuna cooperarea, mai ales în

contextul anilor interbelici când pe fondul escaladării extrem -

ism 59 , vechiul mod blând al pacifismului (stilul pacifisme antic) era

înlocuit cu un nou stil pacifism mai asertiv 60 (pacifisme style nouveau), unde

oameni ca Ruyssen, Quidde și alții din generația lor au avut un loc dificil

a găsi.

Cu toate acestea, fără îndoială, așa cum subliniază istoricul Sophie Lorrain, marele lor -

cea mai mare realizare a fost aceea de a stabili temeiul viitoarei reconcilieri a

Franța și Germania, eveniment care avea să aibă loc după aproape o jumătate de secol

de la sfârșitul primului război mondial cu semnarea Tratatului de la Elysée din 1963 61 ,

şi de asemenea asupra ideilor ulterioare ale unităţii europene 62 . Din păcate, până atunci,

în timpul Marelui Război, pacifiştii au rămas profeţi predicând în deşert. vo xclaman T i S inde S e RT o n49

59. Vezi Gilbert Merlio, „Le pacifisme en Allemagne et en France entre les deux guerre mondi -

ale” , Les cahiers Irice , .8, 2 (2011) : 39-59, accesat 10 octombrie 2015, doi : 10.3917/lci.008.0039.

60. Norman Ingram, „Old Style Pacifism, or the Pacifism of the Peace Through Law Association”,

Materiale pentru istoria timpului nostru Vol. 30, nr. 1 (1993): 4, accesat 10 octombrie 2015,

10.3406/mat.1993.404083.

61. Sophie Lorrain, Pacifisti, 244.

62. Vezi Marta Petricioli, Donnatella Cherubini, Alessandra Anteghini (eds.), Statele Unite ale Europei,

un proiect pacifist (Berna: Peter Lang, 2003).

[Pagina 49 - Fără text extractibil]

abstract

În urma evenimentelor militare din vara lui 1914, que -

Ramura Alsacia-Lorena devine o problemă majoră pentru francezi

guvern. În februarie 1915, un „Comitet Alsacia-Lorena”

este creat pentru a se gândi la politicile care trebuie aplicate în cazul a

reposedarea acestei regiuni. Această instituție își propune să rezolve problema

probleme imediate ridicate de ocuparea franceză a zonelor

în Alsacia, astfel încât să organizeze viitorul unei regiuni care se presupune că

redevin francez în curând. În aceeași perioadă, germanul

Guvernul își face propriile planuri cu privire la viitorul

Reichsland. Primele proiecte urmăresc să împartă Alsacia-Lorena

între Prusia şi Bavaria cu scopul de a asimila

și germanizarea regiunii. Cu toate acestea, după criza ministerială -

sis și „rezoluția de pace” votată de Reichstag în 1917,

se fac şi propuneri pentru o autonomie politică a regiunii.

La un secol după izbucnirea Primului Război Mondial, se pare că

odihnindu-se pentru a înlocui aceste reflecţii franco-germane într-un european

perspectiva pentru a aprecia impactul acestora asupra istoriei

regiunea Rinului în secolul al XX-lea

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, populație, Alsacia-Lorena, guvern, un viitor foarte contestat

Guvernul francez și german

PLANURI PENTRU ALSACIA -l oRRaine

în PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Jo sep H sc H mauc H

contribuţie

DESI erau francezi inca din secolul al XVII-lea, departamentele din Bas-

Rhin, Haut-Rhin și partea de nord a Lorenei au fost anexate la

Imperiul German prin Tratatul de la Frankfurt, care a pus capăt franco-germanului

război din 1870-1871. Această anexare a teritoriilor a dus la o fractură adâncă între

Franța republicană și Germania imperială. În deceniile care îi despart pe francezi

umilirea anului 1871 din Primul Război Mondial, această situație este considerată ca fiind dureroasă.

În 1914, cu excepția cercurilor naționaliștilor, aceste reprezentări mentale nu sunt niciodată...

cu toate acestea, nu mai este suficient de puternic pentru a-i face pe oameni să-și dorească să se răzbune; cincizeci de ani

de pace au atenuat în mare măsură resentimentele împotriva Germaniei 1.

În același timp, în Alsacia, precum și în Lorena, cu excepția câtorva politici - cetăţenii, marea majoritate a populaţiei acceptă faptele împlinite, preferă - să pună menținerea păcii într-un conflict armat despre viitorul regiunii. Anexarea la Imperiul German a dus la prosperitate industrială, integra - într-o zonă economică dinamică și progres social. În domeniul politic, mișcarea de protest din primele decenii s-a transformat într-o cerere de autonomie meu, parțial mulțumit de guvernul german (o constituție și un regional parlamentul numit Landtag au fost acordate în 1911, dar autoritățile locale sunt încă numiți de Germania) 2. Cu toate acestea, majoritatea oamenilor rămân în continuare conștient de o moștenire comună cu Franța, ținând cont de binele democratic - efectele Revoluției Franceze și dimensiunile epice ale războaielor napoleoniene. T ensiuni între alsacieni și germani apar chiar din 1913, datorită atitudinii tude a soldaţilor prusaci din garnizoană în Alsacia (afacerea Saverne). Alsacia-Lorena nu joacă niciun rol în criza diplomatică din vara lui 1914. Dar, pe măsură ce izbucnește Primul Război Mondial, problema Alsaciei-Lorena ia o altă problemă: la rândul meu. Citându-l pe Marc Bloch, istoric: „În timpul primelor zile de luptă din 1914, imaginea Alsaciei-Lorena s-a ridicat brusc din umbra discretă unde, a cu câteva zile înainte era încă ascuns .3” Ochii guvernelor de la Paris şi Berlinul se întoarce brusc să se uite la Strasbourg. Guvernul francez se pregătește acum... un război care va permite reintegrarea provinciilor pierdute în 1871. În timp ce la Berlin miniștrii caută o soluție politică care să le permită aceste provincii să rămână germane definitiv. Subiectul meu de cercetare este despre a regiune implicată într-un conflict internaţional, dar caracterizată şi printr-un dublu cultură. Prin urmare, voi alege o abordare comparativă. În plus, este inter -52 njo S e P h Sc hmauch

1. Cf. Jean-Noël și Francis Grandhomme, Alsacienii-Loreni în Marele Război

(Strasbourg: La Nuée Bleue, 2013), 509 p. François Roth, Alsacia-Lorena. Istoria unei „țări” pierdut” din 1870 până în prezent (Nancy: Éd. Place Stanislas, 2010), 199 p.

2. Jean-Marie Mayeur, Autonomie și politică în Alsacia. Constituția din 1911 (Paris: Armand Colin, 1970), 188.

3.Marc Bloch, L' étrange défaite (ed. Franc-Tireur, 1946), 155.

intenționând să luăm în considerare această situație cu proiectele politice și administrative con -

primit pentru a transfera terenuri în timpul Primului Război Mondial. Aceasta este o premieră: în 1860,

când Imperiul Francez a primit Savoia și comitatul Nizza, guvernul tocmai

a substituit legile franceze pe cele sardinie, fără dispoziții speciale.

Cazul Alsaciano-Lorena trebuie comparat și cu alte teritorii în litigiu

care schimbă suveranitatea în 1918 (Trentino, Schleswig sau Transilvania). Ca

un exemplu: guvernul francez a numit un Comitet care să definească viitorul

al Transilvaniei cu, printre alți membri, Emmanuel de Martonne, geog -

rafer 4.

În timp ce guvernul francez face proiecte pentru Alsacia-Lorena, ce

planurile au fost concepute de cealaltă parte a liniei frontului? În ce măsură sunt

orientările guvernului francez influenţat direct de german

cele? Și în ce presupoziții despre situația locală diferă acestea -

ent planuri construite?

1. autorităţile franceze care pregătesc reintegrarea: guvernul

și administrația Alsaciei-Lorena (1914-1919)

o. Alsacia-Lorena, un scop de război francez LA PATROzeci -CINCI ANI de la înfrângerea lui Sedan, guvernul francez este pregătit -

într-un război care urmărea recucerirea provinciilor pierdute de Napoleon al III-lea. Din

din punct de vedere juridic, de la invazia germană a Belgiei, guvernul

Guvernul consideră că Tratatul de la Frankfurt este încălcat. Acest nou război va fi scurt

și să permită întoarcerea Alsaciei-Lorena în sânul Republicii. În timpul

întregul conflict, autoritățile franceze au trei priorități pentru a-l realiza

acest obiectiv: pregătirea viitorului unei Alsacie-Lorena franceze (politice și administrative)

probleme istrative); făcând oamenii din Alsacia-Lorena să iubească Franța (prin propagandă,

prin primirea refugiaților și a prizonierilor de război); oferind Alsace-Lorraine un organ bine -

administraţia publică izată. La 20 septembrie 1914, Consiliul francez din

Miniștrii declară în unanimitate că „Guvernul Republicii se angajează

în sine să nu considere că războiul s-a încheiat până în ziua în care întregul teritoriu național -

ry, inclusiv Alsacia-Lorena, este evacuat de inamic 5” . Așa că este clar

de ce guvernul se ocupă atât de devreme de problemele din Alsacia-Lorena.

În primele săptămâni de conflict, guvernul francez devine concret con -

preocupat de Alsacia-Lorena, de la ofensiva din vara lui 1914 a permis

Armatele franceze să ocupe partea de sud a Alsaciei. Această ocupaţie militară ahi G hly con T e ST ed fu T u R e : f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n53

4. François Bocholier, „Les projets de réforme du statut de la Transylvanie dans le contexte des

relations internationales en Europe centrale et orientale (1890-1920)” , în Recueil d'articles à

paraître aux éditions L 'Harmattan (2005, 2004), 14 p.

5. Raymond Poincaré, Au service de la France. Neuf années de souvenirs, L 'invasion (1914), 194.

va fi durabil și teritoriile alsaciene sub control francez imediat

apare ca un laborator de dimensiuni reduse din Alsacia-Lorena franceză, unde guvernarea -

mentul își va angaja credibilitatea. Generalul Joffre nu ezită să fie foarte politicos -

discursuri ice, de exemplu când, în Thann, un mic oraș situat în Munții Vosgi,

el declară: „Franța îți oferă libertățile pe care le-a reprezentat dintotdeauna, dar o va face și

respectă-ți propriile libertăți, libertățile alsaciene, tradițiile, convingerile tale,

precum și modul tău de viață 6. ” Pe măsură ce perspectiva victoriei se apropie pentru

aliați, aceste rezultate trezesc un interes mereu în creștere.

În afara văilor Munților Vosgi, administrația publică franceză se află

deja de-a face cu civili alsacieni: de la începutul războiului,

mulți oameni evacuați, refugiați și prizonieri de război inundă spre interior

regiunile Franței 7. Această grămadă de oameni determină guvernul să definească o poziție

mentiunea despre chestiunea nationalitatii lui Alsacian-Lorrainer, una foarte ambiguu.

Din punct de vedere juridic, Franța îi consideră pe alsacieni foști cetățeni francezi.

zens menţinut cu reticenţă în naţionalitatea germană: de la Tratatul de la Frankfurt

este practic abrogat, trebuie tratați ca cetățeni francezi. În realitate, ședința -

uarea este mult mai delicată pentru ei, iar insulta lui „Boche” este adesea folosită

împotriva alsacienilor 8. Alsacienii-Loreni sunt de fapt considerați suspecți de ambii

națiunile beligerante, totuși toată lumea neagă o astfel de situație 9.

b.comitete specifice franceze numite

pentru a construi viitorul Alsaciei-Lorena

PRIMUL comitet al cărui scop este să pregătească reintegrarea Alsaciei-Lorena

este creat de Ministerul francez pentru Afaceri Externe la 10 februarie 1915.

se numește „Conférence d' Alsace-Lorraine” (Comitetul pentru Alsacia-Lorena) și

inițiatorul este președintele Consiliului de Miniștri René Viviani. Această comisie

are misiunea de a „produce documente, studiază soluții pentru a pregăti drumul în ordine

să administreze Alsacia-Lorena când va fi din nou franceză 10” . Prezidată de Louis Barthou,

Membru al Parlamentului, „Conférence d'Alsace-Lorraine” include douăzeci de membri -

în 1915: cinci membri ai Parlamentului, opt funcționari publici de rang înalt, doi reprezentanți -54 njo S e P h Sch hmauch

6. Arhivele Departamentului Haut-Rhin (ADHR), 16 AL 2/1 până la 12. Marele Cartier General al

Armatele Orientului, administrarea teritoriilor franceze.

7. Vezi Patricia Guyard, „Control, Civil Internment and Refuge during the War 1914-1918 în

Doubs, surse și perspective de cercetare”, Memoirs of the Doubs Emulation Society,

nu. 42, Vesoul, SN IMB (2000), p. 103-143.

8. Arhivele Departamentului Belfort (ADTB), 11 fi 11.24. Afiș intitulat: „Alsacienii-

Lorrainii sunt frații noștri.”

9. Jean-Noël Grandhomme, „Prefectura Jura și primirea refugiaților din Alsacia-Lorena

în Dole în timpul Primului Război Mondial”, în Maurice Vaïsse, Prefecții, rolul lor, al lor

acțiune în domeniul apărării (din 1800 până în prezent) (Bruxelles: Bruylant, 2001), 225-

247.

10. Biblioteca Națională Franceză (BnF), Procesul-verbal al Comitetului pentru Alsacia-Lorena, prima sesiune, 10

februarie 1915.

reprezentanți ai Marelui Cartier General militar și cinci reprezentanți ai Alsaciei-

Lorena. Comitetul include mulți avocați (de exemplu, Paul-Albert Helmer sau Frédéric

Eccard 11). Fiecare orientare politică este reprezentată, ca imagine a uniunii naționale

guvern (Guvernul Unirii Sacre). Printre reprezentanții Alsaciei-

Lorraine, se găsesc deputați catolici sau socialiști ai Parlamentului german

(Reichstag), artiști locali, precum și producători din Mulhouse sau din nord

Lorena. Cei mai cunoscuți reprezentanți alsacieni ai acestui comitet sunt probabil

Emile Wetterlé, membru al Reichstag-ului, care a părăsit Colmar cu câteva zile înainte de

izbucnirea războiului 12 sau Daniel Blumenthal, fost primar al Colmarului, demis din

îndatoririle sale de către autorităţile germane 13 . Alte personalități cunoscute sau politice sunt

deja prezent la Paris în august 1914: este cazul producătorului Daniel Mieg 14

sau al liderului socialist Georges Weill (a fost martor direct al uciderii lui Jean

Jaurès 15). Toți acești alsacieni împărtășesc convingeri francofile și au decis să slujească

Republica Franceză, în ciuda integrării lor politice și sociale la germană

Imperiu. În capitala Franței, se întâlnesc cu „Alsacienii din Paris” (oameni sau descendenți)

danţii de oameni care au părăsit Alsacia pentru a rămâne francezi în 1871). Acești oameni influenți -

toți sunt implicați în asociații patriotice precum Asociația Generală din Alsacia

și Lorraine (Asociația générale d'Alsace-Lorraine), condusă de Charles Risler, sau

liga republicană de stânga Alsace-Lorraine (Ligue républicaine d'Alsace-

Lorraine), condusă de Charles Andler. Acești câțiva oameni își vor folosi toată influența pentru a cântări

asupra deciziilor guvernamentale despre Alsacia-Lorena.

Aceste personalități sunt, de asemenea, membri ai unor comitete private, care discută despre

aceleași subiecte ca și „Conférence d'Alsace-Lorraine" oficială și legate de aceasta. Este

cazul Comitetului pentru studii economice și administrative privind Alsacia-Lorena

(Comité d'études économiques et administratives), creat în 1916 de Albert Kahn

și Daniel Mieg, sau grupul lorrenilor (Groupe lorrain), fondat de ambasadori

sadorul Maurice Bompard și producătorul François de Wendel, care s-au simțit supărați

cu alsacienii ocupând toate posturile în organizaţiile oficiale 16 !

Reuniunile Comitetului pentru Alsacia-Lorena sunt destul de rare până în 1917,

anul în care totul se schimbă pentru Alsacia-Lorena. În acel moment, civilul

Guvernul preia ascendență asupra Marelui Cartier General militar și este pus -ahi G hly con T e ST ed fu T u R e : f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n55

11. Frédéric Eccard, Cartea vieții mele (1867-1951) (Neuchâtel, V . Attinger / Paris, Oberlin, 1951),

352 p.

12. Christian Baechler, « Abate Wetterlé, un preot patriotic și liberal (1861-1931) », Arhivele

Biserica Alsacia, nr. 45 (1986): 243-286.

13. Arhivele private ale familiei Blumenthal, narațiune autobiografică despre plecarea lui

Daniel Blumenthal din Colmar.

14. Émile Dollfus, « Daniel Mieg (1854-1932) », Buletinul Societății Industriale din Mulhouse, or.

IC, 4 (aprilie 1933): 217-226.

15. Dictionnaire biographique du mouvement ouvrier français , art. Georges Weill.

16. Arhivele Naționale Franceze (AN), AJ 30 109. Grupul Lorrainer: lista membrilor. AN, arhive

a familiei De Wendel (190 AQ). Arhivele Ministerului francez pentru Afaceri Externe, arhive al ambasadorului Maurice Bompard (417 PA-AP).

încheierea crizei politice și morale (de exemplu, au avut loc revoltele în timpul primăverii acelui an). Contextul diplomatic devine de fapt din ce în ce mai mult deschis: propunerile de pace sunt făcute de tânărul împărat austriac Carol al II-lea, diplomații au conversații secrete în Elveția și bărbați din ziarele franceze - tion posibilitatea păcii 17 . De asemenea, se fac contacte neoficiale cu reprezentanți - ai monarhiei austro-ungare (prințul Sixte de Bourbon-Parme) și chiar al Imperiului German (întâlnire între ministrul Aristide Briand și Baron din Lancken). Aceste contacte vizează o pace negociată care să-i satisfacă pe francezi scopuri minime de război: întoarcerea Alsaciei-Lorena în Franța, cu compensații - pentru Imperiul colonial german; dar este vorba și de o Alsacie neutră- Lorena, sau un statut de autonomie pentru această regiune în cadrul germanului Imperiu. În plus, guvernul francez este bine informat cu privire la dezbaterile purtate de către Reichstag, despre acordarea autonomiei Alsaciei-Lorena. Este acum Este timpul ca Franța să își formeze propriile propuneri despre viitorul Alsaciei. Lorena. Nu în ultimul rând, după revoluția rusă și eșecul Ofensivele militare de primăvară, scopurile de război trebuie redefinite și reduse 18 . În în consecință, întoarcerea Alsaciei-Lorena apare ca un scop minim de război, pentru care se ridică toate forțele politice, chiar și partidul socialist. Pentru socialiști, o astfel de cesiune teritorială ar trebui totuși să ia în considerare națiunea - al dorinței populației locale. Interesul reînnoit pentru Alsacia-Lorena con - conduce ulterior la întărirea propagandei franceze despre recucerirea provincii pierdute. De aceea, un birou specific pentru propagandă (Bureau d' études d' Alsace- Lorraine) este creat, plasat sub autoritatea Oficiului General Pentru

Propaganda (Comisariatul General de Propaganda) condus de Antony Klobukowsky,

un prieten al lui Clemenceau de 19 ani.

c. un program guvernamental francez în Alsacia-Lorena

De la începutul războiului se fac propuneri despre viitoarea administraţie -

țiunea Alsaciei-Lorena. Într-un Memorandum despre organizarea civilă a plecării -

ment de Haut-Rhin (Memorie privind organizarea civilă a departamentului de

Haut-Rhin 20), înființat la 15 august 1914, avocat Paul-Albert Helmer 56 njo S e P h Sc hmauch

17. François Roth, Raymond Poincaré, Fayard, 2001, p. 342. Vezi Georges-Henri Soutou, Cel Mare

iluzie. Când Franța a pierdut pacea. 1914-1920 (Tallandier, 2015), 377 p.

18. Vezi Pierre Renouvin, „The War Aims of the French Government (1914-1918)", Revue his -

toric, 235 (1966): 1-38. Jacques Bariéty, notă despre André Scherer și Jacques Grunewald,

Germania și problemele păcii în timpul primului război mondial, vol. 2 (1-7 februarie

noiembrie 1917) (PUF, 1996), Revista istorică (aprilie-iunie 1968): 460.

19. Joseph Schmauch „În țara Marsiliezei.Propaganda franceză și problema Alsaciei-

Lorraine în timpul Primului Război Mondial », conferință susținută în cadrul conferinței internaționale Război

și Propaganda în secolul XX, Universitatea din Lisabona, Departamentul de Uman și

Științe sociale, 11-12 noiembrie 2013.

20. ADHR, 2 J 208. Memorandum despre organizarea civilă a departamentului Haut-Rhin,

15 august 1914.

propune restabilirea organizației franceze, în totală opoziție cu

sistemul federal german. Paul-Albert Helmer este în favoarea unei organizații centralizate,

cu trei prefecţi de departamente direct legate de guvernul de la Paris.

Întrucât un al doilea raport al lui Anselme Laugel propune menținerea unui regional

administrație la Strasbourg, cu autoritate asupra celor trei departamente din Bas-

Rhin, Haut-Rhin și Moselle. Această organizație în regiuni mari este probabil să fie

extinsă, în viitor, la toată Franța. În ceea ce privește legislația,
comitetul pentru Alsacia-Lorena propune menţinerea unor legi locale temporare şi
instituții, care nu puteau fi imediat înlocuite de ghișeul francez -
piese.
Pe parcursul dezbaterilor Comitetului 21 , trei orientări despre organ -
se poate identifica Alsacia-Lorena. O primă tendință luptă pentru o restaurare -
Alsacia-Lorena așa cum era în 1870. Un al doilea este favorabil pentru menținerea -
având un statut provizoriu pentru a face tranziția mai ușoară și progresivă
(majoritatea funcționarilor publici împărtășesc acest punct de vedere). Și, în sfârșit, există sprijinul -
ai unei noi organizații din Alsacia-Lorena, care va lua în considerare
evoluţiile care au avut loc în timpul stăpânirii germane. Același clivaj poate fi
observate în dezbaterile care tratează legislaţia civilă. Unii oameni susțin
introducerea imediată a tuturor legilor civile franceze în Alsacia-Lorena după vic -
torie, ca simbol al unității naționale. Al doilea grup favorizează principalul provizoriu -
respectarea legilor locale. Al treilea grup pledează pentru aplicarea către Franța a
unele legi germane, operative în Alsacia-Lorena și considerate mai progrese -
mai mult decât omologii lor francezi (de exemplu, sistemul Bismarckian Welfare).
Comisia pentru Alsacia-Lorena se ocupă și de chestiuni economice și sociale.
Oamenii de afaceri francezi sunt bine conștienți de marile probleme ale concurenței
Fabricile din Alsacia-Loren pot provoca pe piața interioară franceză (în special
în domeniile industriei siderurgice şi textile). De aceea secțiunea pentru economic
probleme ale Comitetului favorizează menținerea provizorie a schimburilor libere
între Alsacia-Lorena şi Germania după război. Un astfel de sistem personalizat va permite
exportul de produse alsaciano-lorraine dincolo de Rin 22 . Comitetul de asemenea
prevede reglementarea Rinului în amonte de Strasbourg, astfel încât fluviul

va fi navigabil până la Basel (construcția Marelui Canal din Alsacia

îşi găseşte originea în aceste dezbateri) 23 .

Dezbaterile despre problemele educaționale și lingvistice duc la argumente ascuțite

între reprezentanţii alsacieni înşişi. Punctul de împărțire este despre

dacă să menţină sau nu Concordatul napoleonian, care continuă să definească

relaţiile dintre Biserică şi Stat. Pe parcursul celor cincizeci de ani de anexă -ahi G hly co n T e ST ed fu T u R e : f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n57

21. BnF, Procesul-verbal al Comitetului pentru Alsacia-Lorena (Paris: Imprimerie nationale, 1917-1919),

2 benzi.

22. Ibidem, sesiunea a 20-a, 19 iulie 1915. Raport privind comerţul şi regimul vamal.

23. AN, AJ 30 99. Raport despre Rin și canale în Alsacia-Lorena, de Daniel Mieg, mai 1918.

în Germania, a apărut un adevărat decalaj în materie de religie între Franța

și Alsacia-Lorena. Franța dusese o politică de secularizare a statului

și școli, în timp ce provinciile anexate rămân un bastion religios 24 . În

probleme educative, comisia pentru Alsacia-Lorena votează un text care vizează introducerea -

punerea în aplicare a legilor franceze privind învățământul primar gratuit, obligatoriu și secularizat.

Sistemul educațional va promova și predarea limbii franceze în școală.

Cu toate acestea, apar opoziții puternice cu privire la metoda de predare care trebuie introdusă.

dus în Alsacia-Lorena. Comitetul este în favoarea „metodei directe”, adică a

spuneți predarea exclusiv în limba franceză, pentru a-l face pe copil să gândească în franceză,

fără nicio traducere în limba sa primară (alsaciană, un dialect germanic).

Sunt exprimate și propuneri alternative. Într-un articol publicat în ziar

„L' Alsace républicaine”, Ferdinand Brunot, Ludovic Meister și Charles Schweitzer

pledează pentru un regim bilingv franco-german în școlile alsaciene 25 .

Ce concluzii se pot trage despre aceste propuneri franceze pentru viitor

Alsacia-Lorena? Trebuie să recunoaștem că, în 1914, autorul public francez -

localitățile au o cunoaștere insuficientă a situației politice reale din Alsacia. Aceste

percepțiile greșite trebuie puse pe seama sursei de informații unilaterale

guvernul are la dispoziție. „Alsacienii din Paris” și mintea franceză -

ed Alsacienii implicați în comitet manifestă o activitate intensă de a-și descrie

regiune într-o lumină mai bună. Ascultându-i, toți alsacienii sunt în doliu, așteptați -

vreau să redevin francez! Într-un fel, ei sunt adesea mai naționaliști decât francezi

naţionaliştii înşişi. Guvernul ar fi trebuit să citească mai degrabă cu mai multă atenție

rapoartele făcute de serviciile militare de Informaţii, întrucât erau mai precaute

în analizele lor politice despre Alsacia-Lorena. Nu în ultimul rând, proiectul francez -

ectele vor fi înțelese cu filtrul culturii politice franceze: cultura de

o Republică bine unită, compusă din departamente fără nicio autonomie locală.

Această cultură include și o parte din anticlericalism. Acest sentiment este probabil să

intră în contradicție cu dorința politică alsaciană de autonomie (construită în

contextul Imperiului Wilhelminian şi puternic apărat de un puternic

clerul catolic).

Cu toate acestea, aceste proiecte concepute la Paris pentru Alsacia-Lorena nu trebuie

fi caricaturat. Din cauza componenţei sale şi a necesităţii unirii naţionale 58 njo S e P h Sc hmauch

24. BnF , Procesul-verbal al Comitetului pentru Alsacia-Lorena . Raport despre problemele religioase de François

de Wendel. „Comitetul, care dorește să acorde pacea religioasă în Alsacia-Lorena, este de părere

va fi bine să se introducă cât mai curând legea Separației Bisericilor și a Statului. Ea

consideră totuși că este necesar să se introducă o oarecare grijă și atenție. Va fi necesar

pentru a păstra beneficiile existente pentru clerul actual și pentru a găsi o soluție pentru a face ca

asociaţiile culturale vor fi aprobate de Biserica Catolică. Convorbirile cu Roma vor

fi necesar în acest scop. ”

25. ADHR, 27 J 9. Problema lingvistică în Alsacia-Lorena, de Ferdinand Brunot, Ludovic Meister

și Charles Schweitzer, în L 'Alsace républicaine , publicat de Liga Republicană din Alsacia

și Lorraine.

în rândurile sale, Comitetul pentru Alsacia-Lorena caută de cele mai multe ori

pentru soluții de compromis. La planificarea integrării provinciilor în

națiune franceză, ia în considerare întotdeauna posibilitatea tranzițiilor și a unor pro-

menținerea vizională a legilor locale. Noțiunea de „drept local”, încă în vigoare în

Alsacia-Lorena, își găsește rădăcinile în reflecțiile avocaților Comitetului

pentru Alsacia-Lorena. Contextul războiului și conștientizarea importanței sarcinii

uneori duce și la inovații: comitetul manifestă un oarecare interes pentru

Sistemul german de bunăstare, susține proiecte mari de dezvoltare economică, con -

susține posibilitatea bilingvismului în sistemul educațional...

2. autonomie, scindare sau integrare în Prusia:

soluţiile germane pentru Alsacia-Lorena după război

o. împărțiți pentru a guverna mai ușor: primele planuri de împărțire Guvernul GERMAN, ca și cel francez, s-au preocupat de viitor

de Alsacia-Lorena timpurie. În primele luni de război, a arătat îngrijorare pentru

situaţia politică din provinciile anexate. Primirea călduroasă a

Trupele franceze la Mulhouse, în august 1914, dar și zborul către Paris a lui Alsacian

notabili, constituie dovada evidentă că cincizeci de ani de prezenţă germană în Alsacia

nu a permis întreaga asimilare a departamentelor anexate. Situatia -

Aceasta conduce la îndoiala organizarea constituțională a Reichslandului („Imperiul

pământ”), în care a fost creat un parlament regional în 1911. Cum a făcut localul

organizarea interferează cu caracterul regional alsacian şi înclinaţia acestuia spre

autonomie 26 ? Văzute de la Berlin, aceste particularități sunt considerate în cele din urmă un semn

de nostalgie cu minte franceza (realitatea este mult mai complexa).

Din toamna anului 1914, guvernul se gândește la oportunitatea de a

o reforma constitutionala. Este potrivit să menținem Alsacia-Lorena așa cum este, sau este necesar să o împărțim între statele germane, pentru a consolida asimil - ilare? Aceste reflecții ne amintesc de dezbaterile care au precedat acordarea constituţia din 1911, care a fost un compromis între susţinătorii unei autonom Alsacia-Lorena, iar cei care preferau o politică puternică de Germanizarea 27 . Pentru Alsacia-Lorena pot fi luate în considerare patru variante: politice status quo , încorporare în regatul Prusiei, împărțire între mai multe Statele germane, acordarea autonomiei (schimbarea Alsaciei-Lorena în aahi G hly con T e ST ed fu T u R e : f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n59

26. Arhive secrete ale Fundației pentru Cultura Prusac (GAPk), 1 HA Rep. 89 Nr. 3626. Memorie și documente despre comportamentul populațiilor din Alsacia și Lorena în război (Denkschrift und Dokumente über das Verhalten der Elsass-lothringischen Bevölkerung während des Krieges), toamna 1915, 78+36 p.

27. Jean-Marie Mayeur, Autonomie et politique en Alsace. La Constitution de 1911 (Paris: Armand Colin, 1970), 212 p.

Bundesstaat, un stat federal german). Din punct de vedere politic, toată lumea în Germania este de acord să considere această problemă ca pe o problemă strict internă: Alsacia-Lorena este și va rămâne parte a Imperiului German. Nu există divergențe despre apartenența națională a Alsaciei-Lorena, ci doar despre statutul care urmează să fie dat Alsaciei-Lorena în cadrul Imperiului German 28 .

Primele planuri pentru a împărți Alsacia-Lorena intră în discuție pe tema prilejul a două consilii de miniștri ale regatului prusac (Staatsministerium), în aprilie şi septembrie 1915 29 . Aceste prime planuri, concepute la Berlin, rezervă partea leului Prusiei: Alsacia și Lorena vor deveni teritoriu prusac - ries, cu excepția părții de nord a Alsaciei care urmează să fie unită cu Palatinatul bavarez. Ca reacție, guvernul de la München își dezvoltă propriile argumente -

mentare pentru a obţine o împărţire mai echitabilă a Alsaciei: dacă Alsacia ar avea

un suveran catolic bavarez și dacă era unit cu un stat din Germania de Sud,

Alsacienii ar arăta probabil mai puțină reticență de a fi germani 30 .

B. Timpul pentru autonomie?

DUPĂ criza ministerială din 1917 (demiterea cancelarului Bethmann-Hollweg

de către Împărat, influențat de Marele Cartier General militar), Reichstag-ul încearcă

să recâştige iniţiativa privind reformele interioare 31 . Absența oricărei soluții politice

căci Alsacia-Lorena apare şi ca un obstacol în calea unei păci negociate cu Franţa.

Atunci când își votează „rezoluția de pace”, Reichstag-ul consideră Alsacia-Lorena drept un

problemă centrală pentru Germania din nou. O majoritate, asociind social-democrati si

Catolicii din Zentrum (partidul de centru german), condus de deputatul Mathias Erzberger,

se conturează în favoarea unei Alsacie-Lorena autonome. Catolicii din

Zentrum -Partidul aproape visează la un membru al Casei Bavareze

Wittelsbach pe tronul Alsaciei-Lorena 32 . Dar regatul Würtemberg

are deja propriul candidat în persoana lui Wilhelm von Urach. O figură

cu un destin singular: moștenitorul legitim al Principatului Monaco, un poate -

dat la tronul Alsaciei-Lorena, ducele de Urach este încoronat rege al

Lituania, purtând numele de Mindaugas II, dar în cele din urmă este forțat să renunțe

coroana lui şi toate ambiţiile sale după armistiţiul din 1918 33 . Nu în ultimul rând, 60 njo S e P h Sc hmauch

28. zevaes (Alexandre), La question d'Alsace-Lorraine et le socialisme (1918), 69-71.

29. GAPk, 1 HA Rep. 90 Anexa E 3. Sesiunea Consiliului de Miniştri al Prusiei, 10 aprilie 1915;

dezbaterile sunt menționate în Georg Wolfram, Das Reichsland Elsass-Lothringen (1871-1918)

(Berlin, 1934-1938), 89-90.

30. Ibidem . „Întreaga Alsacia, inclusiv Strasbourg, ar putea fi condusă, sub autoritatea bavareză, de

o administrație bine centralizată și eficientă” .

31. Christian Baechler, Guillaume II (Paris: Fayard, 2003), 533 p.

32. Arhivele Statului din Baden-Württemberg, Stuttgart (LABW), E 40 16 Bü 670. Raportul ambas - sador de Wurtemberg la München, 20 octombrie 1917. Archivio Segreto Vaticano, arhivele Nunțiu papal la München. Monaco 343. Raportul Nunțiului Eugenio Pacelli intitulat: „ Alsacia-Lorena s-a ridicat ca stat autonom federat”, 2 noiembrie 1917.

33. LABW , GU 117 Nr. 768. Memorandumul lui Wilhelm, Ducele de Urach, 5 iunie 1917.

Monarhia Austro-Ungară are propriile planuri și are un candidat Habsburg stai pe tron la Strasbourg!

În toamna anului 1917, contele Hertling, numit recent cancelar, ordonă un sondaj despre viitorul Alsaciei-Lorena adresat miniștrilor săi, mil - sediul central şi către administraţia civilă din Strasbourg 34 . Toate acestea per - personalitățile trebuie să răspundă la întrebarea: „pentru ce organizație recomandați viitorul în Alsacia-Lorena? Soluția autonomiei este favorizată de Membri ai Reichstag-ului și de către unii politicieni alsacieni (cum ar fi președintele al parlamentului local Eugen Ricklin, care face mai multe călătorii la Berlin şi Munchen pentru a se întâlni cu oficiali prusaci și bavarez). Dar Lorrainii nu împărtășesc asta punct de vedere: elitele lor ar prefera o anexare la Prusia, ceea ce ar au mai multe şanse să-şi satisfacă ambiţiile în domeniul dezvoltării industriale 35 .

În Germania, în afara hemiciclului Reichstag-ului, puteți găsi două tipuri de sup - hamali pentru autonomie în Alsacia-Lorena. Primii sunt funcționari publici, ei bine informat despre situaţia politică din Alsacia (ex. contele de Wedel). The al doilea sunt diplomații, sensibili la imaginea dată de Germania lumii, al cărui lider este Richard von kühlmann, ministrul afacerilor externe. Ei cred că acordarea de autonomie Alsaciei-Lorena va răspunde la întrebare și va ușura inter- discuții naționale, în vederea încheierii păcii cu țările „Antantei”. Un dis-

aderarea Alsaciei-Lorena între suveranii germani ar urma, în schimb,

În schimb, duc la sentimente foarte neprietenoase împotriva Germaniei, în special în

Statele Unite ale Americii, al căror președinte apără cu fermitate dreptul popoarelor de a se auto-descuraja -

minare.

c. o puternică opoziție față de orice reformă

DAR NU există unanimitate în această perspectivă a unei Alsacie autonome.

Lorena. Există mai degrabă o opoziție puternică împotriva oricărei evoluții constituționale

în rândurile Marelui Cartier General militar (Oberheeresleitung), reprezentat

de Feldmarshall von Hindenburg şi generalul Ludendorff. Acești ofițeri aduc

din nou argumente vechi, care au fost folosite în timpul războiului franco-german din 1870-

1871: Alsacia-Lorena va fi zidul defensiv al Imperiului German. Este esențial -

țial să nu slăbească acest bastion 36 . Ar fi iresponsabil să permitem Alsacia-Lorena

pentru a amenința securitatea Germaniei din interior. Doar două soluții vor fi acceptate -

capabil pentru viitorul regiunii: integrarea în regatul Prusiei sau

împărțirea sa între statele federate germane. Prima soluție are pref -

erenţa cercurilor guvernamentale din Berlin. Aceste certuri duc la o adevărată propa -ahi G hly co n T e ST ed fu T u R e : f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n61

34. Arhivele Federale Germane, Departamentul « Imperiul German » (BArch). Rapoarte despre viitor

din Alsacia-Lorena trimis cancelarului Hertling, decembrie 1917.

35. François Roth, La Lorraine annexée (1870-1918) , Nancy, Université de Nancy-II, 1976, 765

p. (teză de doctorat, universitatea Nancy-II, 1973), 618-619.

36. BARch, R 43/156. Raport trimis de Marshall von Hindenburg cancelarului, 27 decembrie

1917.

campanie ganda impotriva autonomiei, condusa de circul vechi-german si academic.

cles în Alsacia-Lorena. O campanie desfășurată cu multe pliante și memorii -

aleatorii publicate în vederea informării factorilor de decizie. Academicieni, membri ai asociaţiilor patriotice, iar apărătorii pangermanismului înmulţesc cererile pentru audiențe cu împăratul, miniștrii și, de asemenea, curțile federației - state atate 37 . Este interesant de observat că petiționarii nu doar apără politica - subordonarea ică a Alsaciei față de Prusia, dar și o politică lingvistică puternică împotriva prezenţa limbii franceze în provinciile anexate 38 .

Dar principalul obstacol în calea acordării autonomiei vine de la federați Statele însele. Din 1914, guvernul bavarez a apărat un echitabil împărțirea Reichslandului și și-a arătat îngrijorarea cu privire la o soluție din care ar beneficia exclusiv Prusiei. Cu toate acestea, pe de altă parte, alte state ale Sudul Germaniei se teme de orice expansiune bavareză. În timpul primei victorii - ter de război, ministrul-președinte al micului regat Wurtemberg (al cărui capitala este Stuttgart), von Weiszäcker, și-a exprimat o opinie disonantă față de planuri discutate între guvernele de la Berlin şi München 39 . Ultimul, dar nu cel puțin, guvernul Marelui Ducat de Baden arată unele diviziuni interne. Anturajul protestant al Marelui Duce Friedrich declină orice creștere teritorială de Statul lor (le e frică de perspectiva de a trebui să se asimileze reticente și alsacieni catolici), în timp ce cercurile catolice din Baden doresc să anexeze unele ter - ritorii din Sud-Alsacia 40 . Guvernul bavarez valorifică acest agitat context pentru a negocia cu guvernul Saxonia la Dresda, pentru a găsi un aliat pentru a-și realiza ambițiile în Alsacia. Regatul Saxonia va încurajează ambițiile bavareze în Alsacia; în schimb, Bavaria îl va sprijini pe a Saxonia revendicări teritoriale în Polonia sau Lituania 41 . Opoziția puternică a guvernului de la Stuttgart - Respectarea tuturor acestor planuri va fi decisivă. Într-o scrisoare adresată personal lui Kaiser în 1918, regele Wilhelm de Wurtemberg își reiterează opoziția față de

orice creștere teritorială a Bavariei și manifestă îngrijorări cu privire la riscurile implicate de

astfel de diviziuni interne în Germania în timp ce duceau război 42 . Intrând în ultimul an al

război, Germania este dezactivată de organizația sa federală pentru a rezolva problema politic -62 njo S e P h Sc hmauch

37. LABW karlsruhe, 60 Nr. 495. Memorandum transmis de « Asociația conservatorilor

Protestanții » (Konservative Reformvereinigung) din Strasbourg trimiși lui Frederic 2 din Baden, 23

august 1917.

38. Ibidem .

39. Arhivele Ministerului German al Afacerilor Externe (PAAA), R 2976. Raport transmis de prusac

ambasador la Stuttgart, 18 noiembrie 1915.

40. PAAA, R 2977. Raportul ambasadorului prusac la Karlsruhe [capitala Baden], 5 ianuarie

1917.

41. Arhivele secrete ale Curții Bavareze, könig Ludwig III. 69. Orientări pentru diplomati

convorbiri cu Dresda [1916].

42. LABW Stuttgart, E 74 Bü 463. Scrisoare trimisă de regele Würtemberg către împăratul Wilhelm al II-lea,

Schloss Friedrichshafen, 16 august 1918.

lem din Alsacia-Lorena, chiar dacă elitele parlamentare germane aspiră la pace

și sunt gata să facă concesii cu privire la viitorul Reichslandului . Până la

săptămâni înainte de încheierea unui armistițiu, o combinație de factori împiedică

orice acţiune guvernamentală în Alsacia-Lorena. Acești factori sunt: în primul rând, cei puternici

opoziţia combinată a comandamentului militar, a miniştrilor prusaci şi a

Lobby-ul pan-germaniştilor şi, mai ales, diviziunile puternice dintre germani

state federate.

Numit cancelar la 2 octombrie 1918 în vederea reformării

Imperiului și înfruntând perspectiva unei înfrângeri militare, Prințul Max de Baden

încearcă o manevră ultimă pentru a obţine o răsturnare a opiniei publice în
Alsacia-Lorena și în străinătate. Pe 5 octombrie anunta acordarea
de autonomie Alsacia-Lorena, considerată în cele din urmă drept stat federat cu sa
propriul guvern. Dar acum este prea târziu: averile războiului și negocierile de pace -
relaţiile cu ţările „Antantă” au pus capăt tuturor reflecţiilor despre a
Alsacia-Lorena germană 43 .

concluzii

PE AMBELE părți ale primei linii, viitorul Alsaciei-Lorena a fost un
problemă esențială și multe proiecte au fost construite pentru perioada de după război
od. Aceste proiecte au vizat organizarea constituțională a regiunii,
precum şi politicile ce urmează a fi realizate. Pare interesant să avem o trecere cu vederea
a ceea ce a fost realizat cu tot acest material în cursul anului care a urmat con -
concluzie de pace.

Se poate face o primă observație: administrația franceză, care își are birourile
la Strasbourg după armistițiu, duce politici care sunt departe de
sfatul prudent al Comitetului pentru Alsacia-Lorena. Comitetul recomandă -
a remediat o lentă asimilare a provinciilor, cu tranziție juridică și administrativă.
sitii. În săptămânile care urmează încheierii armistițiului, guvernul francez -
ernmentul face alegerea unei asimilari imediate, concediind majoritatea civililor germani
servitori și căutând dispariția fiecărei urme a sistemului german.

Foarte repede însă, în primăvara lui 1919, guvernul este obligat să o facă
face concesii. Conștient că este necesar un sistem tranzitoriu, președintele francez
al Consiliului Clemenceau acceptă să creeze o administrație regională (Comisariatul
général de la République française à Strasbourg), care ne amintește destul de mult de
Statthalter german. Un consiliu consultativ (conseil consultatif), care ne amintește

al vechiului parlament regional (Landtag) este creat în același timp. ahi G hly con T e ST ed fu T u R e: f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n63

43. BARch. cca. DR, R 43/156. Raport trimis de Statthalter Schwander cancelarului, 26th

octombrie 1918.

În plus, se pot observa atât proiectele germane cât și cele franceze

acestea au fost construite fără sfatul unor personalități cu adevărat reprezentative.

Pe partea franceză, un comitet guvernamental centralizat este responsabil de această problemă.

Notabilii alsacieni și lorreni pe care îi include comisia au în comun

faptul că sunt activiști ai curentului francez, care nu este cu adevărat rep -

reprezentant al opiniei publice locale (mult mai rezervat cu privire la problema

apartenenta nationala). Guvernul german consultă și câteva personalități

(unii creștin-democrați ca Eugene Ricklin sau karl Hauss), dar alsacienii-

Lorrainii nu sunt asociați la dezbaterile conduse în cercurile guvernamentale. Majoritatea

proiectele sunt elaborate de guvern și cercuri mici de funcționari publici.

Există totuși o diferență importantă între Franța și Germania în

chestiuni legate de practicile guvernamentale. În timp ce Cartierul General al armatei germane

iau din ce în ce mai multă importanță pe lângă guvernul civil, în Franța războiul

iar definirea scopurilor de război este în totalitate în mâinile guvernului civil,

cel puţin când Clemenceau devine preşedinte al Consiliului de Miniştri.

Din 1915 până în 1918, două moduri de a vedea viitorul Alsaciei-Lorena pot fi

observat: cu sau fără luarea în considerare a particularităţilor locale. La Berlin,

dezbaterea despre autonomie se opune susținătorilor și oponenților unei recunoașteri

a unei identităţi regionale. Iar imposibilitatea de a rezolva problema este legată de

diviziunea personalului politic german pe această problemă. La Paris, în același timp, doi

pot fi identificate modalități de a face față viitorului Alsaciei-Lorena, doi oameni -

care sunt strâns legate de ideea de republică și de unitate de stat: cen -

tralism sau descentralizare. Administrația care a fost numită în Alsacia-

Lorraine în 1918 realizează rapid un program „Jacobine” de centralizare,

care duce la o oarecare nemulțumire („ratul alsacian”). În noiembrie 1918, alsacienii

iar lorrenii întâmpină triumfător trupele franceze, dar tot rămân

atașate identității lor, și unei forme de administrație locală care a caracterizat

vremurile germane. Așa a spus Alexandre Millerand, primul „Commissaire de la

République” (prefectul regional) trimis la Strasbourg, înțelege foarte bine când el

declară populaţiei din Strasbourg: „Alsacienii şi lorenienii se ţin de lor

Vamă. Sunt pasionat de francezi, asta nu-i împiedică să fie la

în același timp strâns atașați de mica lor patrie. Cum se poate plânge Franța

despre un particularism care a fost cea mai bună apărare împotriva dominației germane44?”

Pe de altă parte, proiectele germane nu au putut fi puse imediat în practică

tice, pentru că după 1918 destinul Alsaciei-Lorena a fost în mâinile franceze. Dar

statutul Alsaciei-Lorena va fi din nou în discuție în 1940, când germanul

guvern naţional-socialist decide să anexeze de facto Alsacia-Lorena şi să

împărțiți-l în două părți. Se decide atunci să nu se restabilească vechea structură a 64 njo S e P h Sc hmauch

44. Alexandre Millerand, Le retour de l'Alsace-Lorraine à la France (Paris, E. Fasquelle, 1923),

175.

Reichsland, care a creat atât de multe probleme, dar a împărțit regiunea în două sec -

tors (Gau Westmark și Gau Oberrheim), respectiv unite cu Palatinatul și cu

Baden.

Pe termen lung, procesul global de integrare în republica franceză va fi

duce la nemulțumirea politică și avântul unei mișcări autonomiste în timpul

anii 1925-1930. Cele mai semnificative frecări au putut fi observate cu încredere.

chestiuni temeinice: cultura seculară franceză trebuia să intre în opoziţie cu

catolicismul politizat alsacianul. Problemele lingvistice au dus și la unele conflicte, chiar dacă politica lingvistică a guvernului rămâne la nivel global moderată până în Al Doilea Război Mondial. Confruntarea cu privire la integrarea în Franța a dus și la com - promisiuni. Cel mai bun exemplu în acest sens este menținerea unei legislații locale specifice. Nu numai că această legislație locală nu a fost niciodată serios amenințată în principiile sale, dar unele legi locale din Alsacia-Lorena au fost folosite ca modele pentru legile votate ulterior de parlamentul francez (legea privind falimentul personal, statutul juridic al comerțului comercial - panii). Influența politicienilor alsacieni a fost deosebit de decisivă pentru a introduce - duce forme de descentralizare administrativă în Franţa.

Prin aceste experiențe la Paris, precum și la Berlin, se poate afla despre unele specificităţi alsaciano-lorraine, a căror complexitate atât franceză cât şi cea Deopotrivă germanul nu a reușit să înțeleagă și să se descurce. Amândoi s-au confruntat cu unele dintre aceleași obstacole și a lovit o parte din moștenirea culturală lăsată de națiunea inamică în acest sens regiunea de răscruce. Cu toate acestea, se poate sublinia că toate aceste tensiuni au fost pozitiv. Legislația locală din Alsacia-Lorena a ajutat Franța să construiască își creează propriul sistem de bunăstare, care este unul dintre cele mai protectoare din Europa. Un alsacian, Pierre Pflimlin, a fost cel care l-a convins pe De Gaulle să inițieze unele descentralizare în Franța. Era un lorrain, Robert Schuman, unul dintre pionierii reconcilierii franco-germane și ai construcției europene. ahi G hly con T e ST ed fu T u R e: f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n65

Harta administrativă a Alsaciei-Lorena înainte de 1914 (© Bibliothèque nationale et universitaire, Strasbourg). 66 njo S e P h Sc hmauch

Vedere la Strasbourg, capitala Reichsland (© Bibliothèque nationale et universitaire, Strasbourg).

Vizita generalului Hirschauer la Dannemarie, Alsacia Franceză, 7 august 1917

(© Bibliothèque de documentation internationale contemporaine). ahi G hly con T e ST ed fu T u R e: f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n67

O clasă de franceză la Dannemarie, 19 iunie 1916

(© Bibliothèque de documentation internationale contemporaine).

Vizita regelui Bavariei Ludwig al III-lea la Wintzenheim, Alsacia germană, 15 august 1915

(© wintzenheim1418.free.fr). 68 njo S e P h Sc hmauch

Trupele franceze care intră în Mulhouse [foto. J. Risler],

(© Bibliothèque nationale et universitaire, Strasbourg). ahi G hly con T e ST ed fu T u R e: f R enchand Ge R man Go ve R nmen T al Pl an S ... n69

[Pagina 69 - Fără text extras]

abstract

România a intrat în Primul Război Mondial în august 1916 și, având în vedere

decizia previzibilă a țării de a-și înceta statutul de neutralitate, poli -

dezbaterile tice din Camera Deputaților la momentul respectiv s-au dovedit -

deloc surprinzător - să fie foarte plin de viață, acoperind o gamă largă de probleme.

Comerț, migrație, statutul personalului militar, frică

de conspirații străine, dar și de milă internă control politic -

versiunile au fost doar unele dintre cele mai aprinse probleme de pe agen -

da. Astfel de subiecte au fost plasate într-un context în care toate politicile naționale -

actorii tici au înțeles: pregătirea deciziei de a se alătura oricăreia dintre

puterile beligerante, pentru ca România să poată revendica ceea ce con -

considerate să merite atât din punct de vedere teritorial cât și politic în regiune.

Lucrarea noastră actuală va încerca să facă lumină nu numai asupra celor mai multe

subiecte importante care se aflau sub controlul membrilor de

camera inferioară a Parlamentului României în 1916, când

țara a decis să se alăture Antantei, dar va arăta și

dinamica discuțiilor, subliniind modul în care dezbaterile evoluează

pe tot parcursul anului și analizând cele mai importante idei

diviziunile logice între partidele politice.

Cuvinte cheie

România, Primul Război Mondial, dezbateri politice, Camera Deputaților,

Analiza discursului critic Discursul politic

aSRomânia a intrat în Războiul Mondial I

o analiză a Discursurilor date

în camera deputaților, 1916

mi H nea - simion sT oica

introducere

Trecuseră DOI ANI de la izbucnirea Primului Război Mondial și, ca fiecare...

unde altundeva in Europa, parlamentarii de la Bucuresti au fost intensi -

dezbătându-se în continuare evoluția conflagrației și repercusiunile acesteia asupra

Lumea, despre Europa și mai ales pe țara lor. Dat fiind faptul că România

hotărâse să-și păstreze neutralitatea încă de la începutul Războiului, în mare parte

dezbaterile politice care au avut loc s-au învârtit în jurul problemei statutului ţării

în viitorul apropiat. Situația României era una foarte delicată, ținând cont de

siderat poziţia sa geografică şi apropierea sa politică de Italia, care

și-a menținut neutralitatea și în primul an de conflict, dar care ar fi

a devenit mai târziu parte a Marelui Război de partea Antantei în 1915, aproximativ

cu un an înainte ca România să decidă să renunțe la statutul de neutralitate și să facă

aceleaşi. Nici contextul regional nu a fost deloc confortabil, ca acolo

a fost o mare nemulțumire în Imperiul Habsburgic cu privire la poziția de

România, care a refuzat toate ofertele diplomatice de la austro-unguri

să se alăture războiului de partea lor. Eșecurile repetate ale încercărilor vecinului a convinge Bucureștiul să lupte pentru o cauză comună părea să fi fost gen - erată de intransigenţa liderilor maghiari în privinţa drepturilor dat românilor care trăiesc în Imperiul Habsburgic. Atitudinea lor a rămas neclintită - ro în ciuda intervențiilor liderilor austrieci și chiar germani, care au încercat convinge politicienii maghiari că concesiile ar fi în beneficiul ambilor partide 1. Mai mult, interesul crescând al opiniei publice pentru ceea ce s-a numit „aspirația de unitate națională” – atât în România, cât și în toate statele balcanice – a făcut destul de dificilă colaborarea cu Imperiul Austro-Ungar.

Mai mult, opinia publică din România a considerat că Habsburgii au fost angajând românii din Transilvania într-un război cu care nu aveau nicio legătură, escaladând astfel tensiunile diplomatice deja existente. Între 1914 și 1918, mai mult de jumătate din toți bărbații din Transilvania mobilizați în Marele Război de către Imperiul Habsburgic au fost români, care au generat diverse politici-militare, socio-economic and cultural-mental mutations 2.

In any case, for quite a good number of years now the foreign policy of Romania had kept an arm’s length vis-à-vis the strategic interests in the region of the neigh - bouring Empire 3. It was a tendency that seemed to have intensified with the unfold - ing of the Second Balkan War. In spite of this situation, Romania’s neutrality turned

1. Anastasie Iordache, Reorientarea politică a României și neutralitatea armată 1914 – 1916 (Bucharest: Paideia, 1998), 140.

2. Ioan Bolovan, Primul Război Mondial și RealităWunăXZYoile Demografice din Transilvania. Familie, Moralitate și Raporturi de Gen (Cluj-Napoca: școala Ardeleană), 24.

3. Constantin Nuțu, România în anii neutralităWunăXZYoii (1914-1916) (București: Editura științifică, 1972), 57.

a fost o surpriză pentru Puterile Centrale, care au presupus de la bun început

începând că, împreună cu Bulgaria, România li se va alătura în curând 4.

Cu toate acestea, România era pe cale să decidă altfel. La 3 august 1914,

la cererea regelui Carol I, unele dintre cele mai influente politici ale țării -

lideri fici – atât din guvern, cât și din opoziție – s-au întâlnit într-o așa-numită Coroană

Sfat la reședința de vară a regelui din Sinaia, unde destinul României pentru

următorii ani urma să fie decis. Opiniile erau mai puțin diverse decât monarhul

s-ar fi așteptat, așa cum aproape toți cei prezenți au arătat spre neutralitate ca

cea mai buna solutie pentru tara. Participanții au adus argumente foarte bine fundamentate -

mentamente, ancorate în realitățile politice și diplomatice ale vremurilor. ce com -

replicat discuţiile a fost tratatul secret semnat în 1913 între România

și Puterile Centrale, care ar obliga Bucureștiul să ofere sprijin militar

în cazul unui atac împotriva acestuia din urmă. Întrucât situația era destul de diferită de

cel stipulat în tratat, s-a considerat că nu este nevoie să se urmeze

ea. Prin urmare, rezultatul întâlnirii a fost mai degrabă previzibil: România a trebuit

să-și declare neutralitatea. În ciuda faptului că toate partidele prezente la Sinaia, cu

cu excepția regelui 5, au fost mulțumiți de decizie, toți știau că asta era

doar o decizie pentru moment și pe care, pe termen lung, România ar trebui să o facă

virați într-o direcție sau alta 6.

În mai puțin de un an, statutul de neutralitate pe care România a reușit să-l mențină s-a transformat

a făcut o presiune puternică pe umerii săi, așa cum erau acum liderii țării

se confruntă cu mari așteptări atât din partea opiniei publice (de ambele părți ale

Munții Carpați) și aliații politici ai țării, în special Italia. Prinderea

ezitarea sa de a se alătura Puterilor Centrale, beligeranților din cadrul Antantei

au purtat negocieri între ei cu privire la modul cel mai bun de a răspunde con -

disiuni de aderare la război. Situația a avut repercusiuni asupra politicii interne -

situație, de asemenea, așa cum era acum Guvernul liberal condus de Ion IC Brătianu

fiind acuzat de vorbire dublă și lipsă de hotărâre în a decide direcția

ţiunea pe care ar trebui să o ia ţara. Partidul Conservator, condus de Alexandru

Marghiloman, alimenta constant astfel de acuzații la adresa Guvernului

în urmărirea lor de a-i înlătura pe liberali. Având în vedere agilitatea politică a lui Brătianu, încercările

dintre conservatori să facă acest lucru a eșuat cu totul, în ciuda presupusului lor sprijin din partea

Puterile Centrale 7. În pofida unor asemenea dispute și încercări politice nereușite

din opozitie, 1914 si 1915 nu au prezentat noutati legate de

statutul României, întrucât țara a dezbătut doar nevoia de a-și schimba neutralitatea

statut, dar nu a luat o decizie fermă în acest sens. Po li T ical di S cou RS e aSRo mania en T e R ed W R ld Wa R n73

4. Ian FW . Beckett, Marele Război: 1914 – 1918 (Londra: Routledge, 2013), 103.

5. Având în vedere mediul personal și politic, regele Carol I părea să fie mai aproape de ideea că

România ar trebui să se alăture războiului de partea Puterilor Centrale.

6. Ion Bulei, Arcul Asteptarii . (București, Editura Eminescu, 1981), 67.

7. Constantin Nuțu, România în anii neutralităWunăXZYoii , 249.

metodologie

SCOPUL oricărui discurs politic este acela de a atrage susținători în jurul unui

idee și crearea unui sentiment de apartenență. Prin urmare, lupta unei politici -

cian constă în a dovedi că argumentele pe care le prezintă sunt valabile,

spre deosebire de cei susținuți de rivalii lor 8. În joc pentru un politician este puterea,

care poate fi atins prin legitimarea ideilor sau acțiunilor în jurul cărora dis -

cursul este construit 9. Ca atare, limbajul joacă un rol foarte important, deoarece este o con -

caracteristică permanentă a procesului politic, care ar fi practic de neimaginat cu -

în afara limbajului. Pentru a surprinde cât mai bine elementele principale ale retoricii reflectate în

strategiile de comunicare politică utilizate în Camera Deputaţilor din România în timpul dezbaterilor din 1916, vom folosi o metodă care a fost influenţată de Școala din Frankfurt și care a devenit acum destul de bine cunoscută în literatură sub numele de analiza critică a discursului (CDA). Teun van Dijk, unul dintre cei mai cunoscuți școli - ars al CDA, l-a descris ca un tip de cercetare analitică a discursului care studiază - este modul în care puterea este „promulgata, reprodusă și rezistată prin text”, mai ales în social și contextul politic. Metoda apărută în anii 80, a fost perfecţionată anii 90 10 , iar astăzi este considerată a reprezenta una dintre cele mai influente ramuri ale analizei discursului. La nivel micro, se concentrează pe problema lingvistică - turi de instanțe concrete de discurs: vocabular, gramatică și structura textului sunt de obicei analizate deoarece se consideră că dezvăluie elemente legate de putere 11 . CDA este o metodă foarte valoroasă deoarece nu vede textele analizate ca entități izolate, dar le înțelege ca fiind generate într-un mod destul de complex cadru care este foarte mult condiționat de simțul cultural, social și politic abilități. Pentru metoda în cauză, discursul este constitutiv social și la în același timp condiționat social. Ea presupune o abordare interdisciplinară, care este exact ceea ce va face lucrarea curentă pe parcursul paginilor următoare, vizionare textele atât din punct de vedere istoric cât și politic. Metodologia - abordarea cal a CDA a fost perfecţionată de-a lungul timpului, permiţând discursul să fie analizate într-o manieră foarte ordonată. De fapt, discursul politic este atât de numită „tema preferată” pentru CDA, fiind dezvoltată de oameni de știință precum Ruth Wodak, Paul Chilton, Norman Fairclough și Anna Mauranen 12 . 74 nmi hnea - S imion ST oica

8. Mihnea-Simion Stoica, „Coroziunea unei identități ideologice? Diferențele dintre Discursul creștin-democrat și atitudinea electoratului credincios” , Journal for the Study of Religions and Ideologis , 13 (2004): 23.

9. Andreea Voina, ”Michelle Obama – „Cât de mult muncești” . Analiza critică a discursului” , PR Tendinţă. Evoluții și tendințe în comunicare, ed. Delia Cristina Balaban et al. (Mittweida: AMak, 2015), 211.

10. Printre cei care și-au adus contribuția importantă la dezvoltarea CDA: Teun van Dijk, Norman Fairclough, Gunther Kress, Theo van Leeuwen și Ruth Wodak.

11. Teun Van Dijk, Critical Discourse Analysis , 352, Accesat 20 ianuarie 2016, http://www.dis - courses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf

12. Blommaert, J., Bulcaen, C. ”Critical Discourse Analysis” , Annual Review of Anthropology . 29 (2000): 450.

Am început cercetarea noastră cu o imagine de ansamblu strict cantitativă a prezenței a parlamentarilor la dezbaterile din Camera Deputaţilor de-a lungul anului 1916. The graficul de mai jos a fost creat pe baza datelor disponibile în anexa la Oficial Gazeta, document care conține procesele-verbale ale Adunărilor Camerei de deputați, alături de informațiile care conțin numărul deputaților prezenți și absenți, numele celor care nu participă și motivul absenței acestora.

Conform anexelor găsite și analizate pentru prezenta lucrare, parlamentul - dezbaterile mentale din 1916 au început la 20 ianuarie și s-au încheiat la 7 aprilie iar apoi au fost reluate abia în decembrie. Oricât de interesant ar fi fost analiza dezbaterile prilejuite de decizia Romaniei de a intra in razboi data de 28 iulie – sau cel puțin cea a Italiei care își unește forțele cu Antanta –, nu există astfel de date disponibile, cel mai probabil dat fiind faptul că Parlamentul era în vacanță în acel moment. Graficul arată că în timpul celor menționate mai sus perioada (ianuarie-aprilie 1916), cel mai mic numar de deputati intrati in dezbateri a fost înregistrată pe 25 ianuarie (131 dintr-un total de 190) iar datele cu cel mai mare număr de deputați care au participat la dezbateri a fost data de 12 februarie,

30 și 31 martie.

Prezența deputaților la dezbateri (ian-aprilie 1916)

Vom proceda cu o prezentare generală a dezbaterilor din 1915 şi

1916, apoi ne concentrăm asupra uneia dintre datele menționate mai sus, adică 30 martie

1916. Având în vedere scopul și lungimea lucrării actuale, analizând mai mult de unul

dintre aceste dezbateri ar depăşi limitele studiului. În primul rând, presupunem că

analiza dezbaterii cu cel mai mare număr de parlamentari prezenți ne va permite să aflăm

un număr mai mare de probleme care sunt centrale în preocuparea dezbatetorilor şi

care sunt mai reprezentative pentru întreaga clasă politică a vremii. În al doilea rând, noi Poli T ical di S cou RS e aSRo mania în T e R ed World War n75

(ian-aprilie 1916)

W

015016017018019

012013014

sunt interesaţi de gama de probleme care constituie interesul politicienilor. Noi

să presupunem că, având în vedere numărul mare de participanți, gama de probleme pe care aceștia le acoperă

este larg (sau cel puțin mai larg decât în cazul în care ar fi o prezență mai slabă). Această a doua ipoteză -

esis se bazează pe simpla presupunere pe care o oferă un număr mai mare de deputați prezenți

mai multe oportunități pentru partidele politice de a-și exprima preocupările și influența

de pe ordinea de zi a dezbaterii.

o privire de ansamblu asupra dezbaterilor parlamentare din 1915 și 1916

Mutațiile POLITICE de pe scena politică românească se intensificau

cu iminenţa schimbării statutului de război al României. Parlamentarul

opoziţia faţă de guvernul liberal a fost descrisă ca fiind slabă, conservatoare

Partidul a fost divizat încă din ianuarie 1915 pe probleme care păreau să fie

legate mai degrabă de vanităţi de conducere (între Al. Marghiloman şi Nicolae Filipescu) decât la grave dispute ideologice. 13 Decizia Italiei de a intra în război, în aprilie 1915, a reprezentat punctul de rupere a Partidului Conservator. Congresul său, organizat la 19 mai 1915, a consemnat despărțirea formală a partidului între cei care au cerut neutralitate și cei care au susținut o intervenție împotriva Imperiul Austro-Ungar, acesta din urmă formând acum Conservatorul Partidul Democrat, condus de Take Ionescu.

Temele de dezbatere de pe ordinea de zi a Camerei Deputaților în cursul anului 1915 și 1916 au fost diverse și, în ciuda faptului că au fost alimentate de afilierile de partid (cum de obicei așteptate cu astfel de dezbateri), s-au concentrat adesea pe politici importante - aspecte calice, sociale și diplomatice, mai ales având în vedere pregătirile pentru război. Sub câteva aspecte, primele discursuri din 1916 au fost o prelungire a celor rostite construită în 1915, în ciuda faptului că realitatea înconjurătoare evolua rapid.

Acuzații de amfibologie și discuții duble, dar și scepticism legat de loy - Altatea diverșilor politicieni față de țară a rămas o caracteristică constantă a discursurile. Fraza lui Nicolae Fleva (din Partidul Conservator) din 1915 este de referință - erență din acest punct de vedere: „Nu sunt membru al nicio societate comercială, unde - ca unii dintre voi vorbiți aici, apoi mergeți direct la Berlin pentru a vă revendica partea de la societăţile comerciale la care sunteţi membri” .Începutul anului 1915 a adus întrebări serioase legate de pașii pe care urma să le facă România ia mai departe. AC Cuza, deputat al Partidului Naționalist-Democrat (o ruptură a Partidul Conservator) a vorbit despre cele cinci ipoteze pentru viitorul României: (1) așa-numita așteptare armată, adică „a aștepta momentul potrivit pentru a sări în tabăra învingătorilor” , (2) neutralitate definitivă, (3) aderarea la Centrală Puterile, caz in care s-a considerat ca Moldova va fi imediat cap -76 nmi hnea - S imion ST oica

13. I. Bulei, Arcul Așteptării , 199.

turată de Rusia, iar Bulgaria s-ar simți îndreptățită să ceară Dobrogea, în timp ce

Austro-Ungaria nu va renunța niciodată la Transilvania, (4) aderarea la Antanta, un pas

pe care politicianul a considerat că România ar trebui să ia dacă și numai dacă guaran -

tricourile pe care Rusia le-a prezentat au fost asigurate deopotrivă de Regatul Unit și Franța. Și apoi

a existat (5) opţiunea pentru o Alianţă italo-română independentă, care

a fost considerat a fi eficient pentru menținerea status quo-ului, dar care a fost gândit

ar putea pune în pericol Franța, „sora latină" a celor două țări 14 .

Mai mult, cu un an înainte ca țara să intre în război, situația

Școlile românești și Bisericile Ortodoxe din Transilvania au fost și ele probleme

de dezbateri aprinse, iar astfel de subiecte au fost încadrate foarte dramatic. Legat de asta

subiect, Nicolae Iorga, un conservator cu o profundă simpatie pentru Antanta,

a declarat: „Aceasta nu este retorică […] ci vocea unei inimi care sângerează: sute

de venerabili preoți […] sunt înghesuiti în temnițele din Cluj, Arad. Românul

Școala și Biserica tânjesc după o rază de lumină, o suflare de aer." Materialul slab

Pregătirile României pentru război au constituit, de asemenea, un subiect important de dezbatere,

împreună cu intenţiile principalelor beligeranţi ale căror acţiuni au fost

considerat a afecta direct România. Discursurile au acuzat Imperiul Rus

de a întreprinde toate acțiunile pentru a obține controlul complet asupra regiunii Mării Negre

și a descris Imperiul Austro-Ungar ca nedorind să renunțe

trol peste Transilvania. Spre sfârșitul anului 1915, dezbaterile au inclus și ședința -

uarea Moldovei și pretențiile României asupra teritoriului, Dr. CI Istrati

(Președintele Academiei Române între 1913 și 1916, și deputat al

Partidul Conservator) punând la îndoială etica revendicării Transilvaniei la

cheltuiala pierderii Moldovei. Anul 1916 a început cu dezbateri privind peste -

toate costurile de trai ale românilor 15 . Parlamentarii au fost preocupați și de alegerile parțiale pe care Parlamentul trebuia să le valideze la începutul anului. Au existat multe dezbateri care se învârte în jurul originilor etnice ale unuia dintre învingători într-o con- circumscripție: tatăl său era de origine bulgară, o problemă care a stârnit nemulțumire printre parlamentari, dintre care unii l-au considerat pe politician nepotrivit să fie reprezentant - reprezentativ în Parlamentul României. Discuțiile despre război au avut o creștere - un rol extrem de important, Ministerul de Război fiind implicat foarte activ. Cele mai multe a discursurilor din Camera Deputaților în cursul anului 1916 au fost sub aus - picturi ale necesității de a intra în conflictul armat. Cu alte cuvinte, războiul acum con- a constituit o ideologie în sine. Po li T ical di S cou RS e aSRo mania en T e Red World Wa R n77

14. Anexa Monitorului Oficial (1915-1916), 194.

15. Anexa Monitorului Oficial (1915-1916), 133.

o perspectivă aprofundată a dezbaterii

ANALIZA dezbaterilor înregistrate la 30 martie 1916 arată că subiectele aflate în centrul intereselor politice nu au fost la fel de diverse asa cum era anticipat. Nu există nicio îndoială că războiul a fost problema în jurul căreia toate discuțiile se învârteau, dar rareori din punct de vedere militar. Dezbaterile includ - ed, de exemplu, problema prețurilor la lână, considerată a fi un obiect de primă necesitate în contextul războiului. Alexandru Radovici, Ministrul Industriei iar Comerțul, care a fost prezent în Parlament în timpul dezbaterilor, a primit cerere de stabilire a unui preț fix pentru lână, având în vedere că atunci îmbrăcămintea devenise inac - accesibilă pentru oameni. Se pare că industria de îmbrăcăminte a devenit foarte ocupată cu ordine de la Ministerul de Război. Un alt subiect interesant pe care l-a ridicat ministrul s-a referit la unghii, pe care el a anunțat că ar putea fi găsite într-un număr mult mai mic decât necesare. Stabilirea unui preț fix pentru cuie, a declarat ministrul, ar fi mai mult

dăunătoare decât utilă, dat fiind contextul economic național 16 . Nutriție și alimentație, de asemenea

a apărut ca unul dintre cele mai importante subiecte de dezbatere, cu Take Ionescu, lider

al Partidului Democrat Conservator, declarând a fi nefiresc ca grâu, făină

iar pâinea era „mai scumpă decât în vremurile normale” 17 . Pentru a face referire la război,

Deputații au folosit cuvinte sau expresii precum „vremurile pe care le trăim astăzi” 18 , „această criză” sau

„nenorocirile care afectează Europa”. 19 Alte cuvinte despre care credeam că ar fi destul de bune

frecvent menționate în dezbateri s-au dovedit a fi doar marginale în dezbaterea analizată.

De asemenea, micile dispute politice au primit – în mod surprinzător – destul de mult

atenție semnificativă din partea deputaților, de cele mai multe ori acordată

instituind probleme personale între politicieni. Având în vedere cantitatea de text dedicat -

În legătură cu aceste dispute, se poate înțelege că dezbaterile în jurul unor astfel de subiecte au fost

consumatoare de timp, dar părea totuși inevitabile, în ciuda inter-

context national. Declarațiile flamboyante au fost, de asemenea, foarte prezente în dis -

curs de politicieni, care au vorbit despre „conștiință națională”, „sacrificiu de sine”,

„destinul statului și al națiunii”.

concluzii

DEZbaterile din Camera Deputatilor din Romania cu doar luni inainte de

țara a luat decizia mult așteptată de a se angaja într-un război principal concentrat -

ly asupra efectelor conflictului internațional asupra țării și se referă

la un set destul de restrâns de decizii naționale care ar putea influența statutul României 78 nmi hnea - S imion ST oica

16. Anexa Monitorului Oficial (1915-1916), 1009.

17. Anexa Monitorului Oficial (1915-1916), 1014.

18. Anexa Monitorului Oficial (1915-1916), 1015.

19. Anexa Monitorului Oficial (1915-1916), 1017.

atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, indiferent de decizia sa finală - neutralitate sau sid -
ing cu unul dintre cei doi beligeranţi majori. Pentru a avea o vedere în profunzime asupra
subiectele care au constituit principalele elemente de interes pe parcursul timpului, ne-am concentrat
într-una dintre date, adică 30 martie 1916, când majoritatea parlamentarilor au participat la
întâlnire regulată, presupunând că o astfel de situație ar reflecta o diversitate de subiecte.
Cu toate acestea, nu a fost cazul. Studiul subliniază, de asemenea, faptul că o excepție -
situația internațională constituie întotdeauna un bun prilej de a expune a
discurs flamboiant și că nici măcar evenimente de o amplitudine atât de mare nu pot cu -
purta mici dispute politice. Limitările studiului sunt reprezentate de
faptul că se concentrează doar pe o singură dezbatere (din sutele din Camera de
deputați între 1914 și 1916) și, prin urmare, nu poate constitui o reprezentanță.
relatare a imaginii extrem de complexe care a reprezentat dis -
cursul timpului. Cu toate acestea, lucrarea aduce o contribuție la înțelegerea
contextul politic din 1916 şi discuţiile care au precedat decizia că cel
Guvernul României a luat în august același an: acela de a intra în Primul
Război Mondial.
[Pagina 79 - Fără text extractibil]

abstract
Între 1914 și 1918 un număr de paisprezece parlamentari români
au fost prezenți în Parlamentul Ungariei, nouă dintre ei aleși
pe listele partidului de guvernare, alte cinci pe listele partidului
Partidul Naţional Român. Această lucrare își propune să ofere un peste -
vedere asupra activităţii lor parlamentare din timpul Marelui
Război, punând accentul pe principalele subiecte atinse de discursurile lor
și interpelări. Cercetarea parlamentului deputaților români -

activitatea mentală s-a concentrat până acum în principal pe reprezentarea

senatori ai Partidului Naţional şi pe teme strâns legate de

situaţia generală a românilor din Ungaria. Din acest motiv -

fiule, am extins zona de cercetare incluzând și discursuri

a reprezentanţilor români ai partidelor maghiare şi

comparând cele două categorii, pentru a evidenția diferențele

rențele generate de agendele lor politice opozabile.

Cuvinte cheie

Discursuri parlamentare, Ungaria, români, schițe din primul război mondial din activitate

al deputatului român Sin Parlamentul

a Ungariei în timpul războiului mondial I

Vl ad po po V ici

Starea cunoștințelor și sursele

ÎNTRE 1914 și 1918 au fost prezenți un număr de paisprezece parlamentari români

în Parlamentul Ungariei, nouă dintre ei au fost aleși pe listele guvernului

partidul 1 şi celelalte cinci pe listele Partidului Naţional Român

(RNP). Lucrarea mea își propune să ofere o privire asupra activității lor parlamentare în timpul -

ing timpul Marelui Război, punând accentul pe principalele subiecte atinse de acestea

discursuri și interpelări, precum: asasinarea de la Saraievo și focarul

a războiului, intrarea României în război în 1916, situația politică din Ungaria,

şi situaţia românilor din Transilvania după 1916, în special măsurile -

ures care urmează să fie luate la începutul anului 1917 împotriva românilor din sudul Transilvaniei

care colaborase cu forţele de ocupaţie temporară.

Pentru început, două lucruri trebuie subliniate în ceea ce privește cercetarea

activitatea parlamentarilor români în Parlamentul Ungariei. În primul rând, până de curând,

studiile referitoare la această categorie de elită politică s-au concentrat aproape exclusiv

cu privire la reprezentanții Partidului Național și pe subiecte strâns legate

la situaţia generală a românilor din Ungaria 1. Nici o cercetare şi aproape

nicio lucrare, cu excepţia schiţelor biografice împrăştiate, nu avea în vedere parlamentarii români

aleși pe listele partidelor maghiare (nici guvernamentale, nici opuse -

ional). O excepție demnă de remarcat este reprezentată de biografia lui Marius Eppel

Mitropolitul Vasile Mangra, 2 și recent teza și lucrările lui Ovidiu Iudean

a dezvăluit această categorie particulară de politicieni, dar abia începând cu 1881. 3

În al doilea rând, atât cercetarea generală, cât și aceste noi abordări s-au oprit la

beginning of World War I, and there is little historical literature on the activity

of the Romanian MPs in the Hungarian Parliament between 1914 and 1918. 4The 82 nvl a d Po P o v i c i

1. A selection of the main titles on the topic: Teodor V . Păcățian, Cartea de aur sau luptele politice-

naWunăXZYoionale ale românilor de sub coroana ungară, vol. I-VIII (Sibiu, 1904-1915); Petru Bona,

“ Aspecte ale luptei deputaților români în Parlamentul maghiar pentru drepturi naționale ţi

politice (1869-1872)” , Studii și Comunicări de Etnografie-Istorie, III (1979): 361-373; Stelian

Mândruț, Mișcarea naWunăXZYoională și activitatea parlamentară a deputaWunăXZYoilor Partidului NaWunăXZYoional

Român din Transilvania între anii 1905-1910 (Oradea, Fundația Culturală ”Cele Trei Crişuri” ,

1995), 82-121; E. Glück, “Contribuţii cu privire la activitatea parlamentară a lui ştefan Cicio

Pop în primii ani ai activismului (1905–1907)” , Studia Universitatis ‘Vasile Goldiş’ Arad , seria

A, xII (2002): 194–201; Idem, “ Activitatea parlamentară a lui ştefan Cicio Pop în pragul Primului

Război Mondial (1910–1914)” , Aradul Cultural , x, 1–2 (2003): 74–77; Lucian Petraș, “ Activitatea

desfășurată de ştefan Cicio-Pop în legislatura par lamentară 1910–1914” , Revista Bistriței , xIx

(2005): 249–256.

2. Marius Eppel, Vasile Mangra. Activitatea politică 1875-1918 (Cluj-Napoca: Presa Universitară

Clujeană, 2004).

3. Ovidiu Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentali români în parlamentul de la Budapesta (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX), PhD. Theses at Babeţ-Bolyai University (Cluj-Napoca, 2012).

4. Gheorghe Ciul, "ștefan Cicio Pop ţi colaborarea dintre români, sârbi ţi slovaci (1893-1918)" , Ziridava, VI (1976): 227-229; Nicolae Roţuț, " Activitatea politică a deputaților arădeni între collection of parliamentary speeches edited by Balázs Sándor hosts a small selec - tion of texts (17), pertaining exclusively to the nationalist MPs. 5Other small biog - raphical pieces can also be mentioned, yet no comprehensive studies exist. 6Due to this particular situation, there was no hope for one paper to cover all of the par - activitatea limentară a deputaților menționați mai sus, motiv mai mult de concentrare pe mai multe momente cronologice şi repere tematice.

Când se ocupă de discursurile parlamentare din Ungaria, singurul cuprinzător sursa rămâne Képviselőházi Napló . În lucrarea noastră, însă, am folosit și Ziare românești, în principal Românul și Gazeta Transilvaniei. Motivul pentru dubla verificare a jurnalului oficial al Parlamentului este legată de analiză a difuzării discursurilor în rândul publicului larg. Fantezia a elaborat discursurile erau exerciții retorice care aveau loc deasupra publicului larg, cu - în Sala Parlamentului. Și nimeni nu citea mai ales Képviselőházi Napló în timpul războiului; oamenii citea zilnic ziare politice, care erau sub - împins la cenzură și în consecință la autocenzură a colectivului editorial. Astfel, ni s-a părut la fel de interesant să aruncăm o privire în presa românească, în ordine pentru a vedea selecţiile făcute de redactori din aceste discursuri. Numai procedând astfel, se poate construi o imagine a ceea ce știa publicul larg român despre activitatea acestor parlamentari.

Deputați români în Parlamentul maghiar în perioada 1910-1918

ÎNAINTE DE A UITA la discursuri, o scurtă prezentare a parlamentarilor români

în Parlamentul Ungar ar fi în regulă, începând cu cea mai mare

grup, format din așa-numiții parlamentari „guvernamentali". Au venit doi dintre ei

from Bihar: Metropolitan (from 1916 on) Vasile Mangra 7and Gabriel Rednic, son

of a Greek-Catholic archpriest, a former railway clerk, who won his seat in 1910

against Vasile Lucaciu. 8From Năsăud came Ioan Ciocan, a professor of Romanian

Literature at the University in Budapest 9and after his death in 1915, the seat SK e T c h e S f R o m T h e ac T i v i T y o f Ro m a n i a n mP Si n T h e Pa R l i a m e n T o f hu n G a R y n83

anii 1905-1918" , ziridava, Ix (1978): 219-270; E. Glück, "Date în legătură cu activitatea lui

ştefan Cicio-Pop în perioada anilor 1914–1918" , Studia Universitatis 'Vasile Goldiş' Arad , seria

A, x (2000): 38–43; M. Eppel, Vasile Mangra. Activitatea politică 1875-1918 , 267-278.

5. Balazs Sandor, Romanov este un Parlament maghiar dualist. Trimestrul 1. Beszédek

1906-1909. Pagina 2. Beszedek 1910-1918 (Kolozsvár: Kriterion, 2010).

6. Iuliana Sranko, „Dorința de activitate politică a romanismului a apărut printre papii lui Stefan Cicio în anii 1911-

1916", în Ștefan Cicio Pop. Studii, ed. Corneliu Pădurean, ed. a 2-a (Arad: Universul Gutenberg,

2013), 107-130.

7. M. Eppel, O figură de epocă militară: Vasile Mangra (1850-1918) (Cluj-Napoca: Universitatea Presa).

(Clujeană, 2006).

8. O. Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentală Roma, 97-98.

9. O. Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentală Roma, 54-57.

a fost preluat de Ioan Gethie, directorul Gimnaziului Năsăud. 10

circumscripția Caransebețului a fost reprezentată de Constantin Burdia, un cărbător umbros -

actor care a fost forțat să demisioneze la începutul anului 1915 din cauza incompatibilităților și acu -

satii de coruptie. 11 Circumscripţia Sasca a fost reprezentată de unul dintre cei din Burdia

locotenenți, Petru korkan, 12 o figură la fel de umbrită care și-a câștigat locul în 1913, fol -

lăudând moartea prematură a baronului Ioan Duca de Cadar. 13 Tot din Banat a venit Iosif Siegescu, un politician în ascensiune, care avea să ia scaunul de profesor al lui Ioan Ciocan de Literatură Română la Universitate. A rămas în Ungaria după 1918 şi a devenit decan al Facultății de Filosofie din cadrul Universității din Budapesta (prin numit pe atunci Pázmány Péter) între 1921 și 1923. 14 Din Maramureț au venit Petru Mihály jr., membru al unei importante familii nobiliare și moștenitor al par - scaun de limentar pe care tatăl său îl menținuse în mod constant în ultimele patru decenii. După 1918 și-a continuat cariera în administrarea regatului de România şi a devenit prefect al judeţului Maramureţ. 15 Tot din Maramureţ a venit Vasile Negre, un politician de carieră care, la fel ca Siegescu, a rămas în Ungaria după 1918 și care, în timpul războiului, a schimbat de mai multe ori pozițiile cu o închidere rudă cu soția sa: Jozsef Illyasevics. 16 Unii dintre acești parlamentari au fost chiar aleși în diverse comisii parlamentare, sporindu-le astfel influenta: Iosif Siegescu a fost membru al comisiei de învățământ public, Gavril Rednic al emi - comisia de gratie, iar Gethie Ioan al comisiei de ancheta. Chiar și fără intrând în analize prosopografice detaliate, este ușor de observat că corpul de deputații guvernamentali români erau formați în principal din politicieni de carieră, oameni - pled cu un cursus honorum în administrație, mulți dintre ei foști parlamentari sau apropiați - în mare măsură cu foștii parlamentari, iar unii dintre ei au urmat aceeași cale după 1918, indiferent de partea graniței în care au ales să rămână.

Cu toate acestea, corpus de deputați naționaliști mai mici nu a fost foarte diferit: Alexandru Vaida Voevod, Nicolae șerban, Teodor Mihaly, ștefan Cicio-Pop și protopop Vasile Demian au fost toți politicieni experimentați, cei mai mulți foști parlamentari și lideri - membri ai Partidului Naţional Român, care după 1918 au urmat mai mult sau mai puţin succes - cariere pline în România Mare. 17 Cea mai mare diferență care iese în evidență între 84 nvl ad Po P ovici

10. A nu se confunda cu avocatul sălăjean care poartă același nume (mulțumire față de O. Iudean

pentru evidențierea acestei probleme la momentul potrivit). I. Gethie nu se bucură de nici un studiu biografic până la aceasta

zi.

11. O. Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentali români , 48-52; Gazeta Transilvaniei, LxxVIII, 1915, 94,

2/15 mai, 1.

12. Képviselőházi Napló , 1910-1918, xIx, 449, 5 mai 1913, 4.

13. Ovidiu Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentali români , 63-66.

14. Ovidiu Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentali români , 107-110.

15. Ovidiu Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentali români , 86-88.

16. Ovidiu Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentali români , 90-92.

17. S. Mândruț, Mișcarea naWunăXZYoională și activitatea parlamentară , 75-93, 145-157; Vlad Popovici,

Studies on the Romanian political elite from Transylvania and Hungary (1861-1918) (Cluj-

Napoca: Mega, 2012), 44, 73, 74, 79; O. Iudean, DeputaWunăXZYoi guvernamentali români , 104-107.

the two groups is due to the field of activity before entering the Parliament. While

the 'governmental' MPs sprung mainly from the administrative milieu, the nation -

alists came from the area of liberal professions: lawyers, physicians, land own -

ers. Both categories however included one representative of the Church, proof

de strânsoarea puternică a acestei instituţii asupra politicii româneşti la toate nivelurile.

Bineînțeles, afilierea politică (fie pe baza credințelor adevărate, fie pe motive tactice -

fii) și-au modelat activitatea și unele diferențe între cei doi de mai sus -

grupurile menționate nu întârzie să apară. S-ar aștepta la naționalist

Parlamentarii să fie mai vocali, mai prezenți în dezbateri și, în general, mai activi. Şi

acest lucru este valabil pentru unii dintre ei. Dar acest lucru nu explică nivelul foarte scăzut de activ -

a unor parlamentari „guvernamentali”, precum Petru Korkan sau Ioan Gethie, de exemplu,

care nici măcar nu părea să fie prezent la majoritatea întâlnirilor. La celălalt capăt al

frânghia, printre cei mai activi români, se găsesc atât naționaliști (ca Vaida Voevod și Cicio Pop) și susținători guvernamentali (cum ar fi Siegescu). În special cazul lui V . Mangra, alegerea ca Mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române și-a redus constant prezența parlamentară, altfel activă. 18

A descrie toată activitatea lor și a detalia dezbaterile în care au intrat ar însemna scriind măcar un alt volum asemănător lui Teodor V . Cartea de Aur a lui Păcățian. 19 Pentru din motive evidente, lucrarea actuală este construită pe un mic dar, sperăm, reprezentativ selectarea textelor, analizând numai discursuri particulare, date în istoria importante - momente calce (ex. izbucnirea războiului, intrarea României în război, col - decăderea Monarhiei) sau legate de probleme extrem de sensibile (fidelitatea românilor - ty faţă de statul maghiar). Scopul este de a evidenția pe de o parte schimbări intervenite de-a lungul timpului în discursurile parlamentarilor naţionalişti, iar pe de altă parte mână pentru a oferi o privire asupra poziției parlamentarilor „guvernamentali”.

Activitate și discursuri alese ale deputaților români

ASACINAREA lui Franz Ferdinand și a soției sale, urmată de focar a războiului, a adus mai multe schimbări în activitatea parlamentară a Parlamentarii romani, in special ai nationalistilor. La început, lor poziţia şi atitudinea erau în concordanţă cu sentimentele generale: ei deplângeau asasinat și în lumina evenimentelor care vor urma, au reafirmat tradiționalul loialitatea românilor faţă de Monarhie şi casa domnitoare.

Una dintre puținele lucrări pe această temă a menționat că diferențele de atitudine au făcut-o există chiar și printre parlamentarii naționaliști. Potrivit lui N. Roțuț, în timp ce A. V aida V oevod iar T. Mihali a susţinut deschis intrarea Austro-Ungariei în război şi a subliniat pe loialitatea românilor față de Casa de Habsburg, alții, ca șt. Cicio SK e T che S f R om T he ac T ivi T yof român mP Si n The Pa R liamen T of hu n G a R y n85

18. M. Eppel, Vasile Mangra. Activitatea politică 1875-1918 , 267-278.

Pop erau mai rezervați. 20 Cu toate acestea, fragmentul de mai jos, parte dintr-un discurs susținut de Sf. Cicio Pop la 30 iunie 1914 arată că, cel puțin în ceea ce privește deschis și-a declarat loialitate, nu a avut o poziție diferită și, având în vedere memoriile proaspete și grele - ar fi fost greu de făcut altfel:

Glonțul care a oprit viața nobilă a moștenitorului tronului, Franz Ferdinand, și a soției sale sublime, trece prin inimile a milioane și milioane si intreaga populatie a Dublei Monarhii, cu profund doliu și durere de nedescris, indiferent de religie sau naționalitate se adună în jurul două sicrie care acum țin în interior pentru veșnicie multe speranțe și dreptate - așteptări depline.

Poporul român, a cărui tradițională loialitate și atașament față de domnitorul și Casa Domnitoare luminează, ca o scânteie strălucitoare, trecut și pres - ent, condamnă cu profundă indignare actul nenorocit și odios, născut în mințile lipsite de sentimente omenești și plânge dureros marele trecut departe de Monarhie și de tot felul omenesc și se roagă pentru mângâiere dintre copiii rămași orfani, oamenii Monarhiei și Domnitorii House, în timp ce se închina în fața voinței voalate a lui Dumnezeu atotputernic. 21

Ședința din 28 iulie 1914 a încheiat ciclul ordinar al Camerei Ungare de deputați, care de acum înainte urma să fie convocat doar în ședință extraordinară - ings.

În cadrul uneia dintre primele întâlniri din noiembrie 1914, șt. Cicio Pop, unul dintre cei mai activi parlamentari naționaliști, au propus ca familiile oamenilor care au avut a fost relocată din motive legate de război ar trebui să beneficieze și de ajutor de război. The propunerea a fost opusă de prim-ministrul Tisza István. 22

Având în vedere situația excepțională și prelungirea unui conflict toată lumea

aşteptat să fie scurt şi glorios, în toamna anului 1915 Partidul Naţional Român

consiliul de administrație a decis că toate activitățile legate de mișcarea politică națională vor

încetează în timpul războiului, că partidul nu s-ar implica într-o opoziție politică practică -

si-ar face cunoscut opinia numai prin discursuri. Cu toate acestea, a fost

a subliniat că această decizie nu i-a schimbat nici naționalitatea specifică, nici generalul

toate scopurile politice (de exemplu, franciza universală). 23 Anunțul oficial din

Parlamentul a fost făcut de T. Mihali. 24 Câteva săptămâni mai târziu, același deputat avea 86 nvl ad Po P ovici

19. A se vedea nota de subsol 1 de mai sus.

20. N. Roţuț, Activitatea politică a deputaWunăXZYoilor arădeni între anii 1905-1918, 268.

21. Balázs S., Román képviselet a dualista Magyarország parlamentjében. Kötet 2. Beszédek 1910-

1918, 257.

22. Gazeta Transilvaniei, LxxVII, 1914, 254, 18 November/1 December, 1.

23. N. Roţuț, Activitatea politică a deputaWunăXZYoilor arădeni între anii 1905-1918, 268.

opportunity to prove the Romanian National Party's commitment to this decision,

by announcing that, although the Hungarian government took no steps towards

easing the situation of the Romanians, despite their proved heroism on the bat -

tlefield, the Party voted in favour of the projected budget out of consideration for

binele comun și scopul comun: victoria finală. 25

Parlamentarii naționaliști s-au confruntat cu o decizie grea după ce România a intrat în război împotriva

Austro-Ungaria, în august 1916. În aceste condiții, șt. Cicio Pop a prezentat

poziția oficială a Partidului Național Român, care era până în prezent:

Stimata Casa! Partidul Naţional Român din Ungaria a auzit cu

uimire vestea că vecina noastră România s-a alăturat rândurilor noastre

dușmanii țării și a declarat război Monarhiei noastre. Suntem uimiți

pentru că am considerat întotdeauna imposibil ca România să lupte

Monarhia în care trăiesc acum, protejată de puternicii Habsburgi

dinastie, câteva milioane de români, cu credință și progres binevenit,

și am considerat că ar fi imposibil ca România să facă o

alianța cu Imperiul Rus, cel care pune cel mai mult în pericol existența -

tenza natiunii romane, de vreme ce insasi istoria Romaniei sta

dovada tradarii si lipsei de recunostinta a Rusiei .26

Discursul a pus apoi accentul pe frăţia dintre maghiari şi

românii şi unitatea lor în apărarea ţării de-a lungul secolelor

împotriva tuturor duşmanilor, binecunoscuta loialitate a românilor faţă de tron

și patria-mamă, și faptul că toți românii din Ungaria ar continua -

ue să-și facă datoria indiferent de natura inamicului. Spre deosebire de alte vremuri,

acest discurs a fost primit cu ovații de majoritatea membrilor Camerei,

cu atât mai mult cu cât armata română era încă în plină ofensivă în sud

Transilvania la acea vreme (3 septembrie 1916).

Desigur, nu a existat nicio cale de ocolire pentru parlamentarii Partidului Naţional: ei

trebuia să declare deschis credincioșia față de tron și față de țară în numele

toți românii din Ungaria, în ciuda sentimentelor lor adevărate. intrarea României în

războiul împotriva Puterilor Centrale a adus o presiune foarte mare asupra românilor din viață.

în Ungaria, la toate nivelurile sociale și profesionale. În timp ce cea mai afectată pisică -

egoie erau intelectualii (preoți, profesori), țăranii și politicienii deopotrivă

nu cruţat. SK e T che S f R om T he ac T ivi T yof român mP Si n The Pa R liamen T of hu n G a R y n87

24. N. Roțuț, Activitatea politică a deputaWunăXZYoilor .

25. Gazeta Transilvaniei, LxxVII, 1914, 256, 20 noiembrie/3 decembrie, 2; Gazeta Transilvaniei ,

258, 23 noiembrie/6 decembrie, 1.

26. Balázs S., Román képviselet a dualista Magyarország parlamentjében. Kötet 2. Beszédek 1910-

1918, 260.

Cazul lui Nicolae Șerban, deputat naționalist din județul Făgăraț, în sud -

ern Transilvania, este ilustrativă în acest sens. În primele zile ale românului

ofensiv N. șerban s-a repezit înapoi acasă și după o serie de discuții cu cei

autoritățile locale au decis să rămână acolo și să acționeze ca reprezentant și protector

a comunității maghiare. Deși până la urmă s-a supus ordinului general

de retragere și s-a întors la Budapesta, a fost supus unei delații acuzându-l

de comportament nepatriotic și s-a deschis o anchetă. În iunie 1917, începând cu

ancheta era tendință în timp ce se adunau zvonuri ostile, șerban a susținut o

discurs în care a anunțat că renunță la imunitatea parlamentară în ordine

pentru a grăbi ancheta și a-i curăța numele. 27

N. șerban a fost om politic profesionist, și a deținut mai multe mandate pt

Partidele maghiare înainte de a candida pentru Partidul Naţional în 1910. Era departe de a fi

fiind un adevărat naționalist și cursul său de acțiune din august 1916 a fost un simplu

unul politic. El a vrut să acționeze ca protector al comunității maghiare din Făgăraț,

deci, indiferent de evoluția evenimentelor, el ar fi prins o poziție politică bună -

Dacă România ar fi câștigat, ar fi avut totuși acces la toate pământurile sale și o com -

comunitate de reprezentat în politică: maghiarii din Făgăraţ; dacă românul

ocupaţia trebuia să fie temporară el spera probabil să vină ca salvator şi

protector al ungurilor care au rămas acasă. Cu toate acestea, calculul său politic -

laturile au ajuns doar să-l facă investigat pentru posibilă trădare – mai departe

dovada atitudinii generale a autoritatilor maghiare fata de romani,

indiferent de poziţia lor publică.

După contraofensiva de succes a Puterilor Centrale din toamna-iarna anului 1916

situația a devenit și mai grea pentru parlamentarii naționaliști români, incapabili

să-și apere în mod corespunzător poziția în lumina evenimentelor recente. Din parlament -
dezbateri mentale declanșate de noua situație rămâne deosebit de luminată -
ening pentru jocurile politice desfăşurate în jurul poziţiei românilor în
Ungaria. Caracterul său aparte este subliniat de faptul că reprezintă unul dintre
rarele momente în care trei reprezentanți ai naționalităților din Ungaria,
cu agende politice diferite, își exprimă opiniile cu privire la un anumit subiect legat de
în egală măsură cu relațiile interetnice locale și cu politica de stat maghiară.
cy.
La 24 februarie 1917, deputatul saxon Carl Schmidt a ținut un discurs în care el
a cerut compensații financiare să fie oferite acelor cetățeni din sud
Transilvania (în principal sași) ale cărei proprietăți fuseseră distruse în goana de
retragerea din armata română înaintată, sau fusese furată de cei care aveau
a rămas pe loc (se spune că sunt în principal români). El a propus tribunale ad-hoc
să se stabilească pentru fiecare comună și cauze să fie judecate la nivel local, pentru a nu
a suprasolicita sistemul judiciar al Ungariei cu zeci de mii de mici cauze -88 nvl ad Po P ovici
27. Balázs S., Román képviselet a dualista , 272 sqq.
es. El a propus și măsuri punitive speciale pentru acei români ardeleni
care s-a retras cu armata română în Vechiul Regat și după ocupare.
paţia României de către Puterile Centrale se întorceau acum încet la lor
case. În opinia sa, ei reprezentau o categorie nedorită de cetățeni și
Statul maghiar a trebuit să facă tot posibilul pentru a-i împiedica să se întoarcă. 28
Primul răspuns a venit de la Iosif Siegescu, pe 28 februarie. Românul
Deputatul „guvernamental” a ținut un discurs cel mai diplomatic, în care sa referit la ambele
problemele ridicate de Carl Schmidt și la alte probleme legate de români
în Ungaria: situaţia celor din lagărele de internare de la Sopron, iar cel

ideea unui nou Partid Moderat Român să fie înființat. Pe problema celor internat la Sopron, Siegescu, lăudându-se diplomatic cu eficienţa de Administraţia maghiară din zonă, a cerut o comisie de anchetă cu atenţie reanaliza unele dintre cazurile lor și să-i trimită înapoi acasă pe cei care au greșit - ly internați și cei care nu puteau reprezenta o amenințare pentru statul maghiar în lor regiunile de origine. În problema înființării unui nou partid român moderat, spus, Siegescu a respins ferm ideea și, deși fără a menționa Partidul Naţional Român, a promis împotriva unui partid român separat din Ungaria: românii, a spus el, ar trebui să se exprime politic doar ca membri ai maghiarului partide, nu în cadrul unuia circumscris etnic (aceasta a fost o idee mai devreme exprimat de deputatul maghiar Viktor Issekutz care a cerut deschis pentru RNP să fie desfiinţat). Cât despre discursul lui Schmidt, Siegescu a încercat să clarifice imaginea lui Românii din Transilvania, subliniind că 20.000 de dezertori nu au mai rezistat ca dovadă de trădare pentru o întreagă naţiune. De asemenea, a subliniat că a fost un lucru bun astfel de „gunoaie" (cuvântul îi aparține liderului naționalist Aurel Vlad) a ieșit din Ungaria de acum doar cetăţenii români loiali ai statului maghiar au rămas, ceea ce ar trebui să uşureze calea spre integrarea lor în limba maghiară viata politica. 29

Discursul lui Siegescu a fost cel al unui politician care a încercat să beneficieze cât posibil - abil din situație. Pe de o parte, și-a exprimat de mai multe ori încrederea în sistemul administrativ maghiar (care era cu adevărat departe de a fi performant în orice fel la momentul respectiv) pentru a obține sprijinul guvernului - majoritate mentală a Camerei. Pe de altă parte, a încercat să atragă sup - port al coetnicilor săi, susținând o reevaluare a celor internați în Sopron. tabere si prin ralierea ideii ca nu toti refugiatii erau tradatori si unii dintre

fuseseră duşi cu forţa în România. La un al treilea nivel, a folosit con -

text pentru a mai da o lovitură principalilor săi adversari politici: Naţionalul Român

Partid, atât prin respingerea utilităţii oricărui partid românesc din Ungaria (fie ea SK e T che S f R om T he ac T ivi T yof ro manian mP Si n T he Pa R liamen T of hu n G a R y n89

28. Gazeta Transilvaniei, Lxxx, 1917, 19, 18 februarie/3 martie 1; Gazeta Transilvaniei 20, 21

februarie/6 martie, 2; Gazeta Transilvaniei , 21, 23 februarie/8 martie, 102; Gazeta Transilvaniei ,

23, 28 februarie/13 martie, 1; Gazeta Transilvaniei , 24, 2/15 martie, 1; Gazeta Transilvaniei, 25,

4/17 martie, 3; Gazeta Transilvaniei , 29, 14/27 martie, 1.

moderată sau radicală) și prin subminarea, la nivel de discurs, a bazei lor electorale:

din moment ce „gunoaiele" (adică principalii susținători ai RNP) erau din Ungaria, chiar

motivul existenței acestei părți ar fi trebuit, în opinia sa, reconsiderat.

După Schmidt și Siegescu a fost contele Tisza István, prim-ministru la

timp. Concluziile discursului său au fost clare: intelectul românesc -

ali erau de vina pentru atitudinea generală a românilor din Ungaria şi

soluția a fost să nu se urmeze măsuri împotriva lor (acest lucru fiind contrar prevederilor

ideea de drepturi civile și de cetățenie), ci pentru a influența instituțiile care pro -

moted romanismul si prin aceasta sa educem generatiile viitoare conform

spirit patriotic maghiar 30 . Discursul lui Tisza a anunțat deschis ce avea să urmeze,

primul pas în această direcție fiind binecunoscutul și istoriografic dis -

numita „zonă culturală" la granițele de est și de sud ale Transilvaniei.

Un alt răspuns la C. Schmidt a venit de la ștefan Cicio Pop. El a reafirmat

credincioșia românilor față de tron și țară, și a condamnat

viziune generalizantă oferită de deputatul sas , împreună cu valul de arestări care

a urmat revenirea administraţiei maghiare. În acest ultim număr și el

s-a exprimat împotriva propunerii ca populația din apropierea zonelor de frontieră să fie relocată -

ed în ţinuturile interioare. Legat de discursurile lui Issekutz si Siegescu despre soarta lui

RNP, Pop a respins deschis orice idee care implica desfiinţarea

Partidul Naţional Român. 31 Era limpede că discursul lui încerca să salveze ceea ce mai rămăsese:

avea un caracter defensiv, încercând să curețe populația românească din sud

Transilvania de o presiune administrativă mai mare decât cea existentă deja.

Cu toate acestea, în încheierea discursului său, el a reafirmat ferm ideea că

întreaga succesiune de evenimente de la sfârșitul verii și toamna anului 1916 a trebuit să facă mai mult

cu guvernul maghiar nefiind capabil să rezolve cu succes întrebarea -

naționalităților în ultimele decenii, care a fost cauza principală a

Românii ardeleni îndreptându-se spre regatul României.

Privind înapoi la cele patru discursuri menționate anterior, se poate urmări cu ușurință

agendele diferite ale fiecărui vorbitor. Primii trei au fost în ofensivă deschisă,

încercând să deslușească avantaje politice din situația din sudul Transilvaniei:

– Carl Schmidt prin apărarea interesului economic al comunităților săsești;

– Iosif Siegescu prin construirea de capital politic printre români și încercând

eliminarea adversarilor politici români în vederea unui viitor care în cele din urmă

nu a venit;

– Tisza István prin anunțarea măsurilor care trebuie luate în vederea încetinirii

naţionalismul în rândul următoarei generaţii de români din Ungaria.

Al patrulea, șt. Cicio Pop, s-a trezit în defensivă clară și tot ce a putut

a fost să respingem măsurile anunțate ca nepotrivite și să reafirmăm vina 90 nvl ad Po P ovici

29. Gazeta Transilvaniei , 25, 4-17 martie, 3.

30. Gazeta Transilvaniei , 22, 25 februarie/10 martie, 2.

31. Gazeta Transilvaniei , 27, 9/22 martie, 1.

a guvernelor maghiare în imposibilitatea de a rezolva problemele naționalităților -

la momentul potrivit.

A fost din nou șt. Cicio Pop care a luat cuvântul la 22 iunie 1917, pentru a preda
ent poziţia RNP asupra noului cabinet condus de Esterházy Móric. a subliniat el
asupra rolului jucat de noul rege în schimbarea cabinetului și a salutat per -
vizavi de franciza universală pe care s-a concentrat programul noului cabinet
pe. Totuși, el și-a exprimat rezerve cu privire la atitudinea cabinetului față de
minorități (și mai ales români). 32 Câteva luni mai târziu, aceeași rezervă era
exprimată de Cicio Pop față de noul cabinet Wekerle Sándor, datorită faptului
că în timpul guvernului de scurtă durată Esterházy nu am văzut altceva decât conducerea -
membri ai fostului cabinet concurând cu liderii actualului cabinet, fiecare
încercând să întocmească o franciză mai „națională maghiară". 33 În același discurs, cel
Deputatul român și-a ridicat vocea împotriva proiectului de lege privind românul
sistemul de învățământ care urmărea deznaționalizarea și a cerut guvernului -
ernment să nu mai trimită români în lagăre de internare.

Un alt deputat naționalist român, Teodor Mihali, a adus în discuție aceeași problemă -
lems în ianuarie 1918, reafirmând lipsa de încredere a RNP în cabinetul Wekerle,
care nu a făcut decât să extindă măsurile antiromâneşti ale cabinetului Tisa. Discursul
a atins subiecte precum: prevederea francizei electorale privind analfabetismul, care
ar fi lăsat în afară un mare număr de români, acțiunile guvernului
împotriva autonomiei bisericii românești, a sistemului de școlarizare, a folosirii limbii materne în
educatia si cumpararea si vanzarea de bunuri imobiliare in zonele locuite in principal de
români. Deși discursul a fost în principal unul defensiv, tonul lui Mihali a fost
dură şi concluzia finală a fost că poporul român nu are încredere în
noul guvern pentru că programul său nu spune nimic despre încheierea politicii
sclavia în Ungaria. 34

În vara anului 1918, discursurile parlamentare ale parlamentarilor români

au fost orientate spre trei teme principale de dezbatere. Primul a fost format din

măsurile sociale așteptate de la guvern pentru a proteja populația

prin încetarea rechizițiilor arbitrare de alimente care duceau la foamete.

Al doilea subiect a fost legat de presiunea din ce în ce mai mare asupra românilor

și internările în lagăr. Al treilea subiect a fost axat pe noul electoral

legea care vizează franciza universală masculină. Prevederile proiectului în dezbatere

excludeau un număr mare de alegători nemaghiari, din moment ce se cunoaște

Limba maghiară era obligatorie pentru a avea drept de vot. Mai mult, așa cum șt. Cicio

Pop a subliniat, noul proiect a exclus complet femeile, iar camera electorală -SK e T che S f R om T he ac T ivi T yof ro manian mP Si n The Pa R liamen T of hu n G a R y n91

32. Balázs S., reprezentarea României în parlamentul Ungariei dualiste. Volumul 2. Discursuri 1910-

1918, 271-272.

33. Gazeta Transilvaniei, Lxxx, 1917, serie nouă, 16, 5/18 septembrie, 1-2.

34. Balázs S., reprezentarea României în parlamentul Ungariei dualiste. Volumul 2. Discursuri 1910-

1918, 292-296.

campaniile erau aproape imposibil de organizat pentru candidaţii naţionalităţilor

pentru că ar fi intrat sub reglementările noului Cod penal

care a incriminat aspru agitaţia pe motive naţionaliste. În lumina unor asemenea

prevederi, Cicio Pop, în numele tuturor naționalităților din Ungaria, cu excepția sașilor,

a respins proiectul și a cerut repunerea în vigoare a Legii electorale din 1913, întrucât

era mai democratică decât cea aflată în dezbatere. 35

Toamna anului 1918 a adus sfârșitul războiului și dezintegrarea

Austro-Ungaria. Cu câteva zile înainte ca Parlamentul Ungariei să-și încheie ședința -

ings, la 18 octombrie, Al. Vaida Voevod a luat cuvântul și a citit declarația de

Comitetul Executiv al Partidului Naţional Român. Bazându-se pe Wilson's Fourteen

Puncte, liderii politici ai românilor au revendicat dreptul la autodeterminare

națiune pentru națiunea lor, au respins Parlamentul Ungariei ca reprezentare de drept
tativ al românilor din Transilvania și Ungaria și a anunțat doar că
o Adunare Naţională avea dreptul de a decide asupra viitorului politic al naţiunii. El
de asemenea, i-a acuzat deschis pe premierul Wekerle și pe contele Tisza de interpretare falsă -
mentiunea conceptului de democratie la promovarea ideii ca Ungaria a fost a
ţară democratică în care naţionalităţile au fost tratate în mod corespunzător. 36 În timpul
dezbaterea, Vaida Voevod a fost susținută de intervenții de la șt. Cicio Pop
şi T. Mihaili. Discursul său reprezintă un reper în scrisul istoric românesc -
în anul 1918 și rămâne până astăzi unul dintre puținii parlamentari -
discursuri tare din anii 1914-1918 traduse în limba română. 37
Sf. Cicio Pop a fost ultimul parlamentar român care a luat cuvântul în Parlamentul Ungariei
înainte de 1918, având mici intervenţii în cadrul aceleiaşi şedinţe din 18 octombrie.
Ultima lui replică rămâne emblematică pentru atitudinea românilor în timpul acestei majore
moment istoric: Nu ne vom încredința milei lor! (Nem adjuk
magunkat kegyelmükre!)
concluzii
STADIUL cunoştinţelor privind activitatea parlamentarilor români în limba maghiară
Parlamentul în timpul Primului Război Mondial este în prezent extrem de scăzut. Antologii și
colecțiile de discursuri lipsesc aproape în totalitate și singurul disponibil
(în maghiară) este de departe incompletă, iar selecția textelor rămâne sub semnul întrebării -
capabil. Literatura istorică (atât română cât și maghiară) lasă deoparte aproape
toţi parlamentarii români aleşi pe listele partidelor maghiare, care constituie
o părtinire uriașă în înțelegerea și analizarea faptelor istorice. 92 nvl ad Po P ovici
35. Balázs S., Román képviselet a dualista, 308-315; N. Roțuț, Activitatea politică a deputaWunăXZYoilor
arădeni între anii 1905-1918, 268.

36. Képviselőházi Napló , 1910-1918, LxI, 825, 24 iulie-16 noiembrie 1918, 314-319.

37. Ioan Scurtu, Alba Iulia 1 Decembrie 1918 (Bucureţti: Editura Sport-Turism, 1988), 104-105.

Activitatea parlamentarilor români în Parlamentul Ungariei, în timpul Mondial
Războiul I, a fost de departe inegal, unii dintre ei luând cuvântul în mod constant, în timp ce
alții nici nu au luat parte la întâlniri. Grupul mai mic, dar cel mai activ
de deputați naționaliști au susținut în mod deschis efortul de război și au reafirmat
loialitate adamantină față de rege și țară, dar s-au confruntat cu greu -
este situația după intrarea României în război. Toate au făcut anterior eforturi pentru
susținerea revendicărilor politice prin sublinierea eroismului românilor pe linie -
câmpurile au fost împrăștiate și chiar libertatea personală a unor reprezentanți români.
sentative a fost pusă în discuție. Între 1916 s-au ridicat obiecții constante
și 1918 împotriva ratei ridicate a internărilor de intelectuali români, cu -
scoate orice rezultat real. Problema pare să fi fost suficient de presantă chiar și pentru
Parlamentari români pe băncile guvernului, până în punctul în care unii dintre ei
a încercat să construiască capital electoral pe el, profitând de situația defensivă a
colegii lor naţionalişti.

Obiecții la fel de puternice cu rezultate la fel de mici au fost ridicate împotriva
măsurile guvernamentale care vizează distrugerea fundamentelor culturale ale limbii române
societate în speranţa de a eradica rădăcinile manifestărilor naţionaliste din cadrul
intervalul de timp al unei generații. Legea electorală a reprezentat un alt subiect de înaltă
interesul, prevederile sale nedemocratice și condiționarea dreptului de vot
prin alfabetizarea și cunoașterea limbii maghiare fiind denunțate ca nedemocratice și
periculos pentru viitoarele relații dintre maghiari și ceilalți naționali -
cravate. Probleme sociale privind condițiile de viață în timpul războiului, cerințe abuzive
sprijin financiar pentru familiile celor mutați din cauza nevoilor de război

pe agenda vorbitorilor se regăsesc, de asemenea, locuri, tratamentul prizonierilor de război etc.

Ceea ce poate fi ușor de urmărit în ultimii doi ani (ianuarie 1917-octombrie

1918) este radicalizarea treptată a discursurilor deputaților naționaliști. Cel mai probabil -

abil măsurile politice și administrative din ce în ce mai dure luate împotriva

oamenii pe care i-au reprezentat aveau foarte mult de-a face cu tonul discursurilor lor şi

cu virulenta pe care au aruncat inapoi acuze la adresa politicienilor maghiari. Cu România

învins, cu spectrul unei viitoare francize electorale chiar mai restrictive decât

cele anterioare în ceea ce privește minoritățile etnice și se confruntă cu un cul -

ofensivă culturală împotriva sistemului bisericesc și școlar românesc, nu a existat nimic.

a rămas de pierdut pentru deputații naționaliști. Radicalizarea politicii maghiare -

mediul ic din ultimii ani ai războiului și-a lăsat probabil și amprenta.

În ceea ce privește parlamentarii „guvernamentali" români, atitudinea lui I. Siegescu rămâne simplă.

Tomatice: au încercat să profite la maximum de apărarea Partidului Național Român.

atitudine, care urmărește nu numai să preia cât mai mult posibil din bazinul său de alegători

ble, dar chiar la îndepărtarea completă a adversarilor lor de pe arena politică

prin alungarea prin lege a partidelor naţionale.

Prezentarea de ansamblu prezentată mai sus reprezintă doar o privire asupra parlamentarilor români

activitate în timpul Marelui Război. Acoperă doar subiectele principale ale discursurilor lor cu -SK e T che
S f R om T he ac T ivi T yof română mP Si n The Pa R liamen T of hu n G a R y n93

într-un număr limitat de perioade scurte de timp. Nu înlocuiește și nu poate înlocui prea mult

aveau nevoie de antologie a discursurilor lor și de analize suplimentare aprofundate, dar sperăm -

va evidenția pe deplin necesitatea unei astfel de colecții, pentru a continua și a completa

Teodor V . Lucrările lui Păcățianu cu activitatea parlamentară a românilor

în Parlamentul Ungariei între 1910-1918.

mulțumiri

Acest studiu a fost susținut de CNCS-UEFISCDI, care a finanțat proiectul de cercetare PN-II-PCE-

2011-3-0040. 94 nvl ad Po P ovici

abstract

Declanșarea războiului în vara anului 1914 și evoluția sa rapidă -

transformarea într-o conflagrație mondială a avut un impact profund asupra

Societatea ardeleană, afectându-i atât pe cei care se aflau pe front

liniile și indivizii pe care îi lăsaseră acasă.

Societatea ardeleană s-a văzut, pe de o parte, extrem de dispărută

sprijinul acordat de populaţia masculină care plecase la

liniile de front și, pe de altă parte, a fost confruntat cu o varietate

probleme cauzate de vremurile de război. O modalitate de a rezolva aceste probleme

urma să facă apel la sprijinul liderilor politici transilvăneni

cu poziţii influente în mediile centrale din Budapesta.

Prezentul studiu de caz se va concentra tocmai pe unul dintre aceste con-

indivizii interesați și modul în care au împrumutat și au intermediat

port, luând ca exemplu corespondența românului

reprezentantul parlamentar Ion Ciocan, în perioada ianuarie și

iulie 1915.

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, Transilvania, județul Bistrița-Năsăud, „inter -

ventions”, reprezentanți guvernamentali români.

elita parlamentară românească în ajutor

ale comunităților lor

ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

oV idiu em il iu dean

96 nov idiu em il iu dean

ÎN TOATEA PERIOADEI DUALISTE (1867-1918) din rândurile românilor.
naţiune în Ungaria s-au remarcat o serie de personalităţi politice şi
şi-a asumat roluri de conducere în procesul de afirmare a obiectivelor naţionale.
Aceste figuri provin din ambele medii religioase (greco-catolic și ortodox)
și medii laice. Cei mai semnificativi dintre aceștia din urmă erau activi ca deputați în
Parlamentul de la Budapesta 1. Extinderea dincolo de sfera politică, activitatea lor
necesită o reevaluare care să țină cont de implicarea acestora în mediul social,
viețile culturale, educaționale și ecleziastice ale conaționalilor lor.
Activitățile reprezentanților guvernamentali români în limba maghiară
Parlamentul - între sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea
al zecelea – s-au caracterizat prin diverse abordări specifice ale problemelor naționale.
Una dintre practicile caracteristice acestei categorii de elită a fost implicarea lor în
procesul „intervențiilor” . În timpul cercetărilor noastre, ne-am întâlnit adesea
remarca că reprezentanții guvernamentali români au „intervenit”
cu diverse autorități specifice maghiare în vederea soluționării problemelor semnalate
de către conaționalii lor 2.
Aceste „intervenții” au fost rezultatul unor solicitări adresate de diverse persoane,
grupuri, sau chiar comunități întregi pentru a rezolva anumite probleme care s-au dovedit diferite
dificil de stabilit fără sprijin din exterior. Cel mai adesea, cererile au fost formulate -
ed de persoane din cercul electoral reprezentat de respectivul deputat în
Parlamentul Ungariei. Cu toate acestea, cazurile în care cererile au venit de la alții
cercurile sau judeţele nu erau deloc puţine.
În consecință, pornind de la un studiu de caz bazat pe activitatea parlamentului -
reprezentant mentar Ion Ciocan în timpul primului război mondial vom discuta
și analizează caracteristicile practicii „intervenției” în această perioadă.

od de turbulențe politice, sociale și economice.

Obiectivele principale ale acestei lucrări sunt duble: în primul rând, să ofere informații noi privind dificultățile sociale și economice cu care se confruntă românii din Transilvania în primii ani ai războiului; în al doilea rând, să argumenteze că serviciul - sunt prestate de reprezentanții guvernului român în sprijinul co-

1. Ovidiu Emil Iudean, Alexandru Onojescu, „Politică, naționalism și parlamentarism. Reprezentanții României în Parlamentul de la Budapesta (1861-1918), " Transylvanian Review 4 (2013): 3-16; Vlad Popovici, Ovidiu Emil Iudean, „Reprezentarea electivă a românilor în Parlamentul Ungariei, " Studia Universitatis Petru Maior. Seria Historia 11 (2011): 121-146.

2. Multe exemple ale acestei practici sunt menționate în biografii, memorii și altele asemănătoare sources. Some notable examples include: that of the deputy George Szerb discussed in Ion I. Lapedatu, Memorii și amintiri , ed. Ioan Opriţ (Iaţi: Institutul European, 1998), 61-62; that of the deputy Iosif Gall discussed by Teodor V . Păcățian, Un mecenat român: Dr. Iosif Gall , ed. Ovidiu Emil Iudean (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 103 as well as by Aurel Cosma, Memorii , ed. Carmen Albert (Timiţoara: Editura Mirton, 2010), 67-68; that of the deputy Geza Duca of Cadar presented in V aleriu Braniţte, Amintiri din închisoare , ed. Alexandru Porțeanu (Bucureţti: Editura Minerva, 1972), 454-456.

nationals during the difficult wartimes were characteristic of this elite group's abordări ale dezvoltării națiunii lor în Ungaria. Activitatea lor în acest sens sens în anii războiului au evidenţiat poziţia lor deosebită în rândul românilor politicienii din Transilvania, ca mediatori sancţionaţi informal între autoritatile centrale sau chiar locale maghiare si populatia romana catre beneficiul acestuia din urmă.

Principalele surse pe care ne-am bazat au fost cele peste 100 de scrisori de intervenție

adresată reprezentantului Ion Ciocan între ianuarie şi iulie 1915. The
județul Bistrița-Năsăud (care îl alesese pe Ciocan în funcția sa și din care
majoritatea cererilor de intervenție s-au confruntat cu multe probleme socio-eco-
dificultăţile nomic la acea vreme, sub influenţa la scară mai largă politică şi
evenimentele militare din regiune.

Ion Ciocan a fost una dintre cele mai influente personalități politice care se ridicaseră din
rândurile naţiunii române din Ungaria la sfârşitul al XIX-lea şi începutul
secolul al XX-lea. S-a născut la Mocod, raionul Grăniceri Năsăud,
și a continuat să studieze teologia și filologia la Viena, Graz și Budapesta. El
a fost profesor la Gimnaziul Năsăud, iar mai târziu a devenit director al acestuia.
În 1898, este numit profesor la catedra pentru studiul limbii române
limba și literatura la Universitatea din Budapesta, unde a predat până în 1908
când a cerut pensionarea. A fost și președinte al Graniței Năsăudului
Fonduri de gardă, și a fost ales în funcția de reprezentant parlamentar în
Parlamentul de la Budapesta pentru prima dată în 1896. El va ocupa această funcție –
cu o scurtă întrerupere între 1901 și 1903 – până în 1915. S-a stins din viață la
6 septembrie 1915 3.

Pentru a contextualiza fenomenul „intervențiilor” și activul lui Ciocan -
ity, trebuie remarcat faptul că operațiunile militare din Europa de Est în perioada
prima jumătate a anului 1915 s-a caracterizat printr-un flux și reflux continuu al liniilor de front
ca o consecință a victoriilor câștigate fie de armatele țariste, fie de cele austriece.
aliați maghiari și germani. Deși nu a existat o luptă directă în județ
Bistrița-Năsăud – cele mai apropiate bătălii s-au purtat în Bucovina –, efectele
conflictele militare erau încă resimțite puternic. Acestea au inclus, de exemplu, tranzitul
Trupele austro-ungare, rechiziția de alimente și mărfuri, perma -

O stare de nesiguranță neînțeleasă și la gândul la apropierea armatelor țariste

ca mobilizarea unei mari părți a populației masculine din regiune 4. BR id G în GT he Ga P n97

3. Gavrilă Tomi, „Ion Ciocan. La 90 de ani de la trecerea sa în neființă, ” Arhiva Someșană 4 (2005): 285-291; kese katalin, Kultura es filologia a Roman Tanszek tortenetenek tukreben (Budapest: Ed. kiadja az Eotvos Lorand Tudomanyegyetem Leveltara, 1999), 78.

4. zorin zamfir, Jean Banciu, Primul Război Mondial (Bcureţti: Editura Didactică ţi Pedagogică, 1995), 107-110; József Galántai, Hungary in the First World War (Budapest: Akadémiai kiadó, 1989), 94-95; Mihai-ștefan Ceauţu, "Bucovina, obiect al disputelor militare ţi politice (1914-1918), " in Primul Război Mondial. Perspectivă istorică și istoriografică , ed. I. Bolovan et. al.

Through a close reading of the letters of intervention, we have been able to divide them into three major thematic categories, on the basis of the type of support requested by their senders, and to corroborate the information thus extract - ed into a glimpse of the situation in the Năsăud area in the first half of 1915.

Categoriile sunt următoarele: scrisori privind serviciul militar; litere con - referitoare la probleme personale, altele decât serviciul militar; scrisori referitoare la chestiuni de interes general pentru comunitate.

Prima categorie cuprinde aproximativ 55% din literele analizate. Aceste concentrați-vă fie pe scutirea de la serviciul militar, fie pe conducerea acest serviciu în instituţii departe de linia frontului, asigurând astfel a grad mai mare de siguranta.

Cele mai des invocate motive pentru aceasta au fost: vârsta mare a persoanei în întrebare, apropiindu-se de limita superioară a vârstei acceptabile pentru serviciul militar, the starea precară de sănătate a individului sau poziția crucială pe care a ocupat-o în comunitate.

De exemplu, în aprilie 1915, Ion Ciocan a primit o scrisoare de la Năsăud cu privire -

ing cazul lui Virgil P . Persoana în cauză beneficiase de o prevedere a

Legislația maghiară care permitea tuturor celor care se înrolaseră în serviciul militar

gheață înainte de vârsta de 19 ani pentru a-și finaliza serviciul în anul în care ar ajunge

vârsta de 47. Ca Virgil P . tocmai împlinise această vârstă, l-a întrebat pe reprezentant

să intervină pe lângă Comandantul Honved pentru a rezolva problema ca să poată

fi scutit de mobilizare. Mai mult, a adăugat o serie de detalii din medical

istorie: „boala grea a ficatului și a vezicii biliare pe care va trebui să o suport -

toată viața mea, iar asta îmi cere să am o îngrijire nouă constantă și o îngrijire foarte bună.

mod de viață reglementat.” Acest lucru a fost menit să justifice și mai mult incapacitatea lui de a se acomoda

sarcini militare pline în cazul în care ar fi mobilizat 5.

Într-o situaţie similară s-a aflat şi avocatul bistriţean Petru Poruţiu, care a scris către

reprezentantul său local să intervină la același minister pentru că „a fost

constatat și trebuie să intre în miliție pe 15 februarie. Trebuie să merg la

Regimentul Honved din Timișoara. Cu toate acestea, pentru că sufăr de o boală mai veche de

inima si de la reumatism la maini si picioare, si dupa o perioada mai lunga sau mai scurta

probă va trebui oricum să fiu dispensat, m-am gândit că este mai bine să cer să fiu trimis la a

instanță sau un parchet militar, unde aș sluji cu plăcere în timpul războiului” 6.98 nov idiu em il iu dean

(Cluj-Napoca: Academia Română. Centrul de Studii Transilvane/Presa Universitară Clujeană,

2015), 289-290.

5. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (abreviat în continuare SJANBN),

fond arhivistic Ion Ciocan, dosar 96, Scrisoarea lui Virgil P către I. Ciocan, 25 aprilie 1915, f. 21-22.

În prezent, fondul de arhivă Ion Ciocan se află într-un proces de reorganizare început în

2013. Este posibil ca unele dintre referirile la documente de arhivă să nu mai fie acu -

rata. Pentru a evita confuziile viitoare, am dat și numele expeditorilor scrisorilor

ca data integrală a literelor în notele de subsol următoare.

6. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la Petru Poruțiu către I. Ciocan, februarie 16 1915, f. 17, 20.

Câteva alte scrisori referitoare la probleme similare au ajuns la Ciocan de la Prundul-Bârgăului (în cazul lui Ioan Becheș), din Tășnad (Vasile Oros), din Brațov (Dumitru Lupan), sau din Dej (despre Octavian Moldovan şi Ioan ţilea).

Toți acești indivizi au jucat roluri cheie în comunitățile lor și a fost acolo - în interesul acestor comunități pentru ca acestea să rămână în stațiile lor.

Primul – Ioan Becheș – conducea o întreprindere comercială în localitatea Prundul-Bârgău și, ca urmare a mobilizării sale „întreprinderea ca atare, iar majoritatea semnă - în mod semnificativ, populația de pe Valea Bârgăului, care a achiziționat diverse articolele din întreprinderea menționată mai sus ar trebui să sufere" 7.

Vasile Oros a fost director executiv al Băncii Române „Vulturul" în Tășnad. Ca urmare a mobilizării sale ca locotenent Honved, oamenii de mai sus - „institutul [a rămas] pentru o perioadă atât de lungă fără un manager, încât este existența și prin aceasta, mijloacele de trai a mii de familii sunt puse în pericol" 8.

Dumitru Lupan a fost profesor de ştiinţe ale naturii la Gimnaziul Braţov.

I-a scris lui Ciocan pentru a obține o dispensă de la serviciul militar, moti - vadându-i cererea afirmând că este „singurul profesor specializat în natură științe, nu numai la Gimnaziu, ci și la școala adevărată" 9.

Octavian Moldovan a fost contabil la banca „Someţana" din Dej, şi a fost singurul funcţionar instruit în acest domeniu care nu fusese mobilizat. Ar trebui să aibă fiind mobilizată, instituția ar fi trebuit să fie închisă. O parte din motivaţia avansată pentru obţinerea dispensării trebuie reţinut: „Din the Băncile maghiare și evreiești din județul Solnoc-Dăbâca toți funcționarii care a cerut să obțină dispense, dar dintre români, nimeni

i s-a acordat" 10 .

Ultimul dintre indivizii amintiţi anterior, Ioan ţilea, a fost secretar

la banca „Someșana", și a fost unul dintre puținii funcționari de specialitate disponibile la

timpul din regiune. De exemplu, el a fost necesar pentru „împărțirea și expedierea

cele 500 de vagoane de porumb primite din România care sosesc periodic" , și

a fost descris ca „un expert în această afacere și deci indispensabil" 11 .

A doua categorie conţinând scrisori care se referă la chestiuni personale în afară de

scutirea de la serviciul militar este oarecum mai mică, ridicându-se la doar 25%

din numărul total de scrisori primite. Cu toate acestea, aceste documente oferă un BR id G în GT he Ga P n99

7. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoarea lui Ioan Becheţ către I. Ciocan, data necitită -

capabil, f. 101-102.

8. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan, dosar 96, Scrisoarea lui Vasile Oros către I. Ciocan, 24 martie

1915, f. 294-295.

9. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la Dumitru Lupan către I. Ciocan, iunie

8 1915, f. 252-253.

10. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoarea lui Ioan Moldovan către I. Ciocan, martie

3 1915, f. 267-268.

11. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la Eleftera Mihali către I. Ciocan, aprilie

10 1915, f. 279-280.

serie de informații interesante cu privire la modul în care războiul și împrejurimile

prima linie și-a pus amprenta asupra profesiilor liberale și a antreprenoriatului.

demersurile neurale ale românilor din Ungaria.

De exemplu, scrisoarea trimisă de avocatul Alexa David din Năsăud, datată

7 martie 1915, oferă o privire asupra efectelor războiului asupra practicii sale. El

relatează următoarele: „De când începuse războiul în vara pre-

anul trecut, afacerea din cabinetul meu a fost redusă drastic și încep -
ed să fac un inventar [...] nu pot prezice situația de după război, dar cred
că numai printr-o muncă obositoare aș putea să evaluez și să adun ceea ce este
datorată mie” . Veniturile sale ca urmare a activității sale au fost astfel reduse ca contravaloare.
succesiunea războiului. Soluția pe care a găsit-o, precum și calculele pe care le-a făcut
reflectă mutațiile prilejuite de război asupra mentalității membrilor
profesiile liberale care, nesigure de evoluția afacerilor lor și
practici, frecvent căutate locuri de muncă finanțate de stat. „Am ajuns astfel
convingerea că ocupând funcţia de judecător la Năsăud aş mai mult
să-mi ating cu ușurință obiectivul și, de asemenea, ar fi asigurat pentru viitor. În
Judecătoria ar trebui să lucrez doar 6 ore, în timp ce sunt aproape 9 ore pe zi
în practica mea. ” I-a cerut astfel lui Ion Ciocan să intervină la autorul solicitat -
ities astfel încât să-i faciliteze tranziția profesională 12 .
Situația fabricii de bere din proprietatea fraților Marțian oferă
încă o privire asupra deficiențelor materiale cauzate de război. Deşi
fabrica colaborase bine cu autoritățile însărcinate cu promovarea mil -
interesele itare în 1914, în cursul anului următor, situaţia s-a schimbat drastic. The
fabrica a fost pe punctul de a fi închisă din cauza lipsei de mate brut -
rial necesar pentru a produce bere. Marțian a argumentat în favoarea cererii sale astfel:
În general, situația noastră ar putea fi luată în considerare de înaltele foruri,
văzând că suntem la hotarul ţării, lângă câmpurile de luptă, unde avem
a fost amenințat de o incursiune inamică și nu a putut profita de șansa de a dobândi
cantitatile necesare fara a intampina un risc care sa ne depaseasca puterile.
În situația actuală suntem în pericol de a ne închide complet, așa cum facem și noi
nu avem bunurile care ni se cer și astfel ne vom pierde curentul

clienții și nu îi va putea recâștiga.

Pe de altă parte, ni se cere să furnizăm cantități mai mari în Maramureț,

unde circulatia trenurilor private stagneaza, iar in Bucovina, unde

fabricile sunt distruse. Nu putem accepta în prezent aceste solicitări și noi

nu am putea chiar dacă am putea produce malțul din cele două vagoane ale

orz, întrucât abia putem satisface cererea locală. Totuși, dacă am fi în stare

cumparam malt, instalatia noastra fiind la timp, am putut indeplini toate solicitarile. A large 100 nov idiu em il iu dean

12. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisori de la Alexa David către I. Ciocan, martie

7 1915 și 3 aprilie 1915, f. 136-137, 140.

o parte din produsele noastre sunt trimise armatei, unul dintre principalii nostri consumatori, la

cel puţin când era staţionat mai aproape de noi 13 .

În timp ce exemplele anterioare se refereau la „intervenții" făcute pentru a sprijini

locuitori ai județului Năsăud, în cele ce urmează se presupune cererea formulată de

ștefan Cicio Pop, deputat al Partidului Național Român, în numele

Meșteri români în zarand, din județul Arad. Acest grup „a făcut

o ofertă către comandantul Honved să livreze cizme și alte încălțăminte" , dar ca

nu primiseră răspuns au cerut intervenția lui Ciocan în acest sens

materie. Dacă s-ar implica în această problemă, reprezentantul năsăudean ar face-o

„Fă un mare serviciu micilor meșteșugari români", ca scriitorul scrisorii

a declarat 14 .

Am inclus în aceeași categorie și scrisorile trimise la cererea Ciocan -

Ajutor în obținerea de permise de tranzit gratuite (pașapoarte) către România. Fără îndoială,

unul dintre cele mai remarcabile cazuri din această categorie a fost solicitarea unui permis

trimisă de avocatul Daniel Vasu, la 9 februarie 1915, în numele Aureliei Goga,

mama lui Octavian Goga 15 .

O situație extrem de interesantă a fost descrisă în scrisoarea de intervenție trimisă lui Ciocan în problema procesului împotriva Mărioarei David, născut Nicula, din Abrud. Ea a fost acuzată de agitație din cauza unor declarații făcute în pri - vate, dar in prezenta a doua doamne de origine maghiara din Abrud. Într-un permis - din data de 4 iulie 1915, soțul ei, avocatul George David, a cerut sprijinul al reprezentantului năsăudean în vederea soluționării situației familiei sale. Este demn de remarcat că cererea avocatului a venit ca urmare a informațiilor și sugestiilor primit de la fostul reprezentant național al României, Iuliu Maniu. Lat - ter îl înștiințase pe George David că Ciocan era la curent cu chestiunea și avea s-a implicat de la sine în problemă.

Îi scriu Ilustrului dumneavoastră cu această chestiune pentru că dr. Iuliu Maniu, a fost deputat, spusese cu câteva zile în urmă că problema era cunoscută de dumneavoastră Ilustru, și că ați fost atât de amabil încât să sfătuiți Ministerul Justiției Balogh 16 pentru a opri procedura împotriva soției mele [...] pe care se baza acuzația o insinuare falsă și rea. Soția mea nu a folosit niciodată expresii de la care agitaţie s-a putut deduce şi faptul că discuţia a avut loc într-o reședință privată, unde erau prezenți doar ei, lipsind astfel caracterul de BR id G în GT he Ga P n101

13. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisori de la Marțian către I. Ciocan, 16 martie 1915 și 1 aprilie 1915, f. 262-263, 266.

14. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la ștefan Cicio Pop către I. Ciocan, februarie 20 1915, f. 309.

15. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoarea lui Daniel Vasu către I. Ciocan, februarie 9 1915, f. 59.

16. Balogh Jenő (1864-1953) a fost un om politic maghiar cu pregătire juridică, care a ocupat postul -

a Ministerului Justiției din Ungaria între 1913 și 1917.

publicitatea, intenția de a agita, precum și publicul care ar putea fi agitat,

nu poate servi drept temei pentru acuzația care a fost ridicată doar cu titlu personal

răzbunare 17 .

Ultima categorie de scrisori se referă la chestiuni de interes general pentru comună.

nitate. Am selectat două exemple pentru a ilustra specificul acestor solicitări.

Prima dintre ele se referă la lipsa alimentelor și la nivelul prohibitiv

prețurile alimentelor încă disponibile pe piețele locale. Profesorul Teodor şimon

astfel i-a scris lui Ion Ciocan din Năsăud la 23 martie 1915, exprimându-și îngrijorarea

că „starea locuitorilor năsăudeni este cât se poate de disperată.Pentru aproape

de două luni nu am putut cumpăra de la piață nici măcar un kilogram de porumb -

floare sau boabe. El a continuat să-l informeze pe Ciocan că autoritățile locale „au făcut

contact cu preotul Geoagiu (Felgyogy), pe numele lui şiofron Pop, care omul -

învechit să cumpere pentru noi cantitatea descrisă în certificatul de preture, și anume cca -

35 mázsa 18 de grâu, 25 de floarea de colț, 3 de orz și 3 de fasole. – Noi

a vrut ca totul să se ridice la valoarea unui vagon de produse alimentare. Cu toate acestea, până acum noi

au doar 60-70 metrice mázsa” . În ciuda faptului că au contactat administratorul -

foruri istrative şi militare responsabile astfel încât să se asigure transportul optim al

hrana necesară, „cu câteva zile în urmă pretorul din Teiuș ne-a sesizat că solicitarea -

comitetul de administrare a inclus și alimentele noastre în luarea lor, așa că acum găsim -

ei fără bani și fără mâncare. Produsele alimentare au fost cumpărate de la Teiuș

piata, la pretul pietei. Preturi gratuite. ” Această narațiune este apoi urmată de cerere

să intervină la autorități pentru eliberarea bunurilor achiziționate ca „pentru stat,

această cantitate este lipsită de importanță, în timp ce pentru populația din Năsăud și pentru cel

masă de studenți înseamnă foarte mult. Vine și Paștele Sfânt și noi

nu poate obține nici măcar un kg de floare de grâu. Este o situație de nesuferit”

scriitorul a mai menționat că locuitorii județului urmăreau să cumpere alimente -

marfuri din România, pe care au vrut apoi să le expedieze în siguranță, întrebând din nou deputatul

să „acordăm pentru consumul nostru permisiunea de a expedia prin Bucovina două trenuri

vagoane de făină de grâu și cinci vagoane de floarea de colț, cumpărate din România, și

transportat din kimpulung la Iacobeni si apoi prin kirlibaba. Avem

nu am cumpărat încă aceste mărfuri, dar ar trebui să primim permisiunea

le transportăm, le vom cumpăra” 19 .

A doua situație tratează solicitarea făcută de Gimnaziu

Directorul Ion Gheţie „cu privire la eliberarea timpurie a elevilor din şcoală pentru eco -

interesele nomic.” Această măsură a fost motivată, pe de o parte, de oportunitatea -102 nov idiu em il iu dean

17. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan, dosar 96, Scrisoare de la George David către I. Ciocan, 4 iulie

1915, f. 130-131.

18. O másza – o unitate de greutate folosită în Imperiul Austro-Ungar – era echivalentul a 100

kg.

19. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la Teodor șimon către I. Ciocan, martie

23 rd 1915, f. 24-25.

nitate pentru „elevii să fie de ajutor pe câmpurile de acasă, care ar fi și de

mare ajutor statului în condițiile actuale”, mai ales că „există un mare

lipsa armelor puternice în economie.” Pe de altă parte, această măsură ar ajuta

„băieții care în mare măsură […] nu au mâncare și mor de foame”. Sala de sport -

elevii nasium – mulți dintre ei găzduiți de familii în Năsăud – se aflau într-o situație dificilă

pentru că „prețurile aici sunt foarte mari și doar cu mare dificultate putem obține

3-5 kilograme de făină la prețul de 65 de cruce 20 kg” . Seful de gimnaziu -

maestrul a primit din fericire permisiunea ministrului de a acorda elevilor un timp devreme

sărbătoare, astfel încât la 22 mai 1915 Ioan Gheție a putut să-l înștiințeze pe Ion Ciocan că „am trimis în sfârșit copiii acasă” 21 .

Unele dintre scrisorile din această categorie conțin și informații despre situație în judeţ, aprovizionat de cunoscuţii lui Ciocan din Năsăud. Unul care apare des - Tema inelului este suferința la gândul trupelor ruse, care s-au apropiat - ing pasurile Carpatice care leaga Bucovina de Transilvania. Aceasta a fost adăugată la prezenţa unui număr mare de trupe şi echipament militar. Astfel, prietene - greutăți reale, cum ar fi lipsa produselor alimentare cauzată de prioritizarea consumul către armată și creșterea prețurilor, au fost agravate de difi - cultităţi în circulaţie pe principalele drumuri şi căi ferate din judeţ. Ciocan a primit diverse știri referitoare la acest subiect, cum ar fi următoarele:

„Pe aici este multă mișcare. Cu o săptămână mai devreme o mulțime de căruțe au sosit miliţia de transport din Bucovina, iar acestea sunt acum răspândite până la Beclean. De asemenea, așteptăm diverse tipuri de trupe, totul crește - extrem de scumpe și putem spune că va trebui, de asemenea, să gustăm mai mult din războiul amărăciune” 22. O altă scrisoare spunea că „De vreo 18 zile deja militarii planul a fost implementat pe calea ferată și nu se poate călători cu adevărat. De data asta nu au adus miliția, ci doar muniție. De astăzi încolo trenurile circulă din nou normal, așa că putem călători ceva mai ușor. Vom poate fi capabil să dobândească cele necesare vieții – în special făină – ca în zilele noastre nu poți obține [nimic] în magazinul local” 23. Alți scriitori de scrisori și-au exprimat îngrijorare faţă de trupele ruse care se apropie: „Deşi acum suntem relativ ei bine, ne neliniștește vestea care sosește din Bucovina, că rușii se apropie din nou de noi. Se spune, că au ajuns din nou la Cernăuţi” 24. One BR id G în GT he Ga P n103

20. Din germanul Kreuzer, o monedă folosită în Imperiul Austro-Ungar. 100 de kreuzers

= 1 florin.

21. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisori de la Ioan Gheție către I. Ciocan, februarie 16 aprilie 1915, 9 aprilie 1915, 12 aprilie 1915, 22 mai 1915, f. 181, 185, 191-192, 198-199.

22. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan, dosar 96, Scrisoare de la Alexa David către I. Ciocan, 1 iunie 1915, f. 158.

23. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan, dosar 96, Scrisoarea lui Ioan Gheție către I. Ciocan, 10 martie 1915, f. 196.

24. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la Ioan Gheție către I. Ciocan, mai 22 1915, f. 191.

a scrisorilor scrise de Ioan Gheție, principiul gimnaziului năsăudean, per - surprinde perfect starea de spirit din regiune: „Ne-am obișnuit până acum cu evenimente mondiale mai largi, nicio știre nu ne surprinde, singurele lucruri de care suntem preocupați sunt necazuri de zi cu zi” 25 .

Dincolo de privirile oferite asupra situației din spatele liniilor de front în județul Năsăud, scrisorile transmit și informații semnificative cu privire la practica de „intervenire” în timpul războiului.

Primul lucru care trebuie remarcat este că Ion Ciocan nu a primit exclusiv scrisori de la persoane din cercul electoral în care fusese ales. Multe dintre aceste solicitări – aproximativ 40% – au venit de la persoane care locuiesc în judeţele din Solnoc-Dăbâca, Sătmar, Sălaj, Mureţ-Turda, Arad, Sibiu, sau Braţov.

Faptul că acești indivizi au apelat la Ion Ciocan poate fi motivat în două modalități: fie nu au putut apela la un reprezentant al României din respectul lor județe active, deoarece o astfel de cifră nu a existat; sau, dacă a existat o astfel de figură, au fost nu suficient de puternic pentru a trage sforile în Budapesta care ar rezolva covorașul - ter acasă.

Ca argument în sprijinul ultimului motiv, putem avansa scrisorile
trimis de membri de frunte ai Partidului Naţional Român, care erau ei înşişi
reprezentanți în Parlamentul de la Budapesta – Teodor Mihali și ștefan Cicio Pop.
Primul i-a scris lui Ciocan în mai multe rânduri în numele rudelor sale și
cunoscuți, în timp ce cei din urmă au intervenit pentru meșterii din zarand. Scrisoarea
pe care Ciocan l-a primit în numele mamei lui Octavian Goga – al cărui fiu îl avea deja,
la începutul secolului al XX-lea, s-a impus ca unul dintre liderii noului
generație de politicieni români – precum și cea trimisă de avocatul George
David din Abrud la porunca lui Iuliu Maniu atestă acest fapt. Cele frecvente
apelurile către Ciocan sugerează că amploarea influenței guvernului român -
reprezentanţii ernmental erau foarte largi, deşi fuseseră frecvent
acuzat de compromisuri prea ample de către opinia publică românească. The
lărgimea și utilizarea acestui capital politic au contribuit cu siguranță la mi -
gaţie a efectelor negative ale Primului Război Mondial asupra situaţiei dificile a
românii din Ungaria. Scrisorile primite și de la alte personalități politice
atestă colaborarea frecventă dintre reprezentanții României, care,
în ciuda diferenţelor lor politice, s-au străduit spre acelaşi scop: apărarea inter -
esturile connaționalilor lor.
Dincolo de „intervențiile" cerute de persoanele care se ocupă de probleme
în sine, trebuie remarcată și practica medierii cererilor de „intervenție".
Primul tip de mediere a fost mai mult sau mai puțin singular, având loc când pentru
exemplu, o persoană a scris în numele uneia sau a două cunoștințe sau relații
tive. Scriitorul era în acest caz cunoscut deputatului sau provenea din localul 104 nov idiu em il iu decan

25. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la Ioan Gheție către I. Ciocan, 9 aprilie 1915, f. 199.

inteligența – era preot, profesor, funcționar etc., ocupând astfel deja un fel

de cale de mijloc între populaţia locală şi autorităţi. Al doilea

categoria mediatorilor reflectă specificul sistemului politic și social

relaţii la nivelul inteligenţei române din Transilvania. Mai multe smochine -

s-au impus ca intermediari între cei reprezentați – locuitorii -

ai cercului electoral din Năsăud – și reprezentantul lor ales în

Parlamentul de la Budapesta. Aceste legături de brokeraj pot fi, de asemenea, văzute ca funcționând pe o etică

nic sau național, între românii din Ungaria și co-naționalul lor

însărcinat cu apărarea intereselor lor în forul legislativ suprem al ţării.

Doi astfel de brokeri, care au mediat majoritatea cererilor de intervenție, au fost

avocat Alexa David, nepotul lui Ion Ciocan, și Ioan Gheție, directorul instituției

Gimnaziul românesc din Năsăud. Faptul că cei doi au fost cel mai des aleși

să scrie lui Ciocan de către terți atestați cu pozițiile lor privilegiate în

sfera socială a conexiunilor a deputatului. Mai mult, după moartea deputatului, Alexa

David avea să fie numit moștenitor al averii sale, în timp ce Ioan Gheție va con -

a continua pe urmele sale politice, servind ca reprezentant ales în Parlament

între 1915 și 1918.

Aria geografică a acestor doi brokeri s-a extins în afara granițelor

judeţul Năsăud. Alexa David deținea o poziție deosebit de privilegiată, la

vârful unei ierarhii de legături care duce la Ion Ciocan, o rețea care fusese înființată

lizat în timpul studiilor de avocat. Solicitările venite din afara Năsăudului

care au fost intermediate de Ioan Gheție 26 proveneau în general din cercul său de rude.

Un al treilea broker apare in acest context, care mediaza pentru solicitarile externe si anume

Teodor Mihali 27 , una dintre figurile politice de frunte ale Naționalului Român

Partid și el însuși membru al Parlamentului de la Budapesta. Legatura prieteniei

iar cooperarea dintre cei doi politicieni români s-a exprimat şi în

„intervenții” solicitate de Mihali de la colegul său mai influent din

Parlament. Teodor Mihali a intermediat o serie de „intervenții” în numele rela -

cunoscuți apropiati – în special cei care provin din județul Solnoc-

Dăbâca – și, făcând asta, și-a îndeplinit propriile datorii politice ca reprezentant ales.

sentativ în Parlament făcând apel la prietenul său, Ciocan.

În ceea ce privește distribuția pe sexe a scriitorilor de scrisori și a petiționarilor este

în cauză, marea majoritate dintre aceștia erau bărbați. Am identificat doar două cazuri

în care persoanele pentru care reprezentantul trebuia să intervină erau femei:

cazul Aureliei Goga și cel al Mărioarei David. Doar două femei i-au scris lui BR id G în GT he Ga P n105

26. Ioan Gheție (1862-1921) a fost un profesor și om politic român, care i-a succedat lui Ion Ciocan

atât în biroul său de director al Gimnaziului Năsăud, cât și în biroul său de reprezentant

al judeţului Năsăud între 1915 şi 1918.

27. Teodor Mihali (1855-1934) a fost un om politic român cu pregătire în drept, care a deținut trei con -

mandate secutive de reprezentant parlamentar al cercului electoral al Ileanda Mare, în

județul Solnoc-Dăbâca, între 1905 și 1918.

Ciocan direct pentru a solicita o intervenție și anume Eleftera Mihali – T eodor

Soția lui Mihali – și Tincuța Runcan, care a beneficiat și ea de intermedierea lui

Alexa David. Principalul motiv pentru care a scris Tincuța Runcan a fost să-și îmbunătățească soțul -

situația trupei în armată. El a fost staționat în Galiția pe linia frontului și

a vrut să fie relocat undeva mai departe de lupta directă, unde el

ar fi fost în siguranță 28 .

Marea majoritate a celor pentru care au fost necesare „intervenții” au fost

români, dar acest lucru este influențat și de faptul că analiza noastră este exclusiv

concentrat pe scrisorile redactate în limba română. Cu toate acestea, întâlnim și cazuri

cum ar fi scrisoarea scrisă în numele studentului evreu la medicină Engelberg, care provenea din judeţul Năsăud 29 . Mai mult, o serie de scrisori de inter - în aceeași colecție există și ele inventie redactată în limba maghiară, atestând astfel faptul că activitatea lui Ciocan nu a fost orientată exclusiv spre rezolvarea chestiuni ale românilor. În calitate de ales din cercul electoral al Năsăud, Ion Ciocan a susținut interesele alegătorilor săi și a demonstrat profund cunoaşterea realităţilor politico-electorale ale vremii.

Deși s-ar putea argumenta că aceste „intervenții” nu au fost mai mult decât păcat - cazuri regulate, individuale, vizibile doar din cauza particularităților politice și militare situația din regiune, alte surse din epocă – cum ar fi memoriile sau jurnalele - atestă reprezentativitatea acestora. Începutul scrisorii scrise de Emil Borcia din Sibiu a transmis succint și elocvent modul în care intervenția a fost văzut de cei care au cerut: „Ilustre domn, auzind de multe direcții despre bunătatea inimii tale, care te determină să-i susții pe fiecare și fiecare român cum trebuie și în fiecare chestiune, vă rog să-mi permiteți să întreb și eu de tu…” 30. Reprezentantul guvernamental român Ion Ciocan, focusul și canal prin care toate aceste cereri au ajuns la autorități și urmau să cea mai bună abilitate rezolvată, a întruchipat caracteristicile parlamentului modern - tarian. El a arătat nu numai o înțelegere profundă a rolului său de lider politic a românilor din Ungaria, dar și o conștientizare a funcției sale de reprezentant ales. reprezentativ în Parlament, poziţie care a adus cu sine nu numai influenţă şi beneficii, dar și o serie de responsabilități și datorii esențiale față de cei care s-au bazat asupra lui pentru ajutor în momentele critice.

Desigur, un număr mai mare de surse care atestă practica „interven - va trebui să fie localizate în viitor, pentru a putea evalua mai bine

efectele activităților reprezentanților guvernamentali români la 106 nov idiu em il iu dean

28. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisori de la Tincuța Runcan către I. Ciocan, martie 7 1915 și 28 martie 1915, 161-162, 303-304.

29. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan , dosar 96, Scrisoare de la Ioan Gheție către I. Ciocan, februarie 16 1915, f. 181.

30. SJANBN, fond arhivistic Ion Ciocan, dosar 96, Scrisoarea lui Emil Borcia către I. Ciocan, 22 aprilie 1915, f. 107.

dezvoltarea naţională a românilor din Ungaria. Această problemă este totuși agravată de lipsa fondurilor personale de arhivă dedicate acestor politici cifre – cazul lui Ion Ciocan este o excepție fericită – care direcționează neapărat pe cercetare către alte tipuri de surse (memorii, reviste, presa contemporană și literatura secundară).

În fine, privite din perspectivă electorală, este fără îndoială că aceste „inter- inventii" a atras un capital electoral semnificativ, mai ales in acele cazuri in care - în favoarea a fost solicitată de către sau în numele unei persoane cu drept de vot în circumscripţia deputatului. Această capitală era cu atât mai importantă când „intervențiile" au fost în ajutorul comunităților întregi. Reprezentanța guvernamentală - abilitatea agenților de a atrage astfel de capital a fost unul dintre motivele pentru care aceste „inter- inventii" au fost privite favorabil de autoritati. Putem astfel postula o trei- mecanism gradat, cuprinzând corpul alegătorului, reprezentantul și centrala autorităților din Budapesta, trei elemente care erau interdependente. Au întrebat alegătorii pentru sprijinul reprezentantului lor parlamentar pentru a rezolva anumite mat - terţi care le-au depăşit posibilităţile. În funcţie de modul în care problemele au fost rezolvate, alegătorii ar alege dacă îl susțin pe reprezentant urmatoarele alegeri parlamentare. La rândul său, reprezentantul s-a îndatorat

autorităţile centrale şi astfel trebuiau să acţioneze în conformitate cu cele ale guvernului

interese în timpul dezbaterilor parlamentare. Practicarea „intervențiilor” poate

astfel încât să fie direct legată de „limitarea independenței reprezentanților parlamentari”.

dependenţă” în raport cu guvernul maghiar – la sfârşitul secolului al XIX-lea

iar începutul secolului al XX-lea – teoretizat de istoricul maghiar

András Gerő. 31

mulțumiri

Acest studiu a fost realizat de CNCS-UEFISCDI, prin finanțarea proiectului de cercetare PN-II-

PCE-2011-3-0040. BR id G în GT el Ga P n107

31. András Gerő, Parlamentul Ungariei (1867-1918). Un miraj al puterii (New Y ork: Columbia

University Press, 1997), 135-137.

[Pagina 107 - Fără text extras]

abstract

Primul Război Mondial a remodelat complet continentul european. Pentru

Românilor a reprezentat o șansă mult așteptată de a se uni în interior

frontierele unui singur stat pe baza principiilor naţionale.

Un rol crucial în acest proces au jucat periodicele transilvănene ca

au pregătit opinia publică pentru rezultatul final al incendiului,

anume România Mare. Au făcut acest lucru în principal oferind

Ardelenii cu informații despre compatrioții lor, de asemenea

ca prin perpetuarea unei imagini pozitive a familiei regale româneşti

atât înainte de începerea conflictului cât şi în timpul desfăşurării acestuia.

Pe tot parcursul războiului, activitatea presei cu privire la

ideea de unitate națională a fost ghidată de trei momente cheie care stau -

a organizat Marea Unire: octombrie 1914 – accesul regelui Ferdinand I -

misiune la tron, august 1916 – intrarea României în război

iar decembrie 1918 – realizarea „idealului național” .

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, Transilvania, România Mare, etnice și naționale

identitate nală, periodice româneşti Secvenţe ale primului război mondial

în PRESA

românii ardeleni

între etnie și Politică înainte de Marea Unire

mi H aela me H edin ţ i - B eiean

PRIMUL Război Mondial a pus sub semnul întrebării aproape toate unitățile preexistente:

imperiile și guvernele lor, revendicările teritoriale mai vechi și etnia-

legislația aferentă care era în vigoare. românii care locuiesc în Transilvania şi

România s-a trezit în mijlocul evenimentelor, deoarece locația lor geografică -

a coincis cu granițele a trei imperii foarte mari: Austro-Ungaria,

Turcia și Rusia.

Ca parte a Monarhiei Duale, românii ardeleni au fost loiali

Dinastia Habsburgilor la începutul conflictului. Totuşi, după ce România a intrat

în război ca parte a alianței de opoziție din august 1916, au fost prinși

între Scylla şi Charybdis. Din nefericire, presa nu a putut iluzi cu exactitate -

remarcă această situație din cauza unei duble cenzuri, pentru că alături de „normalul”

cenzura care era în vigoare în Monarhia Habsburgilor adusă de război

despre un alt tip de cenzură care a făcut ca publicul larg să nu facă

să aibă acces la informații care ar putea dăuna operațiunilor militare 1.

Peste Munții Carpați, români care locuiesc în Vechiul Regat

erau acut conștienți de situația nefericită a compatrioților lor din

Transilvania, care nu deținea drepturi politice în ciuda faptului că reprezintă

s-a supărat majoritatea numerică din provincie 2. Dar regele Carol I şi, după a lui

moarte, regele Ferdinand I a fost, de asemenea, conștient de faptul că Transilvania nu era

singura regiune învecinată care a fost locuită de români, basarabeni

ducând de asemenea o viață deplorabilă sub stăpânirea rusă 3. Astfel, decizia de a intra în

războiul și mai ales alegerea dintre aliați și inamici au fost deosebit de diferite

pași dificili pentru România 4. Evident, acum acțiunile întreprinse și rezultatele acestora

sunt cunoscute, dar posibilele scenarii sunt multiple, variate și ar putea avea

a avut rezultate extrem de diverse 5.110 nmi haela me hedin ţ i - B eiean

1. De fapt, jurnaliştii ştiau că munca lor ar putea avea efecte negative pentru propriile armate şi

au acceptat astfel destul de ușor această cenzură legată de război și le-au explicat cititorilor lor că ei

a trebuit să facă asta pentru că „Presa nu poate avea suficientă prudență atunci când primește informații și

nu trebuie să uite, în astfel de momente, un lucru: că trebuie să știe mereu mai mult decât

spune și că nu tot ce știe este de competența atât de mare, dar și atât de periculoasă a

publicul anonim către care se îndreaptă”; Drapelul. Organ naţional-politic (aici -

după: Drapelul) xVI, 33 (1916): 3.

2. Glenn E. Torrey menționează „mânia Bucureștiului față de situația mai mare a minorilor români -

„Lâncești sub jugul maghiar” în Transilvania”; Glenn E. Torrey, România și lume

Războiul I. O colecție de studii (Jassy, Oxford, Portland: The Center for Romanian Studies, 1998),

10.

3. De asemenea, jurnaliştii ardeleni au remarcat şi au informat publicul despre situaţia gravă a

basarabeni cu privire la drepturile lor în cadrul Imperiului Rus. De exemplu, vezi

articol „Pe Nistru în sus” de N. Dunăreanu, în Cosînzeana. Revistă ilustrată săptămânală (aici -

după: Cosînzeana) IV , 40 (1914): 563-566.

4. Pentru o prezentare excelentă a acestui context general vezi Torrey, România și Primul Război Mondial.

5. Vezi eseul lui Lucian Boia pe această temă intitulat Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri,

reinterpretări (București: Humanitas, 2014).

Cu toate acestea, scopul acestui studiu nu este de a discuta rezultatele potențiale, ci de a pune

să folosească bine informaţiile istorice oferite de presa română din

Transilvania în timpul desfășurării conflagrației. În consecință, în timp ce aduce

în prim plan numele câtorva periodice mai puţin cercetate, paginile următoare vor

subliniază cele trei momente cheie ale războiului din perspectiva românilor,

scopul principal al acestei cercetări fiind acela de a ilustra modul în care cel

presa a contribuit la crearea unui cadru mental compatibil cu Greater

România.

Rolul presei romanesti

din Transilvania în pregătirea Marii Uniri

RELAȚIILE DINTRE românii ardeleni și compatrioții lor din

Vechiul regat a fost întotdeauna aproape, în ciuda granițelor politice

între ei. În ceea ce priveşte Primul Război Mondial, evoluţia acestora

legăturile au înregistrat trei momente cheie: (1) octombrie 1914 – moartea regelui

Carol I și urcarea pe tron a regelui Ferdinand I și a reginei Maria, (2)

august 1916 – intrarea României în război și (3) decembrie 1918 – Național

Adunarea de la Alba Iulia care a decis unirea Transilvaniei cu România.

1914-1916

Aceste trei evenimente au afectat conținutul presei românești din Transilvania,

deşi amploarea acestei influenţe era limitată de circumstanţele concrete

în cadrul căruia publicaţiile au fost lăsate să existe şi să funcţioneze. Prin asta, sunt

referindu-se la sistemul de cenzură utilizat în Imperiul Austro-Ungar, un sistem

timp care era acum dublat de cerințele conflictului în curs 6. Con -

în consecință, ca și în celelalte țări implicate în conflagrație, jurnalul românesc -

nalistii trebuiau sa-si aleaga cu atentie cuvintele si sa abordeze subiecte care erau

confortabil autorităților sau cel puțin să le prezinte în modul sancționat.

În acest context, știri referitoare la românii de peste Carpați

Munții reprezentau un subiect sensibil și trebuiau tratați în consecință.

Cu toate acestea, se pare că cel puțin până la punctul de cotitură din august 1916, cel

Administrația maghiară nu avea de ce să se teamă: loialitatea românilor față de Secvența S a primului război mondial în PR e SS n111

6. Mai multe detalii în Carmen ţâgșorean, „Poziția românească în anii de neutralitate a

WWI in the Transylvanian Press" , în Primul Război Mondial. Perspectivă istorică și istoriografică

/ World War I. A Historical and Historiographical Perspective , eds. Ioan Bolovan, Gheorghe

Cojocaru, Oana Mihaela Tămaș (Cluj-Napoca: Academia Română. Centrul de Studii Transilvane,

Presa Universitară Clujeană, 2015), 118, and Ioana Elena Ignat, Mobilizare şi participare în

Transilvania în Primul Război Mondial: Perspective socio-economice şi demografice , Ph.D. Thesis

(Cluj-Napoca, Babeș-Bolyai University, 2013), 178-191.

Habsburgs' Monarchy was strong and prevailed over any national sympathies.

Numerous press articles support this idea, the need to stand by the Emperor's deci -

sion and to contribute to the war effort with all that was necessary being constantly

and explicitly stated by Romanian journalists 7. Even periodicals with a religious

profil a susținut această poziție, considerând că Împăratul a fost nevoit să meargă la război

în vederea realizării păcii 8. Mai mult, români care s-au remarcat

prin acte patriotice au fost felicitate public și date ca exemple lor

compatrioții 9, în timp ce uneori comunități sau grupuri întregi meritau o asemenea laudă,

pentru că „Poporul român din această țară, precum și din alte meleaguri

al Monarhiei Austro-Ungare, nu numai că dă prețiosul tribut al cald

sânge pe câmpurile de luptă din toate părțile 10 , dar în același timp arată remarcabil

dovezi de caritate umană şi creştină” 11 .

Cu toate acestea, mobilizarea națională în presă ar putea lua multe forme și

astfel uneori era mai subtil. De exemplu, un articol adresat stu -

dents a subliniat virtuţile steagului ca simbol al experienţelor de viaţă ale cuiva şi

nu neapărat al unei anumite entităţi politice. În acest context, reprezentantul steagului -

se supără „caminul în care te-ai născut, petecul de pământ unde crești,

primul zâmbet al unui copil, prima dragoste a tânărului, mama care ne leagăn, cel

tată care ne mustră, primul prieten, prima lacrimă, speranțe, vise, ilu -

iuni, amintiri: toate acestea sunt bucurii, toate cuprinse într-un singur cuvânt, într-un nume, cel

cea mai frumoasă dintre toate: patria-mamă . – da es, iti spun, steagul este tot asta [...], este 112 nmi haela me hedin ţ i - B eiean

7. Un astfel de exemplu este cel al împrumuturilor de război la care a recurs Monarhia Duală pe tot parcursul

conflict, deoarece publicarea anunţurilor lansate de guvern au fost

de obicei însoțite de sfaturi generoase de a contribui, așa cum demonstrează Cultura creștină VI, 9

(1916): 257-259 și Drapelul xVI, 39 (1916): 1, 49: 2,133: 2. Totuși, după încheierea războiului,

jurnaliştii au afirmat că participarea românilor la cele opt împrumuturi interne ale Ungariei care

a avut loc în timpul incendiului s-a datorat parțial profitabilității sperate și parțial -

ly la „ordinele domnilor din administrație” . Mai mult, o nuanță în termeni

folosit este de asemenea remarcabil, deoarece sintagma „împrumut de război” a fost înlocuită cu „împrumut național” în

cazul apelului României Mari la cetățenii săi pentru bani necesari organului țării -

izarea după război; vezi Cultura creştină VIII, 3-4 (1919): 81, Drapelul xIx, 22 (1919): 2

si Gazeta Poporului. Foaie politico-culturală (în continuare: Gazeta Poporului) II, 49 (1919):

2-3. Desigur, s-ar putea argumenta că această schimbare a termenilor ar fi putut fi cauzată de

simplu sfârșit al conflictului, dar cred că cuvântul „național” a fost considerat a stimula

receptivitate la această solicitare.

8. Cultura creştină IV , 13-14 (1914): 404-409.

9. Astfel de liste abundă în presa epocii.

10. Numele celor care luptaseră cu curaj și primiseră decorații erau de obicei

făcută publică de presă. De asemenea, a fost adus un omagiu „eroilor", cei care au murit pe

front, mai ales în cazul ofiţerilor. Uneori regimente întregi românești erau lăudate de

Cartierul General, ca de exemplu Regimentul nr. 43 din Caransebeș; pentru detalii, vezi

Drapelul xVI, 54 (1916): 2.

11. Cosînzeana V , 4 (1915): 30. Articolul din care am citat are în vedere activitatea dr. Vasile

Hâncu și a femeilor din Blaj care înființaseră primul spital permanent românesc

din Monarhia Duală.

cea mai aspră și cea mai mândră datorie reprezentată de ceea ce este și ce poate fi mai mare, an

idee care flutură într-un steag" 12 .

Același entuziasm național care ar trebui să-i caracterizeze pe tineri, cel puțin

potrivit redactorilor revistei Noi, sa exprimat cu privire la altele

două noţiuni: patria (patria) şi poporul (neamul)13. Din fericire, „Acest sub-

cuvântul lime [adică patria] este astăzi pe deplin înțeles de colegii noștri din

regatul [român]. Pentru a-i păstra, întări și spori strălucirea

glorie s-au unit și lucrează după un program" . Mai mult, „oameni" „Is

nu mai este o noțiune vagă pentru ei [adică pentru studenții din România], ci ea

este o fiinţă unitară" . Redactorii au salutat astfel „curentul puternic şi sănătos care

are somnolență ventilată magic din sufletele lor. Astăzi frații noștri din

regatul, odată trezit de sufletul cald trimis ca deputație din

Transilvania, mobilizați cu fermitate forța lor împrumutată și uriaș multiplicată" .

De remarcat că declarațiile mai sus citate au fost publicate anterior

conflagrația mondială a început și, în consecință, ilustrează cât de copt pentru con -

conflict atmosfera din perioada antebelică a fost într-adevăr. Cu toate acestea, această veste belică -

Tudele urma să fie dublată de o motivație națională de acțiune, așa cum demonstrează

un articol scris de „distinsul nostru politician” Vintilă I. Brătianu în 1915,

înainte de intrarea României în război. Intitulat sugestiv „Patriotism în timpul păcii -

timp” , acest articol a fost menit să mobilizeze energiile românilor nu numai în

eveniment de război, dar și în perioada anterioară acestuia. Deși la vremea aceea provinciei

contextul politic a fost complet diferit de cel al României şi al

Românii ardeleni erau deja profund implicați în conflagrație, Gazeta

Transilvaniei a considerat potrivit să facă publicitate faptului că

Fructele patriotismului pe timp de pace pregătesc țara pentru întuneric

zi.

[...] Misiunea patriotismului este să nu rămână o simplă expresie a unui sentiment -

timp, ci pentru a servi nevoile țării. Datorită, Statul sau poporul

trebuie să găsească avansare în timp de pace și un scut de apărare puternic

în perioadele de pericol.

Scopul său practic este atunci creșterea energiei naționale,

materiale si morale. Cele mai sănătoase roade ale unui patriotism luminat sunt

întruchipată în această mărire a energiei naţionale. [...]

Patriotul luminat, în timp de pace, va lucra bineînțeles în ordine

pentru a asigura finante bune statului, pentru a dota armata, dar dragostea lui pentru

țara îl va împinge să lucreze în special pentru materialul poporului și Secvența S a primului război mondial în PR e SS n113

12. Noi. Organul Studențimii Române. Revistă Social-Culturală Ilustrată (în continuare Noi) I, 8-9

(1914): 117, sublinierea originală.

13. Noi I, 11 (1914) 150.

edificare culturală, pentru dezvoltarea con-

conștiință 14 .

Este posibil ca acest articol să fi fost primit atât de bine în Transilvania din cauza unui pasaj

în care Brătianu afirma că „Când un popor care a fost supus a avut norocul

acea parte din ea ar putea trăi prin propriile mijloace 15 , creșterea energiei

a întregului popor depinde de creșterea energiei acestei stări [libere].

şi a oamenilor săi" .Această înfăţişare transparentă a situaţiei ardeleanului

Românii în comparație cu cei care locuiesc în Vechiul Regat și din cei nădăjduiți.

căci relaţiile dintre ei reprezentau probabil muzică pentru urechile ardelene.

Această promisiune că perioada de pace a fost folosită de România în folosul tuturor

Românii, chiar și cei supuși de alte neamuri, au adus cu siguranță speranță multora

ardeleni, dintre care unii poate deja pierduseră pe front pe cei dragi.

Convingerea generală era că efortul românilor ardeleni trebuia să fie răsplată -

ed 16 , mai ales că „Armata de astăzi nu este una mercenară, ci naţiunea -

o armata popoarelor. Toți, tineri și bătrâni, toți cei care sunt capabili să poarte o armă

sunt soldați astăzi. Nu militari profesioniști, ci cetățeni care și-au părăsit

plug, atelier și birou pentru a alerga și a înfrunta inamicul. Este chiar omul -

ple care stă sub arme" 17. Mai mult, ei erau demni de a fi răsplătiți

nu numai pentru că „Românii noştri se luptă ca leii" 18 , ci şi pentru că

Acest popor a uitat toate deficiențele interne pe care a trebuit să le suporte

pentru a-și direcționa toate forțele numai și exclusiv spre a rezista

amenințare la granițe și consecințele acelei amenințări. Astfel, toate a

brusc, pe toate terenurile, o activitate febrilă atât pentru a ajuta țara să sus -

ţine războiul şi pentru atenuarea suferinţelor lăsate de acest război a început.

Pe prima linie suntem reprezentați demn și onest. ambele

in cifre si ca moral. Aproape 400.000 de flăcăi români se luptă cu 19 [...].

Măsura în care au țăranii români săraci, dar cinstiți

au contribuit cu banii lor să suporte din nou imensele cheltuieli de război locuri

noi într-o lumină mai strălucitoare fără egal în comparaţie cu alte popoare 20 .114 nmi haela me hedin ţ i - B eiean

14. Gazeta Transilvaniei. Ziar politic național (în continuare: Gazeta Transilvaniei) LxxVIII, 10

(1915): 1, original emphases.

15. “Prin el însuși” .

16. As one journalist put it: “This war has to be decisive for our fate as well. So many sacrifices

cannot be made in vain”; Drapelul xVI, 54 (1916): 2.

17. Drapelul xVI, 4 (1916): 2.

18. This is the title of an article that had appeared in „N. W . Journal” and was reprinted by Drapelul

xVI, 86 (1916): 2.

19. According to the results of the survey conducted immediately after the war under the aegis

of ASTRA, there were 489 544 Transylvanian Romanians involved in the war. See Teodor V .

Păcăţian, “Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș, aduse în războiul

mondial din anii 1914-1918” , în Transilvania V , 1-2 (1923): 49-50.

20. Gazeta Transilvaniei LxxVIII, 16 (1915): 1.

Jurnaliştii şi, probabil, întreaga opinie publică au considerat că Ro -

loialitatea manianilor faţă de Monarhie şi valoarea lor ca soldaţi 21 reprezentau

cea mai bună garanție posibilă a unui rezultat favorabil: „Acum, când implementarea -

Mențiunea energiilor noastre ancestrale a dat atât de multe dovezi excelente ale națiunii -

toate virtutile poporului roman, mai mult ca niciodata trebuie sa ne intarim convingerile

într-un viitor mai bun, mai luminos și mai demn de un popor conștient. Hai sa curatam

sus sufletul nostru de toate îndoielile care ne chinuiesc, [...] să devenim conștienți că noi

există și că ne dorim să existe și că pentru niciun preț în lume ne vom permite

cataclismul civilizaţiei europene [...] să ne îngroape sub ruinele ei” 22 .

Speranțele și dorințele ardelenilor au fost susținute și de politiștii români.

cianilor, pentru care promite să facă ceva în favoarea „fraților” lor ținuți sub

jugul maghiar a adus acasă o importantă capitală politică. Astfel de

un exemplu a fost P . P . Carp, „care până acum a fost nespus de neinteresat de noi

soarta” , dar a cărui vizită la Viena în ianuarie 1915 a avut o „natura politică declarată” .

După cum au remarcat jurnaliştii ardeleni, Carp „simte că are nevoie de întrebările naţionale -

a românilor din Monarhie în vederea realizării programului său. El

simte și vede că doar oferind publicului din România garanții că

starea noastră se va îmbunătăți substanțial dacă va putea cuceri cârciuma României -

lic opinia” 23 .

În același sens, într-un interviu acordat unui redactor al revistei Az Est Hungarian

periodic, Al. Marghiloman a declarat că România

„ar primi cu bucurie în sânul patriei pe toți aceia

Românii care trăiesc în granițele politice străine. Acesta este al României

idealul national. Pe de altă parte, voi fi ultimul care aruncă vălul uitării -

ion peste acest mormânt în care se odihnește, timp de o sută de ani, cel mai frumos

floarea coroanei lui Ştefan cel Mare: Basarabia. [...] Dorul de

împlinirea idealului național nu poate duce niciodată atât de mult la o țară

astfel încât să-și scuture temeiurile în întregime. Cred că România se află astăzi în acel loc -

ţie care îi permite să-şi îndrepte privirea spre est şi în acelaşi timp

pentru a obține avantaje serioase în vest pentru frații săi de la același popor -

ple. Doar că guvernul nu se poate hotărî, dar de aceea

Sunt sigur că România va lua acea cale pe care o desemnează evenimentele

pentru ea 24 .Secventa S din T he RST World War in THE PR e SS n115

21. Ardelenii s-au remarcat în timpul Primului Război Mondial nu numai datorită lor
vitejie, dar şi pentru că au luptat pe aproape toate fronturile unde austro-ungarii
Empire a fost implicat. Câteva detalii în Sever Stoica, „Participarea transilvănenilor la războiul
de eliberare" , în Piatră de Hotar III, 8-9 (1936): 75-79.

22. Drapelul xVI, 1 (1916): 2. Vezi şi Gazeta Poporului I, 6 (1918): 1.

23. Drapelul xVI, 8 (1916): 2.

24. Drapelul xVI, 41 (1916): 2.

Momentul de cotitură – august 1916 și consecințele sale

Negocierile României cu cele două tabere beligerante au fost urmate de inter -
est de presa ardeleană şi raportată în limitele stabilite de
autoritatile. Știrile despre intențiile regatului vecin erau de obicei
prezentate conform liniilor trasate de publicațiile oficiale maghiare și,
când unii editori dornici s-au lansat în comentarii care au depășit con -
amenzi, coloane goale „împodobeau" de obicei ziarul.

Desigur, intrarea României în război nu a putut fi ascunsă de generații.
public, dar pentru că astfel de zvonuri circulaseră înainte, un jurnal...
la început, oamenii au fost extrem de precauți:

ieri [...] vestea că s-a declarat starea de război cu România și
că ostilitățile începuseră deja la Orșova și Turnu-Severin răspândit prin
gura în gură în tot orașul. Vestea părea de necrezut. La
mai întâi, am infirmat-o nespus, convinși fiind că este o mistificare [...].
Abia seara au fost știrile despre declararea stării de
război cu România confirmat oficial.

Să servească onoarea publicului că vestea a fost primită peste tot
cu cea mai mare liniște. Nu a apărut nicio tulburare. Publicul a participat la aceasta

treburi ca în alte zile fără nicio emoție, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat 25 .

Acest comportament exemplar și neașteptat a fost remarcat și de comisiile guvernamentale.

misionarul Betheg care a afirmat că „Populația Transilvaniei a primit

vestea izbucnirii războiului românesc cu indignare și sumbru, dar

[de asemenea] cu liniște nemărginită” 26. Deși am putea avea îndoieli privind -

Cu această presupusă „indignare și sumbru”, calmul este mult mai bine documentat.

Chiar dacă ziarele românești din Transilvania nu și-ar putea permite să afirme

că acțiunea României ar fi putut fi motivată de prezența a aproape 3 mil -

leu români în cadrul cercului muntos carpatic, această „posibilitate”

a fost menționat de publicațiile oficiale maghiare: „ Despre conținutul

notă și motivele declarării războiului, Pest.[er] Lloyd nu publică nimic

specific, dar presupune că guvernul român folosește situația din

Românii din Monarhie ca pretext pentru declararea războiului ”27 .

Opiniile adevărate ale românilor cu privire la acest nou dușman nu puteau fi în mod corespunzător

manifestată în presă, mai ales în timpul desfăşurării conflictului. Astfel, un mai mult

atitudine constructivă și mai ales mai prietenoasă cu autoritățile a fost cea exprimată 116 nmi haela me hedin ț i - B eiean

25. Drapelul xVI, 94 (1916): 2.

26. Drapelul , xVI, 95 (1916): 1.

27. Drapelul xVI, 95 (1916): 1, sublinierea originală. Mai multe detalii despre circumstanțele din România

intrarea în război după II Brătianu în Drapelul xVI, 148 (1916): 2.

28. Drapelul xVI, 98 (1916): 2.

prin „Glasul Preasfințitului Părinte Episcop Ioan al Aradului către poporul român”

care a declarat că „Această veste, pe cât de neașteptată, pe atât de uluitoare, ne-a umplut inima

cu o întristare cu atât mai profundă și mai aspru simțită, cum n-am putea niciodată

cred că România ar lua armele împotriva Monarhiei în care, sub

puternicul scut al dinastiei glorioșilor Habsburgi și sub binev -

grija olentă a patriei noastre, trăiesc milioane de români” .

text, episcopul a îndemnat preoții, profesorii și alți membri ai inteligenței românești -

ligentsia să „Sfătuiți pe toți să vegheze asupra stăpânirii lor de sine, să trăiască în înțelegere

unul cu altul și cu toți ceilalți compatrioți ai acestei patrii comune,

indiferent de limbă și obiceiuri; [...] să respecte legile și administrația

trație, cu supunere și să se supună autorităților militare și civile” 28 .

Intrarea României în război a afectat și tipul, calitatea și cantitatea

o serie de știri cu privire la familia sa regală care ar putea fi tipărite de ardelean

presa. Astfel, acoperirea amplă a înmormântării regelui Carol I, care s-a umplut cu text și

adesea cu fotografii de prima pagină mai multe numere ale Cosînzeana 29 de exemplu,

sau articolele elogioase dedicate reginei Elisabeta la moartea ei 30 reprezentate

un fenomen care cu greu s-ar fi putut repeta după august 1916. În schimb,

când a fost vorba de relatări despre regele Ferdinand I, regina Maria sau copiii lor 31 ,

Jurnaliştii ardeleni au fost nevoiţi să scrie câteva rânduri scurte pe un ton care era

potrivit pentru un inamic. Firesc, manifestări publice de simpatie pentru român

perechea regală au fost complet interzise, chiar (sau chiar mai mult) în situații care aveau

potențialul de a genera compasiune ca, de exemplu, părinții care pierd un copil mic.

Drept urmare, moartea prințului Mircea, în vârstă de trei ani, a fost anunțată într-un mod destul de neutru

termeni: „Joi Prințul Mircea al României a plecat din această viață, [după ce] fusese

culcat câteva zile bolnav de febră tifoidă. Micul prinț, al 6-lea copil al

pereche regală, s-a născut la 21 decembrie 1912” 32 .

După încheierea războiului, monarhii români au fost înfățișați într-un mod complet

mod diferit de presa transilvăneană, fiind considerată „o familie care

ne-a dorit de mult, a simțit pentru noi în durerile noastre și care a dat și dăruiește

dovezi răsunătoare că ne iubește sincer așa cum suntem: cu toate calitățile noastre bune

(sic!) și cu toate defectele pe care le avem" 33. Ardelenii nu puteau, astfel, să exprime decât Secvența S din T he RST World War în PR e SS n117.

29. Cosînzeana IV 40-44 (1914): 49-50.

30. Este de remarcat faptul că articolul lung care lăuda regina Elisabeta și mai ales ei literară

activitatea sub pseudonimul „Carmen Sylva" a reprezentat o retipărire dintr-o știre germană -

hârtie și a apărut inițial în 1913, când Regina și-a sărbătorit 70 de ani de naștere, în timp ce

știrile referitoare la moartea ei sunt mult mai puțin detaliate. Vezi Drapelul xVI, 22 (1916): 1-3, cu addi -

Informații naționale în nr. 23, p. 2 și nr. 24, 1 și o bucată din scrisul ei, și anume „O scrisoare –

roman scurt" , fiind publicat în nr. 24-36.

31. Principele Carol a fost văzut într-o lumină foarte favorabilă de către ardeleni încă înainte de război, ca

dovedit de Noi I, 1 (1913): 2-4.

32. Drapelul xVI, 123 (1916): 3.

33. Cultura creştină VIII, 7-8 (1919): 173-174.

recunoștința lor față de acești suverani, „solii lui Dumnezeu, care au eliberat

[poporul] din sclavia rușinoasă a Egiptului și l-au luat în Făgăduința

Pământ, unde curge laptele și mierea" 34. Mai mult, Regina Marie a fost „cea mai excelentă -

împrumutat ambasador al dreptei cauze românești", în timp ce prințul Carol era privit ca

un „frate bun" 35 . De aceea, vizita regală în Transilvania în primăvara anului 1919

a fost „cu siguranță cel mai fericit eveniment dintre toate – puținele – evenimente mari și fericite acordate

asupra poporului român de Providenţă în lungul şir de veacuri trecute

peste capul ei: - cel mai fericit eveniment pentru că pecetluieşte libertatea naţională şi

independența unui popor care timp de o mie de ani a purtat jugul bitului -

servitute de interes, o servitute care părea să pregătească pentru ea o moarte sigură,

spre bucuria duşmanilor săi de secole" 36 .

1918-1919 – Pacea mult dorită

În 1918, epuizat după patru ani lungi de lupte nesfârșite și o viață extrem de dure -

În condiții, ardelenii s-au agățat de orice zvon despre o pace viitoare, par -

mai ales că numărul victimelor în rândurile lor era foarte mare: „The

Comisia de monitorizare a mormintelor soldaților a descoperit până la 1 iunie [1918],

în Transilvania, 13.955 morminte pentru soldați, în care sunt 22.120 sacrificii de război.

îngropat. S-a stabilit că, dintre aceștia, 8.713 sunt austro-unguri

iar restul: români” 37. Mai mult, acest număr mare de decedaţi era asociat -

ated cu un număr și mai mare de victime de război în sens larg și cu „the

multe îndatoriri pe care le avem față de cei rămași în urmă: văduve și orfani,

invalizi și infirmi de tot felul” .

Aceste cifre destul de impresionante au ridicat speranțele românilor pentru un viitor mai bun,

chiar şi în hotarele Monarhiei Duale, deoarece „În Austria rezoluţia de

întrebarea naţionalităţilor avansează într-un ritm rapid. Se pare că în scurtul -

În cel mai scurt timp va apărea manifestul Împăratului, prin care acesta va ordona

instituirea guvernelor naţionale ale diferitelor popoare din Austria

şi convocarea Dietelor naţionale. Relația dintre diferitele națiuni -

toate statele din Austria vor fi analoge cu cea care există astăzi între Ungaria

si Austria. După cum putem vedea, situația este încă extrem de încurcată și nimeni

ştie ce va aduce ziua de mâine” 38 .

Într-adevăr, pentru o perioadă, românii ardeleni nu știau ce

să se aștepte de la pacea acum iminentă, dar presa a vorbit despre „Drepturile

care va fi primit de poporul nostru, ca o răsplată bine câstigată pentru atâta sânge 118 nmi haela me hedin ţ i - B eiean

34. Cultura creştină VII, 9-10 (1919): 177.

35. Cultura creştină VIII, 7-8 (1919): 174. Vezi şi imaginea familiei regale în Gazeta Poporului

I, 30 (1918): 5-6.

36. Cultura creştină VII, 9-10 (1919): 177. Vezi şi Drapelul xIx, 47 (1919): 1-2.

37. Unirea. Foaie bisericească-politică (în continuare: Unirea) xxVIII, 39 (1918): 1.

38. Unirea xxVIII, 64 (1918): 1.

sacrificii făcute pe câmpurile de luptă” 39. Această formulare vagă sugerează că jurnalistul putea doar să ghicească dacă aceste drepturi urmau să fie acordate ca parte a Monarhia Habsburgilor sau în cazul altui stat, dar, ca majoritatea ardelenilor, probabil că a avut în vedere aplicarea principiilor propuse de Președinte al Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, principii care postulau că „întreaga temelie a viitoarei păci şi a bunei înţelegeri între popoare este proclamarea egalității de drept a fiecărui popor, mic sau mare, să-și poată decide soarta, să fie el însuși stăpânul viitorului său” 40 . Gazeta Poporului a ajuns chiar până la titlul „Wilson pentru unirea tuturor românilor” 41 .

Această libertate de alegere a fost deosebit de importantă pentru că „Transilvania este a noastră. Este udată cu sânge românesc și îngrășată cu sudoarea marelui nostru... tați și străbunici. De la un capăt la altul al țării auzi numai cuvinte românești, vezi doar „opincă” 42 . [...] Dar Ardealul este românesc nu numai prin dreptul numărului nostru, ci cu atât mai mult prin dreptul sfânt al suf - fering. [...] Plata suferințelor prelungite nu poate fi decât libertatea națională, în care toate puterile poporului se vor dezvolta fără piedici” 43 .

În mod clar, fermentul național a fost puternic la sfârșitul războiului și, ca și al împăratului manifestul s-a dovedit a fi o dezamăgire totală, unirea cu România a fost din ce în ce mai prezent în paginile periodicelor transilvănene: „Unitatea naţională sus toate celelalte! Celelalte lucruri se vor face când vorbim despre un singur român națiune, despre un singur teritoriu românesc. Când o singură legănare va lua frâiele

de guvernare în mâna ei şi nici un român nu va fi sub stăpânire străină şi

nici un teritoriu românesc [nu va fi] înstrăinat” 44. Mai mult, potrivit aceluiaşi

ziar Ardelenii au trebuit să se bucure pentru că: „A sunat ceasul! [...] The

lanțurile sclaviei s-au prăbușit în pământ și poporul nostru își ridică până acum asuprit

frunte – și privește în jur ca un popor liber, care singur are dreptul de a decide

soarta ei. [...] Visul urât al trecutului să rămână uitat în întuneric, - haideți

uită-l de parcă n-ar fi existat niciodată! [...] Trăiască libertatea tuturor popoarelor! Trăiască

poporul român!” 45 .

În acest context, la Alba Iulia, ardelenii și-au afirmat „dorința firească

și hotărârea fermă de a se uni cu toți frații lor de sânge” 46 și a fost puternic

a crezut că odată ce hotărârile Adunării Naționale vor fi recunoscute Secvența S a Primului Răz Mondial Mondial în PR e SS n119

39. Cultura creştină VII, 15-16 (1918): 325.

40. Cultura creştină VII, 17-20 (1918): 331-334.

41. Gazeta Poporului I, 46 (1918): 2.

42. Opinca este un obiect încălțăminte purtat în trecut de țărani, realizat dintr-o bucată dreptunghiulară de

piele și strâns pe picior

43. Gazeta Poporului I, 46 (1918): 1.

44. Unirea xxVIII, Suplimentul de propagandă 10 (1918): 1.

45. Unirea xxVIII, 68 (1918): 1.

46. Cultura creştină VII, 17-20 (1918): 353-354.

de conferința de pace „oamenii noștri din această țară (să folosim încă o dată

fraza asta!) se va uni definitiv cu fratii romani de pretutindeni, aici -

prin intrarea în era păcii românești, menită a fi un cheag de pace și bulion -

erhood pentru toate popoarele vecine. Sfântă pace românească... fie ca regele tău -

dom vino!” 47 .

Căutând înaintașii uniunii și reinterpretând trecutul

DUPĂ ce unirea a devenit un fapt împlinit, intelectualii ardeleni au luat

timpul pentru a identifica precursorii săi. Primul nume evident care mi-a venit în minte

a fost cea a lui Mihai Viteazul, conducătorul din secolul al XVI-lea care i-a unit pe cei trei

Provincii românești pentru doar câteva luni în 1600. Andrei șaguna, ortodoxul

Mitropolit, a fost menționat și în acest context în care „dominul

ideea de astăzi este unitatea națională”, pentru că, potrivit istoricului Ioan Lupaș, „Este

sigur că a adăpostit întotdeauna în cea mai lăuntrică a sufletului său pe

dorința de a ne împlini unitatea națională și a făcut la rândul său tot ceea ce circul perioadei -

circumstanţe i-au permis să pregătească calea pentru această realizare” 48 .

cu toate acestea, Aurel Vlaicu a fost cel mai mult identificat cu această realizare

și a considerat simbolul său chiar și în timpul războiului, poate parțial datorită tragediei sale -

ic moarte: „geniul unui Vlaicu, crezând că poate batjocori o graniță artificială,

a fost zdrobit de soartă... Dar gândul va birui și dacă Vlaicu ar trebui să piară, Doamne

a vrut, ca nu un om, ci un popor să gândească ca Vlaicu, în fiecare clipă,

că – se pot traversa Carpaţii... ”49 .Faptul că pilotul român a murit

în timp ce încerca să zboare peste munţii care despart România şi

Transilvania l-a transformat într-un puternic memento de comunicare între

reprezentanţi ai unui popor împărţit de graniţe politice. În consecință, el a fost

onorat atât în scris, cât și prin monumente, ca de exemplu în „Ghiroc”,

unde locuitorii satului doreau crucea pe care au ridicat-o în memoria lui

„amintește-ne mereu de acest erou al unui vis frumos”, un „geniu al românului

oameni care, prin moartea lui tragică, au devenit martir al științei și al românului

aspiraţiile de glorie ale oamenilor” 50 .

Prin urmare, faptul că, după Marea Unire, unele dintre primele contacte între

Românii de pe ambele părți ale Carpaților s-au întâmplat cu ajutorul unui avion

a subliniat doar rolul lui Vlaicu ca simbol: 120 nmi haela me hedin ţ i - B eiean

47. Cultura creştină VII, 17-20 (1918): 334. Pentru viziuni mai entuziaste despre viitor în cadrul

România Mare vezi Drapelul xIx, 1 şi 2 (1919).

48. Patria. Organ al Partidului Național Român I, 238 (1919): 1, sublinierea originală.

49. Cosînzeana IV , 8 (1914): 120, sublinii originale.

50. Cosînzeana IV , 18 (1914): 266. Vlaicu este înfățișat în termeni similari accentul inițial. Acest articol -

cle este disponibilă și în Gazeta Poporului , 1918, an I, Nr. 48, 5.

Prima deputație din Țara Românească a sosit astăzi (sâmbătă) la unu

ora seara [...]

Oamenii au fugit din toate părțile aclamând avionul cu culori românești.

După câteva viraje deasupra orașului, avionul a aterizat pe Field of

Libertate. Toată lumea s-a repezit în acel loc, prin gheață, zăpadă și pământ, să se scuture

mâna fraților care transmiteau solia mântuirii.

Ne-au spus că armata română a trecut Carpații –

printr-o zăpadă de peste doi metri – și cu care au venit să ne îmbrățișeze

dragoste frăţească şi să vestească locuitorii străini ai acestor români

pământuri pe care au venit în numele păcii și libertății tuturor popoarelor. [...]

Visul lui Vlaicu și al milioanelor de români s-a împlinit.

A fost prima deputație, simbolul; bărbații „vis neîmplinit” -

scris de poet.

Deputația de astăzi este realitatea, triumful principiului național

peste toate obstacolele trecute 51 .

Existența concretă a României Mari le-a permis și ardelenilor să stăpânească -

interpretează relația lor cu foștii „asupritori”, deoarece

Privind trecutul poporului nostru de pe piedestalul libertății de astăzi, noi

vezi spinii, lanțurile și crucile de-a lungul drumului lung al ei

Golgota și, în mod ciudat, nu urăm și nu ne îngrijorează acele lucruri

care ne-au provocat atâtea dureri și umilințe. Dimpotrivă, noi

prețuiește-i, iubește-i chiar și, pentru că acum înțelegem mai bine mângâierile

a suferințelor și a puterii lor de a ne ridica deasupra și de a ne curăța sufletele. Noastre

întregul trecut se dezvăluie ca un post lung și dificil de Paște, având în lat -

Trei ani de Vinerea Mare, în care dușmanii noștri au lucrat cu tot

mânia şi cu toate mijloacele lor să ne răstigniască 52 .

Prin urmare, în acest fel poporul român a manifestat încă unul dintre

trăsăturile sale, și anume generozitatea, deoarece nu a jurat răzbunare împotriva asupritorilor săi,

dar „i-a iertat, nevrând să răsplătească răul cu rău” 53 .Secventa S din C u RST LUM WAR în PR e SS n121

52. Cultura creştină VII, 17-20 (1918): 352, sublinierea originală.

53. Cultura creştină VII, 17-20 (1918): 353.

observatii finale

PRIMUL Război Mondial a schimbat profund viața ardelenilor

Români, nu numai în timpul desfășurării sale, ci și prin urmare.

Pe tot parcursul conflictului, presa a jucat roluri multiple, unele dintre cele mai multe

importante dintre aceste funcții fiind cele de furnizor de informații, agent de

mobilizare și apărător al unității naționale.

Evident, ca multe alte țări, România a trebuit să facă câteva alegeri dificile -

es cu privire la implicarea sa în conflagraţie şi presa perioadei oferite

acoperire amplă a acestor vremuri supărătoare, în limitele impuse de cen -

sorship. Cele trei momente cheie ale războiului din perspectivă românească, nume -

octombrie 1914, august 1916 și decembrie 1918, sunt bine reprezentate în

pagini ale majorității periodicelor transilvănene, care au avut astfel o contribuție majoră

la pregătirea românilor pentru realitatea postbelică, în special pentru o țară mult mai mare -

încercați să încorporați teritorii vaste care aparțineau imperiilor care erau acum

dispărută și pentru numeroasele provocări care au rezultat din această situație.

Prin urmare, informațiile generale publicate cu puțin timp înainte și în timpul -

războiul despre regatul român, familia sa regală sau chiar despre cazare

plihurile și moartea lui Aurel Vlaicu au servit la crearea unei imagini favorabile asupra

stat vecin printre supuşii români ai Monarhiei Duale. După

Marea Unire, jurnaliştii români s-au putut exprima liber şi

Adevăratele sentimente ale lor și ale compatrioților lor au devenit clare și au fost excelenți -

rezumat într-un slogan frecvent folosit: „Trăiască România Mare!” .

mulțumiri

Această lucrare a fost susținută de CNCS – UEFISCDI, numărul de proiect PN-II-ID-PCE-2011-3-0081. 122
nmi haela me hedin ţ i - B eiean

abstract

Acest articol discută despre modul în care neutralitatea românească până în 1916 a fost percepută de intelectualii de elită în

Banatul, pe un fond de așteptări sporite. De asemenea, a devenit semnificativă reacția lui

aceiaşi intelectuali când România a intrat în război. În realizarea acestei cercetări, angajăm ca

surse memoriile acestor intelectuali bănăţeni care au luat parte la conflict. Ca o consecinţă a

schimbări în sfera militaro-politică în timpul Primului Război Mondial, orizonturile intelectuale ale românilor

locuitorii Banatului și Transilvaniei au început și ei să se schimbe, în special la începutul și sfârșitul

conflict. Ofițerii români din austro-ungar au avut o criză de conștiință, prinși între națiune -

sentimente nale și obligații de loialitate față de tronul austro-ungar. Intelectualii din Banat

regiune au fost observatori apropiați ai vieții politice din Vechiul Regat al României. Cu toate acestea, nu au fost

au fait cu toate detaliile politice ale discuţiilor diplomatice purtate în România între guvern şi

ţările beligerante în primul război mondial. Acest lucru ajută la explicarea de ce decizia românului

autorităţile să nu intre în conflict în august 1914 de fapt a provocat nemulţumire şi un sentiment că cel

țara era nehotărâtă, părere avută atât de intelectualii din regiunea Banat, cât și de unele ofi -

cers in armata romana. În primii doi ani de război, până la 20.000 de bărbați români de

epoca militară a migrat din Banat și Transilvania în Vechiul Regat. intelectual roman -

sin București între timp agitat pentru ca regatul român să intre în război de partea Antantei,

contribuind la deplasarea opiniei publice în general în această direcție. Intrarea României în război în 1916 a fost

evidenţiată apoi de toată presa din Transilvania şi Banat. Acest lucru s-a întâmplat în ciuda românului

presa lingvistică din ambele teritorii fiind fie închisă, fie cenzurată strict de la începutul anului

războiul. Într-un editorial publicat la 21 iulie/3 august 1916, de exemplu, editorii „The Flag” ,

care a continuat să fie publicat la Lugoj, și-a exprimat încrederea în luarea deciziilor guvernului -

România, remarcând că „politicienii români au fost întotdeauna marcați de înțelepciunea lor,

iar acțiunile lor recente nu lasă niciun motiv să creadă că această înțelepciune i-a părăsit”

Cuvinte cheie

memorii, Banat, neutralitate, Marele Război, naţionalism România 'SneuTRaliTy

IN OCHII INTELECTUALELOR BANAT

(1914-1916)

io ana mi H aela Bo nda

oa na mi H aela Tă ma ş

De-a lungul timpului, Primul Război Mondial a atras interesul a numeroase

cercetători. În peisajul istoriografiei românești, sute de vol -

au fost publicate umeri și mii de studii pe această temă. Docu -

colecțiile mentale au oferit istoricilor posibilitatea de a retrace esența

momente esenţiale în cursul conflagraţiei internaţionale. Volumul vast de

sursele folosite au permis redarea chiar și a celor mai profunde sentimente ale oamenilor

implicați, fie că erau factori de decizie sau simpli observatori. Odată cu privirea de ansamblu

a conflictului mondial a fost reconstituit, punctul focal s-a mutat spre mai mult

subiecte locale, provinciale. Preocuparea pentru o anumită teritorialitate și apartenența ei -

populația a determinat o lărgire a bazei documentare. Prin urmare,

pentru a surprinde complexitatea etno-culturală, lingvistică și confesională a

o provincie, a devenit necesar să se recurgă la surse care fuseseră mai puțin capitale -

analizate, cum ar fi corespondența, jurnalele sau memoriile 1.

Prin imaginile transmise în scrierile memoriale, care indiscutabil au

atingerea nivelului cultural și social al autorului, lumea quondam nu este doar

animate, dar portretele individuale sunt gravate, desprinzând indivizii de

multimea 2.

În această tendință se înscrie și istoriografia românească, perioada recentă având inteligență -

s-a impus intrarea în circuitul științific a unui număr considerabil de lucrări aparțin -

ing la genul de memorii. În acest discurs este enumerată, de asemenea, efortul lui -

torienii Valeriu Leu, Nicolae Bocţan şi Mihaela Bedecean la editarea corpusului

de memorii ale bănăţenilor implicaţi direct sau indirect în Prima Lume

Război. Informațiile rezultate în urma citirii acestor reviste ne permit să completăm

imaginea conturată din alte surse cu detalii interioare asupra specificității acesteia

Provincia română, componentă a Imperiului Austro-Ungar până în 1918.

Pentru a fi precis, cercetarea noastră se concentrează pe surprinderea modului în care peri -

O parte a neutralității României a fost percepută de anumiți membri ai românului

elită în Banat în condiţiile unui interval mare de aşteptare. Prin urmare, diploma -

mat și om politic Caius Brediceanu (1879-1953), jurnalist și om politic

Sever Bocu (1874-1951), ofițerul Octavian Furlugeanu (1894-1979), juristul

și politicianul Coriolan Băran (1896-1979), duhovnicul și jurnalistul Nicolae

Brânzeu (1883-1962), sau pedagogul și politicianul Pavel Jumanca (1886-1975)

au fost cei care, prin rândurile pe care le-au scris, au lăsat pentru posteritate mărturii

a emoțiilor lor interioare din acea perioadă.

As a result of the changes that occurred in the political and military context,

in the memoirs of the Banat intellectuals, the participants in the world confla -124 nio a n a mi h a e l a Bo n d a , o a n a mi h a e l a Tă m a ş

1. Valeriu Leu, ”Memorialistica românească din Banat referitoare la primul război mondial ţi

la Unirea din 1918” , Marele Război în memoria bănăWunăXZYoeană (1914-1919) , edition, study and notes

by Valeriu Leu and Nicolae Bocţan, collaborators: Mihaela Bedecean and Ionela Moscovici;

vol. I (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 8-9.

2. V . Leu, Memorialistica românească din Banat , 10-11.

gration expressed different, contradictory opinions, particularly at the begin -

ning and at the end of the conflict. 3

Declarația de război a Austro-Ungariei împotriva Serbiei, din 28 iulie 1914, a făcut

nu produce o reacție imediată din partea autorităților române, care de asemenea

a declanșat nedumerire în rândul multor intelectuali din Transilvania și Banat.

Anumite cercuri au păstrat, precum ministrul austriac la București, Otto Czernin

observație, o atitudine de așteptare față de Viena. Ulterior, atitudinea rad -

modificat ic, oscilând în funcţie de diverşi factori. Astfel, urmând poziția

mentiunea Marilor Puteri si intr-o prima etapa a razboiului a fost observata

efervescența dorinței de a elibera Transilvania și, implicit, a dorinței de a lua

parte în conflict. După victoriile militare ale Puterilor Centrale, a existat

o nouă tendință totuși, promovarea politicii așteptării 4.

Percepută ca cea mai bună soluție la acea vreme, neutralitatea era aproape unanimă - aprobat de Consiliul de Coroană la 21 iunie/3 august 1914. Germanii și Autoritățile austro-ungare au fost evident nemulțumite de poziție, fiind de asemenea nemulţumit de eşecul înregistrat ca urmare a intervenţiilor cu guvernul maghiar să facă concesii pentru românii ardeleni 5.

Ei au considerat că poziţia României este determinată de intransigenţa cercurile oficiale maghiare.

Atitudinea guvernului Brătianu și politica sa opaca a provocat, acord - ing la canonicul Nicolae Brânzeu, sentimente contradictorii între români a Banatului, mai ales în această primă etapă. „Maniera inteligentă în care domnul Brătianu a știut să ascundă intențiile reale ale țării în cei doi ani de neu - talitate, a făcut ca oamenii din țară să nu se orienteze suficient" 6.

Aceeași părere este împărtășită și de Sever Bocu, un cunoscător mai rafinat al politica de la București după stabilirea sa în Dobrogea în 1912. Confuzia, creat intenționat prin lipsa de transparență, generat, în opinia sa, ion, nimic mai mult decât iritația opiniei publice. Atmosfera prin urmare creat a fost departe de a fi ideal, „pentru o țară care se pregătea pentru gesturile supreme - tura libertății sale: războiul" 7.Ro mania 'Sn eu TR ali T yin T he ey e S of Ba na T in T ellec T ual S n125

3. Nicolae Bocţan, "Memoria bănățeană a Marelui Război ţi a Unirii cu România" ,in Marele Război în memoria bănăWunăXZYoeană (1914-1919 edition, study and notes by Valeriu Leu and Nicolae Bocţan, collaborators: Mihaela Bedecean and Ionela Moscovici; vol. I, (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 35.

4. Constantin Nuțu, România în anii neutralităWunăXZYoii (1914-1916) (Bucharest: Editura științifică, 1972), 114.

5. Anastasile Iordache, Reorientarea politică a României și neutralitatea armată (1914-1916) (Bucharest: Paideia Publishing House, 1998), 140.

6. N. Bocţan, Memoria bănăWunăXZYoeană a Marelui Război, 37 [our translation].

7. Sever Bocu, ”Drumuri și răscruci. Memorii” , in Marele Război în memoria bănăWunăXZYoeană (1914-1919) , edition, study and notes by Valeriu Leu and Nicolae Bocţan, collaborators: Mihaela Bedecean and Ionela Moscovici; vol. I (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 302 [our translation].

The latent unrest of the Transylvanian Romanians was even greater since the tensions had escalated in certain areas, mainly after the war broke. In this context, the clergyman from Lugoj would sum up in a few words the state of mind of the population in Banat, highlighting a background reality: “since the beginning of the war, our life was a continuous suspicion. Everything depended …on Romania’s comportament. Unii se temeau, alţii aveau mari speranţe în ea” 8. Situaţia

Populația românească era și mai dificilă la granița Imperiului de când, după izbucnirea conflictului, a existat o presiune morală neîncetată, în special asupra intelectuali. În aceste zone tampon de la graniță, Brânzeu credea că scopul este de a „elimina cultural elementul dominant” astfel încât să se producă o ruptură între Transilvania și România 9. În acest context au apărut primii „deținuți politici”, precum erau numiti de preotul militar Coriolan Buracu in memoriile sale. Mai mult clerici, avocaţi, ofiţeri, profesori sau chiar ţărani au fost închişi în penitenciarul Caransebeș sub pretextul că erau „spionii și agi-i României.

tatori cu scopul descompunerii monarhiei austro-ungare” 10 .

Doar câteva luni mai târziu, când a murit regele Carol I, același memorialist, Coriolan Buracu, aflat pe câmpul de luptă, și-ar exprima îngrijorarea cu privire la poziție a autoritatilor din Bucuresti. „Cu toții eram îngrijorați de atitudinea României, de frică -

că, odată cu moartea conducătorului înțelept, vor intra în război împotriva noastră” 11 .

Fără să cunoască dedesubturile politicii românești care guvernează, Caius

Brediceanu a bănuit corect despre partea pe care o va lua România. De când

începutul războiului, avea să afirme în memoriile sale, venise timpul pentru

unirea prin încorporarea tuturor provinciilor locuite de români.

Scopul era atins, în opinia sa, doar prin renunțarea la vechile alianțe:

„Am simțit că de atunci România nu mai poate merge pe lângă Centrală

Puterile și că ceasul decisiv se apropia și pentru noi.” 12 El nu a vrut

greșit în această afirmație, mai ales că putea simți pulsul evenimentelor.

Intrarea României în război de partea Triplei Antante a fost pre-

văzută și de alți intelectuali ai Banatului. De exemplu, Nicolae Brânzeu a fost

convins că „viitorul era din ce în ce mai pronunțat.Numai termenul de

Nu se știa intrarea României în acțiune. Anumite măsuri luate de către

Hungarian authorities showed that the governments of the monarchy were being 126 nio a n a mi h a e l a Bo n d a , o a n a mi h a e l a Tă m a ş

8. Nicolae Brânzeu, (Memoriile unui preot bătrân), in Marele Război în memoria bănăWunăXZYoeană

(1914-1919) , edition, study and notes by Valeriu Leu and Nicolae Bocţan, collaborators Mihaela

Bedecean and Ionela Moscovici; vol. I (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 491

[our translation].

9. Nicolae Brânzeu, Memoriile unui preot bătrân , 489.

10. C. Buracu, Amintiri , in Marele Război în memoria bănăWunăXZYoeană (1914-1919) , edition, study

and notes by Valeriu Leu and Nicolae Bocţan, collaborators: Mihaela Bedecean and Ionela

Moscovici; vol. I (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 516.

11. C. Buracu, Amintiri , 540 [traducerea noastră].

12. N. Bocţan, Memoria bănăWunăXZYoeană a Marelui Război , 40 [traducerea noastră].

indus în eroare. Ne-am înșelat de atâtea ori, încât noi alarme nu mai aveau

impresionează-ne” 13 .

Același duhovnic avea să vestească intervalul de așteptare pentru români

în Transilvania şi Banat. Pe la 1915, când în a lui era efervescență

zona de locuit, el și-ar sfătui familia să rămână pe loc „pentru că nu s-a pariat nicăieri -

ter, pentru că oamenii noștri vin aici, cu dragoste frățească; ei vin la

rămâne până la sfârşitul timpurilor” 14 .

Buni observatori ai vieții politice, intelectualii bănățeni, precum și un semnificativ

nici o parte a Vechiului Regat nu era la curent cu detaliile diplo-

discuţii matice purtate între reprezentanţii guvernului român şi

cele din ţările beligerante. Așadar, tocmai această poziție a românului

autorități care au provocat nemulțumire și au fost etichetate drept nehotărâte. Mai mult, cel

politicienii din Vechiul regat i-ar cere primului ministru să ofere valid

explicatii pentru pozitia luata. Unul dintre ei a fost Nicolae Iorga, care, într-un

interpelarea în Parlament, pronunțată la 14 decembrie 1915, a subliniat

ideea că neutralitatea nu însemna abandonarea idealului, pentru că o țară care

a renuntat la drepturile sale nationale nu merita sa existe, ci a insemnat doar o intarziere

de momentul realizării sale 15 . Prin prelegerile și scrierile sale, inclusiv

articolele, le-a publicat în revista Neamul românesc, nu le-a respins dar

dimpotrivă a atras atenția asupra sincronicității, pledând pentru eficiență în

alegând cel mai bun moment pentru a intra în război, iar în abordarea alianţei că

ar sprijini cel mai bine cererile românilor 16 .

Poziţionarea României la începutul conflagraţiei mondiale s-a răscolit, ca

asteptat, un val de sentimente contradictorii in randul romanilor din Banat. În ciuda

convingerile lor, românii din provinciile care făceau parte din austro-

Imperiul Ungar, inclusiv Banatul, a trebuit să răspundă apelului de mobilizare. Aceste

care a refuzat a trecut în România, evitând înrolarea, cum a fost cazul

Coriolan Băran.

De altfel, opțiunea de a pleca în regat a fost făcută de alte informații -

intelectuali, de asemenea, din diverse motive. De exemplu, motivul invocat de jurnal -

nalistul Avram Imbroane a spus că nu va mai fi obligat să publice mani -

festivaluri care i-au împins pe românii bănăţeni să participe la un război străin lor

cauza 17 . Refugiul lor în România nu a fost însă lipsit de consecințe. În majoritatea României, 'Sn eu TR ali T yin The ey e S of Ba na T in T ellec T ual S n127

13. N. Brânzeu, Memoriile unui preot bătrân , 492 [traducerea noastră].

14. N. Brânzeu, Memoriile unui preot bătrân , 492 [our translation].

15. Apud Radu Milian, Dezbateri parlamentare şi de presă din România în perioada neutralității

(1914-1916) , in Crisia , 40, 1 (2010): 270.

16. Radu Milian, Dezbateri parlamentare şi de presă din România în perioada neutralității (1914-

1916) , 277.

17. Gheorghe I. Oancea, Unirea din 1918. Contribuții bănățene (1848-1918) (Timișoara: Tipografia

Universităţii din Timișoara, 1988), 51.

cases, the Hungarian authorities ordered that they be declared traitors and be con -

demned.

The public opinion or that of the majority would harbour the same hope,

visibly manifested more than once, and would relate to the desiderata of the

Românii din Transilvania, Banat, Basarabia și Bucovina. Problema

Românii din Transilvania au revenit, de destule ori, ca subiect sensibil asupra

agenda diplomaţilor. însuși regele Carol I ar atrage atenția

Ambasadorul Austriei asupra modului în care poziția autorităților maghiare privește -

ing-ul românilor din provinciile încorporate cu Imperiul se entuziasmaseră

Opiniei publice române și făcuse aproape imposibilă o colaborare

între cele două armate 18 .

În plus, unii dintre ofițerii români din Vechiul regat în mod deschis

și-au exprimat dorințele. combatanți români de rang superior în Imperiul Austro-

Armata maghiară s-a confruntat și cu o adevărată criză de conștiință, oscil -

lating între sentimentul lor naţional şi unul de datorie faţă de tron, faţă de care

erau legaţi prin jurământ 19 . Un episod elocvent care evidențiază această situație este

evocat de Octavian Furlungeanu în memoriile sale. Într-o discuție cu un ofițer

al României, el ar pretinde că este susținătorul teoriei lui AC Popivici asupra

federalizarea României, crezând că ameliorarea

situația nu putea veni decât de la Viena. Răspunsul primit, denotă statul

de spirit al majorității din armata română, l-a surprins, cel puțin pe scurt.

Tare și ferm, colegul său a răspuns: „Nu noi trebuie să venim la tine, ci la tine

pentru noi, aceasta este adevărata unire ”20

Soldaţii români din armata austro-ungară nu ar avea

aceeasi dilema. O parte dintre ei, dar și printre ofițeri, au plecat pe câmpurile de luptă

hotărât să evite pericolele și moartea. Potrivit propriei sale mărturii, Caius

Brediceanu a fost unul dintre ei. Rakishly, el ar recunoaște în memoriile sale că

Prim-ministrul Ungariei, Tisza, a avut dreptate să afirme că „intellectul românesc -

tualurile au sabotat războiul prin naveta între etape și spitale. ” El ar fi

el însuși petrece doar trei zile în prima linie, restul perioadei fiind petrecut

în bateria sedentară a Lugojului şi la şcoala militară din Pola, unde avea

preda echitaţia 21 .

Fără să aibă același scop, unii soldați români au evitat câmpul de luptă

din motive complet diferite, indiferent de voința lor. Acesta a fost cazul

Eftimie Gherman who, because of his pacifist beliefs which he promoted among

18. C. Nuțu, România în anii neutralităWunăXZYoii (1914-1916) , 115.

19. N. Bocţan, Memoria bănăWunăXZYoeană a Marelui Război și a Unirii cu România , 35.

20. N. Bocţan, Memoria bănăWunăXZYoeană a Marelui Război și a Unirii cu România , 40.

21. Caius Brediceanu, ”Răsboiul mondial” , in Marele Război în memoria bănăWunăXZYoeană (1914-1919) ,

edition, study and notes by Valeriu Leu and Nicolae Bocţan, collaborators: Mihaela Bedecean

and Ionela Moscovici; vol. I, (Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2012), 473.

his colleagues, was sent to the military court. Found guilty, he was sentenced to

moartea, pedeapsa fiind ulterior comutată în 20 de ani închisoare. Astfel,

pe tot parcursul războiului a fost închis la „închisoarea fortăreață” a Aradului 22 . La prima lui

sentinţă, un rol decisiv l-a jucat comandantul de pluton, alături de care acesta

avusese anterior o discuție directă. Ofițerul ungur obișnuia să revendice în fața

soldaților români că, pentru un viitor mai bun, războiul trebuia câștigat de austro-

monarhia maghiară. Eftimie Gherman, deranjat de afirmațiile repetate

a superiorului său, l-a provocat la o discuție privată. În acest timp, el condamna în mod deschis -

afirmă că românii aveau tot interesul ca monarhia să piardă războiul, ca acesta

era singurul mod în care își puteau revendica drepturile istorice 23 . Deși cons -

secvenţele acestei discuţii nu au fost imediate, putea simţi soldatul român

ei.

Indecizia autorităților de la București, manifestată în perioada neutralității,

a provocat teamă în rândul refugiaţilor din Transilvania şi Banat din Vechiul regat.

Pavel Jumanca, unul dintre ei, si-a exprimat anxietatea. În urma unei analize, el

ajunsese la concluzia că doar intelectualii români trebuiau să pună cuvinte de cuvinte -

impusă de autoritățile maghiare, în cazul extrădării cerute de către

reprezentanţi ai Imperiului Austro-Ungar, ca exemplu.

„Am fost dezertori, trădători ai țării noastre, care ne-am încălcat jurământul de credință

la tron și la națiune; noi am fost cei care ar trebui să ispășim această încălcare a noastră

datorie. Această problemă a fost nespus de dificilă și nu am putut găsi o soluție pentru ea.

… Nu există nicio îndoială că au rezervat această soartă pentru savanți, onorându-i cu

un capăt în furci ”24 .

Nemulțumirea fostului profesor s-a transformat în acuzații severe asupra

preoții, care au preferat, în opinia sa, să țină populația în întuneric -

caracterul ignoranței. Explicația pentru această atitudine rezidă probabil în a lui

tristeţea legată de tergiversarea logodnei în război 25 .

Pe de altă parte, Jumanca nu a ezitat, inclusiv în jurnalul său, să-și amintească

acei politicieni care au apărat public românii din teritoriile inte -

ras cu imperiile vecine. Un exemplu în acest sens a fost Alexandru

Marghiloman, who, although a Germanophile, had opposed the extradition of the

Transylvanians and those of Banat, a measure demanded by Austro-Hungary 26 .

22. Valeriu Leu, Carmen Albert, Banatul în memorialistice „măruntă” sau istoria ignorată , (Reșiţa,

1995), 29.

23. Valeriu Leu, Carmen Albert, Banatul în memorialistice „măruntă” sau istoria ignorată , 28.

24. Pavel Jumanca, ”În război” , V , in Marele Război în memoria bănățeană (1914-1919) , II, Memoriile

lui Pavel Jumanca , edition, study and notes by Valeriu Leu, Nicolae Bocșan, Mihaela Bedecean

(Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, Academia Română/Centrul de Studii Transilvane,

2013), 438 [traducerea noastră].

25. N. Bocșan, ”Introducere” , în Marele Război în memoria bănățeană (1914-1919) , II, Memoriile

lui Pavel Jumanca , 42.

26. Pavel Jumanca, ”În război” , V,438-439.

În plus, numărul „dezertorilor din armata austriacă” a fost substanțial.

El credea că peste 40.000 de români au venit peste munți intră -

ing armata română, luptând „împreună cu strănepoții lui Mircea

iar Ştefan cel Mare” 27 .

În perioada neutralității, inteligența bănățeană s-a implicat activ în cârciuma -

lică dezbatere pe tema intrării României în război. Prin urmare, el ar peri -

participa odic la ședințele Ligii Culturale, depășind dis -

numire cauzată de o parte a opiniei publice care l-ar denigra pe

refugiati.

Și nu era singurul. Elita românească care s-a refugiat în Vechi

regatul a susținut de cele mai multe ori acțiunile grupului Pro-Entante și,

datorită unui efort concentrat, au reușit să atragă de partea visului lor,

anume sindicatul, marea majoritate a opiniei publice romanesti. Continuul -

Genul ardelenilor care s-au refugiat în România nu a fost deloc de neglijat,

în 1915 în jur de 20.000 de persoane apte de muncă au părăsit provincia 28 .

Ulterior, Jumanca a fost însă mulțumit de manierul masiv de sprijin -

suflată de opinia publică pentru intrarea României în război în vederea eliberării

Transilvania.

Dezamăgirea inițială a intelectualului bănățean a fost împărtășită și de alte rep -

reprezentanţi ai elitei ardelene. Într-o expresie metaforică, sugestivă

prin termenii folosiți, Lucian Blaga și-a exprimat tristețea și neînțelegerea -

decizia luată de factorii politici de la București de a opta pentru neutralizare

ty. „În dezolarea mea, a spus Blaga, am numit România cu numele de <Neutralia>.

Era același nume unde puneam tot focul unei iubiri necredincioase” 29 .

Actul din 4/16 august 1916, adică semnarea tratatului de alianță cu

Tripla Antanta, a fost salutata de oamenii din Transilvania si Banat prezenti in

România. În declarația de război împotriva Austro-Ungariei, de asemenea, din 14/27 august

evidențiat a fost unul dintre motivele esențiale care au condus la acel pas, și anume

agravarea situaţiei românilor în Imperiu 30 . După doi ani de așteptare...

Guvernul român alesese alianța care a permis com -

completarea uniunii de stat. Considerat de unii oameni politici din acele vremuri la fel

venită dar întârziată, măsura nu a putut fi adoptată mai devreme din motive pragmatice.

Discuțiile cu fiecare țară membră a alianței au fost dificile

și avea nevoie de timp. Reprezentanții României trebuiau să-și convingă

parteneri de dialog cu privire la drepturile legitime ale țării, folosind argumente diplomatice

ments meant to avoid the susceptibilities of the Great Powers 31 .130 nio a n a mi h a e l a Bo n d a , o a n a mi h a e l a Tă m a ş

27. Pavel Jumanca, ”În război” , V , 442 [our translation].

28. Constantin Nuțu, România în anii neutralităWunăXZYoii (1914-1916) , 176.

29. Apud Ion Bulei, Arcul aşteptării. 1914. 1915. 1916 (Bucharest: Eminescu Publishing House,

1981), 192 [our translation].

30. A. Iordache, Reorientarea politică a României și neutralitatea armată (1914-1916) , 162.

31. A. Iordache, Reorientarea politică a României , 180.

Romania's entry into war was also hailed by the Romanian periodicals of

Transylvania and Banat. Subjected to drastic censorship, many newspapers had

fost închise, dar cele care încă erau tipărite au evidențiat momentul cu

emoție specială. Redactorii Drapelului, periodic care a continuat

care urmează să fie emise la Lugoj, şi-au exprimat încrederea în factorii de decizie din Vechiul

regat, într-un articol publicat la 21 iulie/3 august 1916, deci cu puțin timp înainte

pasul decisiv pentru intrarea în război. În opinia jurnaliştilor din Lugoj,

politicienii români s-au remarcat întotdeauna prin înțelepciunea lor.

dom, iar acțiunile lor nu au dat niciun motiv să creadă că această înțelepciune proverbială

le lăsase 32 . În ciuda informațiilor defectuoase, rezultate din autoritate

cenzura legaturilor, redactorii ziarului din Banat au reusit sa transmita catre

cititorilor cele mai importante știri despre desfășurarea conflagrei -

ție și acțiunile armatei române.

Dincolo de sentimentele de extaz și agonie generate de deciziile politicului -

Factorii fici din București între 1914 și 1916, elita intelectuală a Banatului ral -

a mințit în jurul credinței că „viața națională în Transilvania nu era posibilă decât sub

scutul emblemei regale române” 33. Prin rândurile jurnalelor lor,

memorialiștii bănățeni nu au făcut decât să exprime așteptările, îndoielile, temerile,

si dorintele populatiei romanesti din provinciile integrate in vecinatatea

imperii borage, și care aveau să fie apoi încorporate în România în 1918. România 'Sn eu TR ali T yin T he ey e S of Ba na T in T ellec T ual S n131

32. Gheorghe I. Oancea, Unirea din 1918. Contribuții bănățene (1848-1918) , (Timișoara: Tipografia

Universităţii din, 1988), 52.

33. Apud Ion Bulei, Arcul aşteptării. 1914. 1915. 1916 , 192.

[Pagina 131 - Fără text extras]

abstract

Acest studiu prezintă o imagine generală a jurnalului de război nepublicat

a lui Otto Folberth, păstrată în arhiva Ardeleanului

Institutul din Gundelsheim. Scopul cercetării este de a face acest lucru

document primar, scris în timpul incendiului, cunoscut de

istoricii Marelui Război, introducându-l astfel în lar -

ger circuit savant și contribuind astfel la redescoperire

și reevaluarea războiului, evaluând istoria și imaginea acestuia

văzând-o prin ochii unui locotenent de 20 de ani care

a scris despre experiența sa de primă mână din iulie 1915 până în ianuarie

1919. Jurnalul lui Folbeth este o sursă unică care prezintă viața în timpul

Marele Război din Europa Centrală. Se abordează politic, militar, religios -
subiecte religioase, sociale și ideologice, exprimate prin citate
din propria sa corespondență, din scrisorile tovarășilor săi,
din discuții oficiale cu civili, din poezii militare anonime
și cântece, toate filtrate prin experiența lui.

Cuvinte cheie
Marele Război, Transilvania, Galiția, Germania, Jurnal de război „M yPARTICIPAȚIE
în PRIMUL RĂZBOI MONDIAL”
Jurnalul manuscris al sașilor transilvăneni,
otto folberth

mi rcea - GH eor GH e aB rudan

ani INRECENȚI, deoarece lumea a comemorat 100 de ani de la începutul
Primul Război Mondial, un număr bun de istorici români și străini au
și-au concentrat atenția asupra acestui eveniment, dorind să-l facă din nou accesibil
pentru mediul istoriografic și pentru publicul larg prin prezentarea de noi
perspective asupra și dimensiunile Marelui Război („La Grande Guerre”, „Der Gro©e
krig'), așa cum a rămas în memoria colectivă a europenilor până în prezent 1.
Abordările culturale ale istoriei, precum și cele ale unui inter-, pluri- și trans-
natura disciplinară domină de departe discursul istoriografic european,
ai căror exponenţi au abandonat de mult istoria evenimentelor şi faptelor care este
bazat în principal pe analiza și interpretarea politicilor, diplomatice și
surse militare; în schimb, s-au orientat spre a lua în considerare aspectele sociale, economice, culturale
impactul cultural și demografic și aspectul uman al războiului, creând
tori pentru regăsirea și evidențierea noilor sau insuficient explorate anterior
surse 2. Una dintre sursele fundamentale pentru istoria culturală a războiului – numele -

Mai ales genul literar compus din jurnale, memorii, autobiografii și scrisori schimburi – se bucură în prezent de o atenție specială academică datorită capacității sale de a oferi perspective asupra destinelor și mentalităților individuale și colective 3. Pe 134 nmi R cea - G heo RG he aB R udan

1. Despre istoria Marelui Război, vezi Jay Winter (ed.), The Cambridge History of the First World War, volumul I. Gobal War (Cambridge: Cambridge University Press, 2014); Jay Winter (ed.), The Cambridge Istoria primului război mondial, volumul II. Statul (Cambridge: Universitatea Cambridge Presă, 2014); Jay Winter (ed.), The Cambridge History of the First World War, volumul III. Civil Society (Cambridge: Cambridge University Press, 2014); Gerhard Hirchfeld, Gerd krumeich și Irina Renz (eds), Enzyklopädie Erster W eltkrieg, Erneut aktualisierte und erweiterte Studienausgabe (Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2014); Jörn Leonhard, Cutia Pandorei: Istorie al Primului Război Mondial (München: Beck Verlag, 2014); Stéphane Audoin-Rouzeau și Jean-Jacques Becker, Enciclopedia Marelui Război 1914-1918: istorie și cultură (Bayard: Paris, 2004).

2. Despre istoriografia războiului, vezi Marilyn Shevin-Coetzee și Frans Coetzee (eds), Empires, Soldati si Cetateni. A World War I Sourcebook (Oxford: Wiley-Blackwell, 2013); Petra Ernst, Sabine A. Haring și Werner Suppanz (eds), Aggression and Catharsis. Primul Război Mondial în Discursul modernității (Viena: Passagen Verlag, 2004); Jay Winter și Antoine Prost, The Great Războiul în istorie. Dezbateri și controverse, 1914 până în prezent. Studii în domeniul social și cultural History of Modern Warfare , General Editor Jay Winter y ale University (Cambridge-New y ork: Cambridge University Press, 2005); Toader Nicoară, "Istoriografia 'Marelui Război': de la istoria politico-diplomatică la noua istorie culturală, " in Războiul și societatea în secolul XX/Guerra e societa nel XX secolo, ed. Gheorghe Mândrescu, Giordano Altarozzi (Cluj-Napoca – Rome: Editura Accent, 2007), 34-44.

3. Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, "Memorialiști români din Banat despre Marele Război. Motivaţia redactării scrierilor, " in Primul Război Mondial: perspectivă istorică şi istoriografică. World War I: A Historical and Historiographical Perspective, ed. Ioan Bolovan, Gheorghe Cojocaru and Oana

Mihaela Tămaș (Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii T ransilvane/Presa Universitară Clujeană, 2015), 42. Pe acest subiect al istoriei culturale și memoriei Primei Lumi Război, vezi și Ernst Piper, Nacht über Europa. Kulturgeschichte des Ersten Weltkriegs (Berlin: List Taschenbuch, 2014); Shanti Sumartojo și Ben Wellings (eds), Națiune, memorie și mare Comemorarea Războiului. Mobilizarea trecutului în Europa, Australia și Noua Zeelandă (Berna: Peter Lang, 2014); Bart ziino (ed.), Remembering the First World War (New Y ork: Routledge, 2015).

pe de altă parte, semnificația acestui gen și pentru mediul românesc derivă din faptul că începuturile istoriografiei Marelui Război sunt găsite și trebuie căutate în acestea 4.

În acest studiu doresc să contur o imagine generală a jurnalului de război nepublicat al Otto Folberth (1896-1991) și să ofere cititorului o serie de fragmente din ea; jurnalul se păstrează în prezent în Arhiva „Institutului Ardelean” (Siebenbürgen-Institut) din Gundelsheim, Germania 5. Scopul cercetării mele este de a face cunoscut de către acest document primar, scris în timpul incendiului istoricii Marelui Război, introducându-l astfel în circuitul savant mai larg şi contribuind astfel la redescoperirea şi reevaluarea războiului, evaluându-i istoria și imaginea ei, văzând-o prin ochii unui ardelean de 20 de ani locotenent saxon care a scris despre experiența sa din acele vremuri.

Înainte de a trece la prezentarea jurnalului lui Folberth ar trebui să menționez că jurnalul său de război este o parte a ceea ce poate fi descris drept memoria sașilor transilvăneni. Oare despre Primul Război Mondial, constând din ambele lucrări publicate, care au văzut lumina de tipărire în principal în periodice, și lucrări inedite, păstrate în diferite Arhive Instituții din România și Germania precum bogatul col „Brukenthal”. strângerea actelor' , desfăşurată în 'Filiala Judeţeană Sibiu a Naţionalului Român Arhivele' , și ca și arhiva Institutului Transilvanean din Gundelsheim

și arhiva „Institut für deutsche kultur und Geschichte Südosteuropas”

la Munchen (ambele în Germania). Aceste scrieri au fost scrise de memoristii sași

din Transilvania în timpul războiului, în imediata lui perioada de după şi în perioada interbelică

perioadă. Printre acești memorialisti, au existat anumite diferențe în ceea ce privește lor

medii sociale, profesionale și educaționale: autorii acestor războaie

autobiografiile, memoriile, amintirile și jurnalele au inclus țărani, muncitori,

profesori, ofițeri, avocați, membri ai clerului evanghelic și jurnaliști 6.

Sașii ardeleni 7– minoritatea germană din Transilvania care, potrivit -

conform propriilor estimări, cuprindea 230.697 de locuitori la 31 decembrie 1910 8

– a experimentat euforie la izbucnirea războiului. Simțul lor de loialitate și datorie

to the sovereign in Vienna was doubled by their national filiation, as well as by “m yP a R T i c i P a T i o n i n T h e fi R S T Wo R l d Wa R ” n135

4. Valeriu Leu, “Memorialistica românească din Banat referitoare la primul război mondial și

la Unirea din 1918, ” in Marele Război în memoria bănățeană (1914-1919). Anthology, edition,

studies and notes by Valeriu Leu and Nicolae Bocșan; contributors: Mihaela Bedecean and

Ionela Moscovici (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 12.

5. About the history, the organisation, the library and the archives of this cultural institute, see

its webpage http://www.siebenbuergen-institut.de/.

6. Mircea-Gheorghe Abrudan, “Primul Război Mondial în Memorialistica saţilor din

Transilvania/Marele Război reflectat în Memoriile de război ale sașilor transilvăneni, ” Astra

Salvensis-Review of history and culture- , 5 (2015): 89-104.

7. Despre istoria sașilor transilvăneni, vezi Michael Kroner, Geschichte der Siebenbürger

Saxonia, volumele I-II. (Nürnberg: Verlag Haus der Heimat, 2007-2008).

8. Friedrich Teutsch, Sașii transilvăneni în trecut și prezent (Leipzig: Verlag

de k. F. Roehler, 1916), 350.

credința lor puternică în invincibilitatea Imperiului German, pe care îl consideră -

a devenit adevărata lor „patrie” și reperul statelor europene.

Mobilizarea a fost efectuată pe un fundal extrem de sentimental și a fost

susținut de elite, ai căror reprezentanți sperau la o victorie rapidă a

Puterile Centrale. Așa se explică răspunsul prompt al populației la apel

la armele lansate de împărat, înscrierile fiind întărite de un număr mare

de voluntari și prin donații în bani, produse agricole și active pentru

împrumuturi de război 9.

Prelungirea operațiunilor militare, intrarea României în război și deschiderea -

ing a frontului transilvanean 10 , care cuprindea mai ales regiunile locuite de

sașii, au exercitat un impact psihologic considerabil asupra acestei comunități.

Starea emergentă de nesiguranță și panică a generat un fenomen refugiat, în

senzația că a avut loc o evacuare masivă atât a elitelor, cât și a comunității.

conduce oamenii către zonele care se aflau sub amenințare mai mică din prima linie 11 . The

victoria Antantei și aspirația arzătoare a sașilor transilvăneni de a pre-

își servesc propria identitate în cadrul politic nou creat condus, în ianuarie

1919, la adoptarea cunoscutei Proclamații Mediaș, care recunosc -

a marginit aderarea saşilor la Unirea Transilvaniei cu România 12 .

Participarea sașilor la efortul de război al Austro-Ungariei și impactul

conflagrația globală asupra micii comunități de limbă germană din

Transilvania sunt cunoscute doar în linii foarte ample, ca singura informație în aceasta

respectul a fost asigurat de episcopul Friedrich Teutsch (1852-1933) 13 în câteva pagini de 136 nmi R cea - G heo RG he aB R udan

9. For details concerning the attitude of the Saxon ecclesiastical elite towards the outbreak of war

and the actions undertaken in the community during the first months of the war, see: Mircea-

Gheorghe Abrudan, “ Atitudinea conducerii Bisericii Evanghelice din Transilvania faţă de

izbucnirea Primului Război Mondial, ” in Rodica Groza (ed), Sebeş, timp regăsit… Lucrările

Conferinței “100 de ani de la declanşarea Primului Război Mondial. Contribuția sebeşenilor la război şi Marea Unire” (5 decembrie 2014) (Sebeș: Editura Emma Books, 2014), 65-82; Mircea-Gheorghe Abrudan, “Die Haltung der Evangelischen Landeskirche A. B. in Siebenbürgen gegenüber dem Ausbruch des Ersten W eltkriegs, ” Österreichisch-Siebenbürgische Kulturbeiträgen , 7 (2015): urmează să fie publicată.

10. Despre participarea regatului român la război, vezi foarte bunul studiu scris de Istoricul american Glenn E. Torrey, Frontul de luptă românesc în Primul Război Mondial, (Lawrence: Kansas University Press, 2011).

11. Emil Sigerus (ed.), Din perioada românească. O carte memorială a zilelor furtunoase. În favoarea ale văduvelor și orfanilor de război ardeleno-saxoni (Hermannstadt: Tipografia și Editura de Joseph Drotleff, 1917).

12. Pentru detalii despre aderarea sașilor la unirea cu România și despre conferință desfășurată la Mediaș, vezi Vasile Ciobanu, Contributors to the Transylvanian History of the World 1918-1944 (Sibiu: Editura Hora, 2001), 29-67; Vasile Ciobanu, germani din România în anii 1918-1919 (Sibiu: Editura Honterus, 2013).

13. S-a născut la Sighișoara în 1852, în familia lui Georg Daniel Teutsch, care era șef - maestru al Gimnaziului Evanghelic Saxon din acel oras. A studiat teologia și istoria la Heidelberg, Leipzig și Berlin. Din 1906 până în 1930, a fost Episcop al Bisericii Evanghelice lucrările sale despre istoria sașilor transilvăneni și istoria sa Biserica Evanghelică din Transilvania. Teutsch a subliniat pe scurt victimele și rechizițiile suferite de națiunea săsească în timpul războiului, subliniind-o socială, contribuţii economice şi umanitare la efortul de război şi arătând că cel prelungirea neaşteptat de lungă a războiului se dovedise extrem de împovărătoare pentru connaționalii săi: cei 37.533 de soldați care fuseseră trimiși pe front reprezentați nu mai puţin de 16% din totalul populaţiei săseşti. Numărul de indivizi care

și-au pierdut viața până la sfârșitul războiului a fost prezentat astfel: din cele 37.533

oameni care se înrolaseră în armată, 10.343 au primit distincții militare mulțumiri

la vitejia lor pe câmpurile de luptă, 3.532 au murit în teatrele de război, 1.318 au fost

dat dispărut, 4.779 au fost răniți, 1.449 s-au întors acasă ca invalizi, 4.840

au devenit prizoniere de război, 1.865 de femei săsești au luat haina văduviei și

4.346 de copii au rămas orfani. Pe lângă aceste sacrificii umane, partenerul sașilor...

Efortul real s-a ridicat la 3 milioane de corone, excluzând prejudiciul suferit în timpul

confruntările armate care au avut loc în Transilvania în lunile august

și septembrie 1916, aceste bătălii ducând și la evacuarea a 30.000

Sașii din zonele afectate 14 .

Ca și alte națiuni care fuseseră forțate de marile puteri europene să facă salarii

un război de uzură în tranșee, mulți reprezentanți ai elitelor săsești (gen -

erali) sau clasele mijlocii (preoţi, profesori, avocaţi, funcţionari publici), care luptaseră

pe front și s-au întors la casele lor, și-au publicat memoriile, campanie

jurnale și scrisorile pe care le trimiseseră de pe front, fie în anii de înarmat

conflict sau în cele care urmează sfârșitului ostilităților. În scrierile lor, ei con-

și-au exprimat propria perspectivă asupra experienței lor personale, de primă mână, de la ter -

ani grei de confruntări armate, asupra diferitelor tipuri de privațiuni pe care le-au

înduraseră, despre urgiile și epidemiile cu care se confruntaseră și mai departe

ororile şi terorile la care asistaseră în acele momente-limită ale vieţii, în

prezenţa imediată a frontierei finale: moartea.

Istoricul și literatul Otto Folberth s-a născut la 10 iulie 1896 la Mediaț,

a studiat la gimnaziul local săsesc din orașul său natal, apoi a urmat „m yP a RT ici P a T ionin The fi RST World Wa R” n137

de Spovedania Augustană în Transilvania. După Marea Unire, a fost ales senator în

Parlamentul Bucureștiului și a devenit membru titular al Academiei Române. El este con-

l-a considerat pe cel mai prolific istoric al sașilor din secolul al XX-lea, bibliografia sa totalizând 1.351 de titluri. S-a stins din viață la Sibiu în 1933. Pentru detalii bibliografice, vezi Rudolf Spek, „Bibliografie Friedrich Teutsch”, Arhiva Asociației pentru Studii Regionale Transilvane 47 (1933): 81-125; Karl Kurt Klein, „Episcopul saxon Friedrich Teutsch”, Southeast German Homeland Papers, 2 (1953): 5-18; Eduard Eisenburger, „Friedrich Teutsch”, în Dieter Drotleff (ed.), Fapte și Proiecta. Imagini din trecutul germanilor români, volumul II (Hermannstadt: Hora Editura), 116-119.

14. Friedrich Teutsch, Istoria Bisericii Protestante, Volumul II. 1700-1917 (Hermannstadt: W . krafft Verlag, 1922), 587-615; Friedrich Teutsch, Sașii transilvăneni în trecut und Gegenwart , 2. vermehrte Auflage (Hermannstadt: W . krafft Verlag, 1924), 280-287.

Studii maghiare, germane și romane, istoria artei, pedagogie și teologie la universitățile din Budapesta, Berlin, Heidelberg, Tübingen, Cluj și Paris. În în perioada interbelică a fost profesor şi maestru şef al Gimnaziului din Mediaţ.

În 1947 a părăsit România și s-a stabilit la Salzburg, Austria, unde a lucrat pentru Forschungsinstitut für Wirtschaft und Politik . În același timp a avut o intensă viata literara, scrierea unor studii despre istoria sasilor transilvaneni, literatura, sto - ries și poezii, dintre care unele rămân în formă manuscrisă până astăzi. A trecut plecat la vârsta de 96 de ani, la 5 noiembrie 1991 15 . Otto Folberth a devenit un parte a istoriei culturale a saşilor transilvăneni datorită operelor sale literare și istorice, par - de fapt încă nepublicat. El este cunoscut de cen - scena istoriografică tral-europeană mai ales pentru eforturile sale harnice de a publica ediții critice a operei lui Stephan Ludwig Roth – un sas Preot evanghelico-luteran executat la Cluj

ing revoluţia din 1848-49, a cărei amintire este

preţuit de cultura română datorită lui

scriind „Lupta lingvistică în Transilvania” (Der

Sprachkampf din Siebenbürgen) în care a susținut -

cated egalitatea dintre maghiari, germani si

limbile române, precizând că cea din urmă dintre

trei era cunoscut de toți locuitorii din Tran -

sylvania 16 .

Înainte de a intra în conținutul lui Folberth

manuscris, ar trebui să remarc că acest jurnal a fost menționat recent și scurt -

prezentată în limba germană de profesorul emerit Horst Schuller în domeniul științific

recenzie „Spiegelungen. zeitschrift für deutsche kultur und Geschichte Südosteuropas' ,

nr.3/2012, al „Institutului pentru Cultură și Istorie Germană în Europa de Sud-Est”

(„Institut für deutsche kultur und Geschichte Südosteuropas”) din München 17 . În

proiectul meu de cercetare post-doctorală sa concentrat pe „Sașii din Transilvania”

Istoriografia şi literatura memorialistică a primului război mondial' am putut

obtain a scanned copy of Otto Fol berth’ s diary from the archivist of the Gundelsheim 138 nmi R c e a - G h e o R G h e aB R u d a n

Otto Folberth.

15. On his life and bibliography, see Hermann A. Hienz, Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger

Deutschen. Bio-Bibliographisches Handbuch für Wissenschaft, Dichtung und Publizistik. Band

VI, D-G (köln-Weimar-Wien: Böhlau Verlag, 1998), 93-139.

16. Stephan Ludwig Roth, Lupta pentru limbă în Transilvania , prefaţă de Camil Mu reșanu, tra -

ducere de Cristina Teodorescu, ediţie îngrijită și note de dr. Constantin Vlăduţ (Bucureţti:

Editura Gramar, 1998, 2nd ed. 2009). About Roth, see Lucian Giura, Pe urmele lui Stephan

Ludwig Roth , (Sibiu: Editura Universităţii Lucian Blaga, 1999).

17. Horst Schuller, „Auto-mărturie și document contemporan. Sursele nefolosite încă
Jurnalele de război ale lui Otto Folberth, „Reflecții. Jurnal de cultură și istorie germană"
Europa de Sud-Est, 61 (2012), 279-294.

institute; documentul a fost ulterior urcat pe pagina web a ardeleanului
Institutul și acum poate fi descărcat gratuit 18 .

Jurnalul este compus din 58 de caiete, cu 25 până la 30 de pagini fiecare, cu înregistrări care încep - În acel moment, Folberth avea doar 14 ani, până la 90 de ani. Manuscrisul a fost scris de unul dintre cei patru fii ai autorului, Paul Joachim Folberth, care i-a donat-o Institutul din Gundelsheim în 2009. Nouă din cele 58 de caiete ale tinerilor Jurnalul locotenentului Otto Folberth, din 2 iunie 1915 până în 19 ianuarie 1918, completat în timp ce a stat pe frontul de răsărit al marii conflagraţii 19 , sunt reunite sub titlul „Participarea mea la Primul Război Mondial" (Mein Einsatz im Ersten Weltkrieg). Și-a înregistrat experiențele pe frontul din Galicia 20 , frunzele sale, ultimele zile ale monarhiei austro-ungare 21 , atmosfera din Budapesta și Transilvania în noiembrie și decembrie 1918 și ianuarie 1919. În anii 1930 a publicat o serie de poezii și povestiri care reflectă amintirile sale despre Primul Războiul mondial, în presa săsească din Transilvania: Genezareth , Ein Musketier in Siebenbürgen , Der Meierhof von Urlow , Die Garde , 1 Geschütz, 16 Pferde, 20 Mann , Geschichte einer siebenbürgischen Kameradschaft . Aceste mici lucrări urmează lumina - tendință erară, belistică și jurnalistică a elitei culturale săsești din perioada interbelică ani, dar reflectă și dorința autorului de a recupera amintirile de război ale sale colegii sași, care în acea epocă publicaseră texte similare în toate pub-urile germane - licaţii în Transilvania.

Prima mențiune referitoare la război apare în caietul nr. Ix la scurt timp după Folberth împlinise 18 ani și are data de 31 iulie 1914, când scria că „general

mobilizarea a fost decretată în urmă cu câteva ore. Regele ne-a chemat și o voi face

urmeaza-l din toata inima si bucuros' . Aceste rânduri sugerează că nu în cazul lui Folberth

la entuziasmul nebun al unui adolescent de 18 ani, așa cum s-ar putea crede că uit

înapoi, ci mai degrabă la euforia maselor din regat, afecțiunea și „m yP a RT ici P a T ionin The fi RST World Wa R” n139

18. Jurnalul lui Folberth a fost dactilografiat în anii 1999 și 2000 de unul dintre fiii săi, Paul J. Folberth,

și poate fi accesat în format electronic pe site-ul Institutului Ardeal în

Gundelsheim: http://siebenbuergen-institut.de/special-menu/span-stylecolor000000-text-dec -

orationunderlinee-transylvanicaspan/die-tagebuecher-von-otto-folberth/, accesat pe 28

ianuarie 2016.

19. Pentru detalii despre evoluția acestui front, vezi: Norman Stone, The Eastern Front, 1914–1917

(New Y ork: Charles Scribner's Sons, 1975).

20. Despre acest front de la începutul războiului, vezi Nikolai Golovkin, „The great battle of Galicia

(1914): un studiu de strategie, ” The slavonic Review 5 (1926-1927), 25-47. Tot pe internet:

http://www.consimgames.com/docs/Golovin%20Battle%20of%20Galacia%20article.pdf,

accesat la 28 ianuarie 2016.

21. Pentru detalii despre originile Războiului, participarea Monarhiei Austro-Ungare

în Primul Război Mondial și sfârșitul Habsburgilor, vezi Manfried Rauchensteiner, Der Erste

Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie 1914-1918 (Wien-köln-Weimar: Böhlau

Verlag, 2013); Günter Bischof și Ferdinand karlhofer (eds.), 1914: Austro-Ungaria,

Originile și primul an al Primului Război Mondial (New Orleans: University of New Orleans Press,

2014).

loialitate față de vechiul suveran din Viena care își intitulase proclamația de război -

tion 'An meine Völker!' .

Jurnalul de război însuși începe la Guțerița (Hammersdorf, astăzi cartier al Sibiului),

pe 2 iunie 1915, cu un citat din Oedip regele al lui Sofocle: „Nu te ridici

anii trecuți. Ei sunt tot ceea ce ne-au rămas” , („Verachte nicht gelebte Jahre! Sie sind alles, was uns bleibt'). Această intrare este urmată de o serie de interogații în care Folberth pare să vorbească cu jurnalul său și cu sine: „Voi putea eu, războiul meu, să înregistrați în acest caiet momentele frumoase, terifiante și neobișnuite? Voi fi capabil? Vei deveni oglinda sufletului meu, la fel ca caietele dinaintea ta? .

Folberth continuă să justifice războiul în care se implicase, dar surprinzător principalul motiv nu este răzbunarea asasinatului lui Franz Ferdinand, pedepsirea Serbiei și apărarea de pericolul rusesc; el notează că „luptăm o singură bătălie: liliacul Europei - tle împotriva Angliei' . În opinia sa, această bătălie a fost „destinul Germaniei”, chiar dacă Kaiserreich devenise efectiv dușmanul jumătate a Europei. tânărul Folberth credea că prin acest război Germania, țara de care simte că este legat prin limba pe care o vorbește, originea și cultura sa, nu făcea decât să împlinească ceea ce Franța încercase cu un secol înainte sub împăratul Napoleon I 22: „mult puțin... terness, dar o sarcină înălțătoare' . Argumentele pe care le invocă ulterior pentru a-și fundamenta vederile sunt asemănătoare cu dialectica socialistă - care a respins nobilimea adunare de bogați - este prin exploatarea celor săraci – precum și discursul politic german al vremii – care condamna absenţa unui imperiu colonial 23 . Folberth a văzut în coloul Angliei - program nialist o exploatare absolută și fără scrupule a lumii de către o „deca- politica capitalistă dent' . Următoarele însemnări dezvăluie admirația tânărului sas pentru personalitatea primului împărat francez și pentru strategiile sale anti-britanice; Folberth citează jurnalul lui Napoleon și planurile sale de a invada Marea Britanie; a deplâns și el Greutățile Germaniei cauzate de „diplomații englezi diabolici” care reușiseră în a convinge Franța, Rusia, Italia și Serbia să se alăture de partea lor, forțând astfel kaiserul Wilhelm al II-lea 24 să lupte pe două fronturi împotriva dușmanilor săi care ar fi doar complet învins după ce germanii au eliminat Rusia, stăpânesc valul francezilor

ura, si debarca pe tarmurile englezesti.

Din următoarea înregistrare, scrisă pe 6 iunie 1915, adunăm tânărul Folberth

s-a înscris ca cadet în armata kuk și era nerăbdător să ajungă în prima linie, 140 nmi R cea - G heo RG he aB R udan

22. Despre domnia și biografia sa, vezi: David A. Bell, Napoleon: A Concise Biography (Oxford și

New Y ork: Oxford University Press, 2015); John Abbott, Viața lui Napoleon Bonaparte (Oxford:

Editura Kessinger, 2005).

23. Pentru o explicație despre situația politică și ideologică din Europa la acea vreme, a se vedea:

Christopher Clark, Sleepwalkers: Cum Europa a intrat în război în 1914 (Londra: Penguin

Cărți, 2013).

24. Născut la Berlin în 1859, Frederick William Victor Albert cunoscut drept kaiser Wilhelm al II-lea, regele

Prusia, împărat german, conducător de război și exil învins, a fost unul dintre cei mai importanți - și

cele mai controversate – figuri din istoria Europei secolului XX. Despre el, vezi

Christopher Clark, Kaiser Wilhelm II: A Life in Power (Londra: Penguin Books, 2009).

unde razboiul razboi. Aceste primele pagini de jurnal din iunie-iulie 1915 arată

că Otto Folberth, ca și mulți dintre concetățenii săi, căzuse în capcana întinsă

scos de propaganda de stat în presă, cu ajutorul autorităţilor locale şi

biserici, menite să stimuleze înscrierea şi donaţiile pentru efortul de război şi să

întări spiritul de luptă al trupelor 25 . Un aspect foarte interesant și, cred, singular

– unul pe care nu îl întâlnisem în memoriile sașilor referitor la Primul Război Mondial – este

găsit într-o serie de note din 1915 până în 1917; acolo, contrar presupunerii oricui -

În acest caz, aflăm că Otto Folberth se săturase de frontul de Est și dorea -

ed să lupte în continuare și să fie transferat pe frontul italian, ceea ce a considerat

mult mai tentant, mai dramatic și chiar mai „plin de aventură” decât

unul în Galiţia.

Pe măsură ce conflictul și ororile din față au mers pe entuziasmul inițial al lui Otto

Folberth a scăzut considerabil: de-a lungul evenimentelor și faptelor înregistrate în 1917- „myP a RT ici P a T ionin The fi RST World War” n141

25. Pentru detalii despre propaganda de război a Puterilor Centrale, vezi Ulrike Oppelt, Film und

Propaganda în primul război mondial. Propaganda ca realitate mediatică în actualitatea și

Film documentar (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002); Eberhard Demm, Politica de Est și

Propaganda în primul război mondial (Frankfurt am Main-Viena: Peter Lang, 2002); Klaus-Jürgen

Bremm, Propaganda în primul război mondial (Darmstadt: Theiss Verlag, 2013); Elisabeth Buxbaum,

Literații împăratului. Propaganda de război între 1914 și 1918 (Viena: Eduard Steinbauer

Publisher, 2014). Despre canalele de diseminare și instrumentele folosite pentru propaganda de război -

ganda in Transilvania, see Tudor Valentin Neamțu, “Propagandă și cenzură în Transilvania

‘Marelui Război, ” in Scrieri pe alese. Lucrările ConferinWunăXZYoei NaWunăXZYoionale O filă de istorie: om, societate,

cultură în secolele XVII-XXI, Ed. Anamaria Macavei and Roxana Dorina Pop (Cluj-Napoca:

Presa Universitară Clujeană, 2012), 353-368.

Page manuscript from Folberths diary

1918 Folberth interposes deep rhetorical questions referring to the ‘madness of

war’ , the destruction and death it visits upon people, the illusions of military hero -

ism, the last breaths of anonymous suffering soldiers, and explicitly manifests

his desperate desire for the war to end and for the final peace to be signed. I

doresc să enumerăm o serie de aspecte găsite printre numeroasele subiecte abordate de Folberth

în jurnalul său de față, elemente relevante pentru istoria culturală a Marelui Război: regiune -

toate stilurile de viață, dorul de casă, portretizarea tipologiilor umane, a mentalităților și

psihologii colective, imagini de război, exprimând sentimente precum iubirea sau prietenia

pentru anumite persoane pe care le întâlnise.

Însoțit de fotografii, schițe militare și de campanie, însemnările lui Folberth

reprezintă o sursă încă nepublicată și unică de înțelegere nu numai a mili -

acțiuni sau scene, dar și viețile soldaților și ale civililor luptați -

glisând în spatele frontului și din imediata lui apropiere. Tânărul locotenent

abordează politicile, militare, ideologice, filozofice, religioase, sociale și antropologice.

probleme psihologice, pe care le dezvoltă folosind citate din corespondența sa privată.

corespondență, din scrisorile însoțitorilor săi de arme, din depeșe oficiale, din

discuțiile pe care le-a avut cu civili (ucraineni, polonezi sau maghiari), dar și cu

inamic (ruși, români, sârbi), din cântece și poezii anonime ale armatei,

mai ales din poezii germane (scrise de Johann Wolfgang Goethe, Friedrich

Schiller, Rainer Maria Rilke): toate textele și poveștile pe care le trece prin propriile sale

filtre psihologice și emoționale. Pe lângă faptele și evenimentele pe care le descrie,

Jurnalul lui Folberth impresionează cititorul prin interogațiile sale retorice profunde

referindu-se la „nebunia războiului”, dorința de pace, distrugere și moarte

acel război purtat între oameni, iluziile eroismului militar, ultimele clipe

în vieţile soldaţilor anonimi care suferă. Folberth are un stil precis, detaliat,

textele sale dezvăluind talentul său literar autentic, unul care mai târziu avea să fie confirmat de

a publicat poezia, romanele și textele istoriografice.

În concluzie, publicarea integrală a acestui jurnal de război în viitor va asigura -

duce la o redescoperire și o recalibrare a imaginii Primului Război Mondial

în Europa Centrală, văzută și evaluată prin ochii unui german de douăzeci de ani

locotenent din Transilvania, care a scris despre experiențele sale cotidiene în

„caldura” momentului, reflexiile lui fiind astfel protejate de inter-urile de lustruire.

referințe care sunt inerente oricărui efort descriptiv post-eveniment.

confirmare

Această activitate a fost posibilă datorită sprijinului financiar al Programului Operațional Sectorial pentru Uman

Dezvoltarea Resurselor 2007-2013, cofinanțat de Fondul Social European, în cadrul proiectului

numărul POSDRU/159/1.5/S/132400 cu titlul „Tineri cercetători de succes – dezvoltare profesională

opțiune într-un mediu internațional și interdisciplinar” . 142 nmi R cea - G heo RG he aB R udan

abstract

Partenie Cosma, Director General al Băncii „Albina” din Sibiu, între anii 1885-1915, împreună cu

soția și fiica sa Hortensia – soțul lui Octavian Goga (din primăvara anului 1915), se mută la

vilă în Călimănești (România). Relațiile sale cu lumea politică de vârf din București i-au permis

să cunoască, dinainte, decizia Guvernului României de a adera la Antante. În acest caz, importanța lui -

personalitate importantă pentru naţiunea română din Transilvania i-ar fi atras inevitabil arestarea de către

autorităţile austro-ungare. Vârsta lui (78 de ani) nu i-ar fi permis să țină con -

dition de prizonier politic. În toamna anului 1916, familia lui Partenie Cosma s-a retras la Iași. Poli -

incertitudinile tice şi militare care au marcat statul român retras în Moldova l-au condus la

gandeste-te sa gasesti refugiu undeva in vestul Europei, intr-un stat aliat cu Romania. Singura posibilitate -

ruta era prin Rusia țaristă. Între ianuarie și aprilie 1917, Partenie Cosma și ai lui

familie peregrinată pe traseul Iași – Chișinău – Bender (Tighina) – Odesa – Petrograd. Foarte

interesant pentru conștientizarea situației și atmosfera la nivelul omului de rând din Rusia

în plină fierbere revoluționară, dar și românii refugiați de aici, inclusiv Înaltul României

Comisia la anturajul Petrograd, sunt scrisorile Hortensiei trimise soțului ei situat în Iași, edi -

tor al ziarului „România”. Unele dintre aceste scrisori sunt răspunsuri la scrisorile soțului ei, care

din pacate nu au fost pastrate. Semnificativ este faptul că, în ciuda greutăților materiale și

sănătatea cu care se confruntă Partenie Cosma, Hortensia a fost optimistă pentru viitorul României. Ea încurajează -

şi-a ged soţul în eforturile pe care le-a operat în slujba interesului naţional.

Cuvinte cheie

Hortensia Goga, Octavian Goga, corespondență, Rusia, ianuarie-aprilie, 1917. IMAGINI ȘI IMPRESIUNI RUSE

în corespondența dintre

RefuGee hoRTenSia coSma -G oGa and

octAvian GoGa (ianuarie -a aprilie 1917)

mi H aid . drecin

HORTENSIA COSMA a fost unul dintre cei cinci copii ai lui Partenie Cosma, advo -

cate, politician și director general al Băncii „Albina” din Sibiu 1.

Cuplul Maria și Partenie Cosma a avut următorii moștenitori: Romulus (care

murise în copilărie), Remus, Lucia (căsătorită cu dr. Aurel Cosma, avocat în

Timișoara), Minerva (căsătorită cu colonelul Schaffer) și Hortensia (căsătorită cu

Octavian Goga, poet și om politic) 2.

Căsătoria Hortensiei cu „poetul național” a avut loc la București în 1906, pe

prilejul Expoziției organizate cu ocazia sărbătoririi a 40 de ani de la acces -

sion la tronul României a domnitorului (prințului) Carol I. nașii lor

au fost poetul Alexandru Vlahuță și soția sa, Venturia, născută Lapedatu, verișoară

la surorile Cosma 3.

Legăturile puternice ale lui Partenie Cosma, în ceea ce privește banca și afacerile politice

cu sistemul bancar și cu partidele politice din regatul României

i-a permis să cunoască orientarea diplomatică a Bucureştiului în jurul şi la

începutul Primului Război Mondial. Mai mult, familia lui Partenie Cosma a construit, în 1912, o vilă

într-o staţiune balneară din Călimăneţti (România). În perioada sărbătorilor de vară, în timpul -

în restul anului, la Călimăneţti şi Sibiu, familia Cosma a avut deseori

invitați din toată România: profesori universitari, bancheri, politicieni de top.

În consecință, din 1915, Partenie Cosma știa despre politica României.

orientare ică către Antanta. Pentru a evita arestarea sa de către austro-ungari

autorități, fiind unul dintre cei mai de seamă lideri ai societății românești în Transilvania, ținând cont de vârsta lui (avea 78 de ani pe atunci), el se retrage cu familia la Călimăneţti. De acolo este martor la intrarea României în război, ofensiva Armatei Române în Transilvania, apoi retragerea din Oltenia, Muntenia si Dobrogea in Moldova. Cosma se mută la Iaţi, cu excepția Luciei Cosma, în timp ce Remus se afla în România din toamna lui 1914. Apoi s-a oferit voluntar să se alăture Armatei Române, scriind către Austro-Corpurile militare maghiare pe care le-au refuzat să lupte sub steagul Bucefalului Empire 4.144 nmi haid . d R ecin

1. Profesor la Catedra de Istorie din cadrul Universității din Oradea. Mihai D. Drecin, Banca „Albina” din Sibiu-instituție națională a românilor transilvăneni (1871-1918) (Cluj-Napoca: Dacia, 1982), 83-88.

2. Pavel Berariu, Partenie Cosma în slujba Ardealului , Tip Cooperativă „ Litera Creștină” , București, f.a., 17.

3. Octavian Goga în corespondență. Documente literare , edition coordinated by Mihai Bordeianu and ştefan Lemny (Bucureţti: Ed. Minerva, 1983), vol II, 41-42.

4. Mihai D. Drecin, “O instituţie bancară din Transilvania în vremurile Primului Război Mondial. Studiu de caz: Banca <Albina> din Sibiu (1914-1919)” , in Primul Război Mondial. Perspectivă istorică şi istoriografică , ed. Ioan Bolovan, Gheorghe Cojocaru, Oana Mihaela Tamaș (Cluj-Napoca: Ed. Centrul de Studii Transilvane Academia Română, Presa Universitară Clujeană, 2015), 479-481, 483.

Insecuritatea politică existentă în iarna 1916-1917, pericolul Moldovei.

ocuparea de către dușmanii săi germani și austro-ungari, a determinat Cosma familia (Partenie, Maria – soția sa, Hortensia – fiica lor) să înceapă lungul şi călătorie periculoasă spre Europa de Vest, prin Basarabia, Rusia,

Norvegia, Anglia, Franța – Italia fiind punctul final al călătoriei lor – până în Toamna 1919 când s-au întors la Sibiu, în România unită și învingătoare.

Formați corespondența Hortensiei Cosma-Goga – atât cât a fost conservată – cu soţul ei care rămăsese la Iaţi, apoi s-a dus la Paris în calitate de membru al „Comitetului Naţional Român" găsim detalii interesante despre Rusia țaristă, despre revoluția rusă din februarie 1917, despre pericolele traversării Mării Baltice spre Norvegia, despre realitățile din Italia în anii 1917-1919 cu referire specială la comunitatea românească din Peninsulă (Prizonieri români din armata austro-ungară, români din Regatul român care își găsise refugiu în Italia), despre impactul puterii jocuri ale aliaților noștri peste România, așa cum au fost primite de Hortensia etc. 5

Hortensia Goga nu a dat cu marea majoritate a scrisorii ei. Mai mult, cel ștampila poștală pentru plecarea sau sosirea scrisorii la Iați fie lipsește, fie este greu de descifrat. Unele scrisori au fost trimise prin curierii oficiali ai Consulatele României la Odesa și Moscova sau ale Legației la Petrograd. Pentru toate aceste motive, este destul de dificil de stabilit, în zile și luni exacte, a călătoria făcută de Cosma în Italia. Cu toate acestea, corespondența ne poate oferi nu numai informații despre starea medicală a Mariei și Partenie Cosma, ci de asemenea date interesante despre realitățile cotidiene dintr-o Rusia marcată de februarie 1917 Revoluția (regimul transporturilor feroviare, criza alimentară și exor -

pret bitant; lipsa de cazare; climatul aspru specific fântânii-

iarna rusească cunoscută; pericolul de a deveni ținta hoților și înfățișați -

glers a căror activitate a fost favorizată de haosul politic și administrativ; cel sprijin reciproc al refugiaţilor români, englezi sau americani care au avut fost împrăștiat în jurul Rusiei din cauza vremurilor tulburi; generozitatea de

plebei ruși). De un interes deosebit sunt datele oferite cu privire la

membri ai oficiului diplomatic român de la Petrograd; întâlnirile cu a

serie de personalități culturale și politice românești din Rusia în ziua lor -

ney spre Europa de Vest; informații despre prizonierii români din austro-

armata maghiară trimisă în zona kievului și în Siberia; efectul articolelor pub -

publicat în ziarul „România” din Iaţi, editat de Octavian Goga, la

refugiati romani in Rusia; traversarea Mării Baltice spre Norvegia;

viața de zi cu zi în Cristianja (Oslo an); călătoria în Italia.

Familia Cosma a părăsit Iaţi cândva în ianuarie 1917. O primă etapă a rusului

călătoria a fost pe ruta: Ungheni-Chiţinău. Au făcut călătoria împreună cu Ru SS ian im a G e S și im PR e SS ion S în T he co RR e SP ondence ... n145

5. Vezi corespondența păstrată cu Holdingul Octavian Goga , în Secțiunea Manuscrise din

Biblioteca Academiei Române din Bucureşti.

un grup de deputaţi români ai parlamentului. În gara Chiţinău,

prefectul Poliției țariste, membri ai Consulatului României, ofițer

reprezentând guvernatorul local îi aşteptau. Membrii par-

liamentul au fost îmbarcați pentru Cherson, ceilalți români care aveau „bani puțini”

au fost stabilite temporar într-un sanatoriu evreiesc rechiziționat de ruși

autoritatile. Ce a impresionat-o cel mai mult pe Hortensia Goga în timpul traversării Rusiei

de la sud la nord era că pe peronul fiecărei gări era

„apă fierbinte... Și întotdeauna erau oameni cu un ceainic să-l ia [pentru ceai și]” .

Ea observă că la Chiţinău „viaţa pare suportabilă, dar să nu vină nimeni

aici daca nu au fost contrabandisti, altfel vor pierde tot ce au

într-o săptămână”; în ceea ce privește cazarea ea spune „este o înșelăciune, se întreabă

tu pentru 15 ruble de persoană și casa nu a fost încălzită de trei zile” 6.

În următoarea ei scrisoare, care se pare că a fost trimisă și din Chițināu, dat fiind că

dificultăți materiale cu care se confruntau, într-un oraș suprapopulat, cu un dur
administrație, până la limita haosului, Hortensia scrie: „Nu trimiteți pe nimeni aici
mai, ei ar trebui să meargă direct la Petrograd, care vrea să meargă mai departe și
săracii ar trebui să stea acasă sau ar trebui să se mute într-un oraș mai mic, cum ar fi Roman,
unde viața este suportabilă. Nu sfătuiți oamenii să părăsească țara, altfel vor muri
călător. Ar trebui să vezi situația la consulat, o cameră plină de șomeri
oameni.” Printre alte cunoștințe îl cunoaște pe Vasile Stroescu, cunoscutul
patron al artelor, pe care îl găsește în stări mai puțin favorabile: „Stroescu este sănătos
și mulțumit, așa cum îl cunoști. Nu are nicio grijă și pare că nu este
preocupat de orice, în afară de propria sa persoană.” 7

La 9 februarie 1917, Cosmas se afla deja la Petrograd de o săptămână.
Au ajuns acolo cu trenul pe ruta Bender (Tighina – an) – Odesa. În
portul rusesc de la Marea Neagră, Cosma a rămas câteva zile. Acest
întreruperea a fost cauzată de faptul că Maria și Partenie s-au îmbolnăvit și au fost hos -
pitalizat într-un sanatoriu 8. Când au reluat călătoria, Hortensia a fost
impresionat de monotonia peisajului și de imensitatea pop-ului scăzut -
ulted Russian Field: „Ici și colo câteva case, fabrici, un orășel, un brad
crâng de copaci, apoi din nou un câmp acoperit de zăpadă, mori de vânt, cinci, șase, opt într-una
locul...” 9.

Călătorii noștri au ajuns în orașul de pe râul Neva înainte de ziua Partenie
Cosma a împlinit 80 de ani (născut la 31 ianuarie 1837 conform calenului gregorian -
dar, adică la 30 ianuarie 1917). Le-a fost foarte greu să găsească cazare
in oras. A fost prin bunăvoința unui englez (Waltuck – an), care 146 nmi haid . d R ecin

6. Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, Holding Octavian Goga (denumită în continuare
BAR- FOG), numărul de apel S 11(55)/CDLxxxVIII.

7. BAR- FOG , S 11(56)/CDLxxxVIII.

8. BAR- FOG , S 11(58)/CDLxxxVIII.

9. BAR- FOG , S 11(57)/CDLxxxVIII.

locuiseră în România, ceea ce au reușit, după o noapte petrecută în așteptare camera gării. Hortensia s-a întâlnit cu Constantin Diamandy, ambasador a României la Petrograd, care a sfătuit-o să nu insiste să părăsească Rusia pentru Norvegia, de îndată ce, în ultimele zece zile, marina militară germană a tor - a pedoat 46 de nave, fiind extrem de activ în Marea Baltică 10 . cunoscându-l pe Octavian Eforturile politice ale lui Goga, ambasadorul i-a spus că „nu vede nicio posibilitate - ty în aducerea ardelenilor din Siberia (adică prizonierii români în armata austro-ungară capturată pe frontul de luptă din Galiția – an), deoarece sunt folosiți (de ruși – an) ca muncitori prost plătiți și din moment ce există o lipsa forței de muncă (forța de muncă masculină – an) aici, nu vor fi eliberați” .Hortensia Goga a concluzionat că decizia Rusiei, aliatul nostru, a fost „o nedreptate însă”. În in final, din scrisoare se poate simti un moment de depresie emotionala cand ea scrie: „Sunt înnebunit de toate acestea (poverile cu care s-a confruntat – an), nu știu de ce am plecat, nu stim cu totii de ce ne-am mutat prin tara si putin știți ce vom face de acum înainte... celor de acasă... spuneți-le să fie fericiți au o casă, chiar dacă neîncălzită, și că pot rămâne în ei țara (subliniată în text – an). ” 11

Într-o altă scrisoare scrisă pe o foaie de hârtie care poartă antetul Select Hotel, în Petrograd, str. Ligovskaya 44, duminică (?), cândva la sfârșitul lunii martie 1917 12 , s-au făcut multe referiri la conținutul unui set de copii ale României ziar, apărut la Iaţi, trimis Legaţiei ţării noastre la Petersburg, as precum şi la reacţia cititorilor la conţinutul lor patriotic şi optimist. "Nu am

ți-am scris despre ziar, câtă bucurie ne-a adus, emoțiile eu

m-am simțit citind mai întâi articolele tale, apoi pe cele ale Reginei și apoi <draga noastră> ziare -

pe. Ar trebui să știi că am fost primul care l-a citit, am plâns din cauza scrisorii tale,

la scurt timp după întoarcerea mea din Legație... știți ce 23 de exemplare dintr-un român

jurnalul a însemnat pentru mine și pentru noi toți, după o pauză atât de lungă și a fost atât de departe

din ţara noastră asuprită. nu ar trebui să vă mirați că ochii care au citit

erai neclară și că vocile noastre ne împiedicau să citim totul, doar

câteva rânduri... Dumnezeu să vă protejeze darul și să vă ajute să puteți împărtăși cu noi

bărbaților de pe frontul de luptă tot ceea ce sufletul tău curat dorește să le dea, și

singurul confort pe care îl găsesc acum este ceea ce îmi scrii despre ziarul tău. tu

ai o ocupatie care iti ofera satisfactie in aceste vremuri mizerabile, asa noroc

pentru tine, draga mea. Ce te-ai face fara el? ... Atat de admirabila Regina (Maria Ru SS ian im a G e S and im PR e SS ion S in T he co RR e SP ondence ... n147

10. În ianuarie 1917, Germania decide să lanseze războiul submarin nelimitat conform lui Lucian

Boia, Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări (Bucureşti: Humanitas,

2014), 9.

11. BAR- FOG , S 11(57)/CDLxxxVIII.

12. BAR- FOG , S 11(58)/CDLxxxVIII. La un anumit punct al scrisorii, următoarea remarcă este

a făcut: „Aici (la Petrograd – an) au trecut două zile de când frigul a cedat. ieri se părea

a se topi (zăpada – an), dar a înghețat din nou. Iarna este la fel de lungă ca mai, mai există unul

a mai rămas o lună și jumătate!” Prin urmare, scrisoarea ar fi putut fi scrisă la mijlocul lunii iunie 1917.

– an) este, cum și-a deschis sufletul ca un boboc de trandafir după o ploaie de vară... Știrea -

s-au dat acte, acum sunt la englezi, cei care au trăit

vis-a-vis de Popa Soare (o stradă din București – an). Bietul Părinte le-a citit thor -

aproape, pe rând. Atât de fericit era și oh, cât așteaptă un nou transport” 13 .

Hortensia a încercat să găsească mijloacele pentru a sprijini propaganda pentru români.

unire chiar și în condiția ei dură de imigrant. În aceeași scrisoare, ea a întrebat-o
soț să-l trimită la Waltuck, englezul din Petrograd, prin ai României
Legație în capitala Rusiei, ziarul „România” pentru a populariza o serie
a articolelor din presa engleză. „Englezul vă cere să marcați art.
pe care le considerați potrivite pentru a fi trimise.” Ea îl vedea pe Waltuck ca pe un „om drăguț,
îndrăgostit de România” 14. Pe aceeași direcție de slujire a interesului național,
Hortensia l-a întrebat pe Tavi (Octavian Goga – an): „Ce zici de prizonierii noștri? Săracii
ofițerii vă așteaptă lângă Kiev. Știi cât de nerăbdători așteaptă...
nu li se trimit nicio veste?” 15
Hortensia i-a descris soțului ei rușinea financiară la care ajunsese
la explozia prețurilor de la o zi la alta: „vă puteți imagina cât de cheltuiți -
viața în Petrograd a fost. Imaginați-vă că noi, care am plecat să trăim ieftin în Italia, să ne oprim
în cel mai scump oraș din Europa. Cred că nu există exagerare în ceea ce
se spune despre prețuri aici. Există de toate, în afară de pâine și zahăr, dar cum
sunt scumpe! Știi că nu am lăsat bogați, dar acum este o mare gaură
buzunarul nostru și călătoria și-a dublat prețul. Ce putem face? Trebuie să ne mișcăm
pe. Nu putem rămâne aici și cine știe cine mai va veni (o excepție
intuiție bazată pe haosul generat de debarcarea țarului din cap
a statului rus în februarie 1917, care a facilitat Revoluția bolșevică
din octombrie/noiembrie 1917 – an)” 16. Având în vedere această situație financiară, ea a cerut
Octavian Goga să intervină pentru a i se trimite pensia tatălui ei pentru anul 1916,
prin Take Ionescu, printr-un cec la Credit Lyonnais. 17 148 nmi haid . d R ecin

13. BAR- CATA.

14. BAR- CATA

15. BAR- CATA . Este primul grup de români ardeleni care au căzut prizonieri la ruși

frontul de luptă din Galiţia, primit la Iaţi la 8 iunie 1917. Erau 1 500 de ofiţeri şi

militari, sub conducerea lui Victor Deleu, care va depune jurământ pentru România și pentru

ideal of uniting all Romanians into one state, according to ștefan Pascu Marea Adunare NaWunăXZYoională

de la Alba Iulia încununarea ideii, a tendinWunăXZYoelor și a luptelor de unitate a poporului roman (Cluj

Napoca: Ed. Universității „Babeţ-Bolyai" din Cluj, 1968), 276.

16. BAR- FOG , call number S 11(58)/CDLxxxVIII.

17. BAR- FOG . Hortensia Goga did not know that the " Albina" Bank in Sibiu was forced to stop

making payments to its clerks from Romania in 1915-1916. In December 1918, this decision

imposed by the Austro-Hungarian state was reassessed. See the National Archives – the

Sibiu County Office, Fond Banca Albina , volume xx, year 1916, Conclus nr. 1/157, 15/171;

volumul xxI, anul 1918, Conclus nr. 205, 220; Arhivele Naționale – Oficiul Județean Brațov,

Fond 145 parcela 49-52, dosar 52, an 1918, ff. 114-116.

La Legaţia României la Petrograd, Hortensia l-a întâlnit pe George Enescu, care

a susținut un spectacol cântând lucrări din Beethoven, Grieg și alte cântece românești.

Ea l-a cunoscut și pe Crețianu – Ambasadorul României la Madrid. Sunt oferite date

despre persoane interesante din emigrația românească (de exemplu, despre Henegariu

a lui Lancrăm – tipografist și zincograf, sau despre Vasile Vasilievici Janorosky

de Chiţinău), consideraţi a fi patrioţi dispuşi să susţină cauza naţională.

Societatea rusă din acel moment este radiografiată și descrisă cu pierc -

ochi buni și mult talent, fiind plasat undeva între realitate și mare -

otry. Pe un fundal de „pace relativă, toată lumea așteaptă să vadă unde

Germanii vor încerca să spargă frontul. Suntem fără muniție și marin. Ei

(revoluționarii – an) l-au ucis pe amiralul la kronstadt, pe ofițerii la Sevastopol.

Wessolkine s-a baricadat și încă ține. L-au dezgropat pe Rasputin

pentru a se asigura că era mort și sub barbă au găsit o mică icoană de la Alex

(andra) Feodorovna (soția țarului Nicolae al II-lea) semnat de toate prințesele

(fiicele țarinei – an). Se pare că au găsit scrisori extrem de com -

promițătoare pentru țarina și nimeni nu știe ce vor face oamenii când vor

enervează-te din nou.” 18

Într-un răspuns la una dintre scrisorile lui Octavian Goga, Hortensia a scris, în același

lungă epistolă trimisă de la Hotel Select, încurajându-l în activitatea sa patriotică

desfăşura la Iaţi: „Parcă ai îmbătrânit, draga mea. tu mă faci

strigăt. Nu renunța, Vic (unul dintre numele pe care le-a folosit pentru Octavian Goga – an), nu

renunță, salvează-mă o mică parte din copilul tău și vei vedea cum va lumina

pacea și mulțumirea se vor descoperi din nou” 19 .

Nu ştim exact când a plecat familia Partenie Cosma din Petrograd şi

Rusia să călătorească spre Norvegia. Au fost păstrate cinci cărți poștale. Au fost trimiși

la Iaţi din trei oraşe scandinave. Prima este Haparanda 20, un port

în extremul est al Mării Baltice, un punct de graniță între Suedia și

Teritoriu finlandez, la acea vreme o parte a Rusiei țariste. Se poate deci deduce

că călătoria de la Petrograd la Haparanda se făcea cu barca. Hammerfest 21 este un

oraș-port situat într-unul dintre fiordurile nordice ale Norvegiei. Din acest punct,

la 24 aprilie 1917, Cosmas a călătorit cu un „tren special către Bergen” 22 unde au

s-ar îmbarca pentru kristianja (Oslo – an). Din capitala Norvegiei, Hortensia

a făcut următoarea remarcă pe o carte poștală: „ar trebui să vezi aici ce oameni drăguți

sunt și ce viață ordonată trăiesc. Dacă... ei și vecinii lor se alătură im a G e S a Ru SS ian și im PR e SS ion S în T he co RR e SP ondența ... n149

18. BAR- CATA

19. BAR- CATA

20. BAR- FOG , S 11(63)/CDLxxxVIII. Aici, Hortensia a scris: „Am trecut de vamă, stânci și

ape. Încă o graniță între noi”.

21. BAR- FOG , S 11(64)/CDLxxxVIII. Textul spune: „Acum mi s-a spus că plecăm în seara asta la 21:00”.

22. BAR- FOG , S 11(62)/CDLxxxVIII.

alianță (țările scandinave au fost neutre – an), vor trebui să fie pe partea noastră (cu Antanta – an)” 23. Într-o altă scrisoare trimisă de la kristianja, urs - cu ştampila de sosire a poştei la Iaşi la 3 iunie 1917, Octavian Goga păstrează la curent cu avatarurile călătoriei spre vest făcute de familia sa socrul: „Noi nu am plecat aseară (în Anglia – an), nu știm de ce, se pare că se vorbea prea mult în oraș. Italienii (pasageri – an) am avut o petrecere și acum toată lumea știe că pleacă o navă pe mare. Vom fi escortă - eliberați de torpiloare... toți aliații își repatriază supușii. Nu mai suntem refugiati, ci emigranti. La Londra și Paris voi aștepta veștile tale, nu uită de asta...” 24

În toamna anului 1917, familia Cosma a ajuns în Italia. Având în vedere vârsta lui (80 ani), Partenie Cosma și soția sa au suportat destul de bine călătoria lungă și obositoare făcute în timp de război. Se pare că călătoria din Norvegia până în Italia a fost făcută Londra și Paris 25 .

* *

*

Etapa italiană în emigrarea familiei lui Partenie Cosma cuprinde mult mai mult detalii în corespondenţa dintre Hortensia şi Octavian Goga. În afară de faptul că acoperă o perioadă mult mai largă de timp (vara anului 1917 – vara lui 1919), problemele cu care se confruntau românii din Italia, atât prizonierii în fosta armată austro-ungară şi refugiaţii din regatul de România Unită, sunt complexe, într-o continuă schimbare, având soluții surprinzătoare

țiuni. Detaliile acestei corespondențe și plasarea ei în contextul
evoluţia vieţii politice şi diplomatice a Antantei şi a Europei la
acel timp va face obiectul unui alt studiu. 150 nmi haid . d R ecin

23. BAR- FOG , S 11(65)/CDLxxxVIII.

24. BAR- FOG , S 11(66)/CDLxxxVIII.

25. BAR- FOG , S 11(69)/CDLxxxVIII. O scrisoare de la Paris, cu antetul Majesticului
Hotel, trimis lui Octavian Goga în România prin „noul ministru de externe”.

abstract

Sfârșitul Marelui Război, căderea fronturilor de război și prăbușirea
a imperiilor multinaţionale au fost însoţite de o serie de violente
proteste anarhice, mișcări politice sau sociale, jafuri, crime,
etc., care mai târziu, în perioada interbelică, va da naștere așa-cal -
a condus „violența paramilitară” . La sfârşitul războiului, în contextul
căderea monarhiei austro-ungare, românii din
Transilvania și Banatul au experimentat direct sentimentul de imperialism
prăbușirea și sfârșitul inegalităților, sentimente care s-au evidențiat prin
gh numeroase memorii. De-a lungul anilor războiului, lipsa de
rechizițiile, foametea, lipsurile de tot felul au demoralizat
populaţiei, căreia sfârşitul conflictului militar i-a adus pro-
misiunea unui viitor mai bun. Entuziasmul populației s-a transformat curând
într-un lung șir de violență și devastare, incendierea celui potrivit -
legăturile nobilelor familii maghiare, urmate de cele mai odioase cri -
mes care vizau în principal notarii și jandarmii locali, care au fost văzuți
ca simboluri ale fostului regim. Din această perspectivă, acest articol
reprezintă o scurtă introducere într-un subiect mai puțin dezbătut în limba română

istoriografia, cea a „violenței revoluționare”, atmosfera tensionată -

sferă în Transilvania și Banat în toamna și iarna anului 1918,

în timp ce încercam să capteze formele acestor demoni anarhici și violenti -

straţii, precum şi evoluţia lor până la formarea noului

organizaţiile statului român.

Cuvinte cheie

Transilvania, Banat, 1918, memorii, violență revoluționară, anarhie TRnSylvania și BanaT în The

toamna și iarna anului 1918

„Violența revoluționară”, așa cum este reflectată în memorii

mi H ai - oc T a V ian Gr oza

PENTRU Europa CENTRALA si de Sud-Est anul 1918 a reprezentat anul al

marile prăbușiri, adică dezintegrarea imperiilor multinaționale, dar ea

a fost şi anul marilor împliniri: pe ruinele imperiilor moribunde

au fost fondate noi state naționale, noi formațiuni și organisme politice

(Cehoslovacia, domnia sârbo-croato-slovenă, Polonia, Austria, Ungaria și

România). În majoritatea cazurilor, apariţia statelor naţionale a fost

precedată de un val de violențe care a marcat evoluția viitoare a noilor state,

precum şi relaţiile dintre ei. S-a explicat această manifestare agresivă

de diverşi specialişti prin absenţa unui aparat de stat funcţional la

sfârşitul Primului Război Mondial şi prin violenţa acumulată în timpul

desfăşurarea conflictului 1. Luând ca punct de plecare aceste consideraţii

cu valoare constatatoare, cercetarea noastra isi propune sa contureze, din perspectiva

istoria culturală, formele de manifestare violentă specifice românilor

trăind în Transilvania şi Banat în contextul izbucnirii revoluţiei

în întreg Imperiul Austro-Ungar, pentru a construi o tipologie a acestor reacții violente.

(violența soldaților, violența populară), având ca principal documentar

sursă un număr mare de texte memorialiste identificate în colecțiile dedi -

catate în memoria războiului sau în paginile diferitelor monografii locale

ilustrând mărturiile participanților direcți la evenimentele menționate mai sus.

Prăbușirea fronturilor, dezintegrarea armatei și a austro-ului.

Monarhia maghiară, vidul de putere creat, precum și mizeriile tuturor

tipurile, nemulțumirile, frustrările acumulate în cei patru ani de război

au constituit cauzele majore ale focarului violent din toamna si iarna

a anului 1918, la toate acestea fiind adăugată puternica epidemie de gripă spaniolă,

care în multe teritorii a provocat mai multe victime decât războiul în sine. Chiar dacă

istoriografia românească a atribuit evenimentelor care au însoțit declinul

a termenilor monarhiei austro-ungare precum „mișcări revoluționare”,

„revolte” , „răzvrătiri” , „revoluție” sau „acțiuni revoluționare” 2, memoria colectivă

ory a etichetat incidentele din toamna si iarna anului 1918 din

Transilvania și Banatul ca „revoluție”, aceasta fiind concepția contemporană

despre evenimentele care se devoluau, „[...] după canoanele impuse de un secu -

lar istorie” 3. Personal, avem tendința de a alege termenul de „revoluție” , dacă luăm în 152 nmi hai - oc T avian GR oza

1. Pentru o analiză a comportamentului violent în contextul prăbușirii marilor imperii la

sfârșitul Primului Război Mondial, vezi: Aviel Roshwald, Etnic Nationalism and The Fall of Empires: Central

Europa, Rusia și Orientul Mijlociu (1914-1923) (Londra: Routledge, 2005); Robert Gerwarth,

„Contrarevoluția din Europa Centrală. Violența paramilitară în Germania, Austria și

Ungaria după Marele Război”, Past and Present 200 (2008): 175-209; Robert Gerwarth, John

Horne, „Paramilitarismul în Europa după Marele Război. O introducere”, în Război în pace.

Violența paramilitară în Europa, după Marele Război, ed. Robert Gerwarth (John Horne: Oxford,

2012).

2. Eugenia Bârlea, Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial (Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2004), 261-266 (in continuare Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial).

cont de faptul că la scurt timp după mişcările din toamna şi iarna ale
anul 1918 a avut loc o transformare fundamentală în cadrul structurii puterii în
Transilvania și Banat, vechile autorități austro-ungare fiind forțat
prinsi si obligati sa-si depuna mandatul, inlocuindu-se lipsa de putere
de noile organisme naţionale româneşti (consiliile şi gărzile naţionale).
Potrivit opiniei celebrului istoric francez Michel Vovelle, cu -
în fiecare revoluție democratică, în prima ei fază se pot distinge două
niveluri de manifestare a spiritului revoluţionar: nivelul popular, care este a
țărănimea, violentă, și elitistul, nivel politic 4. În ceea ce privește popularul,
nivel violent, asupra căruia ne propunem să insistăm în demersul nostru, trebuie să aducem
în lumina reflectoarelor comportamentele arhaice barbare, care au dispărut din Europa
spațiu și care ne amintesc de violentele revolte medievale împotriva autorităților sau
seniorii puternici. În cazul Transilvaniei şi Banatului, manifestările
marcat în prima fază a revoluției, începând cu octombrie și în timpul
întreaga lună noiembrie 1918, au fost caracterizate de violență, anarhie, crime
și au fost favorizate de lipsa de autoritate cauzată de căderea Austro-
aparatul de stat maghiar. Motivațiile acestor manifestări au fost de eco-
natură nomică (scăderea productivității, recoltele slabe, diminuarea
salarii, deprecierea monedei), de politică (dezintegrarea
monarhie dualistă), militară (prăbușirea fronturilor, declinul Austro-
Armata maghiară și întoarcerea soldaților), social (criza alimentară, îmbogățiți
oameni de război), medical (epidemia de gripă spaniolă) și ideologic

natura (avansul ideilor bolşevice) 5. Aceste realităţi sunt subliniate de către

texte memorialiste analizate în cercetarea noastră: „revoluția începuse, ca a

consecință a mizeriei generale a țării noastre și, de asemenea, a înfrângerilor suf -

rănit de armata austro-ungară pe toate fronturile” 6. TR an S ylvania şi Ba na T în T he au T umnand Win T e R din 1918 n153

3. Valeriu Leu, Carmen Albert, Ban în memorii „maroon” și istoria ignorată (1914-

1919) (Secția rezidențială: Muzeul de istorie la Comunitatea Evreiască Caraș-Severin, 1995), 62, 93.

4. Michel Vovelle, Mentalitatea revoluționară. Societate și mentalități sub Revoluția Franceză

(Paris: Messidor, Éditions socials, 1985), 19; deşi Michel Vovelle este cunoscut drept marxist

and one of the French Communist Party’s last prominent intellectuals, his theory can be applied

to the Romanian history, where all revolutionary events are accompanied by this popular, vio -

lent plan (for more details see: Florin Constantiniu, O istorie sinceră a poporului roman

(Bucharest: Editura Univers Enciclopedic, 2011), 202.

5. Alan John Percivale Taylor, Monarhia habsburgică (1809-1918). O istorie a Imperiului Habsburgic

şi a Austro-Ungariei (Bucharest: Editura Allfa, 2000), 209; Jean Bérenger, Istoria Imperiului

Habsburgilor (1273-1918) , (Bucharest: Editura Universitas, 2000), 497 (hereinafter Istoria

Imperiului Habsburgilor).

6. Eftimie Gherman, “Memorii” in Marele Război în memoria bănățeană (1914-1919) , eds.Valeriu

Leu, Nicolae Bocșan și Mihaela Bedecean, vol. III (Cluj-Napoca: Presa Universitară

Clujeană/Centrul de Studii Transilvane, 2015), 156 (în continuare Marele Război în memoria

bănățeană).

În Transilvania și Banat, în contextul nemulțumirilor generate de

războiul, a numeroaselor rechiziții și împrumuturi de război, a inegalităților comise de

autorităților locale, precum și a tratamentului discriminatoriu suferit de familie.

Ilie ale celor care luptau pe front, la mijlocul lui octombrie 1918 printre

populaţia agitaţia începuse deja să se răspândească, primul care s-a exprimat

nemulțumirea lor fiind soldații, cei care au fost și cei mai afectați de
disperarea războiului 7. Războiul, regimul politic și guvernarea impe -
armata reală a devenit responsabilă pentru pustiirea că toată populația a fost su -
ferind din, în timp ce soldații, până atunci loiali, nu mai erau dispuși să sprijine
un regim care i-a adus la o asemenea catastrofă, provocând numeroși oameni
și pierderi materiale 8.

Prima formă de manifestare violentă aparținând soldaților și identificată
de textele memorialiste a fost ilustrată prin refuzul de a se supune militarilor
comenzi şi prin degradarea simbolică a ofiţerilor superiori: „[...] acolo
erau soldați cu care aveau o ciudată predilecție de a se distra
degradarea ofiţerilor pe care i-au întâlnit pe stradă. Și-au spulberat stelele și
rozetă și i-a prins însetat sub pantofii zgâriați” 9. Acesta a fost unul dintre cei
forme de răzbunare prin care „au exprimat poate toată tristeţea celor
ani de război plini de suferințe” 10 , împotriva celor care i-au luat în timpul
război și i-a obligat să se sacrifice pentru o cauză străină. „Stelele” și
„rozeta” reprezenta simbolurile armatei imperiale, simpla lor expunere
generând furia soldaților, ilustrativă fiind mărturia căpitanului Traian
Popa de la Regimentul 64 Infanterie, Orăţtie: „[...] un vehicul în care se afla
un general în uniformă a fost oprit [...] și cum i-a suflat șapca din cap
după ce a fost lovit de aceşti oameni. Am înțeles imediat motivul, bietul
generalul, kaiser adevărat, mai avea cocarda imperială la șapcă” 11 .

Refuzul de a se supune cerințelor militare și degradarea ofi -
Cererii au fost însoţiţi de distrugerea stocurilor de către regimente şi de sol -
întoarcerea morților acasă. Același căpitan, Traian Popa, a povestit următorul episod:
„[…] la ușă ne-am întâlnit cu un țigan, scuzați-mă, un rom, de acum înainte […] îmbrăcat

varf, top in uniforma de pace, cu pantalonii inchisi in picioare, cu yel -154 nmi hai - oc T avian GR oza

7. Stéphane Audoin-Rouzeau și Annette Becker, Războiul redescoperit (1914-1918) , trad.

Cristina Popescu și Elena-Tudora Duță (București: Editura Corint, 2014), 65.

8. Jean Bérenger, Istoria Imperiului Habsburgilor , 499.

9. N. Linţia, "O generaţie privilegiată. Modestă contribuţie la cea mai luminoasă pagină din

istoria neamului nostru. Unirea cea Mare 1918" , in Marele Război în memoria bănățeană ,

III, 368.

10. N. Linţia, O generaţie privilegiată .

11. Traian Popa, "Revoluţia din 1918 la Viena" , in Senatul Militar Român Central al Ofițerilor şi

Soldaților din Viena (31 octombrie-27 noiembrie 1918) , edition, notes and introductory study

by Mihai-Octavian Groza (Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2015), 81.

low-black chord at feather and with the weaving in vitez-kötes at the pock -

ets, on the head the terrible csako , and on his back a packed haversack. We

called him on the carpet, flattering him how handsome he was and asking

el de unde a avut efectele și încotro mergea. Este revolu -

Domnule, știți ce este o revoluție? Nu avem nici un împărat

mai mult, nu avem guvern și suntem liberi. Efectele pe care le avem

găsite în stocurile în care am spart. De patru ani te îmbraci...

ing ne petice și murdar și stocurile au fost mereu pline" 12 .

Textele memorialiste descriu și imaginea trenurilor aglomerate care transportă -

au portat soldații în drum spre casă, drumul de întoarcere fiind un adevărat spectacol

constând în acte de vandalism, violență verbală și manifestări obscene, cel

mărturia lui Lucian Blaga fiind mai mult decât ilustrativă:

„După câteva minute, trenul a fost atacat de soldații care au sosit

în acel moment din faţă, echipate cu toate lucrurile lor. țipând

putea fi auzit în toate limbile monarhiei. Se putea auzi

în special exclamația maghiară: Viva Republica Maghiară ! The

se multiplicau ecourile foamei de libertate, cu accente abrupte

trecerea de la un antrenor la altul. Trenul a plecat în cele din urmă, încordat

sub greutatea unui fragment de front căzut […] din care s-au trezit soldații

vuietul puternic al nopții și s-au întors încet în rolul lor de liber -

dom protagonisti. Trageau de la ferestre, la fel ca și cum se jucau,

având un obiectiv aleatoriu, în aer sau în tabără. Prin stații,

ochiul a observat, din ritmul trenului, stocuri devastate […] în

antrenor ne sufocam în mulțimea care nu voia să se îndepărteze.

Soldații, fixați pe locurile lor, urinau pe fereastră, glumând

din punct de vedere balistic” 13 .

Odată întors acasă și devenind conștienți de situația familiilor lor, în majoritatea lor

dintre cazuri, sărăciți de numeroasele rechiziții de război, soldații con -

s-au înfruntat cu simbolismul care evoca fostul imperiu și cu acesta

reprezentanți politici și militari 14: „[…] cei care s-au întors acasă și au com -

Mijlocit la jefuire, fiind încă în garnizoană a venit înarmat cu pistoale, grenade

și chiar mitralierele, devastând toate în timpul călătoriei lor cu trenul, jefuiesc -

ing trains and merchandise coaches. The approach of the soldiers spread horror TR a n S y l v a n i a a n d Ba n a T i n T h e au T u m n a n d Wi n T e R o f 1918 n155

12. Traian Popa, Revoluţia din 1918, 92.

13. Lucian Blaga, Hronicul şi cântecul vârstelor , ed. Dorli Blaga (Bucharest: Editura Humanitas,

2012) 233-235 (hereinafter Hronicul şi cântecul vârstelor).

14. Valeriu Leu, Nicolae Bocșan and Mihaela Bedecean, “Memorialiști români din Banat despre

Marele Război” , in Marele Război în memoria bănățeană, volume III, 80.

through the villages they arrived in. They scared in particular the boyars’ courts

and last but not the least, they also scared the notaries and the other employees” 15 .

Izbucnirea revoluţiei în toamna anului 1918, întoarcerea soldaţilor din

fronturile militare, inmuiate in timpul evolutiei razboiului si radicalizate de lor

situația familiilor sărace, a dat naștere unor manifestări revoluționare violente, spe -

cific la violenţa tradiţională populară. Din cauza unui fenomen de contagiune mentală

ție, evenimentele s-au petrecut destul de similar de la o zonă la alta, dintr-un local -

itate cu alta, scenele variind ușor. De fapt, vorbim despre un conflict al

populația cu autoritățile locale și cu toți oamenii bogați ai satelor,

de la moșieri la țărani bogați, victimele fiind în primul rând notarii rurali

(considerați ca responsabili pentru rechiziții), jandarmii și terenul -

și, în unele cazuri, maeștrii care aparțineau comisiilor de cerințe

cțiuni 16 .

În desfăşurarea evenimentelor, episcopul de Oradea, Roman Ciorogariu,

a subliniat rolul activ al femeilor, care, ca urmare a dorinței lor de a se răzbuna

împotriva celor care le-au provocat situații neplăcute în timpul războiului, le-au incitat

soții s-au întors odată de pe front la violență: „[…] aici rolul major în

aceste acte de răzbunare au fost asumate de femei care s-au plâns în fața lor

soții s-au întors de pe front despre inegalitățile suferite în lipsa lor.

Și acești bărbați, furioși din cauza a ceea ce au auzit de la soțiile lor, au fost încercați...

ing să-i capteze pe cei care făcuseră inegalitățile” 17 .

Simbolurile imperiale, făcute vizibile în locuri publice sau pe frontoanele

cele mai importante instituţii ale statului, au fost primele care au întâmpinat furia populară, acestea

fiind distruse sau incinerate 18 , ilustrative fiind indicaţiile bănăţeanului

Pavel Jumanca, care în amintirile sale a scris următoarele: „[…] statuia lui

împăratul Franz Josef I, situat la marginea parcului a fost realizat în bronz și

nu a putut fi deteriorat. A fost, totuși, stropit cu lut și gunoi, dar asta

a rămas neîntrerupt […] copii și tineri din toate categoriile sociale

a adus lianți, le-a înlănțuit la gâtul statuii și l-a susținut în față,

chipul din bronz al bătrânului imbecil care a domnit asupra monarului austriac -

chy from disaster to disaster until its total disintegration” 19 .

The violent acts continued with the regain of the confiscated goods by the army,

with the attacks on the food stocks that were under the authority of the notaries,

these exerting a great fascination since so many aliments were deposited there. As

15. ***, “Jafuri și distrugeri” , Unirea 69 year xxVIII (9 noiembrie 1918) 3.

16. E. Bârlea, Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial , 266-273.

17. Roman Ciorogariu, Zile trăite (Oradea: Tipografia Diecezană, 1926), 157.

18. Andreea Dăncilă Ineoan, “Memoria războiului și a revoluţiei în Bistriţa-Năsăud” , in Primul

Război Mondial. Perspectivă istorică şi istoriografică , eds. I. Bolovan, Gh. Cojocaru, O. M.

Tămaș, (Cluj-Napoca: Centrul de Studii Transilvane/Presa Universitară Clujeană, 2015), 507

(hereinafter “Memoria războiului și a revoluţiei în Bistriţa-Năsăud”).

19. Marele Război în memoria bănățeană, volume II, Memoriile lui Pavel Jumanca , 626.

such, the revolutionary actions began with the assaults against the notaries, the

inhabitants of the villages and of the communes asking for a division of the ali -

ments, for the opening of the cereal crops deposits, and also for them to respond

for the distribution of the war aids, then continued with the robberies, the mal -

treating of the public officials, their relegation and rarely with their killing, even

dacă nu toţi notarii s-ar fi comportat ca nişte fiare în vreme de război 20 . În ce privință

violențele îndreptate împotriva notarilor, a scris Nicolae Badiu, în amintirile sale

următoarele rânduri:

„[…] trăgeau de la ferestre așa, fără să știe.

Poate că aceasta a fost o izbucnire a energiilor acumulate în acest tip de

temperament feroce și sălbatic […] era un singur cuvânt pe buzele lui

toţi: Notaroţ! Dar ce au avut împotriva notarului? Faptul că

acest oficial din sate a reprezentat tot cancerul maghiar a venit

împotriva capetelor românilor şi sârbilor. El a executat ordinele care

veneau din teribila Tisza Pista, a arătat compasiune pentru femei,

a cerut cele necesare armatei, a notat pe cei care aveau

să se înscrie și în cele din urmă, fălmântășul celor care aveau

dreptul de a sta acasă depindea de el. Iar notarii, în marele lor

maghiarii majoritari, în aroganța lor oarbă, nu au respectat aceste atribuții.

butii cu demnitate. Toate păcatele guvernelor maghiare au fost plătite

de aceşti funcţionari cu capul lor” 21 .

O altă categorie împotriva căreia era îndreptată furia sătenilor era reprezentată

de jandarmii care, în contextul decăderii autorității centrale, au scăpat

în marea lor majoritate înainte de a fi atacați 22 : „[…] jandarmii care au apărut

au fost ușor dezarmați. Au venit mai mulți oameni în jurul lor, ca să spun, să explice

le-a situatia si, la un semn, si-au pus mainile pe brate si dupa a

luptă scurtă, jandarmii nu mai erau. Au fost patetici în evadarea lor

fără braţe, cu capul descoperit” 23 .

Acțiunile revoluționare au continuat cu atacul și devastarea

proprietăți de teren mari, care au ca rezultat maltratarea și uciderea proprietarilor, în

ce privește această fază memoriile care oferă sute, dacă nu mii de examene -

ples. În ultimele zile ale lunii octombrie 1918, sătenii au atacat

domeniul marilor latifundiari (atat maghiari cat si romani) si i-au jefuit.

Dacă ar fi să ne referim la această fază, Nicolae Schiau din Daia, a menționat fol -TR an S ylvania și Ba na T în T he au T umnand Win T e R din 1918 n157

20. E. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 267-270.

21. N. Badiu, „ Aduceri aminte” , în Marele Război în memoria bănățeană , vol. I, 147.

22. E. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 271.

23. David Prodan, Memorii , text îngrijit și adnotat, cu prefață de Aurel Răduțiu (București: Editura Enciclopedică, 1993), 34 (în continuare Memorii).

aspecte joase despre atacul asupra conacului aparținând moșierului kristof Pongracz:

„[…] tatăl meu a luat carul cu boi și ne-am îndreptat spre Valea Oii, unde gărzi constituite pe timpul nopţii cu armamentul de pe front prins proprietarii. Hambarele și stocurile ardeau. Jumătate din sat era acolo, fiecare persoană lua ceea ce putea fi luat. Am luat grinzi pe care după ani și ani am folosit-o pentru construcția noului fân. În diferite părți ardeau focuri mari; viţeii erau prăjiţi. The conacul din Curte a fost devastat de cei din Mândra (o parte din satul). Era mai mic... Se spune că, în furia lor, și sătenii a luat șervețele copilului administratorului conacului, un așa-zis zall” 24 .

Atacul împotriva conacului nobiliar și împotriva pământurilor a fost însoțit afectate de jafurile și umilirea publică a proprietarilor de către revoluție. populație ționară, istoricul David Prodan oferind un astfel de exemplu:

„[…] autoritățile din sat erau doar notarul și jandarmii, în timp ce moşierul Barcsay Gabor, din marea familie Barcsay că şi el a dat un Prinț […] nu l-au ucis pe Barcsay pentru că l-au considerat un om bun, care nu a maltratat pe nimeni, care nu a făcut rău nimănui, că nu a făcut o inegalitate […] a fost tocmai în momentul în care oamenii veneau de la biserică. Ținând cont de faptul că și aici a început

devastarea, au atacat curtea, au început soarta [...] bătrânii
Barcsay, stând pe un fotoliu, a trebuit să privească cu ochii lui dezastrul
[...] nu a rămas mult timp, un țăran l-a apostrofat: „stai în picioare
sus acum, vrei, pentru că ai rămas destul, e timpul să rămân și eu' .
Și a dus fotoliul de la nobil. După ce am avut balul de absolvire -
înţeles că le va plăti o sumă frumoasă de bani, doi ţărani l-au pus pe el
trăsura plină cu paie, l-a acoperit cu o haină de oaie și a plecat
împreună cu Vinț. Sărac de el, se sufoca sub haina de oaie,
dar era mai bine asa. Pe drum ţăranii s-au oprit de două ori: «noi
nu merge mai departe dacă nu ne plăteşti». Și trebuia să promită că el
ar face așa” 25 .

Este important de menționat faptul că aceste acte de violență și devastare
nu i-a exclus pe români, în special pe maeștrii care au luat parte la
comisiilor de recrutare sau rechizitie. Croppers, chilipiruri, propriul -158 nmi hai - oc T avian GR oza

24. Gheorghe Bica, Daia Română. Pagini de istorie și civilizație țărănească (Sebeș: Editura Emma Cărți, 2011), 306.

25. D. Prodan, Memorii , 33-34.

legăturile băncilor româneşti sau ale celor două biserici româneşti au fost devastate şi
jefuit: „[...] în sat crime, românii – ei împotriva lor – au dat foc și
răspândi ura umană. De la Progor a venit vestea: notarul a fost ucis. La
Moldova-Veche a fost ucis acelaşi notar, la Sasca Montană, importantul şi
om pașnic, Mica Paul, a fost ucis de un român, la Potac aceeași cruzime cu
incendierea casei stăpânului, cadavrul neîngropat aflându-se în casă
și alte nenumărate bestialități ale ființei animal-umane în revoluție” 26 .

Acest comportament violent al populaţiei a dus de multe ori la sfera a

haiducie modernă care justifica lipsurile de la ardeleanul românesc

şi satele bănăţene, dar şi sentimentul de a forţa un timp de egalitate socială 27 .

Caracteristic momentelor înnorate, atacurilor, jafurilor, devastărilor

iar infracțiunile au fost însoțite de distrugerea documentelor de arhivă,

în cazul satelor și comunelor fiind distruse și o parte din docu -

situate în centrele notariale și în primării, inclusiv școala

registrele şi registrele de stare civilă 28 . Lipsa de autoritate, creată de

fiind prins sau fiind obligat să abandoneze funcţia de către austro-ungar

autorităţilor, a fost favorabil pentru „oamenii curajoşi de după război", ocazia

elemente tuniste din marginea societății care instalau în primul rând 29 , reli -

capabile fiind exemplele date de Lucian Blaga, care, în amintirile sale, amintește -

s-au ridicat jaful la case, la beciuri si la depozitele apartinand

comunitatea săsească din Sebeţ prin astfel de elemente:

„[…] coborând în beciuri fără fund, au băut mai departe, înăuntru

depravarea beţiei, carabinele aproape că o tuşeau

sus în butoaiele de viță de vie. Vița gâlgâia, inundând botul de nisip -

Tom de pivnițe […] și acolo veneau oamenii cu mașina lor -

riages, ca într-o zi de târg şi scăpărând fără oprire, au încărcat aproape

tot ce era de luat din beciuri, ei au golit bercarea, ei

a golit cele zece camere de belşug ale neguţătorului. Odată ce din ce

se mișca, nu a rămas nimic, oamenii au început să ia victoria -

dows, uși, aragaz și podele" 30 .

După părerea Eugeniei Bârlea, unul dintre cele mai importante cadre

căci izbucnirea jafurilor erau piețele, care însumau hun -

dreds of people coming from many localities, discontent people, quarrelling ones, TR a n S y l v a n i a a n d Ba n a T i n T h e au T u m n a n d Wi n T e R o f 1918 n159

26. Mihai Gropșianu, “Revoluţia anului 1918 din Oraviţa-Caraș. Proclamaţia reîntregirei naţiunii
române. Oraviţa, la 4 noiembrie 1918” , in Marele Război în memoria bănățeană , vol. III, 194.
27. Andreea Dăncilă Ineoan, “Memoria războiului și a revoluţiei în Bistriţa-Năsăud” , 508.
28. E. Bârlea, Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial , 275.
29. E. Bârlea, Perspectiva, 275.
30. Lucian Blaga, Hronicul şi cântecul vârstelor , 237-238.

ready to follow the suggestion and the example of other revolted villages, to rally
la primul impuls de jaf. În atmosfera tensionată a toamnei
ale anului 1918, piețele reprezentau adevărate butoaie de pulbere, în timp ce cus -
consumul obișnuit de alcool, în mod regulat cu această ocazie, chibritul aprins. Ea
aici se coagulau mulțimile, acestea devenind pline de speranță în ceea ce privește forța
a numărului lor și a dreptății lor, aici a fost transpusă o masă amorfă -
formându-se într-o comunitate cu o aspirație unică, intervenția de
forţele care conduc de multe ori la adevărate băi de sânge 31 .

Tensiunile acumulate în timpul războiului, jafurile, tot felul de violențe -
lent și, de asemenea, epidemiile puternice ale izbucnirii gripei spaniole din toamna anului 1918.
„Asta bântuia cu furie peste tot, făcând secera milioane de victime ca ciuma
din vechime” 32 , a generat o serie de practici, sub semnul supersti -
ție și incertitudine, abateri care aminteau de perioada medievală. Pentru examen -
ple, în localitatea Cut, moșie a Arhiepiscopiei Greco-Catolice de Alba și
Făgăraţ, s-a înregistrat următorul episod:

„În starea de dezordine fizică, provocată de un război distructiv s-a finalizat curând
și prin pierderile dureroase ale membrilor atâtor familii, Cut nu a fost decât -
ed în această perioadă de orice eveniment de rătăcire temporară a dreptei judecate.
A fost cazul unei bătrâne, socotită a fi o fantomă și care a adus

epidemiile de gripă spaniolă din sat. Rătăcirea minților

s-a materializat curând, având în vedere exhumarea și arderea respectului

persoană moartă ca fiind necesară. În consecință, într-o zi înnorată, un grup de

sătenii au început să exhumeze și să incinereze cadavrul persoanei. Revoluția -

statul tionar, cu autoritatea comunala suspendata, nu a facut posibil

sosirea în acel loc a cuiva capabil să vadă nebunia care era devolta -

ing. Preotul, rudele femeii moarte sau alte persoane lucide au făcut-o

nu au curajul să se apropie, convins de faptul că starea de

evenimentele erau de o asemenea natură încât nu se putea aștepta la altceva decât violent

confruntări care ar lărgi şi mai mult sfera suferinţelor" 33 .

Memorialistul a reținut un alt tip de violență, violența fostului

Autoritățile politice și administrative austro-ungare care s-au confruntat cu populația

violente mari cu acte de agresiune, cel mai cunoscut caz fiind cel

consumat în localitatea Beliţ, proprietatea familiei Urmanczy. In aceasta localitate

exista o institutie forestiera, unde in timpul razboiului, forta de munca era asigurata de 160 nmi hai - oc
T avian GR oza

31. E. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 275-277.

32. Ioan David, " Amintiri fugare din toamna anului 1918 (însemnările unui student)" , în Marele

Război în memoria bănățeană , vol. III, 297.

33. Gheorghe Vasilca, Satul Cut. Önsemnări monografice și amintiri. Perioada până la întemeierea

României Mari, 1918 (Cluj-Napoca: Editura Casa Cărţii de ştiinţă, 2011), 99-100.

prizonierii italieni capturați de armata austro-ungară. La sfârșitul

conflict, prizonierii italieni au devastat stocurile instituției și au ars

ei, jandarmii anunțând familia Urmanczy despre acest incident, cel

vina fiind atribuita romanilor. Baronul John Urmanczy a organizat o

detaşament militar care a fost trimis în satul Beliţ pentru restabilirea păcii, the

cursul evenimentelor transformând „pacea” într-o adevărată baie de sânge, cu aproximativ 50 de victime, toate române 34 . Cazuri similare au fost înregistrate de către memoria colectivă în numeroase localităţi (Rusca Montană, Cornea, Domaţnea, Teiuţ etc.), unde populaţia locală a fost cu adevărat terorizată de acţiunile lui fostul guvern: „[…] au terorizat aceste comune […] dând vina pe locuitori pentru diferite fapte, majoritatea greșelilor fiind oricât de ciudate pentru ei, finenWunăXZYoii simțindu-se responsabil să-i judece și așa i-a atacat” 35 .

Valul de violențe populare s-a diminuat la începutul lunii de noiembrie 1918 și a fost eliminată odată cu manifestarea politicului elitist plan, reprezentat prin constitutia Consiliului National Central Roman, a gărzilor şi consiliilor naţionale române ca organe menite să întreţină pacea si securitatea publica 36 . Prin întemeierea lor, județul, urbanul, consiliile comunale şi locale au inaugurat procesul de organizare politică pe bază națională, constituind centrul viitoarei organizații de stat românești.

ție. Înlocuirea sau în majoritatea cazurilor subordonarea vechii organizații politice, consiliile naţionale aveau valoare de adevărate organe de autoritate de stat, aducând lor contribuția la bunăstarea vieții, la aprovizionarea populației, la asigurări a comunicarii, a securitatii publice si a bunurilor tuturor cetatenilor, independent de naţionalitatea lor 37 .

Memoria colectivă a românilor din Transilvania și Banat păstrată manifestarea violenta a populatiei in toamna si iarna de anul 1918 ca un moment deosebit în mișcarea națională, întrucât aceasta a reprezentat preluarea puterii pe cale revoluționară. Violența găsită la un pop - nivelul ular a reprezentat prima fază a revoluţiei care s-a manifestat ca a conflict între soldații întors de pe front, familiile lor și cei care

au fost considerați vinovați de situația dificilă cu care au trebuit să facă față. Departe de

fiind completă, cercetarea noastră, bazată pe analiza numeroșilor memorialisti

texte din Transilvania și Banat, adevărate surse istorice care să surprindă revolu -

violenţa ţionară din toamna şi iarna anului 1918 propune un punct de vedere asupra

this phenomenon, with the hope that the modest results we have achieved would

be useful for other historian colleagues preoccupied by this period. TR a n S y l v a n i a a n d Ba n a T i n T h e au T u m n a n d Wi n T e R o f 1918 n161

34. Aurel Gociman, Măcelul de la Beliş din 1918 (Cluj-Napoca: Editura Clusium, 1995), 16-19.

35. Gheorghe Neamţu, “ Activitatea Consiliului Naţional Român din Caransebeș (noiembrie 1918-

august 1919)” , in Marele Război în memoria bănățeană , vol. III, 447-448.

36. E. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 284.

37. Nicolae Bocșan, “Rolul consiliilor naţionale” , Steaua. Revistă a Uniunii Scriitorilor 12 xxxVI

(1985): 7.

[Page 161 - No extractable text]

abstract

Una dintre traumele majore provocate de Primul Război Mondial tuturor beligeranților

statelor și una cu consecințe demografice semnificative a fost moartea

a multor bărbați, care au lipsit multe familii de principalul lor venit. Sub

aceste împrejurări au început românii din Transilvania (și nu numai ei).

să circule ideea responsabilității pe care societatea ar trebui să o poarte pentru copil -

dren au plecat fără tată. Astfel, in anul 1916, elitele romanesti (ambele secu -

lar şi ecleziastic) a iniţiat o campanie cuprinzătoare în sprijinul

orfani, cu ecouri de anvergură în cadrul unei societăţi româneşti transilvănene

dornic să se implice activ în rezolvarea acestei probleme demografice și sociale

blem. La începutul anului 1916, ministrul maghiar al afacerilor interne a îndemnat tot orașul

autorităților să înființeze servicii pentru orfani însărcinate cu protejarea intereselor războiului

orfani (inspectorii special numiți urmau să monitorizeze condițiile de viață

a orfanilor, modul în care tutorii lor au avut grijă de ei etc.). După

unirea dintre Transilvania și România, au arătat autoritățile române

interes deosebit în materie, introducerea de proiecte de lege și emiterea de acte administrative

privind cei cărora li se va acorda statutul de invalizi de război, orfani,

și văduve. În lucrarea noastră vom prezenta mai multe nepublicate anterior

documente din județul Bistrița-Năsăud, care privesc atât români cât și

sașii, care conturează perspectivele statistice și sociale asupra acestei chestiuni.

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, Transilvania, orfani, văduve, copii orfani, văduve și invalizi

în TRnSylvania

DUPĂ MARELE RĂZBOI

Contribuții statistice

privind judeţul Bistriţa-năsăud

io an Bo lo V an , adrian on ofreiu

UNA DINTRE cele mai vizibile consecințe ale războiului la nivel societal a fost

val uriaș de solidaritate și generozitate pe care a generat-o, chiar din ea

focar, printre toate clasele sociale. 1 Atât autoritățile laice, cât și liderul -

au fost implicați membrii tuturor confesiunilor religioase din țările beligerante

într-un efort uriaș de a-i ajuta pe cei afectați de ororile războiului, susținând

familii ai căror bărbaţi se aflau pe frontul de luptă sau reiterând nevoia de socializare

solidaritate în circulare, predici și articole în presă, atât laice, cât și eclești -

siastice. 2La 21 iulie 1914, Mitropolitul Ortodox Ioan Mețianu a trimis un cir -

scrisoare culară prin care intenționa să impulsioneze donațiile de la credincioși în ordine

pentru a sprijini orfanii și familiile care au avut dificultăți în a se întreține. The

preoților li s-a cerut să îndemne poporul, în fiecare predică de duminică, să ridice fonduri pentru soldați, dar și pentru a-i ajuta pe cei fără hrană, pe cei bolnavi, pe cei singuri etc. El însuși a contribuit cu o sumă de 1.000 de coroane și se aștepta ca examenul său - ple ar trebui să fie urmată de cât mai mulți membri ai clerului. Dincolo importanţa sprijinului financiar, Meţianu a subliniat necesitatea imperativă pentru serviciul comunitar. În special, el s-a referit la producția agricolă, ca recoltele nu mai puteau fi culese, dată fiind plecarea bărbaților pe front. Astfel, clerul a fost sfătuit să ia legătura cu primăriile și să elaboreze un plan de recoltare, împreună cu autorităţile, pentru fiecare dintre parohii. 3Articolul „Războiul” [„The Război”], tipărită în publicaţia religioasă Biserica şi Şcoala [Biserica şi Şcoala], editată de Episcopia Ortodoxă a Aradului, a arătat că „este mare timpul pentru caritatea creștină. Așa cum motto-ul celor care sunt duși la război este: unul pentru toți și toți pentru unul, să fie și acesta cuvântul de ordine al celor rămași acasă: unul pentru toți și toți pentru unul, să ne grăbim cu toții să-i ajutăm. ” 4

În 1915, Ministerul Agriculturii a cerut ca agricultura câmpurilor să se facă progres în ciuda războiului, invocând exemplul populaţiilor din Balcani care nu abandonaseră gospodăria în timpul războiului. A înființat un județ Comisia pentru agricultură, care urma să coordoneze lucrările agricole și să asiste bătrânii, femeile și copiii, acolo unde este posibil, cu mașini agricole. 5

De asemenea, în vederea eficientizării muncii agricole în condiţii de război, s Statul a decis să mărească numărul de zile lucrătoare prin includerea duminicilor și a 164 nio an Bo lovan , ad R ian on al R eiu

1. For this global problem, see, among others, the book of Bruno Cabanos, The Great War and the Origins of Humanitarianism, 1918-1924 (Cambridge University Press, 2014), 4 sq. A few excerpts from the following pages have already been published, in almost identical form, in the book of Ioan Bolovan, Primul Război Mondial şi realitățile demografice din Transilvania.

Familie, moralitate şi raporturi de gen (Cluj-Napoca: Editura școala Ardeleană, 2015), 125-

133.

2. See, for instance, the article "Văduve și orfani" , Unirea , xxVII, 71 (24 November 1917).

3. Florin Bengean, Filantropie și asistenWunăXZYoă socială în activitatea Bisericii Ortodoxe Române din

Transilvania în perioada 1868-1918 , 252 sq.

4. Biserica şi Şcoala , xxxVIII, 31 (3/16 august 1914): 269.

5. Filiala Județeană Bistrița a Arhivelor Naționale, Fond: Parohia Greco-Catolică Archiud

Birou , dosar 6/1913-1917, f. 118v.

niste sarbatori. Cele două Biserici românești din Transilvania au respectat

Deciziile Guvernului. De exemplu, în martie 1915, la sugestia lui

Guvernul, conducerea Bisericii Greco-Catolice a „absolut" credincioșii

din ordonanțe religioase împotriva activităților agricole în zilele de duminică și sărbătorile publice

zilele, astfel încât ei „s-ar putea suplini absența prețioasei forțe de muncă a

cei care luptă pe câmpul de luptă. " În octombrie 1915, o nouă circulară a Guvernului

a fost emis. Acesta a fost preluat de cele două Biserici, care și-au răspândit mes -

înțelept că populația ar trebui să dea o mână de ajutor pe câmpurile agricole celui

familii ai căror bărbați erau plecați la război. Circulara sugera că prevederile sale

urmau să fie prelungite și pentru anul 1916. A insistat ca preoții să informeze

credincioșii acestei dispensații, că curatorii ar trebui să îndemne fermierii împotriva

lăsând necultivată o singură poiană sau câmp de arat, și că cu atât mai bine

credincioșii ar trebui să-i ajute pe cei care erau săraci. 6

Circularele mitropolitane ortodoxe și greco-catolice au continuat

transmite în mod constant același mesaj în ceea ce privește donațiile pentru cei care au suferit

din razboi. Au fost deschise liste de abonament în fiecare dintre parohiile ortodocșilor

Mitropolia Transilvaniei. Preoții puteau trimite și banii adunați

la protopopiate sau, direct, la Consistoriul Arhiepiscopal. De exemplu, cel

preot din Ciceu-Giurgești a informat Consistoriul în august 1915 că 21 de coroane

fusese strâns de la parohia lui. 7După modelul Mitropolitului Meţianu

circular, Ioan I. Papp, Episcopul Ortodox al Aradului, a recomandat la 1/14

Septembrie 1914 ca preoții din eparhie să „obligă pe enoriași să

să aibă mai puţini oaspeţi la sărbătorile" care sărbătoresc botezuri şi nunţi.Banii

salvat prin aceste petreceri mai puțin exorbitante urma să fie donat celor mai puțin înstăriți

familii care nu s-au putut întreține singure din cauza plecării bărbaților către

faţă. 8 Au publicat mai multe numere ale revistei oficiale editate de Episcopia Aradului

chemări la caritate, pentru ca populația săracă să poată depăși mai ușor

greutăţi de război. Îndemnul Episcopului Aradului a fost cu adevărat convingător

în ceea ce priveşte generozitatea sa: „Să arate dragoste adevărată şi grijă faţă de familiile celor

duși pe câmpul de luptă, ar fi de dorit să li se dea fiecare sup -

port nu numai cu recoltarea recoltelor, ci și cu asigurarea că niciuna

dintre familiile proprietare de pământ sus-menționate nu reușesc să-și semene câmpurile toamna. " 9

Recursul formulat la 25 iulie/7 august 1914 de către Sofia Beleș, președinta

al Asociaţiei Femeilor Române din Arad, a dat dovadă de acelaşi spirit, rele -

vant pentru sentimentul umanitar a cărui cultivare era în curs de desfăşurare în local

societatea: „Eroii noștri curajoși au plecat la război pentru a ne apăra patria și a noastră oR P han S , W ido WS și în S valid în TR an S ylvania n165

6. Filiala Județeană Alba a Arhivelor Naționale, Biblioteca, dosar nr. 2899/1916, III/362, f. 19v.

7. Florin Bengean, Filantropie și asistenWunăXZYoă socială în activitatea Bisericii Ortodoxe Române din

Transilvania în perioada 1868-1918 , 256.

8. Biserica şi Şcoala , xxxVIII, 36 (7/20 septembrie 1914): 307.

9. Ibidem , 307.

naţiune. Familiile multora dintre ei au fost astfel lipsite de sub -

eforturi de sistență și în curând va fi în pragul sărăciei totale... Grăbește-te, române

femei din judetul Arad, sa-i ajutam pe cei saraci! Întrebați, românce din Arad

Județ, despre familiile celor care au fost duși la război și dă-le pe toate ale tale

ajutor si tot confortul! Ștergeți lacrimile celor care plâng, îmbrăcați-vă hainele

cei care sunt goi, dă mâncare celor care mor de foame!" 10 De asemenea, în suma -

mer din 1916, s-a înființat la Arad filiala locală a Asociației „ștefania",

pentru protecția mamelor și copiilor. În paralel, inițiativa de a stabili

construirea unui orfelinat pentru copiii românilor care muriseră pe liliac -

câmpul a fost popularizat în mediile locale românești. 11

După cum s-a subliniat recent, una dintre cele mai mari traume cauzate de Lume

Războiul I în toate statele beligerante, cu grave consecințe demografice, 12 a fost par -

dizabilitate totală sau totală sau, mai rău, moartea multor bărbați care au lăsat în urmă numără -

mai puține familii fără furnizorul lor principal. În asemenea împrejurări, un subiect grozav

îngrijorarea românilor din Transilvania (dar nu numai) a fost răspunsul

capacitatea pe care societatea o avea pentru copiii care au rămas orfani în urma morții

a taţilor lor. Aceste preocupări și inițiative pentru găsirea unei persoane adecvate

soluţii tariene cu privire la orfanii de război au fost înregistrate în aproape toate

ţările aflate în război în acei ani. 13 Astfel, în 1916 a avut loc o amplă campanie

inițiat de elita românească (atât laică cât și ecleziastică) în favoarea orfanilor,

care a avut un larg ecou în rândul societăţii româneşti din Transilvania. 14 Lansat

de către Mitropolia Ortodoxă a Sibiului în preajma Ajunul Crăciunului din 1915, clădirea -

Înființarea unui orfelinat a fost, de asemenea, îmbrățișată în primăvara anului 1916 de către Uniati (greaci-

Catolică) Mitropolia Blajului, ambele Bisericii Românilor devenind

implicat activ în abordarea acestei probleme demografice și sociale. Deşi

ideea de a construi orfelinate nu a fost o noutate în societatea românească

(Mitropolia Ortodoxă a Sibiului discutase despre asta în 1912, iar greco-

Mitropolia Catolică din Blaj a abordat-o chiar mai devreme), re-

lansarea înființării acestor orfelinate a fost în concordanță cu cererea

of the civil authorities. In early 1916, Hungary's Interior Minister urged all munic -

ipalities to establish orphan protectorates for defending the interests of war orphans 166 nio a n Bo l o v a n , a d R i a n on o f R e i u

10. Ibidem , 31 (3/16 August 1914): 271.

11. DJAAN, FCP , file 358/1916.

12. I. Bolovan, Primul război mondial și realităWunăXZYoile demografice din Transilvania .

13. Olivier Faron, Les enfants du deuil. Orphelins et pupilles de la Nation de la Première Guerre

mondiale (1914-1941) (Paris: La Découverte, 2001): 7.

14. Daniela Mârza, "Demografie și asistenţă socială în Transilvania (1916-1918): înfiinţarea orfe -

linatelor destinate orfanilor de război" in Mişcări de populație şi aspecte demografice în România

în prima jumătate a secolului XX. Lucrările conferinței internaționale "Mişcări de populație

în Transilvania în timpul celor două războaie mondiale României, " Cluj-Napoca, 24-27 mai

2006, eds. Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Rudolf Gräf and Corneliu Pădurean (Cluj-

Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2007), 93.

(special inspectors were to be appointed for overseeing the conditions in which

orphans lived, how they were cared for by their guardians, etc.). 15

Regardless of their denominational or social affiliation, the Romanians respond -

ed enthusiastically to these calls, the lists of those who contributed to the fund-

raising initiatives being published regularly in the media (both secular and eccle -

siastical – Telegraful Român , Biserica și Școala , Unirea , etc.). Printre cei care

au adus contributii financiare au fost figuri illustre precum mitropolitul Mihaly

de Apșa, care a donat 20.000 de coroane, episcopul Demetriu Radu, cu 40.000 de coroane

(pentru Blaj), Regina Maria a Romaniei, cu 120.000 de coroane (pentru Sibiu), etc. Un simp -

fenomen tomatic pentru această mentalitate trans-confesională a fost faptul că unii
a făcut donații ambelor orfelinate, deși au existat tensiuni și a
sentimentul competitiei dintre Sibiu si Blaj. 16 De exemplu, Teodor Mihali
(Președintele Clubului Parlamentar Român de la Budapesta) a trimis 2.000 de coroane
la fiecare dintre orfelinate. Sumele încasate ca urmare a acțiunilor de caritate
au fost declarate actiuni (circa 500.000 de coroane la Sibiu, 400.000 de coroane la Blaj).
suficientă în toamna anului 1916, dar deschiderea și funcționarea orfanului -
veacuri a fost posibilă abia mai târziu, din cauza vicisitudinilor războiului. Cu toate acestea,
s-a distribuit ajutor financiar orfanilor din sumele încasate). The
orfelinatul din Blaj și-a deschis porțile la 1 octombrie 1918, inițial pentru 50 de copii,
în timp ce orfelinatul din Sibiu funcționa în clădirile școlii centrale,
intentia fiind de a achizitiona ulterior un imobil special destinat
această instituție. 17

Astfel, în acei ani de război, a fost lansată o amplă campanie de laici
autorităţilor şi de către elita românească (atât laică cât şi ecleziastică) în favoarea
de orfani, ideea bucurându-se de o largă apreciere la nivelul românului
Societatea ardeleană, ai cărei membri erau dornici să se angajeze activ
la rezolvarea acestei probleme demografice şi sociale. La începutul anului 1916, Ungaria
Ministrul de Interne a instruit toate municipalitățile să înființeze consilii locale pentru
protecția intereselor orfanilor de război (inspectorii special numiți trebuiau să
să supravegheze condițiile în care au trăit orfanii, cum au fost îngrijiți
de către tutorii lor etc.). După Unirea Transilvaniei cu România, cel
Autoritățile române au continuat să-și dedice atenția situației orfanilor -
ție, emiterea actelor legislative care reglementau această problemă și administrative
acte pentru cei care urmau să beneficieze de statutul de invalizi de război, orfani

si vaduve . Vom examina în acest studiu mai multe documente din zona de

judeţul Bistriţa-Năsăud, privindu-i pe români şi pe saşi deopotrivă. Aceste

documentele conturează o perspectivă statistică și socială asupra acestei probleme. sau R Phan S , W ido WS și în S valid în TR an S ylvania n167

15. Ibidem, 94.

16. Ibidem, 96.

17. Ibidem, 97.

În ultimul timp, s-a legat un interes major al cercetării istorice românești

Primul Război Mondial. 18 Privită din punct de vedere al feedback-ului asupra tendințelor europene, această cercetare

direcția a fost chiar instituționalizată. 19 Desigur, pentru mediul academic -

ment, cercetarea asupra fenomenelor complexe asociate cu Marele Război – cel

sintagma prin care Primul Război Mondial a fost asumat de contemporanii săi – are

a avut până acum rezultate notabile. Aceste studii, concretizate în lucrări remarcabile de sin -

teze de doctorat, s-au concentrat în principal pe analiza operațiunilor militare, a implicării

a principalilor combatanti, diplomatia perioadei si consecintele celui

război. Fără îndoială, documentele nepublicate, încă numeroase, pot pierde mai departe

lumină asupra problemelor mai rar abordate de istoriografia românească. Este doar

pe cât de adevărat că atenţia acordată Primului Război Mondial a fost oscilantă şi că

interpretările sale au depins de diverse realități geopolitice și politice.

climate ideologice.

Acesta este și motivul pentru care vom prezenta, în cele ce urmează, un set de inedite -

documente listate despre război, acoperind, din punct de vedere teritorial, cele administrative

zona fostului comitat (județ) – și apoi, după 1918, de-a lungul aceluiași spațiu

coordonatele judeWunăXZYo (judeţul) Bistriţa-Năsăud. Analiza noastră ia în considerare

faptul că de-a lungul istoriei, această zonă a fost locuită de grupuri etnice

reprezentat în principal de români şi saşi. Alături de ei, în mai mult

proporţii modeste, au trăit şi maghiari, romi, armeni, evrei sau

diverse grupuri etnice slave. Ca de atâtea alte ori în trecut, s-au confruntat

să se confrunte cu istoria în timpul războiului. Deși poziționat diferit în cadrul

provincie din care făceau parte, Transilvania, soarta lor a fost oarecum „nivelată” de către

consecințele Au©gelich-ului din 1867 și, în special, prin regulamentul legislativ -

ulări din 1876.

Nu este de mirare atunci că la izbucnirea războiului, în vara lui 1914,

cele două grupuri etnice au fost la fel de puternic implicate în sprijinirea omului

efortul Monarhiei Austro-Ungare. Acest lucru era și mai vizibil în mediul rural

zone, în care mobilizarea a fost mai mare, cel puțin numeric. În lumea rurală, oamenii -

au fost recrutați indiferent de etnie și au suferit privațiunile implicate

prin participarea lor la război, dar consecințele îngrozitoare ale războiului afectate

de asemenea cei care rămăseseră acasă. Aceștia erau urmașii bărbaților

mobilizaţi pe frontul de luptă şi s-au confruntat cu nevoia de a asigura

mijloacele lor de trai și pentru a menține gospodăriile lipsite de „șefii” familiei

ily sau tinerii consilieri, care fuseseră înrolați pe diverse fronturi din Europa. 168 nio an Bo lovan , ad R ian on of R eiu

18. Primul război mondial. Perspectivă istorică și istoriografică, eds. Ioan Bolovan, Gheorghe

Cojocaru și Oana Mihaela Tămaț (Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul pentru Transilva -

nian Studies, 2015).

19. Prin stabilirea unui calendar de comemorări pentru perioada 2014-2018. Vezi „Hotărârea

Guvernului României nr. 24” din 15.01.2014, Monitorul Oficial , 41 (17.01.2014).

În acest sens, trebuie menționat că mărturii din perioada războiului

și din urma ei au fost în mod constant la dispoziția noastră, din vremuri coevale

cu conflagrația globală până în zilele noastre. Faptul că nu erau cunoscuți

și exploatate anterior s-a datorat unui set complex de circumstanțe. Dintre acestea, ar trebui să menționăm atitudinea față de conflict în diferite perioade subse - în raport cu evenimentele descrise în documente, atitudine care a fost adesea influențată determinate de considerente politice sau reglementări legislative restrictive. Ori se datorează la intruziunea factorului politic, sau la o atitudine de falsă „pruderie” – de vreme ce infirmitățile supraviețuitorilor au declanșat o conduită atitudinală deosebită, concentrată asupra identitatea supraviețuitorilor ca indivizi mutilați – în lumea rurală și chiar în poziția religiei în societate, au fost transmise aceste mărturii documentare uitare. Nici astăzi ele nu sunt pe deplin cunoscute și asumate de cercetările istorice.

Prin urmare, mai presus de toate, atitudinea firească față de această provocare ar trebui să fie aceea de a încerca să înțelegem de ce, cum și, mai ales, unde are lumea rurală informații păstrate cu privire la tema prezentată mai sus. 20 Putem delimita, în primul rând, o categorie de documente care pot fi considerate oficiale. Fie că ei au fost întocmite de către laici sau autoritățile bisericești, ele consemnează suferința , în aspectele sale diverse.

Cronicile/registrele parohiilor sunt printre cele mai importante în acest sens categorie. Cu siguranță, este ușor de observat că aparțin categoriei de documente oficiale - ments , având în vedere poziţia celor care le-au întocmit/editat: clerul. Ca capete al lumii rurale, alături de profesori, preoții aveau poziții privilegiate în Societatea rurală transilvăneană în timpul războiului. Scutit, în general, de la participa - în război armat ca soldați, ei puteau servi drept martori importanți și cronicari ai faptelor pe care le-au trăit, împreună cu enoriașii lor.

Înregistrările lor – marcate de nivelul lor de pregătire sau de implicarea lor în viețile comunităților pe care le păstoreau – echivalează cu adevărate „cronici” ale cei patru ani de conflict militar. Au surprins atât suferința solului -

muritorii implicați direct pe fronturile militare și, mai ales, a celor rămași în urmă,

pe frontul de acasă, înfruntând greutățile și necazurile vieții de zi cu zi, într-un real

război purtat „în spatele tranșeelor.” 21

A doua categorie este cea a documentelor întocmite de diverși funcționari

a Statului Român, după încheierea conflictului armat. Ar trebui să menționăm

aici actele eliberate pentru cei care urmau sa beneficieze de statutul de razboi sau R Phan S , W ido WS si in S valabil in TR an S ylvania n169

20. Pentru o abordare sintetică a subiectului, vezi Eugenia Bârlea, Perspectiva lumii rurale asupra

primului război mondial (Cluj-Napoca: Argonaut, 2004).

21. Vezi Adrian Onofreiu, „1918-o lume în schimbare, ” BistriWunăXZYoa 90 de ani de la Marea Unire…. face -

cument 1, “Cronica parohiei Mureţenii Bârgăului, autor, preotul Victor Lazăr, ” 44-49; A.

Onofreiu, “Restituiri istorice. Cronica parohiei șoimuţ scrisă de Ioan Baciu” Revista BistriWunăXZYoei ,

xxVI (2012): 173-202; Mihai Ungurean, “Primul Război Mondial văzut dintr-un sat

bucovinean, ” Dacia Literară , xxVI, (new series as of 1990), 130-131 (7-8/2014): 33-42.

invalids, orphans and widows . The first regulations concerning the rights of war

invalids, orphans and widows were published by the Ruling Council. This docu -

ment resumed the text of Ordinance no. 18841 issued by the Ministry of War

on 21 March 1919, which stipulated that the invalids of World War I should be

checked into and treated in hospitals. 22

În vara aceluiași an, Consiliul de conducere a decis că stiloul militar -

soldații, invalizii de război, văduvele și orfanii ar trebui să primească „alocații de îngrijire (pen -

sionuri). ” Această directivă a fost prima care a precizat datele necesare care urmau să fie

depuse la primării de categoriile mai sus menţionate. pentru sol cu handicap -

muritori, urmau să fie furnizate următoarele informații: gradul, numele, corpul de trupe

la care aparțineau recent, sumele pensiei, compensația de vătămare -

sație și darul harului, indigenitatea – plasa (raionul), județul, actualul cămin

adresa (strada, sat, cerc/zona, tara), data pana la care alocatii

fusese primită și sursele acestora, precum și cel mai apropiat birou de venituri unde

urmau să fie plătite indemnizaţii. Afișarea ordinului de plată era obligatorie. 23

Pentru văduvele și orfanii militari, erau necesare informații suplimentare: the

numele soțului (tatălui), prenumele văduvei, fostul corp militar

al soțului (tatălui), când și unde a murit sau a murit soțul (tatăl)

a aparut, cuantumul pensiei, numele orfanului, anul, luna si ziua

de naștere, decretul în baza căruia fuseseră aprobate alocațiile, indigenitatea

(plasa sau raionul și județul sau județul), adresa de domiciliu actuală (strada,

sat, raion și județ), data, inclusiv luna, până la care alocații

fusese plătit și locul, cel mai apropiat birou de venituri unde erau alocațiile

a fi plătit; în cazul orfanilor fără părinți, numele celui desemnat legal

a trebuit specificat și tutorele. Primarii erau obligaţi să primească aceste cereri şi

completați formularele pentru văduve și orfani, inclusiv date referitoare la timp și

locul morții (dispariției) pentru soț (tată), iar apoi să-i trimită

la „Departamentul pentru Pensii, Sibiu.” 24

Reglementările care guvernează aceste aspecte au fost unificate odată cu extinderea

legislaţia emisă de Guvernul de la Bucureşti Transilvaniei. Luând

ca bază reglementările adoptate în anii de război, care se adresaseră

consecințele operațiunilor militare asupra populației civile, 25 mai multe

au fost adoptate legi și prevederi de reglementare referitoare la această problemă. 170 nioan Bolovan, ad Rian on din Reiu

22. Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent , 23, (30 martie/12 aprilie 1919): 241-242.

23. Oficial Gazeta a Consiliu I Dirigent, 35 (16 iunie 1919): 354.

24. Monitorul Oficial a Dirigente, 354-355. În conformitate cu Memorandumul din 24 septembrie 1919, emis

de către Consiliul de conducere, Departamentul de Asistență Socială, șabloanele albe și colorate

au fost stabilite evidențele de recensământ; Oficial Gazeta a Consiliu Dirigent, 59 (11 octombrie)

1919): 655-656.

25. Vezi Legea din 24 decembrie 1916 referitoare la infirmitățile și bolile de război, pentru care ajutor de stat

a fost acordat, în C. Hamangiu, Codul general al Romaniei, vol. VIII (1913-1919): 1077-1095

și Regulamentul de executare, în Codul general al României, 1096-1108.

În primul rând, Legea din 2 septembrie 1920 a înființat Oficiul Național de Război

Invalizi, Vaduve si Orfani, aflati in subordinea Ministerului de Razboi (IOV.). The

principalele atribuții ale noului organism erau de a „facilita punerea în aplicare a prevederilor legale.

drepturile recunoscute ale invalizilor de război, văduvelor și orfanilor" și de a „elibera titluri individuale

sau certificate, care să ateste aceste drepturi, precum și să monitorizeze și să controleze executarea lor -

ment. " În ceea ce privește organizarea acestui organ administrativ, un Birou Central

a fost creat la București. În toată țara au fost înființate oficii județene, ca

sucursale ale biroului central. Categoria invalizilor de război, orfanilor și lărgilor

au incluse toate persoanele care au devenit invalizi, orfani sau văduve, din

orice cauză legată de evenimentele de război sau în vreun fel legată de război (sublinierea noastră

soră). 26

Din această perspectivă, documentele sub formă de tabel prezintă consecințele

a războiului cu lumea rurală. Pentru prima dată, datele statistice care au fost introduse -

dus în circuitul științific a vorbit despre tributul de sânge plătit de german

grup etnic (saxon), ai cărui membri meritau să fie onorati pe vecie, 27

alături de o sinteză a IOV .R. acte pentru satul șieu, ca natură

completare ral la evidenţele întocmite de preot aici. 28 texte suplimentare includ -

documente adresate funcționarilor fie de către autoritățile locale, în calitate de juridic - persoane cal, sau de către indivizi care fuseseră implicați direct în război, având luptat pe câmpurile de luptă sau fuseseră lăsate fără sprijinul atât de necesar al cei care muriseră la datorie. sau R Phan S , W ido WS și în S valid în TR an S ylvania n171

26. Codul general al României, vol. Ix (1919-1922): 407-419. Câteva compensații pentru aceste pisici - Egorii, prevăzute de lege, se refereau la acordarea de loturi gratuite pentru construirea de case, facil - ities pentru deschiderea de restaurante și tratament preferențial în alocarea terenului, în păstrare cu legile agrare adoptate după primul război mondial.

27. Pentru alte referințe din această perspectivă, a se vedea ANB-N., Fund: Gustav Zikeli, d. 5, „Au la - biografie", 42-50 (text tradus); Otto Dahinten, Istoria orașului Bistriț în Transilvania (Böhlau Verlag Köln-Viena, 1988), 167-178. Pentru portretele ofițerilor sași din războiul mondial I, vezi Ernst Wagner, Contributions to the History of City of Bistritz in Transilvania. 3 volume. nord - garanteaza in anii 1940-1945, pentru intalnirea de comemorare a ardelenilor de nord 7-9 septembrie 1984 în Dinkelsbühl, 40-46.

28. Primele date statistice, publicate în Fabricat în Runcu-Salvei. Monografii repetate, eds. Vasile Lechințan, Adrian Onofreiu și Mircea Prahase (Cluj-Napoca: Editura Eikon, 2013), the capitolul „În afară și în jur. Aceasta ar trebui să fie o contagiune globală în secolul al XX-lea și dincolo", scris by Ioan Cordova and Adrian Onofreiu, 210-234; Adrian Onofreiu, "Dor și jale. Cele două conflagraţii mondiale și urmările lor la Rodna" Cetatea Rodnei , x, 20, (May 2013): 4-6; A. Onofrei, "Dor ţi jale. Cele două conflagrații mondiale din secolul xx ţi urmările lor pe Valea Bârgăului" Anuarul Bârgăuan , IV , 4 (2014): 65-76. Our statistical records are preserved at the Bistrița-Năsăud County Branch of the National Archives, thus: "Lista soldaților din comuna Rebriţoara, comitatul Bistrița-Năsăud, luând parte la Marele Război al Lumii (s.n.), Fund: Emil Precup, d. 59; "Tabel de românii grăniceri din toate comunele grănicereţti care au luat parte în războiul din 1914-1918, " comprising details such as: whether he took part in

mișcările impuse de război, după ce a fost chemat să facă acest lucru, fie că era refugiat, soarta pe care a îndurat-o în timpul războiului, dacă s-a întors acasă, dacă a dispărut, soarta familiei defunctului / a bărbatului dispărut; Idem, fond Leon Bancu, d. 1.

La acestea s-au adăugat mărturiile celor staționați în zonele militare conflict, ale cărui gânduri erau în permanență înapoi „acasă”, preocupate de destinul familiilor/gospodăriilor lor, care fuseseră lăsate în grija celor incapabili a purta arme. 29 Pentru locuitorii satului, războiul adusese multe suferințe. ferings, atât prin smulgerea celor care puteau lupta în arme departe de casele lor, „vărsându-le” pe toate câmpurile de luptă ale Europei, și mai ales prin suferințele zilnice ale celor care rămăseseră acasă: strădulnța de a trudi pământul, con - confruntat cu lipsa și costul ridicat al tuturor produselor, purtând bur - bârlogul luptei zilnice în lipsa sprijinului oferit de „șefii” lor familii, îndurerat de moartea lor prematură pe front: această imagine a fost multi - condus de zeci de mii dintre familiile lumii rurale.

Motivația noastră este să contribuim – prin dezvăluirea și introducerea acestor tipuri de documente în cercetarea științifică – la crearea unei baze documentare care ar putea completa cu adevărat istoria oficială (militară sau politică), benefică în termeni atât de analiză istorică cât şi de onorare a memoriei celor care au slujit patria lor, indiferent dacă acest obiectiv era profund înrădăcinat sau nu sufletele lor.

Toate documentele enumerate surprind câteva aspecte ale suferinței celor căzuți sau soldați mutilați, dar nu pot reda drama și suferința zilnică a acestora au rămas fără sprijinul capilor familiilor lor, fiii care pierduseră taţii lor sau bătrânii care îşi pierduseră fiii. Aceste suferințe au fost – și încă sunt – asumate tacit, dar profund de către familiile celor care au făcut

sacrificiu suprem pentru țară .30 Conform datelor centralizate în ime -

diate după Marele Război de T. V . Păcățian, 31 13.370 de români erau mobi -

lized to the front from the former county of Bistriţa Năsăud, alongside 1,252 indi -172 nio a n Bo l o v a n , a d R i a n on o f R e i u

29. Some of these records have been published; see Dr. Emil Precup, Dor și jale. PăWunăXZYoanii și suferinWunăXZYoe.

Poezii culese din război. Aranjate și publicate pentru popor, Tiparul Tipografiei Diecezane Gherla,

1920. The unpublished part of these testimonies is equally ample, see A.N.B-N., Fund: Emil

Precup, d. 395. See also Liviu Păiuţ, Lacrimi și durere. Folclor din război (Bistrița: Ed. George

Coţbuc, 2003); L.Păiuș, “Soldat ţi prizonier. Însemnări din primul război mondial” Arhiva

Someșană , Năsăud, series III, III (2004): 507-523; the evocation of a high-ranking combatant,

Alexandru Ciura, Colonelul Anchidim Șioldea 1858-1915 (Blaj, 1915), or the study of Vasile

Dobrescu, Adrian Onofreiu, “Pe front ţi în spatele frontului. Consemnări din zona Bistriței ţi

Năsăudului despre evenimentele din primul război mondial, ” in Simpozion. Comunicările celui

de al XXIV-lea simpozion al cercetătorilor români din Ungaria , Giula, 2015, ed. Maria Berényi,

78-98.

30. Still, for Northern Transylvania, the homeland meant, during the war, another country , in which

they were forced to live together and for which they had to make the ultimate sacrifice, because

of the adversities of history. However, they maintained their steadfast faith in an ideal and

their descendants assumed their sacrifice, experiencing the tragedies and the hardships of sur -

vival și primind doar o vagă recunoaștere a acestui sacrificiu, dobândind în cele din urmă statutul

a unui IOV .R. pensionar și având gravate pe com- numele celor care nu s-au întors niciodată

monumente memorative din piatră dedicate eroilor națiunii..

31. A se vedea lucrarea citată în nota următoare.

persoane care au fost mobilizate pentru serviciile sedentare, administrative. Cei care

pierit pe câmpurile de luptă au inclus 1.463 de soldați români; 423 au murit în pris -

sau spitale din cauza rănilor suferite și 989 au dispărut. 693

românii cu handicap s-au întors acasă. Cei care au fost uciși în luptă au lăsat în urmă

1.125 de văduve și 2.564 de orfani.

Starea de excepție declanșată de războiul din Transilvania din iulie 1914 până

noiembrie 1918, niciodată întâlnită până acum la o asemenea amploare și la atât de lungă du -

rație, generată în societate sau, cel puțin, în românul ardelean un set

de atitudini, comportamente și consecințe complexe care pot fi surprinse parțial

tot prin documentele pe care le-am cercetat şi anexate la sfârşitul acestuia

studiu (doar câțiva dintr-o mulțime). Marele Război a provocat atât cele civile, cât și

autoritățile bisericești să găsească soluții pentru problema socială și economică

lems cu care se confruntă enoriașii în acei ani, dar și imediat după

conflict militar. Desigur, aceste probleme și intervenții au fost mult mai multe

complexe decât am reușit să le prezentăm în acest studiu. Cu privire la

impactul demografic, victimele au generat durere și suferință în rândul

văduvele și copiii orfani, oamenii reacționând diferit în fața

provocările aduse contextul beligerant în care acum își desfășurau

vietile de zi cu zi. Autoritățile laice și ecleziastice au cerut pop -

ulare de a dona bani, alimente și alte provizii pentru soldații de pe linia frontului,

precum și pentru a sprijini femeile, bătrânii și copiii care se luptă pe

fata de casa. Fără îndoială, absența acestor semne de solidaritate ar avea

a făcut și mai dramatică și mai dificilă existența cotidiană a miilor

si mii de oameni. oR Phan S , W ido WS și în S valid în TR an S ylvania n173

anexe

Tabelul invalizilor de război, orfanilor și văduvelor din primul război mondial – satul șieu 32 174 nio an Bo lovan , ad R ian on al R eiu

32. Filiala Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale, Fond: Invalizi de Război, Orfani și

Văduve, inv. nu. 805. Prenume și

prenume

/data nașterii Prenume al

sotie/ parinti

si maritale

stare Circumstanțele decesului/accidentului Copii/

părinţi/

anul nasterii Dosar nr.

Balmoș Ioan Solicitant/invalid Înscris la al 32-lea Honvéd

Regiment; rănit și căzut în captivitate, întors acasă și externat la 08.11.1918; radial

paralizie nervoasa, pierderea indexului si

degetele mijlocii ale mâinii drepte. 1. Victoria,

1910

2. Florica,

1914 113

Buta Toader,

1892 Părinți:

Nicolae Maria Înscris în 63 Infanterie

Regiment; a murit într-un spital militar de campanie, ca urmare a rănilor de război,

la 19. 10. 1918. - 4 5 5

Cochisa Ioan

1880 Cochisa Maria,

soție, văduvă Înscrisă în al 32-lea Honvéd

Regiment; dispărut pe frontul italian, în 1916. Alexandru,

1906 692

Curea Ioan

1888 Solicitant/invalid Înscris în al 32-lea Honvéd

Regiment; hernie abdominală severă

ca o consecință a unei răni de război - 7 2 2

Emrich Ioan

1885 Soția: Maria,

văduvă Înscrisă în al 32-lea Honvéd

Regiment; a murit pe câmpul de luptă pe

20.10.1914 Ioan, 1907

Martin, 1910

Maria, 1913

George, 1915 830

german

Teodor

1883 Sotia: Ioana,

văduvă Înscrisă la 63 Infanterie

Regiment; a dispărut pe față,

la 11.04.1916 Maria, 1907

Ioan, 1909 1001

Lutsch Michael

1882 Solicitant/invalid Înscris la 63 Infanterie

Regiment; rănit pe frontul rusesc, la Cheile Ursale, la 17.02.1916; lipsind toate degetele de la picioarele stângi. - 1 4 2 9

Mai Johann

1893 Soţia: Mai

Cristina, văduvă Înscrisă la Artileria a XII-a

Regiment; a dispărut pe faţă

la 03. 06. 1917. Cristina, 1912

Rosina, 1914 Maria, 1917 1445

Podar Andrei

1891 Solicitant/invalid Înscris la 63 Infanterie

Regiment; atrofie totală a piciorului stâng,

în urma unei răni de glonț, pe

12.11.1917 Toader, 1910

Lucreția, 1912

Andrei, 1917 1942

documentul nr. 1.

Foarte onorat domnule prefect!

Deși suntem femei foarte sărace cu copii, lipsite de locuință, hrană și haine -

ing, iar oamenii noștri nu s-au întors încă din război sau din lagărele de prizonieri, iar noi

trebuie să se lupte cu cele mai grave neajunsuri, totuși, magistratul orașului a încetat

ajutor de război.

Solicităm prin prezenta mult Onorabilului Domn Prefect să intervină pe lângă autorități

în cauză și să ne asigurăm că ajutorul ne este plătit, pentru cel puțin încă câteva luni, până la fermă -

începe sau până când soții noștri se întorc acasă.

Suntem alături de ei cu cea mai mare supunere și smerenie.

Bistriţa, 25 februarie 1919.

Bretean Ana, cu doi copii; Pop Maria, cu doi copii; Prislopan Todora, cu

doi copii; Emma Lütsch; z. Rinder.

Filiala Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale, Fond: Prefectura Năsăud

Județ - Subprefect , d 78/1919, f. 1. oR Phan S , W ido WS și în S valid în TR an S ylvania n175

Nume și

prenume

/data nașterii Prenume al

sotie/ parinti

si maritale

stare Circumstanțele decesului/accidentului Copii/

părinţi/

anul nasterii Dosar nr.

Podar Teodor

1888 Sotia: Florica,

văduvă Înscrisă în al 32-lea Honvéd

Regiment; murit pe câmpul de luptă, la 03.11.1914. Todora, 1908

Ioan, 1911 1943

Sbânca Ioan

1892 Părinți:

Ioan

Florica Înscrisă la 63 Infanterie

Regiment; a dispărut pe

Frontul din Galicia, în octombrie 1914. - 2 2 3 6

Sbânca George

1887 Soția: Maria,

văduvă Înscrisă în al 32-lea Honvéd

Regiment; a dispărut pe frontul italian în 1916. Maria, 1912 2237

Schneider

Gheorghe

1897 Solicitant/invalid Înscris în al 100-lea Infanterie

Regiment, marini, în Pola;

leziune a coloanei vertebrale lombare. - 2 2 4 5

Schneider

Martin

1881 Sotia: Rosina,

văduvă Înscrisă la 63 Infanterie

Regiment; dispărut pe front, după înscriere, la 04.04.1914 Martin, 1907

George, 1911 2248

documentul nr. 2.

Prefecturii mult cinstite!

Suntem bătrâne, trecute de 60 de ani și, înainte de război, am fost sprijinite și ajutate

de către fiii noștri, care încă nu s-au întors din lagărele de prizonieri, însă, în ciuda tuturor acestor lucruri

ajutorul de război nu ne mai este acordat și acum nu ne putem câștiga existența.

Solicităm prin prezenta mult Onoratei Prefecturi să insiste ca ajutorul nostru de război să fie

ne-au plătit, cel puțin până când începe agricultura sau până când fiii noștri se întorc acasă.

Bistriţa, 25 februarie 1919.

Căilean Maria, văduvă; Marcus Veronica.

Ibidem, d. 79/1919, f. 1.

documentul nr. 3.

Foarte onorat domnule prefect!

Deși soții noștri nu s-au întors încă din război, respectiv, din închisoare

tabere și, deși noi, subsemnatii, avem o grămadă de copii și ne luptăm cu

neajunsuri zi si noapte, din cauza lipsei mari, Magistratul orasului are cu -

ne-a tras ajutorul de război, afirmând doar că nu ne va mai fi plătit.

Pentru că locuințele, alimentele, hainele și încălțămintea sunt foarte scumpe și agricultura în

câmpurile nu a început încă și, prin urmare, nu avem câștiguri, nu ne rămâne decât să cerem

mult Onoratul domnule prefect să ne ajute cu amabilitatea să obținem ajutorul nostru de război pentru încă câteva luni,

până la întoarcerea soților noștri, deoarece se presupune că sunt ținuți captivi în acest moment.

Gavra Florica, cu șase copii, toți mici;

Neag Ludovica, cu doi copii.

Ibidem, d. 47/1919, f. 1.

documentul nr. 4.

Prea Ilustru domnule prefect!

Noi, smeriții subsemnati, ne-am transformat în capeții familiilor noastre de înspăimântători

război mondial, luați asupra noastră cererea prezumtivă și urgentă pe care ar trebui să o aveți

caută cu milă moduri în care noi, în starea noastră precară, putem fi ajutați.

Au trecut trei luni de când ne-am primit ultima dată ajutorul, pensia care ni se cuvine pentru că

soţii noştri ne-au fost smulşi de război. Timp de trei luni fără pâine sau făină

ne-a fost dat, nici măcar în schimbul banilor. Dacă îndrăznim să mergem la vilul săsesc -

lages in judet, de unde puteam sa cumparam niste hrana, care nici nu ne este permis, the

ni se confiscă făina, hrana sau orice altă sursă de trai, iar dire cir -176 nio an Bo lovan , ad R ian on din R eiu.

nu se ține cont de circumstanțe, deoarece le cumpărăm la prețuri nemaivăzute,

și nu le pasă că suntem în război de 5 ani și că trăim ca eschimoșii,

hrănindu-ne cu orice am putea găsi.

Nu avem nici o bogăție privată în afară de căgărânele în care ne plângem oamenii și relaționăm

tivi uciși în război, în care ne plângem în secret suferința copiilor noștri, care sunt

cerând pâine și nu avem pâine să le dăm. În aceste gălețe ne plângem

soarta copiilor, pentru că nu va trece mult până când vom muri de foame.

Am lucra oriunde și oricând, dar situația este de așa natură încât nu există nimic -

trebuie să facem, căci nu avem de lucru în satul nostru.

În astfel de condiții, în cele mai disperate împrejurări, am venit la birou

de Ilustrul nostru și ne rugăm ție cu lacrimi în ochi:

Că tu, în calitate de cel mai mare deținător al puterii din județ, să mijlocești cu bunăvoință asupra noastră

în numele și găsiți o modalitate prin care să ne primim pensia, ajutorul cuvenit, în cel mai scurt timp posibil

timp, ca să mijlocești cu bunăvoință și să trimiți mâncăruri în sat în mod regulat, fiecare

saptamana sau la fiecare doua saptamani, pentru ca altfel, nu putem cumpara nimic cu putinii bani pe care ii avem

au.

Despre situația noastră familială, anexăm o declarație, sub. /.

În cele din urmă, ne rugăm să luați în considerare cel mai serios smeritul nostru

cerere, căci altfel suntem obligați să murim de foame.

Borgo-Tiha, 33 de ani la 7 martie 1919.

Florea Bozga, Maria Cionca, Nastasia Duca, Palagia Tălpaţ, Maria Lucin, Maria Păvălean,

Ioana T omoroaga, Maria Docie, Agrina Dologa, Ioana Sorian, T odora Jauca, Lăcătuţ Raveca,

Mariuca Păvălean, Maria Docea, Luciu Angelina.

Ibidem,, d. 74/1919, f. 1. oR Phan S , W ido WS și în S valid în TR an S ylvania n177

33. Tiha Bârgăului, județul Bistrița-Nasaud.

[Pagina 177 - Fără text extractibil]

abstract

După sfârșitul Primului Război, instituția italiană a Ministerului de Război -

ted the Cartea de aur a celor căzuți din război; o intenție de onoare -

a murit pentru a înregistra numele tuturor soldaților italieni care au murit în

luptă sau ca rezultat direct al războiului, cu primul dintr-un total

din 28 de volume finalizate în 1926, iar ultimul în 1964.

mația de la Albo d'oro a permis să obținem o perspectivă asupra a

număr de aspecte privind mortalitatea soldaţilor italieni în

primul război mondial. Diferențe notabile apar între

rezultate din această sursă şi noţiuni consolidate anterior

în ceea ce privește, în primul rând, numărul total de război militar-

decese asociate. Estimările de 651.000 de morți militari, care

apărute imediat după încheierea războiului, sunt prea înalte. Cu

cu ajutorul datelor de sinteză colectate la nivel regional, examinăm

mine unele aspecte spațiale ale mortalității militarilor per -

sonel în timpul conflictului. Se pare că au existat multe regiuni -

diferențe finale privind decesele militare. Aceste diferențe sunt legate

cu caracter demografic, antropometric și socio-economic

racisticile.

Cuvinte cheie

Italia, decese în armată, mortalitate, tabel de onoare, morți militare italiene în primul război mondial

estimări naționale

și diferențe regionale

al essio fo rnasin , marco Br esc H i ,

ne lu da n , ma TT eo ma nfredini

1. introducere

DETERMINAREA numărului de decese militare și civile și a acestora

principalele caracteristici demografice a fost abordată de o serie de autori.

În timp ce savanții italieni au condus acest domeniu de cercetare 1, subiectul a generat și el

interes, deşi mai puţin intens, în alte ţări europene 2. La doar câţiva ani după

sfârşitul conflictului, totuşi, acest interes iniţial sa diminuat şi cercetările asupra sub-

ject aproape oprit, în ciuda cicatricilor demografice de la război rămânând evidente

în structura populaţiilor europene până de curând. Desigur, Primul Război Mondial este doar

unul dintre exemplele pentru care au încercat istoricii şi demografii

calculați atât decesele militare cât și cele civile. Subiectul se dovedește extrem de

complex iar numărul victimelor nu poate fi determinat decât aproximativ 3. Din

din punct de vedere demografic, cercetarea se referă mai ales la numărul de toamne -

ro, cohortele de naștere ale soldaților morți, selecția în funcție de grad sau de

corpurilor militare de care aparțineau 4. În ciuda numărului mare de studii, multe

aspecte ale mortalității de război rămân obscure. Una dintre acestea este dezbinarea teritorială

tributul celor căzuți, adică dacă există diferențe de mortalitate în funcție de teritoriu -

originea rială a soldaților 5.

Această abordare în esență nu a fost abordată din cauza surselor care permit acest lucru

tipuri de cercetări sunt rare sau greu de angajat sau, ori de câte ori există, nu sunt 180 nal e SS io fo R na S in , ma R co BR e S chi , nelu da n , ma TT eo ma nf Redini

1. Giorgio Mortara, La salute pubblica in Italia durante e dopo la Guerra (Bari: G. Laterza & figli,

New Haven: Yale University Press, 1925), Corrado Gini, Moartea armatei italiene din 24

Mai 1915 până la 31 decembrie 1918 (Roma: Oficiul General de Stat, 1926).

2. Pentru Germania, a se vedea Emil Roesle, „The Mortality in Germany, 1913-1921: The Effects of War

Casualities and Famine on Mortality", Jurnalul Asociației Americane de Statistică, 20

149 (1925): 163-178. Pentru Franța și Colonii, Michel Huber, Populația Franței pen -

în timpul războiului, cu o anexă privind veniturile înainte și după război (Paris: PUF, New

Haven: y ale University Press, 1931). Pentru Imperiul Britanic, Biroul de Război, Statistica Armatei

Efortul Imperiului Britanic în timpul Marelui Război. 1914-1920 (Londra: Papetaria Majestății Sale

Office, 1922). Pentru Rusia, Stanislas Kohn, The Cost of the War to Russia (New York, NY: Howard

(Fertig, 1973). În general, Samuel Dumas și Knud Otto Vedel-Petersen, Pierderi de vieți provocate

de război (Oxford: Clarendon Press, 1923); Liebmann Hersch, „Moralitate cauzată de război lume”, Metron, 7, nr.1 (1927): 3-82.

3. Giorgio Rochat, „O cercetare imposibilă. Pierderile italiene în al doilea război mondial”, Italia contemporană, 201 (1995): 687-700. Olivier Faron, „Război(e) și demografie Historique, ” Annales de démographie historique, 103, nr 1 (2002): 5-9.

4. Un exemplu pentru Italia: Alessio Fornasin, „Pierderile armatei italiene în primul război mondial global”, Departamentul de Economie și Statistică, Universitatea din Udine, Working hârtie, nu. 1 (2014). Pentru Franța vezi Jacques Vallin, Mortality by generation in France, since 1899 (Paris: PUF, 1973).

5. O excepție notabilă se referă la Franța. Cf. Henri Gilles, Jean-Pascal Guironnet și Antoine Parent, „Geografia economică a morților din 1914-1918 în Franța”, Revue économique, 65 nr. 3 (2014): 519-532. André Loez și Nicolas Mariot, „Toți egali înainte de „taxa de sânge”? analiza spațială a morții în masă în 1914-1918 și provocările sale Un comentariu din „Geografie impactul economic al deceselor de 14-18 ani în Franța”, ” Economic Review, 65, nr 3 (2014): 533-542.

folosit. Acesta este cazul Italiei unde există un rol de onoare, Albo d'oro dei caduti , publicat între 1926 și 1964, care adună numele italienilor soldați căzuți în timpul conflictului și este organizat pe municipiul de naștere 6. Aceasta sursa permite, prin urmare, studii detaliate ale celor căzuți în timpul războiului legate de originea lor geografică. Aceste studii detaliate pot fi utile nu numai pentru a sub - stau în cazul specific italian, ci se referă la interpretarea războiului mortali - a căzut în toate țările. Distribuția celor căzuți în funcție de regiune de origine este deosebit de semnificativă pentru Italia, deoarece țara a fost marcată de relevante diferențe teritoriale socio-economice necomparabile cu celelalte europene ţări. Scopul acestei lucrări este de a verifica dacă aceste disparități au avut un rol în Primul Război Mondial în crearea diferențelor de mortalitate.

Diferenţialul de mortalitate este una dintre temele clasice ale demografiei. Am identificat - să creeze o mortalitate diferențială de mediu, venituri și educație. În această lucrare tema este discutată din punct de vedere geografic și aplicată unui armat conflict. De fapt, tema mortalității diferențiale a fost dezbătută de multe ori, totuși nu întotdeauna din punct de vedere strict demografic. Istoricii militari, pt de exemplu, concentrat pe diferența de mortalitate dintre soldați și oficiali sau dacă aceste riscuri au fost diferite în corpurile forțelor armate 7.

Pentru a atinge acest scop lucrarea a fost împărțită în patru părți. După descrierea lui principala sursă a acestei lucrări, am făcut un scurt rezumat al aspectelor socioeconomice aspecte ale Italiei în ajunul războiului; în partea a treia ilustrăm câteva dintre originile demografice și sociale ale diferențelor regionale în ceea ce privește mortalitatea soldaților; în ultima parte discutăm rezultatele majore și sugerăm câteva interpretări ale diferitele niveluri regionale de mortalitate a soldaților italieni.

2. Sursa

Sursa PRINCIPALĂ a acestei lucrări este Albo d' oro dei caduti della guerra , un sul de onoare destinat să consemneze numele tuturor soldaților italieni care au murit în luptă sau ca rezultat direct al războiului. Această lucrare constă într-un total de 28 de volume. Prima a fost finalizată în 1926, iar ultima în 1964. În origine, planul final, informațiile colectate în acest fel au fost, abia după publicarea ultimul dintre aceste volume, pentru a fi folosit pentru integrarea și rectificarea textelor deja com - îngrămădite în formă de „ciornă”, cu publicarea oficială a întregii lucrări odată ce tot datele au fost armonizate. În ciuda conștientizării că aceste lucrări timpurii nu puteau fi considerat pe deplin de încredere, totuși, a existat o încredere deplină în ideea că iT alian mi li T a R y de a T h S în T a Wwii n181

6. Albo d' oro dei caduti della guerra (Roma: Provveditorato generale dello Stato, 1926-1964).

7. Virgilio Ilari, Storia del servizio militare in Italia, 2, La «nazione armata» (1871-1918) (Roma:

Centro militare di studi strategici, 1990), 446.

rezultatele finale ar fi în concordanță cu estimările anterioare și că ajustarea -

menturile ar fi fost, prin urmare, minime 8.

Compilarea Albo d'oro a decurs lent, mai ales din cauza com -

complexitatea operațiunii în sine și întreruperea din timpul celui de-al Doilea Război Mondial și a fost complexă

s-a încheiat la aproximativ 40 de ani de la începerea sa, cifra finală rezultând considerabil mai mică

decât cei 650.000 canonici la „doar" 529.025. Până la data publicării sale, inter-

est în subiect a scăzut considerabil și utilizarea rezultatelor Albo d' oro

a fost neglijat în studiile succesive.

Albo d'oro a fost menit să-i onoreze pe cei care au murit pentru țara lor -

încercați prin inscripția numelui lor și anumite detalii ale experienței lor de război -

ence. Criteriile sale de compilare sunt detaliate de Fulvio zugaro, șeful Armatei

Biroul de Statistică și consilier științific șef al operațiunii 9. Albo d' oro a fost

destinat să includă decesele în orice context legat de război: uciși sau dispăruți în lilieci -

tle; dispărut în lagăre de război; deces din cauza bolii, cauze accidentale, sinucideri

etc. Resursele substanțiale au fost dedicate operațiunii, folosind o multitudine de

canale care au implicat numeroase autorități publice centrale și periferice, inclusiv -

Registrele Consiliilor Locale (Registrele Populației și Evidența Civilă)

ters), Biroul de Statistică al Comandamentului Suprem; Biroul istoric al Supremului

Comanda; Ministerul de Război; Birourile Generale de Sănătate Militară; Crucea Roșie Italiană,

Birouri de presă, Comisia de îngrijire și onoruri; și Biroul General de Pensii. Ea

este important de subliniat că aceste surse nu includ doar pe toate cele deja utilizate

de către Comandamentul Suprem, dar și altele, în scopul integrării potențialului -

lipsesc aproape informații.

La sfârșitul fiecăruia dintre cele 28 de volume o serie de tabele rezumative privesc:

au fost introduse și contextele regionale unice. Pentru a crea aceste tabele, unul dintre

au fost folosite primele calculatoare cu carduri perforate 10 . Tabelele sunt: 1) Cei căzuți

ordonat după cauza și anul decesului; 2) cei cazuti ordonati dupa anul nasterii si an

de moarte; 3) cei căzuți ordonați după corp militar și grad; 4) decoratul căzut -

ed cu medalii clasificate pe districtul natal si decoratie.

Prin urmare, pentru fiecare regiune italiană, există deja disponibil parțial elabo -

informații evaluate ale celor căzuți. De interes deosebit, pentru prezenta cercetare, este

cea relativă la cauzele decesului.

Cauzele decesului sunt clasificate în cinci grupe. În ordinea frecvenței, aceasta grupează

sunt: «rănire», «boală», «accident», «atac cu gaz», «avalanșă». Dincolo de aceste indi -

cationi, există și altele, mai vagi, care nu pot fi definite drept cauze adevărate de deces

pentru că se referă la soldații cărora soarta nu a fost verificată sau verificabilă, deși 182 nal e SS io fo R na S in , ma R co BR e S chi , nelu da n , ma TT eo ma nf Redini

8. Fulvio zugaro, „L ' Albo d'Oro dei caduti per l'Italia nella Guerra mondiale, ” Bollettino dell'Ufficio

Storico dello Stato Maggiore del Regio Esercito, 1, nr 4 (1926). Fulvio zugaro, ed., La forza

dell' esercito (Roma: Provveditorato general e dello Stato 1927), xIV .

9. zugaro, „L ' Albo d'Oro” .

10. zugaro, „L ' Albo d'Oro” .

usor deductibil. Avem astfel «dispersia», cu alte cuvinte, lipsa în acțiune;

această cauză a morților a fost atribuită aproape exclusiv acelor soldați căzuți în liliac -

câmp, dar ale căror cadavre nu au fost identificate. O altă cauză a morții a fost «disap -

pearance» care se referă la aproape toți soldații sau marinarii morți în mare și de un lim -

numărul de prizonieri. Deși nu este explicit la sursă, putem

presupunem că, pentru cei din urmă, cauza morții a fost aproape întotdeauna o boală. În această lucrare

folosim doar o clasificare simplificată care împarte decesele cauzate de vătămare şi

dispersie si cele datorate bolii, neavand in vedere toate celelalte.

În acest moment, deci, este posibil să se efectueze o analiză de tip teritorial, sus -

portarea datelor Albo d' oro cu informații deja disponibile pentru administratorul principal -

diviziunile istrative ale tarii.

3. italia în ajunul războiului. Aspecte socio-economice

UNA DINTRE cele mai solide permanențe istorice ale Italiei este dată de marele ei

diferenţe socio-economice teritoriale. În momentul politicului italian -

unificarea ică (1861), a fost clar pentru autoritățile care conducea țara.

încercaţi să existe diferenţe teritoriale uriaşe 11 şi deşi acestea s-au diminuat

de-a lungul anilor, ele rămân întotdeauna observabile până acum. Diferențele nord-

Sudul este împărțit în funcție de condițiile economice, sociale, demografice, chiar și geografice.

caracteristicile grafice pe care le luăm în considerare.

Tema despre cum s-a dezvoltat în timp diferența nord-sud este subiectă

de literatură extinsă 12 . Prin această lucrare luăm în considerare doar câteva aspecte

a acestui decalaj. Îl folosim pentru a explica unele caracteristici ale mortalității de război. Din

punctul de vedere economic, aspectul asupra căruia s-a insistat frecvent, este

dat de diferitele niveluri de dezvoltare ale țării, în mod specific considerat

derularea procesului de industrializare. În ajunul Războiului, realitatea s-a reflectat

după numărul muncitorilor din industrie raportat la 1911 (fig. 1).

Figura ilustrează clar modul în care lucrătorii din industrie sunt concentrați în

Regiunile de nord-vest, motorul dezvoltării economice a țării

încerca. Lombardia, Piemontul și Liguria, au fost regiunile așa-numitei industrie -

al triunghiului, unde se concentra, printre altele, o mare parte a mecanismului -

industria cal şi metalurgică esenţială pentru fabricarea armelor folosite în timpul

conflictul. Mergând spre sud, numărul de angajați în industrie scade -

ishes precum și numărul muncitorilor agricoli crește până devin

minime de-a lungul coastei Adriatice, în insule și în regiunile cele mai sărace din sud

a tarii. iT alian mi li T a R y de a T h S in T he WWi n183

11. Luciano Cafagna, Dualism and Development in the History of Italy (Veneția: Marsilio, 1989).

12. Pentru o privire de ansamblu vezi Stefano Fenoaltea, The Reinterpretation of Italian Economic History from

Unificarea la Marele Război (New York: Cambridge University Press, 2011).

184 nal e SS io fo R na S in , ma R co BR e S chi , nelu da n , ma TT eo ma nf Redini

Fig. 1. Muncitori din industrie în regiunile italiene în 1911 (%)

SURSA: Maic, Recensământul fabricilor și întreprinderilor industriale la 10 iunie 1911 (Roma: Maic, 1914).

Fig. 2. Analfabeti din regiunile italiene în 1911 (%)

SURSA: M AIC, Recensământul populației Regatului Italiei la 10 iunie 1911 (Roma: MAIC,1914).

O altă dată semnificativă privind diferențele teritoriale a fost dată de

nivelul analfabetilor (fig. 2).

Figura 3 prezintă distribuția în diferite regiuni a procentului de illit -

erati oameni. Aceasta arată un gradient Nord-Sud cu regiunile sudice și

insulele. A treia hartă a acestei serii se referă la înălțimea soldaților. The

înălțimea este un aspect strâns corelat cu standardul de viață. La nivelul populatiei,

de fapt, este rezultatul a trei componente diferite, pe lângă genetica

caracteristicile depinde de nivelul nutrițional și de sănătate.

De asemenea, în cazul înălțimii diferențele teritoriale sunt foarte evidente. The

cei mai înalți soldați vin din nord-est, cei mai scunzi din sud.

În final, în figura 4, prezentăm o hartă care rezumă, cu speranța de viață -

date la naștere, caracteristicile demografice ale diferitelor regiuni.

În acest caz, harta nu rezultă la fel de lizibilă ca cele anterioare. Este dincolo

îndoială că, în general, speranţa de viaţă la naştere este mai mare în regiunile nordice

și, mai ales, în regiunile centrale, dar această distribuție prezintă excepții.

Această hartă permite introducerea unui argument care se întărește ca și noi

mergeți mai departe cu cercetarea, cu alte cuvinte, nu toate caracteristicile populației -

ticurile societății italiene din acea vreme pot fi tratate în același mod. iT alian mi li T a R y de a T h S in T he WWi n185

Fig. 3. Înălțimea medie (cm) a recruților italieni. Cohorta de naștere 1874

SURSA: Alessandro Costanzo, „La statura degli italiani ventenni nati dal 1854 al 1920,"

Annali di Statistica, s. 7, nr. 2 (1948), 80.

4. italienii în război.

originile demografice și sociale ale diferențelor regionale

ALBO d'oro ne ajută să aflăm care sunt regiunile care au plătit cel mai mult

preţul în timpul războiului în termeni de vieţi umane. Există mai multe moduri de a face

această analiză.

O modalitate este cea descrisă în figura 5 care raportează procentul, obținut

din Albo d' oro , a celor căzuți din cauza unei răni sau a dispăruților în acțiune, în alte

cuvintele acelor soldați care au murit în luptă. Desigur, aceeași hartă, dacă este citită în neg -

termenii activi arată îndeaproape procentul de decedați de boală.

Cauza morții cu siguranță nu califică mortalitatea generală. A transporta

pe această analiză nu este suficient să se facă confruntări cu populaţia

în întregime ci pentru a evalua în esenţă câte persoane au suferit riscul de

moarte.

În acest scop posibilitățile sunt trei: numărul soldaților care par -

a participat la război pentru fiecare generație; datele de stat cu distribuția pe vârstă; cel

înregistrările civile de stat ale nou-născutului. Fiecare dintre aceste posibilități arată critică

aspecte care limitează puternic puterea explicativă a ratei deduse.

În principiu, datele de preferat ar trebui să fie de departe cele referitoare la sol -

muritorii chemați la arme, cu alte cuvinte, populația cu risc de deces din cauza 186 nal e SS io fo R na S in , ma R co BR e S chi , nelu da n , ma TT eo ma nf Redini

Fig. 4. Speranța de viață la naștere

SURSA: Del Panta, tabele de viață regionale italiene . Date nepublicate.

„cauza dovedită a războiului”. Cea mai importantă sursă de unde aceste informații

poate fi luat este La forza dell'esercito 13 . Volumul, este utilizat pe scară largă de către

cercetători pentru a evalua care a fost numărul de soldaţi angajaţi în Italia în perioada

conflictul, deși unele probleme sunt încă deschise 14 . De fapt, La forza dell' eserci -

to este foarte bogat în informații, iar detaliul teritorial se referă la fiecare dintre cele 88 mil -

districtele itare ţara a fost împărţită. Câteva confirmări efectuate asupra smochinului -

Urmările ne aduc puternic la îndoială cu privire la fiabilitatea lor, în special în ceea ce privește

diviziunea teritorială 15 .

Sursa de stat care poate fi folosită pentru acest studiu este recensământul populației

1911. Data care ne interesează cel mai mult este cea legată de populaţia masculină

din generaţiile 1874-1900, cei care au asigurat aproape toţi ostaşii. Utilizarea

a recensământului prezintă şi probleme. Detaliul pe vârstă, de fapt, este oferit doar

asupra populaţiei actuale şi se referă la clase de cinci ani. Pe de o parte, așadar,

există o discrepanță față de numărător (defunctul), care se bazează

pe populația rezidentă, pe de altă parte, grupele de vârstă sunt prea largi și iT alian mi li T a R y de a T h S în WWi n187

Fig. 5. Soldații decedați prin rănire și dispersie în Primul Război Mondial (%)

SURSA : Albo d' oro 1926-64.

13. zugaro, La forza dell' esercito.

14. Mario Isnenghi și Giorgio Rochat, Marele război, 1914-1918 (Milano: Samsoni, 2004),

228–232.

15. Alessio Fornasin, „Căderile din Basilicata în Marele Război.

pe Cartea de Aur, ”Populație și istorie.

188 în SS io pentru R na S în , dar R cu BR și S chi , în teren , dar TT în mâinile lui Redini

0 2468 101 21 41 60-45-910-1415-1920-2425-2930-3435-3940-4445-4950-5455-5960-6465-6970-7475-7475-7899898

%LigurianAge

0 2468 1 0 12 14 160-45-910-1415-1920-2425-2930-3435-3940-4445-4950-5455-5960-6465-6970-7475-7475-4895-4950

%AgeAbruzzi

Figurile. 6. Structura de vârstă a populației masculine din Liguria și Abruzzi în 1911

SURSA: Censimento della popolazione 1911.

Fig. 7. Populația masculină 18-44 în totalul bărbaților din regiunile italiene în 1911 (%)

SURSA: Censimento della popolazione 1911.

nu sunt coerente cu cele ale generațiilor care au fost efectiv chemate la arme,

mai ales cel cu soldaţi mai tineri. Cu aceste informații, așadar, nici noi

poate lua în considerare diferitele citate de chemați la arme pentru fiecare cohortă,

nici să nu se ia în considerare mortalitatea cohortelor începând de la data celui

recensământ până la izbucnirea războiului.

Statisticile mortalității sunt publicate pentru fiecare an cu detalii regionale până la

unificarea politică italiană pentru bărbați și femei. Problema folosirii acestora

datele la nivel regional constă în diferite niveluri de mortalitate și în corpul final

emigrarea după vârstă. Deoarece toate aceste date au probleme, în cele din urmă decidem -

ed să folosească ca numitor datele populației de la recensământul din 1911, presupunând -

conform căreia structura populației nu este cu mult diferită de cea din timpul

în anii războiului.

Odată stabilit cu ce date este de preferat să lucrăm, primul factor să fie

luată în considerare este dată de structura populației masculine, adică strict -

corelat în mare măsură cu caracteristicile de fertilitate, supraviețuire și migrație ale populației.

Importanța structurii de vârstă este evidentă în comparația care decurge din

piramidele populației, referite doar la bărbați din cele două regiuni Liguria și

Abruzzi, respectiv cele care aveau la data recensământului din 1911 maximul şi

procent minim de bărbați cu vârsta cuprinsă între 18-44 (Fig. 6).

După cum putem vedea, structura celor două populații este mult diferită. Aceste

reflectă diferitele niveluri ale natalității, scăzută pentru Liguria și ridicată pentru Abruzzi

pentru ratele mortalității infantile, din nou, scăzute pentru Liguria și ridicate pentru Abruzzi. În

În final, vedem efectul diferit al migrațiilor din cele două regiuni: destul de mic

pentru Liguria și foarte mare pentru Abruzzi. Deși cele două piramide se referă la pop -

ulare prezentă și nu, deoarece din punct de vedere teoretic ar fi de preferat,

asupra populației rezidente, și anume a celei care a fost chemată la arme, reflectă

ei bine, „potențialul de război” real al celor două regiuni în ceea ce privește numărul de sol -

muritori care puteau fi folosiți, astfel, în ceea ce privește soldații care puteau fi uciși.

În figura 7 prezentăm harta care arată procentul populației masculine

18-44 din totalul masculilor, cu alte cuvinte procentul de

potențial chemat la arme.

Din hartă rezultă că repartizarea potențialilor soldați evident

a reflectat condiţiile demografice ale diferitelor contexte şi rezultă o clară

destul de tendință teritorială. Tot în acest caz notăm un gradient nord-sud, dar cel

țara pare a fi împărțită și într-o zonă de est și una de vest. Evalul -

Prin urmare, aplicarea riscului de moarte în război nu urmează în totalitate tradiționalul

Explicație nord-sud.

În acest moment putem compara numărul de decedați în diferite regiuni

la populația masculină actuală de 18-44 de ani. Rezultatele acestei operațiuni sunt sub -

aliniat în figura 8. iT alian mi li T a R y de a T h S in T he WWi n189

Dintre toate hărțile prezentate până acum, aceasta este singura care nu apare

o distribuţie teritorială şi care reflectă împărţirile tradiţionale ale ţării.

Acest lucru, prin urmare, ne lasă să ne gândim că rezultatele războiului în termeni de mortalitate

nu sunt foarte diferite în fiecare zonă a țării și astfel sunt distribuite

domn în ceea ce priveşte caracteristicile lor.

5. discuţie şi concluzii

Ipoteza de bază a lucrării noastre este aceea că aceeași caracteristică, pentru

de exemplu, sărăcia și subdezvoltarea, pot acționa asupra mortalității în aceeași

direcţie. Unele caracteristici, într-adevăr, ar fi putut facilita o creștere a

mortalitate, altele ar fi putut îndeplini un rol protector. Numărul decedaților

în război este consecinţa echilibrării factorilor pozitivi şi negativi

care ar fi putut fi fie demografice, fie socio-economice.

Să analizăm câteva dintre ele.

Fertilitatea în partea de sud a fost mai mare decât media italiană și în

aceste regiuni, declinul acestuia a fost observat cu întârziere 16 . Dintr-o simplă 190 nal e SS io computaţională fo R na S in , ma R co BR e S chi , nelu da n , ma TT eo ma nf Redini

Fig. 8. Soldații căzuți în Primul Război Mondial cu vârsta cuprinsă între 18 și 44 de ani din populația masculină actuală (%)

SURSA: Tabloul de onoare 1926-64; Recensământul populației din 1911.

16. Athos Bellettini, Populația italiană. Un profil istoric (Torino: Einaudi, 1987), 177.

Massimo Livi Bacci, Fertilitatea femeii și copiii. Două secole de istorie demografică italiană (Bologna:

Moara, 1980), 113.

din punct de vedere, atunci, aceasta ar implica un număr în creștere și proporțional mai mare -

ber de soldați dislocați din sud pe măsură ce conflictul se prelungea. Pentru a limita

acest efect datorită consistenței mai mari a generațiilor, ratei mortalității

la toate vârstele împreună cu migraţia a rezultat mai mare în regiunile din
sud faţă de restul Italiei 17 . Acești factori ar fi trebuit să aibă drept con-
secvenționează o împingere către un număr mai mic de soldați dislocați și, ca urmare,
secvență, a celor căzuți.
Caracteristicile demografice pe care tocmai le-am văzut acționează asupra potențialului număr -
ber de armate, dar există unii factori care pot apropia numărul de
soldați la acest potențial și alții invers. Printre aceşti factori, antro -
ar trebui atribuiţi factori pometrici 18 . De asemenea, în acest caz, efectele nu sunt toate
aceeași. Statura mică și cel mai prost nivel de sănătate al persoanelor născute în
Regiunea de sud a permis unui număr consistent de bărbați să evite serviciul militar.
gheață și acest lucru a salvat mulți tineri de riscurile de deces legate direct de
războiul. Soldații care erau oricum puțin mai înalți decât media, așa cum este evident -
au fost deosebit de numeroase în regiunile în care înălțimea medie a fost mai mică 19
și datorită acestui fapt, riscul de a muri prin rănire era mic. Între timp, cu atât mai scurt
în infanterie erau înrolaţi tineri dar apţi pentru serviciul militar
unități, corpuri în care, pentru îndatorirea sa specifică, riscul de deces era mai mare.
Un alt factor important legat de riscul de deces a fost ocupația.
Procentul fermierilor a fost mult mai mare în regiunile sudice decât în
cele nordice. Militarizarea fermierilor, tot în timpul războiului, a fost ridicată -
mai mult decât media. Faptul de a fi fermier, în afară de a oferi posibilități majore -
abilități pentru a evita selecția militară, a crescut probabilitatea de a fi introdus în
unităților de infanterie și a împiedicat posibilitatea de a face parte din ofițeri 20 . În
partea de sud a Italiei, numărul celor implicați în industrie a fost mic. The
muncitorii specializați erau foarte considerați și, în anumite privințe, erau mai importanți
mai mult decât soldații pentru că erau esențiali pentru a menține pasul profesional -

capacitatea ductivă a țării. Din această cauză au fost lăsați să lucreze în fac -

tori şi nu s-au dus pe front. Logistica a avut și ea importanța ei, deci o serie

personalităților profesionale au fost adăpostite de prima linie pentru că erau esen -

pentru construirea infrastructurilor și a rețelei de racordare nec -

eseu pentru a menține prima linie unită cu centrele de producție ale țării. iT alian mi li T a R y de a T h S in T he WWi n191

17. Bellettini, Populația italiană, 179. Ercole Sori, Emigrația italiană de la Unire la

Al Doilea Război Mondial (Bologna: Il Mulino, 1979), 25.

18. În acest scop, și pentru o lectură comparativă, vă sugerăm Carlo Alberto Corsini, ed., Statura,

sănătate și migrație. Conscripțiile militare italiene (Udine: Forum, 2009).

19. Ridolfo Livi, Antropometrie militară, 2, Date demografice și biologice (Roma: Medical Journal

al Armatei Regale, 1905), 8-9.

20. Pentru aceştia din urmă, probabilităţile de deces au fost mai mari pentru cei trimişi în faţă, dar

cu siguranta mai mici pentru cei care au fost angajati in militia teritoriala. Cf. Ilari, Storia del

serviciu militare în Italia, 446.

Rezultatul acestui amestec de efecte opuse a fost tradus într-un mor -

calitate în luptă și nu neapărat una inferioară (văzută reducerea progresivă

a numitorului) din cauza bolii. Am putea spune că numărul soldaților din

sudul care a murit de o boală (și astfel cei întemnițați) era relativ mic.

Acest lucru s-a întâmplat pentru că era proporțional mai mic față de întregul teritoriu.

încercați și acești factori au început să fie foarte relevanți. Acest lucru s-a întâmplat după Caporetto

înfrângere, în ceea ce privește numărul morților în închisoare, iar în timpul iernii 1918-

19, cu privire la decesele cauzate de gripa spaniolă.

Per total, putem fi tentați să concluzionam, văzută diferența nesemnificativă dintre

pericolul de moarte al soldaților proveniți din diferite regiuni ale țării,

că diferitele cauze ale morţii nu au fost atât de importante în determinarea întregului

numărul de căzuți și, astfel, consecințele războiului au fost foarte asemănătoare în

contexte regionale diferite.

Selectarea din cauza cauzei decesului pe care am văzut-o la locul de muncă are consecințe

care depășesc simpla numărare a morților. Faptul că un procent mai mare de decedați

a apărut din cauza rănirii în luptă, mai degrabă din cauza bolii, nu este neutru din punct de vedere al respectului

la alte consecinţe pentru populaţie. Ca rata celor căzuți în luptă

a crescut, de fapt, așa cum este normal, numărul răniților crește și, în consecință -

secventa, a tinerilor cu handicap temporar sau permanent 21 . Datele disponibile

privind invaliditatea permanentă nu atribuie regiunilor sudice deosebit de ridicate

rate în raport cu regatul 22 . Cu toate acestea, pe lângă cele deja citate

probleme legate de surse, trebuie să avem în vedere faptul că în regiunile sărace

invaliditatea fizică, precum și mortalitatea, nu a implicat atât de consistent

rata tinerilor care nici măcar nu aveau caracteristicile fizice de egalitate

participa la conflict. Nu a influențat, dacă nu parțial, numărul de emi -

granturi care au fost partea cea mai solidă și mai robustă a populației masculine 23 . In schimb,

o influenţă a avut-o tinerii sănătoşi dar nu au emigrat şi astfel

ar putea contribui mai mult la creșterea economică a sudului

regiuni ale Italiei. Cel puțin sub acest profil, sărăcirea din punct de vedere uman

capitalul cauzat de război a înrăutățit situația în toate zonele deprimate ale

ţară într-o măsură mai mare decât în regiunile mai bogate. 192 nal e SS io fo R na S in , ma R co BR e S chi , nelu da n , ma TT eo ma nf Redini

21. Corrado Gini și Livio Livi, „ Alcuni aspetti delle perdite dell'Esercito Italiano illustrati în

base ai dati degli 'Uffici Notizie' , ” Metron», 4, nr 2 (1924), 2-100.

22. Guglielmo Tagliacarne, Contributi e comportamenti delle regioni d'Italia in guerra (Ferrara:

Taddei, 1923) 756.

23. Maria Enrica Danubio, Elisa Amicone și Rita Vargiu, „Înălțimea și IMC al imigranților italieni

către SUA, 1908-1970, ” Economics and Human Biology, 3, nr 1 (2005), 33-43.

Naţionalism

[Pagina 193 - Fără text extras]

abstract

În acest studiu am urmărit principalele subiecte discutate în știri, arti -

cles si coloane publicate in primavara si vara lui

1914 în cele două cotidiene din Cluj. Am început cu

presupunerea că ziarele locale reflectă atitudini și opinii

cu care cititorii lor sunt în mare parte de acord. În 1914, erau două zilnice

ziare din Cluj, ambele scrise în limba maghiară și ambele în opus -

ține la politica guvernului maghiar. Prin trasare

mai multe probleme majore, cum ar fi coabitarea interetnică,

Problema românească, emigrația, preocupările față de cea a României

acțiuni, asasinarea prințului moștenitor și război, am

a evidenţiat atitudinea populaţiei maghiare faţă de acestea

probleme.

Cuvinte cheie

Cluj, Primul Război Mondial, ziare, maghiară, română, națiune -

alism. relații interetnice

și atitudinea față de război

ca reflectat in Presa clujului

în primăvara și vara anului 1914

Jó zsef Lu k á cs

În cadrul acestui studiu am încercat să aflu cum viața de zi cu zi, politica internă și externă -

cy și evenimentele care au dus la izbucnirea războiului au fost reflectate în presa locală
la Cluj, în ajunul primului război mondial.
Ca sursă documentară am folosit cele două cotidiene apărute la Cluj
în 1914. Am început cu presupunerea că un cotidian transmite idei şi
atitudini cu care cititorii lor sunt în mare parte de acord și că, dacă aș urmări problemele dezbaterii -
ed și natura comentariilor din ziarele locale, aș găsi
a afla ce credeau cititorii lor.
perioada cercetată a fost aleasă astfel încât să cuprindă lunile dinainte de
asasinat de la Sarajevo (martie-28 iunie 1914); săptămânile dintre asasini -
națiunea și declarațiile de război (28 iunie - 28 iulie 1914) și primele două
luni de război (august până în septembrie 1914).
recensământul din 1910 a arătat că Clujul avea o populație totală de 62.733 de locuitori permanenți
rezidenți, dintre care 51.192 au declarat limba maghiară ca limbă maternă, 8.886
Români, 1.678 de germani și aproape 1.000 de oameni de altă limbă. Ar trebui
de remarcat că cei care au declarat limba maghiară ca limbă maternă au inclus și
evrei din Cluj, pe care la recensământ nu i-a marcat ca grup etnic separat. După o
deceniul, recensământul din 1920 a constatat că în Cluj erau 10.000 de evrei. asta a fost ședința -
uation în municipiul Cluj. În județul Cluj, populația românească era de a
majoritar, cu 58%. populația maghiară avea o pondere de 39,3%. 1
În 1914, la Cluj existau două cotidiene. Amandoi erau maghiari si
ambii erau in opozitie. Partidul Național Muncitoresc (nemzeti Munkapárt), a
partidul liberal, care a asigurat guvernului o majoritate parlamentară confortabilă.
ernmentul contelui István tisza, nu avea ziar la Cluj. prin urmare, putem
spun că cele două ziare reflectă modul în care majoritatea populației maghiare -
gândit și putem începe cu presupunerea că majoritatea dintre ei, pe una

parte, a fost de acord cu modul în care au fost discutate evenimentele și, pe de altă parte, că acestea au fost influențați de astfel de ziare.

ziarul Ellenzék (Opoziţia) sa definit pur şi simplu ca un „cotidian politic ziar” .ziarul a fost publicat fără întrerupere din 1880 până în toamna anului 1944. A fost fondată de publicistul și politicianul Miklós Bartha.

celălalt ziar era Újság (Ziarul) și se numea „Politic ziar. publicarea oficială în Transilvania a Partidului Independentei iar partidul celor patruzeci de opt”.

Nu orientarea politică sau concluziile comentariilor au fost cele care a distins cele două lucrări, ci mai degrabă publicul țintă. Újság era un popu - lar publicație, adresată în special micii burghezii, în timp ce Ellenzék era ziarul intelectualității locale. 196 njó zsef lu K á cs

1. Varga E., Statistica recensământului după limba maternă și naționalitate disponibilă la http://varga.adatbank.transindex.ro/?pg=3&action=etnik&id=5290 (23/06/2015)

După cum sa menționat, ambele ziare au fost în opoziție, reflectând opiniile a oponenților politici ai Partidului Laburist național, care guvernase din 1910 și acțiunile politice ale lui István tisza, care a fost numit prim-ministru pentru a doua oară în vara lui 1913.

Pentru perioada de dinaintea asasinatului de la Sarajevo, am urmărit doar câteva probleme principale în ziare. întrucât erau cotidiene locale, prezentau în mare parte locale știri, de la măsuri administrative locale până la infracțiuni sau fapte greșite care au avut loc în orașul sau în apropiere. Cu toate acestea, rubricile și comentariile sunt deosebite interes. ele oglindesc felul în care gândeau ungurii din Cluj și din Transilvania și să arate cât de grav a fost afectată posibilitatea unei coexistențe interetnice ajunul primului război mondial.

problema romaneasca

CU PRIVIRE LA frecvența și amploarea comentariilor,

Problema românească este pe primul loc, semn că a fost o preocupare importantă

pentru redactorii și cititorii ziarelor. Practic fiecare problemă a ambelor

ziarele conțin știri și articole despre acțiunile românilor ardeleni

și evenimentele petrecute în România. diversele acţiuni politice şi culturale

dintre români au fost analizate și faptele publicate în știrile românești -

au fost comentate ziare și reviste, atât cele din Ungaria cât și din România.

ziarul Újság avea o rubrică obișnuită intitulată „știri din turnul de veghe”

relatând evenimente privitoare la români. În primul rând, cel mai important

Au fost urmărite publicații românești, precum Unirea la Blaj, Românul la Arad și

marile cotidiene bucureștene, dar erau interesați și de un anumit public

declarații ale liderilor români din Ungaria și ale politicienilor din România.

punctele de vedere ale unor intelectuali de seamă precum profesorii universitari români au fost

des citat şi comentat.

De-a lungul poveștilor despre acțiunile politice ale românilor, se găsesc frecvent știri

și comentarii despre povești ai căror protagoniști erau români. Unul poate

de remarcat că în toate aceste texte românii apar într-o lumină nefavorabilă, ca a

masă de oameni periculoși care conspira și acționează împotriva maghiarilor, iar cei

Statul român este văzut ca principalul dușman al regatului maghiar. Practic

toate subiectele referitoare la politica internă și externă, securitate, economică, demografică

sau chestiuni militare, au fost discutate în ceea ce privește problema românească și cele zece -

convieţuită între români şi maghiari. După ce a studiat localul

ziare din Cluj, chiar și pe o scurtă perioadă istorică, de câteva luni, se poate

observați că aceste texte ar fi putut avea un singur efect: inducerea unui sentiment de inse -

curitate la opinia publică a maghiarilor din Cluj, respectiv din Transilvania.

Cum au influențat articolele din ziar gândirea colectivă și modul în care relația colectivă între interioare și atitudinea față de wards... n197

psihozele s-au reflectat în presa vremii puteau fi subiectul altuia

studiu istoric.

prim-ministrul István tisza a inițiat o reformă electorală, menită să lărgească

numărul de alegători. Un alt pilon al politicii sale interne a fost dorința de a con-

include un acord politic cu naționalitățile din Ungaria, în special cele

români, pe care de fapt îi considera adevăratul pericol pentru integritatea celui

regat. Cererile lui István tisza au fost primite cu antipatie, chiar cu ură de către

Opinia publică maghiară din Cluj. articolele din ziarele locale prezente

tisza ca un tiran care, din necunoastere sau rautate, distruge pe unguri

în Transilvania. ziarul Újság a numit frecvent Parlamentul de la Budapesta,

care era dominat de partidul tiszei, „casa lui tisza”, în timp ce parlamentar

știrile au fost difuzate sub titlul de „știri din casa tisei”. ziarul transmitea

ideea că politica tiszei, considerată proromânească, este responsabilă pentru români.

revendicări din ce în ce mai categorice. El a fost acuzat că politica sa de susținere a României

în al doilea război balcanic a contribuit la crearea unei puteri politice și militare în apropiere

transilvania şi că noile prevederi ale legii electorale i-au defavorizat pe

Unguri care locuiesc în orașe cu populație predominantă românească.

Ca exemplu despre cum a fost discutată politica lui István tisza, permiteți-mi să citez din

rubrica publicată în Újság la 6 iunie 1914, ziua în care prim-miniștii -

ter era la Cluj. rubrica era intitulată „Ave Caesar! Morituri te salutant!” , care

a fost salutul gladiatorilor care mergeau la luptă. textul citat statisticile arată -

că românii din Transilvania au avut o majoritate absolută de 55%. "În

judetele din jurul Transilvaniei traiesc de doua ori mai multi romani decat cei din

transilvania" se arată în rubrica și continuă: „întregul aparat de stat al România este împotriva noastră. maghiarii sunt majoritari în regat, cu 54,5%, dar cota lor în Transilvania este de aproximativ o treime. Și sunt împrăștiate în mici insule sau trăiesc la sute de kilometri depărtare de trupul națiunii. " the cronicarul continuă să arate că evenimentele din ultimele luni au dovedit că împotriva Ungariei „se desfășoară o mișcare planificată și bine organizată [...] și primul oficial de stat maghiar negociază, se împrietenește cu organizatorii și liderii acestei mișcări instituționalizate. "

problema românească include şi o altă idee care apare frecvent în comentarii, care au alimentat prejudecățile în conviețuirea interetnică: ideea că românii, sprijiniţi de România şi cu ajutorul românului băncile din Ungaria, cumpără sistematic pământurile ungurilor și colonizează românii pe acele meleaguri, schimbând astfel proporţiile etnice. De exemplu, caracteristica articol intitulat „Banca Albina în Câmpia Transilvaniei" din ziarul Ellenzék nu. 73 din 31 martie 1914, arată că Banca Albina, descrisă ca instituţie renumit pentru vrăjmășia sa față de unguri, dobândește pământ în Transilvania Câmpie pentru a coloniza țăranii români. au pomenit cei 1200 de juguri moșie din suatu (județul Cluj), deținută anterior de familia Mikó, și cei 600 moșia jugurilor din Mociu (jud. Cluj), fostă proprietate a familiei Wesselényi. 198 njó zsef lu K á cs au spus că prin cumpărarea acestor moșii, Banca Albina va controla terenul unde se gasea gaze naturale.

În ziarul Ellenzék nr. 83 din 14 aprilie 1914, sub titlul „state offi - ciali care acţionează pentru salvarea maghiarilor din Transilvania" , găsim o poveste despre un con - conferința delegaților de funcționari din diverse instituții ale statului, desfășurată la Aiud.

La conferință, ei au constatat – spune povestea – o scădere alarmantă a numărului

ber de maghiari transilvăneni, în timp ce proprietățile lor au ajuns să fie deținute
de români. au sugerat că ar trebui înființată o instituție financiară
pentru a lucra la o rată cel puţin egală cu cea a Băncii Albina. Conform
acest proiect, oficialii de stat ar fi însărcinați să anunțe când vor trebui să facă proprietăți
să fie vândute, pentru ca acestea să fie cumpărate înainte de Banca Albina. Pe aceste meleaguri,
săracii maghiari care doreau să emigreze din monarhie puteau fi colonizaţi.

emigrarea din Transilvania

ÎN RECUPERARE TEMA în ziarele clujene este migrarea transsyl -
va nians în alte ţări. titlurile ne anunță că au fost două
mari destinatii pentru emigranti. Unul era continentul american și
celălalt era România. știrile au citat date statistice despre cei plecați. ambele
Românii și ungurii au emigrat din Transilvania. S-ar putea presupune că
românii au plecat mai ales în Regatul Român, în timp ce ungurii
mutat peste ocean. Se pare că nu a fost așa. Din ziarul Ellenzék nr.
93 din 25 aprilie 1914, aflăm că în 1913 au părăsit România 11.021 secui, dintre care
până la sfârşitul anului s-au întors mai puţin de două sute. „secuii pleacă spre
teritorii nou cucerite ale României, adică dobrogea" – se arată în ziarul -
pe. O altă știre publicată în Ellenzék nr. 142 din iunie 1914, 26, se precizează că agenți
ai statului român îi conving pe ţăranii săraci din lunca Mureż
a se muta in dobrogea. Datele oficiale au arătat că, în primele patru luni ale
1914, 6.756 de ardeleni s-au mutat în România. aceeași poveste sugera că aceasta
a fost un fenomen înrădăcinat care a avut loc de câțiva ani. cel
ziarul Ellenzék nr. 149 din 6 iunie 1914, a publicat statistici care arată că în
Aprilie 1914, 25.288 de pașapoarte au fost eliberate în Ungaria și printre proprietarii acestora,
17.634 au mers în SUA, 2.935 în România, 588 în Germania și restul în alte

ţări. O altă poveste despre imigranți, publicată în Ellenzék nr. 167 din

27 iulie 1914, cu o zi înaintea mobilizării generale, a învinuit plecarea poporului -

ing pe situaţia internaţională tensionată şi criza economică.

fenomenul emigraţiei a apărut în ştiri şi în alt context.

ziarul Újság nr. 128 din 5 iunie 1914, se vorbea despre situația celor 61

Regiment din Timisoara, unde din 600 de rezervisti au sunat, s-au prezentat vreo 100,

restul bărbaților au emigrat. ancheta Ministerului de Război a arătat că a celor

care a lăsat doar o mică parte au plecat în America, cei mai mulți dintre ei fugind în România. în relația internă N ic ă cu atitudinea față de ward wards ... n199

noua lege electorală din Ungaria

ALTĂ temă PRINCIPALĂ din cele două ziare a fost problema noului electoral

drept în Ungaria. au fost știri despre organizarea viitoarelor alegeri,

detalii privind completarea listelor electorale în conformitate cu facilitățile de

noua lege. legea era importantă pentru viața politică a regatului, un fapt subliniat

dimensionat de comentariile ample. Dar în ziarele clujene, comentariile

de obicei erau critici pentru noua lege. Și nu pentru că nu a acordat suficienti dem -

instrumente ocratice, ci pentru că a fost considerată o măsură care dăuna intereselor

maghiarii din Transilvania. Dintre argumentele reiterate în articole,

am ales unul care arată cum gândeau ungurii. ziarul Újság

nu. 59 din 12 martie 1914, spune că, potrivit vechii legi electorale, în

Transilvania erau 47.000 de alegători maghiari și 23.000 de români,

în timp ce conform noii legi ar fi 94.000 de maghiari și 69.000

români, iar în județele Fągąraż, Hunedoara, solnoc-dąbâca, Alba de

Jos, Bistrița-nąsąud, turda-Arież supremația alegătorilor români ar

fi absolut. concluzia autorului articolului a fost că „legea electorală a Tiszei

a dat Transilvania României. ”

Politica internațională a fost rareori comentată în ziare. Practic,
știrile externe au vorbit despre evenimentele politice din România sau au criticat pentru -
politica externă a prim-ministrului tisa, privită ca prea permisivă cu România.
De remarcat că în ziare s-au discutat despre evenimente politice la nivel mondial
cu o naivitate surprinzătoare, ceea ce arată că nici jurnaliştii care au scris în
cele două ziare din Cluj și nici politicienii maghiari citați în articole
erau cel puţin familiarizaţi cu evoluţiile politice şi militare din Europa sau
la nivel mondial. principalul inamic extern al Monarhiei a fost identificat drept rusul
Imperiul și probabilitatea unui război cu acesta a fost adesea menționat. Ca exemplu
despre cât de naiv au fost discutate evenimentele politice străine, permiteți-mi să citez știrea -
hârtie Ellenzék nr. 74 din 1 aprilie 1914, care a publicat o poveste despre eforturile depuse
a diplomaţiei ruse pentru a izola Regatul Unit. ele transmit ideea
ca Germania să cedeze Alsacia şi Lorena Franţei şi să primească în schimb
teritorii din Monarhia Austro-Ungară.
Comentariile politice arată că posibilitatea izbucnirii unui război mondial
nu a fost luată în serios. Cel mult, un posibil război între Rusia și Austro-
S-a discutat despre Monarhia Maghiară, în care ar putea fi implicată și România.
articolele speculau poziția României: în cazul unui asemenea război, s-ar alia
cu Monarhia sau cu Imperiul Rus? 200 njó zsef lu K á cs
subiectul nesiguranţei maghiarilor
articolele din ziarele clujene publicate înainte de asasinarea de la Sarajevo
sugerează că relațiile etnice extrem de tensionate din Transilvania au indus un sens
de nesiguranţă în rândul maghiarilor, care erau depăşiţi numeric de români.
Practic, toate măsurile politice au fost comentate din perspectiva eficienței cu
pe care au fost îndreptate sau nu împotriva aspiraţiilor româneşti.

Era frica României, teama că va intra armata Vechiului Regat
transilvania și, cu sprijinul populației majoritare românești, ar putea
preia teritorii din Monarhie sau din Regatul Ungariei. cel
amploarea textelor pe această temă ne face să știm că aceasta a fost o activitate foarte intensă
sentiment, care a generat o serie de discuții, abordări și comentarii
legate de apărarea militară a Transilvaniei. pentru a arăta cum a fost văzută problema,
hai sa citez cateva articole.

ziarul Ellenzék nr. 98 din 2 mai 1914, a publicat un articol intitulat
„apărarea împotriva României.secuii au nevoie de cale ferată” . Era un cont
despre raportul adresat de orasul Odorheiu secuiesc par -.
liament, afirmând că ar trebui să înveți din războaiele balcanice, când românești
forțele armate au intrat în Bulgaria, care nu a putut să se apere. „România da
nu ascunde faptul că vrea să anexeze Transilvania – se arată în raport – timpul
se apropie când acest obiectiv va deveni atins și atunci va trebui
apărăm Transilvania cu pistolul [...] Fiind în această situație, neglijăm apărarea
al Transilvaniei. [...] județul secuilor cu greu are forță armată și există
nu sunt suficiente căi ferate pentru a muta forțele armate pentru orice eventualitate. „Ca primă măsură,
au cerut sa se construiasca o cale ferata intre Odorhei si Miercurea Ciuc ca
cât mai curând posibil.

La 8 mai 1914, ambele ziare din Cluj anuntau ca o delegatie din
judetul Odorhei si orasul Odorheiu secuiesc au efectuat o vizita oficiala la
Comisia de apărare a Parlamentului, prim-ministrului István tisza și către
ministrul de război, samu Hazai. ziarul Újság nr. 105 din 8 mai 1914, sub
titlul „Protecția Transilvaniei cerută în parlament” , a relatat că
delegația a îndemnat mutarea unui regiment de infanterie în oraș și ca

armatei i sa cerut să înceapă imediat construcția de fortificații în
Transilvania, ca măsură de precauție împotriva unui posibil atac al României. cel
știri publicate în Ellenzék nr. 103 din 8 mai 1914 arăta că delegația
a solicitat întărirea frontierelor, precizând că acestea nu au fost dirijate
împotriva României, întrucât fortificațiile de la granița cu Italia nu erau îndreptate împotriva
aliatul italian.
ziarul Újság nr. 106 din 9 mai 1914 a publicat o rubrică extrem de critică -
ic al autorităților monarhiei: relația inter tereth N ic cu atitudinea față de wards war ... n201
Ce face Viena, de ce face armata susținută de ardelean
banii contribuabililor și fiii nu construiesc fortificații de-a lungul țărmului amenințat -
deri ai Transilvaniei? [...] Credem că suntem mari și puternici și credem asta
avem o armată mare. Credem că putem pălmui micuța României când va fi momentul
vine. Dar amintiți-vă cum micile state balcanice, Serbia și Muntenegru,
a batjocorit recent armata Monarhiei [...] Cerem ca fortificatiile sa fie
construit și trupele să fie amplasate în Transilvania. Suntem îngrijorați pentru pământul nostru,
dar dacă pierdem Transilvania, acesta este și sfârșitul monarhiei. Dacă
Habsburgii nu sunt preocupați de apărarea noastră, să se gândească măcar la ei
apărându-și propria putere. [...] astăzi nu suntem încă în măsură să fim
frică de o eventuală răscoală a românilor. Dar cine știe ce
viitorul va aduce. Anul trecut nimeni nu s-a gândit la o asemenea posibilitate, dar acum una
cine vizitează satele româneşti va fi uimit de schimbări. Și acestea
schimbarile se datoreaza numai politicii romanesti a tiszei [...].
în zilele următoare, discuția despre necesitatea fortificării Transilvaniei con -
tinuit. ziarul Újság nr. 107 din 10 mai 1914, a publicat o rubrică citând
un deputat de origine armeană în dumbrąveni, pe nume Viktor Issekutz, care a stat -

ed că Transilvania nu are nevoie de fortificaţii, căci „dacă Transilvania nu are
o armată eficientă, atunci nicio cetate nu ar putea apăra interesele Monarhiei în
Transilvania împotriva României” . „Am putea construi o sută de cetăţi în
transilvania” – a spus deputatul – „dacă nu suntem în stare să-i apărăm, cei
pământul ardelean este o pierdere inevitabilă în favoarea României. ” se mai cita articolul
Contele Mihály Károlyi spunând: „Dacă Monarhia a fortificat granița împotriva
Italia aliată, atunci o poate face și împotriva «prietenului» României, deoarece
Nici acolo nu este iubită monarhia.” . Contele Gyula Andrássy a avut o opinie echivocă -
ion afirmând: „nu este nevoie de fortificaţii.sunt convins că într-un serios
situație, România va fi de partea noastră. Cred că întărirea graniței
cu România nu ar fi împotriva României [...] cetățile de graniță și pentru -
tificările din Transilvania ar putea fi în interesul României [...] în cazul unui război cu
Rusia, trupele române ar putea găsi sprijin în fortificațiile din Transilvania.
fortificaţiile nu puteau fi de folos decât dacă, în caz de război mondial, România rămânea
neutru sau au fost împotriva noastră”.
a doua zi, în ziarul Újság nr. 108 din 11 mai 1914, subiectul a fost
revăzută în rubrică, de data aceasta afirmând că „întărirea nașterii Transilvaniei
deri cu fortificatii nu ar fi indreptati impotriva Romaniei [...] ci impotriva
atacuri de la Odesa” .autorul continuă: „România este la fel de necaz pentru
dubla monarhie ca șoarece de câmp pentru un fermier; poate provoca daune, dar asta
nu prejudiciază integritatea succesiunii” .
ziarul Ellenzék nr. 107 din 13 mai 1914 a revenit la acest subiect cu
inca un articol lung. la rubrica „Transilvania este în pericol” a arătat că 202 njó zsef lu K á cs
orașele din Transilvania au cerut din ce în ce mai răspicat înființarea mil -
garnizoane itare. „În județul secuilor sunt doar două companii Honvéd

şi o companie a armatei comune, în timp ce armata română poate fi apropiată

până la graniţă cu trenul, la trecătorii Oituz şi tulgheţ. În acele circumstanțe,

armata română putea ocupa judeţul secuilor fără nici un efort” .problema

a securității căilor ferate a apărut, arătând că „sprijinul militar din

centrul tarii ar putea fi sabotat, in conditiile in care trec toate caile ferate

Teritoriile românești” .De exemplu, au menționat căile ferate din Galicia și

România, care erau păzite de armată, spre deosebire de Transilvania, unde

fiecare traseu de cale ferată era păzit doar de doi jandarmi.

La sfârșitul lunii mai, cu mai puțin de o lună înainte de asasinarea de la Sarajevo, ziarul -

per Újság nr. 125 din 31 mai 1914, într-un articol lung intitulat „Organizarea apărării

în Transilvania”, a afirmat că autoritățile militare și politice au abandonat

transilvania: „alianța austro-ungară nu ne poate asigura securitatea înainte

dușmanii noștri externi și interni. lipsa de securitate ne paralizează cre -

forţe active. ” Ca măsură locală, o mișcare numită Alianța Transilvaniei

(Erdélyi Szövetség) a fost inițiat, condus de profesorii István Apáthy, Béla Kenéz, Béla

Posta și nobilul Miklós torma. manifestul lor, printre altele, spune că

„Astăzi sloganul „Să apărăm Transilvania” trebuie să fie un stimulent serios [...]

Era o problemă serioasă înainte, pentru cei care erau conștienți de pericolul Transilvania

este în, dar doar câțiva și-au dat seama de gravitatea amenințătoare a situației actuale -

Ca prim pas pentru autoapărarea maghiarilor, ardeleanul

Alianța a declarat unirea forțelor politice maghiare din Transilvania în ordine

să grăbească acele măsuri pe care conducătorii politici nu le-au luat după 1867, după

unirea Transilvaniei cu Ungaria.

Manifestul Alianței a menționat următoarele probleme de securitate:

– nici una din cele zece trecători peste Carpați nu a fost fortificată.

– nu existau căi ferate care să ducă la o serie de trecători peste munți.

– Sibiu, centrul armatei transilvane, unde se află majoritatea armelor și muniției -

s-au păstrat, era în apropierea graniței cu România și era apărat doar de

vreo 2.000 de soldați.

– Din totalul de 500.000 de soldați ai Monarhiei, în Transilvania

erau doar aproximativ 13.000 de infanterie și 3.000 de cavaleri înzestrați cu doar 150

tunuri.

– În unele orașe, precum Zlatna, Câmpeni și altele, considerate românești

centre, populația maghiară nu avea arme pentru situații de urgență.

ziarul Újság nr. 128 din 5 iunie 1914 a revenit la subiectul

fortificații din Transilvania. Un articol anunța o întâlnire la târgu Mureż

unde „ungurii transilvăneni preocupați de autoapărare vor decide asupra

pași pentru apărarea patriei. ” Un alt articol din același număr al lucrării, ent -

a spus „opiniile militarilor cu privire la fortificarea Transilvaniei”, a subliniat în relația tereth N ic cu atitudinea față de războiul... n203

că ideea de a întări Transilvania nu a venit din cercurile militare, ci

de la cetăţenii care se simt nesiguri. Printre numeroasele argumente în favoarea construirii -

În cadrul fortificaţiilor, se poate observa cea care afirmă că în timpul Războiului Balcanic

numai fortificaţiile au împiedicat armata bulgară să ocupe Constantinopolul.

ziarul Újság nr. 131 din 9 iunie 1914 a publicat o poveste despre „the

mare adunare de maghiari la târgu Mures” . Printre discursurile publicate,

interesează cel al lui Gábor ugron, președintele Alianței Transilvaniei. El

a declarat: „Coborâm sub povara cheltuielilor militare și

Transilvania încă nu are armată. Suntem predați dușmanilor noștri. [...] Aurel Vlad

a spus la Alba Iulia că „în zece ani va conduce un guvern românesc

transilvania» iar maghiarii sunt aparati numai de jandarmi, in locul celor

guvernul maghiar. [...] Trebuie să apărăm Transilvania [...] trebuie să ne apărăm societatea
aliat dacă statul nu poate” .
Miklós torma, un alt lider al Alianței, a spus printre altele: „Dacă am mai -
granița cu Italia, care este considerată un stat prieten, atunci suntem enti -
tled să ceară fortificarea graniţelor transilvănene [...] Austria şi
Germania ar putea avea interese politice convenabile pentru care să facă comerț cu Transilvania
[...] Chiar dacă Austria oferă trieste, trentino și Bucovina, chiar dacă Germania dă
Alsacia și Lorena franceză, nu putem aduce în discuție renunțarea -
ment la transilvania [...] În România conştiinţa naţională a crescut la
în așa măsură, încât se vor poziționa împotriva noastră militar cu prima ocazie -
armonie care ar putea apărea”.
sentimentul de frică fizică al maghiarilor apare și în alte articole. cel
rubrica ziarului Újság nr. 109 din 13 mai 1914, sub titlul „Să ne
fi apărat”, relatează cazul unei școli în limba maghiară bazată pe un teren
situat într-un sat locuit în majoritate de români, dar fără alte precizari -
cationi din ce sat era. au citat un profesor de la această școală, care era con-
preocupat de atitudinea românilor din sat, spunând că pentru a
să-și apere viața, ar fi mai bine dacă guvernul le-ar oferi arme.
asasinatul de la Sarajevo
și spectrul unui izbucnire a unui război mondial
În primăvara anului 1914, ziarele clujene au prezentat doar câteva indicii împrăștiate
arătând că exista o preocupare cu privire la posibilitatea izbucnirii unei lumi
război. Un mic indiciu cu privire la evenimentele care vor urma este o nuvelă publicată
la pagina 6 a ziarului Újság din 3 mai 1914, anunţând că, în jurul lunii iunie
Pe 23, prințul moștenitor Francis Ferdinand avea să facă o călătorie în Bosnia.

Judecând după textele publicate în ziarele clujene, asasinii de la Sarajevo -
națiunea a produs relativ puțină entuziasm. 204 njó zsef lu K á cs
Duminică, 28 iunie 1914, ziarul Újság a anunțat vestea despre Franz
Moartea lui Ferdinand într-o ediție specială. vestea prințului moștenitor și a soției sale
moartea a fost publicată cu litere mari, odată cu primele știri scurte despre asasinat.
a doua zi, știrea a apărut din nou pe prima pagină a Újság nr. 148 din
29 iunie 1914. În rubrica care spunea ceea ce se știa la acea vreme despre asasini -
națiune, ceea ce ne atrage atenția este opinia exprimată de autor, care a scris:
„Ne trăim viața cu tristețe, multe suferințe, incertitudine și griji. Pentru mult timp
în timp ce – pe lângă alte împrejurări nefericite – trebuie să trăim și fiecare
zi cu posibilitatea unui război mondial” . Printre altele, punctul de coloană -
a prezentat următoarele idei principale: bătrânul rege este garantul păcii; Coroana
Prințul nu a fost ucis în nicio revoluție populară, ci printr-o crimă anonimă -
er; sârbii pot fi acuzaţi pentru asasinat. La pagina 4 a ziarului, noi
afla reactiile clujenilor la vestea asasinatului. primul
vestea a ajuns la Cluj duminica dupa-amiaza, in jurul orei 4.15, primul zvon ajunge -
la principalele cafenele din centrul orașului, care aveau linii telefonice cu Budapesta.
nimeni nu a crezut știrea la început, doar după ce ziarele locale au primit poliția
permisiunea și după ce a devenit posibilă tipărirea știrii, de când era duminică, a
sărbătoare legală. ziarele locale au tipărit ediții suplimentare și opinia publicului -
ion a aflat despre tragicul eveniment. Oficialii locali au decis să suspende...
spectacol atric programat pentru acea seară.
a doua zi, ziarul Újság nr. 149 din 30 iunie 1914 a comentat
asasinat în termeni duri. s-a pus întrebarea cum poliția și Coroana
Gărzile de corp ai lui Prince ar fi putut fi atât de neglijenți, din moment ce niciun polițist nu era pe asta

strada când a avut loc atacul. măsurile de siguranță din Cluj cu câteva zile înainte
au fost reamintiți, când prim-ministrul István tisza s-a plimbat în centrul Clujului
printre polițiști îmbrăcați în civil. Pe pagina 2 a ziarului era
a spus că entuziasmul din ziua precedentă s-a stins, doar steagul negru de la instituțiile publice
predații și suspendarea spectacolelor de teatru care amintesc de asasin -
ție.
Între timpul asasinatului de la Sarajevo și declararea războiului,
rubricile şi comentariile politice din ziarele clujene aveau ca principală
subiectul inutilității războiului. Părerea mea este că cele mai interesante comentarii politice
au fost publicate în această perioadă. Oamenii au simțit că războiul este foarte posibil, chiar și
foarte aproape, iar jurnaliştii şi-au exprimat răspicat opinii împotriva războiului. se certau ei
că războiul nu ar trebui să înceapă pentru că nu ar putea aduce nimic bun pentru Imperiu,
că Monarhia nu era pregătită şi că Monarhia trebuie să-şi folosească forţele pentru
stopează tendinţele centrifuge începând din inima ţării.
La cinci zile de la atac, ziarul Újság nr. 151 din 2 iulie 1914 con -
confruntat cu pericolul iminent al izbucnirii războiului, a publicat o rubrică critică -
ghezând în termeni foarte duri politica Monarhiei în Balcani. Intitulat „the
Drama Habsburgilor”, spunea: în relația N ică cu atitudinea față de wards ... n205
cauza dramei lui Francis Ferdinand a fost încălcarea bunului simț.
Balcanii aparțin celor care trăiesc în Balcani [...] ceea ce era dualul
monarhie, ca un cuceritor, face în Balcani? [...] prin anexa -
bosniei, ordinea din Balcani a fost afectată și oamenii din
Bosnia a fost ofensată, care nu a fost întrebat nici despre anexare de către
legiuitorul maghiar sau de legiuitorul austriac [...] pentru asta, bietul
Francis Ferdinand și soția sa au trebuit să moară. prin anexare, an

vechiul pământ sârbesc era atașat monarhiei [...] strigă mica serbie

și a plâns din cauza anexării [...] dar nu a putut face nimic,

fiind lăsat singur în fața celor 50 de milioane de oameni Monarhie [...] Mai mult,

în prostia ei frivolă, Ungaria și-a batjocorit Serbia și doliu

pierderea Bosniei. Ar fi trebuit să știm că pierderea pământului bosniac doare

sârbii la fel de mult ca Ungaria ar fi răniţi dacă ar pierde Transilvania. eu

ne întrebăm cum ne-am simți noi, ungurii, dacă cineva și-ar bate joc de durere

simțit pentru pierderea Transilvaniei [...] dar în Ungaria nimeni nu vede această cauză:

nici presa, nici opinia publica, nici parlamentul. Și pentru că

nimeni nu o vede: această orbire ar putea fi fatală Ungariei!

ziarul Ellenzék nr. 146 din 2 iulie 1914 scria:

Trebuie să recunoaștem că martirul din Sarajevo a fost un om bun [...] binecuvântat

cu un talent dat de Dumnezeu [dar] blestemata asta de Monarhie este ca un mozaic [...] dacă

piesele sunt ținute împreună, arată frumos, dar fiecare articol dorește să scape,

fiecare vrea să fie pe cont propriu [...] până acum, doar înalta politică a avut loc

împreună aceste piese și înalta politică crede că vor reuși să le păstreze

ei împreună pentru eternitate! [...] baia regală de sânge din Sarajevo este un semn pentru

noi toti! acum știm că nu ne putem aștepta la nimic de la înalta politică

[...] țara mozaic fierbe [...] și problema națională este focul

care o ține să fiarbă [...] este foarte trist că prima victimă a fost chiar omul

care ar fi putut să țină sub control patimile în flăcări.

În zilele următoare perspectiva izbucnirii unui război a devenit principală

subiect. jurnaliştii din Cluj au argumentat cu disperare împotriva acestei opţiuni. stirea -

hârtie Ellenzék nr. 149 din 6 iulie 1914 a publicat o rubrică intitulată „Instigarea la

război” , care a fost de fapt un manifest ferm împotriva războiului. Merită să fie citat,

pentru că ne arată atitudinea populației maghiare:

nu, nu vrem să mergem la război! Protestăm cu seriozitate împotriva războiului.

nici sentimentele și nici gândurile noastre nu ne îndeamnă să ne aliniem și să ne împărtășim

în bătălii criminale. Suntem urmașii secolului XX, oameni buni

care simt și gândesc într-un mod uman. [...] războiul nu va pedepsi vinovații, ci 206 njó zsef lu K á cs

va provoca suferință celor nevinovați [...] ceea ce s-a întâmplat la Sarajevo este a

crimă odioasă [...] făptuitorii trebuie să plătească cu siguranță pentru crimele lor. Dar

oricât de mare este loialitatea noastră [...] credem că această crimă și crimă împotriva

familia regală nu poate duce la uciderea a sute de mii de oameni -

ple [...] oameni nu ar trebui să fie duși la abator [...] să fie

răzbunare, dar nu război. diplomația trebuie să găsească o altă soluție, deoarece

vinovat ar putea fi pedepsit și în alte moduri.

rubrica din ziarul Ellenzék nr. 151 din 8 iulie 1914 este și mai pisică -

egoric:

Nu vrem război! [...] Pentru că prințul moștenitor a fost împușcat, Monarhia

se pare că și-a pierdut capul [...] mulți cheamă la război [...] Nu aparținem

serbia. nimeni nu vrea să cucerească Serbia. Ungaria nu era interesată

cucerind Bosnia și nu are nici un stimulent să ajungă la război [...] împotriva noastră protestăm

orice plan de război, care nu ar face decât să împingă această națiune nefericită în jos

calea sărăciei. [...] Avem nevoie de pace și liniște ca să ne putem rezolva interiorul

probleme [...] analizând faptele cu calm și seriozitate, ar trebui să conchidem

că vor să ne despartă [...]. Serbia vrea Bosnia, Rusia vrea Galiția,

Italia vrea să se extindă la Trieste. cehii vor să se desprindă de Austria

iar austriecii germani gravitează spre Imperiul German. Acolo

este doar un punct fix în această Monarhie pestriță: Ungaria. Dacă ungurul

regele este de acord, vom depăși singuri pericolul care vine de la

Românii și croații [...] noi, ungurii, trebuie să ne pregătim pentru când

duşmanii Monarhiei se vor năpusti să ne despartă, ca să măcar noi

să ne salvăm, dacă nu putem opri Austria să se dezlege.

Pe 23 iulie, pericolul izbucnirii războiului devine mai presant. Într-un col -

umn intitulat „Înainte de mari furtuni” , ziarul Ellenzék nr. 164 din 23 iulie 1914

scrie:

Ne este frică de război. Să fim sinceri și să ne exprimăm preocupările din inimile noastre:

ne este frică de război. [...] În această țară nefericită, războiul cu greu a putut găsi

ceva care încă poate fi distrus. bunurile materiale din tara

am risipit în timpul crizei economice care a trecut peste noi [...] aceasta

țara nu vrea să cucerească, nu este vrăjită de vise imperialiste,

nu vrea să anexeze teritorii balcanice [...] de ani de zile, toate puterile de

monarhia au fost cheltuite în înarmare. Ni se spune că avem nevoie de mai multe trupe,

arme și arme mai bune [...] Dar numai că oamenii au nevoie de război care are acu -

bogăția și puterea mulate și nu le pot folosi pe propriul teren. Avem nevoie

pace, o pace interioară sănătoasă. în relația N ică cu atitudinea față de wards ... n207

Într-o rubrica intitulată „Să ne bucurăm că trăim” , ziarul Ellenzék nr.

166 din 25 iulie 1914 scria:

Se pare că domnii vor să intre în război cu Serbia. au început -

în război, de parcă Monarhia ar fi pregătită pentru el. [...] bancheri din Viena și

Budapesta, care nu au putut să ne ajute industria, comerțul și finanțele care au eșuat

în timpul crizei economice, acum ne spune că sacrificiile economice uriașe

a unui război nu va afecta economia țării. [...] Oamenii ar face-o

emigrează dacă jandarmii nu i-au alungat înapoi la graniță [...] Iată,

în Ungaria, nimeni nu vrea război împotriva sârbilor [...] Avem destulă mizerie, deci nu trebuie să mergem să-l căutăm în serbia. După moartea moștenitorului cuplu, fiecare s-a gândit la treaba lui, convins că serbia nu poate fi identificat cu crimele. situația ar fi putut fi stabilită pace - pe deplin și încă poate fi. nu e nevoie să-i conduci pe cei mai buni fii ai patriei măcelul. Serbia nu este un vecin periculos pentru națiunea Ungariei.
[...] Noi, ungurii, avem dușmani mai periculoși. Să păstrăm forțele noastre pentru acea confruntare, care va avea loc cu siguranță. nu Serbia, dar România amenință națiunea maghiară. există un tren serios în curs - ing împotriva noastră, ceea ce este mult mai periculos decât complotul a doi sârbi elevilor. [...] din păcate, în condițiile actuale, vocea națiunii nu se aude in parlament. Războiul nu are nimic de-a face cu ceea ce națiunea vrea. [...] mii de băieți maghiari vor muri pentru că suntem singurii membrii de încredere ai Monarhiei. Vom lua orice, ne pot trimite oriunde.
cu o zi înainte de declarația de mobilizare generală, ziarul Újság nr. 173 din 26 iulie 1914 s-a discutat despre știrea – dovedită falsă – că în calea ferată Cluj polițiștii stației găsiseră un vagon plin cu arme și muniții trimise din București către protopopul greco-catolic de Cluj. Credem că a fost o poveste alimentată de psihoza colectivă a tensiunilor etnice. Nu a fost o poveste izolată.
în lunile precedente, au existat adesea rapoarte, unele dintre ele de-a dreptul extravagante, despre transporturile clandestine de arme din Romania catre ardelean români.
După declararea războiului, cele două probleme majore, respectiv problema românească iar atitudinea anti-război, a dispărut din ziare, care doar discuta

despre datoria morală a tuturor cetăţenilor Monarhiei. După 3 august 1914, știri
despre declaraţiile de loialitate ale conducătorilor români faţă de monarhie au început
fiind publicată. De exemplu, pe 3 august, au publicat declarația de loialitate -
alty de la romanii din deva, la 4 august, de la teodor Mihaly, la 208 august njó zsef lu K á cs
5, de la Episcopul greco-catolic de Oradea, la 6 august, de la preoți și
profesori ai eparhiei greco-catolice din Cluj, pe 8 august, din Miron Cristea,
episcopul ortodox de Caransebeż și așa mai departe. Alături de aceste declarații ale
loialitate din partea liderilor români, s-au publicat știri despre românii care au refuzat
să se înroleze în armata Monarhiei și declarații ale românilor spunând că au așteptat -
să vină țarul rus, să-i ia partea.
acestea erau doar subiecte secundare. Pe prima pagină a ziarelor, știri
au început să fie publicate despre evenimentele militare, mobilizarea și plecarea trenurilor militare.
ing pentru fata. Pe 13 august, ziarul Újság a publicat știrea falsă că
armata promisese victoria supremă bătrânului rege de ziua lui, pe
18 august 1914. În aceeași zi, ziarul scria: „opt națiuni și aproximativ
15-20 de milioane de oameni sunt în arme. acest război nu se va termina într-o lună sau două...”
În concluzie, putem arăta că cele două cotidiene în limba maghiară -
pers publicate la Cluj în primăvara și vara anului 1914 arată o com. maghiară.
comunitate foarte preocupată de problema românească. societatea românească în sa -
Transilvania toric, Banat, Maramureș și așa-numitul Partium (sau Crişana), în
pe lângă faptul că este cea mai mare comunitate etnică din teritoriile menționate,
a urmat obiective naţionale din ce în ce mai hotărâte contrare dorinţelor celor
maghiari. comunitatea maghiară din Cluj a urmărit foarte atent pe român
evenimente culturale sau politice atât în Ungaria cât și în România. coloane de ziare
iar alte articole arată că înainte de izbucnirea primului război mondial, maghiarul

comunitatea din Cluj a considerat că românii reprezintă cea mai mare ameninţare pentru

integritatea teritorială a Ungariei. îngrijorarea că România va ataca Ungaria

iar smulgerea Transilvaniei era mai mare decât preocuparea pentru izbucnirea războiului cu

Rusia, de exemplu, sau orice altă mare putere.

faptul că România dobândise un prestigiu internaţional important după

Războaiele balcanice au făcut din întărirea granițelor transilvănene o principală problemă.

cern pentru unguri.

articolele din ziar sugerează că o criză economică afectase grav

teritoriile estice ale Monarhiei cu două capete, în special casa mică -

deţine şi meşteri din transilvania. Tocmai la această criză economică

s-a pus vina pe emigrarea masivă din Transilvania, ceea ce a fost subliniat de

publicarea frecventă a datelor statistice privind numărul celor care lucrează în par -

ticular pe continentul american.

În urma asasinatului de la Sarajevo, izbucnirea iminentă a unui război mondial

a devenit evident. În săptămânile care au urmat asasinatului, principalul con -

cernul ziarelor maghiare din Cluj era de a transmite ideea că maghiarii

nu voia război, pentru că nu exista nici un interes național maghiar să ia parte

într-un asemenea război.

problemele etnice din ce în ce mai grave, noua lege electorală și eco -

criza nomică au fost principalele motive pentru care marea majoritate a relațiilor transilvănene iN tereth N ic sa N d atitudinea față de războiul ... n209

Ungurii au simțit că guvernul condus de contele István Tisza a avut o politică greșită -

înghețată, îndreptată împotriva intereselor naționale maghiare.

La izbucnirea războiului, textele referitoare la problema românească și la paci -

textele cu pumnul oprite. coloanele și comentariile afirmau că de acum înainte toate cit -

cetăţenii trebuie să-şi îndeplinească obligaţiile faţă de rege şi faţă de patrie.

starea de fapt sugerată de articolele din cele două știri cotidiene maghiare -

lucrările din Cluj arată o coexistenţă interetnică tensionată în Transilvania şi

presimțirile despre viitor anticipate uneori cu un aproape surprinzător

acurateţea evenimentelor istorice de la sfârşitul războiului.

mulțumiri

Cercetare finanțată prin proiectul „MInERVA – Cooperare pentru o carieră de elită în doctorat

și cercetare postdoctorală”, Cod contract: POsdRu/159/1.5/s/137832, proiect cofinanțat de

Fondul Social European prin Programul Operațional sectorial Management Resurse Umane

2007-2013. 210 njó zsef lu K á cs

abstract

Primul Război Mondial, numit Războiul total, schimbarea revoluționară

a determinat condițiile de viață ale copiilor în țările beligerante.

Putem observa un entuziasm patriotic în masă printre ei. Era

cauzate de propagandă. principalele instrumente ale acesteia au fost biserica -

ch, presa, școala, distracțiile etc. prin urmare, cha -

Activitatea de cultură a minorului (strângerea de alimente, bani, haine,

cadouri pentru soldații răniți din Odesa și combatanții din front

linie) și experiența de luptă a copiilor (căi către front,

onorurile, opinia publică, copiii răniți etc.) sunt analizate

în articol.

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, copii, patriotism, propagandă, imaginea

inamic „Între joc și război”:

Patriotismul copiilor la Odesa

în timpul marelui război (1914-1917)

Dz humyha ye vhen

Primul Război Mondial, cunoscut sub numele de „Marele Război” și „Războiul total”, a avut o mare semnificație

cancer pentru istoria lumii nu numai sub aspect politic, ci și în cel

contextul vieții cotidiene și al istoriei sociale. trăsătura distinctivă a

Primul Război Mondial a fost influența sa totală asupra întregului grup de țări beligerante.

încearcă. Femei și bărbați, adulți și copii, cerșetori și negustori - toți

au fost implicați în acest război. Foamete, frig, lipsă de alimente și combustibil, activitate de caritate, patri -

otism, mobilizarea a devenit parte a vieții locuitorilor civili. În toate istoricele

epocile cele mai puțin protejate grupuri de populație în timpul războiului au fost copiii

iar femeile. celebra scriitoare ucraineană Olga Kobylyanskaya (1863-1942)

a spus disperat, în eseul din 1917, că războiul nu a împărțit omenirea în

țări ireconciliabile, ci în „insula bărbaților” și „insula femeilor,

copii și bătrâni” 1.

Istoricii englezi Peter Gatrell și Mark Harrison au scris: „(…) în ambele lumii

războaiele, potențialul de război al oricărei țări, luate izolat, depindea de eco-

factori nomici determinați de mărimea și nivelul dezvoltării economice, dar cel

gradul în care potențialul de război a fost realizat depindea de o varietate de factori mulți

dintre care se afla în afara economiei” 2. Într-adevăr, orice război necesită nu numai eficient

armata disciplinata, generali talentati si baza economica puternica. Una dintre cheie

elemente este baza ideologică, loialitatea militarilor și civililor. prin urmare,

propaganda și patriotismul joacă un rol extrem de important în orice război. ei

permite guvernului să modeleze opinia publică și să aibă sprijin social. cel

Cercetătorul rus O. senyavska notează pentru prima dată această mașină de propagandă

în istorie a început să lucreze atât de intens și a avut un impact atât de mare asupra oamenilor -

ple în timpul Primului Război Mondial 3. de aceea nu submarine, tancuri sau gaze otravitoare, ci

patriotismul a devenit cea mai periculoasă armă din acest război.

Evident, cel mai neprotejat și receptiv pentru propagandă grup de soci -

etitatea în orice război este reprezentată de copii. de aceea, este necesar să se analizeze

problema patriotismului copiilor la Odesa în timpul primului război mondial.

cadrul cronologic al acestui articol include doar perioada 1914-1917

din cauza impactului mare al Revoluției din februarie și al războiului civil asupra

viața și conștiința populației Imperiului Rus, inclusiv a copiilor.

tema patriotismului copiilor este explorată destul de insuficient în post-

Istoriografia sovietică spre deosebire de istoriografia vest-europeană și americană. unele

Istoricii ucraineni și ruși au încercat să analizeze problema patriotismului în

Imperiul Rus în timpul Marelui Război, de exemplu, cercetători precum 212 ndz humyha ye vhe N

1. M. Bogachevskaya-Khomyak. Alb pe alb. Femeile în viața publică a Ucrainei 1884-

1939 (Kiev: 1995), p. 172–173.

2. Peter Gatrell și Mark Harrison, „Economia rusă și sovietică în două războaie mondiale:

A Comparative View”, The Economic History Review, vol. 46, nr. 3, (1993): 426.

3. Elena Senyavskaya. Dușmanii Rusiei în războaiele secolului al XX-lea: evoluția „imaginei inamicului” în minte

„Armata și societatea”, (Moscova: Enciclopedia politică rusă, 2006), p.63.

B. Kolonitskiy, E. Seniavskaya, O. Olievskiy, O. Reient 4. Dar ei nu se concentrează

atenția lor față de copii și luminează patriotismul copiilor în con -

textul întrebărilor generale.

Este necesar să menționăm că istoricii străini acordă mai multă atenție acestui lucru

subiect, De exemplu, istorici americani și europeni precum E. Lohr, F . J. Hubertus,

P . Blake, d. Welch, d. Silbey și alții 5. Dar munca lor, ca de obicei, nu este devotată

la propagandă şi patriotism în Imperiul Rus.

principalele surse ale acestei cercetări sunt ziarele din Odesa („știrile din Odesa”,

„Foaia Odesa” și cel mai valoros ziar pentru copii „Foaia pentru copii”).

Documentele de ego sunt de asemenea foarte importante, de exemplu, memoriile celebrilor

scriitorul sovietic Y . Olesha, regizorul de teatru V . Galitskii, refugiatul polonez B. Kosovskiy 6.

Documente oficiale comenzi, contestații, instrucțiuni și alte documente de la

arhivele ucrainene (Odesa, Kiev), datorită rolului mare al instituțiilor statului,

ca și sistemul educațional, în construirea sentimentelor patriotice au fost folosite și ele.

fără îndoială, principalul instrument de mobilizare civică a fost propaganda.

Dar căile de propagandă au fost variate pentru diferite grupuri ale societății.

prin urmare, putem distinge factori de propagandă pentru copii precum familia,

educație, divertisment (teatru, cinema, ziare și cărți pentru copii

etc.). principalele rezultate ale propagandei le putem observa în caritate, evenimente publice precum

ca manifestări și experiență pe câmpul de luptă a copiilor din Odesa. In consecinta,

vom încerca să lămurim aceste întrebări.

După cum arată istoricul Raphael Samuel, patriotismul este ceva „foarte des,

care este împins asupra noastră' . principalele subiecte ale produselor culturale de război au fost inamicul, „B etwee N the ga mea N dthe war”: childre N 'sPa triotismi N od essa n213

4. Boris Kolonitsky. „Erotica tragică”: imagini ale familiei imperiale în timpul Primului Război Mondial

Războiul Mondial (Moscova: New Literary Review, 2010); LA. Olievski. „Copii

în timpul Primului Război Mondial 1914–1918: un aspect socio-psihologic”, First

Războiul mondial: destinele istorice ale popoarelor din Europa Centrală și de Est: materiale

Conferința științifică internațională dedicată împlinirii a 80 de ani a Sfatului Popular Bucovina

(Cernăuţi, 22–24 septembrie 1998), Cernăuţi, 2000, p. 297 – 299; Alexandru Reient și Alexandru

Serdyuk. Primul Război Mondial și Ucraina, (Kiev: Geneza, 2004); Elena Senyavskaya.

Oponenții Rusiei în războaiele secolului XX: evoluția „imaginei inamicului” în conștiința armatei și

societate.

5. P. Blake. „dezvoltarea opiniei publice în Rusia în timpul războiului”, în The Scientific Monthly, volumul 5, nr. 3 (1917): 210–228; Jahn F. Hubertus. „Patrioți sau proletari? Muncitori ruși și Primul Război Mondial”, în Muncitori și inteligență în Rusia imperială târzie: realități, reprezentări, Reflections, editat de Reginald E. Zelnik, (Berkeley: Universitatea din California, 1999), 330–347; Eric Lohr. Naționalizarea Imperiului Rus. Campania împotriva extratereștrilor inamici în timpul World Primul război, (Cambridge: Harvard University Press, 2003); d. silbey. Clasa muncitoare britanică și Entuziasm pentru război, 1914–1916, Londra–New York: Frank Cass, 2005; d. Welch. Germania, Propaganda și război total, 1914–1918 (New Brunswick: Rutgers University Press, 2000).

6. M. sawicki. „Amintiri ale lui Bohdan Kossowski din șederea sa la Odesa 1915–1918”, polonezi în sudul Ucrainei și Crimeea, Odesa–Opole–Wroclaw, 2007. – p. 391–398; ÎN. Galitsky, Театр моей юности , Ленинград: Искусство, 1984; Юрий Олеша . „ Ни дня без строчки ” вИзбранное (Москва : Правда, 1983), с. 329–621.

victime, aliați, „sufletul rus” și sensul războiului 7. Și, probabil, tema inamicului era cea mai importantă și răspândită.

Sociologul rus L. Gudkov scrie că un inamic este un factor care mobilizează toți membrii comunității să se unească în jurul autorității care garantează securitatea condiţiile de ritate şi salvarea de ameninţarea distrugerii. de aceea cre - formarea imaginii inamicului este foarte importantă în orice război 8.

Trebuie remarcat faptul că propaganda a creat atât „dușmani externi” (austriac, soldați germani, turci) și „dușmani domestici” (germanii și evreii ruși).

presa periodică a devenit una dintre principalele surse despre război și a stimulat - sentimente patriotice ulate. O mulțime de informații despre război au fost publicate în ziare: știri despre victoriile inamicului și ale trupelor aliate, câmpul de luptă, soldați și prizonieri de viață, caritate, impactul războiului asupra economiei și așa mai departe.

Copiii puteau citi ziare cu părinții lor sau singuri. Pentru examen -

ple, regizorul de teatru V . Galickiy a întâlnit Primul Război Mondial la Odesa la vârsta de șapte ani. În memoriile sale el a scris despre sentimentele sale despre manifestul începutul războiului:

„Toată lumea a citit „Manifestul” țarului. Am luat și un ziar. „Noi” în loc de „Eu”, nenumărate titluri – „regele Poloniei, Marele Duce al Finlandei și altele și altele”, m-au afectat emoționant cuvintele patriotice pompoase, am simțit deodată ura pentru germani, „care ne invadaseră teritoriul”. ”9.

Copiii citesc nu numai presa pentru adulți. în perioada primului război mondial acolo erau niște ziare speciale pentru copii. De exemplu, „Foaie copil” și „Bucurie a Copiilor” .

O. senyavska observă că inamicul trebuie să fie „rău”, deoarece uciderea unui om este mai jos normele general acceptate ale moralei umane. În mintea publică, un inamic capătă trăsăturile negative. Un dușman a fost întotdeauna un „barbar”, i-a atribuit lui a varietate de slăbiciuni umane - beție, jaf, agresivitate, desfrânare etc. 10 .

prin urmare, multe dintre materialele de pe paginile ziarelor pentru copii au fost dedicate - ed la războiul şi imaginea inamicului. Germanii au fost prezentați ca ignoranți, agresori - neam siv si razboinic 11 . Pe de altă parte, editorii au încercat să portretizeze principalul duşman al Imperiului Rus ca nişte laşi mizerabili. germanii au devenit

eroi de desene animate, glume, puzzle-uri și așa mai departe. De exemplu: „Care este cuvântul care 214
ndz humyha ye vhe N

7. Richard stites. „Zile și nopți în Rusia de război: Viața culturală, 1914-1917”, în limba europeană Cultura în Marele Război Arte, divertisment și propagandă, 1914-1918, (Cambridge University Press, 2002), 16.

8. Lev Gudkov. „Ideologul „dușmanului”. „Inamicii” ca sindrom și mecanism de masă integrare socio-culturală” în Imaginea inamicului, Moscova: OGI, 2005, p.14.

9. V. Galitsky. Teatrul tinereții mele, p.24.

10. Elena Senyavskaya. Oponenții Rusiei în războaiele secolului al XX-lea. p.21-22.

11. „Germania”, Pliant pentru copii, 1915, nr. 4, p. 2.

nu se schimba cand o citesti pe dos si toti nemtii le e frica

din ea?” 12. Răspunsul este cazac 13. În ansamblu a jucat o imagine a cazacului

un rol important în propagandă. au obținut întotdeauna victorii asupra inamicului

(povestea lui Kozma Kruchkov care a ucis el însuși 11 soldați germani). In alt -

Glumă, soldații germani le era frică de zimbri și au început să tragă. Ca urmare

animalele i-au ucis pe unii dintre ei 14 .

existau şi alte moduri de propagandă. subliniază istoricul H. Jaan

că metodele tradiţionale de propagandă din Marele Război au fost completate de

metode mai moderne – cinema, cărți poștale, fotografii, afișe etc. 15 .

Într-adevăr, cinematografele au devenit larg răspândite și populare în Odesa în ajunul

război. În acest oraș, ca și în alte locuri ale Imperiului Rus, cinematografele au prezentat filme

făcută de Comitetul skobelyev. au primit permisiunea de a demonstra filme

chiar şi în timpul Marelui Post. Ca atare, în februarie 1916 „Colosseumul”, „mic”

iar teatrele „Express” au prezentat filmul numit „sub steagul Rusiei” 16 .

Putem observa creșterea numărului de copii care lucrează în Odesa în timpul -

in timpul razboiului. Se poate presupune că numărul tot mai mare de copii care lucrează

au avut impact și asupra sentimentelor lor patriotice. ei comunică mai mult cu adulții

des și putea auzi știrile despre războiul la lucru. Abia în 1914, conform

la rapoartele inspectorilor de fabrică, numărul de adolescenți care lucrează în limba rusă

Imperiul sa mărit cu 3,8%, iar numărul copiilor mici care lucrează cu 3,7% 17

fără îndoială, școala a jucat un rol important în cultivarea patriotismului.

profesorii au exprimat idei destul de contradictorii. Pe de o parte, copiii aveau

să fie protejați de ororile războiului și, pe de altă parte, ar putea obține un

ocazia de a-și arăta dragostea pentru Patria Mamă. În 1915, A. Bogdanov scria:

„Cu o anumită dorință și abilitate, grădina înaltă, pe care oamenii le experimentează acum -

encing, ar trebui folosit ca mijloc de trimitere a copiilor către calea ușoară a universalului

iubire și milă” 18. Trebuie remarcat că o situație similară a fost și în alte bel-

ţări ligerente. Maureen Healy a analizat problema mobilizării copiilor

la Viena. ea a scris: „În realitate, școala a fost instituția aleasă de stat pentru mobi -

lizing children for war” 19 . istoricul a folosit termenul de „front şcolar” . „B etwee N the ga mea N dthe war”: childre N 'sPa triotismi N od essa n215

12. „Glumă-sarcină”, Pliant pentru copii, 1915, nr. 4, p. 4; „Glume”, Pliant pentru copii, 1915, nr. 1,

c. 3.

13. În rusă „cazac”.

14. „Nemţi şi zimbri”, Pliant pentru copii, 1916, nr. 6, p. 3.

15. Jahn F. Hubertus. „Patrioți sau proletari?...”, p.334.

16. Arhivele de Stat ale Regiunii Odesa. (abreviat ca DAOO), F. 13. Inspector superior de supraveghere al

unități de tipografie și vânzări de cărți din oraș. Odesa. 1866–1917, op. 1, dosar. 413. Corespondență

cu primarul Odesa despre proiecția de filme de către Comitetul Skobelev

pentru colectarea fondurilor pentru invalizi de război, 1916, arhiva 7.

17. Culegere de rapoarte ale inspectorilor de fabrici pentru 1914, Petrograd, 1915, p. XXXVIII.

18. A. Bogdanov. „Copiii și războiul”, Niva, 1915, nr. 11, p.209.

19. Maureen Healy. Viena și căderea Imperiului Habsburgic. Război total și viața de zi cu zi în lume

Primul război, Cambridge (Marea Britanie), 2004, p. 241.

Campania împotriva Germaniei a avut un impact asupra educației copiilor. inceputul -

războiul a provocat bannerele organizaţiilor şi ziarelor germane

la Odesa şi apariţia problemei limbii germane. Era diferit -

ficțiunea să interzică complet limba germană, pentru că era predată în școli și sală -

nazii. În septembrie 1914, redacția ziarului „Hârtia Odesa”.

a primit o scrisoare în care o mamă se plângea că copiii ei au fost jigniți -

ed pentru că folosiseră germană în aer liber. ea a scris că acest caz nu a fost

unic și i s-a cerut să nu mai boicoteze limba germană sau să o înlocuiască cu engleză.

Mai mult, autorul scrisorii a indicat că și copiii au susținut

campanie împotriva limbii germane 20 .

autoritățile Imperiului Rus nu numai că au încurajat, ci și au extorcat -

studenții educați să participe la activități caritabile și să sprijine frontul. Ca atare,

ministrul Oamenilor care studiază le-a îndemnat pe conducătorii liceelor feminine

să-și implice elevii în fabricarea de haine pentru soldați 21 . Capul

al districtului educațional Odesa, V . smolianinov, chemat să implice elevii în

caritate 22 . Le-a cerut ofițerilor și directorilor școlilor să organizeze maxi -

mamă lecții de pregătire militară și de tir pentru băieți 23 . V . Galitski a fost un stu -

dent a uneia din scolile din Odessa la acea vreme. El a descris aceste clase în

școala privată a lui Leonid Kovalchuk în amintirile sale. V . Galitski a spus că adolescenții

li s-au dat puști și au fost învățați să mărșăluiască, iar studenții mai tineri priveau

ei cu mare invidie 24 .

Ministerul Educației a recomandat acordarea studenților medalii pentru studii academice

realizare cu inscripții patriotice: „Soldatul rus - mândria Rusiei” , „Rus

capitala - eroi slavi”, „În unitate este puterea” 25. În aprilie 1915, șeful Odessei

districtul școlar a propus directorilor și inspectorilor să promoveze colecțiile de patri -

poezii otice „Conună pentru eroi” și „Sfânta Rus” printre elevi. Dupa parerea lui -216 am iesit cu N

20. Ievgen este celebru. „Frontul Intern din Odesa în timpul Marelui Război (iulie 1914 – februarie).

1917): aspectul de gen al problemei” , Danubius , vol. XXXI (2013): 231-232.

21. „Despre eficacitatea limbajului limbilor poligame к изготовлению белья

pentru soldații răniți, 27 august 1914, nr. 4066 5”, în Circulara Educației Odesa.

district. Departamentul Oficial, 1914, nr. 10, p. 1352.

22. „Apelul domnului mandatar al Districtului Educațional Odesa, Hofmeister al MAESTĂȚII SA
V.N. Smolyaninova, 21 august 1914”, Circulară pentru districtul educațional Odesa.
Departamentul Oficial, 1914, Nr. 9, p. 1268-1269.

23. „Sefilor institutiilor de invatamant din Raion, directorilor si inspectorilor
școli populare cu niște îndrumări pentru instituțiile de învățământ,
cauzate de evenimentele extraordinare recente trăite de Rusia,
25 iulie 1914, Nr. 24 532/5700, Circulară asupra Cartierului Educaţional Odesa. Oficial
catedra, 1914, nr. 8, p. 1054.

24. V. Galitsky. Teatrul tinereții mele, p.34.

25. DAOO, F. 47. Gimnaziul public pentru femei Mariinsky al orașului Odesa. 1878–1920,
op. 1, ref. 5694. Cazul Gimnaziului de fete din primul oraș din Odesa privind regulamentele și
розпорядження керівництва, 1916 р., арк.70.

aceste colecții trebuiau să cultive „sentimente naționale de flacără” în rândul tinerilor
generația 26 .

diferitele întâlniri patriotice și petreceri de seară din școli erau folosite pentru
susținând și atmosfera patriotică. De exemplu, programul unuia dintre ei
au inclus imnuri (ale Imperiului Rus și Aliaților), poezii și cântece patriotice,
prelegeri despre război și așa mai departe. Aproape toate discursurile au conținut idei de pan-
slavism („la vest slavi”, „imnul slavilor”, „Rusia și slavii”, „Ridică-te, Galiția” ,
etc.) 27 .

În ajunul războiului, copiii au început să-și arate sentimentele patriotice în demon -
strații pe străzile din Odesa. În seara zilei de 17 iulie, strada principală a
orașul era plin de oameni purtând steaguri și portrete ale împăratului rus, de
moștenitorii săi, regii sârbi și muntenegreni. au vizitat britanicii şi grecii

consulate, strigând „Du-te din Austria”, „Trăiască Serbia, Muntenegru, Grecia,

Franța, Anglia” . au cântat imnuri rusești și sârbe. În unele știri de la Odesa -

lucrări, putem citi: „ Ca de obicei, baza principală a manifestării, cea mai activă

o parte din ea sunt adolescenți flexibili” 28 .

au avut loc evenimente patriotice doar pentru copii. Ca atare, la 4 august 1914,

Ziarul „Gândirea Sudului” a relatat despre grupul de câteva sute de copii -

dren care făcuseră o demonstrație în grădina orașului de pe deribasovskaya

stradă. În timp ce cântau imnul, copiii și adulții au strigat „Ura” 29 .

Maureen Healy a remarcat o caracteristică a războiului total. ea a scris că toate...

au fost luate în considerare chestiunile de zi (mâncare, petrecere a timpului liber, cumpărături, modă și așa mai departe).

prin prisma războiului 30 . Evident, s-a schimbat și distracția copiilor.

Dar este dificil de definit un grad al acestui impact.

Primul Război Mondial a schimbat considerabil condițiile parentale.

Femeile, în special din păturile inferioare ale populației, din cauza angajării -

ment și mobilizare, au avut dificultăți în a-și îngriji copiii. O mulţime de

femeile au început să-și caute un loc de muncă pentru că ajutorul de stat și caritabil nu era suficient

pentru familiile soldatilor. Potrivit istoricului sovietic M. Balabanov în 1914

aproximativ 4,9% din toți muncitorii din Imperiul Rus erau femei, în 1915 – 10,2%,

iar în 1916 – 16,2% 31 . În Ucraina, numărul lucrătorilor a crescut „Între joc și război”: patriotismul și etosul copiilor n217

26. DAOO, F. 42. Biroul administratorului districtului educațional Odesa. 1834–1920 , op. 35.,

Ajutor. 2802. Circulare și directive ale administratorului districtului educațional Odesa și liste

candidați la posturi didactice, 1915, fila 26.

27. „Programul serii literar-vocal-muzicale din 19 septembrie 1914 în favoarea

răniți la gimnaziul 2 masculin din Odesa”, Circulară pentru districtul educațional Odesa.

Departamentul neoficial, 1914, nr. 10, p. 1389-1391.

28. Pliant Odesa, 1914, 17-18 iulie.

29. Southern Thought, 1914, 5 august.

30. M. Healy. Viena și căderea Imperiului Habsburgic, 3.

31. M. Balabanov. Rusia țaristă a secolului al XX-lea (În ajunul revoluției din 1917), Harkov, Proletar, 1927, p. 69.

cu 77% 32 . fără îndoială, în Odesa, care era un mare oraș industrial din sud Ucraina, putem observa o creștere semnificativă a numărului de femei care lucrează. acestea se ridicau la circa 40-50% chiar şi în instalaţiile de manipulare metalice 33 . angajarea - ment a devenit o oportunitate de a supraviețui în timpul războiului.

Copiii au rămas adesea singuri și acest lucru a dus la consecințe tragice. Eroic și entuziasmul romantic pentru război a provocat o adevărată „epidemie” de război pentru copii. îndemânare. De exemplu, în Odesa, în zona din apropierea rafinăriei Olexandrivske Companie o mulțime de copii muncitori s-au adunat să se joace ca soldații în război. ei a folosit bastoane și țăruși în loc de pistoale și săbii. Pe 16 martie aproximativ 200 băieții au luat parte la joc. O jumătate dintre copii i-au înfățișat pe germani și ceilalţi erau aliaţii. Ivan shpachenko care a descris un comandant german a suferit răni grave în timpul jocului. apoi a fost dus la spital 34 .

Caritatea a fost una dintre cele mai bune moduri pentru civili de a-și demonstra patriotul - ism în timpul războiului. Asistență pentru soldații răniți, refugiați și familii a războinicilor morți a devenit o datorie pentru Patria Mamă.

cunoscutul profesor de atunci E. Kovalevsky scria că cel al copiilor atitudinea faţă de război fusese imediată şi asemănătoare fermierilor 35 . prin urmare, copil - dren au fost foarte simpatici cu victimele războiului.

ziarul „Fișa copilului” a inițiat un sondaj asupra copiilor despre ei ajutor -

ing Patria Mamă. În unele numere, ziarul a publicat răspunsurile de citire -

ers. De exemplu, n. Kapulsky a crezut că este dificil să ajuți singur, așa că el

i-a sfătuit pe copii să se unească. L. Kleiman a scris că copiii ar trebui să învețe bine și

devenit buni cetăţeni 36 . Cititorii sheinin și Medresh au oferit ajutor gratuit pentru a preda

copii din familiile soldatilor si sa organizeze spectacole si loterie pt

ei 37 . ziarul a publicat numele celor care donaseră bani sau

s-a oferit să ajute la predarea copiilor mai mici 38 . fără îndoială că aceste publicaţii

a încurajat copiii să continue activități caritabile.

Periodicele din Odesa au publicat numeroase cazuri de caritate pentru copii. de obicei,

prietenii sau colegii de clasă au încercat să ajute împreună. În iunie 1915, biroul din Odesa

Guvernatorul a primit bani și o scurtă scrisoare de la doi școlari. continutul

din nota respectivă a fost:

„Noi, trei elevi ai gimnaziilor din Odesa, ne-am adunat jucăriile și cărțile vechi

care s-au jucat între prietenii noștri la loteria de acasă pentru 1 copeck pe bifă -218 ndz humyha ye vhe
N

32. J. T. Nick. Clasa muncitoare a Ucrainei și lupta sa revoluționară în 1914-1917

ani, Kiev, 1963, p. 50.

33. Raportul Comitetului de Comerț și Fabrică din Odesa pentru 1915, Odesa, 1916, p. 131.

34. Odesa News, 1916, 17 martie.

35. A. Bogdanov. „Copiii și războiul”, p.209.

36. „Chestionar”, Pliant pentru copii, 1915, nr. 4, p. 3.

37. „Reacția copiilor”, Broșura pentru copii, 1915, nr. 2, p. 2.

38. „În favoarea refugiaților”, Broșura pentru copii, 1915, nr. 3, p. 4.

et. Am pus toate veniturile în cutia închisă și i-am dat-o colonelului de dragul ei -

„Valea soldaților răniți și dragii noștri apărători ai Patriei” 39 .

În luna septembrie a acelui an, copiii casei numărul 28 din Hrado -

nachalnytskay st. au organizat o loterie cu jucării și propria lor performanță pe
motivele poeziei „Poltava” și mai multe fabule. au donat toți banii (9
ruble. 9 cop.) orfani care suferiseră de război 40 .
Ziarele din Odesa au publicat adesea exemple de asistență pentru copii. cel „mic
Ziarul Odessa News” a publicat un articol cu titlul „semnul unui timp”.
a descris băieții care găsiseră 5 copeici. nu le puteau împărți și apoi
a decis să doneze banii pentru refugiaţii polonezi 41 .
La începutul războiului, elevele din Odesa au început să facă bandaje pentru
soldaţii răniţi 42 . Elevii de la o altă școală au organizat adunarea de
zahăr pentru soldați. în decursul unei singure zile au reuşit să adune 300-400 de bucăţi de
zahăr, sau 6 lire 43 . Până și copiii de la adăpostul orașului au decis să doneze
banii lor de Crăciun pentru hainele calde ale soldatului 44 .
există, totuși, o întrebare cu privire la sinceritatea tuturor elevilor din acești patri -
actiuni otice. Este necesară alocarea unor documente de arhivă – comenzi ale
Șeful regiunii educaționale Odesa pentru a pregăti cadouri pentru refugiați și rană -
ed soldati. aceste ordine au fost trimise directorilor tuturor școlilor și sălii de sport din Odesa -
nazii. Una dintre ele (noiembrie 1914) includea o instrucțiune de adunare
Cadouri de Crăciun pentru soldați. au fost sfaturi să puneți sare, țigări, creioane, post -
carduri, linguri de lemn, zahăr, ciocolată și așa mai departe. șeful educației din Odessa
regiune a remarcat că numărul de elevi trebuie să fie egal cu numărul de
cadouri. de aceea, această adunare era imperativă pentru toţi copiii 45 . Mai târziu instrucțiunile -
nu erau atât de stricte. De exemplu, în 1916 Capul a cerut doar 20-25 de cadouri
de la o școală și le-a sfătuit pe elevi să ia parte la procesul de acordare a acestora
cadouri 46 . acest lucru a fost probabil cauzat de doi factori: 1) slăbirea patriotismului
creșterea 2) scăderea nivelului de trai din cauza inflației și a creșterii prețurilor.

Copiii și adolescenții din Odessa nu și-au limitat participarea la război

numai prin demonstraţii şi asistenţă soldaţilor răniţi şi refugiaţilor. ei „Între N the ga mea N dthe war”: childre N 'sPa triotismi N od essa n219

39 .Одесский листок , 1915, 21 июня .

40 .Маленький одесский листок , 1915, 26 сентября.

41. Mic pliant Odesa, 1915, 7 august.

42. Pliant Odesa, 1914, 3 septembrie.

43. Pliant Odesa, 1914, 19 septembrie.

44. Pliant Odesa, 1914, 22 decembrie.

45. DAOO, F. 42. Biroul administratorului districtului educațional Odesa. 1834–1920 , op. 35.,

spr. 2802. Circulare și directive ale administratorului districtului educațional Odesa și liste

solicitanţi la posturi didactice, 1915, foaie. 129.

46. DAOO, F. 47. Gimnaziul public pentru femei Mariinsky din orașul Odesa. 1878–1920, op.

1., spr. 5694 Cazul Gimnaziului de Fete din Primul Oraș Odesa privind regulamentele și

ordin de conducere, 1916, foaie. 225.

a vrut să ajungă pe front și să ia parte la bătălii adevărate. Romantism militar și patriotism -

autismul care a implicat aproape toate grupurile populației a provocat fuga masivă de

copiii în prima linie. În august 1914, numeroase rapoarte despre fuga

copii au apărut în paginile ziarelor orăşeneşti 47 . În septembrie, numărul lor -

ber a crescut semnificativ. Într-o singură zi, poliția a primit cinci cereri -

ţii de la părinţii copiilor care alergaseră în faţă 48 . Ca de obicei, copii

iar adolescenții și-au organizat evadarile în grupuri mici (2-3 prieteni, colegi de clasă

sau fraţi) 49 .

nu numai băieții, ci și fetele au încercat să ajungă în armată. De regulă, au vrut

deveniți asistente și ajutați soldații răniți 50 . Chiar și cadeții armatei din Odesa

Colegiul a fugit în față, în ciuda faptului că în curând au putut ajunge oficial acolo.

Potrivit unuia dintre elevii de la P . Colegiul ustinov, motivul a fost

dificultățile antrenamentelor și studiului. El a scris: „Nu toată lumea ar putea îndura

rolul cadetului” 51 .

De remarcat creșterea semnificativă a evadărilor toamna și primăvara.

atunci începeau lecţiile şi examenele în şcoli. În „Odesa

ziarul foaie mică”, în iulie și august 1915 au fost doar 3 și 5 articole

publicat despre copiii care evadează. În septembrie, însă, numărul lor a crescut

la cincisprezece 52 . Evident, alergarea în față era o modalitate de a evita studiul la școală.

Cu toate acestea, nu toți elevii au încercat să scape de școală. Pentru unii dintre ei asta

a fost o decizie foarte importantă. De exemplu, o fetiță de doisprezece ani repetă mereu -

ed că ea va alerga în față, dar numai după ce va promova examenele la școală 53 .

atitudinea comunității față de aceste evadări este un aspect foarte important. Copii

la începutul războiului a ajuns pe front fără nicio problemă serioasă 54 . Unul dintre

au spus tinerii voluntari, într-un interviu acordat corespondentului Odessei

ziar: „la începutul unei campanii nu erau urmăriţi tineri voluntari

ca si acum”.

Cu toate acestea, o mare parte a copiilor au fost opriți de poliție și trimiși acasă.

De exemplu, trei băieți au fost reținuți în Jmerynka pe 26 septembrie 1914.

avea o înfăţişare groaznică, era foame şi fără pantofi 55 .

succesul evadării planificate depindea de soldații care îi ajutau. Ca

De obicei, copiii ajungeau pe front cu trenurile militare. unii soldați au dat jos copii 220 ndz humyha ye vhe N

47. Pliant Odesa, 1914, 16 august.

48. Pliant Odesa, 1914, 26 septembrie.

49. Pliant Odesa, 1914, 3 noiembrie, 13 decembrie.

50. Pliant Odesa, 1914, 18 august; Pliant Odesa, 1915, 15 mai.

51. S. M. Ustinov. Note ale șefului de contrainformații, Belgrad: Cartea All-slavă
magazin M. I. Stefanovich and Co., 1922, p. 16.

52. Micul pliant Odesa, 1915, iulie-septembrie.

53. Micul pliant Odesa, 1915, 5 mai.

54. Pliant Odesa, 1914, 13 septembrie; Pliant Odesa, 1915, 16 martie.

55. Pliant Odesa, 1914, 27 septembrie, 22 decembrie.

imediat, dar alții au dus copiii în față. Putem menține ideea
conform căruia societatea a acceptat faptul de a avea copii în armată.
De exemplu, ziarul „Odessa sheet” a publicat un articol despre un grup
a adolescenților care a fost oprit și reținut din căruță. Dar ei au spus asta
au vrut să fie de ajutor în față. În consecință, soldații și-au schimbat
decizie şi a luat copiii cu ei 56 . celebrul filozof rus V .
Rozanov a scris despre cum soldații i-au spus fiului său de cincisprezece ani că poate
ajunge la Varşovia şi apoi pe front cu ajutorul lor 57 .
Dacă copiii erau prinși, ei încercau să nu se întoarcă acasă. prin urmare, când
Băieți de șaptesprezece ani au fost reținuți la Kiev, au spus adresa de domiciliu greșită
pentru a nu fi trimis înapoi la Odesa 58 . Trebuie remarcat faptul că acei copii
iar adolescenții care fuseseră deja pe front și s-au întors acasă, au ajuns la
fata pentru a doua oara fara probleme. Chiar și băieții de doisprezece ani au avut
posibilitatea de a reveni în armată fără probleme serioase 59 .
Putem presupune cu siguranță că ziarul Odesa nu a condamnat armata
experiența copiilor. În presă, tinerii soldați erau înfățișați ca reali
eroi. Poate asta din cauza valului general de patriotism. Exemple de
copiii de pe front trebuiau să-i motiveze pe adulți să meargă la armată.
O abordare diferită este prezentată în ziarul „Foaie de copil”. au existat

o mulțime de materiale despre problema copiilor din față. În septembrie 1915,

în primul număr al ziarului, exemple de copii din prima linie au fost con -

condamnat. S-a remarcat că copiii din armată nu puteau fi de folos, ci doar ei

a împiedicat adulţii să-şi îndeplinească atribuţiile 60 .

ziarul a publicat scrisori de la copii, care condamnau evadarile

in fata. a fost o poezie despre un băiat Petya care a alergat în față, dar a avut

să se întoarcă acasă. unele rânduri ale poeziei ne arată punctul de vedere specific al

autorul. El a condamnat evadarea băiatului pe front. Pe de altă parte,

autorul a considerat acţiunea sa ca fiind nobilă din cauza motivului lui Pieter – «dragostea

şi credinţă» către Patria Mamă 61 .

nu există nicio îndoială că propaganda de stat a fost catalizatorul evadării

copiii în față. Cu toate acestea, au existat și alte motive importante. Unul dintre ei

este trăsăturile personajelor lor la această vârstă. Copiii își doreau aventuri și

visat să fie eroi. Soldații tineri răniți au încercat să-și arate curajul și

absența fricii. De exemplu, un soldat de treisprezece ani a spus într-un interviu

că s-a obișnuit cu zgomotul tunurilor și al gloanțelor atât de mult încât „B etwee N the ga mea N dthe war”: childre N 'sPa triotismi N od essa n221

56. Одесский листок , 1914, 13 сентября.

57. В. Розанов . В чаду войны, Петроград-Москва: Рубикон, 1916, с.4.

58. Одесский листок , 1914, 24 сентября.

59. Одесский листок , 1914, 8 октября.

60. „Война и дети” , Детский листок , 1915, № 1, с.2.

61. „Доброволец ” , Детский листок , 1915, № 7, с. 2.

a încetat să se mai teamă de toți. Tovarășul său de doisprezece ani a fost rănit de o înțepătură -

nel în picior. Și a spus că războiul nu a fost groaznic și piciorul nu

fost rănit 62 .

Evident, experiența de luptă a copiilor a avut consecințe negative pentru
viața lor viitoare. cercetătorii ruşi I. Kanaev şi P . a notat shcherbinin
că atmosfera de război, plină de crime, jaf și alte orori, baraj -
moralitatea în vârstă şi sănătatea psihică a copiilor 63 .
prin urmare, putem trage câteva concluzii. S-a introdus cenzura si
campania de propagandă a început la Odesa după începutul primului război mondial.
Mobilizarea societății și crearea imaginii inamicului au fost principalele lor
scop. nu numai adulții, ci și copiii au devenit obiectul acestei propa -
ganda. Autoritățile au folosit instrumente atât de diferite pentru a crea imaginea inamicului
și să implice copiii în valul patriotic ca ziare, reviste, cinema,
și educația școlară și așa mai departe. Percepția primului război mondial de către copii
depindea de familiile lor. Mulți copii au rămas însă fără părinți
atenție din cauza creșterii problemelor sociale. Germanii au fost reprezentați ca
lași, trădători și soldați agresivi și extrem de cruzi în presa pentru copii.
Copiii au perceput războiul ca pe un joc, o aventură. prin urmare, băieții și fetele au fugit
la prima linie, mai ales toamna și primăvara. societatea a condamnat acest lucru,
dar a permis prezența copiilor pe față. soldații îl ajutau adesea pe copil -
dren să ajungă în faţă. Pe frontul de acasă, jocurile de război au devenit populare printre copii -
dren. Copiii erau implicați în activități de caritate. Nu a fost doar dorința lor, ci și a lor
datorie. Băieți și fete au pregătit materiale pentru pansament, au adunat zahăr, bani, cald
haine și așa mai departe. 222 ndz humyha ye vhe N

62. Одесский листок , 1914, 3, 20 сентября.

63. I. N. Kanaev și P. P. Shcherbinin, „Child Spies and Russian Counterintelligence during the First Războiul Mondial 1914-1918”, în Buletinul Universității Tambov, 2008, nr. 8 (64), str.209.

abstract

Până în 1915, victoria părea departe. Atât Puterile Centrale cât şi

Antanta căuta noi aliați, încercând să se convertească

state încă neutre în state combative, schimbând astfel valul

a victoriei. România era situată la punctul de trecere al celor trei

cele mai importante imperii ale continentului: Austro-Ungaria,

Rusia și Imperiul Otoman. În calitate de jucător cheie în Balcani,

trebuia să aleagă dacă se alătură Antantei sau Centralei

Puterile, fiind legate de acestea din urma printr-un tratat secret si invechit.

Pe plan intern, pe de o parte, avem presa si politi -

cetăţeni, speculativi, uşor mituiţi de interese străine, influenţi

și convingător asupra opiniei publice. Pe de altă parte, noi

au masa mare de oameni, clar confuză. În plus,

familia regală, cu o regină voinică a Rusiei și

Strămoșii britanici și un rege născut în Germania au fost rupte între ele

datorie și loialitate. Interesul național al României nu putea fi decât satisfăcut

pliată de o alegere atentă a alianței.

Cuvinte cheie

Presă de război, Familia Regală Română, 1915, opinia publică românia în 1915: interes național

în ani de neutralitate

Între mită de presă,

sperante regale si asteptari populare

aL ina - O ana Şm igun

ANUL 1915 marchează un punct de cotitură în istoria Primului Război Mondial. tuturor pasionatilor -

mulțimi siastice de tineri care au plecat la război în vara lui 1914,

aproape convinși că războiul se va termina până la Crăciun și se vor întoarce
acasă, acoperită de glorie, la brațele iubitoare ale frumoaselor lor logodnice, în timp ce înrolați -
ment propagandă reclamă cu mândrie. Nu știau ei că încă trei
Crăciunul trebuia să treacă înainte ca războiul să treacă în sfârșit de 1.
Înrăutățită de realitățile dure de pe front, pierderea fraților din
arme, majoritatea prieteni din copilărie, soldații au renunțat la imaginile propagandistice ale
inamicul să înceapă o ranchiune personală cu oamenii de cealaltă parte a nimănui
teren. prima utilizare a gazelor otrăvitoare la Ypres, la începutul primăverii, pleacă de Crăciun
armistițiul din 1914 ca o amintire aproape ireală, estompată de ferocitatea noului
armele. Totul era pe cale să înghețe, chiar și unele bătălii importante au fost purtate
atât pe frontul de Vest, cât și pe cel de Est, cu pierderi umane grave. Ura începe
să se prăbușească în tranșeele săpate în câmpurile noroioase din Flandra, ca război static
înlocuiește marile ciocniri de infanterie. Este anul primelor utilizări ale noilor moduri și
arme de război: război submarin, avioane care se încurcă în „lupte de câini", Zeppelin
bombardamente, gaze toxice. noi aliați se alătură ambelor părți, adâncind astfel con -
conflict. Fiecare membru beligerant al fiecărei Alianțe și-a dat seama că trebuie să facă apel
la o înscriere națională, pe frontul intern și în tranșee, pentru a sus -
menţine efortul de război. Puterea propagandistică este în zorii ei, dar ce rol copleșitor
este dat sa joace! Înscriere, cumpărare de obligațiuni de război, voluntariat ca asistente, muncă -
magazine pentru asigurarea soldaților cu mici cadouri de Crăciun și de Paște, de păstrat
să le ridice moralul, sau să le dea eșarfe de lână tricotate, șosete și mănuși de păstrat
le mai calde în condiții dure de șanț, ținându-i conștienți de copiii națiunii
marele război care se desfășoară chiar în afara copilăriei lor, aproape îndoctrinându-i
de la desene animate și jocuri pline de umor până la povești înfiorătoare despre faptele lui
inamic 2. Propaganda își joacă rolul în majoritatea țărilor beligerante. Totuși, războiul

nu este pe deplin extins la scară mondială. Atât Antanta, cât și puterile centrale se străduiesc pentru a atrage mai mulți pioni în joc. Italia, neutră la început, deși aproape parte în secret a unei alianțe învechite cu puterile centrale, se va schimba, în mod evident pentru unii, alianța să lupte de partea Antantei. Protejat de rusi înrudirea limbii slave și a credinței ortodoxe, Bulgaria îl surprinde pe celălalt - mișcare în jocul alianțelor. Cu proaspete simpatii recente pentru Austria-Ungaria și pentru Germania, se alătură lor, renunțând la chemarea ascendenței slave și luptă alături de Imperiul Otoman, fostul său suveran. Cu toate acestea, niciunul a noilor tâmplari pare să tempereze echilibrul în oricare dintre părțile beligerante. 224 nal i N a - oa N a Şm igu N

1. Maria, Regina României, Povestea vieții mele, (volumul II) (București: Rao International Editura, 2011), 376. (denumită în continuare Povestea II)

2. Pierre Brouland et Guillame doizy, La grande guerre des cartes postales (Paris: Editions Hugo Imagine, 2013), 9-49. (denumită în continuare La grande guerre)

intrarea României. Un fost mic stat cu strămoși medievali de dependență de Imperiul Otoman pe atunci puternic, care acum se prăbușește, un fost câmp de luptă pentru ruși-războaiele turcești, un fost aliat secret al puterilor centrale precum Italia, mic încă nou Regatul României a cunoscut unele schimbări în ultimii 50 de ani. Trecând de la o Regimul de conducere impus de otoman, cu puțină continuitate în putere reținută la cel mai înalt nivel, la un regim controlat de toate Marile Puteri europene, dar apropiat - urmărit de Rusia, aruncându-și umbra chiar și după războiul Crimeii, România își câștigă stabilitatea centralizată sub meșteșugul politic local. Un prinț străin pe tron, totuși vasal al Imperiului Otoman, oferă României șansa să o facă să conteze. Aducând garanții atât din Franța, marele etern al României Soră latină, prietenă și aliată, leagănul cunoașterii și al civilizației pentru subțirea sa - elite formate din prima jumătate a secolului al XIX-lea, iar Germania, aceasta nouă

enfant prodigue european, care se revoltă mereu și împinge să se facă vizibil și
auzit pe vechiul Continent, pentru început – va trăi prințul Carol I, viitor rege
să-și vezi țara adoptivă rupând cătușele dependenței, devenind o promisiune -
un regat tânăr și, uneori, chiar un echilibrist local și un jucător cheie, în special
până la sfârșitul domniei sale, în vremea războaielor balcanice. O țară la porți
din Levant, România pare să se fi schimbat mult în timpul domniei sale de 48 de ani 3.
S-ar putea să vă întrebați de ce facem o introducere atât de lungă despre situația României -
și, având șansa, să adauge o perspectivă picant – asupra personalității sale?
Pentru studiul de față este foarte important să înțelegem spatele României -
motiv pentru a lua o decizie de a se alătura războiului sau nu și, dacă s-a alăturat războiului, mai departe
care parte ar fi?
Cu siguranță, majoritatea deciziilor sunt luate la cel mai înalt nivel. Desigur, în
primele zile ale secolului XX, nu putem vorbi de o democraţie reprezentativă, întrucât
votul nu este încă universal și încă se bazează pe venit 4. Dar există o atmosferă populară
care fredonează împotriva Austro-Ungariei, care tremură când vine vorba de rusă
soldați din nou în satele acestei țări. background-ul națiunii este la fel de important
ca fundal al liderilor săi. pentru a face o scurtă comparație, muzeele de istorie franceză
dedicat Primului Război Mondial nu va prezenta niciodată povestea începând cu 28 iunie. din istorie -
grafia a evoluat atât de mult încât a depășit cadrul îngust al teoriilor miope
vina părții germane sau considerând Primul Război Mondial un accident cauzat de
asasinarea lui Franz Ferdinand, francez o duce înapoi la sfârșitul secolului al XIX-lea.
rădăcinile războiului se află în înfrângerea sedanului, care a generat resentimente în
Societatea franceză și retorică lăudăroasă în cea germană. S-au păstrat animozități
încăpăţânat sus de presa franceză, şi de o mulţime de instrumente de propagandă, din
jucării la cărți școlare, de la afișe de înscriere la jocuri de societate. aceste societăți ro ma N iai N 1915: N atio N al iN teresti N Ne utralitate ani n225

3. david sherman spector, România și Conferinţa de pace de la Paris – diplomaţia lui Ion I.C. Brąţianu (Iaţi: Editura Institutul European, 1995), 7.

4. Lucian Boia, Istorie și mit în conștiinta româneascą (Bucureţti: Humanitas, 2006), 55; (hereinafter Istorie żi mit).

grow generations of born enemies, of children brought up with target practice contests and patriotic discourses about an undeserved defeat and surrender to a barbaric, proud nation. the same kind of mistake being made after the Peace treaty in Versailles, when the intention of bringing Germany on its knees for never to rise again, was the exact and final result of all this animosity dating back to 1871 5.

Pe aceleași linii, trebuie să înțelegem modul în care societatea românească și populația s-a structurat la izbucnirea războiului, pentru a face puțină lumină asupra acțiunilor sale controversate din zilele noastre în urma crizei din iulie și a izbucnirii a războiului.

La începutul lunii august 1914, Consiliul de Coroană din Sinaia este scena au fost toate elitele politice ale României se ciocnesc. sunt membri ai fiecărui partid politic și ai fiecare opțiune politică a momentului: pro-Antantă, unele pentru dragostea Franței și Anglia, diminuând amenințarea Rusiei, care într-adevăr pare să se estompeze împotriva dispreţuit Austro-Ungaria. rusofobii pledează pentru cauza Germaniei şi insistă asupra chestiunii basarabene 6. unii realizează că aceasta va fi mult mai mare decât recentul Război Balcanic în care s-a implicat România și tinde să sprijine noi - unii susțin, în timp ce alții aleg o așteptare, deoarece aceasta pare să nu fie lupta noastră - neutralitate - aşteptând să vedem desfăşurarea evenimentelor ce vor urma. Bătrânul rege Carol este sfâșiat între loialitatea pe care o are față de patria și familie și datoria pe care o are să îndeplinească înaintea supușilor săi 7. Neavând alți susținători decât bătrânul politician Petre P .

Carp 8, regele acceptă concluzia finală a Consiliului de Coroană: neutralitatea. 9

intreaga societatie fierbe 10 - unii vad in razboi sansa de a o implini pe cea a Romaniei

destinul: a deveni România Mare. acest obiectiv naţional pare acum atins, din moment ce

fiecare din blocurile beligerante are niste teritorii locuite de un mare roman

populatia. Austro-Ungaria are Transilvania și Bucovina, în timp ce Basarabia

a fost sub stăpânire rusă de peste un secol.

Pe măsură ce negocierile diplomatice se desfășoară în mod deschis sau mai secret, societatea pare

a fi prins într-o dezbatere serioasă. există manifestări, care se termină de obicei în

frontul ambasadelor beligerante din București, care plătesc prețul războiului într-un 226 nal i N a - oa N a Şm igu N

5. La grande guerre , 9-49.

6. Glenn E. torrey, ”Rumania and the belligerents, 1914-1916” , Journal of Contemporary History,

Vol. 1, 3 (iul., 1966): 171.

7. lexandru Marghiloman, Note Politice, 1897-1924, vol. I (1897-1915) (Bucureţti: Ed. Institutului

de arte grafice Eminescu, 1927), 230-235.

8. Ion Bulei, ”P .P . Carp ł un aristocrat al politicii românesti” , Magazin Istoric , no. 11 (1999)

http://www.magazinistoric.itcnet.ro/, data accesąrii: 06 iunie 2008;

9. Ion Mamina, Consilii de Coroaną (Bucureţti : Editura Enciclopedicą, 1997), 31.

10. Mircea Vulcąnescu, ”Regele Ferdinand ţi rązboiul pentru întregirea neamului” , în nicolae Iorga,

Mircea Vulcąnescu, , Mihail Polihroniade, Regii României: Carol I, Ferdinand, Carol al II-

lea, Mihai I : o istorie adevąrata (Bucureţti: Editura tess Express, 1998), 81; (hereinafter Regele

Ferdinand).

neutral country, having their windows stoned 11 . Pro Entente feelings, especially

Francophile, are manifested in the first days after the Crown Council. For exam -

ple, la 24 iulie / 4 august 1914, când cetăţenii francezi, rezidenţi în Bucureşti, se întorc.

în patria lor după mobilizare, sunt însoţiţi în drum spre

Gara de nord de către mulțimi entuziaste fluturând steaguri ale României și Franței și strigând: „Vive la France! Trăiască România!” Chiar și la cinematografe oamenii, omule - ifest simpatie pentru francezi. demonstrațiile au loc în locuri publice, cel mai mult activi fiind elevii, cântând marșul Sambre et Meuse . oprirea

Înaintarea germană asupra Marnei, de către armatele franceze, este salutată cu entuziasm în București, iar La Marseillaise se cântă pe străzi 12 .

presa continuă să publice știri de pe front și din diplomatie scena internationala. În timp ce haosul domnește peste București, familia regală este încă la Castelul Peleș, reședința lor de vară din Sinaia. tensiunile din București sunt atât de sus, populaţia este destul de convinsă că Regele va abdica şi

Familia regală plănuiește în secret să părăsească țara, privând-o astfel de securitatea o garantează asigurată prin simpla lor prezență și lăsând-o la mila a vecinilor săi puternici și lacomi. aceste zvonuri sunt atât de puternice încât Prince Ferdinand și Prințesa Marie vin la București pentru vizite scurte în weekend pentru a asigura populația că este încă prezentă și sprijină cauza României 13 . în timpul uneia dintre vizitele lor în capitală, regele Carol I moare sinaia, dintr-o boală gravă doar agravată de evenimentele recente. Este într-adevăr sfârşitul unei ere. România îngroapă la Curtea de Arges împreună cu regele, întrupând - iment al unui tată fondator pentru țara care a devenit în timpul lungii lui domnii, toate speranţele acelor fervenţi susţinători ai puterilor centrale şi pentru majoritatea celor neutraliști, devine destul de clar că România va intra în război, de îndată ce acesta primește toate garanțiile de care are nevoie.

ultimele zile ale anului 1914 sunt amestecate cu aceeași agitație publică și secret misiune diplomatică trimisă în Italia şi Franţa pentru a afirma pretenţiile României în atât teritorii cât și sprijin financiar pentru efortul de război, din moment ce neutralitatea a dat

the government the chance to analyze the military resources and to be aware of

their shortage and obsolescence 14 .

It was therefore very important to sum up the frail ground Romania walked

on at the beginning of the war: the public opinion was against the Central Powers ro m a N i a i N 1915: N a t i o N a l iN t e r e s t i N Ne u t r a l i t y ye a r s n227

11. Valentin Hossu-Longin, Monarhia Românească (Bucureţti: Editura Litera, 1994), 48-49.

12. Institutul pentru studii Politice de Apąrare żi Istorie Militarą, gral.maior (r) dr. Mihail E.

Ionescu(coord.), Românii la începutul Marelui Rązboi – de la atentatul de la Sarajevo la moartea

regelui Carol I (Bucureżti: Editura Militarą, 2014), passim.

13. Povestea II, 376.

14. General Vasile Rudeanu, Memorii din timpuri de pace żi de rązboi (1884-1929), Ediție îngrjitą,

studiu introductiv żi note de dumitru Preda żi V asile Alexandrescu (Bucureżti: Editura Cavaliotti,

2004), 65-71.

cu o mare majoritate, și totuși, România a ales neutralitatea nu doar pentru că părea

lucrul moral de făcut, dar și pentru că nu era încă pregătit pentru noul tip de

războiul pândind la granițele sale.

Când vorbim despre dezbaterea în alegerea alianțelor în România din 1915, unul

nu pot evita să vorbim despre modul în care cele mai importante trei entități ale societății -

ety: presa, așteptarea populară și familia regală se referă la ce

pare să fie pe buzele tuturor în acele vremuri: interesul național al României.

presa

Pe de o parte, avem presa – presa tipărită pe care o putem considera

cea mai liberă presă pe care a avut-o România vreodată, lipsită de cenzura impusă de

război sau dictatură. ziarele, precum: Convorbiri Literare, Viața

Românească, Evenimentul, Dimineata, Universul, Lupta, Ziua condimentează

dezbatere în cafenele și pe străzi, deoarece unele dintre ele sunt deținute de polit -

lideri fici și, astfel, să-și reflecte opinia. Altele sunt deținute de lideri politici

mituit de beligeranţi, încercând să câştige simpatiile României 15 . cel mai bine

a vândut ziar în țară, Universul , a publicat articole pentru publicația generală -

lic, care dezbate atât de tare pe străzi despre germanii barbari și spaima -

ruși completi în specificul „un expert pentru fiecare problemă” care tinde să char -

caracterizează societatea civilă românească.

Dar oamenii nu pot citi doar articole scurte din ziare. 1915 este anul cu -

cu o creștere semnificativă a publicațiilor de tot felul. Sute de pliante și

broșurile văd lumina zilei sub numele de „necunoscute celebre” așa cum sunt

numit de ironia românească. O avalanșă de scriitori, majoritatea afiliați

la unul dintre principalele direcții de acțiune, unii dintre ei (foști) politicieni, dar nu

cu experiență în diplomația politicii externe, unii dintre ei medici, avocați,

etc – toți par să aibă o părere despre cea mai bună opțiune a României, având în vedere situația -

şi fiecare dintre ei doreşte să facă cunoscută această opinie

publicul larg. întrucât beligeranții investesc mulți bani în ambele știri amicale -

ziare și edituri, asistăm la o proliferare de broșuri și pliante

publicare. Toate cele obișnuite conțin o argumentare în favoarea „celălalt”.

lateral' . sunt unele care prezintă motive preponderent politice pentru care România ar trebui

alegeți o anumită latură, analizând interesul național ca scop suprem și puneți -

tingând scenarii pentru a-și obține cele mai dorite teritorii în cazul în care aliatul inamicului

învinge. Ne vom opri pentru o scurtă analiză a două dintre aceste broșuri care au fost publicate -

publicat în 1915, câte unul pentru fiecare parte. 228 nal i N a - oa N a Şm igu N

15. I.G.duca, Amintiri politice , (Munchen: Jon dumitru Verlag, 1981, vol.I), 51.

16. Andrei Corteanu, Rązboiul european żi Interesele Noastre. Psichologia politicei neutrale române, (Bucureżti: Editura Autorului, 1915), 31.

“Rązboiul european żi Interesele noastre. Psichologia politicei neutrale române” is written by Andrei Corteanu and published under the aegis of “Convorbiri lit - erare” , conducted by titu Maiorescu, a well-known supporter of Germany, and “Viața Româneascą” , whose leader is the well-known Bessarabian Russophobe Constantin stere. One can easily image the ideas presented by such a publication. the war is considered to be a serious problem, posing Romania in front of a bias: păstrându-și integritatea cu libertățile economice și politice existente, dar depline împlinindu-și visul de a reuni toți românii din hotarele sale. incearca autorul să explice cauzele războiului prin „o ciocnire de titani”, cu o adversitate vizibilă faţă de Marea Britanie 16 şi Imperiul Rus, şi cu francezi şi germani vii simpatii. Austria Ungaria apare ca un echilibrant în regiunea Balcanică, în timp ce controlează Europa Centrală. dacă Austria va cădea, atunci Rusia își va extinde influența - nce până la Marea Adriatică, susținută de panslavism și astfel demontând echilibrul în Balcani și zdrobirea independenței statelor mici din regiune dunăreană, precum România. autorul se lansează într-o analiză a situația internă din România, criticând lipsa de hotărâre în atingere - la o decizie, confuzia cauzată de știrile măgulitoare în franceză și engleză - hârtii care au abandonat tonul condescendent pe care l-au folosit cu privire la România în timpul războaielor balcanice, fac acum promisiuni nesigure. Corteanu vede două terminații posibile 17 . victoria Rusiei este cel mai rău caz, pentru că asta înseamnă a pierde armata noastră luptă cu bulgarii, și deci, dobroudja, astfel devenind prea mic pentru a numara și forțat să renunțe la moștenirea noastră latină pentru supraviețuire.

Dacă rămânem neutri și rușii câștigă, sau dacă luptăm alături de Antanta, asta este sfârşitul României. 18 autorul crede că a doua ipoteză este mai mult probabil să aducă beneficii importante. În acest caz, România ar trebui să sprijine Austria,

pentru că: am câștiga Basarabia, și ne-am alătura Imperiului Austriac, unde

toţi românii vor fi mai numeroşi şi deci mai importanţi decât cei

maghiari. aceasta este cea mai bună opțiune pe care o are România și de aceea ar trebui

ajuta Austria să câștige prin alăturarea Puterilor Centrale 19 .

Pe de altă parte, problema cine va câștiga hegemonia viitoare a

Continent și modul în care acest presupus câștigător va trata România este, de asemenea, o importanță majoră

preocupare. Cu toate acestea, în timp ce publicațiile de susținere a Puterilor Centrale declară

că războiul a fost început din dorința Angliei și Rusiei de a împărți lumea

între ei prin anihilarea Imperiului German, partidul Antantei dă vina

totul asupra Germaniei barbare, lăudoase și lacome și a lui Kaiser incontrolabil.

„Cauzele Rązboiului żi interesele României” de George Diamandy încearcă să explice

perspectiva susținătorilor Antantei asupra acestei chestiuni. Nu se poate abține de la anunț -

arătând asemănările din titlurile celor două broșuri pe care le-am ales ca examen -ro ma N iai N 1915: N atio N al iN teresti N Ne utralitate ani n229

17. A. Corteanu, Rązboiul european, 38.

18. A. Corteanu, Rązboiul european , 72

19. A. Corteanu, Rązboiul european, 1915, 76.

ples. Totul este despre „vină”, „cine a provocat asta” și „interes național”. Fiecare

partea își prezintă argumentele concis, insistând asupra punctelor importante, precum

câștiguri teritoriale, aspecte politice și economice. susţinătorii Antantei par

a fi convins că în cazul unei victorii a Puterilor Centrale, inter -

Piața economică finală se va prăbuși sub monopolul capitalului german 20 . Ca

o consecință, chiar dacă nu a fost un ideal național implicat în alegerea alianței

pentru a se alătura, România ar trebui să aibă în vedere că aspectele economice sunt la fel de importante

atât ca cele politice, deoarece sub suveranitatea economică germană,

libertăţile ice nu vor avea nicio valoare. Mai mult, Rusia nu are astfel de mijloace economice

sa ne ameninte. „Nu superioritatea ne sperie, ci aspirațiile hegemonice

împlinit” 21. dacă Germania ar controla strâmtorii, ar fi mult mai rău decât Rusia,

pentru că Puterile Centrale „sunt omogene, un singur stat, un singur german

rasa 22”, în timp ce Antanta este „reprezentată de Mari Puteri ale diferitelor națiuni și

interes, care va prefera să facă strâmtorii internaționale 23”.

spun că România nu ar trebui să facă din nou aceeași greșeală doar negociind

cu o singură mare putere. El credea că „mărimea contează” pentru a-și face vocea

audiat și luat în considerare, de aceea România ar trebui să procedeze în aderarea la

de partea acordându-i cele mai bune beneficii din punct de vedere al suprafeței, populației (și economice

mijloace precum fabricile și infrastructura urbană, chiar dacă nu sunt în mod explicit bărbați -

tioned): transilvania. Abia după aceea, ca stat mai mare din regiune, România

poate spera să ridice glasul care revendică Basarabia.

Cu toate acestea, acestea nu sunt singurele broșuri care pledează pentru o cauză sau alta.

sunt într-un fel, mai raționale, chiar dacă, după 100 de ani, unii pot face

cititorul zâmbește cu ironie. există o categorie distinctă care atrage cele mai multe mișcări

o parte a războiului: impactul asupra vieții civililor din țările beligerante care

locuiesc prea aproape de linia frontului. În timp ce România cunoștea mizeria războiului,

implicarea tehnologiilor moderne aduce primul război mondial la o diferență -

amploare de implicare, atât în tranșee, cât și pe frontul intern. Arme

nu sunt folosite doar pentru a ucide, ci pentru a ucide mai mulți oameni, cu mai multă cruzime și mai mult

eficient. O parte importantă este totul despre imaginea inamicului - atrocitățile con -

condus atât de soldaţii ruşi în Bucovina cât şi de cei austrieci şi maghiari

in serbia. Jefuiuri, violuri, tortura prizonierilor, arme noi și foarte dăunătoare, toate

este prezentat cititorilor, cu imagini incluse, pentru a face mai clar că

„partea aceea” în special este cea mai imorală și crudă și pe care România ar trebui să o facă

cu siguranță nu se asociază cu asemenea barbari. aceste brosuri prezinta astfel

scene de răni oribile provocate de gloanțe moderne, precum Dum Dum , de 230 nal i N a - oa N a Şm igu N

20. George diamandy, Cauzele Rązboiului żi interesele României (Bucureżti: Imprimeria

Independența, 1915), 58.

21. G. diamandy, Cauzele Rązboiului , 59.

22. G. diamandy, Cauzele Rązboiului , 58.

23. G. diamandy, Cauzele Rązboiului , 59.

baionetele germane moderne - nu se poate să nu observăm că din toate bel -

armele țărilor ligerente, doar baionetele germane au aspect de ferăstrău, așadar

provocând mai multă durere și răni mai mari victimelor lor. Desigur, cititorii care

nu s-au hotărât încă ce parte să ia trebuie să fie informați despre comportamentul

armatele încurcate în conflict. acesta este destul de un standard dublu, deoarece principalul

motivul este să critici comportamentele barbare, spunând că este imoral să lupți împreună -

soldați laterali care jefuiesc, violează și ucid civili nevinovați și masacră prizonieri,

dar în acelaşi timp se ridică o teamă nespusă: „Ce se întâmplă dacă această armată este cea

inamicul numărul unu și fac aceleași atrocități asupra țării noastre?”

Ne vom opri și la două exemple. prima, „din barbariii rusežti.

Pe aici au trecut rużii. Groząviile armatei țarului în Bucovina. Cu ilustrații.

notele unui gazetar drumeț. ” de CI dicescu, prezintă atrocitățile cazacilor din

satele de la frontiera austro-română. Atacând la început pe evrei,

cazacii continuă să jefuiască și mai ales să violeze toate femeile pe care le-au

întâlni. Detalii explicite sunt date de martorii oculari la aceste atacuri barbare 24 .

Cu toate acestea, ilustrațiile prezintă doar ruine de sate și conace austriece și

fără victime umane 25 .

Pe de altă parte, există publicații despre comportamentul trupelor austriece.

iour in serbia, such as “ Austro ungarii żi felul cum au fą라cut rązboiul in serbia.

note luate la fața locului de un neutru” de un profesor elvețian la Lausanne

universitate, RA Reiss. Considerată o sursă obiectivă, chiar dacă publicată la Paris,

broșura prezintă diferite tipuri de atrocități. În primul rând, armele moderne,

după cum sa menționat anterior, gloanțele explozive și noile tipuri de obuze de artilerie sunt

prezentate în detaliu, precum și efectele acestora asupra răniților 26 . Imagini explicite pres -

de asemenea, imagini oribile cu prizonieri masacrați și lăsați să putrezească, cu femei și copii

dren mutilat și ucis 27 .

Ceea ce a început inițial ca o batjocură a germanilor prin cărți poștale franceze, care

a prezentat un soldat german punându-și victorios cizma pe corpul unei femei,

întreaga scenă fiind etichetată drept „singura lor victorie - cei 28 nevinovați și slabi”

- s-a dovedit a fi o armă de propagandă eficientă pentru o populație care se temea de război

instinctiv și nu a împărtășit entuziasmul occidental de a merge la război

intreaga populatie.

Și totuși, în Franța și Germania, batjocura și umorul joacă rolul lor important

parte. Cărți poștale franceze și germane prezintă imagini comice ale inamicului, dar ele ro ma N iai N 1915: N atio N al iN teresti N Ne utralitate ye ars n231

24. CI dicescu, Din barbarile rusežti. Pe aici au trecut ružii. Groząviile armatei țarului în Bucovina.

Cu ilustrațiuni. Notele unui gazetar drumeț, f.l., f.e., 1915, 21-26.

25. C.I. dicescu, Din barbariile rusežti, 34-42.

26. R.A. Reiss, Austro Ungarii żi felul cum au fącut rązboiul în Serbia. Note luate la fața locului

de un neutru , Paris, Librairie Armand Colin, 1915, 4-10.

27. Ibidem. , 14-33.

28. La grande guerre , 21.

never criticize home front decisions. Even pleas for peace are censored as they are

considered an expression of defeatism starting to emerge in 1915. not yet at

war, Romania has the same satirical images published in the press. Furnica mag -

azine presents to the public most of the caricatures, with themes ranging from

ridicol, de la vulgar la terifiant, dar insistând asupra ridicolului și critică

întreaga situație din Bucureștiul din acele zile. spre deosebire de cărțile poștale franceze folosite pentru

scopuri propagandistice de a determina oamenii să sprijine efortul de război, românul

caricaturile subliniază în mod ironic incapacitatea elitelor politice de a ajunge

consens. uneori brut, alteori elaborat, umorul de la Furnica con -

insistă să prezinte fiecărui conducător al beligeranților trăsăturile sale cele mai proeminente:

Kaiser Wilhelm cu mustața și Casca prusac 29 , Franz Josef cu

i se toacă carnea de oaie ca o simplă marionetă în mâinile unui Personaj cu mustăţi huni 30 .

Se pot distinge fără greșeală pe Ferdinand al României și pe Ionel Brătianu, ca

precum și alți miniștri, dar și personaje care întruchipează mai multe stereo naționale -

tipuri. Toate acestea pot trimite rapid mesajul unui public care pare să știe

un pic din toate și este ușor confuz și reticent în a-și forma o opinie fermă.

Deși prezintă adesea caricaturi ale Puterilor Centrale, am putea spune că

Furnica este în întregime și în mod deschis pro Antante. Cel mai adesea batjocorește situația de

neutralitatea în sine, reticența lui Ferdinand de a lua o decizie, ascunzându-i lui Ionel

Bratianu activitatea legaţiilor străine, atitudinea celor două tabere în război împotriva

România, situația de pe front etc.

la zece luni de la izbucnirea războiului, victoria este departe de a fi aproape pentru amândoi

laturi. Kaiserul Wilhelm este prezentat lângă Dumnezeu, care îl avertizează că Weltpolitik-ul său

planurile sunt condamnate de când a avut încredere într-un catâr atât de bătrân - Franz Josef 31, al cărui imperiu

este acum o batjocură pentru toate provinciile locuite româneşti din interiorul ei. cel Mare

Russian Retreat 32 și prima utilizare a gazelor toxice pe front sunt, de asemenea, satirizate

de Furnica, care înfățișează țarul alergând și gazele ca fiind produse

în latrinele germane 33 . Ionel Bratianu este prezentat ca fiind curtat de toti Marii

Puterile din Europa și decid cu mândrie să facă exact opusul a ceea ce este

aşteptat de la el, adică nimic deosebit 34 . Regele Ferdinand fie se ascunde pentru a evita 232 nal i N a - oa N a Şm igu N

29. Furnica,accesat 28 ianuarie 2016 http://www.marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/pag -

ina-din-revista-furnica-nr-din-14-iulie-1915.

30. Furnica,accessed January 28, 2016 http://www.marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/car -

icatura-de-razboi-in-furnica.

31. Furnica,accessed January 28, 2016 http://www.marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/pag -

ina-din-revista-furnica-nr-din-10-februarie-1915.

32. Furnica,accessed January 28, 2016 http://www.marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/pag -

ina-din-revista-furnica-nr-din-28-iulie-1916.

33. Furnica,accessed January 28, 2016 http://www.marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/pag -

ina-din-revista-furnica-nr-din-4-august-1915.

34. Furnica,accessed January 28, 2016 http://www.marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/pag -

ina-din-revista-furnica-nr-din-23-iunie-1915.

decizie, sau se luptă să construiască pe cont propriu o Românie mai mare, în timp ce belicul -

enţii continuă să-i facă promisiuni inutile 35 .

aceste benzi desenate sunt importante în analiza noastră deoarece reușesc să rezuma -

ridicați o situație și să o explicați în mod ironic plebeilor, fără îndoctri -

însemnându-le drept texte din ziar scrise de jurnalişti pricepuţi, care pot con -

fuzionează cetățenii derutați printre atâtea opinii exprimate. Caricatura este mult

mai aproape de un public mai larg, mesajele sunt scurte și sunt conforme cu doveditorul -

atitudine bială „de a profita la maximum de o afacere proastă” .

sperante regale

VOCILE se ridică în două direcții importante: pentru a merge la război și pentru a rămâne -

fiind neutru. bellicii sunt împărțiți între Antanta și Centrală

Dă putere suporterilor.

cauza Antantei a adunat comunitatea mai mare, grupând majoritatea elitelor

a ţării, precum şi o mare parte a liderilor partidelor politice, precum

Ionel Bratianu, premierul, care nu-si poate arata necazul din cauza negocierii -

acţiunile pe care le are cu beligeranţii. ia Ionescu, nicolae Filipescu si cativa

alții sunt, de asemenea, puternici susținători a Antantei. motivele lor se bazează în mare parte pe sim -

patii pentru cultura si civilizatia pe care aceste tari o reprezinta: Anglia si

Franța, mai ales, în timp ce Rusia aduce marele sprijin armatei. argumentele lor principale -

Mențiunea a fost ca Transilvania să fie recuperată și integrată înapoi în România,

după secole de persecuţii religioase şi politice de la unguri la

majoritatea română, nevoită să trăiască în minoritate pe propriul pământ 36 .

Pe de altă parte, există susținătorii Puterilor Centrale 37 . motivația lor -

a proclamat că România ar trebui să se alăture Germaniei, Austriei Ungariei și

restul aliaților lor variază pentru fiecare lider al acestui mai mic și, prin urmare, mai puțin homo -

grup genetic. unii, ca Petre P . Carp susține că este o chestiune de moralitate să

respectă moștenirea lui Carol I și continuă cu alianța semnată în 1883. Alții, așa

ca stere basarabeanul Constantin, se tem de Rusia atât de mult încât pretind că este cel

cea mai mare amenințare pentru România și, prin urmare, este logic să mergem împotriva ei, adăugând

that Romanians living in Bessarabia are experiencing far more worse conditions

than those in transylvania, who have access to schools and churches in their own ro m a N i a i N 1915: N a t i o N a l iN t e r e s t i N Ne u t r a l i t y ye a r s n233

35. Furnica,accessed January 28, 2016 http://www.marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/pag -

ina-din-revista-furnica-nr-din-28-iulie-1915.

36. Constantin nuţu, România în anii neutralitąţii, 1914-1916 , Bucureţti: Editura Ştiinţificą, 1972, 56.

37. Lucian Boia, Germanofilli – elita intelectualą româneascą în anii Primului Rązboi Mondial (Bucureżti: Humanitas, 2014), passim.

language, as well as political representatives in the Parliament of the dual Monarchy,

în timp ce Basarabia se zbate sub biciul nemilos al Rusiei 38 .

Câteva voci socialiste susțin neutralitatea, susținând că România nu este toți pregătiți să se alăture războiului de ambele părți, pentru că îi lipsesc mijloacele de susținere un asemenea efort. Cei mai mulți dintre ei sunt socialiști, pledând pentru pace, deoarece cred problemele interne sunt mai grave decât a deveni un actor regional cu extinde - ed puteri. Cu toate acestea, astfel de voci sunt slabe.

cu toate acestea, partidul Antanta are cel mai important susținător dintre toate: Majestatea Sa Regina, Marie de Edinburgh. De ascendență britanică și rusă, ea susține deschis cauza lor. ea va juca cu siguranță un rol important – moștenitoare de o ascendență impresionantă, cu ramificații extinse în toate familiile regale europene, ea poate aduce negocierile de alianță la un alt nivel, mai înalt. țarul, cel Kaiser și regele britanic sunt verii ei. literele Missy – nicky și Missy - George nu-și poate lua tot meritul pentru concesiile importante cerute puterile Antantei de Ionel Bratianu. Cu toate acestea, „draga Missy”, chiar și în rolul reginei a unui stat tânăr în curs de dezvoltare, nu poate fi considerată responsabilă pentru folosirea influenței ei pentru susține toate comportamentele diplomatice ale Bucureștiului 39 . prin scrisori adresate rudelor ei, precum Marea ducesă Vladimir, mătușa ei, regina Marie dăruiește posteritatea câteva detalii despre aspectele financiare ale propagandei Antantei în România, permițându-ne astfel să luăm în considerare rolul important pe care l-a jucat în cel al lui Ferdinand

partea 40 . Ambasadori străini și însărcinați cu afaceri la București o vizitează în ordine

pentru a o convinge să pledeze pentru partidul lor. Prin urmare, este bine recunoscut că

are influență, chiar dacă este o premieră pe scena politică românească. 41

cuplul regal își dorea cu siguranță să vadă România devenind mai mare

redobândirea Transilvaniei. Ambii Ferdinand, suferind din cauza alungarii

familia Hohenzollern 42 , și Marie, care inițial s-a simțit o străină în acest necunoscut

Țara de Est, vedeți aceasta ca pe o oportunitate de a-și depăși condiția de rege și

Regina unui mic regat la porțile Levantului 43 .

Pe de altă parte, Ionel Brătianu își va juca rolul mai încrezător, odată ce va fi

is certain he can count on the Queen's support. Once the wheels of family bonds

are set in motion, he knows these will open many more doors than he would have

succeeded by himself. He can now hope to talk as equals with his potential allies 44 .234 nal i N a - o a N a Şm i g u N

38. Regele Ferdinand , 82.

39. dumitru suciu – Monarhia și fąurirea României Mari (Bucureţti: Albatros, 1997), 180.

40. Maria, Regina României, Povestea vieții mele, (volumul III) (Bucharest: Rao International

Publishing Company, 2011), 37. (hereinafter Povestea III)

41. Povestea III , 14-17.

42. Martha Bibescu – Ferdinand I al României, (Bucureţti: Editura Cultura naţionalą, 1930), 26.

43. Ioan scurtu, Istoria românilor în timpul celor patru regi(1866-1947), ediția a II-a, vol.II, Ferdinand

I, (Bucureţti: Editura Enciclopedicą, 2004), 12.

44. Glenn E. torrey – România și Primul Război Mondial – O colecție de studii, (Iați, Oxford, Portland:

Centrul de Studii Române, 1998), 24.

Cu toate acestea, chiar dacă evenimentele din față par să fie de acord pentru susținerea lui enormă

cere, intrarea în război în 1916 vine într-un moment prost pentru trupele Antantei.

Revoluția Rusă îi distruge toate planurile, dar pentru a prevedea o astfel de nenorocire -

Legătura naturală a evenimentelor pare cel mai puțin probabilă pentru oricine. cu toate acestea, a României

steaua va învinge toate greutățile, făcându-i pe Rege și pe Regina „neîncoronați

împărat şi împărătească a tuturor românilor” – cea mai mare speranţă a lor împlinită 45 .

Așteptări populare

Ce zici de romani? Ce au gândit și ce au simțit oamenii despre

război? acest studiu ne lasă puțin spațiu pentru a vorbi despre așteptări și

temerile oamenilor în fața războiului, în general. În 1915 România,

populația pare încă împărțită între a merge la război și a rămâne neutră. cel

bellicii controlează doar opinia publică urbană și, în general, elitele.

populaţia zonei suburbane şi populaţia mare de ţărani

sunt aproape total inconștienți de dezbaterea politică în jurul alegerii unui

alianţă care să acorde României îndeplinirea scopului naţional: unirea

toate teritoriile locuite de români sub același steag. sunt prost

educaţi, le lipsesc informaţia 46 . se formează imaginea războiului în ochii lor

din poveștile bătrânilor care au participat la campania din 1877 împotriva turcilor,

și puținele imagini pe care le oferă ziarele. S-ar putea imagina cu ușurință -

în care nu au strigat niciodată „Bună Austria!” sau „Vive la France!” , și chiar dacă tu

pot bănui că simt o anumită identitate comună față de rușii ortodocși,

ei se tem de asta, fără să știe, din amintirile colective ale războaielor ruso-turce

nu sunt încă uitate.

Deoarece majoritatea dintre ei sunt analfabeți, se bazează pe profesor și pe preot pentru a preda

ent-i cu argumente si ajuta-i sa inteleaga si sa accepte necesitatea

alăturându-se cauzei războiului drept în care urmau să intre și beneficiilor pe care le-au

avea să câștige după aceea. Chiar și aceste două personaje foarte importante sunt destul de con -

contopit de întorsătura evenimentelor. Pe de o parte, au ținut anterior discursuri despre

națiunea germană, care a dat României o dinastie și a ajutat-o economic.

Pe de altă parte, ei nu pot renunța la discursurile pe care le-au făcut despre etern

prieten și aliat, Franța, sora mai mare latină. Dar germanii sunt aliați cu

austriecii urâți, care stăpânesc peste Bucovina, și și mai disprețuiți

unguri, care stăpânesc peste Transilvania. francezii sunt în aceeași barcă cu

rușii, care au lăsat atâtea amintiri neplăcute 47 .ro ma N iai N 1915: N atio N al iN teresti N Ne utralitate ye ars n235

45. Guy Gauthier, Missy, Regina României (Bucureţti: Humanitas, 2004), 155-161.

46 .Istorie żi mit , 55.

47. Ion slavici, Vox Populi – maiu 1915 – rąspunsuri primite din sate la concursul publicat de Ziua,

(Bucureżti, 1915), 22-26.

În concluzie, marea majoritate a populației nu este influențată de

apăsați și încă ezită între o parte sau cealaltă. Cu toate acestea, toți sunt de acord că

nu ar trebui să refuze să meargă la război - în primul rând, pentru că mentalitatea lor pre -

îi scuteşte să creadă că guvernul şi mai ales regele este incapabil

de a lua o decizie proastă 48 . amintirea anului 1907 este proaspătă, iar ascultarea ordinelor este

în natura lor 49 . Cu toate acestea, nu ajungem să avem o imagine clară despre mazăre -

așteptările furnizării de la război. sentimentul lor de rudenie cu privire la românii în

celelalte provincii învecinate sunt înregistrate ca fiind prezente, dar se pare că

fi mai preocupat de culturile lor viitoare și problemele zilnice, cum ar fi

lipsa pământului de cultivat pentru a-și hrăni familiile destul de numeroase, lipsa vitelor, sărace

starea de sanatate. Singura lor speranță este că, pe măsură ce războiul s-a terminat, poate guvernarea...

va avea mijloacele de a reconsidera a-i ajuta și de a le îmbunătăți starea

dition.

Au fost românii conștienți de potențialul economic al Transilvaniei, care

le-ar aduce o industrie, o populație în mare măsură educată și resurse naturale

nu este usor de neglijat? De aceea l-au preferat în locul Basarabia prăfuită,

cu populația sa rurală rusificată și analfabetă? dezbaterea actuală între mod -

istoricii par să uite că abordarea României față de anii 1920-1940

Basarabia nu a fost deloc prietenoasă. unii pot ajunge până la a considera că chiar dacă

România nu intrase în război, cursul evenimentelor i-ar fi dat

aceleași teritorii, deoarece toate imperiile s-au prăbușit și naționalitățile lor erau libere

să-și decidă propria credință. 50 Istoria contra faptelor nu este niciodată răspunsul. Ceea ce noi

Știu cu siguranță că, indiferent de dezbateri, speranțele regale și pub -

lic așteptări, România a mers per aspera ad astra spre a deveni Mare

România și bucurându-se de toate beneficiile pe care le-ar aduce această poziție, chiar dacă pentru un scurt

perioada de timp. 236 nal i N a - oa N a Şm igu N

48. I. slavici, Vox Populi – maiu 1915 , 29.

49. I. slavici, Vox Populi – maiu 1915 , 28.

50. Lucian Boia, Primul Razboi Mondial: controverse, paradoxuri, reinterpretari (Bucureżti:

Humanitas, 2014), passim.

abstract

Galiția, un ținut al coroanei situat la periferia regiunii Austro-

Imperiul Ungar, la granița cu Rusia, era un loc de război -

tarif în timpul primului război mondial. La începutul războiului

situația locuitorilor orașelor din Galiția era total

disparate. Se pot enumera o mulțime de decrete din Galician

Guvernul care se ocupa cu răspândirea largă a gos -

înghițituri, care au făcut mult haos, tulburări și mult zgomot

în viața de zi cu zi din Galiția. această parte a lucrării noastre ar putea livra

informații despre această reacție socială mai puțin cunoscută – contrar

entuziasmul de război, care este total dominat în literatură – ca a
frica, intimidarea din partea autoritatii, realizarea starii de razboi. Pe
pe de altă parte, lucrarea răspunde la o întrebare - ce fac inha -
bitanti ai oraselor mai mici cunoscute despre razboi? Au fost ei
bine pregătiți, dacă vor lua parte la ea sau ar evita?

Cuvinte cheie
Primul Război Mondial, Galiția, Austro-Ungaria, relația civilo-militară,
refugiat, zvonuri de securitate publică, frică, anxietate, război?

starea de spirit socială și situația la Începutul
Primul război mondial în orașele mai mici din vestul Galiției

ka mi L Ru sza ł a

La 28 iunie 1914, după asasinarea moștenitorului austro-ungarului
tronul și soția sa la Sarajevo, Europa era într-un tumult. Oameni de toate credințele
toată Galiția s-a rugat pentru sufletele Arhiducelui și Arhiducesei. Mare
Orașele vest-europene au manifestat entuziasm pentru război 1. atmosfera încălzită
a infectat și orașe mai mari din Galicia. Steaguri de doliu au fost afișate pe guvern -
cladirile ernmentale, la Cracovia au fost anulate spectacole de teatru, o multime de
cles a apărut în presă, exprimându-și simpatia 2. poporului Galiției din acea vreme
au fost de asemenea ocupați să urmărească informațiile publicate în ziare despre evenimente
în Biaßa legat de antagonismele polono-germane de la frontiera silezia-galicia -
teren 3. Drept urmare, opinia publică a fost mai degrabă detașată de evenimentele de la Saraievo
și lăsați deoparte gândul la o posibilă izbucnire a unui război. totusi, atmosfera
de neliniște socială a fost creat chiar de autoritățile statului din Galiția.
guvernarea va informa autoritățile districtuale despre situația actuală -
ation prin litere circulare frecvente. La 21 iulie, a ordonat să acorde o atenție deosebită

cine cumpăra cai, așa cum planuiau guvernele sârbe și române -

ning să le cumpere în număr mare 4. a doua zi fiecare birou de autoritate raională

a primit un avertisment cu privire la posibilitatea unor noi atacuri care ar putea fi vizate

nu numai la membrii familiei conducătoare, ci și la obiectele militare, echipa -

ment, căi de comunicație etc. 5care a dus la un control mai strâns al oamenilor, par -

în special străinii aflaţi în Galiţia la acea vreme şi ai organizaţiilor ale căror

activitatea poate duce la încălcarea ordinii și securității. Pe 24 iulie, autoritățile

în Lviv 6 le-a interzis starostelor (șefilor districtelor de județ) să plece în frunze și tuturor celor

care se aflau în concediu sau concediu în acel moment au fost forțați să se întoarcă imediat la muncă

diatic. în curând a fost anunțată starea de urgență din motive de siguranță publică -238 nKa mil ru sza ł a

1. Cf. Doamna neiberg, Dansul furiilor. Europa și izbucnirea primului război mondial, (Harvard

Presa universitară 2011).

2. P. szlanta, Credință în azi familiar, credință într-un mâine incert. Polonezii care se confruntă cu izbucnirea Marelui Război

[în:] Marele Război dincolo de liniile frontului, Ed. d. Grinberg, J. Snopko, G. Zackiewicz, (Biaßystok,

2013), 16–17. există și o bibliografie mai extinsă referitoare la stările pro-război. Pentru mai mult

despre reacția societății galice a se vedea: JZ Pajćk, De la autonomie la independență. Formare

a atitudinilor politice și naționale ale societății galice în condițiile Marelui Război din 1914-

1918, 55 și mai departe.

3. vezi de ex. Kukuczka, Borderland on Fire. Conflictul polono-german de la Bielsko-Biała și consecințele acestuia

alergând în umbra asasinatului de la Saraievo [în:] Frontul de Est al Primului Război Mondial. Studii de istorie

militară şi politico-socială, Ed. M. Baczkowski, K. Ruszaßa (Cracovia, 2013), 97–104.

4. Archiwum narodowe w Krakowie (Arhiva națională din Cracovia, pentru următorul citat vezi:

AnK), starostwo Powiatowe w Oșwińcimiu (județul Oșwińcom, pentru următoarea cotație vezi: stO),

semnătura 2, 401.

5. AnK, stO 2, 405.

6. Despre capitalele Galiției în timpul Primului Război Mondial vezi: Mazur O., Pater I., Persha

Războiul Mondial, [în:] Istoria Lviv: în trei volume. Volumul 2: 1772 — octombrie 1918, Lviv

2007; H. Kramarz, Autoguvernarea din Lviv în timpul Primului Război Mondial și rolul său în viața orașului -

ta, Cracovia 1994; Ch. Mick, experiențe de război într-un oraș multietnic. Lemberg 1914–1947,

Wiesbaden 2010.

ty 7. La 27 iulie 1914, autoritățile din Lviv au emis o altă scrisoare circulară con-

referitor la înăsprirea controlului la frontieră. S-a spus, printre altele, că intensiv

fusese observată activitatea spionilor și a emisarilor ruși. Prin urmare, a fost comandat

să acorde o atenție deosebită respectării reglementărilor de înregistrare, să strângă con -

trolul străinilor și să sigileze granițele. orientări detaliate recomandate

restrictionarea traficului de calatori, controlul amanuntit al documentelor, trimiterea oricaror inapoi

persoane nedorite și, dacă este necesar, arestarea 8. autoritățile au făcut apel pentru restricționare -

eliminarea traficului de străini în interiorul țării și oprirea muncii migratoare; si ei

a ordonat introducerea unui control strict al hotelurilor și hanurilor și o posibilă expulzare

din țara indivizilor cu comportament suspect. La 27 iulie 1914

Kriegsüberwachungsamt (Oficiul de control al războiului) a fost numit, ca instituție specială,

educație la Ministerul de Război din Viena, pentru a se ocupa de control și cenzură 9.

acel oficiu a stabilit un cod special de comunicare între naționali și

autoritățile administrației locale, care au intrat în uz general, de exemplu în telegrame 10 .

În aceeași zi, unele linii de cale ferată din Galicia au început să fie în plus pro-

tecat de gărzile militare 11 . De asemenea, i s-a ordonat folosirea armelor de foc dacă un tren a făcut-o

să nu se oprească la cererea armatei. La începutul lunii august, s-a acordat o atenție deosebită

poduri feroviare din Galicia care au fost puse sub protecţie specială 12 . autorul -

legăturile l-au urmărit îndeaproape și pe episcopul greco-catolic din Canada, Rev. Soter

Ortyşski, care la sfârşitul verii anului 1914, venind la Karlsbad, a vizitat şi el

Galiţia şi Ungaria 13 . autorităților raionale li s-a spus să supravegheze clerul -

faptele omului. asta era legat de faptul că era foarte bine plasat în

Cercurile greco-catolice și el putea încuraja oamenii să emigreze în Canada.

La 28 iulie a izbucnit războiul, punând în mișcare întreaga mașină: la 1 august

guvernul german a declarat război Rusiei și Franța a început generalul mobi -

lizare; la 2 august, Belgia a respins ultimatumul german; pe 3 august

Germania a declarat război Franței. Armata sa, îndreptându-se spre Franța, a invadat

pe teritoriul Belgiei, la care Marea Britanie a reacţionat prin aderarea la război. Pe

5 august Austro-Ungaria a declarat război Muntenegrului și Rusiei; acesta din urmă a fost

în război cu Germania din 8 august. Imediat după izbucnirea războiului, pe 30

Iulie 1914, în întreaga Galiție, serviciile de informații împotriva Rusiei au fost puterea -

terminat. O zi mai târziu, autoritățile au ordonat ca orice persoană suspectată de spi -

onage şi conspiraţie sau altfel periculos pentru stat sau pentru militar mobi-ru mours , frică , o N xiety , război ? n239

7. AnK, stO 2, 407.

8. AnK, stO 2, 431 și mai departe.

9. AnK, stO 2, 505-506. vezi mai mult: t. cheer, Die Ringstraßenfront. Ústerreich-Ungarn, das

Kriegsüberwachungsamt und der Ausnahmezustand während des Ersten Weltkrieges (Wien,

2010).

10. vezi o copie a telegramei encryptet: AnK, stO 2, 483.

11. AnK, stO 2, 427.

12. AnK, stO 2, 565 și mai departe.

13. AnK, stO 2, 445.

lizarea urmau să fie arestat fără ezitare și fără a ține cont de orice personal

motive. În legătură cu dizolvarea sejm-ului național din Lviv și clos -

În sesiunea Parlamentului de la Viena, privilegiul parlamentar nu a mai existat
în vigoare 14 .
Oamenii au fost foarte ușor influențați de zvonuri 15 . Informații false circulate -
Ed despre lipsa de încredere a băncilor de economii, care a dus la retrageri în masă
de economii. unii oameni au profitat de situație și i-au înșelat pe cei speriați
și populație credulă prin cumpărarea de titluri sub valoarea lor reală 16 .
Hangii au fost avertizați că dacă încurajau civilii sau militarii să bea
excesiv sau nu au acceptat bani de hârtie la valoarea ei reală, concesionarea lor ar face-o
fi retras 17 . autoritățile emiseseră o instrucțiune de a fi atenți
avioane: s-a indicat că cele cu cozi roşii şi albe şi un roşu şi
steagul alb aparținea Austriei, cei cu cruci negre pe aripi și cozi aparțineau
către Germania aliată, în timp ce toate celelalte avioane urmau să fie împușcate, de la orice
er brațele unul avea 18 . S-a subliniat că un aspect foarte important în acea inițială
perioada de frământări și mobilizare a fost funcționarea eficientă a autorităților orașului
cravate. oficialii bănuiţi că sprijină inamicul urmau să fie suspendaţi din
îndatoririle lor și dacă s-ar afla că o întreagă autoritate a orașului a fost infectată -
cu propaganda inamicului, urma să fie dizolvată imediat, ceea ce era reglementat -
ed printr-o lege corespunzătoare 19 .
civilii cu greu știau cum va fi viitorul. au făcut oamenii din
Galiția își dă seama că teritoriul lor ar fi zona ostilităților? Au fost în stare
prezice că nu va fi un conflict pe termen scurt, așa cum se spusese la început, dar
ar zăbovi ani de zile? Cu siguranță, asta nu era ceea ce credeau cei care
a plecat să lupte pentru Polonia independentă 20 . O parte a societății a rămas pasivă față de
ce se întâmpla dincolo de granițele țării lor; oamenii au fost inter-
estimat numai în mediul lor cel mai apropiat. Alţii nu au acceptat nici un gând 240 nKa mil rusza ła a

14. AnK, stO 2, 479.

15. Despre zvonurile din timpul Primului Război Mondial vezi: F. Altenhöner, Communication and Control.

Istoria vieții sociale și economice la Berlin și Londra 1914-1918 (München, 2008); t.

Krzemişski, Zvonul ca manifestare a comunicării sociale în timpul primului război mondial

(exemplu al Prusiei de Vest), [în:] Frontul de Est al Primului Război Mondial..., pp. 137–152; d. Szymczak,

Bârfe și bârfe în țările poloneze în timpul Primului Război Mondial, [în:] Comunicare și

comunicare pe pământurile poloneze în anii 1795–1918, ed. K. Stńpnik, M. Rajewski, Lublin

2008. , s. 217–226; O. Vynnyk, Zvonuri în timpul ocupației ruse a Lviv (1914–1915),

Seria Publicații online a Centrului de Istorie Urbană a Europei Centrale de Est, nr 1,

http://www.lvivcenter.org/en/publications/ece-urban/ (acces: 30 iunie 2015).

16. AnK, stO 2, 491.

17. AnK, stO 2, 504-505.

18. AnK, stO 2, 605.

19. AnK, stO 2, 633 și mai departe.

20. M. Bobrzyşski, Wskrzeszenie paśstwa polskiego. Szkic historyczny , voi. 1: 1914–1918 (Cracovia,

1920), 21.

a unui posibil război; nu-și puteau imagina ceva ce nu au experimentat niciodată

– războaiele anterioare purtate de Austria și mai târziu Austro-Ungaria au rămas doar picior -

capete transmise din generație în generație. unii oameni au perceput războiul în

termeni mitologici. Un proprietar al unei croitorie din Gorlice 21 , un orășel din Vest

Galiția, care mai târziu avea să devină celebră pentru o operațiune militară în mai 1915,

inregistrat:

Când s-a anunțat mobilizarea generală, am fost de fapt destul de fericit. În primul rând,

în timp ce citeam istoria, i-am invidiat întotdeauna pe cei care au trăit în vremurile mari

conflicte, de exemplu războaiele grecești, romane sau napoleonice. I-am invidiat pentru cunoștințele lor

si experienta. de aceea mi-a plăcut să citesc cărți istorice și am fost entuziasmat,

așteptându-mă la un viitor mai bun după război, deoarece credeam că trebuie să aducă războiul

schimbări profunde în viața fiecărei persoane 22 .

Mai mult, autorul memoriului citează o opinie generală că războiul ar fi

se termina în cel mai scurt timp și inamicul va fi învins foarte repede. Cu siguranță, ce influență...

influențată de această percepție a fost propaganda de război pe care o credeau masele de oameni. Ca

a observat memorialistul, entuziasmul nu a durat mult: transporturi dese

cu răniții și prizonierii de război, zvonuri despre puterea rusului

armata – tot ceea ce i-a făcut pe oameni „să înceapă să se îndoiască dacă războiul va fi de folos

oricui” .sentimente similare au fost exprimate de un intelectual, director al sec -

şcoala secundară, tot din Gorlice, care a scris că războiul a fost larg dis -

blestemat, totuși oamenii erau convinși că nu va ajunge în orașul lor,

situat la poalele munților. directorul a susținut că nu era nimeni în

întreg orașul care credea că împrejurimile lor vor deveni zona ostilităților.

În consecință, s-a decis începerea anului școlar 1914 în toamnă la

ora obișnuită 23 . La fel, un preot din Biecz, un orăşel situat lângă Gorlice,

a scris din perspectiva de peste doi ani despre experiența războiului, întrebați -

punând multe întrebări despre cum arăta de fapt războiul. A spus că nu a avut niciodată zvonuri , frică , o N xiety , război ? n241

21. Despre orașul Gorlice în timpul Primului Război Mondial vezi mai multe: K. Ruszaßa, Wielka Wojna w małym

mieşcie. Gorlice w latach 1914-1918 , Cracovia 2015. orașul a văzut de două ori invazia rusă.

până la începutul lui noiembrie 1914 soldaţii austrieci staţionaseră aici. După ce au avut

părăsit orașul, la 15 noiembrie au apărut primii soldați ruși. Gorlice a rămas înăuntru

mâinile lor până la 12 decembrie 1914. apoi a treia Armată condusă de generalul Boroevič a condus

înapoi trupele ruse și austriecii au recâștigat orașul timp de peste două săptămâni. în curând, cum -

vreodată, a treia și opt armate rusești au respins trupele austriece și din 27 decembrie

până în luna mai a anului următor Gorlice a fost sub ocupaţie rusă. S-a trezit pe prima linie,

ceea ce pentru localnicii şi autorităţile însemna să trăiască practic pe câmpul de luptă.

22. Zakßad narodowy im. Ossolişskich we Wrocßawiu (Institutul naţional Ossolişski din Wrocßaw),

Biblioteca de manuscrise, semn. 7813 I: s. Kosiba, Wspomnienia wypadków wojennych…, k. 1–2.

(Amintiri din evenimentele de război).

23. Sprawozdanie Dyrekcyi ck Gimnazyum w Gorlicach za lata szkolne 1915 –1916 (Gorlice, 1916),

5. (Raport al directorului gimnaziului din Gorlice pe anii 1915-1916).

se aștepta ca adevăratul război să ajungă în vecinătatea lui și că el va expune -

rience-l însuși 24 . există nenumărate exemple de astfel de amintiri și descrieri

ignoranță și surprindere de evenimente reale.

Până și sunetele se schimbaseră. pacea și liniștea provincială, liniștirea -

zgomote de copite de cai, căruțe, piețe aglomerate, fuseseră înecate de

sunete până acum necunoscute de război. Oamenii au început treptat să audă războiul și

au fost și ei curioși să-l vadă. Unul dintre jurnalişti, un profesor, a scris că momentul

au auzit sunete ciudate de împușcături sau explozii de grenade, au condus câțiva oameni

de către preotul lor paroh au urcat pe dealul din apropiere pentru a „vedea războiul de aproape”. că

a provocat reflecție și întrebări, ce avea să se întâmple cu ei 25 .

sentimentul de securitate dispăruse. până în acel moment, cei din Galiţia

am putut citi despre războaie îndepărtate în cărți istorice, precum cele menționate

memorialist din Gorlice. conflictele premergătoare Marelui Război, precum cele ruso-

Războiul japonez sau războaiele balcanice, ar putea fi urmărite în ziare, dar cel

locuitorii Galiției nu erau prea interesați de treburile lumii, precum viața în galițiană

provinciile au urmat propriul ritm. Probabil, chiar și după asasinarea din

Sarajevo nu și-au dat seama că evenimentele tragice erau iminente. "din păcate,

niciunul dintre noi nu avea idee despre cum arată războiul!” – a scris Wßadysßaw Kijowski, un polițist inspector din Gorlice în amintirile sale după prima experiență de război ences în toamna anului 1914 26 .

La 31 iulie, la câteva zile după declararea războiului, oamenii din Galiția am văzut afișe care îi chemau la arme. Toți cei eligibili după ce s-au familiarizat cu directiva urma să se prezinte la comandamentul de recrutare al armatei competente în 24 ore. în timpul Primului Război Mondial datoria militară introdusă în 1868 după reforma în armata austro-ungară a fost realizată pe motivul legea din 5 iulie 1912 27 .

1 septembrie a fost data la care începe normal anul școlar. Iată încă unul exemplu de la Gorlice: în ciuda convingerii generale că războiul nu avea de gând să ajung în orașul lor, unii locuitori s-au simțit atât de îngrijorați încât în loc să-și înscrie copilul -242 nKa mil ru sza ł a

24. A. Czubek, Kronika parafialna Koșcioßa Bieckiego, (cronica bisericii parohiale din Biecz) [în:] http://bitwa.lobiecz.pl/czubekwspom.pdf (accesat la: 31–07–2014). notele sunt datate până în 1916.

25. K. szatko, staszkówka w pierwszych latach dwudziestego wieku (staszkówka la început al secolului XX, manuscris adunat la Muzeul Regional din Gorlice), p. 21. staszkówka este mic sat situat langa Gorlice.

26. În . Kijowski, Memorii ale unui inspector de poliție la Gorlice (1914-1915), Ed. ÎN . Pawßowski, Gorlie 2006, p. 12. (jurnalul unui inspector de poliție).

27. Jurnalul de Legi ale Statului din 1912, Nr. 128: Act privind introducerea unui nou act asupra serviciului militare (Revista Naţională de Drept 1912, legea serviciului militar); s. szuro, Reforma operațiune militară desfășurată în statul austro-ungar în 1868 și implementarea ei cu deosebită ținând cont de Galicia, „studii și materiale pentru istoria militară” 1990, vol. XXXIII;

M. Baczkowski, Sub steagurile negre și galbene. Galiția și locuitorii săi față de austro-unguri

structuri militare 1868–1914, Cracovia 2003, 11 și mai departe.

în școli, veneau la biroul directorului și își prezentau temerile,

sugerând amânarea începerii școlii până la sfârșitul războiului. a parintilor

temerile trebuie să fi fost afectate de mobilizarea generală și de frământările sociale. Când

au spus „sfârșitul războiului”, au vrut să spună că conflictul se va termina până în octombrie 1914.

Interesant, opinia despre o revenire promptă la viața normală a fost împărtășită de mai mulți

și oameni mai educați. În același timp, cât jumătate din predare

personalul a trebuit să părăsească clădirile școlilor pentru a merge pe câmpurile de luptă. Era posibil și asta

elevii mai mari ar fi mobilizați, ceea ce ar putea duce la închiderea generală a școlilor.

În cele din urmă, studiul a fost organizat în mai multe forme școlare. decizia lui

director de liceu să continue studiile și încercările pentru școală

să funcţioneze normal trebuia să ridice moralul localnicilor, care

erau din ce în ce mai preocupaţi de război 28 .

temerile au fost sporite când trupele au mărșăluit prin oraș. Chiar și la

Sfârșitul lunii august, Gorlice a văzut armata austriacă defilând spre Galiția de Est.

„călăreau cu poftă, însoțiți de sunetele unei piese de orchestră -

înfăptuind Marșul Radetzky cu o stăpânire, o apoteoză a vitejii bătrânului general -

ery” – scria un alt diarist din acel oraș 29 . marșurile cereau reglementare

traficul din Galicia. autoritățile au ordonat să nu blocheze căile de comunicație

și să respecte circulația pe partea stângă și semnele de interzicere a parcării și a opririi

pe drumuri înguste 30 . Atât solul austro-ungar în trecere, cât și cel staționat -

muritorii distrugeau, jefuiau și murdoară orașul, de exemplu, săpat într-un anumit periferic -

raioane erale gropi mari de canalizare, care emanau duhoare cumplită 31 . De asemenea, rezidenții

ei înșiși nu și-au păstrat întotdeauna gospodăriile și împrejurimile curate. Grijuliu

pentru igiena în oraș a fost crucială: situația a favorizat răspândirea infecțioase

boli cu care gorlicenii au trebuit să se confrunte curând. dizenterie şi holeră

răspândit de la soldați la civili.

necesitatea aprovizionării cu hrană atât pentru civili, cât și pentru armată a provocat-o

deficitul de provizii; chiar și obținerea unei bucăți de pâine era o problemă. orasul locuitor -

Politicienii s-au speriat. La Gorlice atmosfera a fost „încălzită” de informa -

ție pe care starosta și șeful curții de justiție plănuiau să o părăsească

orasul. De mentionat ca deja pe 6 august oficiul primariei , frica , o N xiety , era ? n243

28. Raportul Școlii din Gorlice pentru prima dată 1915–1916, 6. (Raport de

directorul liceului din Gorlice pe anii 1915-1916). Despre școală în timpul războiului

vezi, de exemplu, Audoin-Rouzeau, Copii şi tineri, [în:] Encyclopedia of the First World War, ed.

G. Hirschfeld (Paderborn-Münch-Viena-Zurich, 2009), 135-141; Copilăria și școala în

Primul Război Mondial, ed. H. Stekl, Ch. Hämmerle, E. Bruckmüller (Viena, 2015).

29. J. Benisz, Miasto przed inwazjć (orașul înainte de invazie, manuscris adunat în Regional

Muzeul din Gorlice), 1.

30. AnK, stO 2, 707.

31. Archiwum Paşstwowe w Rzeszowie, oddziaß w sanoku (Arhiva de stat din Rzeszow, Filiala în

sanok, pentru citate suplimentare vezi: APRz-s), Akta miasta Gorlic (Fișierul orașului Gorlice, pentru blană -

citatul vezi: AMG), semn. 926, 159.

cialii au primit o scrisoare de la primar prin care îi obliga să respecte cu atenție programul de lucru

și să fie disponibil în orice moment; chiar și sarcinile lor de noapte erau planificate. Administrare

personalului i s-a ordonat, sub pedeapsa disciplinară, să nu părăsească orașul

fără permisiunea specială, cu excepția cazului în care este mobilizat 32 . La 23 septembrie 1914

consiliul local a adoptat o hotărâre ca toți angajații primăriei să rămână în oraș

sub amenințarea de a-și pierde locul de muncă. în curând situaţia s-a schimbat diametral: în a

Câteva zile primarul și o mulțime de oficiali ai orașului au părăsit Gorlice. Ce apare mai ales
În mod deosebit de nedumerită este atitudinea primarului, luând în considerare directiva
el eliberase singur. în curând unele birouri au fost evacuate, cum ar fi Judecătoria județului.
Controlul asupra orașului abandonat a fost preluat de un preot (Rev. Bronisßaw
Świeykowski) 33 , care însă nu avea suficient personal competent, ca unii dintre cei
oficialii fugiseră şi unii fuseseră chemaţi în armată.

Temerile au fost sporite din cauza legii mafiote și a acuzațiilor de spionaj. În Gorlice
la începutul lunii octombrie un soldat din regimentul 10 infanterie din Przemyșl era
spânzurat, după ce asupra lui au fost găsite 200 de moloz 34 . acesta nu a fost un caz izolat. O
pe cadavrul său a fost atașată o bucată de hârtie cu cuvântul „spion" scris în șapte -
limbi erale pentru a răspândi frica în rândul locuitorilor 35 . asta a semnalat viitorul
iad de acuzații de spionaj, pe care populația avea să le experimenteze mai târziu în timpul -
în timpul calvarului războiului; obsesia pentru spioni după eliberarea Galiţiei
din ocupația rusă, când oricine era bănuit de colaborare cu inamicul
Rusia a fost spânzurată. care răspândeau frica printre oameni, sporită cu faptul
că de fapt nu s-a știut aproape niciodată ce sentință a fost condamnată și execută o anumită persoană
dragut pentru.

Datorită tuturor factorilor de mai sus, oamenii au încetat să se simtă în siguranță în propria lor casă -
es. Mulți dintre ei au decis să-și părăsească casele și să fugă din necunoscut –
nu de la război, pentru că nu trăiseră încă. În istoria Galiţiei acolo
a început o perioadă de exil și rătăcire departe în monarhia austro-ungară.

Odată cu linia frontului tăind prin Galiția, oamenii au fost forțați să se retragă în siguranță
zone, departe de câmpurile de luptă 36 . exilul a început cu evadari spontane din
locuri de fostă reședință de frica războiului iminent. sentimentul primejdiei era 244 nKa mil ru sza ł a

32. APRz-s, AMG 93, 8.

33. W . Kijowski, Pamińtnik inspektora policji , 9; B. Świeykowski, Z dni grozy w Gorlicach - od 25

septembrie 1914 până la 2 mai 1915 (Cracovia, 1919), 11.

34. J. Budacki, Un jurnal din vremea războiului,

manuscris adunat la Muzeul Regional din Gorlice), 3–4.

35. În . Kijowski, Memoriile unui inspector de poliție, 8.

36. problemele refugiaţilor de război în monarhia habsburgică în timpul Primului Război Mondial nu au

au fost discutate încă în detaliu, vezi, de exemplu: K. Ruszaßa, Activitățile politicienilor cercului polonez

la Viena pentru a ajuta polonezii deportați în interiorul Austro-Ungariei în timpul Primului Război Mondial

(schiză a problemei), [în:] Frontul de Est al Primului Război Mondial, 153–169; B. Hoffmann-Holter,

„Abreisendmachung?" Războiul evreiesc la Viena 1914-1918 (Viena, 1995); ÎN . Mentzel,

Kriegsflüchtlinge in Cisleithanien im Ersten Weltkrieg (Wien, 1997) (disertare nepublicată -

adunat în Biblioteca Universității din Viena).

sporită de propaganda de presă: au fost publicate numeroase ilustrații, prezentând cele

brutalitatea armatei ruse. La 11 august 1914, autoritățile au emis un rescript

care spunea că evacuarea populației trebuia să aibă loc numai atunci când este necesar

prin operațiuni militare. oamenii strămuți trebuiau să se întrețină singuri

financiar și dacă nu puteau face asta, autoritățile raionale erau obligate

pentru a găsi fonduri adecvate. cei inapți să muncească urmau să fie tratați conform legii

asupra beneficiilor de război din 26 decembrie 1912 37 . A fost emisă o instrucțiune specială privind trans-

portul şi cazarea refugiaţilor din Galiţia şi Bucovina 38 . Deosebiri deosebite

autorităţile trictului urmau să trimită informaţii autorităţilor centrale despre care

districtele ar putea oferi un spațiu adecvat pentru evacuați. evacuarea din

Galiția de Est până la părțile centrale și vestice ale țării coroanei a cauzat multe probleme -

lems. a existat suprapopulare și probleme cu locurile de muncă pentru persoanele strămutate.

În unele orașe, primirea refugiaților nu a fost posibilă din motive strategice și militare, de exemplu în nowy sćcz, unde era planificat să fie cartierul general militar situat 39 .

Pe măsură ce frontul s-a mutat, zonele care fuseseră planificate pentru a găzdui evacuații au devenit zone militare și nu mai erau în siguranță. oamenii aveau să se deplaseze mai spre vest. În septembrie a fost anunțată evacuarea Cracoviei, iar o zi mai târziu – din raioanele de lângă Cracovia. erau evacuări voluntare și nu au adus efectul scontat. Familii înstărite, care și-ar putea permite ea, lăsată din propria voință să trăiască în orașe mari (Viena, Praga, Brno, Graz, salzburg, Linz etc.). cei care nu au avut șansa să facă asta au fost desemnați la taberele de barăci situate pe tărâmurile coroanei: Moravia, Boemia, Stiria sau Austria Litoral. oamenii din exil erau adesea sprijiniți de organele societăților de ajutor reciproc - izate în orașele mai mari. Adesea au fost ajutați de politicieni și oficiali din Galiția, lucrând și locuind în capitală. Odată cu evacuarea civililor, evacuarea - a început punerea în funcțiune a birourilor, urmând însuși capitala. principalul galic Autoritățile în cea mai mare parte a războiului au rămas și în exil, în cele din urmă rămân - cu majoritatea organelor lor de administrare în zona liberă de ostilități (în Biaßa).

evacuarea oamenilor din Galiția a fost efectuată într-un om haotic - ner. acest lucru a fost subliniat de Wßadysßaw dßugosz, membru al Consiliului Imperial la Viena, deputat din Galiția, în discursul său rostit la 14 decembrie 1917 în Parlamentul de la Viena după reînfiinţarea acestuia. El a spus că necesitatea părăsirii - ing a fost ținut secret până în ultimul moment: a fost doar când trenul a oprit staţia că evacuarea a fost anunţată şi locuitorii au fost nevoiţi să părăsească zvonuri , frică , o N xietate , război ? n245

37. K. Ruszaßa, Działalnoşę polityków Koła Polskiego w Wiedniu , 155.

38. Centralnyj derżawnyj Istorycznyj Archiw ukrajiny we Lwowie (Arhiva istorică centrală de stat
al ucrainei din Lviv, pentru citate suplimentare vezi: CdIAuL), fond (f.) 146, opis (op.) 4, sprawa
(spr.) 5265, k. 111–118: Instruktion betreffend die Beförderung und unterbringung von
Flüchtlingen aus Galizien und der Bukowina.
39. CdIAuL, f. 146, op. 4, spr. 5265, k. 124.

casele lor fără pregătire, fără bunurile lor și de multe ori fără supliment
haine – nu știau unde și cât timp merg. dßugosz
a comparat asta cu modul de evacuare din Prusia de Est, unde refugiații
va primi toate instrucțiunile într-o notificare corespunzătoare. acest lucru cu siguranță nu a fost cazul
în evacuarea oamenilor din Galiţia 40 . unele dintre ele, plasate departe de ei
patrie, în lagăre de barăci, s-au întors mai târziu în Galiția, unii au murit de epuizare
și boli și acum zac la cimitire din Republica Cehă de astăzi. unii au fost
alungat cu forţa după război. Trebuie spus că viața lor s-a schimbat în mizerie
de la începutul războiului prin exil și întoarcere.
primele luni de război din Galiția au fost o perioadă de frică, panică și socializare
neliniște. se pune întrebarea dacă autoritățile locale au încercat să liniștească socialul
haosul la acea vreme în orașele din Galiția de Vest. În primul rând, directivele au venit de la
Lviv, ergo , de la autoritățile naționale din Viena, deci era imposibil să nu o facă
ascultă-le. totuşi, în multe cazuri, administraţia locală a fost impotentă în faţa mil -
autoritate itară. nimeni nu-și putea exprima obiecția față de pedepsele aplicate -
eliberat de militari sau sentințe de război pentru spionaj suspectat (nu întotdeauna justificat).
De asemenea, la scurt timp după începerea războiului, locuitorii pentru prima dată în timpul lor
trăiește exilul și rătăcirea. În multe cazuri au fost puși în cazarmă
tabere. Pentru mulți dintre ei a fost prima dată când își părăseau vecinii...
burg și plecat într-un alt ținut al coroanei din Austro-Ungaria. Trebuie să fie

a spus că societatea nu a fost conștientă la început ce este acel război. A fost doar retrospectiv
că viziuni s-au confruntat cu realitatea, în urma căreia mulți locuitori din
Orașele din Galicia trebuie să fi ajuns la concluzia că sensul propriu-zis al
Cuvântul „război" nu putea fi învățat decât de cel care îl experimentase. 246 nKa mil ru sza ł a
40. Mowa eksc. Władysława Długosza wygłoszona dnia 14. grudnia 1917 r. w Komisyi Wojskowej
Delegacyi Austryackiej , Kraków brw, 10. (discurs ținut Wßadysßaw dßugosz pe 14 decembrie
1917).

abstract

minoritățile naționale slave din cadrul Imperiului, cum ar fi rutenii, erau acuzate
de colaborare cu inamicul rus, chiar înainte și în timpul războiului mondial. cel
moștenitorul tronului, arhiducele Franz Ferdinand, a bănuit că acesta este un truc folosit de polonezi.
și aristocrația maghiară să-și abată atenția de la propriile neajunsuri. cel
modul în care rutenii și alte națiuni mai mici au fost tratate în armată era un semn că radi
era nevoie urgentă de reformă. conceptele de reformă au murit împreună cu moștenitorul appa -
chirie în Saraievo și în curând a murit întrebarea cine era vinovat pentru înfrângerea finală
cu ei. statele independente care au fost create nu aveau interes imediat să
face întrebări. Doar diaspora, cercurile monarhice, personalități ale căror cariere au fost
sfărâmată odată cu sfârșitul monarhiei și reprezentanții așa-zisului minor
națiuni (de exemplu rutenii) ale căror aspirații pentru statutul de stat nu s-au materializat defen -
morți și acuzați – punctul de plecare al unei literaturi apologetice care nu a atras
a acordat multă atenție încă. Lucrarea mea va descrie evoluțiile antagoniste din interior
monarhia din ajunul războiului mondial, problemele structurale care erau
ched chiar și atunci când au apărut concepte de reformă susținute de politicieni croați sau ruteni.
naţionalităţile mai mici care nu prea aveau de câştigat dintr-o prăbuşire a Dunării
Monarhia a devenit adepți pasionați ai reformei, apărători ai împăratului și simultan

în acelaşi timp un obiect de acuzaţii severe de trădare. asta a schimbat valul când perse -
Cutiile au intensificat nemulțumirea. Dar națiunile mai mici au fost printre cele care au luptat
până la capăt. Memorii ale cadrelor militare și ale politicienilor, dar și texte literare și
eseuri publicate după război pun în lumină speranţele şi iluziile pierdute odată cu sfârşitul
a statului care era considerat a fi o casă mai ales pentru așa-zisele națiuni mici.

Cuvinte cheie
trădare, justiție militară, ucraineni/ruteni, loialități și neloialitate Irredenta

Problema tradarii si colaborarii
în primul război mondial și „irredenta” rutenă

ma R c st eghe RR

DESPRE subiectul trădării în care a scris jurnalistul berlinez Margret Boveri
opusul ei magnum publicat în 1956 „trădarea în secolul al XX-lea” 1: „trădarea
a devenit un loc obișnuit în viața noastră, atât de complet, de parcă s-ar fi ridicat
propriul său imperiu secret și absolut netransparent-puternic la un nivel care o face
nu coincid cu popoare, naţiuni, constituţii, comunităţi religioase, ci
distrugând și transformând toate prin pătrunderea lor... în zilele noastre sărbătorim ca
eroi și martiri care au fost spânzurați ca trădători ieri.” 2Boveri a avut
conspiratorii din 20 iulie 1944 în minte sau un Richard sorge care îi spusese
Atacul japonez asupra Pearl Harbor și cel german asupra uniunii sovietice (cu
succes) şi care şi-a terminat viaţa pe spânzurătoare în Japonia în 1944. astăzi tinerii
Soldatul american Bradley Manning, pe care mulți îl consideră un erou, se confruntă cu o viață
închisoare de cel puţin 52 de ani. Manning este luat drept un avertizor care
a scurs documente către Wikileaks despre atrocitățile comise de noi soldații
în Irak. După cel de-al doilea război mondial, norvegianul Vidkun Quisling a devenit
întruchiparea unui trădător național, la fel ca francezii Pétain, darlan, Laval

sau poetul american Ezra Pound care a fost chiar expus într-o cușcă pentru demon -
Strat tuturor că cineva care colaborase cu ocupatorii naziști
a fost dușmanul suprem al societății umane civilizate. Chiar și Stauffenberg și alea
sute de ofițeri și politicieni germani care au încercat să-l omoare pe Hitler în iulie 1944
și care astăzi sunt venerati în mod obișnuit ca eroi, mult timp după
al doilea război mondial, tratați ca trădători care ar fi lucrat în favoarea
dușmanii Germaniei și înfrângerea propriei lor națiuni. stauffenberg şi multe dintre
camarazii săi au acționat pe baza credinței lor creștine, din obligație morală
pentru că au simțit că onoarea națiunii lor va fi murdară pentru totdeauna dacă nu s-ar împotrivi.
Quisling sau Pound au devenit trădători în ochii țării lor de origine.
încearcă din convingere politică. împărtășeau ideologia ocupanților și
erau chiar convinși că trădarea era necesară pentru a deschide un viitor mai bun. smochinul -
urarea statelor unite ca un hegemon materialist care nu a contribuit cu nimic -
lucru pentru umanitate, ci represiunea, o criză multietnică fără identitate culturală -
tity a fost un acuzat deja aruncat asupra multinaționalei Imperiului Austriac, fie
de mișcările naționaliste din Boemia sau din părțile vorbitoare de germană de Georg
Ritter von schönerer, un om politic și autor profund admirat de omul care
va deveni mai târziu șeful Partidului Național Socialist și dictatorul german. 248 nma rc st egherr

1. Margret Boveri: der Verrat im XX. Jahrhundert. das sichtbare Geschehen. rde-Band 23;
der Verrat im XX. Jahrhundert. das unsichtbare Geschehen. rde-Band 24. Rowohlt Verlag
Hamburg.

2. „trădarea a devenit un loc obișnuit în viața noastră de zi cu zi, atât de universal de parcă ar fi greșit
propriul său imperiu secret și netransparent-puternic la un nivel care nu coincide cu
popoare, națiuni, constituții, comunități religioase, dar pătrunde toate în timp ce distruge
și transformând totul... astăzi, ca eroi și martiri, sunt sărbătoriți cei care da -

azi au fost spânzurați ca trădători." [Boveri, M.: der Verrat im XX Jahrhundert, rde-Band 23, 12.].

Înainte de Primul Război Mondial, loialitățile deveniseră deja fragile în Dunăre monarhia ca elită politică și socială, în principal germani, maghiari și polonezi, a continuat să nesocotească interesele culturale, sociale și politice ale minorităților, principalele - de origine slavă, provocând astfel o nemulțumire generală care a evoluat în neloialitate deschisă și chiar rezistență și trădare în timpul războiului. rutenii în vestul ucrainei, în general, considerate drept cele mai loiale înainte de război, dar au fost consideraţi deodată a fi trădători pur şi simplu pentru că erau ortodocşi. mis- încrederea în Ortodoxie combinată cu suspiciuni de naționalism în cazul sârbii sau chiar croaţii care erau suspectaţi de iloialitate de către unguri Guvernul încearcă să asimileze minoritățile prin toate mijloacele. Fie că sârbii avea interese legitime sau pur și simplu luptau pentru o Serbie Mare nu mai avea materie. Indiferent dacă asasinii de la Sarajevo erau o minoritate sau un grup reprezintă - strângerea întregii națiuni sârbe cu legături în cele mai înalte cercuri guvernamentale, a fost aruncate ca irelevante în mijlocul unei atmosfere încălzite. Chiar și direct victime, arhiducele Franz Ferdinand și soția sa, Sophie von Chotek, au făcut nr mai sunt considerate ființe umane ucise de un tânăr terorist cu sânge rece, ei au devenit obiecte într-un joc de putere jucat de șoimi de ambele părți. asasinii au fost identificați imediat cu națiunea sârbă, o aparent perfidă națiune prin natură. Pentru Serbia, ultranaționaliștii care conspiraseră pentru a asasina - arhiducele Franz Ferdinand au fost salutați ca eroi, chiar și statuile lor ulterior ridicate și străzile numite după ele: nedeljko Čabrinovič, Vaso Čubrilovič, Veljko Čubrilovič, trifko Grabez, danilo Ilič, Muhamed Mehmedbašič, Cvjetko Popovič și, bineînțeles, Gavrilo Princip, care a tras focuri de moarte. aceeași este valabil pentru italianul nazario sauro care s-a născut pe pământ austriac dar a luptat

pentru Italia în Primul Război Mondial – un trădător pentru austrieci, un erou în italiană opinie publică. sauro s-a născut în Capodistria, pe litoralul austriac (azi Koper, slovenia), și, după 1866, când Veneția și regiunea republicii Veneția au fost anexați Italiei, sauro împreună cu tino Gavardo și Pio Riego Gambini a devenit un promotor înflăcărat al unificării Istriei cu Regatul Italiei. Multe dintre cei care susțineau iredentismul istrian s-au înscris în mod voluntar în armata italiană în timpul primului război mondial împotriva Imperiului austriac. unii au fost capturat și spânzurat ca trădători de austrieci. Când a izbucnit Primul Război Mondial, sauro a plecat la Veneția, s-a alăturat altor refugiați care s-au adunat în oraș și au fost făcând presiuni pe Italia să se alăture conflictului de partea Antantei. Când Italia s-a alăturat efort în 1915, sauro s-a oferit voluntar pentru marina italiană, a fost repartizat pe o torpilă unitate, realizând peste şaizeci de misiuni pe o perioadă de 14 luni. În iunie 1916, a fost promovat sublocotenent pe submarinul Giacinto Pullino și premiul - ed o medalie de argint. La 30 iulie a acelui an, barca lui Sauro a fost trimisă să lucreze un sabotaj în portul maghiar Fiume (acum Rijeka în Croația), dar s-a prăbușit într-o stâncă din Golful Kvarner. echipajul a fost interceptat de austro-ungar distrugător satelit, și închis. sauro a fost recunoscut și pus în judecată pentru loialitatea și disloyalties:

actul său anterior de trădare și, după ce s-a confruntat cu un tribunal militar din Pola (acum Pula în Croația), a fost condamnat la moarte și spânzurat. În Italia este amintit ca un erou.

În Marea Britanie, soldați și politicieni care nu mai voiau să lupte, care au schimbat taberele sau chiar au promovat activ cauza țărilor lor, de exemplu Patrioți irlandezi care s-au opus continuării războiului în numele uniților Regatul, au fost considerați a fi trădători și li s-a refuzat un loc în memoriul oficial de război - rials în onoarea soldaților uciși în acțiune în „Marele Război” în timpul lor

ţările de origine erau idolatrizate. laureatul Premiului Nobel peruan
pentru Literatură, Mario Vargas Llosa, a publicat recent un roman („Visul lui
Celt") despre patriotul irlandez sir Roger Casement (irlandeză: Ruairí dáithí Mac
Easmainn) care a fost acuzat de trădarea Regatului Unit și spânzurat pentru că
de înaltă trădare, sabotaj și spionaj împotriva coroanei britanice, în ciuda înaltei -
avocați proeminenți precum George Bernard Shaw sau Sir Arthur Conan Doyle care
publicase deja un roman fictiv despre Casement în 1912. pasionatul irlandez -
siasmul pentru Casement a răsunat agresiv și jalnic când mii de britanici
soldatii luptau in acelasi timp pentru Rege si tara in Flandra sau
Franța 3, într-un război propagat ca o luptă între bine și rău 4. Dar acest con -
conflictul a devenit rapid cel mai brutal război din istorie și nici măcar cel mai mare -
soldatul era pregătit pentru amploarea măcelului care s-a desfășurat înaintea lui.
deși procentul a fost mai mic decât se aștepta și s-a crezut mult timp, așa cum niall Ferguson
a arătat 5, pentru mulți groaza sa dovedit prea mult, au fost înnebuniți și sev -
eral pur și simplu a fugit. uneori batalioane întregi erau distruse, lăsând doar o
o mână de bărbați confuzi și îngroziți. Dar cei care și-au eschivat responsabilitatea
în curând a aflat că nu există nicio cale de ieșire din groază. Dacă au fugit de germană
armele aveau să fie împușcate de britanici. armata ca orice armată implicată în
Războiul Mondial nu și-a putut permite să poarte lași mai mult decât ar putea tolera trasee.
tori, iar mulți dintre cei care au fugit s-au confruntat cu o pedeapsă instantanee cu un marfa de curte.
cial și moarte de către un pluton de execuție. Comandamentul militar britanic și al Commonwealth-ului
a executat 306 de oameni proprii în timpul Marelui Război. se crede că francezii
au ucis aproximativ 600. germanii, ale căror trupe le depășeau numeric pe cele britanice
doi la unu, au împușcat 48 dintre propriii lor oameni, iar belgienii 13. În 2001, 23 au fost executați.
Canadienii au fost onorați postum de guvernul lor și de cinci trupe

ucis de comanda militară a Noii Zeelande, de asemenea, a câștigat recent o grațiere. Privat

Thomas Highgate a fost primul soldat britanic care a suferit o asemenea justiție militară. incapabil

pentru a suporta măcelul a 7.800 de trupe britanice în bătălia de la Mons, el a fugit și 250 nma rc st egherr

3. Peter Taylor-Whiffen, „împușcat în zori: lași, trădători sau victime?” , BBC , 3. (martie 2011)

[http://www.bbc.co.uk/history/british/britain_wwone/shot_at_dawn_01.shtml].

4. WeiÎmann Cf. Karlheinz, 1914: Die Erfindung des häßlichen Deutschen . (Berlin 2014); Jörg

Friedrich: 14/18: der Weg nach Versailles. Berlin 2014.

5. niall Ferguson, The Pity of War , (Londra, 2009).

ascuns într-un hambar. A fost neapărat la procesul său pentru că toți camarazii lui din

Royal West Kents fuseseră uciși, răniți sau capturați. La doar 35 de zile

război, soldatul Highgate a fost executat la vârsta de 17 ani. Herbert, în vârstă de 16 ani

Burden, care a mințit că era cu doi ani mai mare ca să se poată alătura

Northumberland Fusiliers, a fost judecat la curtea marțială zece luni mai târziu pentru că a fugit după

văzându-și prietenii masacrați pe câmpul de luptă din Bellwarde Ridge. S-a confruntat cu

pluton de execuție încă oficial prea tânăr pentru a fi în regimentul său. executarea soldaților -

țiunile au avut un dublu scop: pedepsirea dezertorilor și risipirea ideilor similare

în camarazii lor. Curțile marțiale erau nerăbdătoare să dea un exemplu și cele de pe

procesul ar putea aștepta puțin sprijin din partea ofițerilor medicali. cei condamnaţi la moarte

de regulă, sentințele le-au fost confirmate de feldmareșalul, domnule Douglas Haig

seara după curtea lor marțială; un capelan a fost trimis să petreacă noaptea

în celula cu condamnatul şi execuţia a avut loc în zorii următoare.

Când a venit momentul, infractorul a fost legat de un țăruș, un ofițer medical a plasat a

bucată de pânză albă peste inima bărbatului și un preot s-a rugat pentru el. apoi bradul -

ing line a primit ordin să tragă. Imediat după împușcare, medicul

ofițerul îl va examina pe bărbat. Dacă era încă în viață, ofițerul responsabil ar face-o

termină-l cu un revolver. Mulți dintre bărbați împușcați mai târziu pentru trădare sau lașitate

au dovedit că au fost curajoși refuzând să fie legați la ochi pentru execuțiile lor.

cei împușcați au adus o asemenea rușine țării lor încât aproape un secol mai târziu, lor

numele încă nu apar pe memoriale oficiale de război. Rude și susținători ai

bărbații executați se luptă pentru a le câștiga o grațiere postumă. ei susțin că

soldații erau fără vină, sufereau de o traumă psihologică gravă. Ea

nu a fost lașitatea, spun ei, ceea ce i-a făcut fizic incapabili să facă față

scenele șocante la care fuseseră martori. Alții cred că este imposibil să con-

demn evenimentele de acum un secol dintr-o perspectivă modernă. Oricare ar fi

drepturi și greșeli, spun ei, o grațiere este nepotrivită și imposibilă. nu unul dintre

soldații executați ar fi împușcați astăzi, avocații curții marțiale

spunem astăzi – pedeapsa militară cu moartea a fost scoasă în afara legii în 1930. Psihologii cred

că, chiar și acum 90 de ani, nu exista nicio scuză pentru uciderea soldaților care erau atât de evidenti -

sub cel mai extrem stres 6. De asemenea, tovarășii celui care urmează să fie împușcat,

cei din linia de tragere erau supuși unor stresuri puternice. au fost expuși la o extremă -

Este o formă puternică de agresiune, fiind nevoiți să-și ucidă proprii prieteni. A trimis mesajul -

înțelept că ai putea fi următorul. Înaltul comandament al armatei americane a folosit adesea loialitatea
N d disloyalties : the Qu estio N of treaso N a N d co lla B oratio N n251

6. șocul de coajă, numit acum tulburare de stres post-traumatic, a fost recunoscut pentru prima dată în tipărire de dr.

Charles Myers de la societatea psihologică britanică în 1915. Până la sfârșitul războiului armata

s-au ocupat de peste 80.000 de cazuri. această condiție i-ar face pe soldați să se comporte errati -

calm sau isteric, sau mergi la cealaltă extremă și devii catatonic. unii care fugiseră

au susținut că nu mai suportă zgomotul și se știe că, dacă timpanele iau o con -

bătând constant, disconfortul este prea dureros de suportat. Cf. Taylor, Peter Whiffen, „împușcat în zori:

Lași, trădători sau victime?” în BBC, 3 martie 2011.

umilirea ca pedeapsă suplimentară pentru dezertare, în timp ce nu american sau australian soldat a fost executat pentru trădare.

cel mai proeminent exemplu de neloialitate care a dominat primele pagini ale toate ziarele majore din Regatul Unit timp de săptămâni și luni a fost unul deja menționat despre sir Roger Casement, un diplomat anglo-irlandez pentru Regatul Unit, activist umanitar și poet. descris drept „părintele investigații privind drepturile omului din secolul al XX-lea”, a fost distins cu onoruri în 1905 pentru Raportul Casement despre Congo și numit cavaler în 1911 pentru importanta sa investigațiile privind încălcările drepturilor omului în Peru. aceste realizări s-au încheiat - umbrit de eforturile sale din timpul Primului Război Mondial de a obține colaborarea germană pentru a Revolta armată din 1916 în Irlanda pentru a-și câștiga independența. În Africa, când eram tânăr, Casement a lucrat mai întâi pentru interese comerciale înainte de a se alătura British Colonial serviciu. În 1891 a fost numit consul britanic, profesie pe care a urmat-o mai mult de peste 20 de ani. Influențat de războiul boer și de investigația sa asupra atrocului colonial - împotriva popoarelor indigene, Casement a dezvoltat opinii anti-imperialiste.

După ce s-a retras din serviciul consular în 1913, s-a implicat mai mult cu Mișcarea republicană irlandeză și separatistă. A căutat să obțină sprijin german și arme pentru o rebeliune armată în Irlanda împotriva stăpânirii britanice în timpul Marelui Război. A fost arestat, condamnat și executat pentru trădare 7.

„Iredenta ucraineană/rutenă“

CASEMENT 'SCAsE aruncă lumină asupra eforturilor de emancipare a popoarelor pe celălalt câmp de luptă al Marelui Război, frontul de Est. În ceea ce privește ucraineni sau mai precis, rutenii și conduita lor în Primul Război Mondial este în cauză, termenul „ucrainean irredenta“ sau chiar „ucraineană trădarea“ este adesea folosită, ceea ce înseamnă că rutenii ar lucra pentru o

anexarea provinciilor din Extremul Est ale Monarhiei la „patria-mamă”, țaristă

Rusia. asta era absolut exclus dacă se ia în considerare cifrele

raport. După dezintegrarea Imperiului Kiev din secolele al X-lea până la al XIII-lea

teritoriul populat ucrainean a fost divizat pe parcursul secolelor. O

granița simbolică se întindea între est, bizantin și vest, latin

spațiu cultural creând astfel identități diferite. cei aproape patru sute de ani de

Stăpânirea poloneză a lăsat răni, tensiunile au continuat, în timp ce administrația imperială

încerca să navigheze și să medieze. Impotriva rusofililor care tind spre 252 nma rc st egherr

7. Înainte de proces, guvernul a vehiculat fragmente din jurnalele sale private, cunoscute sub numele de

Jurnalele negre, care detaliază activitățile homosexuale. Având în vedere opiniile predominante și legile existente

despre homosexualitate, acest material a subminat sprijinul pentru clemență pentru Casement. dezbateri

au continuat despre aceste jurnale: un studiu criminalistic a concluzionat în 2002 că Casement a avut

le-a scris, dar interpretările diferă în ceea ce privește sensul lor în viața lui.

Rusia, guvernatorii și administrația militară deja la izbucnirea

War a emis un decret privind „arestarea preventivă a suspecților politici”. tipic pentru

haosul în urma declaraţiei de război au fost erorile făcute cu privire la acestea

arestări, mai ales când shamuses au primit o recompensă de la armata austriacă

comanda pentru un „patriot rus“ . După puterile centrale în 1915 printr-un con -

terofensiva recucerise regiunile de graniță din Estul ocupate inițial de

Încântarea Rusiei a abundat, care a fost în curând înnebunită „de brutalitatea și în mare parte nedreptă -

acţiunile tificate ale armatei imperiale împotriva colaboratorilor“ 8: „Arestări, procese şi sume -

execuțiile lui Mary aveau loc zilnic. Victimele [...] erau în mare parte de găsit

în rândul populaţiei rutene şi mai ales a claselor educate care era

acuzat colectiv de colaborare. ” 9În regiunile centrale și vestice ale

Au fost înființate lagăre de internare ale monarhiei, una dintre cele mai mari fiind Grazer-

thalerhof unde până în 1917 câteva mii de ruteni au murit din cauza malnutriției -

afecţiuni, boli şi maltratări. Abia după acele acțiuni nebunești ale lui

Administrația austriacă venise momentul în care rutenii sau ucrainenii

considerată serios o secesiune de Monarhie. originile sunt desigur

adânc înrădăcinat în trecut, deși anume rutenii, în ciuda tuturor problemelor -

lems, doar în părţi s-au gândit serios să renunţe la Monarhie. În ciuda

numărul lor 10 rutenii i-au numărat printre „non-istorici", „non-domi-

nating" popoare ale Imperiului Habsburgic pentru că își aveau centrul în afara

Reich-ul dându-le un statut special 11 , împreună cu italienii și sârbii. această sta-

tus, cu privire la situația rutenilor din Galiția și Bucovina,

a fost descris și ca „colonialism intern" prin administrația austriacă, ca

precum şi guvernul polonez şi ungar. au răspuns fie rutenii

prin idealizarea situaţiei din Galiţia şi Bucovina sau exprimarea criticilor severe 12 .lo yaltiesa N d di sloyalties : the Qu estio N of tr easo N a N d co lla B oratio N n253

8. Elisabeth Röskau-Rydel, Wende an der galizischen Front, în deutsche Geschichte im Osten

Europas, Röskau-Rydel, E. (Hrsg.), (Berlin, 1999), 159.

9. Ibid.

10. Statistic, ucrainenii/rutenii din Cisleithania au ocupat locul patru, după germani,

cehi și polonezi. Statisticile din 1910 arată că majoritatea rutenilor austrieci erau

locuind în Galicia (91,17%) și în Bucovina (8,67%), în timp ce în Viena și în cealaltă coroană

aterizează doar 0,16%. Cf.: (Popyk, 1999), 10.

11. Cf.: Kann, R.: Problema naţionalităţii monarhiei habsburgice. Istorie și idei

a aspirațiilor naționale din perioada Vormärz până la dizolvarea Reichului în 1918. 2

vol.s, Graz/Köln 1964, vezi Vol. 1, p. 56. Astăzi aparține cea mai mare parte a Galiției și Bucovinei

către Ucraina care a fost proclamată stat independent în 1991. fapt pălăria vestului

teritoriile au făcut parte din Monarhia Habsburgică timp de aproape 150 de ani permite să se ia în considerare

Ucraina va fi unul dintre statele succesoare ale Austriei Ungariei.

12. Cf.: Cybenko, Larissa, „Statul multietnic” vs. „închisoarea popoarelor” în crearea „Austriei”.

ucrainenii pe la 1900. revăzut în Kakania. Propriul și străinul (în) austriac-

Monarhia maghiară , Müller-Funk, Wolfgang/Plener, Peter/Ruthner, Clemens (ed.), (Cultură

– regulă – diferență. Editat de Moritz Csáky, Wolfgang Müller-Funk și Klaus R. Scherpe,

vol. 1, 2002) (Tübingen/Basel, 2002) 254-270.

afirmatia are legatura cu euforia din preajma revolutiei de la 1848, cu

loialitatea față de dinastia imperială care a câștigat reputația rutenilor

a fi „tirolii din Orient” . această loialitate nu era răsplătită dacă nu ține cont

speranţa încă preţuită de mulţi ruteni care aparţinând Monarhiei ar

acces deschis la Europa de Vest ca spațiu politic și cultural 13 . asta este deosebit -

este clar în comparație cu Rusia țaristă, unde limba rutenă sau ucraineană -

limba a fost interzisă în 1876, unde identitatea și cultura au fost suprimate, unde -

ca în Galiţia şi în Bucovina în acelaşi timp tipografii rutene şi

au fost amenajate case. În anii 1880 și 90, Lemberg a devenit un centru literar și

loc de refugiu pentru emigraţia politică şi culturală din Imperiul ţarului.

Galiția de Est a fost chiar considerată a fi un „Piemont ucrainean”, parte dintr-un mit

a coexistenței, a mitului habsburgic în ansamblu, ceea ce este desigur legitim,

mai ales dacă se ţine cont de ceea ce avea să urmeze după 1918. autorul ucrainean

Jurij Andrukhovyę povestește că fermierii ruteni au decorat casa împăratului.

portret ca tablourile sfinţilor cu draperii brodate 14 . Pe de alta

mână, în lucrările lui Ivan Franko, Ol'ha Kobyljans'ka sau Vasyl' stefanyk social

domină critica, fundalul format dintr-o respingere dezvelită a imperialismului.

Politica internă regală în țările coroanei. La începutul secolului, cri -

tique a devenit mai severă în conținut și ton. O deconstrucție a dominației

au avut loc stereotipuri, idei și mituri împărtășite de ruteni, un fel de

„Literatura colonială” rutenă, care circulă în jurul cuvintelor de referință precum resurse,

exploatare, centru si periferie. Ivan Franko a criticat constituția modestă -

drepturile naționale de care se bucurau fermierii ruteni, Lev Vasylovyę-sapohivs'kyj în

proza poetico-realistă a contrastat fericirea și tăcerea vilului ruten.

cu pretențiile nemărginite ale magnaților polonezi cu privire la propriul sol -

ership și lipsa de drepturi a fermierilor ruteni. Franko a ironizat „glo -

tradiţie naţională rious” a aristocraţiei poloneze.credinţa larg răspândită că

Guvernul imperial a oferit acces la educație și emanciparea națională -

rutenii, este contestată de autorul decedat prematur Les' Hrnjuk

(1883-1911), dat fiind rata mare de analfabetism care era deosebit de mare în rândul

ruteni austrieci. Spune multe despre situația rutenilor că închisoarea

topos, Imperiul Habsburgic ca „închisoarea popoarelor” (Völkerkerker) apare în

opera literară a mai multor scriitori ruteni, de exemplu în cea a lui denys Lukijanovyę (1873-

1965), Hnat Chotkevyę sau autorul bucovinean Ol'ha Kobyljans'ka (1863-1942).

ea împrumută subiectul „Războiul mondial” și în special motivul recrutării unui har -

calitate tragică de vâsle. În povestea „Mama Sylvan. O schiță din viața ucraineană”

femeia hucul dakija ghiceste ca nu-si va mai vedea fiul care a fost draft -254 nma rc st egherr

13. Cf.: Oksana Zabuško, Filosofija ukrajins'koji ideji ta jevropeis'kyj kontekst [Filosofia

ideea ucraineană și contextul european],(Kiev/Kyjiv, 1993) 16 și urm.

14. Andruchovyę, J., Dezorijentacija na miscevosti [dezorientare în teren], (Ivano-Frankivs'k,

1999), 7.

a intrat in armata. cea mai plină de inimă scenă a poveștii este adio moliei -

de la fiul ei. mama Hucul se roagă Nașei și împărătesei

pentru a-și proteja copilul. De asemenea, rutenii erau suspectați de motivul trădării de este laitmotivul mai multor povestiri Kobyljans'ka. „scrisoarea unui soldat condamnat la moartea soției sale” este despre un soldat ruten care a adormit în genunchi în șanțul în timp ce era de gardă și de aceea era considerat un dezertor. talentul de povestea este că judecătorii care promit condamnarea la moarte nu înțeleg limbajul soldatului care încearcă să se apere: „vreau să mă împuște pentru trea - fiul. nimeni nu vorbeste limba mea. ea era atât de largă și abandonată. Cine ar face-o o auzi? ea nu este nimic pentru un străin. [...] Eu și limba mea va trebui să murim. ” ucraineana, respectiv rutena, limba maternă a soldatului, devine „lan - caiul trădării”, la fel ca irlandez în ochii administrației militare britanice - ție, sau limbile minorităților celtice vorbitoare din Franța care în timpul Primul Război Mondial au fost bănuiți că împărtășesc atitudinea ostilă față de națiune majoritară care l-a condus pe Roger Casement la trădare 15 . ideea de a „Irredenta ucraineană” a fost alimentată și de prejudecăți lingvistice și reflectă des - perturbarea profundă a poporului ucrainean și a altor minorități europene în vremea Marelui Război. Se demonstrează și în povestea magistrală a Kobyljans'kas cu titlul vorbitor „Iuda”, care joacă la începutul lunii decembrie 1914. Un bătrân fermier montan ruten al cărui fiu a fost înrolat la Imperial armata este arestată într-o zi de o companie rusă și ar trebui să le spună unde Trupele austriece sunt staționate. ruşii îi înmânează nişte monede pe care le pune în buzunar fără să se mai gândească. ţăranul îi asigură că ştie nimic, dar este bătut îngrozitor și, în cele din urmă, îi conduce pe ruși în pădure unde se întâmplă să întâlnească o patrulă austriacă ai cărei patru soldați sunt împușcați de ruşi. Ca pedeapsă că nu le-a arătat drumul imediat - la urmă ţăranul trebuie să-i îngroape pe cei morţi. Făcând asta descoperă că printre

mortul este propriul său fiu. Se predă unui polițist austriac, dar îl întreabă

ca să poată vizita pentru ultima oară mormântul fiului său unde se spânzură. Când în

scena de închidere polițistul îl găsește pe țăranul mort deasupra mormântului fiului său

tăcerea adâncă a iernii domnește în pădure. Totul este acoperit de zăpadă, simbolul

moarte. bietul fermier devine întruchiparea unui popor persecutat al cărui

speranţele s-au spulberat şi al căror pământ a devenit „marele câmp de luptă al celor mari

război” 16 , în cuvintele lui Joseph Roth.

De cealaltă parte a graniței, unde rutena nu se vorbea în cârciumă -

lic, trădarea a devenit un termen standard, chiar o obsesie în timpul războiului.

Au circulat zvonuri despre trădare în guvern și au ajuns curând pe front.

execuția colonelului Mjasojedov în martie 1915 pentru spionaj pentru Germania lo yaltiesa N d di sloyalties : the Qu estio N of tr easo N a N d co lla B oratio N n255

15. Cf.: Documente primare - discursul domnului Roger Casement În urma condamnării sale ca trădător,

29 iunie 1916 [http://www.firstworldwar.com/source/dublin_casement.htm].

16. J.Roth, „Reise durch Galizien [1924]”, Gauß & Pollack (1992) 95.

părea să dovedească aceste acuzații 17 . Toată lumea părea să-i trădeze pe toată lumea

satiristul Karl Kraus a scris în revista sa „Fackel” („lumina torțelor”). Un relativ mic,

grup etnic defavorizat și suprimat precum rutenii, împărtășind credința și

origine cu vecinul periculos, ar putea deveni cu ușurință ținta acuzațiilor

că trădau Imperiul. Cu toate acestea, atmosfera era atât de încălzită

prin ranchiune nationalista ca in Rusia sotia tarului care era din neamt

dinastia și chiar și soția împăratului austriac, Zita de Bourbon-Parma, nu a fost

a scutit de stigmatizarea trădării. trebuie să fie o trădătoare pentru că era „franceză”, ceva specific

ulată 18 . gloata o abuzase de asemenea pe Marie Antoinette, soția ultimului francez

rege, ca „austriac”, responsabil pentru cele mai improbabile crime, care le-au indus

filozoful politic conservator Erik von Kuehnelt-Leddihn să-și asume misog -

atitudini yniste care ies la suprafață și anume în vremuri de tulburări politice – the

femeie, cei fără apărare și cei slabi ca primele victime ale unei lumi brutale, masculine

de război. O notă de subsol la întregul complex de trădare, niciodată descrisă în public,

numai în cercuri legitimiste, ci o notă de subsol care subliniază întreaga problemă a trea -

fiul şi loialitatea este faptul că politicienii şi ofiţerii austrieci care au avut loialitate

a servit împăratului în timp de război nu numai că a dat o mână de ajutor atunci când noul social

au fost stabilite ordine. Karl Renner, social-democrat, cancelar de stat al Germaniei

Austria după 1918 și ofițer în război, a fost un înflăcărat apărător al monarhiei

înainte și în timpul războiului, atât de mult încât Friedrich Adler vorbind în nume

din aripa stângă a partidului l-a acuzat pe Renner că îi datorează „spiritului bărbaților nesofisticați -

dacity” („Geist der biederen Verlogenheit”). aristocratul ungur Miklós

Horthy, care a început ca locotenent de fregata în marina austro-ungară în

1896, a obținut Amiraalitatea în 1918 și a devenit comandant-șef al

Marina austro-ungară în ultimul an al războiului mondial. După război, în 1920

Horthy a stabilit un guvern de regență la Budapesta. Când fostul său împărat,

Carol I, care nu abdicase niciodată oficial, a încercat să recâștige tronul în martie

1920, cel puțin în Ungaria, Horthy a fost neclintit și a refuzat să cedeze. Charles

i-a amintit lui Horthy de angajamentul său plin de lacrimi de loialitate făcut la Palatul Schönbrunn în 256
nma rc st egherr

17. Orlando Figes, Die Tragödie eines Volkes. Die Epoche der Russischen Revolution 1891 bis 1924

[O tragedie a poporului. Revoluția Rusă 1891-1924. Jonathan Cape, Londra 1996], (Berlin

1998), 291f. [„În hinterland se răspândeau zvonuri despre trădare în cir-

cles care a ajuns curand in fata. originea germană a țarinei și a altor guverne

personalități ale statului precum și execuția colonelului Mjasojedov, unul dintre protejații

suchomlinov, în martie 1915 pentru spionaj pentru Germania părea să coroboreze astfel de con-

teoriile spirației. Un soldat bolșevic, de exemplu, și-a amintit eforturile unui sergent de a explica

motivele retragerii la soldații săi: „sunt mulți trădători și spioni în Înaltul Comandament

al armatei noastre, cum ar fi ministrul de război suchomlinov, care este vinovat pentru lipsa grenadelor noastre,

și Mjasojedov care a trădat inamicului cetățile noastre. ” Când a terminat un sol -

bucătarul morţilor a tras concluzia din asta: „Peştele putrezeşte de la cap în jos. Ce fel de

țarul este cel care se înconjoară de hoți și înșelători? Este clar ca lumina zilei că noi

va pierde războiul. ”].

18. Cf.: Emmy Gehrig, Umjubelt, verkannt, verbannt. Kaiserin und Königin Zita , (Wels, 1955).

noiembrie 1918 și a jurământului de supunere față de monarhul habsburgic

din care nu fusese niciodată eliberat. Horthy i-a amintit că avea mai multe

a depus recent un jurământ națiunii maghiare. O a doua încercare a făcut-o Charles

în octombrie 1920 a eşuat şi el. Horthy se scuză arătând riscul de a

război civil, iar Renner a făcut o carieră în sistemul republican așa cum era monarhia

pierdut in sfarsit. După standardele cercurilor legitimiste care erau încă puternice în Ungaria

iar în Austria, dar nu suficient de puternici, ambii bărbați urmau să fie considerați trădători

la cauza. jurământul pe care l-au făcut cândva va fi valabil încă. Pentru austriac

republicani, respectiv naționaliști și anticomuniști maghiari termenul

„trădător” nu era aplicabil, conform celebrului joc de cuvinte al secției străine a lui Napoleon -

retary, Charles-Maurice de talleyrand. în timpul Congresului de la Viena talleyrand

i-a spus țarului rus Alexandru I: „Trădarea, domnule, este doar o chestiune de dată.” loialitatea N d disloyalties: the Qu estio N of treaso N a N d co lla B oratio N n257

[Pagina 257 - Fără text extractibil]

abstract

Lucrarea de față tratează un subiect larg discutat în diferite istoriografii naționale

în secolul trecut: legătura dintre naționalism și război în contextul moderni -

procesul de zare în primele decenii ale secolului al XX-lea. Se știe că o mică scânteie a apărut în

Balcanii au marcat începutul primului război total, un conflict cu o situație uriașă și adesea neprevăzută.

secvente. Primul Război Mondial, sau Marele Război, așa cum este amintit de multe națiuni, a avut un complex acru -

ces, a fost declanșat de o serie de factori și a fost, de asemenea, martor la o serie de inovații atât în modul în care a fost

conduse (lățimea și amplitudinea, armamentul, strategia și tactica etc.), și în modul în care a fost perceput -

creat și interiorizat de către națiunile participante și societățile lor. faptul că printre alți factori

naționalismul și propaganda au modelat atitudini, comportamente și mentalități în zorii și în timpul

acest conflict imens este un adevăr recunoscut istoric. lucrarea de față își propune să prezinte și să analizeze

modul în care naţionalismul îmbrăcat în haine noi prin propagandă a fost folosit de elitele politice în ordine

să motiveze, să susțină și să conducă acțiunile militare și faptele politice din acea perioadă tulbure.

Dincolo de informațiile care susțin această analiză și de natura ei comparativă inerentă, autorul pro -

prezintă un model euristic de analiză derivat din analiza „schimbării sociale”. Începând cu diversele

mijloace de propagandă folosite de națiunile beligerante, numeroasele mărturii (fie individuale, fie

colectiv) care reprezintă surse valoroase, această lucrare va evidenția aspecte fundamentale ale modului de intrare

care atât publicul cât și percepția individuală asupra războiului au fost influențate de teme naționaliste

dezvoltat înainte și în timpul Marelui Război. Realitățile românești au fost folosite ca studiu de caz în acest sens.

concluziile acestei lucrări subliniază faptul că manipularea naţionalistă a devenit un eficient

mod de a influenţa opinia publică în societăţile moderne, în special în cele aflate într-o stare de conflict profund.

Cuvinte cheie

naţionalism, propagandă, primul război mondial, imperialism, ideologii, manipulare naţionalism la locul de muncă:

justificarea primului război mondial

că t ă L în tu RL iuc

În ultimele trei decenii, s-au spus și scris multe despre un subiect care

a jucat un rol major în lumea modernă și anume naționalismul. O multitudine de

au devenit disponibile articole, studii, eseuri și cărți de mărime și valoare inegale

pentru studenții în naționalism și multe reuniuni științifice au fost dedicate celui

originile, evoluția și consecințele naționalismului la scară mondială. savanţi din

diferite domenii, de la istorie și sociologie la antropologie și politică.

știința medicală, ca să menționăm doar câteva domenii de cercetare, au fost implicate într-un sfârșit nesfârșit -

dezbatere despre una dintre cele mai importante caracteristici ale lumii moderne, adică

a spune nationalism. Generat în principal de sfârșitul Războiului Rece și consecințele acestuia -

influențe, amplificate de procesul contemporan de globalizare și evidențiate

în mijlocul realităţilor cinematografice ale arenei internaţionale, naţionalismul era

disecat, deconstruit, dezamăgit, condamnat la uitare sau chiar îngropat de

unii, în timp ce alții au susținut că, în ciuda numeroaselor sale critici, naționalismul este încă

viu și forțele sale motrice, valorile perene și importanța istorică sunt încă

în vigoare și relevantă pentru întreaga lume. Se poate afla cu ușurință că, în ciuda

toate aceste dezbateri – probabil că vom avea nevoie de o săptămână întreagă doar pentru a le prezenta pe scurt

opiniile și istoriografia acestei teme - este încă greu de rezumat -

ridica totul și, în plus, să extragă un con - de dorit și atât de necesar.

sensus. Pe de altă parte, literatura științifică dedicată Primului Război Mondial

a fost, de asemenea, foarte bogată și diversă și un nou impuls a fost adăugat de centenarul

această uriașă conflagrație. După cum am menționat deja într-una dintre lucrările mele anterioare 1,

Primul Război Mondial a fost întotdeauna un teren fericit pentru diverse teorii

care încearcă să explice şi uneori să elucideze evoluţia societăţilor moderne.

această confruntare uriașă considerată pe scară largă fără precedent a fost în multe feluri

un război revoluționar în amploarea, intensitatea și consecințele sale. impactul

atât asupra vieții militare, cât și asupra vieții civile prin propagandă, ideologie, recrutare în masă

mentiunea si interventia sporita a statului in societate nu a fost niciodata experimentata

înainte. caracterul războiului a fost fundamental diferit de precedentul

conflicte, prin aceea că se baza pe arme produse în masă, transport mecanizat, etc

rolul din ce în ce mai mare al frontului intern, etc. De fapt, a fost primul război total, în care

beligeranții au fost forțați să-și mobilizeze toată armată, industrială și umană

resurse într-un conflict fără precedent în amploarea și impactul său. populația civilă -

laţie de ambele părţi salutase iniţial războiul cu mare fervoare patriotică dar

entuziasmul lor s-a erodat treptat pe măsură ce pierderile uriașe din lupte și mai ales

în special în războiul de tranșee, acumulat fără câștiguri aparente. în ciuda

războaie viitoare - al doilea război mondial de exemplu - prima conflagrație mondială dobândită

reputația de a fi unul dintre cele mai teribile dintre toate conflictele moderne.

Este clar că orice încercare de a pune în relație naționalismul (cu toate formele sale,

manifestări și consecințe) cu Primul Război Mondial este expus aproape instantaneu 260 ncă t ă li N tu rliuc

1. turliuc, C. „Percepții asupra Primului Război Mondial" Transylvanian Review , 4, XXIII (2014): 12-21.

unei multitudini de critici legate în principal de conceptualizarea

ism și varietățile sale și, de asemenea, cu perspectivele diverse cu privire la primul total

război în istorie. Este larg acceptat faptul că destul de des identitatea de grup (etnie,

naționalitate, confesiune, cetățenie și așa mai departe) a fost puternic asociată cu variații

conflictele din timpul istoriei. În ultimele secole, această realitate s-a accentuat datorită

la numărul tot mai mare de divizii operate în societate şi pe plan internaţional

arenă deopotrivă. procesul de modernizare, început în urmă cu trei secole și încă

ne însoțește în mari zone geopolitice, reprezintă fundalul fertil pe

care au fost create, stabilite și promovate diverse forme de identități moderne.

ed. Modernizarea subliniază adesea diferențele și uneori declanșează conflicte.

Modul de gestionare a acestor forme de identitate a devenit unul dintre subiectele cheie ale guvernului.

formând elite în toate colțurile lumii. procesul intern de inginer social -

la nivelul societăților și statelor individuale a fost dublată pe cea internațională -

al arena de aceleaşi probleme referitoare la identităţile colective. tabuuri referitoare la „cel

altele" au fost transformate și inventate în instrumente politice de discriminare.

Chiar și știința a fost folosită și abuzată pentru a produce dovezi ale presupusului

beneficii obţinute prin omogenizare şi asimilare.

Pentru a stabili locul și rolul naționalismului ca unul dintre influențele -

factorii care au declanșat Primul Război Mondial, este obligatoriu definirea și elucidarea

Varietățile naționalismelor active la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul -

a 20-lea. aceasta este cea mai necesară abordare pentru că naționalismul continuă

să fie unul dintre cele mai controversate curente politice și în zilele noastre. Mai mult decât

au trecut două secole de la geneza și cristalizarea lui și naționalismul încă

este atrăgătoare atât în țările cu tradiție democratică și liberală

ca în restul lumii. Pentru a investiga acest concept complex, trebuie

operați o distincție între naționalism ca ideologie, ca mișcare politică sau

ca artefact cultural. Deși legate între ele, aceste aspecte necesită

o analiză specifică care va evidenția faptul că nu există un fenomen unitar -

nenumit nationalism . De asemenea, trebuie să abordăm diferite tipuri de naționalism și

contextele istorice în care au apărut, pentru a descoperi ce structură

a discursului său specific este. De când a apărut în istorie, au existat numeroase -

încercările noastre de a-l defini. S-a spus chiar că numărul de definiții este

egal cu numărul celor care s-au ocupat de ea 2. dezbaterea, dincolo de politi -

implicații calice, diplomatice și geopolitice, este una conceptuală și normativă.

După cum știm cu toții, sociologia, studiul relațiilor internaționale, politica

științe medicale, antropologie culturală, psihologie socială, geopolitică, științe politice

losofie (teorii normative), dreptul internațional și, nu în ultimul rând, istoria încercată

pentru a defini naționalismul. rezultatul acestor încercări a fost elaborarea unei întregi lupte Na ti N alismat : justifyi N g world war oN e n261

2. zahăr, P . F ., „De la etnie la naționalism și înapoi” în Naționalism. Eseuri în onoare

a lui Louis L. Snyder, Ed. Palumbo, M., Shanahan, W. O. (Londra, 1981), 67.

set de teorii referitoare la naţionalism. Pentru a ne evidenţia mai bine poziţia şi

pentru a evita anumite confuzii, vom prezenta principalele categorii care s-au dezvoltat

teorii despre naționalism: teoria normativă 3; teorii asupra naţionalismului văzut ca

extremism politic 4; teorii care leagă apariția și dezvoltarea

naţionalismul cu procesul de modernizare; teoriile listei primordiilor

care sunt împotriva faptului că națiunea și naționalismul sunt realități istorice moderne;

teorii ale ciclurilor de civilizație, unde naționalismul este explicat ca fiind tran -

sitional, perisabil ca realitate istorica; Teoriile istoriei care identifică națiunile ca

fiind unități fundamentale, preexistente și care consideră națiunile ca fiind pri -

elemente mari de dezvoltare și/sau involuție; teorii integratoare sociale care

consideră naționalismul ca un surogat al religiei; teorii privind formarea

stat care explică naționalismul ca un produs al centralizării și unificării

politica de formare; teorii ale ordinii globale 5care, de obicei, nu iau în

luând în considerare evoluția internă a statelor dar teoretizează asupra naționalismului.

Un savant binecunoscut (James Goodman) 6 a realizat următorul taxon -

omy cu privire la teoriile despre naționalism: perspectiva etno-națională, a

modernizarea, a centralizării statului, a afirmării noii clase sociale

și, în sfârșit, a dezvoltării inegale. Alți autori, îi menționăm doar aici

daniel Weinstock 7, operează distincția naționalism civic - naționalism etnic

(etnonaționalismul) și să formuleze judecăți pe baza acestuia. Philip Gerrans 8vorbește

despre naţionalismul ofensiv şi defensiv. Este nevoie doar de această scurtă încercare.

care sintetizează teoriile asupra naţionalismului. a fi un motiv bun pentru întrebări -

De ce toate aceste teorii și, prin urmare, definiții ale naționalismului? raspunsul poate

fie unul singur: naţionalismul nu neapărat un particularism. Este universal ca

ideologie și viziune, este baza ordinii mondiale actuale și oricine care

ar încerca să-și imagineze astăzi o lume non-națională și-ar da seama în curând cât de stabilă

națiune state lumea este. Totuși, în ciuda faptului că este atât de general, naționalismul s-a manifestat

în sine – și încă o face – în forme particulare. de aceea este mai ușor să vorbim despre

naţionalisme cu diferite determinări, conţinuturi şi aspecte, cronotopi -

stratificată în istoria modernă și contemporană. conceptul de naţionalism este

proteiformă și astfel greu de fixat în limitele imuabile. Mai mult, națiunea -

alismul are o forță interioară de regenerare care îl face autonom ca forță socială 262 ncă t ă li N tu rliuc

3. vezi, Walzer, M., Spheres of Justice (New Y ork, 1983).

4. Mudde, C., „definind the Extreme Right Party family” West European Politics, 19, 2 (1986):

225-248.

5. Rassler K. R., thompson, W.R., Războiul și formarea statului: formarea puterilor globale în

Studii în Conflictul Internațional, vol. 2 (Boston, 1989).

6. Goodman, J., Nationalism and Transnationalism: The National Conflict in Ireland and European

Integrarea Uniunii (Avenbury, 1996).

7. Weinstock, d. „Existą o apąrare moralą a naționalismului” , în Ed. Baertschi, B., Mulligan, K.

(Bucureżti, 2010), 121-152.

8. Gerrans, P ., „Localizarea naționalismului” , în Nationalismele, 21-40.

și, în același timp, autosuficient. În esență, naționalismul există întotdeauna

subliniind identitatea nationala pe care o sporeste constant, conferindu-i un caracter anti-
forță entropică, centripetă, stabilizatoare. totusi, ce se afla la baza acestei forme istorice
de aglutinare socială care este națiunea și care a generat această vocație globalizatoare.
naţionalismului? principala caracteristică a naţiunilor, care se regăseşte în
cele mai multe definiții ale națiunii, este transgeneraționalitatea 9. națiunile există pentru a
proiectează trecutul (așa cum este amintit colectiv de comunitate) în viitor.
sunt proiecte continue de viitor și au dreptul la autodeterminare, mai ales
în mod special pentru a-şi putea organiza şi administra viitorul. „națiunea este un
ideal și o amintire în același timp, o istorie și o profeție, de asemenea, un creator
profeție" a scris Henri Hauser (1916) 10 în mijlocul Primului Război Mondial. acesta este
ordinea mondială în care trăim și care a fost făurită de istorie. La acest nivel, națiunea -
alismul este proteic și are mereu forme noi, schimbându-se doar pentru a preveni și opri a
schimbare la nivel global la nivel mondial. Voi trage o concluzie despre con-
concept-termen naţionalism, subliniind, din nou, caracterul său proteic şi versatilitatea.
naționalism, liberalism, conservatorism, socialism pentru a menționa doar aceste „-isme"
sunt în mare parte asociate în stadiile incipiente și incipiente de dezvoltare cu
Secolul al XIX-lea, poreclit de mulți „secolul lung" sau „secolul plumbului".
naţionalismul a fost combinat de atunci cu toate ideologiile şi doctrinele majore
și este un fapt că forța sa regenerativă este una remarcabilă. Se poate aprecia cu ușurință
decât naționalismul a supraviețuit tuturor acestor combinații și a dezvoltat un cameleonic
formă. În a doua parte a secolului al XIX-lea, naționalismul a început să se schimbe
într-o formă „otrăvitoare" prin înghițirea social-darwinismului. introducerea acestei combinații -
a dus dimensiunea antropologică a naţionalismului cu rezultatele vizibile
recunoscut de atunci, mai ales pe parcursul secolului trecut. „supraviețuirea celui mai potrivit",
„peștele mare îi înghite pe cei mici" etc. erau lozinci în mare măsură acceptate. amestecul -

tura dintre naționalism și imperialism s-a topit într-o adevărată mantie politică, gen -

a fost lupta pentru colonii precum si combinatia nationalismului cu

modernitatea și democrația au oferit un stimulent puternic pentru mișcarea de eliberare națională -

mentelor și realitatea statelor-națiune. conceptul de autodeterminare a devenit

unul dintre cele mai puternice instrumente în modelarea noii realități internaționale și noi

ordinea mondială. Este destul de evident că imperialismul nu se înțelege bine cu mișcarea -

mente pentru emanciparea națională. astfel, o mulțime de muniții „sociale" și „naționale" -

a fost adunată la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui din urmă

așteptând să „explodeze" cu prima ocazie.

Putem fi de acord că cele mai influente și semnificative ideologii și doctrine

la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au fost imperialismul, naționalismul,

și social-democrația. Vom lua în considerare numai imperialismul și naționalismul, pe care Na tio N alismat wo r K: justifyi N g world w r oN e n263

9. Smith, Ad, „către o cultură globală?" Theory, Culture and Society, 7 (1990): 171-191; fierar,

Ad, National Identity (Londra, 1991).

10. Hauser, H ., Le Principe des Nationalites: ses origins historique (Paris, 1916), 15.

în ciuda anumitor asemănări erau în mare măsură opuse între ele în scopuri, dacă luăm în considerare

luând în considerare contextul geopolitic de la începutul secolului al XX-lea. Amandoi erau

agresiv față de ordinea stabilită pe harta politică a lumii, ambele

a susținut schimbări majore în acest sens, ambele au fost foarte influente în rândul elitelor

și de bază. O sursă serioasă de tensiune a fost rasismul (bazat pe social-darwinism)

precum şi noua ştiinţă a geopoliticii. Ambele au întărit scopurile imperialiste ale

marile puteri. Nu trebuie uitate doctrinele importante ale pan-germanismului

și Pan-slavismul care a intrat în coliziune când germanul Drang nach Osten

s-a concretizat în proiectul căii ferate Berlin-Bagdad.

În ceea ce priveşte mentalităţile şi forma mentis , singura modalitate de a rezolva inter -

crizele naționale a fost în opinia politicienilor, a soldaților și a opiniei publice la
mare în perioada la care ne referim, războiul sau compromisul politic. Treptat,
de îndată ce compromisuri succesive au apărut din diferite crize internaţionale cel
șansele de a păstra pacea prin acest mijloc s-au diminuat proporțional (adică a
noul compromis era scos în discuție pentru țar și opinia publică rusă
în ajunul primului război mondial). întreaga evoluție a societăților europene (principalul
caracteristica acestei evoluții a fost creșterea constantă în aproape fiecare domeniu de activitate
Începând cu industria, cursa armamentului și terminând cu factorul demografic sau social
discrepanțe) a fost el însuși un fundal fertil pentru o „atitudine războinică” adoptată de
o mare parte a elitei și a opiniei publice. încrederea în sine indusă de
„progres”, absența unui război european major în ultimele patru decenii (unul
poate considera că generația Primului Război Mondial nu a cunoscut niciodată un major
conflict militar), intoleranța crescândă și atitudinea jingoistă față de „ceilalți -
ers” , nevoia permanentă de acte eroice – cultivată de romantism și mai târziu
până la sfârșitul secolului al XIX-lea de către neotradiționalism) au fost alături de alte fac -
torează stimuli uriaşi pentru a determina atitudini şi mentalităţi agresive 11 .
există o mulțime de istorici care sunt convinși că Primul Război Mondial a fost un spec -
conflict tacular în care nicio putere majoră nu și-a definit obiectul cu mult înainte de începerea sa.
tive. Care au fost atunci motivele unei astfel de confruntări gigantice? Acolo
sunt, desigur, o multitudine de răspunsuri, precum și o mulțime de opinii diferite. Multe
istoricii au recunoscut în Primul Război Mondial sfârşitul unei ere şi zorii
unul nou. De foarte multe ori anii lungi de pace înainte de izbucnirea războiului mondial
Am fost privit ca o perioadă idilică de stabilitate și prosperitate, marcată de o remarcă -
progres capabil și susținut de o acceptare generală a ordinii și autorității, nedis -
tulburat de violență, imoralitate și revoluție. „La belle époque” a fost larg -

răspândit brandul pentru acei ani. în zilele noastre avem o mulțime de motive să fim mai mulți

critic în abordarea noastră și simplul fapt că darwinismul social a fost tolerat

și aplicate uneori în politicile publice, în timp ce rasismul, antisemitismul etc. au fost 264 ncă t ă li N tu rliuc

11. Am discutat acest subiect într-o lucrare anterioară. vezi, Turliuc, „Percepții despre Primul Război Mondial”

Revista Transilvană, 4, XXIII (2014).

prezent viguros este un motiv bun pentru a reconsidera peisajul „roz” descris

de multi. instabilitatea potențială a asimilării și integrării, insidiosul

răspândirea memei care identifică unele ființe umane ca extratereștri, combustibilul

caracterul zonelor de graniță mixte etnic, volatilitatea vieții economice,

luptele acerbe dintre vechile imperii multietnice și statele naționale în creștere

cu ideologiile lor respective, convulsiile sociale generate de polar -

societăților, toate mențiunile de mai sus au fost combustibilul unui conflict major 12 .

Suntem conștienți de faptul că cantitatea imensă de documente și surse istorice beneficiază -

capabil, abundența de teorii și interpretări fac ca fiecare încercare să dea un plin

explicație – una exhaustivă – a cauzelor de lungă durată, a originilor imediate,

evoluțiile și rezultatele acestui eveniment teribil și spectaculos o utopie sau a

încercare zadarnică.

Permiteți-mi să mă concentrez, în acest moment, asupra modului în care autoritățile aflate la putere atunci

– în zorii zilei și în timpul Primului Război Mondial – a folosit naționalismul ca un instrument eficient pentru a schimba -

în emoțiile publicului, pentru a întări coeziunea internă a societății -

ty, pentru a stimula voința de a lupta cu inamicul și bineînțeles de a accepta greutățile și

sacrificii impuse de război. în perioada antebelică, naționalismul a fost în principal

folosit pentru a manipula şi induce în opinia publică faptul că coeziunea

a societății, solidaritatea internă, întreaga ordine politică și socială internă,
ca să nu mai vorbim de cea economică, au fost puse în pericol de străini în interiorul corpului
a societății și, bineînțeles, de dușmanii externi înfățișați ca invidioși sau chiar
barbar, motivat de ură și caracterizat printr-o lipsă de cultură și civilitate
sație. Internaționalismul, așa cum a fost promovat în principal de partidele de stânga (și
extrema stângă politică) ca instrument de luptă politică în vederea ajungerii la putere
a fost adesea văzută ca o trădare a istoriei și tradiției cuiva. Pacifismul a fost în general
apreciat şi promovat în anumite cercuri intelectuale fără o putere decisivă
să popularizeze şi să impună această atitudine la scară mai largă. În plus, așa cum am și eu
menționat anterior, aproape toate societățile europene nu au experimentat o scară largă
război de la mijlocul secolului al XIX-lea și memoria socială nu era sub
influența amară a unui conflict major suferințe provocate de războiul modern
tehnologie, tactici și strategii. impulsul naționalist asociat cu suportul de război -
aganda a fost unul dintre principalii factori care au determinat Primul Război Mondial.
Odată ce febra războiului inițială a scăzut, era imperativ să le reamintim oamenilor,
atât acasă, cât și în tranșee, pentru ce luptau. temele majore
a inclus un apel la arme și o cerere de creștere economică și financiară a par -
participarea, politicile naționale mai bine explicate, un efort de a canaliza emoțiile de genul
ca curaj și ura, o politică atât de necesară pentru a îndemna populația la conservare
resurse, etc. Resurse masive și eforturi uriașe au fost alocate de către guvern.

12. Toate acestea au fost invocate de un istoric cunoscut într-o altă schemă istorică. vezi Ferguson, n., Războiul lumii (Londra, 2007), XIX-XX.

mentările țărilor implicate în Primul Război Mondial pentru a forma opinii, pentru a influența
și pentru a construi sprijin internațional toate aceste fapte având o contribuție majoră -
mentiunea în înființarea unor mașini gigantice de propagandă, care funcționează și în zilele noastre.

Manipularea a devenit unul dintre cele mai importante instrumente pentru realizarea politicii.

obiective ice și de asemenea naționale. Mai presus de orice altceva, o tactică folosită de toți

beligeranții urma să întărească identitatea națională în scopul promovării și impulsionării

patriotism. Au fost folosite figuri iconice precum Britannia, John Bull, germanul

Vulturul, cocosul francez sau Marianne, Mihai Viteazul, Stefan cel Mare,

și așa mai departe 13 .

În cazul românesc, este de menționat că în ciuda „mărimii” sale și

„greutate” printre alți beligeranți, propaganda națională a fost alimentată de

Opinie puternică pe scară largă împărtășită în rândul elitelor, precum și a celor de la bază că românul

unitatea trebuie realizată prin toate mijloacele. O problemă cu care s-a confruntat patriotul

propaganda mai ales în perioada neutralității (1914-1916) a fost determinată de faptul

românii din Orient se aflau sub ocupaţie rusă în timp ce cei din

nordul și vestul au fost subjugați de Austria Ungaria. ziare precum

Adevąrul și Dimineața erau în favoarea Antantei în timp ce Dreptatea, Seara sau

Minerva era pe partea opusă. Moldova, Opinia, Steagul și Ziua au fost fa -

favorabil intereselor germane în timp ce Facla celor franceze. Unul dintre majori

ziarele a fost Universul și poziția sa a generat în cele din urmă o puternică bătălie juridică

câștigat de grupul care a susținut Antanta 14 . cu toate acestea, este binecunoscut

că soarta Transilvaniei și Bucovinei a fost evidențiată publicului românesc

agenda. În cele din urmă, așa cum era de așteptat, starea de spirit pro Antanta a câștigat și România s-a angajat

ea însăși în Primul Război Mondial împotriva Puterilor Centrale. Pe lângă suportul național intern -

aganda, care este bine documentată într-o multitudine de studii și articole, the

Românii au fost activi în străinătate în perioada neutralității, în special în Franța, Italia,

elveția etc. 15 O descriere iconică a situației din perioada 1914-1916 și

dincolo de această perioadă referitoare la tema noastră se regăsește într-o carte scrisă de

Pamfil Ţeicaru 16 .

Sarcina principală a acestui efort a fost de a convinge politicienii și opinia publică -

ion în diferite țări despre corectitudinea aspirației naționale românești -

țiuni susținute de fapte istorice, demografice, etnografice și geografice și

evenimente. Personalități precum: n. Iorga, C. Istrate, I. Cantacuzino, C. diamandy, n.

Basilescu, take Ionescu, O. tafrali, d. Pangrati, t. Vuia, V . Lucaciu, G.Moroianu,

O. Goga, C.G. Mironescu, V . stoica, E. Vącąrescu, C. Mille, d. Hurmuzescu, I.

Gąvanescu etc. were active abroad delivering conferences, writing articles, meet -266 ncă t ă l i N tu r l i u c

13. see Welch, d., Propaganda for patriotism and nationalism , www.bl.uk./world-war-one/arti -

cles/patriotism-and-nationalism.

14. see for a lot of interesting details, Ţeicaru, P ., Istoria presei româneżti (Bucureżti, 2007).

15. see, Bulei I. Arcul ażteptąrii 1914-1915-1916 (Bucureżti, 1981), 143-145.

16. seicaru, P ., România în Marele Rązboi (Bucureżti, 1994).

ing peers and relevant political figures in order to promote the Romanian nation -

al intereselor 17 . Savanți cunoscuți precum Mario Roques sau R. seton-Watson au fost

invitați în România și au devenit puternici susținători ai naționalității române

cauza. Cărți cu conținut național puternic au fost traduse și trimise și în străinătate 18 .

ziare publicate în străinătate precum „Libertatea” , „Foaia poporului” , „Renażterea”.

Românį „America” , „tribuna” , „Românul” , etc. toate în Statele Unite, sau „La

Roumanie” și „La transylvanie” din Franța au fost subvenționate de român

comunități sau de către guvernul român 19 . Un rezultat destul de convingător al

propaganda naţionalistă în străinătate a fost înfiinţarea militarilor români

unități, pe bază de voluntariat, recrutate în lagărele de prizonieri din Franța, Italia sau Rusia 20 .

Ca concluzii generale, aș dori să subliniez câteva aspecte importante:

naţionalismul ar putea fi văzut ca o forţă socială autonomă foarte importantă în timpul

în timpurile moderne;

Combinat cu social-darwinismul, naționalismul a devenit un instrument exploziv în

mâinile factorilor de decizie și ale manipulatorilor. acest proces a luat parte din moment ce

a doua parte a secolului al XIX-lea;

naţionalismul a fost, şi este încă în anumite părţi ale lumii, într-o competiţie

dispozitie cu alte ideologii majore. uneori, se combină cu așa ceva

doctrine sau ideologii fără a-și pierde atractivitatea atât pentru elite, cât și pentru iarbă -

rădăcini;

naționalismul a fost prezent în imperii (multinaționale), precum și în națiuni.

state sau în mijlocul minorităților naționale;

impulsul naționalist asociat propagandei de război a fost unul dintre principalele

Factorii care au determinat primul război mondial.

O nouă ordine mondială bazată pe state-națiune, o viziune împărtășită de puțini înainte de lume

Primul Război, a devenit o realitate (cel puțin pentru Europa) în urma lui. acesta este unul dintre

cele mai importante moșteniri ale primului război total din istoria omenirii. Munca națională N alismat: justificarea războiului mondial n267

17. vezi, Vocila, A., Comunicarea żi propaganda în preajma żi în timpul primului rązboi mondial ,

https://andreivocila.files.wordpress.com/2010/07/comunicarea-si-propaganda-in-preajma-si-

in-timpul-primului-razboi-mondial.pdf

18. vezi, Iorga n., Breve storia dei Rumeni con special considerazione delle relazioni coll Italia ; Iorga

n., Les derniers elections en Hongrie et les Roumaines etc.

19. Pascu, Ţt., Marinescu, C. Gh., Rąsunetul internaţional al luptei românilor pentru unitate naţională

(Cluj-napoca,1980), 197.

20. Etnicii români au fost înrolați în armatele Puterii Centrale și o parte dintre ei au fost reținuți

ca prizonieri în diferite lagăre.

[Pagina 267 - Fără text extras]

abstract

studiul reevaluează informaţiile referitoare la Prima Lume

Război pe care se poate găsi în cântecele militare și care subliniază -

nes impactul acestui tip de eveniment în viața românului

sat. Prin analizarea anumitor pasaje semnificative ale acestor militari

cântece, studiul vizează evoluția relației interumane

relaţii în contextul războiului. Pe de o parte, ei

prezentați detalii referitoare la modul în care soldații se raportează afectiv la

universul „acasă” și viziunea lor asupra locului de origine. Pe

pe de altă parte, analiza modului în care acestea se raportează la univers

de dragoste, în cântecele militare, trădează felul în care războiul

reconfigurează spațiul social și posibilitățile actualului

consum de iubire. Mai mult, analiza noastră nu poate omite faptul

că aceste cântece reprezintă o expresie autentică a durerii şi

frica, atâta timp cât starea de spirit a soldaților era extrem de

vulnerabil atunci când se confruntă cu moartea. astfel, modul în care sol -

diers legate de posibila întâlnire cu moartea a devenit

o parte importantă a studiului, cu atât mai mult cu cât moartea pro-

efecte reduse pe „frontul intern” .

Cuvinte cheie

cântece militare, Primul Război Mondial, front de luptă, casă, moarte, dragoste relația soldatului

cu „f oma de casă” c aPturat

în cântecele de război românești

iu L ia - DOR ina st anciu

ACEST studiu se învârte în jurul unor materiale selectate din două colecții folclorice.

lecturi, unul semnat de Zamfir dejeu, Lucia Iţtoc şi Elena Hlinca drągan,

Cântece de cąţąnie (Cântece militare) , iar celălalt de Gabriel n. Popescu,

Cântece din zile grele și ale cąţąniei mele. Istoricul în versuri populare al Batalionului

Vânąţori de Munte, participant la primul rązboi mondial (Songs from the Difficult

Zilele și viața mea militară. Istoria Batalionului Vânători de Munte –

Participarea la Primul Război Mondial – în vers popular) . Pentru a păstra anumite accept -

dimensiunile posibile ale acestui material, am selectat, cu scopul de a exemplifica -

sfiind și susținând aceste idei, doar câteva dintre cântecele militare păstrate în

colecțiile menționate mai sus.

aspectul principal al analizei este reprezentat, astfel, de cântecul de război, an

element având o natură vizibilă intensă, durabilă, care surprinde și notează

caracteristici distinctive ale modului în care universul tradițional se raportează la ideea de

serviciul militar, și în același timp la război. universul oral reprezintă

o mărturie a „întâlnirii dintre tradiție și istorie” 1, reflectând cea

impactul asupra diferitelor evenimente istorice, precum Primul Război Mondial

sensibilitatea aborigenă. cântecele militare pot fi percepute ca o „transpo-

a experienței în modele folclorice” 2, un mijloc aborigen de pre-

servind evenimente importante pentru țăranul român, legate de „o cer -

taină a dezvoltării istorice a vieţii sociale” 3– înfiinţarea

a serviciului militar. Alăturarea armatei se adaugă la o serie de alte semnificații

evenimente nepotrivite pentru viața unui individ, cum ar fi căsătoria, moartea etc., luate în considerare

„trecerile” ciclului de viață 4, armata fiind „o instituție a prenupțialului

vârsta tinerilor” 5.

fondul istoric, confruntarea sensibilității țărănești la

război, a determinat un transfer sau un împrumut în ceea ce privește structura, tema, linia melodică,

şi formula de ritm, de la cântecele militare (executate la recrutare) spre

cântecele interpretate la plecarea la război. astfel, denumirea de „cântec militar" s-a încheiat

până la păstrarea acestor „două categorii de creații legate de diferite evenimente și diferite

diferite mijloace de existență" 6.

Trebuie să precizăm că, în această lucrare, prin denumirea de „cântece militare" ne referim

to war songs. We consider them to be forms of orality or indirect testimonies of 270 niu l i a - d o r i N a st a N c i u

1. Ioana-Ruxandra Fruntelatą, Naraţiunile personale în etnologia rązboiului (Bucureţti: Ager,

2004), 7.

2. I.R. Fruntelatą, Naraţiunile, 9.

3. Zamfir dejeu, Lucia Iţtoc, Elena Hlinca drągan, Cântece de cątąnie , vol. I (Cluj-napoca: Casa

Cąrţii de Ştiinţą, Institutul " Arhiva de folclor a Academiei Române" , 2002), 6.

4. Zamfir dejeu, „Obiceiuri de cątąnie" in Cântece de cątąnie , 5.

5. Z.dejeu, 8 apud stanca Fotino, Implicaţii funcţionale ale cântecului de cątąnie , REF, tomul 18,

nr. 1, Bucureţti, 1973, 39.

6. Lucia Iţtoc, „Cântecul de cątąnie- consideraţii muzicale" , în Cântece de cątąnie , 11.

o „experienţă istorică individuală generată de marea istorie" 7. Cântece militare

adaugă valoare istoriei comune (povestite) a unor indivizi despre ei înșiși

sau despre alţi indivizi, fiind una dintre formele de discurs pe care le au asupra

război, un discurs transformat în folclor, dar tocmai prin aceasta fiind accesibilă celor

comunitatea tradițională și având un rol fundamental în formarea unui colectiv de bărbați -

talitate cu privire la război.

*

Încă de la început, este esențial să distingem legătura spirituală

cu spațiul de acasă, încărcătura emoțională reflectată asupra locului de origine este foarte

puternic pentru soldatul plecat la război, cu atât mai mult cu cât distanța îl face

recuperează din memorie mai ales trăsăturile pozitive ale locului de origine, care

actioneaza ca un spatiu compensator in raport cu cel al frontului, care este brutalizant,

lovind în mod negativ. Totuși, dacă soldații ar avea posibilitatea de a se reconstrui mental

propriul lor confort psihologic, lumea din afara câmpului de luptă, atrăgătoare

amintirile adunate în anii petrecuți în locul de origine, pentru acelea rămân -

acasă existau posibilități limitate de a interacționa cu frontul, la imagine -

la nivel național. întrucât nu exista posibilitatea de a menţine un contact satisfăcător prin

mail cu cei plecati la razboi, aproape orice incercare a celor plecati a ramas acasa la inter -

a acționa cu frontul, pentru a-și tempera întrebările, temerile și dorința, era imposibil.

Am putea presupune, astfel, că generarea de cântece de război a fost una dintre încercările timide ale

lumea de origine pentru a modela ideile și sentimentele pe care le aveau despre război, fiind o modalitate

să se apropie de cei plecați, felul în care s-au raportat cu ei în lipsa lor.

cântecele interpretate la alăturarea armatei exprimau durere și erau o cre -

ţie a lumii tradiţionale prin care au făcut aluzie la moartea celor care

au plecat, care au fost însoțiți la „gară, loc care a devenit

sinonim cu un punct de trecere în lumea cealaltă.” 8 aceste cântece însă,

a însoțit în egală măsură ritualul trecerii femeilor în „lumea cealaltă”, în cealaltă

spaţiu social care a fost creat imediat după plecarea bărbaţilor în război şi

când femeile au devenit dintr-o dată actorii principali. Dacă în forma lor inițială,

în jurul imaginii recrutului s-au construit cântece militare pentru recrutare şi

despărțirea dureroasă de acasă și din sat, cei despre a merge la război sunt, de asemenea

concentrat pe personajele care, rămânând acasă, stabilesc aici un front paralel

cu cel al războiului şi asemănător cu acesta, din punct de vedere al suferinţei: „Plângeţi dealuri ţi

colince/ Cą pleacą cete voinice/ Plângeţi bątrâni ţi copii/ Cą ląsąm locuri pustii/

Inimeni-e-ndureratą/ Cą sunt copii fąrą tatą,/ Inima ne este amarą/ Cą lasą bątrâni th e so ldier 'sre latio N shi P withthe “home fr o N t ”n271

7. doru Radosav, „Editorial” , Anuarul Institutului de Istorie Oralą , 5, 1 (Cluj-napoca: Presa

universitarą Clujeaną, 2004): 5.

są piarą,/ surori fąrą frąţiori/ Mame fąrą de feciori,/ neveste fąr-de bąrbaţi/ Fete

mari fąr-de amanţi” 9(„Plâng dealuri şi movile/ Că pleacă grupuri viguroase/ Plâng

bătrân și copii/ Că lăsăm locurile goale/ Ne doare inima/ Pentru că părinții

părăsește copiii lor / Ne e inima amară/ Că-l lăsăm pe bătrân să piară, / Surori

fără frați/ Mame fără fii/ Soții fără soți/ Fecioare

fără iubiți”).

Dacă avem în vedere că aceste cântece militare sunt percepute de specialişti ca

„aparținând, ca subiect și funcție, unui strat mai recent de folclor; ei

au fost considerate ca categorie literară fără melodie proprie, împrumutând-o

din cântecele de doliu, doine sau cântece de bocet” 10 , construirea

cântece militare după tiparul bocetelor funerare nu pare să

fii lipsit de sens. asta pentru că, în contextul războiului, avem de-a face cu o trans -

ferul bărbaţilor, în mod simbolic, dintr-o lume în alta, din lumea lui

cei vii, spre lumea unei posibile morți. bocetul, în cadrul funerarului

ritual, este o formă de comunicare între cei vii și cei morți, la același

în măsura în care cântecul militar este o formă de comunicare între cei care rămân

acasă și cel care pleacă la război – o expresie a durerii. aceste etichete rituale,

prin tema pe care o propun, funcţionează în egală măsură ca elemente disjunctive, şi ca

cele conjunctive, subliniind, pe de o parte, ruptura dintre cele două

lumi, dar, pe de altă parte, creând o legătură între ele.

De asemenea, cântecul militar, ca plânsul de înmormântare, este o obligație rituală:

„Comunicarea dintre cei vii și cei morți este posibilă numai în mijloc

forme: bocete, pomană, vise. aceste interacțiuni subliniază dinamica ierarhică -

ic relații între vii și morți, în care primul trebuie să se îndeplinească

anumite obligații față de ceilalți” 11. În spațiul tradițional, ca Gail Kligman

mai arată, se consideră că „este păcat să nu te plângi pe mort; pe oricine este

îngropat fără plângere este un athema pentru Dumnezeu” 12 , la fel ca orice persoană plecată la război și

a rămâne necântat, ar fi o expresie a ignoranței comunității de origine.

cântecul militar recompune atmosfera funerară, tonul ei induce cel

stare de tristețe și deznădejde, care se găsește și în bocete. Un alt sim -

ilaritatea la lamentările ritualului funerar se regăseşte la nivelul structuralului

şi elemente tematice : pericopa, „care conţine un text valorează ca pildă 272 niu lia - dori N a st a N ciu

8. Eugenia Bârlea, Perspectiva lumii rurale asupra primului rązboi mondial (Cluj-napoca: Argonaut,

2004), 173.

9. Gabriel n. Popescu, Cântece din zile grele și ale cątąniei mele. Istoricul în versuri populare al

Batalionului Vânątori de Munte, participant la primul rązboi mondial (târgoviţte: Macarie,

1998), 25.

10. Lucia Iţtoc, Cântecul de cątąnie, 11.

11. Gail Kligman, Nunta mortului. Ritual, poeticą și culturą popularą în Transilvania , Ediţia a

II-a (Iaţi: Polirom, 2005), 110.

12. Ibidem apud t eodor t . Burada, Datinile poporului român la înmormântąri (Bucureţti: saeculum

I.O, 2006), 131.

which generates the funerary discourse” 13 (“Frunzą verde doi bujori, (bis)/ Am un

dor ţi nu mai moru’ ./ Are maica doi feciori;/ necąjeţte pânq-i creţte/ Şi-mpąratu-

i stąpâneţte. / Craiovą, ţarą frumoasą,/Rąmâi, maicą, sąnątoasą” 14 – “Feedle-dee-

dee, doi bujori, (bis) / Tânjesc și încă nu mor./ Mama are doi băieți;/

Se zbate să-i ridice/ Și împăratul domnește asupra lor./ Craiova, frumoasele conde -

încercați,/ Adio, mamă dragă”), plânsul sau bocetul mamei („Plânge-mą maicą, cu dor,/ ă-am fost fatą ţi fecior” 15 – Plângă-mă, mamă, dor/ As I've fost fiica și fiul tău), însoțitorul pe ultimul traseu („de ț-am fost mąicuţą, drag/ Petrece-mą pân' la prag./ de ţ-am fost mąicuţą, dulce/ Petrece-mą pân la uţe. ” 16 – Mamă, dacă ți-ai păsa de mine/ Condu-mă la buiandrug/ Dacă aș fi fost vreodată dulce ție,/ Condu-mă la ușă), universul raiului sau „referitor la natură as a means of emphasizing- through [...] similarity –of certain crisis situation at human level” 17 („toate ţi toţi plâng cu dor/ Cą pe cer e numai nor./ de trei ani aproape-ntr-una/ nu se potole furtuna;” 18 – All are crying, yearning/ Because the sky is cloudy./ For three years, almost continuously/ The storm is not blowing itself out), meditation on life, articulated by the virtue of worthiness („Cą ţ-am fost harnic fecior/ ă-am arat, ţ-am semąnat/ Şi de grije ţ-am purtat./ Plânje-mą cu lacrimi multe/ Cą nu-ţ mai fac tiną-n curte./ nici nu-ţ mai fac ceartą-n casą/ nici îmbulzalą la masą” 19 – That I was a hard-working boy/ I ploughed, I seeded/ And I cared for you./ Cry me with lots of tears/ Because I’m no longer making mud in your yard./ Nor do I start quarrels in your home/ Or throng at the table), etc. Another interference at the level of literary categories is found in the following version of a military song discovered in Alba County, which perfectly overlaps the pattern of the Bride’s song : „ţi Frunzą verde, lemn de nuc, mą/ O vint vremea są mą ducu./ Cu peaną la pąląrie,/ są mą duc în cątąnie;/ są mą duc din satu’ neu/ Şi zâua bună są-ni ieu;/ de la frunza de pą munţî,/ de la bunii nei pąrinţî,/ de la frunza de pą faji,/ Şi de la drajii nei fraţî;/ de la grądina cu flori,/ de la dulcile surori,/ de la hir de busuioc,/ de la feciorii din joc,/ de la frunza de cicoare,/ de la fetele ficioare;/ de la cea de schânteiuţą,/Şi de la a me mândruţą;/ Floare fainą, albineaţą,/ Ca roua de dimineaţą./ Rąmâneţi, tąţî, sąnątoţi,/ Când mą-ntorc, îţî hi voioţi!” 20

(and fiddle-dee-dee, nut-wood,/ It's time for me to leave/ With a feather on my hat,/ th e so l d i e r 'sre l a t i o N s h i P w i t h t h e "h o m e fr o N t "n273

13. doru Radosav, Sentimentul religios la români. O perspectivą istoricą (sec. XVII-XX) (Cluj-

napoca: dacia, 1997), 172.

14. Z. dejeu, L. Iţtoc, E. H. drągan, Cântecul de cątąnie. , 168, Informator: Floare Moţuţ, 3 noiem -

brie 1923, Chelmac, AR.

15. Ibidem , 31, informator: Gheorghe Marian, 44 ani, februarie 1966, Miersig, BH.

16. Ibidem , 50, informator: Augustin Chicinaţ, 58 ani, 5 octombrie 1978, Miceţti, Cluj.

17. I.R. Fruntelatą, Naraţiunile, 72.

18. G. n. Popescu, Cântece din zile grele , 78.

19. Z. dejeu, L. Iţtoc, E. H. drągan, Cântece de cątąnie , 50, informator: Augustin Chicinaţ, 58

ani, 5 octombrie 1978, Miceţti, Cluj.

20. Ibidem , 72-73, informator: nicodim Betei, 60 ani, 1955, neagra, AB.

To join the army/ Leave my village/ And say goodbye/ From the leaf in the moun -

tains,/ From my dear parents/ From the leaf of the beech tree,/ And my dear broth -

ers/ From the garden full of flowers/ And my sweet sisters/ From the basil flower,/

From the young men at the dance/ From the chicory leaf/ And the young maidens/

Din floarea de pimpe rnel,/ Și iubitul meu/ Frumoasă floare albicioasă,/ Ca și

roua dimineții/ Adio tuturor/ Când mă întorc veți fi cu toții fericiți). Observăm

asemănări în versuri, între cântecul militar anterior și strigătele per -

formata in satele romanesti, in cadrul ritualului de nunta, la parasirea miresei

acasă. Un moment cu o mare încărcătură emoțională, ruptura ei din spațiul creatorului,

originea ei, a sensibilizat lumea imaginară folclorică, care pune accent pe

moment de plecare într-un cântec liric, numit The Bride's song . În The Bride's

cântec, motivul unei prezumtive doruri pentru perioada anterioară din viața ei

prevalează. mireasa este chemată să-și ia rămas bun de la tatăl, mama, frații, sora ei -

ters, young men from the gate, young men from the dance, and so on and so forth: „Ia-ţi mireasą ziua buną,/de la tatą, de la mumą,/ de la fraţi, de la surori,/ de la grądina cu flori,/ de la fir de ląmâiţą/, de la feciori din portiţą,/ de la fir de busuioc,/ de la feciorii din joc./ Rąmâi maicą sąnątoasą,/ dacą n-ai fost bucuroasą/ są-mi mai vezi umbra prin casą/ Şi ficiori pe la fereastrą./ Rąmâi taicą sąnątos,/ dacą n-ai fost bucuros/ są-mi mai vezi umbra pe jos/ Şi feciorii pe la porţi" 21 (Dear bride say goodbye,/ From father and mother,/ From brothers and sisters/ From the gar - den full of flowers,/ From the lemon balm,/ From the young men at the gate/ From floarea de busuioc,/ De la tinerii la dans,/ Adio draga mea mamă,/ Dacă tu n-am fost fericiți/ Să mă vezi prin casă/ Și tineri la fereastră,/ Adio dragul meu tată,/ Dacă n-ai fi fericit,/ Să-mi vezi umbra pe jos/ Și tineri la ușă). mentalitatea tradițională include aderarea la armată, plecând la război, fata plecând din casa familiei, în aceeași metaforă a ritului - moarte uală, ceea ce explică limbajul simbolic comun pentru toate aceste pasaje în ciclul de viață.

Am putea considera astfel că, simțind nevoia de a îmblânzi brutalitatea, spaima - ening, moarte nedreaptă – corelată cu noțiunea de război care este deschisă înainte de bărbați chiar din momentul părăsirii satului – societatea tradițională a dat nașterea cântecului militar – ca un fel de bocet funerar dinainte, având rolul de a potoli atât suferința celor rămași acasă, cât și fricile celor rămași care sunt pe cale să plece. cântecul militar este deci un text cu dublu referință - ţialitate, care necesită o solemnitate tradiţională, caracteristică ţărănimii care îngrijit de fiecare mare trecere, de fiecare călătorie în alt spațiu, deși astfel de „talisman în versuri" (la fel este pentru nuntaşii sau versurile funerare). 274 niu lia - dori N a st a N ciu

21. Cules în anul 2010 de la Maria Şerban, nąscutą în 1935, din satul Ohaba, comuna Şinca Veche,

Judeţul Braţov.

Dacă de obicei „teroarea morții este învinsă de setul de gesturi și credințe cen -
a călcat pe veșnicia sufletului și a lumii interlope pe care preotul și cei trei -
odiștii amintesc cu ocazia fiecărei morți” 22 , o posibilă moarte pe front,
departe de posibilitățile celor dragi de a interveni, nu poate fi decât îmblânzit
avans, apelând la resursele imaginative ale locului de origine, singurul
unul pe care cei rămași acasă îl pot controla și reprezenta. Nu ar trebui să omitem asta
pentru cel plecat la război, posibilitatea de a interpreta cântecul militar – cu
referire directă la locul de origine – este un act de eliberare, care este extrem de bine -
eficientă. cântecul militar devine, după cum spuneam, un „talisman în vers” , amplificat și
re-amplificat cu fiecare performanță.

Observăm că războiul creează această idee înspăimântătoare a morții, care nu
te consolează tocmai din cauza distanței impuse între tine și persoana iubită
cele, pământurile pe care te identifici. aspectul care este cu adevărat brutal,
percepută de lumea satului românesc, este nedreptatea unei morți cu -
stinge o lumânare lângă cap, fără ca nimeni să stea de veghe pentru trecerea ta. acest
aspect este adesea prezentat în cântecele militare, ca de exemplu: „Foaie verde grău
frumos, Mamą dragą/ Rąmâi Ardeal sąnąntos (bis) Mamą dragą/ Când rąsare
mândru soare,/ Plinu-i ceriu de cocoare./ dar acelea nu-s cocoare,/ Alea sunt
aeroplane,/ Airplane nemţeţti/ Care vin la Mąrąţeţti;/ Alea nu vin są ne vadą/
Alea vin ca są ne piardą,/ Cu gaze otrąvitoare./ Colo sus la negru munte/ un’ są
bat luptele crunte./ Cade unu, cade doi,/ Cade patruzeci ţi doi;/ Cade unu pe-o
cąrare/ Şi mi-l vede-o fatą mare,/ Şi-iaprinde-o lumânare./ strigą neamţu din
cąrare:/ -stinge fatą lumina/ są nu-ţi sting eu viaţa,/ C-aţa-i la cątanąą datą,/ są
moarą neluminatą” 23 (Fiddle-dee-dee, beautiful wheat, Dear mother/ Farewell dear

Ardeal (bis) Dear mother/ When the beauteous sun comes up,/ The sky is full of

crane birds./ But they are not crane birds,/ Those are aeroplanes,/ German aeroplanes

/ Coming to Mąrąșești;/ They are not coming to see us / They are coming to destroy

us,/ With poisoning gas./ Up there in the mountains / Heavy battles take place./ One

este jos, doi sunt jos,/ Patruzeci și doi sunt la pământ;/ Unul cade pe cărare/ Și

îl vede o fecioară,/ Îi aprinde o lumânare./ Dar germanul strigă la ea:/ -

Hei, fată, stinge lumina lumânării/ Înainte să-ți iau viața,/ Pentru că aceasta este soarta

de soldat,/ A muri fără lumânare).

plecarea în război nu este percepută în comunitatea satului ca individ

drama, dar ca experiență trăită colectiv, cu implicații profunde; referinta -

ascensiunile către „lumea de acasă” implică categoria femeilor (în cele patru stări:

iubit, soție, mamă, soră), a copiilor și vârstnicilor – prezentate, majoritatea

times, as an appendix to the women’s image: “Jalea a cuprins pe toţi/ Pe bątrâni ţi th e so l d i e r ’sre l a t i o N s h i P w i t h t h e “h o m e fr o N t ”n275

22. E. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 158.

23. Z. dejeu, L. Iţtoc, E. H. drągan, Cântece de cątąnie , 95, informator: Ana sârbu, 67 ani, 1961,

Mateiaţ, BV .

pe nepoţi,/ Pe fecioare ţi femei,/ Pe copii, sąrmani de ei!/ Pe sąraci ţi bogaţi/

C-au rąmas mulţi, fąrą fraţi” 24 (Sadness has embraced all/ The elder and the nephews,/

Maidens and women,/ And the poor children!/ The poor and the rich/ ‘Cause many

remained without their brothers) or “Ochiul prinde ţi priveţte,/ spre locul ce

pąrąseţte, / Priveţte întunecat/ spre locul de-unde-am plecat, / Cą acolo-am ląsat/

Mândruliţą fąrą amant,/ sorą fąrą frąţior, / Pąrinte fąrą fecior” 25 (Ochiul prinde

și se uită,/ La locul în care pleacă, / Se uită întunecat / La locul pe care l-am lăsat, / Pentru că

acolo am abandonat / Un iubit, fără iubitul ei, / O soră fără bulionul ei -

er, / Un părinte fără fiul său). succesiunea valorilor umane rămânând acasă

este, în esență, un rezumat al dorințelor pe care soldatul le duce la război cu el. acest tip de cântec militar este introductiv, pare o inițiere în universul suferința resimțită de individul plecat. “sunt ogoare nelucrate/ Holde nesąmąnate/ Case pustii, dąrâmate, / Ca vai de lume sunt toate./ Codru-I trist ţi veţtejit/ Bucuriile-au pierit./ [...]/ toatą lumea, toatą plânge,/ Omenire-noatą-n sânge,/ Par-un duh rąu a venit/ Oamenii au sąrącit/ Copiii plâng dupą taţi/ Fetele dupą amanţi,/ nevestele dupą bąrbaţi/ surioarele de fraţi” 26 (Sunt nelucrate pământuri / Câmpuri de cultură neînsămânțate/ Case goale, ruinate, / Și vai de lume./ Pădurile sunt triste și ofilite/ Bucuriile au dispărut./ [...]/ Toată lumea plânge,/ Întreaga lume este în sânge,/ Se pare că a venit un duh rău/ Oamenii au devenit săraci/ Copiii plâng pentru tații lor/ Fetele pentru iubiți/ Soțiile pentru soții lor/ Surori pentru frați).

cântecele militare accentuează, cel mai adesea, starea de victimă. Confirmare, acceptance or actual verbalization of the victim state is built especially by relating to the “mother” , the element towards which the soldiers’ fears, pains and help - lessness converge: (1) “Fire-ai, maicą, supąratą, (bis)/ de ce nu m-ai fącut fatą?/ de ce m-ai fącut fecioru’/ są fiu la neamţ de-ajutoriu” 27 (May oube upset, moth - er, (bis)/ Why was I not born a girl?/ Why was I born a man / So that I be helpful for the German). (2) “Foaie verde de pe baltą,/ Fire-ai maicą, blestematą,/ de ce nu m-ai fącut fatą?/ Mamą, mamą, blestematą/ de ce nu m-ai fącut fatą?/ są ţed cu tine pe vetrą/ są nu bat ţara de latą:/ są trag câte-un fir de furcą/ są nu bat ţara ce-i lungą/ M-ai fącut fecior voinic,/ ăeava la tun s-o ridic/ ăeava tunului îi grea,/ Mi se rupe inima./ În cea searą-i sąptąmâna/ de când mi-au rupt nemţii mâna/ Rana-n mânį, raną-n piept/ Raną la picioru’ drept/ Hai mąicuţą de mą leagą/ C-un fir de mątasą neagrą/ dar ma leagą-ncetiţor/ Cąci rąnile rąu mą dor” 28

(Fiddle-dee-dee on the pond,/ Curse on you, mother,/ Why was I not born a girl?/

Mother, mother, curse on you/ Why was I not born a girl?/ To sit with you near 276 niu l i a - d o r i N a st a N c i u

24. G. n. Popescu, Cântece din zile grele, 24.

25. Ibidem , 14.

26. Ibidem , 78.

27. Ibidem , 124, informator: necunoscut, iunie 1909, Leleţti, BH.

28. Ibidem , 44, informator: Ica Olteanu, 21 ani, 25 octombrie 1953, Fizeţu Gherlii, Cluj)

șemineul/ A nu rătăci prin țară:/ A trage o șuviță pe călărie/ Nu

a rătăci prin ţară/ M-ai făcut voinic,/ Ca să ridic conul

a tunului sus/ Conul de tun este greu,/ Inima mea este frântă./ A trecut o săptămână

în seara asta/ Că nemţii mi-au rupt braţul/ Rană în braţ, rană în mine

inimă/ Rană în piciorul drept/ Vino, mamă, înfășoară un bandaj/ Cu o șuviță de

mătase neagră/ Dar înfășoară-mă încet/ Pentru că mă dor rănile).

De altfel, comparatiile facute intre baraci si spatiul locuintei sunt

extrem de frecvente, prin idealizarea locului de origine și sublinierea anumitor dotări

tures that are profoundly attenuated: “dar în cazarmą ce vezi?/ nici nu-ţi vine

są crezi/ Aici, nu e ca acasą,/ O cąmąruţą frumoasą/ Şi n-ai są vezi pe pereţi,/

Şervete cu râuri verzi/ Şi velinţe-npodobite/ de mâini meţtere gątite./ nu-s cuiere

încąrcate/ Cu haine ne-mbrącate/ Pe paturi nu sunt saltele,/ Cearceafuri cu ajurele/

Ci sunt numai scândurele,/ dar n-am voie ca są zic/ Cą e salon de calic,/ Când

trąim zile amare,/ Mofturile n-au cątare” 29 (But what do you see in the barracks?/

You cannot believe/ This is not like home,/ A nice little room/ And you won’t see

on the walls,/ Huckbacks with green rivers/ And decorated blankets/ Made by gift -

ed hands./ There’s no hanger full/ Of clothes that aren’t worn / No mattresses on the

paturi,/ Fără cearșafuri brodate/ Sunt doar scânduri de lemn,/ Dar nu am voie să fac

spune/ Că e loc pentru săraci,/ Când trăim zile grele,/ Nu există

loc pentru mofturi). Observăm o abundență de figuri retorice și, în primul rând -

teren, identificăm enumerarea și repetarea. enumerarea se acumulează

tensiune psihologică, descriind lipsurile și stilul de viață precar impus

de război, în timp ce repetările apar mai ales prin verbe. Din nou, ne identificăm

referirea la mamă, dar de data aceasta, o referire indirectă. Amintindu-și a lui

acasă, soldatul asociază imaginea mamei sale cu huckback-urile de pe pereți, the

pături, haine și lenjerie de pat.

În esență, orice experiență de război devine o experiență trăită de individ -

ual nu numai în raport cu frații săi de arme sau, dimpotrivă, cu dușmanii săi,

dar și în relația cu cei dragi de acasă, cu care soldatul se identifică în principal -

tifică. astfel, războiul nu se duce doar la nivel material, ci este întotdeauna însoțit

Niată de un nivel abstract – realizat la granița dintre imaginație, emoție, iubire

pentru acasă etc.: „tatą, mamą, când te uiți/ te trec sudorile fierbinți, / Cą se dą luptą

turbatą/ Curge sânge, curge baltą/ se bat de te-ngrozeţti/ Leii-n câmp la Mąrąţeţti” 30

(Tată, mamă, când te uiți / Simți transpirația caldă, / Pentru că e un nebun

bătălie / Sânge vărsat, o baltă de sânge/ Lupta lor te îngrozește/ Ca leii pe câmp

de Mąrąșești). astfel, putem considera că aceste formulări („tată”, „molie -

er”) au și rolul de a marca afectiv discursul, dar reprezintă și

o prezență constantă, chiar obsesivă, în mintea soldatului, această necesitate a relației soldatului cu „acasă de la N t” n277

29. Ibidem, 16.

30. Ibidem, 59.

împărtășind ororile războiului cu ei, demonstrând caracterul răscumpărător -

caracteristici atribuite celor dragi, lasati acasa.

Mai mult, este interesant de observat evolutia relatiilor amoroase

în timp de război. Există mai multe niveluri asupra cărora ne putem concentra:

o. presupunerea soldaților necăsătoriți că uitarea a înlocuit

them in the hearts of their lovers left at home: “de la Bucureţti la vale, (bis)/ Merge-un cąpitan cąlare, (bis) mąi,/ Cąpitanu’ ţuierând,/ Militarii toţi plângând, mąi/ –Ce plângeţi voi militari,/ Or vi-i dor de fete mari?/ – nu ni-i dor de fete mari,/ Cą fetile ne-o uitat,/ din sara care-am plecat, mąi/ noi le-am dat pahar cu vin,/ Le-am fącut voia deplin;/ Şi le-am dat pahar cu lapte, mąi,/ Le-am fącut voia la toate” 31 (From Bucharest downwards, (bis)/ A captain rides a horse, (bis) hey,/ The captain is hissing,/ All the soldiers are crying, hey/ – Why are you crying, soldiers,/ Do you miss the maidens?/ – We don’t miss the maidens,/ ‘Cause they have forgotten us,/ The noaptea am plecat, hei/ Le-am dat un pahar de vin,/ Si le-am indeplinit toate dorintele;/ Noi le-a dat un pahar de lapte, hei,/Am îndeplinit dorințele tuturor). acelasi motiv, de uitare, dublată de o expresie metaforică specifică ruralului tradițional univers, folosit pentru a indica ruptura produsă de plecarea lor se găsește și în:

„Eu mą duc, mândrą, mą duc, mą,/ La armatą, nu la plug mą;/ Eu mą duc, mânrą, de-acasą,/ La armatą, nu la coasą;/ Eu mą duc, mândrą, mą duc,/ Pą urma mea creţte nuc;/ Creţte nuc îngreunat,/ Rąmai mândrą cu banat./” 32 (Draga mea, am plecat - eu plec, hei,/ Mă înscriu în armată, nu ară pământul, hei;/ Draga mea, sunt plecând, îmi părăsesc casa,/ Intră în armată, nu tai iarba;/ Draga mea, Plec, plec,/ În spatele meu crește un nuc;/ Un nuc greu,/ Rămâi draga mea cu tristete.). În imaginația rurală, nucul este regele copacilor, dar adăugând epitetul „greu”, devine un simbol al presiunii, al reprimirii și uitare grea care crește după ce unul pleacă. Este una dintre metaforele cu cea mai mare expresivitate pe care a creat-o universul rural.

b. sfatul soldaților către cei dragi să-și găsească parteneri „mai tineri

și mai nobil”. acest sfat funcționează atât predictiv (soldații se așteaptă ca lor îndrăgostiții își găsesc alți parteneri în perioada războiului), și ca un reproș, dar este, mostly a masked reproach, slightly attenuated: “Foaie verde arţąraţu,/ -unde-ai plecat, bąieţaţ? mą/ –Eu mą duc, mândro, la Iaţi,/ Cą m-a scris militąraţ./ –dar pe mine cui mą laţi,/ Pe mâna la doi vrąjmaţi?/ –de tine, puicą, e bine,/ Cą rąmâi în sat la tine./ Şi mai sunt voinici ca mine,/ Mai tineri ţi mai în fire./ dar este mai rąu de mine,/ Cą plec în ţarą strąiną,/ Fąrą dor ţi fąrą milą./ –Fie voinici cât de mulţi,/ dacą nu e cin’ s-a dus.../ Fie voinicii ca iarba,/ t oate, neicą, sunt degeaba,/ dacą nu eţti dumneata,/ toate, neicą- s degeaba” 33 (Fiddle-dee-dee, little maple 278 niu l i a - d o r i N a st a N c i u

31. Z. dejeu, L. Iţtoc, E. H. drągan, Cântece de cątąnie , 48, informator: Raveca Rus, 73 ani, 16 aprilie 2011, spermezeu, Bn.

32. Ibidem , 31, informator: Gheorghe Marian, 44 ani, februarie 1966, Miersig, BH.

33. Ibidem , 46, informator: Radu ăąrloiu, 86 ani, 1976, Mogoţeţti, Ot.

copac,/ - Unde te-ai dus băiețel? hei/ –Mă duc la Iași, draga mea,/ Căci Sunt înscris ca soldat./ –Și cui mă lași,/ Întors la ene - mies?/ – E bine pentru tine, copilul meu,/ Pentru că stai în satul tău./ Și acolo sunt alți bărbați puternici ca mine,/ Mai tineri și mai nobili./ Dar e mai rău pentru mine,/ Pentru că Mă duc într-o țară străină,/ Fără dragoste, și fără milă./ – Dacă sunt mulți bărbați voinici,/ Nu contează dacă nu ești tu.../ Dacă sunt atât de mulți cât lamele lui grass,/ It is all in vain, my dear,/ If it’s not you,/ It is all in vain, my dear).

the image of the women who, remained without their life partners, look for comfort in other places – practices that falls into marital infidelity: “de unde cątana pleacą,/ dor, doruţule (bis),/ Rąmâne casa sąracą/ Şi nevasta supąratą./ Mândra mea cea de demult/ A cerut gurą-mprumut;/ Şi-a trimis sluga la noi,/ są-i trimit eu buze moi./ darą eu n-am bolânzit,/ są trimit buzele-n vânt./ Cui e voia są

iubeascą/ Viną singur są vorbeascą/ Şi poţtą są nu pląteascą” 34 (As the soldier leaves,/ My dear, dear (bis),/ The home is empty/ And the wife is upset./ My old-time beloved one / Has asked for mouth loan;/ And sent her servant to us,/ So that I send her new buze./ Dar nu sunt nebun,/ Să-mi trimită buzele în vânt./ Cine vrea să iubească/ Ar trebui vino și vorbește de la sine/ Și nu plătește pentru corespondență).

*

ANALIZELE NOASTRE pot fi extinse și cu alte interpretări. Vom face opriți, pentru moment, la redactarea celor de mai sus, în încercarea de a aduce înainte câteva mărturii despre experiența războiului, așa cum s-au păstrat în „arhiva” folclorica a poporului român. Dacă „pentru omul de tradiţie orală cultura, razboiul exista ca experienta culturala, inainte de a fi o experienta individuala - ence” 35 , considerăm că imixtiunea cercetătorului de astăzi cu tradiționalul colectarea este esențială pentru a dezvălui un anumit tip de reprezentare și a înțelege - a lumii și a reprezentărilor pe care lumea le-a închis în acele zile.

văzut ca un simbol cultural, războiul este îmbogățit de caracteristicile multiple și conotații pe care cântecul militar îi atribuie, prin abundența retorului - figuri ice și ansamblul motivelor găsite în texte. tocmai de aceea, încercarea sa organizeze cat mai multe sisteme de intelegere a razboiului, din punct de vedere a țăranului român, ni se pare demn de a fi considerat și îmbogățit prin cercetări extinse, deoarece prezintă o viziune unică, specifică noastră cultură, o viziune despre război care merită să fie discutată, înțeleasă, per - petuat. relația so lderului N shi P cu „acasă din N t” n279

34. Ibidem , 96, informator: Lena Antąnaţ, 17 noiembrie 1921, Fąget, tM.

35. IR Fruntelatą, Naraţiunile, 38.

[Pagina 279 - Fără text extras]

abstract

acest articol studiază evoluția transilvăneanului românesc

naţionalism de la începutul secolului al XX-lea până în anii

după Primul Război Mondial, prin gândul și acțiunea unui pro-

protagonistul acelei experiențe, pedagogistul Onisifor Ghibu. profund

afectat de gândirea mitteleuropeană, Ghibu se dezvoltase

o sinteză pedagogico-filosofică particulară, care postulează -

ted misiunea militantă a profesorilor, al căror scop ar trebui să fie

crearea unei conștiințe naționale puternice în elevii lor.

Pe baza acestor concepte, Ghibu s-a implicat activ în confruntarea

ceea ce el considera a fi un proiect de deznaționalizare a dus

scos de guvernul ungar împotriva românilor. războiul

iar unirea Transilvaniei cu România a presupus o radică -

lizarea naționalismului transilvănean românesc: cultul -

drepturi rale pe care Ghibu le invocase înainte de război pentru român

națiunea au fost apoi refuzate minorităților etnice, doar incluse

în noile graniţe.

Cuvinte cheie

naţionalism, România, Transilvania, Imperiul Austro-Ungar,

pedagogie. Războiul Război Mondial și radicalizarea

a Naționalismului

cazul Pedagogului ardelean onisifor ghibu

st efan O sa nt ORO

POVESTEA lui Onisifor Ghibu permite să aruncăm lumină asupra caracterului dinamic

care caracterizează nu numai naționalismul est-european, ci și națiunea europeană -

alismului în general, în tranziția dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea.

Ghibu reprezintă tipul ideal de naționalist radical din regiunile din

Granița austro-ungară, votat în anii tinereții pentru o cauză considerată sfântă,

adica apararea drepturilor romanesti de asuprire si dena -

naţionalizarea urmărită de etnia dominantă maghiară. traiectoria ideală

a lui Ghibu oferă savanților un studiu de caz interesant despre evoluția graniței

naţionalisme care coincid cu criza Imperiului şi formarea ulterioară a

noile state naţionale, născute pe cenuşa ei. cazul nationalului ardelean -

Pare să reflecte modelul lui Ernest Gellner, prin care o ruritanie mitică, pop -

ulată mai ales de ţărani, în pântecele cărora însă începe o mişcare naţională

a dezvolta, condus de elitele naționale emergente, își afirmă în cele din urmă independența

din Imperiul Megalomaniei căruia îi aparținuse 1.

Ghibu s-a născut în anul 1883 la sąliţte, lângă Sibiu, într-o zonă marcată de o istorie.

prezența germană. maturizarea și anii de studiu petrecuți în contact cu

trei culturi, română, maghiară și germană, l-au introdus pe Ghibu în Central

Lumea europeană, care l-ar influența puternic la universitate și mai târziu. Ca

încă din anii liceului Ghibu a început să se lege de nişte camarazi care

ar fi, asemenea lui, figuri de frunte ale mișcării naționale românești în

Transilvania: dintre ei, poetul Octavian Goga a fost cu siguranță cel mai important -

tant. La începutul secolului, Goga a devenit liderul unei persoane fără compromisuri

curent naţionalist aprig polemic împotriva clasei conducătoare a naţionalului român

Partidul Transilvaniei (PnR) 2. Ca animator al revistelor politice și literare

precum Luceafąrul și Țara Noastrą , Goga, pe care Ghibu îl considera „cel mai per -

expresia perfectă a unui luptător național” 3, a adunat în jurul lui majoritatea tinerilor gen -

eraţie a intelectualilor români ardeleni, nerăbdători să se angajeze

către naţiunea română asuprită de politicile de deznaţionalizare ale Budapestei. ei

erau așa-zișii „tineri oțeliți”, cărora Ghibu îi aparținea: tocmai

pe Luceafąrul , Goga ar exalta ideea misiunii militante a intelectualilor

care aveau datoria să lupte pentru a-şi apăra naţiunea. Potrivit lui Goga, „o luptă

literatură” era nevoie, întrucât „în Transilvania un scriitor [era] fatal luptător” 4.282 nst efa N o sa N toro

1. Ernest Gellner, Națiunile și naționalismul (Ithaca: Cornell University Press, 1983).

2. Keith Hitchins, Conștiința națională și acțiunea politică la românii din Transilvania (1868-1918)

(Cluj: Editura dacia, 1992), vol. II, 98-116; Hitchins, O Națiune Afirmată: Naționalul Român

Movement in Transylvania 1860/1914 (Bucharest: the Encyclopaedic Publishing House, 1999);

Vlad Popovici, Tribunismul (1884-1905) (Cluj-napoca: Presa universitarą Clujean016, 2008);

teodor V . Pącaţian, Cartea de aur sau luptele politice-naţionale ale Românilor de sub coroana

ungarą (sibiu, 1915), vol. VIII, 169-172.

3. Onisifor Ghibu, Amintirile unui pedagog militant , Ed. Mihai O. Ghibu (Bucureţti: Editura

Institutului Cultural Român, 2004), 301.

4. “Însemnąri, ” Luceafąrul 13 (1914), n. 6.

After the conclusion of his period of higher education studies at the theological

Institute of sibiu, in 1905 Ghibu moved to Bucharest, where he gathered the cir -

cles of pan-Romanian nationalism. Right from the years of his theological stud -

În Transilvania, Ghibu era cufundat în climatul pan-românesc

naționalism, iar revista Sąmąnątorul a fost cea mai răspândită printre studenți,

fiind considerat în Transilvania „ca vocea autentică a întregului neam” 5.

În jurul Sąmąnątorul și a conducătorului său, istoricul nicolae Iorga, s-a învârtit rep -

reprezentanți ai tinerei generații naționaliste ardelene, printre care și Ghibu

și Goga. au aparţinut unui curent tradiţionalist născut în a doua jumătate a anului

al XIX-lea, în climatul romantic târziu post-1848, caracterizat printr-o

refuzul moştenirii parlamentare şi liberale a Iluminismului şi a

raționalismul francez, căruia i s-au opus exaltării unei soci -

etitatea pe bază agrară 6.

În acest context, Ghibu a activat în timpul șederii sale la București, aprofundându-se

cunoașterea filozofiei idealiste germane a lui Schopenhauer și mai sus

tot lui Fichte și concepția sa spirituală despre națiune. După cum a declarat Ghibu, citind -

ing şi meditand pe Fichte a descoperit „un nou şi fascinant orizont” 7. As

Fichte, care cu Adresele sale către Națiunea Germană a pus „piatra de temelie

a Renașterii germane, într-o perioadă în care cei slabi de minte credeau că

dezastrul Jenei a însemnat finis Germaniae”, a ales și Ghibu să reziste la

Asuprirea maghiară asupra neamului său 8. În acei ani, Ghibu s-a specializat în peda -

gogie, pe care o considera o disciplină „militantă”, utilă pentru a crea o „con-

știință” în rândul celor mai tinere generații 9. Între 1906 și 1907 la

Universitatea din Budapesta, Ghibu a frecventat asiduu grupul românilor

studenți din capitala Ungariei și cercul „Petru Maior”, în jurul căruia aceștia

adunat, intrând, în ianuarie 1907, în redacția ziarului Lupta ,

organul grupului parlamentar naţionalist român. ținta polemică a

articolele sale erau în primul rând sistemul educațional discriminatoriu, pe care

Românii din Transilvania au fost supuși, impuse printr-o serie de legi

promulgată încă din ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea și a culminat în Războiul Război Mondial, a N dteradicalizarea naționalismului n283

5. Onisifor Ghibu, Pe baricadele vieţii. Anii mei de învąţątură , Ed. nadia nicolescu (Cluj-napoca:

Editura dacia, 1981), 102-103.

6. K. Hitchins, România 1866-1947 (Bucureţti: Humanitas, 2004), 261-264; nicolae Bocţan, Mihai

Eminescu. Concepţia despre naţiune , in Culturą și societate în epoca modernă , Ed. nicolae Bocţan,

nicolae Edroiu and Aurel Rąduţiu (Cluj-napoca: Editura dacia, 1990), 145-156; Marta Petreu,

De la Junimea la Noica. Studii de culturą româneascą (Iaţi: Polirom, 2011), 27-65; Zigu Ornea, "Caracterul reacţionar ţi diversionist al sąmąnątorismului, " Cercetari Filozofice 1961, 1.

7. traian Vedinaţ, Onisifor Ghibu. Educator și memorialist (Cluj-napoca: Editura dacia, 1983), 18.

8. Ghibu, Pe baricadele vieţii. Anii mei de învąţąturą , 177.

9. „În orice caz, am fost întotdeauna un pedagog militant în slujba conceptului național de pedagogie": Ghibu, Amintirile unui pedagog militant , 302.

„Legea Apponyi" din 1907, după numele ministrului Educației și Religiei

Afaceri, conte Albert Apponyi. această măsură a vizat penalizarea românului

şcolile primare confesionale, conduse de greco-catolici şi ortodocşi

Biserici, in folosul scolilor de stat in limba maghiara, prin

un sistem de reglementare complex bazat pe o serie de cerințe (cum ar fi un mini-

salariul mamei profesor), adesea foarte greu de îndeplinit. În plus, legea Apponyi

a abordat cu meticulozitate conținuturile diferitelor discipline, asigurând să dea

un caracter național maghiar și, în același timp, împiedicând orice predare -

care urmărește consolidarea sentimentelor naționale alternative. prin urmare, fiecare profesor

ar trebui să „întărească în sufletul copiilor atașamentul față de ungur

patrie și conștientizarea apartenenței la neamul maghiar" 10 .

acestui program asimilationist, Ghibu s-a opus nevoii de consolidare a

sentimentul apartenenței naționale a tinerei generații și mândria ei națională. la

în acest scop, el a identificat ceea ce credea că reprezintă pilonii rezistenței naționale -

ance, și anume cele două Biserici românești, singurii sponsori financiari posibili

și administratorii școlilor de limbi minoritare. O obligație morală a

Românii din Transilvania ar trebui să finanțeze confesiunea românească

școli, care, altfel, ar trebui să se închidă în temeiul legii Apponyi. Conform

lui Ghibu românii ar trebui să depășească diviziunile sectare dintre greci-

catolici și ortodocși, care datează de la sfârșitul secolului al XVII-lea, în numele

„românismul” comun: diferența de natură dogmatică era în vigoare

„atât de subțire”, în timp ce misiunea principală era apărarea caracterului românesc al

transilvania 11 . Ghibu credea, de asemenea, că votul universal este principalul instrument -

mentiunea de a slăbi blocul de putere maghiar, alcătuit dintr-o alianță între urban

burghezia si nobilimea feudala. ţăranii români de fapt nu puteau vota

din cauza recensământului lor: adoptarea votului universal şi lupta împotriva

analfabetismul ar permite, printr-o educaţie politică adecvată a românului

oameni, o inversare a situației de putere consolidată la parlamentul de la Budapesta 12 .

În viziunea lui Ghibu în acei ani idealurile naţionaliste şi iluministe

s-au alăturat, atribuind intelectualilor datoria de a ridica poporul din strămoș

stare de ignoranță și venerație. Naționalismul lui Ghibu a fost însă determinist

și naturalist, nu civic, în conformitate cu gândirea dominantă, a lui Junimist

derivare. pur și simplu, democrația și constituționalismul au fost singurele instrumente

pe care le-ar putea folosi elita românească pentru a îngreuna numărul copleșitor de

potențialii alegători români din Transilvania și să apere prerogativa celui

elita românească în organizarea lor. prin presa si publicatii, 284 nst efa N o sa N toro

10. sándor Bíró, Problema naționalităților în Transilvania 1867-1940. O istorie socială a

minoritatea română sub stăpânire maghiară, 1867-1918 și a minorității maghiare sub

Stăpânirea românească, 1918-1940 (Y ork nou: Columbia University Press, 1992), 218.

11. „Ce e de fąeut cu ţcoala?, ” Lupta (13/26 mai – 20 mai/2 iunie 1907).

12. „La luptą!, ” Lupta (12/25 mai 1907).

Elitele politice, intelectuale şi ecleziastice româneşti ar trebui să se trezească şi

hrănesc sentimentul naţional din poporul român 13 . Ideile lui Ghibu erau largi -

împărtășită în general în panorama mai largă a radicalismului naționalist: votul universal, libertatea de exprimare, reforma funciară au fost revendicările clasice ale unei mari părți a națiunii - conducere alistă. Grupul lui Ghibu și Goga a pus un accent deosebit pe național comunitate înțeleasă într-un sens organicist și transcendent și pe cel negarea oricărui posibil compromis cu autoritățile maghiare. In plus, au polemizat deschis cu românul transilvănean politic şi religios aşezământ, judecat prea îngăduitor cu ungurii, corupt sau pradă a politicii 14 . Potrivit lui Ghibu, în timpul și după aprobarea Apponyi legii, deputații români la Budapesta au ales să „se adapteze" la noua situație.

ție" , lăsând soarta școlilor în mâna Bisericilor, care la rândul lor erau „fără aproape nicio organizație care să poată duce o luptă cu unii șansă de victorie, fără speranță, fără un plan de luptă, fără un ghid priceput și fără bani" 15 .

în timpul șederii sale la Budapesta, Ghibu a dezvoltat un gând de „autentic național-social - democrație tică" , caracterizată prin multiple influențe politice și culturale, care făceau parte dintr-o idee populistă conservatoare a „socialismului creștin" larg răspândită la acea dată în Europa Centrală 16 . intelectualii ardeleni au primit acest cor - puroarea ideilor atât prin mijlocirea junimismului, cât și a sąmąnątorismului, şi prin contactele pe care mulţi membri ai naţionalismului ardelean avut cu cercurile antimaghiare din Viena, conduse de socialul creștin al lui Karl Lueger Parte. acesta din urmă a combinat inteligent populismul socialist, demagogia „antisistem", antisemitismul și idealurile corporative ale unui „stat organic" 17 . În cazul în care recursul cor - socialismul creștin inspirat de porat era puternic pentru naționaliștii români, cel colaborarea cu socialiştii maghiari dimpotrivă se dovedise a fi imposibil pentru că – în opinia lui Ghibu – nu erau chiar internaționaliști,

ci mai degrabă interesat de păstrarea pământurilor Coroanei sfântului Ștefan 18 . Războiul Război Mondial a N dteradicalizarea N alismului n285

13. vezi Eric J. Hobsbawm, Nations and Nationalism Since 1780. Program, myth, reality (Cambridge:

Cambridge University Press, 1991); Hobsbawm, terence Ranger, eds. Invenția tradiției

(Cambridge-New York: Cambridge University Press, 1983); Elie Kedourie, Naţionalism

(Oxford: Blackwell, 1993); Paschalis M. Kitromilides, „„Comunitățile imaginate" și Originile

a chestiunii naționale în Balcani, " European History Quarterly 1989, 2.

14. „Politica noastrą ţcolarą, " Tribuna (20 august/2 septembrie 1909).

15. Ghibu, Pe baricadele vieţii. Anii mei de învąţąturą , 177.

16. Paula Braga, Dilemele lui Onisifor Ghibu , introducere de Ion Gh. stanciu (Bucureţti: Editura

semne, 2000), 142-150.

17. stefano santoro, Dall'Impero asburgico alla Grande Romania. Il nationalismo romeno di

Transilvania fra Ottocento e Novecento (Milano: FrancoAngeli, 2014), 47-51.

18. Robert A. Kann, Imperiul multinațional. Naționalism și reformă națională în Habsburg

Monarhia 1848-1918 (Y ork nou: Columbia University Press, 1950), voi. II, Reforma Imperiului,

155.

În 1907, Ghibu a reușit să obțină, cu sprijinul lui Iorga, o bursă a

Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor pentru Universitatea din Strasbourg,

incluse până atunci într-o enclavă majoritară franceză pe teritoriul german. în timpul

şederea sa în capitala Alsaciană, Ghibu a studiat relaţiile dintre dominante

și națiunile asuprite, prin analogia dintre acel scenariu și situația -

în regiunea sa natală. În Alsacia a existat o „germanizare" împotriva francezilor

populație, ca și în Transilvania a avut loc o „maghiarizare" împotriva românului

populatia. În ambele cazuri – a afirmat Ghibu – etnia dominantă vrea -

Ștergerea treptat a conștiinței naționale minoritare prin asimilare forțată.

ilare. În 1908, Ghibu s-a mutat la Jena pentru un doctorat în pedagogie sub îndrumarea -

ance a lui Wilhelm Rein, membru al școlii Herbartian, care a dezvoltat
observații făcute în Alsacia și analizând critic „bilingvismul”, ținând cont de
a construit un instrument folosit de conducători pentru a introduce artificial un străin
limba în rândul unei populaţii subordonate 19 .
În teza sa de doctorat, discutată în 1909, Ghibu s-a concentrat pe „bilin modern -
el a afirmat că statul nu este „sfârşitul”, ci doar un „instrument” pentru
asigura „fericirea pe vatră” și, prin urmare, „nu avea dreptul să restricționeze cetățenii
libertatea zens”, dar era „obligat să facă tot ce îi stă în putere pentru dezvoltarea -
mentul talentului lor natural” .Un stat, care impune bilingvismul din primar
școală, ar comite o adevărată „monstruozitate educațională” și școli concepute
în acest fel ar constitui „școli de degenerare, demoralizare și dehu -
maniizarea” 20 . fenomenul bilingvismului, a afirmat Ghibu, nu s-a produs doar
în Ungaria, dar și în multe alte națiuni, inclusiv Germania, Rusia, Serbia,
și America de Nord și a afectat „atât pedagogia, cât și politica”. deci, Ghibu
menită să dezvolte un studiu conceput științific pentru a critica legea Apponyi
și politica educațională maghiară, bazată nu pe propagandă, ci pe „educa -
temeiuri naționale și juridice” 21. Dacă bilingvismul ar putea fi acceptat, în anumite limite
ea, „în statele mai mari, cu o cultură avansată”, nu putea fi acceptată într-un mic
ţară precum Ungaria, unde populaţia maghiară era mai mică de jumătate
din populația totală. Naționalitățile minoritare din Ungaria au considerat atunci
Hungarian culture as a “substitute” which they did not need, feeling for the
Hungarian language not “even the slightest attraction” 22 . Ghibu opposed to this
anti-democratic policy the function of “national pedagogy” , the last bastion for
the defence of the cultural identity and national minority 23 .286 nst e f a N o sa N t o r o
19. Onisifor Ghibu, “În contra utracvismului, ” in Ghibu, Nu din partea aceea. Studii și articole

1904-1914 , Ed. Vasile Popeangą, afterword by nadia nicolescu (Bucureţti: Editura Eminescu, 1985), 334.

20. Braga, Dilemele lui Onisifor Ghibu , 45-47.

21. Ghibu, Pe baricadele vieţii. Anii mei de învąţątură , 245-246.

22. Ibidem , 247.

23. Ibidem , 49.

Întors acasă de la Jena și cunoscut pentru ideile sale pedagogice și pentru sigent nationalism, Ghibu a fost numit inspector scolar pentru ortodocsi Arhiepiscopia Transilvaniei, cu sprijinul prietenului său Goga, acum influent - intelectuală enţială. Ca inspector școlar, din 1910 până în 1914, Ghibu a avut un pur scop politic, și anume păstrarea prerogativelor denumirii române - şcoli naţionale, în pofida prevederilor legii Apponyi: scop care s-a dovedit impoz - capabil de a realiza. Chiar dacă nu a putut evita închiderea școlilor confesionale afectat de legea maghiară, Ghibu și-a intensificat totuși eforturile de îmbunătățire pregătirea profesorilor și să-i facă propagatori ai națiunii române - un ideal în rândul celor mai tinere generații. În calitate de secretar al secției școlare a societatea culturală Astra din 1912 până în 1914, Ghibu a considerat că colabora - țiune între profesorii ambelor școli confesionale românești de sub steagul națiunii române ar putea fi principalul instrument de combatere a „Magiarizare”. Mai mult, s-a dedicat organizării de con - progrese ale învăţământului în teritoriile româneşti aflate sub dominaţie străină, atât în Transilvania şi în Bucovina 24 .

izbucnirea Primului Război Mondial din iulie 1914 a condus multe inteligențe naționaliste române - tuale din Transilvania să dezerteze chemarea la arme de către armata habsburgică şi să mergeți în România, unde au creat o puternică mișcare de opinie iredentistă,

alăturându-se grupului de exilaţi din anii precedenţi şi intervenţioniştilor activi

in capitala. România se afla într-o situație foarte asemănătoare cu cea a Italiei, deoarece ambele țări

încercările erau aliați ai Imperiului Austro-Ungar, dar au avut de-a face cu națiunea -

mişcări aliste şi iredentiste care cereau unirea teritoriilor supuse

Habsburgii. Mai mult, atât Roma, cât și Bucureștiul au ales să nu decidă, ini -

optând în mod direct pentru neutralitate și încercând să evalueze cele mai potrivite mișcări

în funcție de virajul care ar lua averile militare ale concurenților,

tocmeind pe de o parte cu puterile Antantei si pe de alta cu triplul

Alianță privind posibilele măsuri compensatorii în caz de neutralitate. Italia și România

a semnat un acord secret de consultare și cooperare la 23 septembrie 1914,

prin care au convenit asupra acțiunilor comune și schimbului de informații în

evenimentul abandonului de neutralitate. La 6 februarie 1915, acordul a fost

completată în continuare de un tratat secret de asistență reciprocă, care prevedea

pentru sprijin militar reciproc în cazul unui atac austro-ungar 25 . a Romaniei

Partidul Conservator, legat în mod tradițional de lumea austro-germană, a încercat -

ed până în ultima clipă să menţină România în câmpul Puterilor Centrale. În

primăvara anului 1916 liderul conservator Alexandru Marghiloman s-a oferit să

Guvernul de la Viena, prin medierea ministrului austro-ungar

la București Ottokar Czernin, participarea României la război de partea celui de-al Război Mondial a N dteradicalizarea naționalismului n287

24. Ibidem, 261, 293-294.

25. Glenn E. torrey, „Acordul româno-italian din 23 septembrie 1914”, „The Slavon and

East European Review 1966: 103.

tripla Alianță, în schimbul unei serii de concesii teritoriale în Bucovina

si a unor garantii asupra drepturilor romanilor din transilvania.

în ciuda dorinței arătate de Viena și Berlin, guvernul ungar -

a fost inflexibil în această problemă, împingând România de partea Antantei,
în ciuda prejudecăților bine înrădăcinate anti-ruse și anti-panslavice, răspândite în
toate sectoarele clasei conducătoare româneşti. După ce a semnat la 17 august 1916 a
acord militar cu Antanta, care garantase autodeterminarea -
țiune pentru românii Imperiului Austro-Ungar la sfârșitul războiului, zece
zile mai târziu guvernul român i-a declarat război acestuia din urmă. În primele luni
de război, armata română a lansat o ofensivă spre nord-vest,
care a adus o pătrundere rapidă în teritoriul maghiar şi a condus
la ocuparea unei părți a Transilvaniei. O ofensivă comună austro-germană din
nordul și o ofensivă bulgaro-germană dinspre sud, au forțat românul
armata să se retragă în Moldova, unde se putea baza pe protecția rusă. Aparte
din regiunile estice, unde atât guvernul, cât și curtea s-au retras, cel
restul României a fost ocupat de armata germană, care a cucerit Bucureștiul
la 6 decembrie 1916 26 .
În toamna anului 1914, Ghibu a fost chemat de armata maghiară pentru a fi trimis în
Front rusesc alături de alți intelectuali români, dar a reușit
desert si reparatii in Bucuresti. În capitala României, cercurile naționaliste
erau în neliniște. După cum scria Ghibu, lor „situația li se părea mai clară decât
lumina soarelui” , pentru că poporul român ar trebui să-și afirme voința nu numai „în
cadru al graniței politice românești stabilite până atunci, dar cu -
în graniţele sale etnice” . Idealurile etnice panromâne s-au împletit cu dem -
idealuri de autodeterminare ocratică și ambele au caracterizat discursul lui Ghibu și
a celorlalţi naţionalişti ardeleni 27 .
La București, unde a ajuns în noiembrie 1914, Ghibu a adunat cir -
cle de naţionalism radical condus de Liga lui Iorga pentru unitatea culturală a tuturor

români, înfiinţând împreună cu Goga asociaţia Acţiunea Naţională , şi

a fost implicat şi mai mult în campania pentru intrarea României în război

alături de Antanta. O declarație comună a lui Goga și Ghibu în Tribuna jour -

nal, unde au cerut deschis dezmembrarea austro-ungarului

Imperiul bazat pe o politică de autodeterminare națională, a provocat moartea lor sen -

tence in absentia pentru tradare de catre instanta militara din Cluj 28 . ardeleanul

exilații au strâns relațiile cu aripa intervenționistă pro-Antantă a

Partidul Conservator, mai ales cu Nicolae Filipescu, care și-a rezervat o specială

rubrica „Ardealul vorbeste" din ziarul Epoca. In decembrie 1914, 288 nst efa N o sa N toro

26. Hitchins, România 1866-1947 , 293-316.

27. Ghibu, Amintirile unui pedagog militant , 118.

28. teodor Gal, Onisifor Ghibu. Pedagog și educator național-militant (Cluj: napoca star, 2002),

119.

cu medierea lui Ghibu, comitetul central al Ligii pentru unitatea culturală

a fost reînnoită, relansându-și activitățile cu o serie de prelegeri pe tot parcursul

țară, cu participarea unor personalități eminente din politică și cultură,

inclusiv intervenţionistul conservator Filipescu şi ia Ionescu, alături de

Ghibu și Goga. În decembrie 1914, scriitorul ardelean Gheorghe Bogdan-

duică, ca secretar general al Ligii, care își schimbase numele în

Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor, a afirmat că ținta celor

Liga a fost „cucerirea teritoriului locuit acum de frații noștri în

transilvania" 29 .

La intrarea României în război, în august 1916, ardelenii exilează în

Bucureștiul s-a înrolat ca voluntari în armata română pentru a fi trimiși în nord

faţă. Cu toate acestea, prăbușirea militară rapidă a țării și ocupația ei au împins

ardelenii, printre care şi Ghibu şi Goga, să se refugieze în Iaţi, capitală

al Moldovei, în urma guvernului şi a instanţei 30 . exilaţii ardeleni

apoi au început să se gândească la ideea de a-și petrece trecutul naționalist pentru

cauza nationalismului romanesc in Basarabia. În această regiune, sub rusă

guvernează din 1812, o mișcare națională românească (moldovenească) nou-născută condusă de

Vasile stroescu a operat. mişcarea naţională moldovenească a fost însă foarte

slab, în mare parte din cauza prezenței rusești stabilite pe teritoriu și

pătrunderea culturală a limbii ruse chiar printre cei care se referă la lor

rădăcini românești. naţionaliştii români ardeleni au vrut atunci să supă -

transporta naționaliștii activi peste graniță, pentru a-l ruta pe naționalul local

deplasare în aceeași direcție a PnR-ului bine stabilit.

În decembrie 1916, Ghibu a plecat la Chiţinąu. în timpul acestei călătorii, un ancestral

frica îl pătrundea: „imensa Rusia părea cumva sinonimă cu

siberia" 31 . Ghibu şi Goga s-au despărţit apoi până la sfârşitul războiului.primul a fost

implicat pe deplin în construirea unei mișcări naționale în Basarabia, aceasta din urmă a fost absorbită

de propaganda politică organizată de guvernul român acasă şi

în străinătate, fiind și membru al delegațiilor guvernamentale și neoficiale în

Parisul să ţină legătura cu aliaţii 32 .

În martie 1917, Ghibu s-a întors la Chiţinąu, de data aceasta cu idei mai precise,

aiming at giving logistical and strategic support to the nascent Romanian nation -

al movement in Bessarabia. It was not an easy task, because in Petrograd the repub -

lic had just been proclaimed and in Bessarabia the situation was quite confus -

ing. the majority of the population, consisting of peasants, tended to sympathize wwi a N d t h e r a d i c a l i z a t i o N o f N a t i o N a l i s m n289

29. V asile netea, Viaţa și opera lui Gheorghe Bogdan-Duicą (Bucureţti: Editura "Cartea Românească" ,

1940), 13-14; Gheorghe Bogdan-duicą, Politica Ligei Culturale (Bucureţti, 1914), 3, 55-57.

30. Ghibu, Amintirile unui pedagog militant , 150.

31. Onisifor Ghibu, Octavian Goga: prietenie și luptą de o viaţą – Amintiri – , Ed. Mihai O. Ghibu (Bucureţti: Editura semne, 2010), 65.

32. Ibidem, 66.

odată cu întorsătura revoluționară a evenimentelor, în speranța de a beneficia de exproprie -
ţiunea nobilimii boiereşti şi râvnirea reformei funciare. natiunea romana -
aliștii știau că preocupările populației erau legate de problema socială,
şi că ţăranii nu erau foarte sensibili la lozincile românului mare
naţionalism. În plus, chiar și cei care s-au referit la panromânism, adică
grupuri foarte limitate de intelectuali, în special profesori, manifestau adesea o ignoranță
a alfabetului latin sau chiar o slabă cunoaștere a limbii române însăși,
vorbind mai fluent rusă.

Ghibu a revenit de mai multe ori la experiența sa de naționalist ardelean
împrumutat cauzei naţionale din Basarabia în timpul războiului prin scrierile sale 33 .
Un element pe care Ghibu l-a perceput încă de la primul contact cu Basarabia a fost cel
lipsa sentimentelor pan-româneşti atât în rândul poporului cât şi în rândul elitei aceleia
regiune. începutul războiului, care a fost perceput în Transilvania ca niște -
lucru care implică întregul românism, în Basarabia a fost perceput într-o com -
mod complet diferit. „singura preocupare a boierilor, clerului și mazării -
antry”, a scris Ghibu, „era apărarea Sfintei Rusii”, în timp ce nimănui nu-i păsa
România 34 . În timp ce mii de ardeleni români dezertaseră din
armata habsburgică să intre în rândurile armatei române, nimic de genul ăsta
a avut loc în Basarabia, unde Biserica Ortodoxă a insuflat populației.
laţie certitudinea că Rusia avea o misiune istorică pentru apărarea
Creștinismul 35 . La fel, diplomația, conducerea și opinia publică din România

îşi îndreptaseră atenţia mai degrabă asupra Transilvaniei decât asupra Basarabiei, pentru că în

România de la sfârşitul secolului al XIX-lea un grup activ de presiune alcătuit din

exilații transilvăneni fuseseră activi, în timp ce nimic asemănător nu se întâmplase în relație cu

ţie către Basarabia. La izbucnirea revoluției ruse din februarie 1917,

când Ghibu a venit la Chiţinău, nu a existat deci nicio mişcare iredentistă românească -

ment demn de acest nume și România însăși nu era deosebit de atractivă, fiind

o tara invinsa si ocupata, inchisa in Moldova sub protectia Rusiei.

În martie 1917, s-a născut sovietul de la Chițināu și alte soviete au văzut lumina

în întreaga regiune, unde au predominat menșevicii și revoluționarii sociali.

Naţionaliştii moldoveni încercau să acţioneze cu dibăcie în acest context, sperând să câştige

cauza lor parte a populației, în special profesorii și soldații, care erau cei

categoriile cele mai politizate, cu toate acestea fără a abandona cele democratice şi

mainstream revoluționar 36 . La 20 martie 1917, Ghibu și ceilalți 290 nst efa N o sa N toro ardeleni

33. Pe această problemă Ghibu a scris aproximativ 500 de eseuri, printre volume și articole: Braga, Dilemele

lui Onisifor Ghibu , 83.

34. Onisifor Ghibu, De la Basarabia ruseascą la Basarabia românească , ed. Marian Radu (Bucureţti:

Editura semne, 1997), 53.

35. Ibidem, 54.

36. Alberto Basciani, La difficile unione. La Bessarabia e la Grande Romania 1918-1940 , prefață

de K. Hitchins (Roma: Aracne, 2007), 81.

naţionaliştii au adus o contribuţie decisivă la crearea naţionalului moldovenesc

Partidul care a propus autonomia Basarabiei pe bază națională, lăsând deoparte,

cum dorea Ghibu, „toate sloganurile sociale ale revoluției de la Petrograd” 37 .

Despre strategia noului partid, Ghibu avea un punct de vedere diferit de acesta

a liderului naţionaliştilor moldoveni Pantelimon Halippa. De fapt, acesta din urmă

a fost deosebit de receptiv la lozincile revoluționarilor sociali, susținând

ideea unei exproprieri a proprietarilor boieri, pentru a împărți pământurile între

ţărani fără compensaţie. Deși sensibil la întrebarea țărănească, Ghibu

din punct de vedere cultural, era departe de sugestiile revoluționare, mai degrabă potrivite în vena tradiției.

agrarismul ditional: pentru el problema taraneasca trebuia rezolvata printr-o

serie de măsuri planificate de o conducere lungă de vedere și necucerite din

de mai jos. Mai mult, în situația deosebit de complexă în care moldoveanul

mișcarea națională a acționat, Ghibu credea că o strategie bazată pe criteriul clasist -

ria ar fi o sinucidere politică. În schimb, a cerut o coeziune fără clasă cu

scopul autonomiei naţionale faţă de Rusia şi unirea cu România Mare.

Dacă Halippa a vrut să excludă o alianță cu boierii și clerul, Ghibu

a răspuns că în acea contingență nu avea sens „să vorbim despre clasă, ci numai

al românilor” .Halippa a refuzat un plan de autonomie care nu cuprindea cererea

de vot universal, temându-se că altfel Basarabia ar putea fi pusă „în mâini

a preoţilor şi a boierilor” . Ghibu a propus o viziune organică, unde singurele dis -

factorul incriminator a fost cel etno-național: „Nu trebuie să facem din asta o problemă

de clasă, dar ar trebui să construim un program care să ne unească pe toți […] chiar și pe preoți” 38 .

ruptura dintre social și național, dintre classism și interclasism, con -

a continuat să dezlege o dezbatere aprinsă, destul de suprarealistă de fapt, având în vedere obiectivul

diţii în care s-a întâmplat totul: pulverizarea efortului de război rusesc

pe de o parte, și situația progresiv șocantă a guvernului român

de Iaţi pe de altă parte.

Ghibu a fost membru al comisiei de redactare a programului partidului,

care a fost publicat în cele din urmă la 9 aprilie 1917 în Cuvânt moldovenesc . A fost o

manifest în zece puncte, care preciza principalele obiective ale naționalei moldovenești -

ştii: autoguvernare şi autonomie în domeniul judiciar, ecleziastic, educaţional şi

viata economica a Basarabiei. A fost creată o dietă pentru a formula legi pentru

regiunea. Cu toate acestea, nu s-a făcut nicio referire la o lege agrară, chiar dacă aceasta

was invoked by the peasantry, who had in the meantime occupied the large prop -

erties 39 . the nationalist and pan-Romanian position of Ghibu in the new party wwi a N d t h e r a d i c a l i z a t i o N o f N a t i o N a l i s m n291

37. Ibidem , 75.

38. Ghibu, Ön vîltoarea revoluţiei rusești. Önsemnąri "zilnice" ale unui ardelean, martor ocular – și

mai mult decît atît – al revoluţiei rusești în anii 1917-1918, începînd cu ziua de 12 martie și pînį

în ziua de 6 august 1917 , Ed. Octavian O. Ghibu (Bucureţti: Editura Fundaţiei Culturale

Române, 1993), 21.

39. Basciani, La difficile unione , 79.

clashed with at least three positions hostile to him. the first, represented by the

Social-revoluţionarii moldoveni, inclusiv Halippa, care au favorizat o mai socială

orientare şi dorea excluderea boierilor şi a clerului din naţional

circulaţie. al doilea reprezentat de boieri, care doreau un autonomist

partid, atât din Rusia, cât şi din România. al treilea de către revoluţionarii ruşi,

care a susţinut noul partid ca pe o unealtă în mâinile „moldovenilor reacţionari".

În cele din urmă, linia lui Ghibu s-a impus şi Partidul naţional moldovenesc a început să profeseze -

elitizează fără clasă, dar mai ales printre ofiţerii şi soldaţii moldoveni staţionaţi

la Odesa 40 .

Mai mult, Ghibu a început o campanie intensă de educare a moldovenilor

profesori la utilizarea alfabetului latin şi la descoperirea sau redescoperirea

a culturii române. Până şi această acţiune culturală a avut un scop politic, potrivit

la postulatele „pedagogiei naţionale" susţinute de Ghibu: naţionalul

Asociaţia t erilor, fondată în aprilie 1917, urma să fie instrumentul ei 41 . Conform

lui Ghibu, prin aceste inițiative, i-a introdus în Basarabia „o idee națională -
în loc de o ideologie internaționalistă, prin care aproape toată inteligența basarabeană -
intelectualii, mai mult sau mai puţin importanţi deopotrivă, erau fascinaţi” 42 .
În noiembrie 1918, Imperiul Austro-Ungar a încetat să mai existe și în
Ungaria republica a fost proclamată de un guvern radical-democrat condus de
Mihály Károlyi, care a încercat să țină Transilvania legată de statul maghiar 43 . cel
negocieri între Consiliul naţional român al Transilvaniei şi
Guvernul maghiar a fost condus de Oszkár Jászi, ministrul naționalităților
a guvernului Károlyi, cu scopul de a găsi un acord temporar bazat pe un
compromis general 44 . Consiliul national al Romaniei, si pentru hotararea hotarat -
Presedintele PnR, Iuliu Maniu, a respins propunerile maghiare, a cerut -
ing unirea Transilvaniei cu România 45 .
Ghibu, înapoi în Transilvania, s-a opus de la bun început oricărei posibilități de medi -
ţie cu Budapesta. La 1 decembrie 1918, prin Marea Adunare Națională
din Alba Iulia, reprezentanţii românilor ardeleni au proclamat unirea
a regiunii cu România, formând un guvern provizoriu numit directivă
Consiliu. Ghibu, numit secretar general pentru Educație și Culte
a Consiliului director, a procedat în vederea realizării unei recuceriri culturale rapide
a regiunii, prin masuri de nationalizare si romanizare a scolilor si 292 nst efa N o sa N toro

40. Ghibu, Din Basarabia Rusă, 75.

41. Ghibu, Despre revenirea revoluției ruse, 60, 66.

42. Ghibu, Despre baricadele vieții. Este revoluționar din Basrabia, 79 de ani.

43. Peter Hanak, ed. Istoria Ungariei (Milano: FrancoAngeli, 1996), 192-195.

44. Robert A. Kann, History of the Habsburg Empire (1526-1918) (Roma: salerno Editrice, 1998), 623;
Oszkár Jászi, Dizolvarea monarhiei habsburgice (Chicago: Universitatea din Chicago

Press, 1961).

45. Hitchins, Conștiință națională , 165-167; Ioan scurtu, Iuliu Maniu. Activitatea politică (Iaşi: tipo Moldova, 2010), 20-23.

studii superioare. În special, și-a concentrat acțiunea asupra universității din Cluj 46 . De fapt, universitatea din Cluj a reprezentat pentru ochii naționaliștilor români simbol al hegemoniei politice şi culturale exercitate istoric de maghiari în Transilvania 47 . La 15 ianuarie 1919, Ghibu i-a scris lui Vasile Goldiţ, şeful Departamentul Educației, să solicite o naționalizare imediată a unității versity, menționând că măsuri similare au fost luate de Franța și Cehoslovacia cu universităţile din Strasbourg şi Bratislava 48 . Chiar și într-un memorial adresat lui Iuliu Maniu, președintele Consiliului director al Transilvaniei, Ghibu a avut a exprimat idei similare, cerând înlocuirea rapidă a profesorilor maghiari cu profesorii români, obținându-se astfel promulgarea unui decret proclama - ing ca universitatea să devină românească de la 1 octombrie 1919 49 . Valeriu Braniţte, care l-a înlocuit pe Goldiţ, a fost numit ministru al Transilvaniei în guvern a lui Ion IC Brątianu, destul de curând i-a dat pagini albe lui Ghibu, care a obținut și el de către Consiliul director sprijinul garnizoanei militare Cluj, în cazul că personalul maghiar al universității a decis să reziste ordinului de evacuare 50 .

În memoriile sale, Ghibu și-a asumat înaintea istoriei responsabilitatea de a aduce - în fluxul „românismului” înalta cultură transilvăneană, pentru prea mulți secole controlate de „inamicul etnic” . Pe acea problemă, a scris el, jucase „un rol decisiv” 51 . La 9 mai, după ce a ordonat Senatului academic un a depus jurământ de credință noului stat român și, după ce a primit un refuz, Ghibu a decis să acţioneze, atribuind profesorilor români sarcina de a lua poziţia sesiune a birourilor respective, cu sprijinul unor studenți români.

apoi, a cucerit universitatea „ca instituție”, mergând la rec -

tor cu comandantul postului si, primind un nou refuz de a lua la

jurământ, cerându-i ofițerului să-l însoțească pe bătrânul profesor cu un braț, ca „simbol

semn bolic” al cuceririi universităţii 52 .

Desigur, guvernul ungar a dat o versiune diferită a evenimentelor,

denunţând la Conferinţa de Pace de la Paris că românii s-au folosit de soldaţi

să alunge studenţii şi profesorii. Mai mult, potrivit maghiarilor,

numirea noilor profesori romani s-a facut grosier si fara baza -

ing pe pregătirea lor științifică actuală 53 . Potrivit primului rector al națiunii -wwi a N dteradicalizarea naționalismului n293

46. Onisifor Ghibu, La a douązecea aniversare a Universitąţii Daciei Superioare , Ed. II, Ed. Criţan

Mircioiu (Cluj: napoca star, 2001), 39.

47. Irina Livezeanu, Cultural Politics in Greater Romania. Regionalism, Nation Building and Ethnic

Struggle, 1918-1930 (Ithaca and London: Cornell university Press, 1995), 129-161.

48. Ibidem , 222.

49. Ibidem , 219-227.

50. Ghibu, La a douązecea aniversare a Universitąţii Daciei Superioare , 42.

51. Ghibu, Ön jurul preluąrii universitąţii din Cluj (Bucureţti, 1931), 6.

52. Ibidem , 11-12.

53. Quoted in sextil Puţcariu, Memorii , Ed. Magdalena Vulpe, preface by Ion Bulei (Bucureţti:

Editura Minerva, 1978), 385.

alized university of Cluj, sextil Puţcariu, a Romanian nationalist himself, in the

directing Council “the political questions regarding the university prevailed over

predare și cercetare” și membri ai Consiliului director numiți adesea ca

profesori prieteni şi protejaţi 54 . Ghibu însuși a fost numit la 16 august 1919,

profesor de pedagogie 55 .

punctul culminant simbolic al cuceririi culturale a Transilvaniei a fost cel

inaugurarea oficială a universității românești, numită „universitate superioară dacia”,

la 1 februarie 1920, în prezenţa regalilor români şi a diplomaticilor

reprezentanţi ai marilor puteri. După ce a învins republica maghiară -

lic de Consilii şi respinsând orice ambiţie revanşistă maghiară, Cel Mare

România și-a pecetluit noul rol de putere regională, atât de gardian al statutului

quo in zona dunare-balcanica si ca bastion al Occidentului impotriva Orientului

bolşevism. Potrivit spuselor lui Nicolae Iorga, „dreapta română asupra națiunii -

tot teritoriul și valoarea culturală a națiunii noastre nu au fost niciodată mai recunoscute

pe deplin decât acolo, la Cluj” 56. Un suport științific al dreptei românești pe transil -

vania a fost dată de Ioan Lupaţ, o figură de frunte a naţionalismului românesc. În

discursul său inaugural la cursul său de istorie a Transilvaniei, a proclamat

că „toate încercările de a priva acest teritoriu de caracterul său străvechi de ' românesc

pământul ' s-au spulberat împotriva extraordinarei vitalităţi a naţiunii noastre, care a rezistat

18 secole de dominații forțate și opresiune dură […] fără a-și pierde

nădejde în ziua cea mare a dreptăţii” 57 .

the union of transylvania with the Kingdom of Romania represents a periodi -

zing turning point of great importance, as it entailed the transition of the tran -

sylvanian Romanian nationalists from an opposition to a dominant situation, sim -

ilarly to other minority nationalisms of the former Habsburg Empire. this change

basically meant a translation of national “values” from liberal and inclusive par -

adigms into more radical and ethnic ideals 58 . Ghibu did not escape this general 294 nst e f a N o sa N t o r o

54. Puţcariu, Memorii , 389.

55. Braga, Dilemele lui Onisifor Ghibu , 91. see also Lucian nastasą, “Suveranii” universităţilor

românești. Mecanisme de selecţie și promovare a elitei intelectuale , vol. I, Profesorii Facultăţilor

de Filosofie și Litere (1864-1948) (Cluj-napoca: Editura Limes, 2007), 273: " As a matter of fact, the process [of foundation of the Romanian university] had been vitiated by many 'non-didac - tic' factors. Firstly, they decided not to co-opt any professor of the old Magyar university, regardless of his scientific value" .

56. Quoted in Petre ăurlea and stelian Mândruţ, eds. Nicolae Iorga și Universitatea din Cluj. Corespondenţą (1919-1940) (Bucureţti: Academia Românę, 2005), 46.

57. Ioan Lupaţ, Factorii istorici ai vieţii naţionale românești , lecţiunea inauguralą, ţinutą la universitatea din Cluj – 11 noiembrie 1919 (Cluj: Institutul de Arte Grafice " Ardealul" , 1921), 14-15.

58. santoro, De la Imperiul Habsburgic la România Mare; Marco Revelli, Între revoluție și reacție: criza primei perioade postbelice din Europa, în Nicola Tranfaglia și Massimo Firpo, eds. Acolo Istorie. Marile probleme din Evul Mediu până în epoca contemporană, voi. IX, Epoca contemporană, t. IV, De la prima la a doua perioadă postbelică (Torino: utet, 1984), 1-30.

deriva spre radicalism. libertăţile pe care le-a cerut românilor înainte de războiul, mai ales în domeniul educațional, au fost complet refuzați de el către maghiarii de dupa razboi 59 . Mai mult, naționalismul lui Ghibu a fost și un mic-tran - cel silvan, pentru că a continuat să apere pre - rogative versus centralism și corupție „bizantin" de la București. prin urmare, el a refuzat poziții de putere la nivel central, continuându-și solitarul anti-maghiar bătălie de la catedra sa universitară de la Cluj.

Al Doilea Război Mondial și instaurarea ulterioară a regimului comunist l-au condus pe Ghibu, ca și alți membri ai naționalismului ardelean, la un proces politic sub acuzație a fascismului, care a fost urmat de o scurtă perioadă de închisoare și de o lungă perioada de marginalizare 60 . Din anii 1970, când „național-comunist" regimul lui Ceauţescu a reevaluat cultul patriei, folosit obsesiv în

pentru a consolida consensul interior la guvern, Ghibu – care a murit în 1972 –

a fost încet redescoperit și studiat, în timp ce numeroasele sale scrieri, până atunci descoperă

appeared from circulation, were published by regime's academics 61 .wwi a N d t h e r a d i c a l i z a t i o N o f N a t i o N a l i s m n295

59. Ghibu was active mainly on the issue of the religious union between Greek-Catholic and

Orthodox Churches, in order to face Hungarian revanchism over transylvania. see Onisifor

Ghibu, O imperioasą problemą naţionalą: unitatea religioasą a Românilor (Beiuţ, 1931).

60. Ghibu, Ziar de lagąr. Caracal, 1945 , eds. Romeo dąscąlescu and Octavian Ghibu (Bucureţti:

Editura Albatros, 1991), VII. see also Braga, Dilemele lui Onisifor Ghibu , 127-134.

61. Gal, Onisifor Ghibu , 208-239.

[Page 295 - No extractable text]

Civil soCiety

[Page 297 - No extractable text]

Abstract

Marele Război, așa cum este cunoscut în istorie, a generat o creștere -

sed interes din partea istoricilor români și străini, iar cel

Asasinarea de la Saraievo a fost momentul care a schimbat istoria

al omenirii, deoarece a fost pretextul izbucnirii Primului Război Mondial în

Europa. Odată cu trecerea timpului am observat trecerea de la

evenimentul, prezentarea politică și diplomatică a războiului, la

descrierea tranșeelor, a soldaților, a aspectelor care țin

la istoria sensibilităţilor şi mentalităţilor colective . Prin urmare,

acest articol poate fi inclus în această din urmă categorie, datorită testului -

bani și descrieri ale martorilor oculari. Această abordare istorică -

ch urmăreşte reconstituirea momentului asasinarii moştenitorului

Prințul coroanei Austro-Ungare și al soției sale, la 28 iunie

1914. Vom prezenta acest moment istoric folosind un comunicat de presă -

ses, ghidându-se în demersul nostru de detaliile identificate în

Gazeta de Transilvania .

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, asasinat, comunicate de presă, război, martori oculari,

încercarea Asasinării

în sAjevo reflectat

in GAZETA DE TRANSILVANIA

Ră ducu Ru ş e ţ , T ibe R iu io R dan

motivul atacului de la Saraievo

Studiul ACTUAL, dedicat atacului de la Saraievo, dezvăluie importanța

a studiului unei astfel de teme în contextul românesc şi european

istoriografie care abordează tema de cercetare a Primului Război Mondial.

Toate aceste abordări editoriale, simpozioane, manifestări științifice, colocvii, expoziții -

proiecțiile de film pot fi analizate în conivență cu comemorarea

dedicate acestui eveniment petrecut în 2014, realizării unui cen -

turul izbucnirii Marelui Război. 1

Această cercetare presupune să reconstruiască, la nivel științific și metodologic,

tentativa cu bombă de la Saraievo pe baza comunicatelor de presă. Această abordare este

interesant și, de asemenea, relevant din punct de vedere istoric, deoarece știm că

presa este o sursă importantă de cercetare care nu poate fi trecută cu vederea în analiză -

faza de momente semnificative din istoria nationala sau internationala 2.

Primele informații și știri despre crimă au ajuns la redacție

Gazeta de Transilvania prin telegraf, duminică seara, 28 iunie 1914, precum și

în prima parte a celei de-a doua zile. Prima știre publicată în Gazeta de Transilvania

face referire la contextul politico-social și național în care a fost atentatul
comise.
Totodată am aflat, din această publicație editată în orașul Brațov,
despre motivul crimei, implicațiile sale politice, modul în care a fost com-
mitted și detalii despre atacatori. Conspiratorii au ținut cont de poziția
eșecul atacului cu bombă și așa au decis că unul dintre ei
l-ar împușca pe Franz Ferdinand. Mai multe detalii și informații utile despre acest desen
episodul matic au fost relatate în presă și așa am aflat că împotriva regalului
familie fuseseră comise două atacuri: unul cu bombă și al doilea cu
un revolver. A doua încercare, cea cu revolverul, fusese fatală, ucigătoare
în acelaşi timp Franz Ferdinand şi soţia sa. Suntem informați de aceste știri
că prințul moștenitor a fost anunțat despre posibilitatea unui atac la Saraievo,
dar nu luase nicio măsură de securitate. Cauza atacului a fost una dintre pol -
iticii şi criminalii erau doi sârbi 3.300 nră du C u ru ş e ţ , tiberiu io rd A n

1. Selectat: Anastasie Iordache, „Românii în Primul Război Mondial" în Tratatul României Istorie, VII, II. De la Independență la Marea Unire (1878-1918), Ed. Gheorghe Platon (Bucharest: Editura Enciclopedicć, 2003), 396. See the entire Chapter VI, 395-453; Gheorghe Iacob, Romanian during the establishment of national states 1859-1918, in The History of Romania. Compendium. Ed. Ioan Aurel Pop and Ioan Bolovan (Cluj-Napoca: Romanian Academy, Centre for Transylvanian Studies, 2007), 514-534; Mihai Bćrbulescu and Dennis Deletant, et. al., History of Romania (Bucharest: Editura Enciclopedicć, 1998), 415. 412-421.

2. Toader Nicoarć, Clio în orizontul Mileniului trei. Noi exporări ale istoriografiei contempo - rane, Vol. II (Cluj-Napoca: Accent Publishing House, 2009), 141-152.

3. Gazeta de Transilvania 131 (1914): 3.

A simple semantic and hermeneutic interpretation offers us the chance to

observați titlul articolului, scris cu caractere îndrăznețe, și strategia mesaj editorial, cu un extraordinar caracter propagandistic, care se concentrează asupra trei cuvinte cheie: fanatism, asasinat și criminali. Jurnalul nostru istoric - reconstituirea nalistă este completată de detalii referitoare la cei care au comis încercarea, cu accent pe caracterul lor fanatic. Din această sursă găsim că Gabrinovici era un antreprenor de 21 de ani și că era un adept al panului Mișcările sârbe din Belgrad. Se mai știa că el făcuse prop - aganda la Sarajevo. Bomba i-a fost livrată din străinătate. Cel care a comis crima, Gavrillo Princip, a fost prins de oamenii care au fost martori atac și a fost bătut până la sânge. În cele din urmă, a fost găsit de poliție și con- a mărturisit că a comis crima, pentru că era un mare dușman al impe - rialism. Presa modela ideea conform căreia cei doi responsabili a comis această crimă din ordinul expres al unor societăți secrete. Cu toate acestea, nu au mărturisit nimic 4.

descrierea atacului

ÎN ACEST etapă a expunerii noastre istorice, vom prezenta cum a fost bombardamentul făcut. Cuplul moștenitor era de așteptat să sosească la primăria din Saraievo la în jurul orei 10:00 Erau în mașină, se apropiau de primărie, în timp ce Gabrinovici a aruncat o bombă spre vehiculul domnesc. Din acest prim atac, cu bomba, familia regală a scăpat cu viață. Faimoși sunt până astăzi ale lui Franz Ferdinand cuvinte, când l-a întâlnit pe primarul din Saraievo: „Domnule primar! Am venit la Saraievo ca oaspeții și văd că suntem primiți cu bombe” 5. De la primărie, Franz Ferdinand a mers la spital, să verifice starea de sănătate a generalului Merissi, prost accidentat. Pe drumul de la primărie la spital a avut loc al doilea atac. La un intersecție rutieră, un student pe nume Gavrillo Princip, a împușcat două gloanțe spre

masina regala. Gloanțele și-au găsit ținta. Soția prințului moștenitor, Prințesa Sofia,

a fost lovită în coadă și glonțul i-a perforat abdomenul. Franz Ferdinand

a fost lovit în cap de celălalt glonț. Ambele focuri au fost fatale. Franz Ferdinand şi

Prințesa Sofia a fost dusă la spital, dar medicii nu au putut face nimic

salvează-i. Ambii au murit la scurt timp după atac 6.

Dintre faptele raportate este evident că știrea a fost prezentată în diferite versiuni

în Gazeta de Transilvania , conform sursei și cantității de informații

mation. Pe măsură ce trecea timpul, au apărut noi detalii. În investigațiile ulterioare

s-a stabilit că arhiducele a fost împușcat în gât, glonțul perfo -th e As s A ssin A tionin sA r A jevo re fle C tedin „GA zet A de tr A nsilv A ni A ”n301

4. Gazeta de Transilvania 131 (1914): 3.

5. Gazeta de Transilvania, 131 (1914): 3.

6. Gazeta de Transilvania, 131 (1914): 3.

evaluându-i aorta, iar soția lui a fost împușcată mortal în abdomen cu două gloanțe.

Dacă în primul comunicat de presă informația era că Franz Ferdinand a fost împușcat

cap, știrea din 30 iunie 1914 ne arată că prințul moștenitor a fost împușcat în

gâtul. În ceea ce privește soția sa, informațiile rămân neschimbate – decesul

fiind cauzată de o leziune în zona abdomenului inferior. La două zile după atac

puteai citi în Gazeta de Transilvania un articol emoționant despre ceva

că arhiducele Franz Ferdinand i-a spus soției sale, Sofia, chiar înainte de ultima lui suflare,

el a spus: „Sophie, trăiește pentru a fi protectorul copiilor noștri!” 7. În acel moment, cel

jurnaliştii au scris – ei înşişi atinşi de informaţie – Franz Ferdinand

nu putea crede că soția lui va muri în curând. În momentul împușcării,

prințul moștenitor se ridică, dar imediat căzu din nou în pernele mașinii. Lui

soția, dorind să-l protejeze, a fost ucisă și ea 8.

Să reuşească să refacă firul de evenimente din acele zile de tensiuni, care

a dus în cele din urmă la astfel de transformări teribile la nivel social și politic, afectează - În multe națiuni, reporterii de la Gazeta de Transilvania au folosit în special știrile venind din Saraievo. În încercarea de a modela aspectele inedite ale acestei tragii - În acest eveniment, jurnalistul ardelean a tras un semnal de alarmă privind veridicitatea a comunicatelor de presă din acele vremuri și faptul că multe știri nu corespundeau la adevăr şi au fost exagerate. Din declarațiile luate de la arestați oamenii au rezultat că în spatele atacului a existat o conjurare mondială cu cap - cartierele din Belgrad, care a pregătit bombardamentul. După descoperirea complotului, 30 de studenți, care veniseră din afara orașului, au fost expulzați din Saraievo. În zilele următoare, alți tineri considerați suspecți au fost trimiși în afara orașului. În o casă de pe str. ullca Pakti nr.6, autorităţile au găsit, îngropată în curte, bombă pe care ar fi trebuit să o folosească Grabes dacă Princip nu avea succes la opera sa - ție. Poliția a identificat și locul unde s-a decis asasinatul au loc - aceasta fiind cofetăria Veinici din Saraievo 9.

Un set complet de știri și articole scurte, marcate cu numele orașului din de unde au venit informațiile - Sarajevo, București, Viena, Ischi, Metcovici, Praga – poate fi citit pe 29 și 30 iunie sau pe 1 iulie. Aceste articole scoase la iveală detalii mai interesante. De exemplu, mașina regală trecea pe lângă Francisc Iosif Strada când oamenii, adunați pentru a vedea prințul moștenitor și soția sa, au auzit două lovituri. Ducesa de Hohenberg a fost prima care a fost împușcată, aceasta fiind lovită de glonțul din coastă, al doilea glonț a străpuns carotida Arhiducelui și acesta a murit pe loc. Atacul s-a produs cu o asemenea rapiditate, și în stare de agitație care a fost creat, mulți oameni nu și-au dat seama că lângă ei a luat o crimă loc şi gloanţe au fost împuşcate 10 . Imediat după ce a fost împuşcat, ducesa 302 nră du C u ru ş e ţ , tiberiu io rd A n

7. Gazeta de Transilvania, 132 (1914): 3

8. Gazeta de Transilvania, 132 (1914): 3.

9. Gazeta de Transilvania, 135 (1914): 2.

10. Gazeta de Transilvania, 131 (1914): 3.

a leșinat și a căzut peste soțul ei și la scurt timp după ea a leșinat și el. Aceste

prezenți la atac și trecătorii au fost prinși de furie. Mulțimea a prins

Gavrillo Princip și l-a doborât 11 .

Foarte interesante sunt relatările făcute de martorii oculari, protagoniștii fiind:

o doamnă, un coafor, un martor ocular al primei încercări și un bărbat pe nume Marosi.

În declarația doamnei, martor la a doua încercare, cea cu revolverul,

se pare că chiar înainte de atac a fost localizată, împreună cu o prietenă, pe

Strada Frantz Joseph, unde a observat un grup de trei tineri care păreau

că puneau la cale ceva. Din hainele lor păreau muncitori.

S-au întâlnit cu două fete care, după un timp scurt, au avertizat-o pe doamnă și pe prietena ei

să părăsească locația pentru că erau în pericol. Comportamentul tânărului

cu o cască, care a fost observată ținând o mână în buzunar, îl trădează pe

comportamentul unui potențial suspect. După ce cele două doamne i-au observat comportamentul

si atitudine, au decis sa anunte politia. Există posibilitatea ca

doi martori au fost audiați de cei trei tineri, deoarece cei doi cu

pălăriile moi au părăsit imediat locul, cu priviri neîncrezătoare. Curând după aceea,

mașina regală a apărut și cei doi martori au auzit două împușcături 12 .

Un coafor, martor ocular la primul atac a relatat că a văzut un bărbat

care a aruncat o bombă spre mașina oficială. După aceea, l-a lovit pe bărbatul care a sărit

în râu. Frizerul a declarat că doi agenți și un polițist au sărit în el

râu și l-a scos pe atacator din apă 13 .

În momentul primului atac, după explozia bombei, mulțimea a intrat în panică,

neştiind că se aflau în prezenţa unui atac. În timpul jocului

o mulțime de copii și femei au fost răniți. Mulțimea s-a adunat în fața

casa vicepreședintelui Simovici, vizavi de locul atacului,

au fost sparte multe geamuri. De asemenea, firele telegrafice au fost rupte 14 .

Un martor ocular la prima încercare, numit Marosi, care a fost primul care a pus-o pe a lui

mâna lui Gabrinovici, a declarat reporterilor că primele mașini care au apărut pe stradă au fost

cei cu politisti si primarul. La scurt timp după aceea, cel care ducea

Au apărut și arhiducele, Prințesa Sofia și generalul Potiorek. Deodată, Marosi

am văzut cum s-a apropiat un tânăr care stătea de cealaltă parte a podului...

er și a aruncat un obiect către Arhiduce. Cu acest om mai era altul

tânăr care, după eliberarea bombei, a plecat liniștit. Racheta a trecut peste

acoperișul autovehiculului, căzând la pământ. Un vuiet s-a auzit imediat -

Ately și Marosi a alergat spre cel care lansase bomba, dar a sărit

în râul Millsczka. Marosi, împreună cu un polițist, au sărit în apă și în As s A ssin A tionin sA r A jevo re fle C tedin „GA zet A de tr A nsilv A ni A ”n303

11. Ibidem .

12. Ibidem.

13. Ibidem.

14. Ibidem.

și în cele din urmă a reușit să-l scoată pe atacator din râu. După aceea s-au întors

el la politie 15 .

După asasinat, poliția a început să facă arestări și au fost implicate percheziții.

Raidurile poliției au dus la arestarea a 80 de persoane, dintre care o mare parte erau femei.

Casa lui Gabrinovici a fost percheziţionată. Toți cei arestați au fost supuși a

interogatoriu sever și amănunțit, iar în cursul serii au fost transportați sub

escortă la închisoarea militară. În acest context marcat de arestări, percheziții interogatorii -

au continuat es si investigatiile pentru identificarea complicilor. De asemenea, poliția a arestat
o altă persoană apropiată primăriei, care purta haine turcești, dar înăuntru
in final politia a stabilit ca era sarb. Pe fundalul asasinilor -
sination, tulburari si manifestari antisarbe au avut loc la Mostar, cap -
ital al Herţegovinei. Totodată, multe trupe au ajuns în zona din
manevre și au fost răspândite în diferite părți ale orașului. Imediat
după încercare, toate magazinele au fost închise 16 . Atacul cu bombă a rănit 20 de persoane,
a deteriorat mai multe clădiri și a distrus firele telefonice. Zvonul despre
asasinarea familiei Hohenzollern s-a răspândit foarte repede în toate mediile
și sferele sociale. Cercetările au continuat, ziarele erau pline de știri despre
moartea cuplului regal. Când a auzit această veste îngrozitoare, bătrânul suveran
Francisc Iosif a rămas blocat o perioadă de timp și după o scurtă perspectivă
a exclamat: "Foarte! Soarta nu mă cruță!" 17 .
Foarte sugestivă este capacitatea de predicție a colonelului Lesjanin, un sârb
armata atașată de la Viena, care, cu trei săptămâni înainte de atac, a spus cor-
respondent al împăratului Francisc Iosif, că erau foarte îngrijorați de
manevre care aveau loc în Bosnia, pentru că oamenii din Serbia erau
iritat din cauza concentrarii trupelor la granita. Familia regală era
sesizat despre posibilitatea unei tentative la Saraievo, ambele de către colonelul Lesjanin
şi de către ministrul Serbiei la Viena, Ioanovici, care a atras atenţia
autorităţilor din Boemia, arhiducelui şi ducesei de Hohenberg. Prinţesă
Sofia a dorit să-și însoțească soțul în această călătorie și a declarat următoarele:
„Dacă viața soțului meu este în pericol pentru că își face datoria, atunci locul meu este
cu el” 18 . Pe fondul pericolelor anunţate, Franz Ferdinand vrea -
ed să meargă singur la Saraievo, dar după rugămințile insistente, prințul moștenitor a fost de acord

ca Sofia să-l însoţească în călătorie 19 .

Următorul în rândul la tron a fost tânărul Carol Francis Joseph, în vârstă de 27 de ani,

având pregătire militară şi studii politico-diplomatice. Fiind prezumtivul

moştenitor al tronului, fusese instruit încă din copilărie în spiritul regalului 304 nră du C u ru ş e ţ , tiberiu io rd A n.

15. Ibidem.

16. Ibidem.

17. Ibidem.

18. Ibidem.

19. Ibidem .

familie, fiind cufundat încă de tânăr în știința guvernării și a politicii.

artă ical-diplomatică 20 .

Declarații de presă despre atac

DUPĂ încercare, multe personalități politice sau alte personalități au declarat -

mente. Arhiepiscopul Stadler, care făcea parte din anturajul arhiducelui,

a spus jurnaliştilor că asasinarea a fost consecinţa istoricului

evoluții și că mai devreme sau mai târziu Franz Ferdinand ar fi căzut în continuare

în mâinile lor. Arhiepiscopul Stadler a confirmat informațiile despre ultimul

cuvintele lui Franz Ferdinand, în care îi șoptește soției sale: „Eu mor... iubire

copiii noștri și pentru mine” 21 Arhiepiscopul a dat și câteva detalii despre rană -

ed ducesa. El a declarat presei ca autopsia a aratat ca Sofia avea o

aortă ruptă și că a trăit doar 14 minute după ce a fost împușcată. În limba română

presă, avem o declarație făcută de politicianul Take Ionescu de la București,

care i-a spus unui jurnalist, la 29 iunie 1914, că asasinarea a fost o mare tragedie

nu numai pentru vechiul împărat, ci pentru întreaga monarhie, dând impresia

că arhiducele Franz Ferdinand era foarte iubit de toate națiunile imperiului.

Cu toate acestea, moartea lui ar duce la neîncredere în slavii din sud. La sfârșitul

din declarația sa, Take Ionescu a reiterat că asasinarea a fost o mare tragedie

și și-a exprimat regretele în numele întregului neam românesc pentru moarte

a Arhiducelui şi a soţiei sale 22 .

reacția manifestanților după crimă

NOAPTEA dintre 29 și 30 iunie au început protestele de stradă la Saraievo.

Croații și musulmanii s-au manifestat împreună strigând: „Jos sârbii!

Moarte sârbilor!” 23

Când mulțimea de protestatari a ajuns la locul atacului, demonstrația -

tori și-au descoperit capetele și au cântat un imn popular 24 . În timp ce croaţii şi

mahomedanii au protestat violent împotriva sârbilor, un grup de stu -

pe stradă au apărut în mod neașteptat zgomoturile. Toată lumea a crezut că este o vărsare de sânge

ar urma. În schimb, au asistat la o scenă surprinzătoare, pentru că sârbii au făcut-o

să nu acţioneze în conformitate cu principiul violenţei reacţionare. S-au îngenuncheat și a Ass A ssin A tionin sA r A jevo re fu C tedin „GA zet A de tr A nsilv A ni A ”n305

20. Gazeta de Transilvania , 134 (1914):1.

21. Ibidem.

22. Gazeta de Transilvania , 132 (1914):3.

23. Ibidem.

24. Ibidem.

a început să se roage. După această situație neașteptată, toți protestatarii (mahomedani,

croații etc.) s-au alăturat grupului de studenți în rugăciunea lor. Această schimbare de situație -

demonstrează că punctele de cotitură (violență, moarte, tragedii, tensiune socială

de tot felul, dezastre naturale dezastre naturale, calamități etc.), prefigurate în

caz prin moartea familiei Hohenzollern, moștenitoarea Coroanei

Imperiul Austro-Ungar, adună oamenii împreună, indiferent de dezbinarile anterioare

putes. În această abordare de a realiza o rugăciune colectivă, se putea auzi un murmur, care a devenit din ce în ce mai pronunțat, iar din toate vocile urmează -
Au fost subliniate cuvintele: „Tatăl nostru care ești în ceruri”. În timpul acestei solemne moment prin care manifestanții și-au exprimat dimensiunea credinței lor giozitate, era o liniște exemplară și nimeni nu îndrăznea să tulbure liniștea cei care se rugau 25 .

În seara zilei de 30 iunie 1914 s-au intensificat demonstrațiile anti-sârbe.
Protestatarii au vandalizat orașul, distrugând magazinele aparținând sârbilor și a acestora case, au ocupat Hotelul Europa, distrugând în același timp și blana - nitură de la Hotelul Imperial. Numărul clădirilor distruse a crescut la 200, poliția nu a mai putut face față tuturor acestor demonstrații de forță. Cei Jovicici magazinul fraților a fost distrus și apoi, unul dintre frații Jovicici a împușcat un demon - strator purtând un portret al lui Franz Joseph, ucigându-l pe loc. Acest inci - dent a înfuriat gloata. Temându-se pentru viața lor, frații Jovicici au încercat să scape, dar unul dintre ei a fost prins și bătut foarte rău, aproape de moarte dacă poliția - bărbaţii nu interveniseră 26 .

În contextul protestelor de stradă și al manifestărilor cu antisârbii caracter, în satul Voca, pe teritoriul bosniac, zece sârbi au avut inten - să arunce în aer închisoarea în care erau închiși atacatorii. Poliția inter- venerat, ducându-i pe cei zece criminali într-o închisoare militară 27 .

înmormântările

Vestea TRAGICĂ despre moartea lui Franz Ferdinand și a soției sale s-a răspândit foarte mult rapid în toate mediile socio-politice din întreaga lume. Toate stirile - lucrări în Europa și nu numai articole publicate despre moartea celui Familia Hohenzollern, care a reprezentat cel mai semnificativ eveniment. Titluri pe

prima pagină a ziarelor anunțat cu litere negre și îndrăznețe: „Moartea familiei regale -

te rog! Francis Ferdinand a murit! Franz Ferdinand a murit!” Acestea sunt doar câteva titluri

din presa din acele vremuri. La scurt timp după atac, atenția lumii avea să cadă

cei trei copii ai cuplului imperial. Copiii au fost la castelul din Chlumetz 306 nră du C u ru ş e ţ , tiberiu io rd A n

25. Ibidem .

26. Ibidem

27. Gazeta de Transilvania , 147 (1914):3.

în momentul în care au primit vestea tragică de la profesorul lor, Stanovski. Auzind

știri, copiii au izbucnit în plâns. De asemenea, contesa Henriette Chotek, sora lui

Ducesă de Hohenberg, a leșinat la auzul teribilelor incidente 28 .

Pentru a se pregăti pentru ritualurile funerare, trupurile celor doi suverani au fost

îmbălsămat, iar sculptorul Davilci și-a făcut măștile mortuare. După aceea,

trupurile au fost depuse la capela conacului regal. La ora 6 seara,

cele două sicrie au fost transportate cu două caruri funebre, cu onoruri militare, la

gara, iar de acolo cu un tren special către Metkovici. În acea localitate,

trupurile au fost îmbarcate pe o navă către orașul Trieste 29 .

Mulți politicieni români și regele României, Carol I de Hohenzollern-

Sigmaringen, și-au exprimat regretele, iar declarațiile au fost publicate în presă.

În acest fel, Gazeta de Transilvania a publicat, la rândul său, câteva dintre aceste declaraţii -

țiuni. Profesorul dr. Ioan Scurtu, liderul delegației care a fost primit

în audiență la Sinaia de către regretatul arhiduce Franz Ferdinand, și-a exprimat regretele

printr-o telegramă adresată biroului Partidului Naţional Român din Ungaria,

prin care s-a reţinut că întreaga ţară, dar mai ales ardeleanul

Românii, au deplâns moartea celor doi. Românii din Transilvania

au fost uimiți de vestea morții, mai ales pentru că cuplul regal

a fost văzută ca singura garanție pentru independența lor și afirmarea

dreptul politic al românilor transilvăneni și al celorlalte naționalități aparțin -

ing la monarhia politico-administrativă austro-ungară 30 .

Presa a dezvăluit și informații despre reacția regelui român Carol I.

tion la auzirea veștii groaznice. Se spune că a exclamat: „Asta nu se poate!

Asta nu poate fi!" 31

Somptuozitatea în care s-a organizat cortegiul funerar este un plus.

argumentul naţional al importanţei evenimentului. De la Trieste, sicriele regale

au fost transportați la Viena, cu un tren special pregătit. Tot drumul de la

Sarajevo la Viena, sute și sute de oameni au venit să vadă înmormântarea

proces, sicriele au fost primite în sunetul solemn al bisericilor care sunau clopotele,

oficialii și poliția s-au asigurat că totul decurge conform planului. Înmormântarea -

al cortege a ajuns în portul Metkovici la ora 6 dimineața, fiind primit

de poliție, preoți și mulțime. Cele două sicrie au fost luate din tren de marinari

și a pus pe iahtul Dalmat. Momentul a fost însoțit de 19 vol. de tun -

ley trase de unitatea Virbus dreadnought. Cele două sicrie au fost apoi încărcate

dreadnought-ul Virbus unitis, care a plecat la Trieste, având steagul de război și

stindardul arhiducelui coborât, în semn de doliu 32 . Rămășițele pământești au ajuns la Ass A ssin A tionin sA r A jevo re fle C tedin „GA zet A de tr A nsilv A ni A "n307

28. Gazeta de Transilvania, 133 (1914):3.

29. Gazeta de Transilvania, 132 (1914): 3.

30. Ibidem.

31. Gazeta de Transilvania, 133 (1914): 1.

32. Gazeta de Transilvania, 133 (1914): 3.

portul Trieste la ora 5:30. Dreadnought-ul Virbus unitis a fost însoțit

această călătorie cu alte cinci nave de război - Tegethoff, Zrimyi, Radezky, Erzherzog Franz

Ferdinand și amiral Spaun. Guvernatorul Triestei, Prințul Hohenlobe a fost unul care aștepta sicriele cu coroane de flori. El a fost urmat de un mare cantitatea de oameni și de către armată. O ceremonie a fost organizată la Trieste în timpul transportul sicrielor de la unitatea Virbus la gara, unde trupurile au fost puse într-un tren spre Viena. Prezența numeroasă a oamenilor - ple a demonstrat solemnitatea și importanța momentului, dar și cea rolul semnificativ pe care l-a jucat Franz Ferdinand în relația Coroanei cu națiunile din cadrul Imperiului 33 .

După o lungă călătorie, trupurile neînsuflețite ale lui Franz Ferdinand și ale lui draga sotie Sofia a sosit in gara de sud din Viena la ora 10 in seara, și apoi au fost duși cu pompe considerabile la biserica Hofburg.

Publicul a avut voie, timp de câteva ore, să meargă acolo să vadă sicriele și să spună o rugăciune. La ora 4 după-amiaza aceleiași zile, în prezența împăratului - sau Francisc Joseph, rămășițele pământești au fost binecuvântate în timpul unei ceremonii religioase.

Seara, sicriele au fost puse din nou în tren, pentru un ultim drum. Erau dus la castelul arhiducelui din Artstetten, pentru a fi îngropat în criptă, potrivit la dorinţa lui Franz Ferdinand. Acolo, sicriele au fost depuse lângă mormântul lor fetiță, unul dintre copiii cuplului care murise cu trei ani în urmă. tatăl - dragostea nală şi trauma familiei regale produse de faptul că fata a fost născut mort poate fi remarcat prin dorința exprimată, formulată în timpul vieții, să fie îngropată lângă ea 34 .

interogatoriul atacatorilor

ÎN contextul reevaluării istorice a asasinatului de la Saraievo, este relevant să analizăm care a fost punctul de vedere al atacatorilor, starea lor - menturile date în fața poliției, iar interogatoriul prelungit la care

fuseseră supuşi. Toate acele eforturi au fost făcute pentru a afla identitatea tuturor

criminalii implicati in aceasta tentativa si dimensiunile conspiratiei. OMS

au fost atacatorii? Cum și de ce au comis această crimă? Asta a fost politica -

contextul ical-social al atacului criminal?

Primul agresor din boxa acuzaților adus în fața judecătorului a fost

Gabrinovici. Era foarte mulțumit că atacul a avut succes și a avut

nicio remuşcare. Gabrinovici a spus că regretă moartea ducesei, dar el

a fost încântat că planul a fost realizat 35 . 308 nr. du C u ru ş e ţ , tiberiu io rd A n

33. Gazeta de Transilvania, 135 (1914): 2.

34. Ibidem.

35. Gazeta de Transilvania, 133 (1914): 3.

Gavrillo Princip a răspuns la ultima întrebare spunând că a plănuit

atacul împotriva Arhiducelui împreună cu Gabrinovici, această încercare fiind elb -

rostit îndelung. În timpul anchetei, Princip a mărturisit că au făcut-o

fost la Belgrad când au aflat despre călătoria lui Franz Ferdinand către

Bosnia și așa au luat bombele de la un bărbat pe nume Cigo din Belgrad. Gavrillo

Princip și Gabrinovici au sosit la ora 10 dimineața de la Belgrad la

Saraievo și a îngropat bombele în grădina casei din Saraievo. Au avut

au cumpărat deja o casă în Saraievo, pentru a-i ajuta să comită atacul. În timpul

căutări în acea casă după crimă, poliția a găsit monede de aur ascunse

sub pat și bancnote în valoare de 2.000 de coroane. După crimă, plenul tribunalului

a primit zilnic denunţuri despre presupuşii asasini şi complici. Multe

au fost efectuate alte arestări. Ideea că crima trebuie înțeleasă în con-

textul mişcării pan-sârbe a început să trezească. În acest context, deputatul

Atanas Sola, președintele Partidului Național Sârb este arestat după ce a fost

bănuia că a provocat populația să-i apere pe atacatori. Multe altele

au fost făcute arestări în trenurile care mergeau spre orașul Bosnabrod. Unii oameni care nu -

au fost arestate și manifeste tributare despre mișcarea pansârbă 36 .

Din declarația lui Garvillo Princip, din interogatorii, raiduri și arestări,

rezultate că atacul trebuie studiat și privit în contextul mișcării -

ment al emancipării sârbe. Firele și planul de atac, frecvente

legăturile și contactele atacatorilor cu lumea și liderii națiunii -

aliștilor din Bosnia și Herțegovina, Serbia, Macedonia, Bulgaria, Albania și luni -

te negro demonstrează că atacul trebuie analizat în adunarea

revendicări naționale și a identificării membrului național în Balcani.

Ancheta în cazul asasinarii lui Franz Ferdinand a continuat cu

noi arestări. În urma unei anchete efectuate, cei doi infractori și-au mărturisit

naţionalitate: sârbă ortodoxă. Autorul primei încercări, Gabrinovici, con -

a mărturisit că înainte de atac a fost la Belgrad, forma cu care a luat o bombă

scopul uciderii Arhiducelui. Cercetările poliției duc la concluzie

că autorul celui de-al doilea atac, Gavrillo Princip, a fost un student de liceu -

dent care petrecuse mult timp în preajma revoluţionarilor sârbi din Belgrad

și că se întorsese la Saraievo cu trei luni înainte de atac. În timpul

la întrebări, Gavrillo Princip a declarat că s-a întors de la Belgrad la Saraievo

cu intenția expresă de a ucide o persoană importantă, un înalt demnitar, un bărbat

de stat sau de conducător, pentru a răzbuna, în acest fel, naţiunea sârbilor. A văzut în vizita lui

arhiducele Franz Ferdinand un moment potrivit pentru comiterea crimei.

A ales un loc bun, la colțul străzii Franz Josef, pentru că știa asta

convoiul avea să treacă de două ori pe acel drum. În același timp, el a mărturisit că

anchetatori că, pentru a nu fi arestat în calitate de suspect, s-a plasat între As s A ssin A tionin sA r A jevo re fle C tedin „GA zet A de tr A nsilv A ni A ”n309.

36. Ibidem, 2.

doi studenți cunoscuți, posibili colegi de universitate 37 . Pentru descoperirea con -

spirație, importante sunt și declarațiile și mărturiile atacatorilor făcute

în faţa Judecătorilor şi a anchetatorilor. Una dintre concluzii este că atacul

a fost foarte bine organizat, până la cele mai mici detalii 38 .

Primul intervievat a fost Gabrinovici, care a mărturisit că s-a întâlnit cu

Gavrillo Princip într-o cafenea din Belgrad și a stabilit planul accidentului vascular cerebral.

După ce au luat niște decizii, cei doi au început o cercetare pentru o modalitate de a obține unele

bombe. Primul la care au apelat a fost un bărbat, Millan Pribicsevici, secretul -

tare al Narodnei Ochrida din Belgrad, fost ofițer în austro-ungar

armata din care a plecat. În acel moment era șeful de stat major al sârbului

armata si fratele lui Szvetozar Pribicsevici, deputat, si fratele lui Valerian

Pribicsevici, care fusese principalul vinovat în procesul de trădare din 1908.

Millan Pribicsevici i-a îndrumat către Cigo, un sârb oficial al căilor ferate. El balul -

este destinat să obțină arme cu proiectile din arsenalul echipamentului militar de la

Kragujevac. Cigo le-a dat într-adevăr 6 bombe și 6 revolvere, cu o condiție

– au trebuit să găsească alte cinci persoane care să-i ajute să comită bombardamentul.

La interogatoriu, Gabrinovici a mărturisit că o altă persoană a venit cu ei,

un anume Trifun Grabes, student la Belgrad. Putem vedea că în acest complot sev -

au fost implicate persoane generale, care au venit una câte una la Saraievo, pentru a nu

deveni suspect. În dimineața zilei de 28 iunie 1914, Gabrinovici Princip și Grabes

intalnit la cofetaria Vlainica pe Str. Csumuria-ulica nr.3. pentru a discuta ultimul

detalii. Princip a adus cu el bombele și revolverele, dându-le pe toate celelalte

instrucțiuni pentru comiterea atacului. Princip a decis, de asemenea, unde era cel mai bun

ca toți să stea în stradă, ca planul să reușească 39 .

Al doilea intervievat a fost Princip, care susține că îi pare rău

nu au folosit toate bombele și a oferit informații detaliate despre aliații săi,

dorind să facă mărturisiri complete despre cei implicați în crimă. După

că poliția l-a arestat pe proprietarul cofetăriei, Giyuro Vleivici, iar pe

cofetăria a fost închisă. În cele din urmă, a treia persoană implicată în atac, stu -

dent Trifun Grabes, a fost arestat in satul Prancea. A recunoscut că a avut -

ing a primit o bombă și un revolver când l-a întâlnit pe Princip la cofetărie.

A primit și o otravă pentru a se sinucide dacă era prins. Trifun Grabes nu a făcut-o

folosește bomba, deoarece Gavrillo Princip a reușit să îndeplinească planul 40 .

După arestarea conspiratorilor, poliția a făcut alte arestări la Saraievo,

și au reținut-o pe Ilita, o profesoară care a luat parte la distribuirea bombelor.

A fost prins și un instalator, Vucsinovics, care îi făcuse o poză și 310 nră du C u ru ș e ț , tiberiu io rd A n

37. Gazeta de Transilvania, 133 (1914): 2.

38. Ibidem.

39. Gazeta de Transilvania, 135 (1914): 2.

40. Ibidem.

Gabrinovici cu doar câteva zile înainte de atac. Înainte de a ajunge la Sarajevo,

bombe au fost îngropate în pământ la granița Serbiei, în localitatea Losnita 41 .

Verdictul judecătorilor în cazul asasinatului de la Saraievo a fost acesta

Gabrinovici și Gavrillo Princip au fost principalii vinovați și au trebuit judecați.

Procesul a început în septembrie, fiind împărțit în trei etape: prima contra

atacatorii și complicii, al doilea împotriva participanților la

complot, iar al treilea împotriva politicienilor. Acest proces a fost împărțit în trei părți

pentru că nu aveau o sală suficient de mare pentru acest proces de la Saraievo 42 .

sfârșitul procesului de la Sarajevo

Investigaţiile în acest caz au continuat în cursul anului 1915, în cursul acestuia

an judecătorii au stabilit pedepsele celor responsabili. Unii dintre ei

au fost împușcați în curtea închisorii, la ora 9 dimineața (Voljko

Gabrinovici, Hisko Ivanovici și Danillo Ilych). Sentința celorlalți con-

vinovați în acest proces au fost trecuți de la pedeapsa capitală la închisoare pe viață -

ment. După cum am afirmat deja, reiterăm ipoteza conform căreia

în anul 1915 s-au finalizat cercetările pentru procesul de la Saraievo, aduc -

pedeapsa celor din urmă condamnaţi. În contextul finalizării

din acest proces intentat amintim modul prin care s-a rezolvat această încercare, care

a schimbat istoria lumii, 1915 fiind anul în care o parte a conspirației -

tori au fost executaţi, iar alţii au fost condamnaţi la închisoare pe viaţă 43 .

În anul 1916 a fost descoperit un alt complice la crimă. Ca urmare

a cercetărilor efectuate într-un lagăr de prizonieri sârbi din Austria, colonel

Radovici, care a fost implicat și în alte atacuri (a fost complice la asasini -

sinarea regelui Alexandru si a reginei Draga) a fost arestat si inchis in

Salzburg. La finalul cercetărilor a fost trimis la curtea marțială. Ea

este de remarcat faptul că cercetările în cazul asasinatului din

Saraievo a continuat în anii 1915 şi 1916 44 . th e As s A ssin A tionin sA r A jevo re fle C tedin „GA zet A de tr A nsilv A ni A ”n311

41. Ibidem.

42. Gazeta de Transilvania, 147 (1914): 3.

43. Gazeta de Transilvania, 7 (1915): 2.

44. Gazeta de Transilvania, 17 (1915): 2.

copiii orfani

ÎNTREAGA familie regală a fost afectată de moartea lui Franz Ferdinand și a lui

sotie, Sofia. Aflând vestea tristă, a fost organizat un consiliu de familie, pentru a descuraja -

al meu cum ar trebui să comunice copilului moartea părinților lor -
dren. Această sarcină a fost dată profesorului lor de religie, Stanovszky. Intrând în
camera copiilor, profesorul Stanovszky le-a spus că a sosit o telegramă de la
Saraievo, aducând vestea că tatăl și mama lor erau atât de bolnavi și că
situația era atât de dramatică încât numai Dumnezeu putea ajuta. Prin apelul profesorului
Stanovszky la religie și sugestia făcută copiilor să se roage în aceste dra -
momente matice pentru părinții lor, se remarcă dimensiunea religioasă a omului
ființă, apropierea de Dumnezeu în punctul de cotitură al vieții lor (accidente, moarte,
tragedii și greutăți de tot felul). Auzind știrile care vin pe telegrafic
În felul acesta, Prințesa Sofia, îmbătrânită, a izbucnit în plâns și a început să plângă: „Sunt morți!
știți... au murit!” 45 Cei doi băieți s-au ghemuit în scaunele lor și au început să
plânge, ca sora lor. În acele momente dramatice, unchii și mătușile lui
copiii au venit în camera lor. Contesa Henriette Chotek a leșinat când a văzut
copiii. Tragedia i-a afectat și pe servitorii casei. Auzind despre
moartea lui Franz Ferdinand și a soției sale, servitorii au îngenuncheat și au început să
plânge. De asemenea, aflăm că copiii erau atât de chinuiți, încât nu puteau dormi
toată noaptea, abia dimineața au adormit. O persoană din Arhiducele
personalul a făcut o declarație unui jurnalist de la Neues Wiener Tagblat , afirmând
că în drum spre Saraievo, Franz Ferdinand a avut o despărțire dificilă, în cazul
tle de Chlumetz, din copiii lui 46 .
Cu aceste articole despre suferințele familiei regale și ale celor
copiii cuplului, Gazeta de Tranyilvania a încheiat reportajul despre
asasinat. Toate aceste aspecte, unele cu caracter informativ, altele cu caracter nar -
rativa, va fi depusă în schița adunării de reconsiderare istorică
a acestui atac cu ecou internaţional 47 .312 nră du C u ru ş e ţ , tiberiu io rd A n

45. Gazeta de Transilvania, 135 (1914): 2.

46. Gazeta de Transilvania, 135 (1914): 2.

47. Ibídem.

Concluzii

ATACUL de la Sarajevo a marcat un moment important pentru toți naționali -

legături aparținând Monarhiei Austro-Ungare, dar mai ales pentru cei socio-

schimbări politice şi teritoriale cu care au trebuit să le facă faţă monarhiile europene.

Timpul imperiilor dispăruse, era deja o realitate veche, într-o Europă în care

națiunile și-au dorit din ce în ce mai mult să aibă dreptul la autodeterminare. Trans-

Trecerea de la imperii la state naționale s-a făcut treptat, cu putere socială

disensiunile, Imperiul Austro-Ungar, în cazul de față, ripostând foarte

puternic în fața acestor schimbări.

În contextul acestor schimbări socio-politice, este interesant de analizat care

a fost scânteia, cauza care a dus la izbucnirea primului război mondial.

În toată literatura de specialitate (cărți, publicații, cercetări, articole) este bine

cunoscut că momentul care a produs clicul la nivelul de mentalitate al

poporului și a conducerii părții superioare a marilor puteri, a fost acest asa...

la Saraievo, din 28 iunie 1914, atacurile în care prințul moștenitor al

Coroana Austro-Ungară, Franz Ferdinand, și soția sa, Sofia, au murit. Acest atac

la viața de familie a Hohenzollern ar trebui tratată în conivență cu a

întreaga gamă de crime în care diferiți conducători, prinți moștenitori, succesori

tronul diferitelor țări sau imperii au fost uciși. Privit din acest punct

de vedere, dar și din perspectiva mișcării pentru emanația națională sârbă -

cipation, atacul cu bombă de la Saraievo va fi depus în adunarea unei crime

cu o puternică încărcătură socială, politico-administrativă și națională, peste care putem -

nu trece în efortul nostru de a înţelege metamorfoza vechilor monarhii şi imperii istorice (Imperiul Otoman, Imperiul Țarului, Imperiul Austro-Ungar Monarhie) și dizolvarea lor treptată spre o nouă configurație sub vârste ale legislației naționale.

Pe fondul acestor schimbări sociale și istorice a jucat presa un rol important. Noile idei actuale, marile evenimente și anunțul despre apropierea Primului Război Mondial au fost discutate în presă. Liderii de opinie analizată, reporterii informați, știri comentate, dezbătute și în aceasta caz, asasinatul de la Saraievo a fost pe prima pagină a tuturor știrilor europene - hârtii, mari sau mici. Acest eveniment tragic a fost anunțat în toate țările din continent prin presa.

Vestea tragică a fost anunțată și în presa românească și Gazeta de Transilvania a dedicat acestui eveniment un spațiu mare, multe zile la rând și multe săptămâni și luni după producerea evenimentului. Descrieri extinse, știri și au fost făcute anunţuri în acest ziar local al Braşovului. Interesul de jurnaliştii români pentru acest subiect se dezvăluie în paginile Gazetei de Transilvania , în care se pot citi și astăzi descrieri interesante, știri, As s A ssin A tionin sA r A jevo re fle C tedin „GA zet A de tr A nsilv A ni A ”n313

declarații de presă politică, comentarii despre acest asasinat, dezbateri despre cauze, despre proces, noutăți despre anchete. Nici un alt subiect nu a avut înainte a fost descris atât de profund, atât de mult timp, în acest ziar.

Originalitatea cercetării a constat în identificarea revistei - investigațiile istice, iar exploatarea lor în cercetările actuale dezvăluie națiunea - o importanță și în același timp congruența la nivel european pe toate canale de difuzare a acestui eveniment tragic.

Elementele de noutate ale acestei cercetări au constat în surprinderea aspectului aferent legat

la motivul bombardamentului, descrierea bombardamentului, martorii oculari evidențe, declarațiile făcute în presă de unii înalți demnitari români și străini despre evenimentul care a devenit cunoscut drept calamitatea cen - tury , reacția manifestanților după crimă, înmormântare și pași luate pentru a aduce trupurile regale fără viață la Viena, interogarea atacatorilor, procesul de la Saraievo, reacția membrilor familiei regale, modul au anunțat copiii, toți aceștia făcând un pas spre o nouă istoriografie nivel - purtând una din istoria culturală a războiului, o mentalitate colectivă, a implementarea mentală și a emoțiilor manifestate de public și la un nivel afectiv-familial. 314 nr. du C u ru ş e ţ , tiberiu io rd A n

Abstract

Copiii și copilăria au reprezentat, până astăzi, un subiect aproape inexistent în Istoriografia românească dedicată Primului Război Mondial. Prezența lor în război, în special pe frontul intern al tuturor țărilor implicate în conflictul global, solicită o re- evaluarea surselor istorice şi pentru o reconsiderare a acestei teme alături de direcţii majore de cercetare asupra războiului. Studiul nostru își propune să analizeze situația copiii din Transilvania, văzuți atât ca „victime nevinovate”, cât și ca protagoniști locali în sau martori ai conflictului. Într-o abordare comparativă cu situaţia copiilor în Europa de Vest, dimensiunile copilăriei ca fenomen social în timp de război Transilvania poate evidenția numeroase asemănări, dar și diferențe. Trebuie remarcat că era posibil ca asemenea diferenţe să existe nu numai între statutul copiilor pe frontul de Est vs. de Vest, dar și în cadrul unuia și aceluiași ardelean provincie. Aceste diferențe au fost rezultatul mai multor factori, variind de la etnia lor și statutul religios la decalajul dintre mediul urban și cel rural, sau dintre mediul lor standardele de trai și nivelurile de alfabetizare, care erau destul de diferite în rândul românilor,

maghiarii si sasii. În ciuda acestor diferențe și dezechilibre, cercetarea noastră

a reușit să identifice mai multe caracteristici distinctive ale copilăriei în timpul războiului -

timp. Astfel, în Transilvania, copiii au reprezentat o categorie socială mobilizatoare și mobilizată.

sângeros. Întregul aparat al instituțiilor care vizează în mod special copilăria, cum ar fi școala,

familia sau religia, precum și jocurile, textele de lectură etc. au fost dislocate către

mobilizarea copiilor. Cu toate acestea, copiii nu erau doar destinatarii acestui mobi -

discurs lizator, dar și o categorie care a fost direct implicată în satisfacerea genei nevoilor -

cotat de front. Acest lucru este atestat de „responsabilitățile" sau „ocupațiile" asumate

de către copii în anii de război, din treburile lor de zi cu zi în gospodăriile țărănești

la redactarea lor a scrisorilor trimise celor din față și din spate, adunând medici -

ierburi nale pentru front etc. Aceste nenumărate fațete ale copilăriei în timpul războiului dezvăluie

faptul că în Transilvania, ca în toate celelalte zone afectate de război, copiii erau cei

victime directe și indirecte ale incendiului, care le-a marcat de neșters destinul

în urma războiului.

Cuvinte cheie

Copii, copilărie, război, Transilvania, front de acasă, propagandă Copii în timpul Războiului

O perspectivă transilvană asupra Primului Război Mondial

an a Vi c T o R ia Si ma , mi R ela si R ei Po P a

„Dragă mamă, de ce tata nu se întoarce din față?... De ce sunt acolo

soldați în lume, mamă? De ce se luptă oamenii?" 1 În timpul

ani ai Primului Război Mondial, acestea au fost unele dintre cele mai des întrebate

întrebări ale copiilor care au fost lăsați acasă, în grija moliei lor -

şi a rudelor lor în vârstă din Transilvania. Aceste întrebări care roade s-au păstrat

bântuindu-le mințile în timp ce universul copilăriei lor a fost devastat cu brutalitate

de mâna nemiloasă a războiului. Reacția războiului a cuprins toate sferele

din viața lor: de la școala formală la religiozitatea bisericească, de la munca în câmp

la treburile lor casnice. Războiul rupsese brusc ritmurile naturale

a vieții de familie, făcând loc foametei, frigului, anxietății și întunericului. Toate acestea cedează -

a distrus mai puțin universul copilăriei, brutalizându-l și instrumentalizându-l.

În cele ce urmează, vom examina acest univers al copilăriei în timpul războiului.

De la bun început, trebuie remarcat că, în timp ce în istoriografia occidentală,

cercetările dedicate subiectului au înregistrat un succes considerabil de atunci

anii 1970, investigaţiile efectuate de savanţii români pe această temă au

abia a început. Este doar în ultimii câțiva ani, marcați de centenarul com -

amintire a Primului Război Mondial, căreia cercetarea românească a explorat noi fațete

războiul, inclusiv subiectul copiilor și al copilăriei în timpul războiului. 2

Acest studiu își propune să analizeze situația copiilor din Transilvania, văzute atât

ca „victime nevinovate” și ca protagoniști și martori locali ai conflictului.

Astfel, vom adopta o nouă perspectivă care va căuta să regăsească, ca să înțeleagă -

pe cât posibil, situația acestui segment particular al populației, mare -

considerate, până de curând, mai degrabă „victime” ale războiului decât ca active

participanții în sprijinirea primei linie. 3În realitate, prezența copiilor pe

domestic sau frontul intern era de netăgăduit.

Desigur, o astfel de analiză ar necesita identificarea principalelor aspecte care

ne-ar legitima presupunerea că copiii reprezintă un mijloc mobilizator și mobil.

categorie socială lizată în timpul Marelui Război. Pornind de la acest obiectiv, acolo

sunt cel puțin trei întrebări care pot conduce la un răspuns în acest sens. În primul rând, ce

a fost rolul alocat copiilor şi copilăriei în procesul de mobilizare

pentru razboi? În al doilea rând, ce forme și instrumente de propagandă au fost specifice

direcţionată în mod calm asupra copiilor? Nu în ultimul rând, care au fost pozițiile pe care și-au asumat-
o

copiii în dubla lor calitate de victime ale războiului și de susținători direcți

a efortului de război? 316 nAn A vi C tori A si m A , mirel A An drei Po PA

1. Alexandru Lupeanu Melin, „De la cei rćmaűi acasć ,”in Copiii în război. SchiYunţZ][pe din zilele de acum, editat de Alexandru Ciura, Alexandru Lupeanu Melin și T oma Cociűiu, în Colecția CărYunţZ][pile războiului , supervised by Alexandru Lupeanu Melin (Blaj-Balaszfalva, 1918), 13.

2. Ioana Elena Ignat Kisanovici, Participare ţi mobilizare în Transilvania în primul război mon - dial (Cluj-Napoca: Academia Românć/Centrul de Studii Transilvane, 2016), 108-112.

3. La prima guerra mondiale, edited by Stephane Audoin-Rouzeau and Jean-Jaques Becker, (ed. in Italian edited by Antonio Gibelli, vol. II) (Piccola Biblioteca Einaudi, 2014), 50-51.

i. Childhood as a mobilizing universe of the war

ITIS widely acknowledged that in Transylvania, the war propaganda designed to support the mobilization and the deployment of military operations on the frontline relied on several conceptual categories, invested with a highly sen - valoare simbolică sitivă și distinctivă. Printre ei se numărau copii și familia - ly. Alături de figura împăratului, care a reprezentat elementul de bază al dis - strategii de curs care au ca scop catalizarea efortului de mobilizare a copiilor si a familiei trebuia să susțină chemarea la arme și, mai presus de toate, să mențină înaltul combatanților moralul. Astfel, copiii au fost invocați ca un argument puternic în încercarea de propagandă - să-și convingă tații să meargă la luptă, în timp ce mamele lor trebuiau să o facă iau pe umerii lor toată povara gestionării gospodăriei acasă.

Războiul a fost astfel gândit ca o luptă pentru apărarea copiilor și, mai sus toate, pentru că le oferă un viitor mai bun. 4O analiză a cărților poștale și scrisorile schimbate de soldați și rudele lor în timpul Marelui Război pot iluzia - să identifice rolul important atribuit copiilor și familiei în oferirea de sprijin moral port către bărbații care luptau în tranșee. De exemplu, Adam Stćncioiu, a

Soldat ardelean în armata imperială, i-a scris soției sale la 13 iulie 1915:

„Foarte iubită Anița și cei mai dragi fii ai mei! Această scurtă scrisoare vă va anunța că...

Sunt bine... Dar mă doare, draga și iubita mea Anița și fiii mei, căci sunt

mistuit de un dor îndurerat pentru tine și sunt obosit de greu -

navele pe care trebuie să le suportăm aici... ieri am primit patru scrisori de acasă și i-am întâmpinat -

M-am bucurat că le-am primit, când am aflat că sunteți cu toții sănătoși și în pace. ” 5

Întrebarea care se poate ridica este următoarea: de ce au ocupat copiii un asemenea privilegiu?

poziție ilegală în mintea soldaților? Un posibil răspuns s-ar putea referi la lor

statutul de persoane fără apărare, a căror nevoie de protecție a fost mai imediată

evidentă decât în cazul altor categorii de populaţie. În al doilea rând, relația specială -

relația dintre soldați și urmașii lor a fost susținută și de o psihologie

motivație cală, deoarece copiii erau descendenții lor, în care investiseră totul

speranțele lor, precum și singurii oameni pe care acești adulți se puteau baza fără rezerve -

vaţie. Soțiile lor nu au fost întotdeauna investite cu același nivel de încredere, așa cum a fost

nu neobișnuit ca soldații să-și suspecteze soții de infidelitate. De aceea acolo

a existat o relație specială între soldați și copiii lor, care era capitală -

exploatate şi exploatate la maximum de propaganda de război. Acest lucru este atestat

de cărțile poştale emise în timpul războiului, așa cum au făcut aproape invariabil pozele lor

referire la front sau la familiile și copiii care fuseseră lăsați în spate

acasă. Imaginea cel mai frecvent întâlnită, care a devenit oarecum un Copii G Ati me din WA r n317

4. La prima guerra mondiale, S. Audoin-Rouzeau et all, 51.

5. Aurel Rćduțiu, Romos (jud. Hunedoara). File de Cronică 1850-1950 (Deva: Editura Episcopiei

Devei űi Hunedoarei, 2015), 249.

Icoana „clasică” în anii războiului, era cea a copilului nevinovat care avea nevoie

fi protejat. Prin urmare, putem deduce că aceste imagini ale copiilor și ale familiei -

au fost menite să convingă soldații și populația civilă că războiul

a avut nevoie de fiecare formă de sprijin: de la înscriere până la colectarea de fonduri

Foto 1. SJCjAN, fond: Colecția - Scrisori din Primul Război Mondial, dosar 60, f. 147.

ii. cum ar putea fi mobilizati copiii? Canale și mijloace de propagandă

în Transilvania în timpul Primului Război Mondial

MOBILIZAREA copiilor a făcut parte dintr-un proces general, care ar putea fi

întâlnit în toate ţările beligerante. Scopul a fost implicarea oamenilor -

pled din toate categoriile sociale în a duce un război total împotriva inamicului. In cazul

de copii, războiul trebuia explicat și justificat înainte ca aceștia să poată accepta

la ea și la consecințele sale îngrozitoare. În realitate, însă, această acceptare a fost doar o

pas pe calea construirii unei morale patriotice, care, dacă este adânc încorporată în

mințile acestor tineri, le-ar putea împărtăși simțul plin de respect că ei

au contribuit la victorie. 6 Au devenit astfel micii ostași care aveau

să participe activ, fiecare după vârstă, la sprijinirea efortului de război.

Acest lucru este atestat de amintirile unuia dintre militarii români, Petru Vintilć,

care avea doar 16 ani la momentul izbucnirii războiului, în 1914. Potrivit

pentru el, „anii războiului trecuseră repede, 1914 și 1915 fuseseră

plin de griji și necazuri, cu munca grea care mi-a apăsat pe umăr -

ders, pentru că acum eram singurul bărbat din casă, rămas să facă toate treburile... În plus -

de a lucra prin casă, în anii 1914 și 1915, am fost, de asemenea, con -

scenaristă timp de o lună, împreună cu alți copii și bărbații din sat care

Aveam peste 42 de ani, deoarece ne-au dus să săpăm tranșee în dealurile din Alion, deasupra

satul Tufari-Orűova. ” 7

Dincolo de această strategie, menită să facă populația să își asume necesitatea

războiul la nivel mai mult sau mai puțin subconștient, propaganda beligerantului

statele au urmărit, de asemenea, să insufle copiilor un sentiment de vinovăție. Mai precis, copilul -

copiii care fuseseră lăsaţi acasă cu mamele şi bunicile lor trebuiau

se dovedesc demni de bărbaţii care plecaseră pe front, menţinându-se

o conduită ireproșabilă în școală, în familie și în comunitate. Astfel de

un apel a fost lansat în Transilvania de către Subcomisia pentru Îmbunătăţirea

Soarta Poporului, la începutul anului 1915, și a fost distribuită prin intermediul Greciei-

Episcopia Catolică de Oradea tuturor parohiilor și arhipresbiteriatelor sale. 8 Ca și

alte apeluri, a fost tradus în limba română, pentru a-i asigura cea mai largă poziție

diseminare posibilă în rândul comunităţilor româneşti. Conform acestui document -

ument, „acel bărbat sau femeie, fie ei tineri sau bătrâni, care nu vor lucra la câmp,

in ateliere, in instanta economica sau in jurul vatrai domestice si pentru cei Copii G Ati meof WA r n319

6. La prima guerra mondiale, 52-53.

7. Petru Vintilć, Omul născut pe brazdele plugului. ViaYunţZ][pă de orfan, foreword by Nicolae Bocűan, edited, introductory study, index and notes by Luarențiu Roűu (Cluj-Napoca: Academia Românć, Centrul de Studii Transilvane, 2013), 119-120.

8. Blaga Mihoc, "Instituția eclezialć în sprijinul Cetćții (1914-1918)"in Biserica Română Unită cu Roma Greco-Catolică – Istorie ţi spiritualitate. 150 de ani de la înfiinYunţZ][parea Mitropoliei Române Unite cu Roma la Blaj (Blaj: Buna Vestire, 2003), 494-495.

who are shedding their blood on the battlefield for us, for those left at home,

will be sinning against the nation... " Therefore, the text of the appeal demanded,

„Femeile, fetele, băieții și copiii trebuie să muncească și să se străduiască să poarte

afară, de asemenea, munca celor care luptă pentru noi și în locul nostru, sfidând

primejdiile de război. " 9

Interesant este că acest apel a impus așteptări diferite băieților și fetelor. The

propaganda a avut ca scop înrădăcinarea mesajelor sensibile la gen în mintea celor
tineret. Astfel, în timp ce băieții se confruntau cu perspectiva de a deveni într-o zi soldați
și luptând pe câmpurile de luptă, fetele au fost retrogradate în rolul de asistente sau de îngrijire -
luători de soldați. În acest scop, fetele urmau să fie instruite încă din copilărie
să-și ajute mamele și ceilalți membri ai familiei din gospodărie, după caz
pași pentru viitoarea lor misiune.

Atingerea acestor obiective a necesitat un efort concertat, recurgând la toate mijloacele
și modalități prin care copiii ar putea fi modelați ca indivizi conformanți.
În consecință, s-au jucat familia, școala, biserica, presa, jocurile și jucăriile
un rol crucial în instrumentalizarea copilăriei şi în mobilizarea
copii. Printre românii din Transilvania, biserica, școala și
familia a reprezentat canalele cheie de diseminare a culturii războiului. Dat
caracterul confesional al şcolilor româneşti din Transilvania (erau sub
patronajul bisericii), preoții și-au asumat concomitent funcția de școală
directori. În această dublă calitate, preoții nu erau doar slujitori ai altarului, ci
dar şi funcţionarii publici. Prin ele, propaganda de război sancționată de către
statul a fost distribuit tuturor segmentelor societății, inclusiv copiilor. Lor
eforturile au fost întărite de cele ale profesorilor.

Mesajele erau transmise de sus în jos, printr-un lanț piramidal: de la
Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice din Budapesta celor doi
Bisericile românești din Transilvania, și de acolo până la parohii și școli.
Astfel, preoții și profesorii ar putea deveni principalii agenți ai propaiei de război.
ganda. Li s-a cerut să explice războiul copiilor și să-i convingă că
era imperativ să o susținem. Un întreg arsenal de instrumente specifice de utilizat
de către biserică și a fost creată școala: decrete ministeriale, circulare bisericești,

programe școlare și manuale, cărți poștale etc. Încă din toamna anului 1914,

Ministerul Cultelor din Budapesta a cerut, sub Rescriptul nr. 150.221

din 9 noiembrie, pe care inspectorii școlari regali ar trebui să colecteze, în corespondența lor

Cartierele transilvănene, fondurile și obiectele strânse de elevii din școala primară -

dren să fie trimise ca cadouri de Crăciun soldaților țării care servesc pe front

linii. Mitropolitul greco-catolic Victor Mihályi de Apűa a susținut această direcție -

tive emise parohiilor prin transmiterea mesajului printr-o circulară. In numele 320 nAn A vi C tori A si m A , mirel A An drei Po PA

9. B. Mihoc, „Instituția eclezialć în sprijinul” , 510, 512.

10. Arhivele Naţionale ale României, Filiala Judeţeană Alba (în continuare SJAAN), fond: The Greek-

Parohia Catolică Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1914, f. 66r.

al credinței strămoșești, a îndemnat ca toți părinții să-și aducă o contribuție, fiecare

în funcție de posibilitățile lor, trimițându-și donațiile prin școala

copiilor, astfel încât să aducă un pic de mângâiere, liniște și bucurie militarilor în ziua respectivă

a Nașterii Domnului Iisus Hristos. 10 Ca urmare, primele încasări de bani

iar obiectele destinate soldaţilor de pe front au fost finalizate înainte de Crăciun.

De exemplu, în Arhiepiscopia Greco-Catolică Blaj, o sumă de aproape 3.000

s-au încasat coroane, 11 echivalentul salariului unui profesor de liceu pt

un an si jumatate. Apelurile de strângere de fonduri s-au adresat și copiilor de școală

a continuat în anii următori. De exemplu, numărul din iulie 1915 al jurnalului -

nal Transilvania a lăudat eforturile prompte şi zeloase ale profesorilor de a le convinge

studenților că era vital să susțină efortul de război cu micile lor economii. "Acest

strângerea de fonduri”, se spunea în articol, „a fost un mijloc excelent de a trezi simțul

sacrificiu de sine la tinerii studenți de la sate: cu atât mai fericiți erau

să dea umplerile pe care le adunaseră prin trudă grea, după cum li sa spus

că în acest fel își puteau ajuta frații, părinții și rudele, care erau în pericol -

isi fac viata pentru patria. ” 12

Un an mai târziu, tot în perioada Crăciunului, a fost emis un ordin de ministru pe 27

Decembrie a cerut ca profesorii din Transilvania și, în special, cei

profesoarele de școală elementară ar trebui să-și implice elevii, în timpul acasă

cursuri de economie, la fabricarea articolelor vestimentare pentru soldații de pe front

linie, cum ar fi șosete de lână, protecție pentru tibie, mănuși, etc. Ordinul a mai specificat

ca materia primă (fire de lână) să fie furnizată gratuit prin Hadsegélyz□

Hivatal, Budapesta, V . Akadémia utcza 17. 13

De asemenea, copiii au fost implicați constant în colecția de plante medicinale

pentru fata. Au fost nenumărate circulare emise în timpul războiului care au impulsionat

profesorii să-și motiveze și să ofere elevilor stimulente financiare în cazul în care

plante medicinale cum ar fi: flori de soc, flori de tei, maci, urzici,

frunze de mur etc. 14 Un exemplu ilustrativ este Circulara nr. 2831/1916. Emis

la 10 iunie, a reprodus recomandările Ordinului Ministerial nr. 6580,

care a afirmat că aceasta a fost o perioadă favorabilă pentru recoltarea florilor de soc, tei-

flori de copac și maci roșii de câmp, subliniind că armata a avut un scurt scurt -

epoca plantelor medicinale și îndemnarea conducătorilor de școli de la toate nivelurile să înceapă un C ildrendurin G Ati meof WA r n321

11. Pentru a fi mai precis, suma de 2.908 coroane și 35 de filér a fost colectată de la școala primară

copii. Suma a fost apoi trimisă inspectorilor școlari regali din fiecare district de către morți -

linia. Vezi SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, f. 43. Vezi

circulara din 24 noiembrie, nr. 7851.

12. Transilvania, revista AsociaYunţZ][piunii pentru literatura română ţi cultura poporului român , XLVI,

1–6 (iulie 1915): 83.

13. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1916, f. 4v. Aceasta a fost Circular

nu. 107/1916, emisă în cadrul adunării consistoriale ținute la Blaj la 11 ianuarie 1916, unde -

prin rescriptul ministerial din 27 decembrie 1915 a fost expediat.

14. Blaga Mihoc, InstituYunţZ][pia eclezială, 500-504.

activitate sistematică de culegere a acestor plante. 15 De asemenea, sa sugerat că școala copiii ar putea aduna sâmburi de piersici și prune, precum și gândaci de vezicule (poate - taride). 16 S-a făcut referire insistentă la necesitatea colectării celor mai mari cantitate considerabilă de frunze de mur pentru armată, la începutul anului, primăvara, când erau încă tandri. Ordinul ministerial emis la 21 aprilie 1916, reit - era în Circulara Arhiepiscopală nr. 2202 și alte circulare ulterioare ale în același an, a atras atenția asupra faptului că era important ca frunzele de mur nu trebuie amestecat cu alte feluri, în special frunze de mandragoră, care au fost foarte asemănătoare, dar foarte periculoase, deoarece erau otrăvitoare. Recomandări s-au făcut şi cu privire la metoda de uscare şi conservare a frunzelor. 17

Odată asigurate nevoile frontale, urmau să fie puse unele dintre aceste plante scoase la vânzare, veniturile obținute fiind astfel canalizate spre ajutorarea larg - ows și orfanii profesorilor și profesorilor căzuți pe liliac - tlefield. 18 De altfel, din moment ce în anul universitar precedent (1915-1916), şcolarul - dren adunase o mare cantitate de frunze de mur pentru militari, surplusul a fost vândut și ministrul maghiar al cultelor a alocat o sumă de 11.482 coroane din venituri către Biserica Greco-Catolică Română. Mitropolit Victor Mihályi a menționat acest fapt în Circulara nr.2202/1916, precizând că respectiva sumă – rezultatul spiritului de sacrificiu evidenţiat de şcoli – ar să fie folosit pentru a ajuta orfanii profesorilor care muriseră în război. 19

Directorii școlilor au fost îndemnați să-și coordoneze elevii și să-i primească implicat în activitatea de recoltare a urzicilor, o plantă extrem de utilă pentru pro - ducția țesăturilor de îmbrăcăminte. Un exemplu ilustrativ este Ordinul Ministerial nr. 10.051 din

8 august 1916, trimisă profesorilor și școlilor din arhiepiscopie prin

Circulara nr. 4692-1916, care promitea recompense financiare pentru cei care s-au adunat

o sută de kilograme de urzici. Ca stimulente mai mari pentru directori și elevi,

s-a stipulat ca cei care au recoltat 100 kg de urzici si le-au livrat la

comitetul conducătorilor satului (antistie) ar primi 6 coroane, în timp ce cel din

taxa celor care au recoltat cele 100 kg ar primi, la rândul său, 2 coroane. 20 Un ordin

emisă de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice la 11 noiembrie

1916, reluat şi transmis în teritoriu de consistoriul mitropolitan sub

Circulara 6260/1916, subliniază lipsa cumplită a produselor petroliere. Problema fusese

adus la cunoștința Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de către

ministrul Agriculturii, într-o scrisoare trimisă la 16 octombrie 1916. Dorind să contribuie

pentru rezolvarea problemei, ministrul Cultelor s-a adresat atât celor 322 nAn A vi C tori A si m A , mirel A An drei Po PA.

15. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , f. 31.

16. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolică Bucerdea Vinoasă.

17. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă .

18. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă.

19. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă .

20. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1916.

autorităţilor religioase şi direcţiilor şcolare. Primii au fost chemați

transmite solicitarea ministrului proprietarilor de păduri, în timp ce directorii școlii

li s-a cerut să găsească modalități de a ajuta proprietarii de pădure în activitatea de recoltare catarg.

Catargul de fag ar putea fi folosit ca materie primă pentru producerea uleiului. 21

Familia a contribuit și la mobilizarea copiilor și la implicarea acestora -

ment în sprijinirea efortului de război. Familia reprezenta de fapt mediul -

ment în care acești copii au intrat pentru prima dată în contact cu efectele dureroase ale

război: absenţa tatălui, plecat pe front, nevoia presantă de a lua

pe multiple sarcini din gospodărie și nevoia severă cu care trebuiau să facă față.

De exemplu, în timp ce băieților li s-a cerut să preia treburile pe care tații lor

odinioară, fetelor li se cerea să-și ajute mamele – care au fost răutăcioase –

în timp ce devin „capi de familie” – în gospodărie.

iii. O „copilărie furată”: despre copiii în timp de război

A. Copiii ca participanți la efortul de război O conflagrație TOTALĂ, cum ar fi Primul Război Mondial, a fost obligat să com-

devasta complet universul copilăriei. Nimic nu era ca înainte.

Familia, școala, jocurile și activitățile pe care copiii le-au avut înainte

s-au angajat în mod serios – toate acestea se schimbaseră din cauza războiului. Este adevărat că copilul...

experiențele capotei ar putea fi destul de eterogene în Transilvania. Au existat,

într-adevăr, diferenţe vizibile între român, sas şi maghiar

copii. Aceste diferențe au fost, desigur, implicate nu numai de variația lor

nivelurile de alfabetizare, dar și de discrepanțele dintre bunăstarea diverselor sociale

categorii. Pentru un copil de țăran, plecarea tatălui pe front va fi fără îndoială -

În mod evident, au declanșat nu doar o criză emoțională, ci și o criză economică, din moment ce toate

activitățile agricole trebuiau reconsiderate și reorganizate. De exemplu, când

tatăl unui băiat de 12-13 ani, care nu mai arăse niciodată câmpurile, a primit

înrolat în armată, tânărul a fost nevoit să preia o parte din ale tatălui său

îndatoriri și să-și ocupe locul ori de câte ori este nevoie, uneori îndeplinind greu

sarcini care i-au depășit cu mult abilitățile fizice. Nici fetele nu au fost scutite de

activități solicitante. Fiicele au fost acum obligate să preia o parte din

activități pe care le desfășurau anterior mamele lor, care trebuiau să le ia

îngrijirea sugarilor și a bătrânilor. Astfel, ca și în celelalte state beligerante, cel

copiii din Transilvania au trăit războiul dintr-o triplă poziţie: nu numai

ca victime directe și indirecte, dar și ca actori ai războiului.

Autoritățile politice și ecleziastice și-au ajustat cerințele

după nevoile frontului de luptă şi ale frontului intern de asemenea. Astfel, Ch ildrendurin G Ati meof WA r n323

21. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1917.

324 nAn A vi C tori A si m A , mirel A An drei Po PA

Foto 2. SJCjAN, fond: Colecția –Scrisori din Primul Război Mondial

deși la începutul fiecărui an școlar au fost emise directive ministeriale

acțiuni și recomandări referitoare la obligația copiilor de a merge la școală

la fel ca în vremuri normale de pace, au existat și amendamente care le-au nuanțat

conţinut. Circulara nr. 2630/1915 emisa de adunarea consistorial tinuta la Blaj

la 24 august 1915 a adus în atenția directorilor școlii cel mai recent

regulamentul privind Frecvența școlilor populare în anul universitar 1915-1916,

cuprins în Ordinul Ministerial nr. 7681 din 19 august 1915. Acest ordin prevedea

că copiii înscrişi în clasele I-III aveau obligaţia să frecventeze şcoala la fel ca

în perioadele normale de la începutul anului școlar; cu toate acestea, elevii de clasa a treia

au fost scutiți, „ca nu cumva studenții acestei clase, care au absolvit școlile anterioare -

acest an, ar trebui să piardă încă un an întreg și să împiedice progresul celuilalt -

când, după revenirea la vremuri normale, educația oamenilor urmează să fie reglementată

reluat în mare parte, la toate nivelurile. ” 22

Pentru elevii claselor a III-a – și a IV-a, pentru cei care au frecventat repetarea

scoli si clase agricole, anul scolar a fost mai scurt, cu durata de la 15

noiembrie - 15 aprilie. 23 Elevi cu vârsta cuprinsă între 9-14 ani din ciclul elementar, auxiliar

iar școlile de repetiție ar putea primi de către autoritățile școlare locale o concesiune

prezența la cursuri, permițându-le să participe la industria agricolă –

lucrări de probă, pentru a îndeplini treburile casnice și alte sarcini care au servit la război.

ipostaze. Această dispoziție, însă, nu se aplica elevilor de clasa a IV-a și a șasea înscriși la

școli de zi din oraș: doar în cazuri absolut excepționale ar putea fi scutite -

a absolvit cursurile școlii în perioada 15 noiembrie – 15 aprilie (pentru

economia casnica, pentru lucrari agricole, paza animalelor, industria casei -

încercați sau pentru a câștiga pâinea zilnică a familiei în cazul în care tatăl ar fi decedat

sau plecat pe front, mama era bolnavă și nu era altă persoană în familie.

ily cine ar putea face aceste lucruri). În cazul situaţiilor prezentate mai sus şi

în circumstanțe cu totul excepționale, elevii de clasa a treia ar putea fi scutiți de la

frecventarea școlii pe tot parcursul anului universitar, cu condiția să aibă o bună

corp dezvoltat. 24

Copiii, după cum reiese din situațiile pe care le-am descris, nu au fost doar victime.

tims, dar și actori, participanți direcți la război, prin „responsabili -

legături" sau „ocupații" pe care le-au asumat: strângerea de plante medicinale pentru cei care au nevoie -

i-au pe față, lucrând pe câmp sau scriind scrisori celor de pe

în fața sau în spatele liniilor sale. Este bine cunoscut faptul că au fost multe cazuri de familii

ai căror membri nu știau nici să citească, nici să scrie și care au apelat după ajutor la

rare persoane alfabetizate înapoi acasă ori de câte ori doreau să scrie scrisori către rudele lor

active pe front. Cel mai adesea, acești indivizi alfabetizați includeau copiii care

reușise să absolve câțiva ani școala primară și cine știa să citească Copiii G Ati me din WA r n325

22. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, f. 39r.

23. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă.

24. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă, f. 39v.

scrisori care soseau din față. De asemenea, au redactat răspunsurile adresate către

soldați: „Satul se golește de oameni și se umple cu scrisori... Niculiůć

citește și scrie scrisori și altora. Profesorul vorbește foarte bine despre el și despre

femeile îi cumpără prăjitură plată și zahăr. ”

Indiferent de statutul victimelor sau al actorilor pe care copiii din Transilvania

presupusă în timpul Primului Război Mondial, copilăria lor a fost, într-adevăr, furată de la ei.

După ce le-a fost confiscat inocența de Marele Război, s-au simțit obligați să o facă

își depășesc limitele și, astfel, au crescut înaintea timpului lor. Când războiul

ajuns la sfârșit, acești copii și-au acceptat o dublă datorie: pe de o parte, pre-

slujirea și cinstirea memoriei celor care luptaseră în război; pe

pe de altă parte, participând, ca adulți, la luptele din cel de-al Doilea Război Mondial. Toată această generație -

era condamnată să experimenteze războiul și atrocitățile sale de două ori: mai întâi în copilărie

și apoi ca adulți. Copii fără copilărie și adulți fără tinerețe!

b. Copiii ca victime

În Transilvania, sărăcia, foametea și numeroase alte privațiuni au contribuit

statutul copiilor de victime directe ale războiului. Dintre cei direct afectați de

impactul nefast al conflagrației globale a fost istoricul David Prodan,

care a evocat, în memoriile sale, faptul că „Foamea a rămas mai adânc

întipărit în memoria mea decât toată învăţătura mea. Spre sfârșitul războiului, [the

situaţia] devenise atroce... Sărbătorile erau în general mai lungi, pentru că

a lipsei de combustibil, a alimentelor și altele asemenea. ” 25 Ca victime indirecte, aproape toți copiii -

dren în Transilvania au văzut pe unul dintre membrii familiei lor întorcându-se acasă rănit sau

dezactivat din faţă. Unii dintre ei și-au pierdut tații sau rudele în vârtej

a războiului.

Atât autoritățile politice, cât și cele ecleziastice s-au străduit să găsească soluții

mentiuni care ar duce la imbunatatirea statutului copiilor. Iată, de exemplu,

Circulară nr. 6794, emisă la Blaj la 1 octombrie 1914, în care mitropolitul Mihályi

a publicat, de fapt, ordinul din 12 septembrie 1914 primit de la Subcomitet

pentru Bunăstarea Poporului, care funcţiona sub autoritatea Regnicolarului

Comitetul de Asistență al Armatei. Acest ordin a precizat că una dintre problemele abordate

de către acest comitet a vizat protecția copiilor, asigurând că cea a copiilor

interesul superior a fost apărat corespunzător în familiile în care, potrivit art

XI/1882, capul familiei, prestatorul, slujea în armată. Această problemă -

lem a fost destul de acută, după cum atestă mai multe „plângeri" depuse la acest subcom -

mititee în cauză și printr-o situație specială apărută. Acest loc delicat -

ţie privea faptul că acele familii modeste de ţărani, ai căror membri aveau

până acum trăiau în principal din câștigurile de zi cu zi ale capului familiei, erau acum

au rămas fără furnizorii lor legali, care fuseseră mobilizați pe front, și au fost 326 nAn A vi C tori A si m A , mirel A An drei Po PA

25. David Prodan, Memorii, îngrijită de Aurel Rćduțiu (Bucureűti: Ed. Enciclopedicć, 1993), p. 29.

să primească o pensie care să le permită să existe. Aceste familii urmau să primească o mare -

o sumă de bani, acumulată din plata retroactivă a primei tranșe

răspunzând lunii august și ratei pentru luna în curs la

acea dată, septembrie. Frica celor din Subcomisia pentru Bunăstarea Poporului

a fost că această sumă, neobișnuit de mare pentru familiile modeste, care nu văzuseră niciodată așa ceva

mulți bani deodată, ar fi folosiți fără „prudență și considerație".

În consecință, subcomitetul s-a adresat comitetelor centrale de ajutor formate

la nivelul municipiilor si, prin intermediul acestora, la comitetele locale, solicita -

obligându-le să efectueze verificări pentru a verifica dacă o parte adecvată a acestui ajutor de stat a fost

folosit pentru întreținerea copiilor. De asemenea, au fost solicitate comitetelor locale

sfătuiți publicul, „în cuvinte persuasive", să folosească aceste sume „cu precauție și

contraprestație" și, în măsura în care acest lucru a fost posibil, să aloce o parte către

bănci („să aloce sume cu dobândă până la sfârșitul războiului“). Astfel, cel

sfatul a fost ca „ajutorul liberal din partea statului să nu servească drept sursă de lumină

și risipa inactivă, nu ar trebui să provoace lenevie, ci să devină temei pentru o gravă

viziune asupra vieții, corespunzătoare acestor vremuri extrem de grave. ” Comuna locală -

comisiilor li s-a încredințat, de asemenea, să verifice dacă copiii erau ținuți în condiții corespunzătoare.

supraveghere morală privată. Copiii trebuiau să rămână în grija mamelor lor

pe primul loc, iar dacă mamele lor mergeau la muncă, „sugarii puteau fi așezați

cămine de zi. ” 26 de controale trebuiau să determine, de asemenea, bunăstarea copiilor care au fost

lăsate în grija rudelor, în satele natale sau în altă parte, sau a familiilor

„care au inimă bună și și-au luat asupra lor grija.” Dacă copiii ar fi

găsite că au fost abandonate, ei au fost duși la azilele de copii .27

De fapt, un alt rescript ministerial a anunțat faptul că Katholikus

Patronajul Egysület din Budapesta și-a stabilit scopul de a avea grijă de orfanii

soldați căzuți în război. 28 În acest scop, administrația Bisericii a fost solicitată

comunica urmatoarele date: numarul de copii orfani care se aflau in

grija străinilor și nu puteau fi adăpostiți în locurile lor natale; toată încrederea -

familii demne care să aibă grijă de astfel de orfani gratuit sau în schimbul

un venit mic. 29 Un pas important a fost făcut cu publicarea min -

Rescriptul isterial din 18 februarie 1916, prin care se recomanda ca Curtea Orfanilor Copiii G Ati meof WA r n327

26. Blaga Mihoc, InstituYunţZ][pia eclezială, 493-494.

27. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1914, f. 55r.

28. Asociația Patronajului Catolic a fost fondată de episcopul Alexander Palffy în 1908 pentru

prevenirea criminalității în rândul adulților și tinerilor. Această asociație a funcționat peste tot

țara, având grijă de tinerii care au comis infracțiuni și de adulți

care au fost eliberaţi din închisoare, punându-i sub controlul şi supravegherea sa, furnizând

cu sprijin și găsirea de locuri de muncă. În 1915 a fondat Orfelinatul din Budapesta,
sub patronajul ei. S-a recurs la metoda educației religioase și morale pentru realizarea
atingerea obiectivelor sale; vezi lexikon.katolikus.hu .
29. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, f. 6. Vezi și Circulară
nu. 8856/1914, emis de adunarea consistorială ținută la Blaj la 26 ianuarie 1915.
în țară ar trebui să înființeze, în județele sau municipiile lor respective,
instituția de patronaj public pentru orfanii minori ai soldaților care au avut
izbit în război. Rescriptul specifica că aceasta era o nouă instituție cu un om...
scop ititar și patriotic, care urmărea să asiste și să ușureze, cu sfaturi, sarcina
a tutorilor legali. La rândul său, prin Circulara nr. 1664 din 3/16 mai 1916, Mitropolitul
Victor Mihályi a îndemnat clerul și profesorii să-și înscrie numele pe
liste cu tutorele și tutorii din parohiile lor. 30 Acest recurs a fost reluat prin circulară
Nr. 1895, emisă la Oradea Mare la 29 mai 1917, care apela din nou la
preoții, profesorii și cantorii – „credincioșii harnici" – să ia de bunăvoie
asupra lor înșiși „această sarcină onorifică, caritativă și patriotică" și să se prezinte înainte
comisia de recrutare în satele în care locuiau pentru a fi reg -
înscris pe lista tutorilor copiilor orfani de război. Oamenii circulari -
a menționat faptul că de la primul apel până la cel de față, strategia de îngrijire
dintre invalizii de război, orfanii și văduvele fuseseră desăvârșiți. Astfel, pentru acest pur -
pose, cu respectarea ordinului emis de ministrul presedinte, nr. 900 din
La 8 martie 1917, a fost creat un corp regional de îngrijitori pentru război
victime, conduse de un Consiliu Regnicolar (Országos hadigondozó tanács), care
și-a exercitat atribuțiile și atribuțiile prin Oficiul Național de Asistență Militară, direct -
în subordinea primului ministru ungar. Acest birou a supravegheat activ -
comitetele municipale de îngrijitori ai victimelor războiului, care, la rândul lor,

supraveghea comitetele raionale și comunale. 31

În conformitate cu directivele ministeriale și cu interesul organului de stat -

este în asigurarea protecţiei copiilor orfani, Consistoriul Arhiepiscopal

din Blaj, în ședința la 9/22 februarie 1916, a hotărât înființarea Greciei-

Orfelinat Catolic din Blaj pentru copiii „fiilor noștri căzuți în război”.

Dorința explicită a mitropolitului era ca această casă pentru orfani să fie

deschis chiar în acel an și că ar trebui să ofere adăpost orfanilor greco-catolici

din toata tara. 32 S-a lansat și Mitropolia Ortodoxă a Sibiului

iniţiativa deschiderii unui orfelinat sub patronajul propriului eparhial

Consistoriu, cel târziu în toamna aceluiași an. 33 Mai mult, pornind de la

anul 1916, intreaga elita romaneasca si alte categorii sociale au devenit 328 nAn A vi C tori A si m A , mirel A An drei Po PA

30. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1916, f. 33. Vezi circulară

1664-1914.

31. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1917, 35-36.

32. SJAAN, fond: Parohia Greco-Catolica Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1916, f. 13. Vezi circulară

942-1916.

33. Daniela Mârza, “Demografie űi asistențć socialć în Transilvania (1916-1918): înființarea

orfelinatelor destinate orfanilor de rćzboi” (hereinafter “Demografie űi asistențć socialć”), in

Miţcări de populaYunţZ][pie ţi aspecte demografice în România în prima jumătate a secolului XX. Omagiu

acad. Camil Mureţan la împlinirea vîrstei de 80 de ani , edited by Sorina Paula Bolovan, Ioan

Bolovan, Rudolf Gräf, Corneliu Pćdurean, (Cluj-Napoca: Presa universitarć Clujeanć, 2007),

94.

deeply involved in the campaign for protecting the orphans of war. 34 From Sibiu

there was launched a public fundraising campaign for the establishment of an

orfelinat. Ulterior, Blaj a avut o inițiativă similară. Liste de colecții publice au fost deschise și publicate în mod regulat în presă. O examinare a acestor liste dezvăluie solidaritatea românilor, puterea empatiei, angajamentul din toate categoriile sociale la acest proiect, de la elita bisericească până la avocați, profesori, medici, sau simplilor țărani, studenți și români soldați pe front. 35 Preocupările din ce în ce mai numeroase și mai serioase pentru soarta acestor copii a fost, desigur, strâns legată de numărul tot mai mare de orfani de război. Numărul copiilor români ai căror tați au fost uciși în bătălia din această perioadă nu este încă cunoscută cu certitudine, dar conform statisticile efectuate în toată Ungaria în 1916, numărul orfanilor de război a fost de 36.379: 94,1% dintre aceștia erau în grija mamei lor, 2,5% în cea a tutorelui, 2,4% în cea a rudelor și doar 0,57% au fost în case de plasament administrate de stat, în timp ce 0,19% fuseseră plasați în grija unor organizații de caritate. 36 Dacă luăm în considerare că în armata austro-ungară au fost mobilizaţi circa 926.500 de bărbaţi români în 1914-1918, 37 putem presupune că numărul orfanilor de război în rândul românilor copiii a fost semnificativ.

Astfel, Primul Război Mondial a determinat deschiderea primelor orfelinate românești destinat orfanilor de război din Transilvania: Orfelinatul Ortodox din Sibiu şi Orfelinatul Greco-Catolic din Blaj. Deși sumele considerate a fi necesare pentru deschiderea celor două orfelinate confesionale româneşti fuseseră strâns până în toamna anului 1916 (500.000 de coroane pentru cel de la Sibiu și 400.000 coroane pentru cel din Blaj), 38 din cauza complicațiilor din situația politică și deschiderea liniilor frontului în sudul Transilvaniei (datorită celor ale României intrarea în război, ceea ce a cauzat diverse alte probleme, inclusiv refugiul a autorităţilor bisericeşti de la Sibiu şi Blaj până la Oradea etc.), 39 cei doi

Orfelinatele românești nu și-au putut deschide porțile în 1916, așa cum era de așteptat -

ed. A devenit posibil doar deschiderea și funcționarea acestor orfelinate românești în

1918. La Blaj, orfelinatul a fost deschis la 1 octombrie, adăpostind, la început, 50 de băieți, Copii G Ati meof WA r n329

34. D.Mârza, Demografie űi asistențć socialć în Transilvania ,93.

35 .D.Mârza, Demografie űi asistențć socialć în Transilvania ,96.

36. D.Mârza, Demografie űi asistențć socialć în Transilvania , 93.

37. Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, “Câteva aspecte economice din Primul Rćzboi Mondial

reflectate în izvoarele statistice űi în dialogul epistolar referitor la Transilvania, ” in Economie ţi

istorie. Dialog ţi interdisciplinaritate. In honorem prof. univ. dr. Ioan Lumperdean la împlinirea

vârstei de 60 de ani, edited by Dana Bako, Iosif Marin Balog, Rudolf Gräf, Rćzvan V . Mustață

(Cluj-Napoca: Academia Românć/Centrul de Studii Transilvane, 2015), 442.

38. D.Mârza, Demografie űi asistențć socialć în Transilvania , 97. Vezi și Ioan Bolovan, Primul

război mondial ţi realităYunţZ][pile demografice din Transilvania. Familie, moralitate ţi raporturi de

gen (Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleanć, 2015), 131-133.

39. Vezi Mirela Popa-Andrei, Diana Covaci, Refugiul Autorităţilor Ecleziastice, passim.

în timp ce orfelinatul din Sibiu a devenit operațional cam în aceeași perioadă, construcția -

ingurile școlii centrale fiind folosite în acest scop. 40

Așa se face că, prin consecințele pe care le-a implicat, primul război mondial a dus la

adoptarea primelor măsuri de protecție a copilului, desigur, adresate în primul rând

copiii care rămăseseră orfani de tatăl lor. Chiar dacă au fost insuficiente -

la acea vreme, astfel de măsuri erau absolut necesare și reprezentau un început -

punct important în lupta democratică pentru apărarea drepturilor copiilor. Acestea dezvolta -

opțiunile, precum și cele referitoare la statutul copiilor la vremea Lumii

Războiul I necesită cu siguranță o atenție sporită din partea cercetătorilor, în special

întrucât în istoriografia românească dedicată Marelui Război, copiii și copilul -

hood reprezintă, până astăzi, un subiect aproape inexistent. Prezența lor în special
în principal pe frontul intern al tuturor ţărilor implicate în conflict solicită a
reevaluarea completă a surselor și o reconsiderare a acestei teme de-a lungul -
de lângă liniile majore de cercetare asupra războiului. Studiul nostru este doar o cercetare preliminară
pe această temă, intenționând să aducă în atenția istoricilor necesitatea urgentă de a
abordează și analizează situația copiilor din Transilvania în timpul războiului. Acest
situația trebuie privită și citită dintr-o dublă perspectivă: atât în ceea ce privește
statutul lor de „victime nevinovate” (o perspectivă care, într-o oarecare măsură, a fost
abordate în istoriografie) şi din punctul de vedere al rolului pe care l-au jucat ca
protagoniști locali și martori ai conflictului. La fel ca în Europa de Vest,
copiii din Transilvania au format o categorie socială mobilizatoare şi mobilizată.
Toate canalele cheie au fost folosite pentru a sprijini mobilizarea copiilor: școala,
familia, religia, jocurile, cărțile etc. În orice caz, trebuie menționat că copiii
au fost nu numai destinatarii acestui discurs mobilizator, ci și o categorie directă
implicat în asigurarea nevoilor militarilor care au luptat pe front. Acest
este atestat de „responsabilitățile” sau „ocupațiile” asumate de copii în timpul -
în anii războiului, de la treburile lor de zi cu zi în gospodăriile satului până la proiect -
scrisori pentru cei care se aflau în față și în spatele lui și pentru medic de recoltare -
plante inale pentru soldați etc. Toate aceste fațete ale copilăriei în vremuri de beligerant
relevă faptul că, la fel ca în alte zone afectate de război, copiii din
Transilvania au fost victime directe și indirecte, dar și actori activi ai lumii
conflagrație, care a lăsat o amprentă de neșters asupra vieții lor după război.

„Această lucrare a fost susținută de un grant al Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică Română
și Inovație, CNCS – uEFISCDI, numărul de proiect PN-II-Ru-TE-2014-4-0363” .

40. D.Mârza, Demografie űi asistențć socialć în Transilvania ,97.

Abstract

În cursul anului 1915 devenise clar că războiul era departe de a
scurt interludiu înaintea conferințelor de pace. La fel cum dra din față -
episoadele matice ale luptelor se derulau rapid, începând
pentru a se transforma încet în adevărate masacre, cei rămași acasă au trebuit să conducă
propriul razboi, ingrijindu-se de cei trimisi pe front sau greutati mai re
vizibil. Autoritățile statului austro-ungar au stabilit, ca
au stabilit cândva că românii din Transilvania,
care a dat cel mai mare număr de soldați, putea fi încurajat
furios să-și exprime credința față de Tron și Patrie, de
făcând apel la cele două Biserici românești, cea ortodoxă și,
respectiv, greco-catolic. Prezentul studiu a fost con-
conductă prin analizarea modului în care una dintre biserici, cel
Cea ortodoxă, reprezentată de Mitropolitul Ortodox al
Sibiul a reacţionat cu credincioşii aceleiaşi mărturisiri din
Transilvania faţă de politica oficială de susţinere a războiului purtat
de către autorități, prin propagandă și dona solicitată -
țiuni. Colecțiile și donațiile au fost, de fapt, principala nemulțumire
a autorităților civile și militare, fiind nu numai strict necesar -
sary, dar și o dovadă de patriotism, în timp ce frontul plecat dona -
în bani sau în bunuri au fost, la urma urmei, speranțe care ajută la iubit
cei în război.

Cuvinte cheie

Oraș, armata, familii, soldați, spital, victorie Și încă a fost RĂZBOI

Transilvania în 1915

între propagandă și donații

Va le R ia So R o ş T ineanu

Asasinarea din SARAIEVO din 28 iunie 1914 și intrarea în Primul

Războiul mondial ar oferi statului austro-ungar oportunitatea mult așteptată -

de a limita ambițiile slavilor sudici, dând o lecție Serbiei

demn de amintit. Ba chiar mai mult, politic vorbind, pedepsindu-i pe aceia

responsabilă de asasinat, Austro-Ungaria avea să-și asigure un ordin favorabil

în Balcani și depășesc influența rusă în regiune.

În Austro-Ungaria, într-un mod mult mai vizibil decât în Rusia, problema -

lem al natiunilor Imperiului era deja dezbătut în cercurile politice din Viena

și Budapesta, însă, fără un rezultat concret. În Transilvania și Banat, la

acea vreme aparținând Ungariei, a existat un anumit dialog între români

elita și autoritățile, dar îi lipsea complet eficiența, singurul motiv pentru asta

fiind rezoluţia interioară a premierului Tisza Istvan de a urmări un singur scop, adică

întărirea, prin orice mijloace, a poziţiei Ungariei în interiorul statului dualist.

Pe de o parte, complet neimpresionat de aderarea României la o alianță

cu Germania, Austro-Ungaria şi Italia în 1883, pe de altă parte, dornici să

continuă politica de maghiarizare în partea lor de Imperiu, Tisza Istvan, prim

ministru al Ungariei între 1903 și 1905 și 1913 și 1917, a impus o postu -

târziu: românii nu excelaseră niciodată, nu excelau la vremea aceea, și ei

nu ar excela niciodată în a fi loial patriei maghiare. La o dată ulterioară, cel

autoritățile din Budapesta au fost forțate, sub presiunea diplomației germane, să

iniţierea negocierilor ulterioare cu reprezentanţii P .NR, inducând la Viena cel

imagine că o reconciliere cu elita românească este posibilă „din mers”, din moment ce

românilor li s-a promis o relaxare a legislaţiei educaţionale.

Cu toate acestea, în primii ani de conflict, comportamentul românilor în gen -
general (ne referim aici nu numai la cei care au plecat în număr mare pe frontul de luptă,
dar şi societăţii româneşti în ansamblu) conformă ordinelor primite,
sau, după cum menționa Sextil Puűcariu în memoriile sale, „simțul datoriei" a fost prezent.
Pe plan intern, în afară de ceea ce a fost declarat oficial cancelarii diplomatice -
leries, mai ales pentru urechile diplomaţilor din România, a căror intrare în
războiul era așteptat de maghiari, autoritățile au arătat întotdeauna greșelile
încredere și s-au comportat într-un mod care, în cele din urmă, duce la un rezultat opus
ce s-a urmărit. O satisfacție minoră a fost acordată românilor care au fost recrutați -
ed, precum alocația de a purta culorile naționale românești sau de a cânta
„Deţteaptć-te române!" („ Trezește-te, române!"). Ordinele de conscripție erau
publicată tot în limba română, pentru prima dată după 1867, ca motiv din spatele
chemarea la arme părea justificată, inclusiv pentru cei care au fost recrutați: răzbunare pentru
asasinarea moștenitorului tronului, arhiducele Franz Ferdinand, care dăduse
mari speranțe și românilor 1.332 nvA leri A so ro ș tine A nu

1. Liviu Maior, Românii din armata habsburgică, [Romanii din armata habsburgică] (București: Editura Enciclopedicć, 2004), 171-187.

În mai puțin de un an, purtând pe frontul de luptă culorile naționale românești
a fost considerată o etapă de rebeliune și o insultă de către orice ofițer maghiar
și a fost aspru pedepsit de regimentele Honvéd. În timp ce, la începutul lui
1915, unul dintre liderii elitei românești, un intim al arhiducelui Franz
Ferdinand, Alexandru Vaida-Voevod, a observat ceea ce el numea „o calmare a
spirite", după ce Italia a aderat la Antanta la 23 mai 1915, pe frontul intern,
numeroase acuzații la adresa elitei, cu privire la lipsa lor de loialitate, demon -
a stabilit adevărata natură a atitudinii autorităților, uşurată doar de diplomatul german.

indicațiile lui Macy, care nu a vrut să dea României niciun motiv să refuze par -
participarea la război de partea Puterilor Centrale 2.
Arhiepiscopia Sibiului, parte a Arhiepiscopiei Ortodoxe, fusese
cel mai important și bine organizat din regiune. Cu toate acestea, este geografic
poziție lângă granița României, chiar înainte ca România să intre în război,
hotărâse pe oficialii statului dualist să urmărească locuitorii locali cu
mare neîncredere și suspiciune.
Cu toate acestea, ar fi incomplet să nu menționăm și faptul că, pentru unii conduc -
ai mişcării naţionale româneşti de după 1910, problema românilor
traiul in statul dualist nu putea fi rezolvat decat prin interventia Romaniei, in
contextul conflictului internațional, iar victoria a fost privită, poate într-un
mod superficial, la fel de ușor de obținut. De exemplu, Octavian Goga, care a plecat la
România în 1914, a ales să lupte deschis împotriva Austro-Ungariei și eforturile sale de a
organiza legiunea romana in Italia, in cursul anului 1915, sunt
cunoscut, la fel ca și Onisifor Ghibu, profesor la Sibiu, și preotul Ioan Moța
din Orćűtie care au fost concediați după ce au plecat din țară în România.
Temerile au crescut și din cauza numărului mare de dezertori, care au devenit
evidentă începând cu anul 1915, numărul acestora fiind estimat la aprox.
aproape 20.000, deși mulți dintre ei se aflau deja în Rusia sau Italia. În plus,
la graniţa cu România, zonă care cuprindea două dintre cele ale Transilvaniei
orașe importante, Sibiu și Brașov, România și Austro-Ungaria ambele organizate
o serie de operaţiuni de propagandă, deşi puţine dintre acţiunile întreprinse de
regatul român s-au dovedit în timp. Ministrul maghiar de interne
Afaceri solicitate printr-o telegramă, trimisă la 27 iulie 1915 tuturor șefilor de județ, dar
mai ales şefilor Braţovului şi Sibiului, să lupte împotriva distribuirii hărţilor

afişând România Mare şi împotriva insuflării unei stări de spirit defetiste

printre soldații români, asta ar duce la dezerții în perspectiva

o „invazie românească” 3.Și WA încă WA r n333

2. L. Maior, Românii din armata habsburgică, 171-187.

3. Constantin Voicu, Biserica strămoșească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală și naűională a poporului român, [The National Church in Transylvania in the struggle for spiri - tual and national unity of the Romanian people] (Sibiu: Editura Tipografiei Arhidiecezane, 1985), 156.

Just before the implementation of censorship, Teodor V . Pćcćțian, the editor-in-chief of Telegraful Român , was summoned by the Bureau of censorship of the Military Commandment from the 12 th Army Corps (run between 1911-1914 by general Herman Kövess de Kövessháza and between 1915-1917, by division gen - eral, Victor von Njiegovan), împreună cu ceilalți redactori ai presei locale. Telegraful Românul a devenit controlat de cenzura militară, începând cu 10 august 1914, conținutul ziarelor avea nevoie de aprobarea comandamentului militar, care la acea vreme avea sediul pe Heltauergasse nr.6 (azi Nicolae strada Bćlcescu), la etajul I (camera nr. 77).

O altă adresă din 19 august 1914, trimisă de data aceasta de magii județeni - trate, conținea instrucțiuni exacte despre ceea ce trebuia considerat eligibil pentru publicare - lishing. Prioritatea a fost distribuirea strictă a știrilor potrivit oficialului narațiune militară. Mișcarea trupelor militare nu putea fi acoperită de mass-media fără aprobarea Ministerului Apărării sau a primului Cabinetul ministrului.

S-a acordat multă atenție știrilor care ar putea induce panică în comunitate.

ty, aici fiind incluse diverse fenomene sociale: boli, faliment bancar, și

alte. Noutăţi privind confiscarea bunurilor cetăţenilor străini au fost

de asemenea interzis 4.

De la sfârşitul anului 1914 şi începutul anului 1915 s-au făcut contestaţii la

populaţia să ajute la asigurarea armatei cu îmbrăcăminte potrivită pentru iarnă.

Din această perioadă datează o adresă emisă de Comandamentul Militar de la Sibiu.

od, în care oamenilor li s-a cerut să asigure achiziționarea a cât mai multe piei de oaie

pentru confecţionarea corseturilor, sau „peptare”, cum erau numite atunci. Centrele

de colectare a acestor piei ar urma să fie organizată la Alba Iulia, Cluj, Sibiu și Brașov.

Pentru fiecare bucată s-ar plăti 12 coroane. Toată acțiunea urma să fie încheiată

până la 20 octombrie 1914. Motivul fiind, după cum am menționat, nevoia de iarnă

îmbrăcăminte; porunca militară a observat că acest gen de haine erau foarte

util pe frontul de luptă, cel puţin pentru soldaţii români.

În afară de aspectele politice și militare ale Primului Război Mondial, în egală măsură

important a fost și ceea ce s-a întâmplat pe frontul intern, cel al sociului civil -

etie, în întregul ei. Prin efectele sale, durata și amplitudinea operei militare -

Primul Război Mondial a obligat toate forțele participante, atât cele din

blocul Puterilor Centrale și din Antanta, să depună eforturi mari, nu numai

pe frontul de luptă, dar și în spatele lui, deci importanța frontului intern nu este

a fi neglijat.

În ultimii ani și mai ales în contextul comemorării unui secol din

începutul primului război mondial, istoriografia europeană, și nu numai, 334 nvA leri A so ro ș tine A nu

4. Biblioteca Astra Sibiu , [Biblioteca Județeană Astra Sibiu], Fondul TV .Pćcćůian, [Fondul TV .Pćcćůian] ,

1914, Dosar 14/186, Biblioteca Astra Sibiu ,[Biblioteca Județeană Astra Sibiu], Fondul TV .Pćcćůian,

[Fondul TV .Pćcćůian],1914, Dosar 2015.

a înțeles necesitatea de a aduce contribuții la noile abordări în acest sens

conflict prin raportare la studiile privind viața de familie, evoluția demografică - sau noul concept de umanitarism dezvoltat de biserica creștină - es, în efortul de a stabiliza frontul de acasă și de a face suportabile eforturile necesare de război 5.

Din acest motiv am încercat să prezint, pentru anul 1915, ce a însemnat să răspund la tot ce cerea războiul de la societatea românească din Transilvania, de la elită până la cei care fuseseră uitaţi în satele natale de unde au fost recrutați.

Câteva elemente inevitabile au apărut în contextul rural: probleme financiare, relațiile nelegitime, și numărul mare de taxe pentru autorități, cel Crucea Roșie și cele două Biserici românești, și epidemii, care fuseseră și ele prezent în spatele liniilor frontului, provocând un număr impresionant de victime.

Odată înființate unele fronturi, mai ales în 1915, familiile au făcut-o beneficiat de prezența și ajutorul celor care urmau să plece pe câmpul de luptă, deoarece mulți dintre ei primiseră permisiunea de a-și ajuta familiile la agricultura - lucrări culturale. Unii profesori li s-a permis să se întoarcă la școală, unde fuseseră singurul sprijin al părinţilor elevilor.

Activitatea scolilor confesionale a fost importanta in 1915 ca sa putem menționați raportul educațional nr. 9655/06 08 1915 privind importanța preoților - rol important în conducerea școlilor. S-a impus educația alternativă, deoarece sub- profesori erau preoții, iar elevii claselor a IV-a, a V-a și a VI-a.

li sa permis oficial să lipsească de la școală pentru a înlocui forța de muncă în agricultură. Sursele folosite au fost: presa românească, „Telegraful Român” și „Transilvania”, Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului, Fondul Consistoriului, Astra Biblioteca Județeană din Sibiu, colecții speciale, TV . fondul Pćććůian.

De la început trebuie menționat că distincția dintre prop -
aganda și donația s-a făcut, în multe cazuri, cu destulă dificultăți, pentru
simplu motiv pentru care erau complementare. În ceea ce privește propaganda folosită în timpul -
în cursul anului 1915, se poate afirma că a fost cu atât mai necesar cu cât,
incepand cu anul mentionat a devenit evident ca razboiul nu se va incheia
foarte curand si familiile celor care au fost recrutati au inceput sa se simta din ce in ce mai mult
săraciți în viața lor de zi cu zi.

Propaganda s-a soldat cu numeroase inițiative ale autorităților dintre care noi
pot aminti: popularizarea picturilor oficiale ale celor doi împărați aliați,
Francis-Iosif și Wilhelm al II-lea, o serie de picturi cu scene militare, sim -
bolizarea alianței celor două armate, austro-ungară și germană, refacere, și WA mai rămâne WA r n335

5. Ioan Bolovan , Primul război mondial și realitatea demografică din Transilvania.Familie, moralitate
și raporturi de gen , [Primul război mondial și realitățile demografice din Transilvania. Familie, Moralitate
and Gender Relations], (Cluj-Napoca: Ed. Şcoala Ardeleanć, 2015), 126-137.

ca donații de biografii ale personajelor familiei imperiale, populare în
Stat dualist maghiar, ca arhiducele Iosif ca abonamente ale Ministerului
Honved, adică apărarea față de statul dualist maghiar 6.

Imaginea victoriei militare a fost adesea interpusă în viața de zi cu zi a
civili, cu privațiunile ei. De exemplu, la Sibiu, victoriile militare au fost pre-
trimisă în fiecare detaliu în presa orașului. În ianuarie în Piața Mare a
orașul acolo erau expuse tunuri rusești și sârbe 7.

La 30 iulie 1914, cel mai probabil la cererea guvernului, autorul -
entitatile din Sibiu au semnat un apel prin care cheama toti membrii societatii sa ajute familiile
dintre cei care aveau membri pe frontul de luptă. Apelul a fost semnat de mulți
oficiali locali: Karl Egon von Hohenlohe de la Biserica Catolică, Stefan von

Kedres, director financiar și consilier minister, Ștefan Szentimrei, director al gimnaziul de stat din Sibiu episcopul Friederich Teutsch de la luterană Church, Karl Wolf, director de bancă și membru al Casei Magnaților și Daniel Czekelius, medicul oficial al orașului. Pentru Biserica Ortodoxă a semnat: Arhiepiscopul Ioan Mețianu, Partenie Cosma, directorul Băncii Albina, și Ioan de Preda, avocatul Arhiepiscopiei Ortodoxe. O frază interesantă din asta documentul afirmă că: „ Precum dragostea pentru patrie a dat curaj celor ce au părăsit să luptăm pe frontul de luptă, la fel și noi, care am rămas în urmă, trebuie să arătăm la fel iubire și devotament pentru sacrificiu - 8.

Datorită faptului că încrederea populației în victoriile armatei XII, cu sediul din Sibiu trebuia menţinut, pe de o parte, iar cel sacrificiile materiale ale populației trebuiau motivate, pe de altă parte, cel ultimii 3 comandanți militari ai acestei armate – baronul Pflanzer-Baltin, Herman Kovess von Kovesshaza și Victor Njegovan – au fost pe front, precum și generalul Arthur Arz von Straussenburg. Toți au fost distinși cu distincția de onoare - locuitorii noștri ai orașului.

În același mod, Regimentul nr. 31 de infanterie, formată în principal din români din judetul Sibiu, s-a remarcat prin contributia sa la victoria de la Mitrovita, Serbia. În 1915, cea mai mare victorie sărbătorită a fost pe 27 iunie 1915, cea cu - referitor la reocuparea Lembergului. Cu această ocazie, Sibiul a fost decorat cu steaguri, în timp ce muzica militară se plimba pe străzile principale ale orașului. În Piaţa Mare s-a cântat imnul regal şi german, clopotele bisericii -336 nvA leri A so ro ş tine A nu

6. Arhiva Arhiepiscopiei Sibiu [The Archdiocese of Sibiu Archive], Fond Consistoriu [Consistory Fund], I, 52, 1915,adress official address nr. 3609, 1915, official address nr. 675/ 1915, I, 51, 1915I,51, 1915, IV , 187, 1915.

7. Telegraful Român , [The Romanian Telegraph] 1 (1915): 3; Sigerus Emil, Cronica orașului Sibiu, 1100-1929 , cu 7 ilustraůii ţi 6 planuri ale oraţului, [Sibiu Chronicle,1100-1929,with seven illus - trations and six plans of the city] (Sibiu, Ed. Honterus, 2011), 69.

8. Biblioteca Astra Sibiu, [Astra Sibiu County Library], Fondul T.V .Păcăűian , [T.V . Pćcćțian Fund], 1914, File 2013.

es marked for hours this victory, and in the evening the inhabitants could hear the

iar muzica militară. Unele case au fost iluminate până târziu în noapte 9.

Pentru credincioșii ortodocși din Transilvania și Banat, mitropolitul

Ioan Metianu, ca unul dintre reprezentanții tolerați ai elitei românești, lucrase

greu la Budapesta şi Viena să dovedească loialitatea românilor faţă de Habsburgi

casa. În majoritatea cazurilor, Metianu i-a îndemnat pe credincioși prin mesajele sale (ser - mons și rapoarte) să-și dovedească loialitatea și soldații să lupte cu curaj pentru a se răzbuna moartea arhiducelui Franz-Ferdinand într-un război, considerat de drept.

Mitropolitul Metianu i-a îndemnat pe preoții Catedralei din Sibiu să încurajeze -

varsta celor ce plecau pe front prin predici si marturisiri, sa

fii aproape de ei și de cei care au rămas acasă. Menționăm raportul

nu. 7964 Bis. în 1915, unde Metianu și-a exprimat regretul că războiul a continuat

și a impus o rugăciune care urma să fie citită la fiecare slujbă religioasă până la sfârșit

a războiului 10 .

Reprezentanții Bisericii Ortodoxe au infirmat exploatarea financiară a

credincioșii prin schimbul de cărți de rugăciuni cu puteri magice care protejează

soldat din „focul inamicului” . În 1915 a fost menționată o carte de rugăciuni -

Rugăciune folositoare. Epistolă cerească. Epistola de la casa lui Christos (Util

Rugăciune. Epistola cerească. Epistola din Casa lui Hristos) – care avea un conținut diferit

din învățăturile Bisericii Ortodoxe, se crede că are puteri magice și

trimis de Dumnezeu și arhanghelul Gavril în orașul Konigsberg. Era scris că „cine -

are vreodată cartea, va fi protejat de gloanțe, și cine nu o crede, pune

pe gâtul unui câine și trage, pentru că glonțul va eșua." Cartea a fost cumpărată

de mulți credincioși, mai ales de mame pentru a-l trimite pe front pentru fiii lor. The

raport al Mitropolitului Ioan Metianu nr. 7362/11 08 1915 interzice fiecare

Credinciosul ortodox să cumpere această carte și recomandă, pe de altă parte, cartea

de rugăciuni ortodoxe - Părűi alese (Fragmente alese) – cu fragmente din

Vechiul şi Noul Testament 11 .

Activitatea scolilor confesionale a fost importanta in 1915 ca sa putem

menționați raportul educațional nr. 9655/06 08 1915 privind importanța preoților -

rol important în conducerea școlilor. S-a impus educația alternativă, deoarece sub-

profesori erau preoții, iar elevii claselor a IV-a, a V-a și a VI-a.

li sa permis oficial să lipsească de la școală pentru a înlocui forța de muncă în

agricultură. Și acolo WA este încă WA r n337

9. Telegraful Român, 96 (1915): 249, Telegraful Român.

Telegraf], 121 (1915): 487, Telegraful Român, 62 (1915): 249.

10. Biblioteca Judeůeanć Astra Sibiu [Biblioteca Județeană Astra Sibiu] Fondul T .V .Pćcćůian, [T .V .Pćcćůian

Fond] , 1914, Dosar 2013.

11. Arhiva Arhiepiscopiei Sibiu [Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului], Fond Consistoriul

Fond], I 198, 1915, Arhiva Arhiepiscopiei Sibiu [Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului], Fond

Consistoriul, III, 272, 1915.

Pe tema pregătirii premilitare a elevilor de la gimnaziu am

au rapoarte de la gimnaziul romanesc din Brasov, conform referintei

a directorului, dr. Virgil Oniţiu, iar raportul se adresează con -

conferință din 2 mai 1916, scrisă de unul dintre profesorii responsabili cu mil -

instrucție itară, dr. Ioan Bunea. Aceștia au fost instructorii: dr. Ioan Bunea, Nicolae Bogdan pentru teorie și practică, iar Petru Roșca pentru gimnastică, Gheorghe Baiulescu pentru igiena. Au fost unele dificultăți în traducerea unor termeni din germană în română, mai ales din cauza lipsei manualelor. Instrucțiunea a fost realizat in 3 limbi: romana pentru explicatii, germana si maghiara pentru com - manding. Grupa cu maximum de elevi, stabilită de Minister, a fost de 60, dintre care: 17 erau elevi din clasa a VI-a, 34 din clasa a VII-a și 9 din clasa a VIII-a. Dr. Ioan Bunea a pregătit o broșură care conținea toate noțiunile de bază pentru proces: de la organizarea armatei, echipament, rapoarte, marșuri pe teren, citirea hărților militare, indicatoare convenționale, adăposturi, serviciul etapelor cu termeni tehnici în 3 limbi. Potrivit lui Bunea, „vremurile tulburi pe care le trăim - Rience arătase nevoia acestor exerciții, care sunt binevenite. Avem nevoie de bine soldații și instrucția militară va fi accesibilă, mai ales datorită faptul că de la școală trec direct sub steag” 12 .

Asociația Astra a lansat un apel către familiile care au avut mem - oameni morți pe frontul de luptă, pentru a ajuta la strângerea de date pentru un album numit Albumul eroilor din 1914 și 1915, album care va fi păstrat în Sediul asociației. Pentru a ajuta militarii români, membrii din această asociație a donat mai multe cărți, ABC-uri pentru soldații analfabeti: 20 de cărți au fost trimiși la Brunn, 40 la răniții ținuți într-un spital din Alba Iulia, 50 pentru soldații analfabeti din Budapesta, și din colecția destinată The pop - biblioteca ular din: Aiud, Pest, Viena, Praga, Sibiu, Munkacs, Pardubice, totalul lor valoare ajungând la 1954 coroane şi 70 forinţi 13 .

Cu toate acestea, la 27 iulie 1915, ministrul afacerilor interne le-a cerut conducătorilor Brasov si judetul Sibiu sa stopeze raspandirea unor harti cu cel Mare

România și o posibilă stare de spirit în cazul soldaților români care ar

duce la dezertare în așteptarea unei „invazii românești” . Primul pretor din Miercurea-

Sibiului si-a anuntat superiorul despre existenta unor articole clandestine -

case de arme, organizate de români pe teritoriu. Șeful frontului -

tier police, Imre Homer, complained in the secret report no. 481 of 23/12/1915 on

the Romanian state of mind, being sure that after the Russian army attack, “Romania

is going to come against us” . At the beginning of the war, there was a rumour in

the Romanian villages that Russia had attacked Romania and invaded Moldova 14 .338 nvA l e r i A so r o ş t i n e A n u

12. Arhiva Arhiepiscopiei Sibiu, Fond Consistoriul , 479, III, 1915, 407, III, 1915, 364, IV , 1915.

13. Transilvania (1915): 1-6, 84, 96.

14. Constantin Voicu, Biserica strămoșească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală și

naűională a poporului român ,[The National Church in Transylvania in the struggle for spiri -

Vicarul Patriciu Pintea din Cata/Protopopiatul Cohalm a fost arestat la

acasă, pentru că a fost menționat în scrisorile unui fost profesor din parohie,

care a plecat în România. Vicarul a scăpat de închisoare doar din cauza arcului -

intervenția preotului. A fost acuzat de acte antipatriotice și i s-a permis

participa doar la inmormantari. De aceea Pintea a cerut un înlocuitor, dar cel

Consistoriul a considerat că era mai bine așa, deoarece un alt preot putea veni

complică problemele.

Învățătorul Romul Cristoloveanu, directorul școlii din Râșnov, de asemenea

directorul scolii din Zarnesti, Pompiliu Dan, au fost acuzati de spionaj

în octombrie 1915. Ambii au fost închiși în închisoarea militară din Cluj,

unde erau încă păstrați în iulie 1918 fără nicio acuzație citită.

Grefierii statului au devenit riguroși în respectarea ordinului ministrului

a afacerilor interne, care interzicea orice tip de adunare publică fără aprobare.

De exemplu, preotul George Sovrea din Calbor/Protopopiatul Cohalm a trimis
o scrisoare către Consistoriu, în care arăta că aprobarea pentru com -
ședințele comitetului, deși solicitate în prealabil, veneau întotdeauna mai târziu; în plus,
notarul satului l-a acuzat de defetism, pentru că „făcea reli -
slujbe giuoase pentru oameni și i-au consolat pe cei plecați la război” 15 .
Întreaga Arhiepiscopie Ortodoxă a Transilvaniei a organizat culegeri de
bani, haine sau produse alimentare. Cele mai importante instituții care au supravegheat
activitatea au fost: Crucea Roșie, Ministerul Afacerilor Interne și sec -
în cadrul Armatei Teritoriale Maghiare, Reuniunea pentru ajutor în război. col -
lectia de haine si bani a facut-o in fata sau a sustinut material
orfanii, văduvele de război, invalizii, în timp ce produsele alimentare erau direcţionate principale -
ly la spitalele militare.
Raportul nr. 6371/1915 din 1 iulie 1915 a fost rezultatul unei cereri nr. 1099
a Reuniunii pentru ajutor de război din 27 iulie 1915 privind comemorarea
arhiducele Franz-Ferdinand prin lise speciale de recviem. Și a fost
o altă solicitare a Secției de ajutor din partea Armatei Teritoriale Maghiare din iulie,
2 1915 pentru ca la Sibiu să fie o singură culegere, după raport
fi citit în biserică. Doar 16 colecții au fost trimise din 34 de protoierii din
anul 1915. În cele mai importante protoierii amintim următoarele importan -
activități importante:
– Protopopul Mediaș: S-au trimis bani pentru front (au crescut chiar din
scoala), haine si alimente la spitalele din Medias si Sighisoara, in agri -si WA mai este inca WA r n339
unitatea tuală și națională a poporului român] (Sibiu: Editura Tipografiei Arhidiecezane,
1985): 156.
15. Mihai Racoviůan,Pamfil Matei, Sibiul și Marea Unire [Sibiul și Marea Unire] (Sibiu:Casa

de presć ţi editurć Tribuna,1993), 145-147; Telegraful Român, 116

(1915): 467; Arhiva Arhiepiscopiei Sibiu, Fond Consistoriul , 458, III, 1915, 480, III, 1915, 610,

IV , 1915, 214, III, 1915.

lucrări culturale locuitorii s-au ajutat reciproc; preotul a dat jos lui

cea mai săracă femeie din sat.

– Protoieria Haţegului: 2400 de coroane strângeau de Crucea Roşie şi

primaria, Societatea de Mine din Vulcan si Crucea Rosie din Petrosani

au fost și ei implicați, iar cei care nu aveau bani, au ajutat la lucrările agricole.

– Protopopul Miercurea: strângerea se facea de către primărie, biserică,

consilii de conducere a românilor și sașilor, un rol deosebit jucat de elita locală și în

unele dintre cele mai importante parohii, au fost strânse 1000 de coroane la Ludoţ şi

10158 coroane în Rod.

– Protoieria Făgăraș: Colectarea a fost făcută de oraș și sat

holuri., s-au donat haine de iarnă pentru soldați, lenjerie pentru răniți și

16271 coroane pentru soldații răniți.

– Protopopiatul Brasov: S-au facut multe colectii pentru Crucea Rosie cu

ajutorul Reuniunilor Femeilor, primăriilor orașului și satului, din parohia Halchiu,

22 de elevi au cumpărat medalii comemorative cu portretul împăratului Franz-

Iosif și împăratul Germaniei, Wilhelm al II-lea. La Brașov s-au făcut atâtea col -

afirmând că valoarea este necunoscută.

– Protopopul Reghin: toți preoții și profesorii erau membri ai Roșii

Crucea si adunata pentru spitalele din Toplita Românca, Reghin, Gurghiu, Mures-

Osorhei și Cluj, 300 de coroane au fost trimise la Semiluna Roșie din Turcia, de Crăciun

prezinta banii au fost trimisi prin inspectori la forul competent, 300

au fost donate coroane pentru sărbătoarea Anului Nou pentru văduve și orfani, șapte -

sute de coroane pentru soldații orbi, 300 de coroane pentru închisoarea de război -

eri, adunate de primarii si sate, si alte sute de coroane adunate pentru

copiii orfani.

Presa a remarcat că colectările erau solicitate aproape zilnic astfel încât „nostru

oamenii săraci au dat aproape totul. Se știe că unele colecții nu au ajuns

destinația, dar oamenii contribuie cu plăcere la astfel de colecții” 16 .

Un reportaj scris de Sergiu Medean, protopop din Sebes, preot de lauda

Constantin Oancea din Cioara de jos/Protopopiatul Sebes, care s-a adunat cu

soția lui 4 căruțe pentru față: lenjerie, mâncare, 205 pâini mari, peste 1000 de ouă, majoritatea

ei au fost trimiși la spitalele din Alba-Iulia, în timp ce banii au fost trimiși pe front.

Preotul a săvârșit un recviem la mănăstirea călugărului Sofronie, Cioara, pt

cei care au murit în luptă.

Vicarul de la Smig/Protopopiatul Sibiu, Radu Marcovici, în raportul său 21.11.

1015 a promis o colectare, dar credincioșii lui au menționat faptul că au avut

orfanii lor „care îngheață pe străzi iarna” . 340 nvA leri A so ro ş tine A nu

16. Archiva Arhiepiscopiei Sibiu, Fondul Consistoriul , III, 38, 1915, 56, III, 1915, 74, III, 1915, 323/16.

1915, P Media, III, 720, 1915, Pp. Miercuri, III, 75, 1915, Pp. Braţov, III, 114, 1915, Herman,

III, 1915, 77, Feldioara, III, 54,1915,Braţovul vechi, III, 87, 1915, Braţov, III, 73, 1915, Purcćreni,

III, 115, 1915, parohia Hćlchiu/Pp. Braţov, 38, III, 7121, 292/1915, Str. Reghin.

În 1915, membrii asociaţiei Astra au contribuit la împrumutul de stat pt

război cu 13000 de coroane, la colecția Crucii Roșii și a Soldatului de Fier

cu 100 de coroane.

Un caz deosebit a fost cel al lui Partenie Cozma, director executiv al celei mai mari

banca cu capital romanesc in Transilvania – Albina Bank. Directorul acestui

banca a fost informată că este posibil ca România să intre în război

de partea Antantei și s-a retras în 1915, fugind împreună cu al lui în Regatul Român
familial. Autoritățile au folosit ordinul dat de Ministerul Inter-Ungariei
afacerile finale la 29 noiembrie 1915 și, deși sub supravegherea poliției,
Banca Albina a contribuit la toate cele 7 împrumuturi de război pe care statul dualist le-a făcut în timpul
războiul în valoare totală de 3.800.000 de coroane, iar pentru deponenți donația totală -
ed suma de 5.603.400 coroane. Mai mult, s-au acordat credite si Sibiului, Tarnava Mica
județele, orașele Mediaș, Sibiu și Sadu pentru achiziții de alimente 17 .
Cel mai interesant mod de strângere de fonduri a fost așa-numitul Soldat de Fier. Acest
tipul de strângere de fonduri a fost impus ca model de fundalul german, sub
o influență dublă și de lungă durată a cavalerului medieval, care luptă cu curaj
pentru o cauză nobilă. Pe de altă parte, vine dintr-o altă influență, dată de
imaginea gloriosului general Paul von Hindenburg, a cărui statuie de 14 metri,
ridicat până în 1919 lângă Coloana Victoriei din Berlin, oferit, cel puțin la început -
ning, o manifestare a dorinței de victorie a națiunii germane mai degrabă decât
motivația strângerii de fonduri pentru cei grav răniți, așa cum a evoluat ulterior.
Inițial a constat dintr-un schelet de lemn, care reprezenta un cavaler medieval,
îmbrăcat în fier de mii de cuie simple sau acoperite cu cuie de aur. Acest motiv al
cavalerul medieval sau al militarului în general era foarte popular la dualist
Monarhie și în statul german și a luat adesea forma Crucii de Fier.
Acțiunile, pe lângă strângerea de fonduri, au fost direcționate către implementarea -
mentiunea în mintea oamenilor a „sentimentului de sacrificiu pentru generațiile viitoare, să păstreze
în memorie numele celor care au pierit şi au lucrat pentru întregul efort de război.
Pentru statul dualist, acești soldați de fier erau menționați în toate orașele mari din secolul
Partea germană, dar acest model a devenit popular și în partea maghiară. în austro-
Ungaria, primul soldat de fier a fost inaugurat la Viena, la 6 martie 1915.

a fost urmată de alte câteva inițiative de acest fel în multe alte persoane vorbitoare de germană

areas. Later, an iron soldier representing a knight from Matthias Corvinus's time was

erected in Budapest, in Deak Ferenc square, in the presence of Archduke Charles-

Stephan and archduchess Augusta. More iron soldiers were inaugurated in Szeged

and Székesfehérvár, Arad, Braţov, Cluj, and Odorheiu Secuiesc, Rćdćuůi, and Cernćuůi 18 . An d th e r e WA s st i l l WA r n341

17. Telegraful Român, 29 (1915): 116; 92 (1915): 371; 3, (1915): 11; Transilvania , 1-6 (1915): 92,

Telegraful Român 104 (1915): 419, Mihai Drecin, Banca „Albina" din Sibiu. Instituűie naűională

a românilor transilvăneni, [" Albina "bank from Sibiu. A Romanian national institution (1871-

1918] (Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1982), 209-213.

18. https://en.wikipedia.org/wiki/Nail_Men, accesat în 12 08 2015.

La Cluj, soldatul de fier a fost numit Santinela Carpaűilor (Santinel of the

Carpați) și a fost inaugurat la 18 august 1915.

comunitatea a fost reprezentată la eveniment de preotul ortodox Tuliu Roţescu şi de

preotul greco-catolic Elie Dćianu 19 . Soldatul de Fier din Odorheiu Secuiesc

a fost inaugurat la 8 decembrie 1917 în onoarea regimentului 82, cunoscut

de asemenea ca Secuiul de fier (The Iron Szekely). 20

Trebuie să recunoaștem că la Sibiu inițiativa a aparținut generalului Victor

Njegovan, comandantul Armatei XII a Sibiului între 1914-1916, ridicând din sol -

moare pe front suma de 9200 de coroane. Este evident că a existat o dublă

motivație: de a strânge fonduri și de a păstra în memoria oamenilor, așa cum era bărbații -

publicat în ziarul românesc Telegraful Roman din Sibiu, « sentimentul de sac -

rifice pentru generațiile viitoare, astfel încât numele celor care au trăit să fie păstrat,

dintre cei care au lucrat și au contribuit mai ales la îngrijirea persoanelor cu dizabilități în timpul -

în timpul războiului mondial". Construit inițial din lemn, scheletul soldatului a fost cov -

ridicat în fier prin lovirea cuielor simple sau a cuielor acoperite cu aur sau argint.

Statuia a fost inaugurată la 1 august 1915 și a fost plasată în Piața Principală,
fiind mutat ulterior la magazinul lui Mihail Brekner. La această festivitate, după armată
paradă și discursuri susținute de generalul Njegovan și magistratul județean Frederich
Walbaum, primele cuie au fost puse la loc în numele împăratului Francisc-Iosif
și prim-ministrul Tisza Iosif. În comisia de onoare au fost prezenți, printre
alții, Episcopul Bisericii Luterane, D. F . Teutsch, generalul Victor Njegovan, cel
vicar romano-catolic, prințul Egon von Hohenlohe, șeful județului Sibiu,
W albaum, vice-magistrat Fabritius, dr. Ioan Stroia, protopop al Sibiului, în nume
arhiepiscopului Ioan Meůianu, primarului Albrecht Dörr și alți câțiva reprezentanți -
din diferite asociaţii cu sediul în Sibiu. Steagul României flutura pe sev -
cladiri vechi ale orasului, precum casele lui Ilie Beu si Nicolae Ittu, doi renumiti
Medicii români în acea vreme, așa cum a făcut lângă statuia nou expusă.
De asemenea, din motive de propagandă și strângere de fonduri, imaginea soldatului de Fier
a fost reprodus pe o serie de ilustrații. Campania a strâns până la 41.000 de coroane,
și s-a încheiat în 1916. Comunitatea românească a reușit să-și creeze un greu-
şi-a câştigat imaginea respectată în rândul locuitorilor germani ai Sibiului, prin clerici şi sec -
elitele ulare formează diferite instituții care au contribuit la construirea unei imagini naționale. De la
19 deputați ai adunării județene din Sibiu, mulți erau clerici care se învârteau în jurul
Arhiepiscopia Ortodoxă: Arhiepiscopul Ioan Meůianu, preot Ioan Botezătorul Boiu,
juristul arhiepiscopal, Ioan de Preda, TV . Pćcćůianu, redactor-șef la Telegraful
Român , Ilie Beu, medic Institutului Teologic-Pedagogic, Partenie Cosma,
director al Băncii Albina și Marcu Joantea, un moșier bogat 21 .342 nvA leri A so ro ș tine A nu

19. „Inaugurare” [Deschidere], Telegraful Român , 91 (1915): 367; Telegraful Român , 114 (1915): 459.

20. https://en.wikipedia.org/wiki/Nail_Men, accesat în 12 08 2015.

21. Telegraful Român , 125 (1915): 503; 104 (1915): 419.

Întreaga activitate de strângere de fonduri a avut loc în anii 1915-1917. Pentru Banat au fost

a menționat inițiative precum: la Arad, un cavaler inaugurat în 1915, la Oradea

un soldat de fier, numit Păzitorul din Isonzo, ridicat la 17 iulie 1917 în fața

primăria.

În Bucovina, modelul preferat a fost un vultur: la Cernăuți, monumentul

a fost ridicat în iunie 1916 și a simbolizat eliberarea de ruși, care, în

momentul cuceririi orașului, a decolat vulturul imperial de pe primărie.

Monumente similare au fost ridicate la Vatra Dornei, Rădăuți și Câmpulung.

Soarta acestor monumente a fost dată de următoarea evoluţie a mili -

evenimente tare și politice și, conform surselor bibliografice, au fost

distrus de trupele române în cursul anului 1919, cu excepția cavalerilor de fier din Sibiu,

care se păstrează în curtea muzeului de istorie, în cadrul Brukenthal

Complexul Muzeal Naţional 22 .

Activitatea de propagandă a reușit să susțină colectarea celor de pe

față și pentru familiile lor datorită mesajului și organizării. Propaganda si fond

strângerile au fost un efort comun și au fost bine organizate prin includerea întregului

societate. Găsirea unei motivații pentru toate eforturile de război a fost cel mai provocator aspect,

mai ales în lumina evenimentelor războiului și a lipsei vreunei victorii până în 1915. Și acolo WA încă mai WA r n343

22. https://en.wikipedia.org/wiki/Nail_Men, accesat în 12 08 2015.

[Pagina 343 - Fără text extractibil]

Abstract

În cartea sa din 2012 despre propaganda Regatului Unit în timpul Primului Război Mondial, David Monger a subliniat

particularitățile acestei acțiuni și a subliniat că a combinat în moduri unice patriotismul național,

credința în Dumnezeu și misiunea civilizatoare a națiunii engleze. Propaganda a existat cu mult înainte

Primul Război Mondial, dar în timpul anilor 1914 și 1918 a atins multe dintre caracteristicile sale actuale.

În studiul meu intenționez să subliniez câteva aspecte referitoare la propaganda desfășurată prin intermediul

Biserica Greco-Catolica Romana din Transilvania si anume intarirea combativului

spirit în rândul civililor în timpul Primului Război Mondial. Până în 1915 a devenit evident pentru liderii beligeranților

afirmă că războiul avea să continue mult timp. Principalele probleme de abordat au fost cele umane

și pierderi materiale, precum și menținerea moralului populației. Propaganda Statului Maghiar

desfăşurat prin biserici a fost organizat pentru a contracara aceste probleme.

Sursele studiului au fost în principal scrisorile circulare emise între 1914 și 1918 de către

autorităţile ecleziastice ale Bisericii Greco-Catolice Române. Am folosit în principal istoricul -

reconstrucție cal, dar și metode de analiză a discursului și studii media, pentru a sublinia

mijloace de propagandă din Primul Război Mondial.

Intenționez să analizez mesajele, mijloacele de publicare și unele dintre efectele propa -

ganda de la amvon, concentrându-se pe 1915, anul în care a devenit clar că pacea era departe

perspectivă. Clericii au jucat un rol esenţial în consolidarea patriotismului în timpul războiului,

având în vedere faptul că toate armatele invocau sprijinul lui Dumnezeu. Mai mult, literele circulare

conţineau mesaje precise, solicitări speciale, cereau rechiziţii şi donaţii pentru

Statul Ungar şi Împăratul. Clericii i-au mobilizat pe credincioși să contribuie la

efort de război, încercând în același timp să se ocupe de nevoile religioase ale turmei.

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, Mobilizare, Scrisori circulare, Biserica Greco-Catolică Română, Împrumuturi de război „cu cuvânt și exemplu”

mobilizând Oameni prin Circularele emise de către

Biserica Greco-Catolică Română din Transilvania (1915)

di ana co V aci

introducere

ACEST STUDIU face parte dintr-un proiect de cercetare mai amplu dedicat propagandei condus de statul maghiar prin greco-catolic român
Biserica din Transilvania în anii 1914-1918. Proiectul coordonat de Ana Victoria Sima analizează propaganda de stat și implicarea Bisericilor române în Transilvania în mobilizarea populaţiei în timpul Primului Război Mondial. 1The cercetarea este încă la început, astfel că acest studiu oferă posibilitatea unui preliminar aplicarea constatărilor asupra subiectului controlului pe care statul l-a exercitat asupra acestuia cetățenilor și activitățile de mobilizare pe care le-a desfășurat în acea perioadă de criză.
Studiul este împărțit în două părți complementare: prima întreprinde a analiza cantitativă: circumscrie eșantionul de documente care au format baza studiului și examinează modelele de comunicare identificate în acest document - umente. A doua parte a lucrării se concentrează pe analiza calitativă a mes - înțelepții în circularele, cu alte cuvinte, ale ordinelor propagate de autorul civil - prin biserică, cu accent deosebit pe mai multe studii de caz.
Pentru analiza propagandei efectuate de Statul Maghiar am a selectat o categorie specifică de izvoare și anume litere circulare ecleziastice. Aceste circularele erau mijloacele prin care hotărârile administrației ecleziastice - au fost comunicate de la centrul eparhial de pe teritoriul jurisdicției sale.
dicție. La începutul secolului al XIX-lea, circulare au fost trimise la cap - sferturi din fiecare protopopiat din eparhie. De acolo, au fost expediate la fiecare parohie în protopopiat pentru a fi comunicate de preoţi credincioşilor.
Unele dintre ele au fost copiate de preoți în registrele parohiale pentru a putea să fie consultat mult după ce originalul părăsise parohia. Ulterior, s-au întors la scaunele protopopiatelor purtând semnăturile care atestau faptul că circulaseră din parohie în parohie; de aici, numele lor de litere circulare. În

a doua parte a secolului al XIX-lea, după introducerea tiparului la scară largă,

circulare au fost tipărite și trimise de autoritățile ecleziastice diecezane către

fiecare comunitate parohială pentru o sumă fixă de bani. Fondurile de arhivă ale celor mai multe

parohiile păstrează colecții aproape complete de circulare ecleziastice. A identifica -

Ținând cont de circularele emise în timpul războiului, am consultat mai multe fonduri de arhivă,

în special cele ale parohiilor arhiepiscopale precum Bucerdea Vinoasć (județul Alba),

Archiud (jud. Bistrita) si Sanger (judetul Mures). 2

Pentru acest studiu am selectat toate circularele emise de Arhiepiscopul Alba

Iulia și Fćgćraű în timpul Primului Război Mondial. Din perspectiva juris-ului ecleziastic -

dicție, aceasta a fost o eparhie greco-catolică românească, una dintre cele patru de acest fel

în Transilvania. Episcopul titular al Arhiepiscopiei a fost și Mitropolitul, 346 ndi A n A Co v AC i

1. http://hiphi.ubbcluj.ro/Propaganda_de_razboi/home_en.htm.

2. Trebuie să îi mulţumesc colegei mele Daniela Deteţan pentru că mi-a oferit câteva circulare care au fost

lipsă din colecția din 1915.

capul întregii Biserici greco-catolice române. El a răspuns direct

capabil pentru aproape o jumătate de milion de preoți și credincioși în eparhia sa, 3dar a condus și

destinele a peste un milion de greco-catolici români în Transilvania, conform -

ing la recensământul din 1910. 4Astfel, hotărârile comunicate prin circulare

Am selectat pot fi considerate reprezentative pentru întregul românesc grec-

Comunitatea catolică din Transilvania în timpul războiului, chiar dacă formularea lor ar putea

variază de la o eparhie la alta.

Din punct de vedere cronologic, am selectat circularele din 1915 deoarece

acesta a fost primul an marcat în întregime de conflagrația mondială. Astfel, cir -

cularele emise în 1915 abordează un amestec de subiecte, inclusiv biserica obișnuită -

subiecte siastice, administrative și educaționale din anii antebelici, dar și

cele impuse de starea de beligerantă.

Un alt aspect metodologic de menționat este modul în care am definit indi -

elemente de cercetare individuale. Înainte de generalizarea tiparului, circularele erau publicate -

publicate într-un număr limitat de exemplare și vehiculate din parohie în parohie. În 1865

s-a hotărât ca fiecare parohie din arhiepiscopie să primească o copie a

circulare publicate. Cu toate acestea, subiectele individuale nu au fost clar distinse

unul de altul în textele circularelor, care abordau o diversitate de sub-

dar fără a le acorda tratament separat pe pagină. 5 Odată tipărită -

procesul a devenit mai răspândit, scrisorile circulare au fost publicate în broșuri,

reunind diferite subiecte și fiecare problemă fiind clar identificată printr-un număr de serie

ber; prin urmare, s-ar putea face economii considerabile în ceea ce privește taxele poștale pentru

documentele.

În timpul Primului Război Mondial, circulare au fost organizate în broșuri, fiecare cuprinzând:

cu două până la zece litere. Cu toate acestea, au existat și circulare individuale, pub -

pus în stare de urgență; au transmis mesaje rapide, care aveau nevoie

pentru a fi comunicate rapid preoților și credincioșilor.

În scopul acestui studiu, am definit o circulară individuală ca un document -

ment care a abordat un singur subiect, uneori sugerat clar în titlu. Pe

pe prima pagină a documentului era un număr de serie distinct și textul se termina

cu locul și data emiterii și cu formula „eliberat în urma con-

întâlnire sistorială. ” A purtat semnătura unuia dintre prelații superiori, care atestă

faptul că o rezoluție oficială fusese adoptată de autoritățile bisericești.

În acest studiu, am folosit o analiză combinată - cantitativă și calitativă

a izvoarelor şi a recurs la reconstituirea istorică pentru a contura

contextul Primului Război Mondial. Pentru a evidenția scopul mobilizării „b yWo rd A nd ex A m P le”: mobilizarea G Pe o P lethrou G hthe Ci r C ul A rs n347

3. Șematismul veneratului cler al arhidiecezei mitropolitane greco-catolice române de Alba-Iulia ți Făgăraţ pe anul 1911 , (Blaj: Tipografia Seminarului teologic gr. cat., 1911), 252-253.

4. Recensământul din 1910 a înregistrat peste 1,2 milioane de credincioși greco-catolici, dar unii dintre ei probabil nu erau români, ci de altă origine etnică, cel mai probabil ruteni. Recensământ 1910. Transilvania , Traian Rotariu (ed.), Maria Semeniuc Mezei Elemer, (București: Staff, 1999), 596-598.

mesaje lansate în 1915 am recurs la analiza de conținut și la specificarea -
metode ic de studii de comunicare. În examinarea canalelor de distribuţie
a mesajelor de propagandă de la instituția emitentă către populația generală, I
au reconstruit modelul de livrare a mesajelor și au identificat pat -
termeni de comunicare de masă şi organizaţională.

unele diagrame circulare și o diagramă de comunicare

CIRCULARELE emise între 1914 și 1918 formează un eșantion de 650 de articole. Lor distribuţia pe ani este prezentată în figura 1. Circularele din 1915 se ridică la aproximativ 19 % din eșantionul total și reprezintă baza studiului meu.

Cele 123 de circulare din 1915 care au fost incluse în eșantionul pentru acest studiu acoperă diverse subiecte. Prin urmare, am fost interesat să analizez autorul emitent - precum și mesajele transmise autorităților bisericești și populației.

laţie. De asemenea, am reconstruit canalele de distribuție și grupurile țintă ale circularele.

În primul rând, am identificat autoritatea emitentă a fiecărui mesaj, și anume prima generație - erator al ordinului. Oficial, toate circularele au fost emise de Mitropolit Consistoriul, întrucât conţineau hotărârile luate de această instituţie bisericească - ție. Cu toate acestea, unele ordine au fost doar vehiculate de Consistoriu, fără a avea a fost redactat de autoritățile bisericești. Am definit ca fiind „autoritatea emitentă”.

instituție care a lansat primul ordin care a dus, în final, la publicarea lui

circulara. Primul emitent este menționat în această calitate, mai mult sau mai puțin explicit,

în textul circularei. Acest lucru poate fi constatat prin confruntarea cu data când

ordinul a fost emis cu data la care a fost expediată scrisoarea circulară: pentru -

mer vine întotdeauna înaintea acestuia din urmă.

Analizând autoritatea emitentă, am reușit să identific mai multe sit distincte -

uations, pe care le-am inclus în trei categorii, prezentate în Figura 2. Prima

grupul este format din circularele emise de autoritatea ecleziastică și anume cele

Consistoriu (aproximativ 72 %). Al doilea grup include autoritățile politice,

adică diverse ministere sau instituţii ale statului maghiar. A treia categorie

cuprinde acei emitenți care nu au putut fi integrați în mod clar în ceilalți doi

seturi definite, cum ar fi societăți de beneficii sau persoane private. 6348 ndi A n A Co v AC i

5. De exemplu, circulara emisă la 13/25 februarie 1865, are patru pagini relativ compacte.

text, dar conține 11 subiecte distincte, restrânse împreună într-un singur paragraf. Arhivele Naționale

Filiala Județeană Alba (NAACB), Fond Parohia gr. pisică. Aiudul de Sus , Dosar 1/1865, 1 r-2 v.

6. Categoria „Alții” includea o singură instituție în 1915, Katholikus Patronage Egysűlet,

o asociaţie catolică din Budapesta, care a cerut ajutorul greco-catolicului român

autoritățile pentru înregistrarea și relocarea orfanilor de război. NAACB, Fond Parohia gr.

pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 6 r.

184

1914

123

1915

107

1916124

1917112

1918

1914

1915

1916

1917

1918

SMOCHIN . 1. Distribuția scrisorilor circulare (1914-1918) – eșantion de 650 de articole

72%18%3%2% 3%1%

1%

Consistoriu

HMRDPI direct

Un alt minister maghiar şi

distribuit prin HMRDPI

Împăratul prin alte canale

de distributie

Miniștrii maghiari

Autoritățile politice locale

<ĂłŚŽůŝŬƵɛWĂłđŽŶĂŐĞŐŐLJɛƨůĞł

SMOCHIN . 2. Autoritățile emitente de scrisori circulare în 1915 (Eșantion de 123 articole) – 184

– 123

– 107

– 124

– 112

– 72%

– 18%

– 3%

– 2%

– 3%

– 1%

– 1%

În majoritatea cazurilor, Consistoriul a fost autoritatea emitentă, după cum se poate observa în figura 2. Totuşi, într-un sfert din circularele din 1915, Consistoriul a acţionat mai mult ca un releu de comunicare pentru mesajele celorlalte instituții civile, incluse în categoria autorităţilor politice. Autoritățile bisericești recunosc - în circulare indicat că acestea nu transmiteau decât mesaje trimise de către ministerele din Budapesta. Ordinele erau cel mai frecvent semnate de ungur Ministerul Cultelor Religioase și Instrucțiunii Publice (denumită în continuare HMRD - PI), dar am întâlnit și situații în care ordinele au fost transmise de la un polit - instituţie ică la alta, până au ajuns la cancelaria mitropolitană. 7

Analiza acestor categorii de autorități emitente devine relevantă atunci când se corelează cu subiectele circularelor. În cele 89 de circulare emise direct de către autoritățile bisericești (pentru referință, vezi Figura 3), am observat clar pre- predominanța anunțurilor pentru posturi vacante, finanțate parțial sau total de către biserică: 60 au fost anunturi de angajare pentru preoti sau profesori in scolile confesionale, lista - îndeplinirea cerințelor pentru astfel de posturi.

Un alt lot de circulare cuprindea rapoartele financiare anuale ale Administrația metropolitană, care a oferit o imagine de ansamblu asupra modului în care fondurile fuseseră administrate de instituţiile ecleziastice. Circularele au fost

obisnuia sa anunte si concursuri de burse pentru elevi si studenti din

şcolile confesionale sau profesionale din arhiepiscopie. Într-o minoritate de

cazuri, aceste circulare au stabilit liniile directoare bisericești pentru preoți sau rec -

au recomandat achiziționarea unor cărți pentru bibliotecile personale sau parohiale.

Ordinele emise de autoritățile politice și difuzate prin eccle -

circularele siastice aveau subiecte la fel de diversificate (vezi Figura 4). Acest lot, con -

formarea a 33 de circulare, nu arată o preferință clară pentru o anumită categorie

a temelor. Oferă o distribuție echilibrată a subiectelor, așa cum se adresează scrisorile circulare

probleme economice și militare, colecții și rechiziții, precum și legate de școală

ed contează. Șapte dintre aceste circulare au abordat probleme legate de situația predarii -

ers, precum salariile acestora, scutirea anumitor categorii de cadre didactice de la

recrutarea si trecerea lor in ajutorul administratiei civile. Circul -

lars cu privire la maeștrii școlii au conturat o realitate dură pentru educația confesională -

cation: conversia treptată a cadrelor didactice în funcționari publici.

La fel de importante au fost cele patru circulare care anunța transferul bancar al

congrua rate pentru preoti si a altor ajutoare de stat pentru grecul roman- 350 ndi A n A Co v AC i

7. S-a emis circulara prin care se comunica scutirea de la serviciul militar a mai multor cadre didactice

în comun de Ministerul de Război și Ministerul Honvéd. Apoi a fost trimis la HMRDPI

pentru că toţi profesorii erau subordonaţi acelui minister. Ulterior, HMRDPI com -

a comunicat ordinul și regulamentele sale de executare autorităților ecleziastice din Ungaria,

pentru a se asigura că profesorii din școlile confesionale vor fi înștiințați corespunzător. Consistoriul

a informat preoții și profesorii despre prevederile ordinului de ministru. NAACB,

Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 60 v-61 v.

„b yWo rd A nd ex A m P le ”: mobilizând G Pe o P lethou G hthe Ci r C ul A rs n351

33; 27%1; 1%

50; 41%

10; 8%

4; 3%5; 4%

14; 11%

3; 3%3; 2%89; 72%C

Autorităţi politice Alte instituţii oficiale

Posturi didactice (+ grefier parohie) posturi vacante Posturi vacante parohiale

Anunțuri de burse Anunțuri de resurse umane

Ecclesiastical Finances & Administration Cărți recomandate

Instrucțiuni religioase

SMOCHIN . 3. Scrisori circulare emise direct de Consistoriu - 1915, teme

89; 72%1; 1%

3; 2%

4; 3%

6; 5%

1; 1%

4; 3%

5; 4%

7; 6%

2; 2%

1; 1%33;

27%

Consistoriu Alte institutii oficiale Armata

Colecții și Cereri Economie Politică

Rate preoţilor Şcoli Profesori

Împrumuturi de război Alte subiecte

SMOCHIN . 4. Scrisori circulare emise după decrete ale autorităților politice, 1915 - teme – 33,27% – 1,1%

– 50%

– 4%

– 14%

– 3% – 10%

– 5%

– 3%

– 89,72% – 3%

– 1%

– 7% – 1%

– 4%

– 4%

– 2% – 6%

– 5%

– 1%

clerul catolic din HMRDPI. 8Aceste circulare evidențiază sumele care au fost

plătite anual de către Ministerul Cultelor religioase clerului. Ei

servesc, de asemenea, ca un indicator la mâna a doua a dependenței tot mai mari a clerului de

statul civil, care asigura o parte importantă din salariile preoților. Acest aspect este, de asemenea

de relevanță pentru studiul meu, deoarece preoții au jucat un rol major în mobilizarea

populația pentru a sprijini eforturile de război. Controlul salariilor clerului

însemna controlul și pe preoți, deoarece plățile se acordau anual,

in mai multe rate.

Analiza celor 33 de circulare emise de autoritățile politice a vizat încă

un alt aspect, și anume reconstrucția canalelor de distribuție pentru

ordonanțe emise de stat (Vezi Fig. 5). Astfel, HMRDPI a fost principalul

emitent în cazul a 19 circulare, ordinele acestuia fiind transmise direct bisericilor -

autorităţile tice. În alte trei cazuri, alte ministere maghiare au recurs la

HMRDPI pentru difuzarea ordonanțelor acestora. Au fost opt cazuri în

care alte ministere sau factori politici au trimis ordinele lor direct bisericii -

autorităţi siastice, fără nicio mediere din partea HMRDPI. Pentru aceste din urmă cazuri,

o posibilă explicație poate fi aceea că circularele s-au referit la chestiuni militare, de exemplu

precum declarația de intrare în război împotriva Italiei, sau probleme legate de soldați

și îngrijirea spirituală care urma să le fie oferită. 352 ndi A n A Co v AC i

IPRDMH

Hn aff a onoiraretiRe

ugohr tdeutbirtsdiairaung HrhetnoA

yortisonCltcer dideutbirtsdiairaung HrhetnoA

redr oIRDPM H

IPDRMh Hugdny artsniiMn

el toty dny artsniiMn

SMOCHIN . 5. Primul emitent - Autorități politice, 1915 (eșantion de 33 de articole)

8. C ongrua era suplimentul plătit de stat preoților pentru a se asigura că aceștia au primit

un salariu minim. În Ungaria a constat din două rate trimise anual în primăvară și în

toamna, si a fost completata vara cu un ajutor suplimentar de o valoare mai mica, quin -

quenal . NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 9 r-12 r, 22 r-24 r, 47 r-50 r. – 58%

– 9%

– 9%

– 24%

Un aspect care urmează să fie verificat în etapele următoare ale cercetării este dacă primul emitent menționat în circulare - în cele mai multe cazuri, HMRDPI - a fost stem-generator al mesajului sau a propagat, la rândul său, mesajele primite de la instituții guvernamentale superioare sau colaterale, fără a se menționa în mod explicit ei.

În analiza cantitativă finală, am conceput o diagramă a modului de distribuție - nelele descrise mai sus, așa cum au fost menționate în cele 33 de circulare emise de către autoritãţile politice. Aceste circulare anunțau de obicei că Ministerul X avea a trimis un ordin anume autorităților bisericești și Consistoriul a cerut ca clerul să o comunice credincioşilor. Fiecare instituție sau țintă grupul menționat în circulare a fost reprezentat grafic printr-un nod în diagrama, legăturile dintre aceste noduri diagramând comunicarea informaţională flux de cationi. Sursele folosite pentru acest studiu permit doar reconstruirea unei singure modul de circulație a informațiilor, de sus în jos, de la centru la periferie. în timp ce trasand schema canalelor de distributie am luat in calcul acest aspect, deci Am folosit săgeți pentru a reprezenta transmiterea comenzilor.

Nodul rețelei conturat în circulare este reprezentat, firesc, de instituţia ecleziastică centrală şi anume Consistoriul, care a primit mesaje de la autoritățile civile și le-a transmis preoților și credinței - plin. Identificarea tuturor institutiilor mentionate ca noduri ale comenzilor transmise în textele circularelor, în drumul lor de la stat la autoritatea bisericească - legăturile, mi-au permis să trasez un model specific de distribuție a informațiilor, reprodus mai jos (vezi diagrama).

Diagrama comunicării între instituții, rezultată din analiza - si a circularelor din 1915, relevă un amestec de modele de comunicare în rețea: cel

modelul de comunicare în lanț și modelul pe toate canalele sunt combinate cu

modelul de comunicare pe roată, toate fiind specifice comunicării organizaționale

comunicare. Pentru a evidenția modelele de comunicare, nodurile primite

culori diferite în diagramă, permițând o separare între modele, cum ar fi

precum și pentru o identificare a punctelor lor de contact.

Pentru analiza diagramei rezultate am folosit modelele de comunicare

în cadrul unei rețele prezentate în studiul lui Lunenburg dedicat îmbunătățirii com -

comunicare în cadrul unei organizații. Astfel, tipul de comunicare în lanț înseamnă

comunicare directă într-o rețea de la un nod la următorul nod. 9 „prin cuvânt și ex a m P le ”: mobilizare G Pe o P lethu G hthe Ci r C ul A rs n353

9. Există cinci modele de comunicare în rețea, numele lor fiind derivate din model

ele furnizează la analizarea nodurilor rețelei și a fluxului de comunicare între

nodurile. Prin urmare, avem modele cu lanț, Y , roată, cerc și toate canalele, fiecare prezent -

ating un anumit grad de centralizare. Fred C. Lunenburg, „Modele și analiza rețelei:

Surse subutilizate pentru îmbunătățirea eficienței comunicării, ” , ” Forumul Național al Educației

Jurnalul de Administrare și Supraveghere, vol. 29, Problema 1, (2011/2012), 1-7; Philippe Cabin,

„Comunicare űi organizație” în Comunicarea. Perspectivă actuală, Philippe Cabin, Jean-François

Dortier (eds.), trad. Luminița Roűca și Romina Surugiu, (Iaűi: Polirom, 2010), 153.

354 ndi A n A Co v AC i canale de distribu ie, 1915 EM PEROR AG RIC u LT u AUTORITĂȚI LO CALE REMINISTRIE

RMINISTUL RĂZELNIC RY

HMRDPI CO NSISTO RY PR IESTS

CO NGREG AȚII ÎN TE AC EI ST u DENTI PĂRINȚI

HO NV é DMINIST RY

PR ESIDENTMINIST RY

ÎN TERIORMINIST RY

AP OSTOLIC FI ELD

VI CAR IAT E

Lanțul este considerat un model cu un grad ridicat de centralizare, întrucât fiecare nod comunică numai cu nodurile anterioare şi cele ulterioare: it primește ordine de la nodul precedent și le transmite către nodul următor. Acest tip de comunicare este prezent în partea finală a diagramei, reprezentată cu noduri întunecate: HMRDPI este primul nod și al doilea nod corespunde către autorităţile ecleziastice de la nivelul central al eparhiei. Intermediar nodurile sunt ocupate de preoți și profesori din școlile confesionale, în timp ce nodurile terminale (și grupurile țintă) ale acestor mesaje reprezintă com - comunități de credincioși, și anume părinții copiilor care studiază în confesiune - toate școlile, care făceau parte și din comunitatea credincioșilor. În unele cazuri, preoții și profesorii ar putea reprezenta și noduri terminale, dacă ar fi grupul țintă al acestor circulare.

Al doilea model de comunicare poate fi găsit în partea de sus a diagramei, prezentarea fluxului de informaţii între diferite ministere sau instituţii a autoritatilor civile. Modelul cu toate canalele, care permite comunicarea gratuită - între toți membrii rețelei, este foarte descentralizată. La capătul opus, avem modelul de roată, care prezintă cel mai înalt grad de cen - tralizarea, deoarece toate nodurile rețelei comunică numai cu centrul, deci - sion maker sau hub-ul. 10 În cazul nostru, este posibil ca acestea să nu fie pur all-chan - nels și modele de roți, ci o combinație a caracteristicilor celor două, deoarece a mare număr de ordine ale autorităților politice au ajuns să fie trimise către HMRDPI pentru comunicarea cu autoritățile bisericești. Astfel, Ministerul de Cultele religioase a fost unul dintre cele mai importante relee de comunicare -

țiune pentru ordonanțe ale statului către populația generală. Cu toate acestea, au existat

situații în care alte ministere și-au comunicat ordinele direct bisericii -

autorităților siastice, Figura 5 fiind ilustrativă în acest sens.

O posibilă explicație pentru coexistența celor două modele situate la opus -

polii de amplasament de centralizare în partea superioară a diagramei ar putea fi dați de

jurisdicţia fiecărei instituţii de stat. Astfel, o teorie care trebuie verificată

în viitor este dacă modelul cu toate canalele a mascat de fapt un model de roată

al cărui centru s-a schimbat, în funcție de jurisdicția instituțiilor. Contează

în sfera de competenţă a unui anumit minister au fost comunicate în cea mai mare parte pe baza

fostul model. Chiar dacă cercetarea mea ia în considerare în mare parte caracterul religios -

spectiv, pare destul de firesc ca Ministerul Cultelor

ar trebui să ocupe locul central în această diagramă de comunicare.

În diagramă există două grupuri separate de modele de comunicare în rețea.

Una este reprezentată de autoritățile politice, care au recurs la o combinație

a modelelor de comunicații pe toate canalele și a roții. Celălalt grup include -

s-au dat autorităților ecleziastice și a poporului care le raportează, în urma „b yord și ex A m P le”: mobilizarea G Pe o P lethrou G hthe Ci r C ul A rs n355

10. Lunenburg, „Modele de rețea”, 2.

model de lanț. Nodul HMRDPI a marcat mai degrabă tranziția între aceste două

grupuri separate, constituindu-se ca un nod potențial al autorului ecleziastic -

dar servind și ca nod principal în modelul în lanț. Aceasta este, de asemenea, con -

confirmat de cele 19 cazuri în care HMRDPI a apărut ca instituție generatoare de tulpini

tuţie, emitentul ordinelor transmise autorităţilor bisericeşti.

De asemenea, trebuie menționat că diagrama este un model agregat de com -

comunicarea intre autoritatile civile, cele bisericesti si populatie

ție. Diagrama include toate nodurile existente și fluxul de comunicare așa cum a fost găsit

în textul circularelor; cu toate acestea, diagrama de comunicare nu este identică în toate cazurile. Nu toate nodurile enumerate pot fi găsite în cazul fiecărei circulare sau în aceeasi ordine. Mai precis, fiecare circulară conține cel puțin un nod din autoritățile politice și cel puțin două noduri ale autorităților ecleziastice (un cen - tral si unul periferic), deoarece Consistoriul ca editor al circularelor nu putea fi ocolit. Nu toate comenzile vizau populația generală: unele au avut ca grup țintă clerul și profesorii confesionali și adesea com - au comunicat detalii privind statutul și remunerația acestora sau aspecte privind scutirea de la înscriere sau organizarea învățământului religios.

Schema de comunicare de bază găsită în această diagramă este lanțul de triade, care poate fi reprezentată prin formula HMRDPI → Consistoriu → Preoţi. Era identificate mai ales în circulare care comunică distribuția congruei sau a alte ajutoare financiare pentru cler. A fost cel mai elementar model de lanț, expres - ing din componența menționată mai sus a unui nod, care includea cel politic autorităţi şi două dintre instituţiile ecleziastice; grupul țintă a fost reprezentat trimiși de cler, beneficiarii contribuțiilor financiare.

Una dintre cele mai complexe scheme de comunicare apare în ordonanța reg - ulând calculul pensiilor soldaţilor. A fost emis ca un ordin imperial a trimis Ministerelor Armatei și Marinei, regulile de aplicare a acestuia în Ungaria fiind stabilit de ministrul președinte István Tisza. Direcția ministrului - tivele erau comunicate prin Consistoriu clerului din subordine, iar cel preoţii au primit un mandat de informare a familiilor soldaţilor înrolaţi în armata cu privire la dreptul lor de a solicita pensii. 11 Schema rezultată este Împăratul → Miniștrii Armatei și Marinei → Președinte Ministru → Consistoriu → Preoți → Familii a soldaţilor. Diversitatea instituțiilor implicate arată complexitatea

problema, întrucât privea armata imperială, al cărei cap suprem era Regele

și Împăratul. Armata a fost una dintre cele trei instituții comune ale celor două state care

a format Imperiul Austro-Ungar. Decizia a fost adoptată de împărat

ca șef al armatei și a fost comunicat miniștrilor comune. Cu toate acestea, ea

aplicarea în Ungaria a fost reglementată de ministrul președinte. Din moment ce militare 356 ndi A n A Co v AC i

11. Arhivele Naționale Filiala Județeană Bistrița (NABCB), Fondul Oficiul parohial greco-catolic Archiud ,

dosar 6/1913-1917, 177.

problemele nu erau de competența Ministerului Cultelor,

ordinul a fost comunicat direct autorităților bisericești pentru difuzare.

În concluzie, analiza textului asociată cu identificarea primului

emitentul de ordine a subliniat faptul că circularele publicate în urma unui ordin

ale autorităților politice au afectat populația generală, deși reprezintă

a resentit doar un sfert din toate circularele din 1915. Efectul lor poate fi explicat

prin mesajele pe care le comunică, precum și prin grupurile vizate de respect -

ordine tive. Mesajele mobilizatoare au avut și efect propagandistic, așa cum au fost

menită să mobilizeze oamenii pentru a sprijini eforturile de război.

Împrumuturi de război, eroi agricoli și „iluminarea” oamenilor

ÎN A doua parte a studiului, investigația se trece la aspectul calitativ,

circularele fiind supuse analizei de conţinut. M-am concentrat asupra modului

de comunicare a anumitor directive, precum şi asupra mijloacelor de persuasiune

angajați de autorități pentru a asigura respectarea cerințelor acestora. Scafandrul -

de subiecte a impus o selecție a studiilor de caz reprezentative pentru studiu

perioada trecută. În acest studiu mă voi concentra pe două teme principale, ambele relevante pentru

cercetări şi anume împrumuturile de război şi campaniile agricole ale anului 1915. Atât

temele surprind modurile în care statul a încercat să-și activeze propriile financiare

şi resurse umane, necesare pentru susţinerea războiului.

Similar cu situația altor țări combatante în Primul Război Mondial, război

împrumuturile au permis statului austro-ungar să obţină lichidităţile necesare pt

sprijinirea economiei de război şi a cheltuielilor militare. În paralel cu activa -

punerea tuturor resurselor financiare disponibile și o creștere treptată a impozitării, toate

statele beligerante au recurs la soluţia de împrumut prin emiterea de obligaţiuni de război. Au încercat

mobiliza resursele partidelor private, capitalul liber si economiile

populaţiei, având în vedere că împrumuturile externe erau mai greu de accesat din cauza lipsei de

finanțatori tradiționali. 12 În Germania, împrumuturile de război erau strict organizate, fiind emise

la fiecare șase luni, în septembrie și martie. 13 Austro-Ungaria și-a modelat

politica financiară după cea a Germaniei, inclusiv în ceea ce privește modelul împrumuturilor de război. Cu toate acestea,

întrucât Monarhia Duală avea bugete și sisteme financiare separate, împrumuturile erau

lansat separat în Austria și Ungaria. 14 Situația financiară a Austro-Ungariei -

a fost extrem de dificilă încă din perioada antebelică; povara de finantare

a conflictului a fost pus pe umerii populației prin diverse „prin Cuvânt și ex A m P le”: mobilizarea G Pe o P lethrou G hthe Ci r C ul A rs n357

12. Gerd Hardach, Primul Război Mondial, 1914-1918, (Berkeley și Los Angeles: Universitatea din

California Press, 1977), 154.

13. Ernest L. Bogart, Costurile directe și indirecte ale Marelui Război Mondial, ediția a doua (revizuită),

(New Y ork: Oxford University Press, 1920), 207.

14. Bogart, Costuri directe și indirecte ,240-241.

mijloace, precum impozitare mai mare, sau prin cele opt împrumuturi de război contractate de la

1914 până în 1918. 15 Prima subscripție de obligațiuni de război în Austro-Ungaria a fost

lansată în toamna anului 1914. Sumele încasate au fost folosite pentru plata celor

furnizori de război, precum și pentru plasarea comenzilor noi. 16

În 1915, Austro-Ungaria a lansat două astfel de împrumuturi de război, unul în primăvară și cel altele toamna, dupa recoltare. Ambele au fost pregătite în avans, permițând oamenii să devină conștienți de toate detaliile emisiunii de obligațiuni și să se asigure că acțiunea ar fi cât se poate de eficient. Ungaria și-a lansat oficial al doilea atac de război tribut în a doua jumătate a lunii mai 1915. 17 Datorită perioadei scurte de timp alo - abonamentelor de război, autorităţile politice au luat măsura informării publicul vizat în prealabil. Combaterea neîncrederii populației a fost una dintre principalele piedici cu care se confruntă autoritățile statului, care au considerat că este necesar desfășurarea unei campanii de educare a cetățenilor înainte de emiterea obligațiunilor.
Pentru atingerea acestui scop, în aprilie 1915 ministrul președinte Tisza a informat biserica autoritățile din intenția sa, cerând ca preoții să se implice în procesul de informare a populației. Ținta principală a acestui împrumut a fost „neutilizat, bani inactiv” ai populației, precum și sumele depuse la instituțiile de credit.
tuţii. Majoritatea banilor vizați au fost obținuți de acești indivizi de la vânzarea de animale sau din despăgubiri pentru produsele rechiziționate în scopul de a sprijini razboiul. Rolul preoților - „sfetnici de încredere, de încredere și iubiți a poporului în toate împrejurările vieţii” – ar însemna combaterea neîncrederii credincioşilor și să-i convingă de „adevărata natură” a împrumuturilor de război. ministrul Tisza a cerut autorităţilor bisericeşti să mobilizeze clerul în timp util, ca „iluminarea și persuasiunea [poporului, și] necesită timp.” 18 Toate acestea acţiunile erau subsumate spiritului de sacrificiu demonstrat de întreg societatea maghiara si toate bisericile din tara.
În toamna anului 1915, preoților li s-a oferit o nouă șansă de a-și dovedi patriotul - ism prin pregătirea terenului pentru subscrierile la cel de-al treilea împrumut de război. Încă o dată, Guvernul Ungariei a cerut implicarea clerului în deschiderea drumului

pentru abonament. Se credea că recolta bună a anului a contribuit

la valorificarea unor sume mari de bani în mâinile unor oameni care nu au fost

obişnuit să facă investiţii în obligaţiuni de stat. De data aceasta, ordinul a fost semnat

de ministrul Cultelor religioase; le-a cerut preoţilor să ofere nu numai

sfaturi, dar și un exemplu personal prin achiziționarea de obligațiuni, ambele din fonduri proprii

iar din sumele pe care le administrau pentru bisericile comunitare. 19 358 ndi A n A Co v AC i

15. Max-Stephan Schulze, „Economia Austro-Ungariei în Primul Război Mondial", The Economics of World

War I , editat de Stephen Broadberry și Mark Harrison, (New Y ork: Universitatea din Cambridge

Press, 2005), 97-99.

16. Bogart, Costuri directe și indirecte ,239.

17. Unirea 4, XXV (1915): 1.

18. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 13 rv .

19. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 45 r.

Față de mobilizarea anterioară, ministrul a cerut și de această dată

ca preoții să îndemne enoriașii să facă subscrieri de împrumut și să notifice

Să-i spuneți oamenilor că, dând bani statului, ar putea îndeplini o „datorie patriotică".

Populația a trebuit să înțeleagă că valoarea banilor, la fel ca cea a sub -

obligațiuni scrise, depindea exclusiv de „puterea, autoritatea și bunăstarea

stat. " 20 Prin contribuțiile lor, ei și-au putut apăra efectiv propriul interes, întrucât

au susținut victoria statului lor.

În ambele cazuri, autoritățile bisericești au cerut clerului din subordine să se întâlnească

cererile autorităților politice. Totuși, un aspect secundar care ar trebui să fie

luată în considerare este data la care au fost ordonanțe ale autorităților politice

emis. Ordinele privind împrumuturile au fost urmate la scurt timp de decrete care

a comunicat ratele congruei pentru cler. 21 Congrua a fost

un supliment salarial acordat de stat preoților de diferite denumiri

recunoscute oficial în Ungaria. Sumele au fost stabilite conform -

pentru a asigura un drept minim pentru diferite categorii de preoți. 22 Cel

culegerea listelor de distribuire congrua către personalul din emisiunile arhiepiscopice

că majoritatea preoților primeau stimulente salariale. Statul a distribuit considerabil

sume, depășind în unele cazuri jumătate din suma stabilită pentru minim

dreptul. 23

În plus, Legea din 1909 privind congrua clerului catolic stipul -

a afirmat că suplimentele ar putea fi retrase pentru o întreagă juristică ecleziastică.

dicţie dacă autorităţile bisericeşti promovau ordonanţe contrare ordinii publice. 24 „prin cuvânt și ex a m P le ”: mobilizare G Pe o P lethu G hthe Ci r C ul A rs n359

20. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 45 v.

21. Ordinul ministrului presedinte prin care se anunta intentia de lansare a unui imprumut de razboi sub -

scrierea a fost datată 13 aprilie 1915, în timp ce prima tranșă a congruei pentru românul

Clerul greco-catolic a fost anunțat pe 16 aprilie. În mod similar, anunțul prepa -

rația celui de-al treilea împrumut de război a fost semnat de ministrul Cultelor religioase în octombrie

2 1915, în timp ce a doua tranșă a congruei a fost trimisă prin ordin din 22 octombrie.

Un alt aspect al organizării comunicării care merită menționat este faptul că

anunțul celui de-al doilea împrumut de război a fost publicat de autoritățile Bisericii în același

set de circulare ca cel despre prima tranșă congrua. NAACB, Fond Parohia gr. pisică.

Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 9 r-13 v, 45 rv , 47 r-50 r.

22. Ioan Genů, AdministraYunţZ][pie bisericească , (Oradea, 1912), 265-266.

23. La 22 octombrie, HMRDPI a trimis un total de 282.655 de coroane ca a doua tranșă a con -

grua să fie împărțită între 619 preoți parohi din Arhiepiscopia Alba Iuliei și Făgăraș.

Sumele au variat între 15 și 1.000 de coroane, dar suplimentul salarial mediu a fost de

aproximativ 400-500 de coroane. Au fost și cazuri de preoți care au primit congrua de două ori, întrucât au slujit în mai multe parohii, beneficiind astfel de salarii separate pentru fiecare post. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 47 r-50 r. Chiar dacă luăm aceste cazuri în contează, numărul duhovnicilor care primeau suplimente salariale de la stat a fost semnificativ în comparație cu lista personalului arhiepiscopal și anume cei aproape 700 de preoți parohi înregistrată de Schematismus din 1911. Șematismul veneratului cler al Arhidiecezei mitropoli - tane greco-catolice române de Alba-Iulia ţi Făgăraţ pe anul 1911 , (Blaj: Tipografia Seminarului Teologic gr. cat., 1911).

24. Genů, AdministraYunţZ][pie ,265-266.

Treptat, statul și-a asumat plata salariilor clerului și, ca și în cazul profesorilor din scolile confesionale, a conditionat repartizarea congrua asupra demonstrației de patriotism și com - a preoților remunerați respectarea legii.

Aceste aspecte sunt relevante pentru studiu, deoarece subliniază faptul că autoritatile bisericesti nu au putut respinge cererile formulate de autoritatile civile legături, care plăteau o sumă importantă din salariile persoanei bisericești - nel. Astfel, mai mult sau mai puțin intenționat, statul a pus presiune asupra ecleziasticului autorităţilor şi asupra clerului subordonat. Posibilitatea de rezistență, fie individuale sau colective, împotriva ordinelor statului a devenit problematică. Cele mai multe dintre ordinele guvernamentale nu conţineau nicio ameninţare specifică; au făcut doar referințe la datoria patriotică a clerului superior din Ungaria de a sprijini „marea mată - ter de import national. ” Cu toate acestea, mesajul lor a fost fără echivoc, iar eclesiaștii - Autoritățile calității, mai precis, episcopii au încercat să evite orice situație ambiguă - care ar putea duce la încetarea ratelor pentru clerul din eparhia lor.

În timp de război, congrua însemna supraviețuirea pentru preoți și pentru familia lor numeroasă -

minciuni, deoarece majoritatea clerului Bisericii Greco-Catolice române erau căsătoriți. În

la final, autoritățile bisericești au sfătuit clerul să mobilizeze populația

și chiar să subscrie personal diferite sume de bani pentru împrumuturile de război,

exact cum ceruseră autorităţile politice.

În cel de-al doilea studiu de caz, am examinat mobilizarea populației

în campaniile agricole la nivel naţional. Starea de război a dus la transformarea...

transformarea agriculturii într-o chestiune de extremă importanță economică pentru Dual

Monarhie. Importurile au fost dificil de realizat, având în vedere că majoritatea țărilor europene

au fost implicați în război. Mai mult, Puterile Centrale au fost supuse unui sistem -

blocada tematică care a diminuat mult importurile de alimente. Tot belicul -

statele ent erau preocupate de valorificarea resurselor lor economice

sau a celor din teritoriile ocupate după diferite bătălii. În Austro-Ungaria,

agricultura eficientă devenise un obiectiv evaziv, având în vedere productivitatea scăzută a

sectorul agricol chiar înainte de război. 25

Înainte de 1914, agricultura maghiară a reușit să satisfacă cererea internă

de cereale și chiar să furnizeze o parte din cantitățile necesare Austriei, a cărei pro -

ducția a fost mai mică decât cea maghiară. Recolta de cereale din 1914 a fost mai proasta

decât cele din anii precedenţi, iar până la sfârşitul anului 1914 lipsa de alimente avea

a început să se simtă în întreaga Monarhie Duală. 26 Înfiinţarea unei agriculturi intensive -360 ndi A n A Co v AC i

25. Schulze, „Economia Austro-Ungariei în Primul Război Mondial", , 85-86, 94.

26. Unul dintre motivele acestui colaps agricol a fost lipsa forței de muncă, dar și lipsa

de animale necesare, semințe și îngrășăminte. O altă problemă a fost cea remediată

sau preturi maxime stabilite pentru achizitionarea culturilor, ceea ce a insemnat un venit mai mic pentru cel

fermierii, urmat de un interes mai scăzut al acestora pentru producția agricolă. Schulze, Austro-Ungaria

economie în Primul Război Mondial”, 91-94.

program cultural, caracterizat prin mobilizarea generală a frontului de acasă

populaţiei în campaniile agricole, a devenit unul dintre obiectivele principale ale

guvernele maghiare. Mobilizarea cetățenilor a fost realizată inclusiv

trecerea prin biserici, după cum dovedesc unele circulare emise în 1915.

Unul dintre primele ordine în acest sens a fost semnat de ministrul Agriculturii. Pe

22 ianuarie 1915, a fost trimisă atât autorităților civile locale, cât și eclesi -

administrare astica. La cererea ministrului, Consistoriul a făcut recurs

preoţilor şi învăţătorilor din şcolile confesionale; au fost încredințați -

ed cu misiunea de a activa membrii comunității, de a lumina

oameni și de a da exemple personale pe care să le urmeze enoriașii. Comanda

a furnizat un plan detaliat al activităților agricole, plasat sub sloganul „nr

bucată de pământ rămasă necultivată sau fără rod. ” Implicarea în camera agricolă -

Paign a fost considerată a fi „o frumoasă faptă patriotică.” Ordinul viza grupuri

ca femeile, copiii, bătrânii, funcționarii publici și intelectualii: într-un cuvânt, toți

cei care nu au fost implicaţi în luptele propriu-zise. S-a acordat o atenție deosebită

bărbaţilor care au fost scutiţi de serviciul militar pe motiv că lor

a rămâne acasă ar fi vital pentru agricultură. Autoritățile civile au înființat activ -

verificări de calitate, evaluând gradul de implicare a acestora în munca în folosul comunității. Un neg -

evaluarea activă a utilității lor publice pe frontul intern ar putea însemna că poate -

anularea scutirii lor de la serviciul militar.

Un aspect semnificativ al ordinelor de la Ministerul Agriculturii a fost reprezentat

trimisa de paralela trasata intre frontul militar si camea agricola -

zona de paign. S-a stipulat că rapoartele majorelor „bătălii economice” ar trebui

să fie compilate și că „liderii activităților economice și eroii agriculturii -

campaniile culturale” ar trebui să aibă numele lor înregistrate într-o carte de aur, așa cum ei

merita să fie cunoscută posterității, la fel ca soldații. 27 Astfel, frontul de acasă

a fost activat pentru a sprijini eforturile celor din tranșee, atât cate -

gorii populaţiei care luptă la fel de mult pentru binele patriei.

Următoarele circulare pe teme agricole au vizat disponibilitatea forței de muncă

pe tot parcursul anului agricol. După cum a remarcat MS Schulze, în timp ce utilizarea modernă

tehnologia în agricultură era relativ redusă, peste 67% din munca agricolă -

forţa în Ungaria era reprezentată de bărbaţi. Recrutările au provocat un general

scăderea forței de muncă, astfel încât mobilizarea celor rămași în urmă a fost cvasi-generă -

al, așa cum se vede într-o circulară care anunță planul de campanie agricolă din 1915.

În ciuda tuturor acestor solicitări, autoritățile politice locale și centrale

s-a plâns că mulți credincioși au fost reticenți să lucreze duminica și sărbătorile publice.

zile, care au afectat negativ planul agricol. Au fost chemați preoții

pentru a risipi „scrupulele religioase” ale enoriașilor lor și pentru a-și întări patri -

otism. Pentru a-i convinge pe credincioși, autoritățile bisericești au pus la dispoziție preoți „prin Cuvânt și ex A m P le”: mobilizarea G Pe o P lethou G hthe Ci r C ul A rs n361

27. NABCB, Fund Oficiul parohial greco-catolic Archiud , dosar 6/1913-1917, 117 r-118 v.

cu o explicație plauzibilă pentru acea încălcare a vechilor prescripții religioase:

comunitățile de credincioși au trebuit să învețe că lucrând în zilele de duminică și de sărbători,

nu au lipsit de respect cuvântul lui Dumnezeu pentru că, în acest fel, le-au oferit ajutor lor

vecinii nevoiași, adică cei care aveau nevoie de ajutor pentru îndeplinirea sarcinilor agricole. 28

În legătură cu eforturile de obținere a culturilor mai bogate, obligatoriu pentru sup -

portarea economiei de război, este de remarcat că în 1915 consumul de alb

pâinea a fost declarată păcat împotriva patriei. Cei care nu s-au conformat

ordinul de a mânca pâine făcută din două treimi făină albă amestecată cu o treime din mai mică-

făinurile de calitate „au ajutat inamicul, pentru că au slăbit puterea economică a

tara. ” 29 Această prevedere făcea parte dintr-un ordin mai amplu al Ministerului Agriculturii, propagat prin HMRDPI autorităţilor bisericeşti. Ordinul a încercat
să impună o raţionalizare a cerealelor de calitate consumate în spatele primelor linii, care altfel ar fi putut fi folosit pentru a hrăni soldații de pe frontul de luptă. ordi - nance i-a vizat în special pe cei care măcinau făina sau pâinea coaptă acasă și care a scăpat de supravegherea directă a autorităților civile. Agricultura Ministerul a subliniat că, deocamdată, aceasta a fost doar o cerere, nu un expres ordinul guvernului. Cu toate acestea, a fost un apel adresat conștiinței fiecăruia cetăţean al ţării, care nu putea fi încălcat decât din „deşertăciune sau des - egoism imaginabil. „Consumul de pâine cu cereale amestecate era o „datorie patriotică” pentru public, un gest nesemnificativ în comparație cu jertfa soldaților pe front, dar absolut esențial pentru înfrângerea inamicilor. 30

Autoritățile ecleziastice au sfătuit clerul să îndemne credincioșii să respecte cererile autorităților politice. Cu toate acestea, în acest caz particular, hier - archs a modificat cererea guvernului, cerând ca Euharistia să fie mai departe preparat doar din faina alba, pentru a respecta canoanele. 31

Cele două studii de caz au evidențiat unele dintre metodele utilizate de stat în pentru a mobiliza oamenii prin intermediul autorităţilor bisericeşti. Cel analizat circularele subliniau că rolul preoților era acela de a lumina, explica și conduce populaţia de pe frontul intern pe drumul cel bun. De altfel, simbolul lui lumină care ar putea risipi întunericul ignoranței sau neîncrederea în obișnuit oamenii au apărut cu oarecare frecvență în circularele bazate pe anumite ordine emise de stat. Terminologia religioasă și imagologia erau din ce în ce mai multe însușit și folosit frecvent în documente civile, probabil pentru că gudronul - a obține audiența era deja familiarizată cu el din documentele ecleziastice.

În textele circularelor emise după un ordin al autorităților politice putem

identifica un amestec aproape perfect de propagandă și control nivelat la diferite

grupuri țintă de cetățeni, atent intercalate cu doze de datorie patriotică. Cele 362 ndi A n A Co v AC i

28. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 50 rv .

29. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 2 v-3 r.

30. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 3 r.

31. NAACB, Fond Parohia gr. pisică. Bucerdea Vinoasă , dosar 1/1915, 3 r.

Scopul acestor ordine a fost acela de a menține pacea în spatele primelor linii, dacă vrem

parafrazam lucrarea lui Humphries & van Emden, 32 și pentru a mobiliza civilii la

sprijinirea eforturilor de război. Comenzile au fost condimentate cu termeni precum „interesul superior al

țara”, „faptă patriotică”, „efort patriotic” sau „eforturi patriotice”. ”Cit-

locuitorii luptau și lucrau pentru o „patrie liberă”, pentru „unitatea moliei -

erland”, „apărarea patriei” sau pentru „țara natală”, și au fost

încurajat să depună sumele subscrise prin împrumuturi de război pe „altarul de

patria-mamă. ” Mesajele au fost menite să cointereseze cetățenii în susținere

eforturile de război, dar și să subliniem că pierderile patriei au fost, drepte

de asemenea, pierderile personale ale fiecărui individ. Merită să ne amintim

fel în care au încercat să mobilizeze publicul pentru subscrierea la împrumuturi de război: cei care

au avut economii au fost îndemnate să cumpere obligațiuni de război pentru a se asigura că moneda națională

ar rămâne stabilă, în special având în vedere că aceste economii ar fi la fel de valoroase -

capabil la sfârşitul războiului.

Pentru a disemina mesajele de mobilizare și propagandă, guvernul

a Ungariei a recurs la o practică deja folosită în mod curent în a doua jumătate a

secolul al XIX-lea: transmiterea prin circulare ecleziastice. Această metodă de com -

comunicarea a avut succes, mai ales când grupul țintă era format din mediul rural

populaţie, cu studii rudimentare şi venituri mici, ai cărei membri erau

impermeabil la mesajele mass-media sau la afișele și broșurile de propagandă.

În aceste cazuri, predica rostită de la amvon, urmată de lectura

circulare, a asigurat difuzarea eficientă a mesajelor, mai ales dacă

recomandarea preotului a fost însoțită de „cuvântul și examenul personal”

ple. ” Rolul autorităților ecleziastice centrale era acela de a acționa ca relee ale trans -

misiune, primirea ordinelor autorităților civile și transmiterea acestora către

clerici aflati sub jurisdictia lor. În cele mai multe cazuri, ordinele statului au fost com -

au comunicat cu recomandări ferme pentru aplicarea lor strictă, dar au existat

situaţii particulare în care clerul superior a făcut amendamente în privinţa lor

implementare. Efectul unor astfel de mesaje rămâne încă de cercetat, în

pentru a înțelege în ce măsură au mobilizat cel uman și cel economic

resursele necesare pentru a sprijini războiul. Acest efect poate fi studiat prin închiderea furajului -

back loop printr-o analiză a rapoartelor întocmite de autorul bisericesc -

ca răspuns la solicitările făcute de autoritățile politice.

Această lucrare a fost susținută de un grant al Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică Română și

Inovație, CNCS – uEFISCDI, numărul de proiect PN-II-Ru-TE-2014-4-0363. „b yWo rd A nd ex A m P le ”: mobilizând G Pe o P lethou G hthe Ci r C ul A rs n363

32. Richard Van Emden, Steve Humphries, All Quiet on the Home Front: O Oral History of Life

în Marea Britanie în timpul Primului Război Mondial, (Londra: Headline, 2003).

[Pagina 363 - Fără text extras]

Abstract

În perioada de neutralitate, înainte ca România să intre în lume

Primul Război, diferite pregătiri în domeniul medicinei de război au fost

făcut. O contribuție semnificativă în acest domeniu a fost volumul „W ar
Chirurgie” scrisă de Iacob Iacobvici (1879-1959) și publicată
în 1915. Scopul lucrării noastre este de a evidenţia importanţa -
influența acestei cărți în îmbunătățirea eficienței supraviețuirii războiului
gery în România.
Iacobovici a dat câteva indicații fundamentale cu privire la
practica chirurgicala civila. A fost un susținător al concepțiilor
că în timpul războaielor, patologia specifică de război nu poate înlocui gena -
patologia ral, care apare indiferent dacă este pace sau război.
Iacobovici subliniază că, pe lângă anestezie și tratament chirurgical -
mentul diferitelor tipuri de răni și fracturi, o carte despre război
chirurgia trebuie să includă subiecte despre organizarea mediilor de război.
activităţi cal. În cartea sa a discutat despre armele de război și
efectele acestora, precum și despre legăturile care ar trebui să existe
intre formatiile sanitare si intre aceste echipe si cele
sediu.
Cuvinte cheie
Chirurgie de război, tratament chirurgical, Iacob Iacobovici, organ sanitar -
NIZARE, ARME DE RĂZBOI UN SUCCES ÎNGNIFICANT
a PREGĂTIRILOR DE RĂZBOI
în romAniA în 1915
cartea Chirurgie de război de iacob iacobovici
cR i ST ian bâ RS u
introducere
ÎNAINTE de intrarea României în Primul Război Mondial, în perioada de neutralitate sev -

s-au făcut pregătiri generale pentru război, cum ar fi unele întâlniri politice, diferite

diferite preparate medicale etc. 1din păcate, doar puţine dintre acestea au

și-au dovedit utilitatea în practică. Această situație poate fi explicată prin faptul că

Primul Război Mondial a arătat diferențe semnificative în comparație cu războaiele anterioare,

atât din punct de vedere al medicinei, cât şi al strategiilor militare. Un alt motiv este că medi -

cine a făcut diferite progrese rapid în intervalul dintre războaie, deoarece oamenii -

creat de Roger Cooter. 2

Este foarte semnificativ faptul că: „pentru medicină două războaie au început în 1914: unul asupra

câmpul de luptă și unul în fața casei” – așa cum a menționat Christopher Lawrence.El

a adaugat ca:

„Nu au fost însă războaie separate. Istoricii sunt departe de a fi uniți

rolul sau efectul asupra medicinei în ambele cazuri. Sunt două legate

probleme de luat în considerare atunci când scrieți istoria Marelui Război pe medii

cine: unul general și unul particular. Această observație se aplică atât timpului de război

fronturi. La nivel general există o problemă a relației dintre război,

medicină și modernizare. Întrebarea este următoarea: în ce fel au fost rec -

formă de organizare modernă de înțeles adusă în joc în război și

cât de departe le-a folosit și promovat medicina? Mai departe, în ce măsură

s-a revărsat vreo modernizare medicală indusă de armată în timp de pace?

[...] La un nivel special este important să explorezi cât de variate timp de război

problemele au fost văzute a fi probleme medicale și cât de departe soluțiile pentru acestea

problemele au fost temporare și cât de departe au fost duse și ele în pace -

timp?" 3366 nCr isti A n bâ rsu

1. Un exemplu de preparate medicale a fost asigurarea materialului sanitar pentru războiul mondial

I. Generalul Radu R, Rosetti (1877-1949) a menționat în „Mărturii” că o mare schimbare

a fost în perioada ianuarie 1914 și august 1916. La începutul acestei perioade există -

Ed doar 20% din acest material. În august 1916 tot acest material exista. Cu siguranță, această părere

s-a bazat pe nevoia generală a armatei române şi nu pe nevoia civililor în

caz de epidemii. General Radu R. Rosetti, „Pregćtirea rćzboiului de întregire” („Pregătirea

al războiului întregii”), în Mărturisiri , 1914-1919 [Mărturii, 1914-1919] (București: Modelism

Editura, 1997), 57.

2. Roger Cooter, „War and Modern Medicine”, în Companion Encyclopedia of the History of

Medicină, Ed. W . Bynum, Roy Porter, voi. 2 (Londra, New Y ork: Routledge Taylor și Francis

Group, 2006): 1551.

3. Christopher Lawrence, „Primul război mondial, 1914-18”, în Tradiția medicală occidentală. 1800 până la

2000, W .F. Bynum, Anne Hardy, Stephen Jacyna, Christopher Lawrence și EM Tansey

(Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paolo: Cambridge

University Press, 2006), 250.

Aceste întrebări retorice citate mai sus justifică faptul că în România o mare parte

a pregătirilor medicale pentru război au fost făcute folosind informații teoretice. Unele

dintre ele erau încă concentrate pe abordări practice. De exemplu, războiul medical...

informațiile conexe au fost publicate în ziare, sau sub formă de broșuri și chiar sub formă de cărți.

Unul dintre cele mai semnificative studii medicale din acea vreme cu practici utile

îndrumarea bazată pe noțiuni teoretice de arme a fost volumul „Chirurgie de război”,

scrisă de Iacob Iacobovici (1879-1959) și tipărită în 1915. Am ales să analizăm

această carte din punct de vedere medico-istoric deoarece a fost tipărită exact 100

cu ani în urmă.

Iacobovici a fost elevul lui Thoma Ionescu 4(1860-1926). În 1915 Iacobovici

a fost profesor la Facultatea de Medicină din București și, între timp, primar

medic chirurg la Secția de Consultații Chirurgicale a Spitalului „Colțea” din

acelasi oras. A fost și medic major în rezervă. A fost autor de importante

acte de chirurgie și a fost apreciat ca unul dintre cei mai pricepuți tineri chirurgi.

Scopul studiului nostru este de a evidenția importanța scrisă de această carte

de Iacobovici în îmbunătăţirea eficienţei chirurgiei de război în România. Acest

monografia a fost utilă pentru obținerea de experiențe organizaționale în medicina de război, pt

prezentări de arme și în primul rând în terapia chirurgicală de război.

Deși Iacobovici a subliniat că volumul său a fost doar un ghid în război

chirurgie, deși cartea are merite mai mari, pe care le vom sistematiza și înaltă -

lumina in urmatoarele subteme.

scurtă prezentare generală a dezvoltării chirurgiei

la începutul secolului al XX-lea

UNA DINTRE primele perioade foarte importante ale progresului chirurgiei în Europa

a avut loc între sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

tury. Printre cele mai clasice elemente care au dat naștere progresului sur-

pot fi incluse: adaptarea fiziologiei şi anatomiei la specific

chirurgie; introducerea și promovarea tehnicilor chirurgicale experimentale din ani -

mals la chirurgie umană; formarea unei prese chirurgicale curente; aspectul științific

societăți de chirurgie și asociații naționale de chirurgi; stabilirea de

clinici chirurgicale si sectii de chirurgie in spitale mari etc. 5A si G nifi CA nt su CC essofthe Pr e PA r A tionsfor WA rin ro m A ni A in 1915 n367

4. Thoma Ionescu a fost medic chirurg și anatomist. A fost profesor și șef al

Catedra de Anatomie Topografică și Clinică Chirurgicală din cadrul Facultății București de

Medicină (1895-1926). Este considerat fondatorul primei școli românești moderne

de chirurgie.

5. Radu Iftimovici, „Medicina űi farmacia în secolul al XIX-lea” [Medicina și farmacia în

secolul al XIX-lea], în Istoria universală a medicinei ţi farmaciei [universal history of

medicină şi farmacie], (Bucureşti: Editura Academiei Române, 2008), 486-488.

consideraţiile lui iacobovici despre chirurgia de război

IACOB IACOBOVICI a fost un susținător al concepției că în timpul războaielor, specific

patologia de război nu a înlocuit patologia generală, care a apărut dacă

era pace sau război. Spunea: „Chirurgia de război nu este diferită de

operația obișnuită și nu se poate improviza pentru a fi chirurg zilnic,

cu atât mai puțin oricine poate face asta pe câmpul de luptă. Prin urmare, pentru a face intervenții chirurgicale de război

trebuie să aveți o experiență vastă în chirurgie generală” 6

El a împărțit intervenția chirurgicală în două tipuri majore: unul fiind „chirurgia individuală”

iar celălalt fiind „chirurgia colectivă” . „Chirurgie individuală” înseamnă

că se efectuează unui bolnav aplicând pentru el absolut tot ce s-a considerat

să fie necesar pentru boala lui. Chirurgia „colectivă” are avantajul de a fi

efectuat în scurt timp de război, unui număr foarte mare de răniți. El a arătat -

a constatat că pe câmpul de luptă prioritatea a aparținut actului medical care elim -

a stabilit cauza imediată a morții. După acel moment a fost posibil să se facă o

intervenție chirurgicală terapeutică reală pentru pacienții care au solicitat-o, dacă timpul și circumstanțele

permis. Iacobovici a insistat că chirurgii de război erau obligați în același timp să

să facă activități terapeutice și să aplice reglementările militare. Aceste două îndatoriri

trebuie efectuată conform împrejurărilor războiului. Mai mult, pe

câmpul de luptă era posibil ca practica chirurgicală să arate într-un mod nou, pentru că

a fost practicat într-un mediu în care totul era improvizat.

Pentru că le-a explicat cititorilor cărții sale condițiile noi și de neimaginat

in care chirurgii de razboi erau obligati sa-si desfasoare activitatea, Iacobovici a dat

următorul exemplu: „Lăsați imaginația noastră să ne ducă pentru o clipă pe un câmp de luptă,

în mijlocul a sute de răniți, fără sală de operație, cu...

scoateți pansamente sterilizate, având doar câteva instrumente chirurgicale, bandaje și

vată. Adauga asta, la 5-6 km. distanță, bătălia este în plină desfășurare și există informații

că este posibil ca frontul să avanseze sau să se retragă [...], în timp ce rana -

ed vin continuu și cere să fii ajutat.” El a continuat descrierea acestui lucru

situaţie ipotetică punând următoarea întrebare: „pentru ce ar fi

util dacă un chirurg a respectat principiile spălării mâinilor timp de 15 minute,

pentru realizarea unui singur punct de sutură la un pacient sau dacă a încercat să pună în evi -

de a determina un anumit simptom pentru a clarifica diagnosticul?” 7Este evident că în timpul războaielor

diferite reguli ale chirurgiei clasice nu pot fi puse în practică, deoarece nu există

timp pentru ei. Ceea ce este esențial este să salvezi viața răniților. 8368 nCr isti A n bâ rsu

6. Iacobovici a acceptat ca, in caz de urgenta, un medic care nu este chirurg are datoria sa

asigura primul ajutor, chiar daca presupune manevre chirurgicale. Cu toate acestea, asta nu înseamnă că a

activitatea chirurgicală reală poate fi efectuată de alți medici decât chirurgii.

7. Iacob Iacobovici, Chirurgia de război (București: Tipografia „Cultura”, 1915), 6.

8. Cu siguranță, există un risc important de complicații septice, dar acest risc nu trebuie să se diminueze

curajul profesional și energia chirurgilor de război.

Pentru a fi mai convingător, Iacobovici a inclus în cartea sa câteva fragmente din

trei scrisori publicate în Münchener medizinische Wochenschrift . Astfel, într-una

a scrisorilor (publicate în aceeași revistă, Nr. 39, 29 sept./1914), autorul acesteia –

un medic de la un post principal pentru îmbrăcare (ceva echivalent cu

Ambulanța divizionară românească în 1914) – a descris graba și greul

condițiile în care medicii de război trebuiau să-și facă tratamentele:

„La 5 dimineața, eram în L., întâmpinați de explozii puternice de tun, după 15 ore de

călători [...] și, abia mâncând ceva, a venit ordinul de a face instalarea [a

postul pentru imbracare]. Am instalat două corturi și, înconjurați de exploziile de schije -

În fața și în spatele nostru, am început să lucrăm cu mânecile suflecate. Locul nostru

a fost marcat de steagul Crucii Roșii și a fost respectat în totalitate. Am avut compartimentul -

ment pentru primirea răniţilor, unde răniţii erau împărţiţi în: grav

rănit, netransportabil și ușor rănit. Am fost neplăcut impresionat de asta

nu era spațiu pentru ca pacienții să se așeze și erau așezați pe pământ,

și nu era apă, așa că era imposibil să ne spălăm pe mâini. Spre

seara a inceput ploaia si, in mijlocul muncii noastre, ordinul de plecare a fost

a anunţat, pentru că inamicul a început să meargă înainte. ” 9

Includerea aspectelor literare într-o carte cu caracter științific chirurgical pare să

fi ciudat. Avantajul acestei metode poate fi explicat prin faptul că Iacobovici

a vrut astfel să-i familiarizeze pe chirurgii fără experiență, care au fost trimiși pe

față, cu asta ar putea fi incredibil. Scopul lui a fost de a provoca o mai rapidă și mai mare

adaptare pentru practicarea chirurgiei pe câmpul de luptă.

Cunoscând importanța principiilor etice pentru activitatea chirurgicală, Iacobovici

a menționat clar calitățile necesare chirurgilor de război. Un chirurg de război trebuie să acționeze

fără emoție și au spirit de ordine. El a adăugat că un chirurg de război nu ar trebui

a fi un om de știință sau un chirurg foarte important și priceput. Pentru a-și demonstra punctul de vedere

de vedere a subliniat că armatele germane şi franceze, deşi având tradiţii şi

multe experiențe de război, precum și de a avea un personal experimentat practicat de numărul -

manevrele sanitare, dar mă simțeam infirm în prezența masacrelor care

a avut loc la începutul primului război mondial. El a adăugat că „abia acum [în

1915], când câmpul de luptă este transformat în fortificații trecătoare de luptă, serviciul de sănătate

gheața poate funcționa în mai multe condiții umane. De fapt, în aceste bătălii numărul de

rănitul este mai mic, avansările și retragerile frontului sunt mai lente, deci

formațiunile sanitare de război își pot păstra locul și pot lucra” 10

În ceea ce privește cunoștințele complexe necesare activității chirurgilor de război,

Iacobovici a subliniat că acești chirurgi ar trebui să cunoască atât internaționalul

convenţiile şi regulamentele militare, dar şi toate armamentele beligerante şi

efecte. În caz contrar, pot apărea erori, având repercusiuni asupra actelor chirurgicale. A si G nifi CA nt su CC essofthe Pr e PA r A tionsfor WA rin ro m A ni A in 1915 n369

9. Iacob Iacobovici, Chirurgia de război , 28.

10. Iacob Iacobovici, Chirurgia de război , 6.

Considerăm că pentru tinerii chirurgi a fost destul de dificil să le aibă în vedere pe toate

aceste notiuni. Totuşi, pentru a demonstra utilitatea acestor noţiuni a dezvăluit Iacobovici

o eroare prezentată în multe lucrări de chirurgie de război, editate la începutul anului

Primul Război Mondial. La acel moment au fost raportate numeroase cazuri de răni pro-

dus de proiectile dum-dum. Mai târziu s-a constatat că medicii care aveau

a declarat că existența leziunilor cauzate de proiectile dum-dum nu a fost suficientă

notiuni despre deformatiile proiectilelor ricosate de obstacolele intalnite.

introduse în câmp sau produse în interiorul organismului uman de oasele sale 11 .

Iacobovici stia ca leziunile chirurgicale produse de proiectile dum-dum erau

diferit de leziunile cauzate de alte tipuri de proiectile. Acesta este un motiv -

vație pentru care a insistat asupra descrierii lor în cartea sa „Chirurgie de război” . Altul

motivul a fost că mulți medici de atunci nu au făcut suficiente diferențe

între diferite tipuri de proiectile. Din acest motiv a menționat eroarea făcută

de un medic german care a descris proiectilele militare franceze ca fiind de

tip dum-dum. Este posibil să fi știut numele medicului german, dar

nu l-a numit după o atitudine colegială profesională.

La fel de mulți chirurgi de la începutul secolului al XX-lea, a subliniat Iacobovici

asupra importanţei a două principii privind chirurgia de război: „chirurgia de război ar trebui

să fie efectuată astfel încât numărul de invalizi să fie minim" și „rezultate statistice

de chirurgie de război trebuie să se refere la procentul de invalizi și nu de supraviețuitori" 12

Din acest punct de vedere, este semnificativ ceea ce Iacobovici a introdus în cartea sa

date referitoare la acceptarea pacientului pentru o amputare. Astfel, la câteva zile după

supraviețuirea lor, unii dintre ei au refuzat amputarea piciorului sau a mâinii, deși a fost

a distrus 13 pe câmpul de luptă, invocând diverse motive economice sau sociale. 370 nCr isti A n bâ rsu

11. Pentru un chirurg tânăr și fără experiență, aspectul macroscopic al leziunii a produs dum-

dum projectile nu a fost foarte simplu de diferentiat de aspectul leziunilor provocate

cu un proiectil ricosat.

12. Aceste principii au fost prezentate și în cartea „chirurgie de război" . Am menționat acest citat

din Introducerea cărții Misiunea sanitară română la Stara-Zagora (Bulgaria) , scris -

zece de I. Iacobovici et al. și publicată la București, la Fabrica de Grafică „Socec & Co.", în 1913

(pag. 3).

13. Amputația nu a fost singura modalitate de tratament pentru pacienții care și-au distrus o parte

membrii. Problema a fost că la începutul secolului al XX-lea (și tot în timpul

Primul Război Mondial) chirurgia reconstructivă nu a fost suficient dezvoltată pentru a permite diferite moduri

a reconstrucției părții distruse a corpului. Leziunile grave survenite în timpul

Acest război a dus la dezvoltarea chirurgiei plastice. În acest domeniu, un con -

tributul a fost făcut de Harold Gillies (1882-1960).

experiențele și motivele de război ale lui iacobovici

care l-a determinat să scrie cartea „Chirurgie de război"

PARTICIPAREA IACOBOVICI la Războiul Balcanic ia permis să dobândească un război bogat

experiență chirurgicală. Între 1912 și 1913 a urmat cursurile de sani -

misiune în Stara Zagora ca chirurg șef. La scurt timp după aceea, a descris

în cartea intitulată „Misiunea militară românească la Stara Zagora (Bulgaria)” a lui

experienta acumulata ca lider, organizator si chirurg de razboi. Volumul a fost apreciat

citat de inspectorul armatei franceze – medicul Edmond Delorme. 14

Cel mai important fapt că Iacobovici care l-a determinat pe Iacobovici să scrie

această monografie a fost cererea primită de la Ion Cantacuzino 15 (1863-1934).

A fost intenționat să fie publicat în „Revista Medical Science”.

analiza medico-istorică a monografiei „Chirurgie de război”

ACEASTA CARTE are 177 de pagini și a fost structurată în trei părți (sau capitole), care

sunt împărțite în 99 de subcapitole.

Prezentăm conținutul capitolelor acestei monografii, urmărind textul acesteia

și nu cuprinsul.

Partea întâi are următoarele subcapitole: Chirurgie de război; Armele de război și lor

efecte; Rachete; Raportul de răniți în funcție de tipul de arme; Mortalitatea;

Legătura dintre formațiunile sanitare și între acestea și respect -

centre de comandă active; Personalul; Materiale rulante și materiale sanitare; The

instalarea de formațiuni sanitare; Scrisori de pe câmpul de luptă; Serviciul de la a

spital de scenă; Slujba la o coloană de brancardieri; Hrănirea;

Răniții care pot fi evacuați și cei care nu pot fi evacuați: rana -A si G nifi CA nt su CC essofthe Pr e PA r A tionsfor WA rin ro m A ni A în 1915 n371

14. Edmond Delorme (1847-1929) a fost un chirurg militar francez. A devenit profesor asociat

sor de medicină operatorie la L' école d'application du Val-de-Grâce la Paris în 1877. În 1887

a fost numit profesor de chirurgie clinică și leziuni de război la aceeași școală de medicină din Val-

de-Grâce. Delorme a introdus conceptul de antisepsie în medicina militară franceză. În 1903,

a fost ales inspector medical general al armatei franceze. În 1915 a publicat cartea

„Chirurgie de război” (Traité de Chirurgie de Guerre). Delorme a fost fondatorul-președinte al francezilor

Societatea de Medicină Militară.

Biografia lui Edmond Delorme a fost consultată în: Edmond Delorme 1847-1929, autor

M. Delorme, publicat în Disease of the Colon & Rectum, voi. 28, 7 (iulie 1985)

http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF02554110 accesat pe 10.03.2016.

15. Pe atunci prestigiul prof. dr. Ion Cantacuzino era cunoscut în România și în alte țări.

încearcă, de exemplu în Franța. În 1910 a condus lucrarea de elaborare a unei noi legi a sănătăţii,

care a rămas în istoria medicinei românești ca „Legea lui Cantacuzino” (sau „Sion –

Legea lui Cantacuzino”).

ed care nu pot fi evacuate; răniții care pot fi evacuați; bolnav; triajul de

răniți și a pacienților.

Partea a doua conține subcapitolele: Dezinfecție; Anestezie; Primul pansament;

Tratarea rănilor cu arme de foc; răni ale țesuturilor moi; Leziuni ale vaselor de sânge; Artera

leziuni; Leziuni ale venelor; Complicații ale leziunilor vaselor de sânge mari; Secundar

sângerare; Leziuni ale nervilor; Diafiza leziunilor oaselor lungi; Leziuni cauzate de

proiectile; Diagnosticul leziunilor osoase; Grupa de diagnostic: fracturi de contact; perfo -

fracturi de rație; Complicații imediate sau tardive, tratamentul fracturii diafizare -

turi; Leziuni articulare; Leziuni ale oaselor plate; Leziuni osoase scurte; Complicații ale plăgii

– complicații imediate ale plăgii: tetanos; antrax; gangrena gazoasă; necroza in

pacienți internați; erizipel chirurgical; septicemii și piemii.

A treia parte este formată din: Craniul: contuzii ale pielii craniului; pielea craniului

răni; Scalpul; fracturi de craniu; simptome ale fracturilor craniului; compli -

cationi ai fracturilor craniene; fracturi cauzate de arme de foc; răni făcute de război

arme de foc; tratamentul fracturii craniene; Față: leziuni traumatice ale feței; fracturi de

maxilarul superior; fracturi ale maxilarului; Luxația maxilarului temporo-mandibular; Ochi

leziuni; Leziuni ale urechii; Coloana vertebrală: leziuni ale coloanei vertebrale (rahis) și leziuni ale măduvei; Cerebro-

zbuciumul coloanei vertebrale; Gât: leziuni traumatice și boli infecțioase ale gâtului:

plagi ale gâtului; Răni ale vaselor; răni ale ductului toracic; Răni de col uterin

nervi; Boli infecțioase ale gâtului: infecție (super) acută; adeno-flegmonii

a gâtului; Gură și faringe: leziuni traumatice ale gurii și faringelui;

Esofag: leziuni traumatice ale esofagului: corpi străini ale esofagului;

Laringe: leziuni traumatice ale laringelui; traheostomie; Traumatisme toracice: Rupturi

ale inimii și pericardului; fracturi și entorse ale sternului, fracturi ale coastelor;

plăgi toracice: plăgi penetrante; răni ale pericardului și inimii; medi -

răni astinale; răni ale diafragmei; hernii pulmonare; pleurectomie; Abdomenul:

contuzii abdominale; plăgi abdominale: plăgi nepenetrante; penetrant

răni ale abdomenului; răni provocate de arme de foc de război; Bazin: fracturi de pelvis;

fracturi ale inelului pelvin; Regiunea lombară și rinichii: răni laterale ale brațului

regiunea lombară și rinichi; vezica urinara; răni ale vezicii urinare; Rect: rectal

răni; uretra: leziuni traumatice ale uretrei; Scrot și testicule: trau -

leziuni matice ale testiculelor și scrotului; Membre: plăgi ale membrelor superioare; Leziunile lui

mâna și degetele; Mutilări voluntare; Leziuni ale încheieturilor; Leziuni ale antebrațului;

Leziuni ale cotului; Leziuni ale brațelor; Leziuni ale umărului; răni ale membrelor inferioare; Leziuni ale picioarelor;

Leziuni la glezne; Leziuni la picioare; Leziuni la genunchi; Leziuni ale coapsei; Leziuni de șold; Chirurgical

indicele terapeutic.

Am enumerat mai presus de toate subcapitolele din cartea „Chirurgie de război” pentru a le schița

Abordarea complexă a leziunilor de război a lui Iacobovici, evitând să omite chiar și cele mai mici

leziune macroscopică. Această prezentare ne permite să tragem câteva realizări ale

carte. În primul rând, Iacobovici a făcut o descriere completă a diferitelor tipuri de leziuni

in functie de descrierea topografica a regiunilor corpului uman: craniu, 372 nCr isti A n bâ rsu

față, gât, coloana vertebrală și coaste, piept, abdomen etc. Din cadrul organelor, el

au grupat leziunile în diferite categorii, cum ar fi: gura, faringe, lar -

ynx, esofag etc. Este remarcabil faptul că a descris leziunile după tipul de țesut: țesuturi moi (cu referire specială la vasele de sânge și nervi) și leziuni osoase.
De asemenea, un aspect foarte pozitiv este că autorul a păstrat în prezentarea sa o com - mon cadru: anatomie patologică, descrierea leziunilor, frecvența lor - cy, simptome, tratament și evoluție. De exemplu, în cazul faringelui și corpi străini laringelui a subliniat necesitatea traheostomiei.
Uneori Iacobovici a abordat unele aspecte criminalistice (ex. pentru ruptura cardiacă - turi consecutive unor răni severe toracice). Foarte important este că a dat detalii despre cele mai frecvente leziuni bacteriene infecțioase de pe câmpul de luptă, cum ar fi: antrax, infecții anaerobe etc.
Este de remarcat faptul că Iacobovici a descris unele accidentări și în funcție de timp când s-a făcut intervenția chirurgicală: precoce sau tardivă.
În această carte există și un mic capitol referitor la mutilările voluntare.
Pentru rănile membrelor și articulațiilor, el a descris mutilările voluntare prin împușcare - ing degetul mare făcut pentru a scăpa de a fi înrolat în armată. În această ocazie - sion, Iacobovici a învinuit lipsa de curaj a persoanelor care le-au produs astfel de mutilări. În opinia sa, această metodă era probabil să fie foarte frecventă și astfel să devină un exemplu negativ pentru cei care au putut fi înscriși.
O altă parte tensionată a acestei cărți tratează descrierea armelor de război și a acestora efecte. Scopul lui Iacobovici a fost să arate că în timpul războaielor, felul și evoluția - luția leziunilor, precum și tratamentul lor ar trebui să fie aplicate pacienților depinde asupra tipului de agent cauzal al vătămării.
Armele de război și efectele lor
DEȘI cartea „Chirurgie de război” are un profil medical, 6,9% din ea se referă la arme de război și prezintă efectele acestora. Iacobovici a descris cu mare acu -

arme de război irascibile și foarte abil diferite. I-a clasificat în două

categorii: arme laterale (care au dispărut în timp) și arme de foc. S-a împărțit

arme de foc în următoarele grupe: arme portabile, cum ar fi pușcă, carabină,

revolver, pistol și grenadă de mână (bombă); arme neportabile, principala fiind

tunurile și torpilele și minele. Armele de foc portabile au fost împărțite la

Iacobovici în: arme care se mânuiesc cu o singură mână: pistol și revolver

și care se mânuiesc cu două mâini: pușcă, carabină, mitraliere. În primul

categoria pe care a descris-o astfel pistolul. Pistolul poate fi simplu (o singură încărcătură) sau

automat (cu mai multe sarcini care sunt parcurse automat: Mauser sau

pistolul Manlicher). Proiectilul este compus dintr-o cămașă de oțel cu un puternic cen -

tre. El a precizat că revolverul poate folosi și astăzi vechile gloanțe de plumb, dar A si G nifi CA nt su CC essofthe Pr e PA r A tionsfor WA rin ro m A ni A în 1915 n373

cele mai recente modele folosesc o obuze de proiectil, adică acoperite cu o cămașă zgomotoasă.

Încărcătorul poate fi vertical sau în formă de disc cu 5-12 proiectile care sunt încărcate

automat după fiecare lovitură. Calibrul proiectilului variază de la 5-12 mm

iar distanta utila in bataie variaza intre 150-200 de metri. Referitor la

revolver, Iacobovici a subliniat că este mai ales arma luptei apropiate

in timpul noptii.

Despre puști, el a arătat că calibrul lor varia între 6,5 și 8 mm. Acolo

sunt variabile în funcţie de ţările în care au fost realizate. El a adăugat că:

„De obicei, două țări vecine nu au puști de același calibru, pentru că în

în caz de război nu pot folosi muniția celeilalte țări: Franța, Austria,

Portugalia, Danemarca au puști de calibru 8 mm. Suedia, Serbia, Turcia, Belgia,

Anglia, și Germania între 7,5 și 8 mm (acesta din urmă - 7,9 mm). România,

Norvegia, Italia și Statele Unite ale Americii - 6,5 mm. Pușca românească este de

tip Manlicher” . Iacobovici a menționat pe larg și descrierea unei puști,

o carabină și o mitralieră. El a subliniat că în timpul mașinii războiului balcanic
armele au avut un rol decisiv în multe bătălii. El a adăugat că „soldații au observat repede
acel foc de mitralieră era cel mai periculos și folosea diverse metode pentru a imita
zgomotul mitralierei pentru a-și intimida inamicul.” 16

Iacobovici a făcut pe larg descrierea tunurilor și mortarelor. In con-
tras, a adăugat imediat că el doar „a menționat toate armele de foc fără a obține -
într-o descriere detaliată.” El a explicat motivele pentru care nu a făcut-o
da detalii. În primul rând, a fost un motiv etic: nu avea necesarul
competenta in acest scop. A doua motivație a fost că așa ar fi fost
inutil pentru cititori.

A făcut descrieri ale curbei proiectilelor balistice. Apoi a împărțit
curbele balistice ale proiectilelor din punct de vedere chirurgical și criminalistic. El
a descris următoarele zone: zona de explozie, zona de perforare și
zona de contuzie. El a subliniat că aceste zone nu sunt bine definite. Explozia -
zona de punere a variat între 0-300 m sau 500 m. Zona de perforare se întindea peste 1500
m, iar zona de comoție de la 1500m până la 2000 m. Dacă oasele ar fi în explozie -
zona cinci au devenit pulverizate. Astfel, o lovitură la baza craniului l-a zdrobit
iar creierul a fost aruncat din craniu. Când oasele erau aria de per -
s-au zdrobit și rar găurit. Cu toate acestea, dacă organele interne ar fi
în aceeași zonă au devenit perforate. În zona contuziei, stiloul cu glonț -
etrat în organism, dar poate fi deviat de oase sau tendoane. Înseamnă că este
posibil să nu afecteze un organ intern.

Apoi, Iacobovici a descris trei modificări suferite de proiectile mici: căldură -
(când valorile lor de referință ajung până la 65-70 de grade, dar acest lucru nu este important de la
din punct de vedere chirurgical), răsturnarea și derivarea. 374 nCr isti A n bâ rsu

16. I. Iacobovici, Chirurgia de război , 10.

În descrierea sa despre proiectilele ricoșează, Iacobovici s-a inspirat din studiile lui Athanase Demosthen (1846-1925). 17 Ricoșeturi apar în 1/3 din răni de război, în special în zonele muntoase. La 1200 de metri altitudine, proiectile sare în diverse direcții până la 500 de metri. La 1800 de metri se sare la 250 de metri. Având în vedere că toate aceste proiectile sunt deformate, leziunile produse de acestea sunt foarte serios.

În ceea ce privește denaturarea proiectilelor, Iacobovici a menționat că s-a produs când întâlneau obstacole în calea lor (corpuri inerte sau chiar organismul viu). Aceste distorsiuni pot apărea și în interiorul corpului uman. El a împărțit proiectul - distorsiunile plăcilor în trei clase, în funcție de gradul lor de deformare: proiectile a căror formă a rămas neschimbată, dar calibrul său sa diminuat foarte luminat - tle, proiectile al căror calibru devine neregulat și crește în dimensiune și frag - proiectile de mentare.

Există şi alte date 18 Iacobovici a prezentat armele de război în aceasta carte. El a afirmat că toate descrierile ar putea ajuta un chirurg să diagnosticheze leziunile în funcție de tipul de armă. Pentru Iacobovici nu numai gravitatea leziunilor, dar şi prognosticul lor depindea de tipul de arme de foc.

Estimarea corectitudinii afirmatiei care circula la acea vreme, cca „umanitatea” proiectilului blindat, Iacobovici avea aceeași părere ca și Athanase Demosthen. Într-unul dintre studiile sale 19 el a susținut că era imposibil de luat în considerare că proiectilele ar putea avea o calitate umană, pentru că au făcut multe daune în corpul uman, precum și în mediu.

Referitor la subcapitolul intitulat „Formațiunile sanitare.Legătura între ei și între ei și centrele de comandă respective” , Iacobovici

a subliniat că în timpul războiului aceste legături erau obligatorii. Este interesant de remarcat

rigurozitatea și severitatea indicațiilor pe care le-a introdus în acest sens.

nemulțumit că „majoritatea medicilor ignoră aceste îndatoriri" și să fie mai con-

vincing pentru cititorii cărții sale, Iacobovici a dat mai multe exemple de cazuri pentru

care „nenumărate formațiuni sanitare au căzut în mâinile dușmanilor, neștiind

că unitățile cărora le aparțineau erau în retragere." Astfel, el a reamintit că la

bătălia din apropierea Varșoviei, unde se instalaseră unii medici germani

unele spitale din castele, „s-au trezit capturați de ruși cu...

știind că armatele germane fuseseră bătute și erau în plină retragere" . A si G nifi CA nt su CC essofthe Pr e PA r A tionsfor WA rin ro m A ni A în 1915 n375

17. Athanase Demosthen a fost unul dintre cunoscuții chirurgi români din a doua jumătate a

secolul al XX-lea. A avut o lungă carieră de chirurg militar, încununată de gradul de brigadier

general. A fost și profesor de chirurgie la Facultatea de Medicină din București. Rezultatele

din experimentele sale chirurgicale folosind pistolul Manlicher i-au permis să introducă conceptul

de chirurgie experimentală de război în medicina românească.

18. Nu vrem să menționăm toate aceste date, deoarece sunt interesante doar pentru câțiva cititori.

19. Studiul lui Athanase Demosthene are titlul: „Studiu experimental asupra acțiunii lui Manlicher

gun armored projectile" („Etudes expérimentales sur l'action du projectile cuirassé du fusil

Manlicher") și a fost publicată în 1894.

În ultimul subcapitol, Iacobovici a concluzionat că „o formație sanitară poate -

nu funcționează fără o conexiune de service perfectă." 20

scurtă trecere cu vederea asupra indicațiilor chirurgicale

pentru tratamentul dat de iacobovici

ÎN aceeași carte, el a dat indicații despre diferite tratamente ale leziunilor de război.

Nu vom descrie aceste tratamente, deoarece ele pot fi analizate în sec -

arate hartie. Menționăm însă date minime despre aceste tratamente, în

pentru a oferi o înțelegere mai completă a complexității acestei cărți.

Iacobovici a fost un partizan al chirurgiei aseptice, dar a folosit antiseptice

din belşug, atât în supuraţiile fracturilor complicate cât şi cele mai multe

leziuni grave. Ca principii de bază, a recomandat incizii mari, îndepărtarea

a corpurilor străine din leziune, drenarea plăgii, spălarea zilnică cu 5%

peroxid de hidrogen sau alți dezinfectanți pentru a reduce supurația. Apoi se spală

cu apa iodata. Prin urmare, a inclus la sfârșitul cărții un tabel ent -

a intitulat „Indexul terapeutic chirurgical", unde a inclus substanțele necesare în război

chirurgie (dezinfectante, substante pentru cauterizare, substante hemostatice, dar

de asemenea sedative, stimulente, anestezice etc.), indicatii privind dozele zilnice,

cale de administrare și observații din propria experiență.

alte activitati desfasurate de iacobovici in domeniul chirurgiei de razboi

PREOCUPAREA lui IACOBOVICI pentru chirurgia de război a fost dovedită în diferite ocazii.

Astfel, în aprilie 1915, el și colegul său, Victor Gomoiu (1882-1960), solicită -

ed transformarea cursurilor opționale pe care le predau la Facultatea de

Medicina in Bucuresti in cursuri obligatorii de mica chirurgie si chirurgie

de război. din păcate, conducerea facultății nu a urmat această aplicație foarte utilă

cation 21 . Cu toate acestea, în 1914 Iacobovici a scris un manual de chirurgie militară.

În 1916, a finalizat cartea „Chirurgie de război" cu studiul intitulat „Nou

învăţarea războiului chirurgical" .

În 1940, împreună cu câțiva chirurgi de la „Spitalul Brâncovenesc" din

București, a scris „Vademecumul Războiului Chirurgical". 22 376 nCr isti A n bâ rsu

20. I. Iacobovici, Chirurgia de război , 21-22.

21. Victor Gomoiu, „ Anii 1914-1915" [Anii 1914-1915], în „ViaYunţZ][pa mea. Memorii" [Viaţa mea. Amintiri], voi. 1 (Craiova: Editura Sitech, 2006), 368.

22. Vasile Sârbu, Pagini din istoria chirurgiei românețti [Pagini de istorie românească a sur -

gery] (București: Editura Academiei Române, 2008), 430-431.

prestigioasa evoluție profesională a lui iacobovici după primul război mondial

DUPĂ sfârșitul Primului Război Mondial, Iacobovici a dezvoltat o carieră prestigioasă la

Cluj, apoi la București. În 1919, a devenit profesor la nou creat -

ed Facultatea Română de Medicină din Cluj. Aici a fost și director al

Clinica Chirurgicală 23 , unde a dezvoltat o bogată activitate clinică, didactică și științifică

activitate. A fost decanul acestei Facultăți (1921/1922) și în următoarele aca -

anul demic a fost ales rector 24 al universității din Cluj (1922/1923). A găsit -

ed şcoala română de chirurgie din Transilvania 25 .

Perioada finală a carierei sale de succes a avut loc din nou la București

Facultatea de Medicină. În 1933, a preluat postul de profesor titular și șef al

Clinica a II-a Chirurgicală a Spitalului Brâncovenesc . În această perioadă

a ocupat diferite funcții importante, precum membru fondator al Academiei

de Medicină din România.

Retragerea sa a avut loc în 1949, când avea 70 de ani.

Concluzii

CARTEA „Chirurgie de război” scrisă de Iacob Iacobovici în 1915 a fost una dintre

cele mai importante publicații medicale de război din România în perioada neutralității.

În anul următor a scris un alt studiu, care a completat subiectele de

„Chirurgie de război”. Pe parcursul carierei sale Iacobovici a continuat să aibă un important

preocupare pentru chirurgia de război.

În acest volum Iacobovici a insistat asupra faptului că chirurgia de război nu trebuie să fie sep -

arata din chirurgia generala, deoarece boala chirurgicala apare tot timpul, pe timp de pace

timp şi în timpul războaielor. Datele chirurgicale ale acestei cărți sunt asociate cu aspecte

de medicină legală şi etica medico-chirurgicală.

În cartea sa, Iacobovici a prezentat diferite arme de război și le-a subliniat

efecte. El a insistat asupra faptului că este necesar să se cunoască tipul de armă de război

pentru tratarea leziunilor într-un mod mai precis. Avea o abordare foarte complexă

a leziunilor de război, evitând să omitem chiar și cea mai mică leziune macroscopică. O realizare -

mentiunea acestei cărți este că prezintă legăturile care ar trebui să existe între

formaţiunilor sanitare şi între aceste echipe şi sediu. A si G nifi CA nt su CC essofthe Pr e PA r A tionsfor WA rin ro m A ni A in 1915 n377

23. În 1919 la Cluj era o singură clinică chirurgicală. În zilele noastre această clinică este intitulată Prima Operație chirurgicală

Clinica.

24. Astfel Iacobovici a devenit primul medic rector al universității românești din Cluj.

25. Cristian Bârsu, „Iacob Iacobovici. 1879-1959" , în Şcoala Clujeana de Medicină şi Farmacie [The

Şcoala de Medicină şi Farmacie Cluj], Marius Bojiůć, Oliviu Pascu, Honorius Popescu

și Cristian Bârsu, ediția a II-a (Cluj-Napoca: Universitatea „Iuliu Haůieganu" Medicală

Editura, 2004), 39-40.

[Pagina 377 - Fără text extras]

Abstract

Evreii din zona rusă de așezare s-au supărat din cauza con-

secvenţe ale Marelui Război din multe puncte de vedere: rusă

măsurile militare au produs un mare flux de refugiați, în timp ce cei

ocupațiile repetate ale armatelor germane și ruse slăbesc -

a afectat aceste comunități și a creat pagube mari evreilor

populaţiilor, în special în Polonia şi Lituania. Acest particular -

realitatea a devenit centrul activităților multor organizații

în Rusia, Europa și, de asemenea, în Statele Unite, pentru examen -

ple la Comitetul Comun de Distribuție care a funcționat prin
ambasada americană din Olanda și comunitatea de ajutor local evreiesc -
acarienii din Rusia. Documentele Distribuirii comune
Comitetul, prin urmare, ar putea fi de mare ajutor pentru a avea o primă mână
descrierea multor orașe est-europene și a realității din
pe care le trăiau multe comunități evreiești.

Cuvinte cheie
Evrei, Rusia, Pogrom, Refugiați, Relieful Comitetului comun de distribuție
Și relieful evreilor ruși

Gi u S e PP e mo TT a

introducere. evreii din Rusia

CONDIȚIILE evreilor din Rusia țaristă au fost puternic condiționate de
existenţa Pale of Settlement, care reprezenta practic un fel de
închisoare în aer liber pentru majoritatea evreilor ruși, care erau concentrați
în unele zone „speciale" de lângă frontierele de vest (aproape toată ucraina
inclusiv Basarabia, Polonia rusă și cea lituaniană și alb-rusă
provincii).

Majoritatea covârșitoare a acestor aproximativ șase milioane de evrei au trăit
orașele, unde clasa de mijloc evreiască (comercianți, profesioniști, negustori, forță de muncă)
mutat treptat în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, dar și în sat,
Shtetl (din cuvintele germane Städtel/Städtle „, adică „orașul mic"),
care nu era un spațiu fizic, ci cultural, reprezentând idișul special
caracterul unei bune părți a evreilor est-europene. 1

Această atmosferă a pus în scenă piesa de o lovitură de teatru incredibilă care ar avea loc
au consecințe uriașe pentru viitorul lor în Europa: poliția secretă țaristă

a comandat un pamflet fraudulos, Protocoalele bătrânilor învățați din Sion, care a fost publicat în 1903. Acest text fals a fost propus ca dovadă a a Conspirația evreiască pentru a cuceri puterea globală prin finanțe, economie și politică - ticuri, masonerie, dezordine, distrugerea religiei.

În aceiași ani, a avut loc un alt episod dramatic de violență antievreiască la Chișinău, în timpul Paștelui din 1903, unde a avut loc un pogrom brutal. Era urmat curând de un alt val de pogromuri (Odesa, Bialystok, Melitopol, Feodosiya) în primele săptămâni după publicarea Manifestului din octombrie care urmează revoluția din 1905. După cum a subliniat Robert Weinberg, imediat după cea a țarului acordarea drepturilor civile fundamentale și a libertăților politice, pogromuri, direcționate principale - la evrei, a izbucnit în sute de orașe, orașe și sate, ducând la morți și răni la mii de oameni. Doar în Odesa, poliția a raportat că la cel puțin 400 de evrei și 100 de neevrei au fost uciși și aproximativ 300 de oameni, majoritatea - evrei, au fost răniți, cu aproximativ 1.632 de case, apartamente și magazine evreiești deteriorarea inelului. 2380 nGi folosește PP e mo tt A

1. Despre istoria evreilor din Rusia și Polonia, vezi Semyon M.Dubnow, History of the Jews in Rusia și Polonia din cele mai vechi timpuri până în prezent, vol. Eu (Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1916), 408. Vezi, de asemenea, Evgenii Petrovici Semenov, The Guvernul rus și masacrele: o pagină a contrarevoluției ruse (Londra: Murray, 1907); ed. Lucien Wolf, Suferintele legale ale evreilor din Rusia (Londra, 1912); The Persecuția evreilor în Rusia, (Londra: Wertheimer, 1920); Ezra Mendelsohn, Lupta de clasă în Pale, (Cambridge: Cambridge University Press, 1970).

2. Samuel Joseph, Imigrația evreiască în Statele Unite din 1881 până în 1910 (New Y ork, 1914), 172; Bernard D. Weinryb, „Imigrația est-europeană în Statele Unite”, The Jewish Revista trimestrială, vol. 45, nr. 4, (1955): 519.

Mulți autori, precum Cyrus Adler (unul dintre cei mai energici „activiști” din

primele decenii ale secolului al XX-lea), Samuel Joseph și Jonathan Frankel exhaust -

a subliniat cu atenție modul în care această întorsătură a evenimentelor a avut consecințe mari, nu numai în

Rusia, unde tinerele generații evreiești au aderat din ce în ce mai mult la mișcarea radicală -

mente, dar și în străinătate. 3Discriminarea și violența au avut ca efect principal

sporind emigrarea din stăpâniile țarului, în special către cele unite

State, unde un grup important de comunități evreiești se stabiliseră activ

organizații de caritate și asistență.

Doar o parte dintre emigranții evrei credeau în sionism și în ideea de a crea

își formează propriul stat în Palestina, așa cum au propus Moses Montefiore și Theodor

Organizația Mondială Sionistă a lui Herzl (WZO). 4 Emigrarea în Statele Unite,

dimpotriva, a crescut in perioada 1881-1910 si aproximativ 90% din aceasta

flux a venit din Europa de Est și mai ales din Palea Rusiei de Așezare.

În partea poloneză a acestuia din urmă, sentimentul de antisemitism a atins cel mai intens

etapă după 1912 când o scindare între Partidul Naţional Democrat Polonez şi

evreii socialiști au generat o controversă dură și cu privire la reprezentarea Varșoviei

sentativ în Duma Rusă.

Când a izbucnit Primul Război Mondial, problemele evreilor ruși au fost agravate -

afectată de coincidența dramatică a Pale cu frontul unde german,

Trupele habsburgice și ruse au început să lupte. Aceste probleme au fost confirmate de

primele informații care raportează despre sute de evrei din Polonia care se grăbesc spre

Lituania pentru a fugi de frontieră. În plus, condițiile de război tru -

a sângerat emigrația de peste ocean și a provocat o mare masă de refugiați în căutarea ajutorului și

adăpost în Europa Centrală de Est sau prin Siberia și Japonia. din pacate, cel

necazurile nu au fost generate doar de bătălii și conflicte, ci și de frâiele -

forţarea ostilităţii tradiţionale şi prin accelerarea rapidă a politicului

criză care a afectat Rusia încă din secolul precedent. comitetul mixt de distribuție și asistența rusă A n je W s n381

3. Jonathan Frankel, Profeție și politică: socialism, naționalism și evreii ruși, 1864-

1918 (Cambridge: Cambridge up ., 1981).

4. Mișcarea sionistă a fost începută de T. Herzl, Chaim Weizmann și de alți activiști

precum Arkadii Kremer, Chaim Zhitlovsky, Nachman Syrkin, Menahem ussishkin și Ber

Borochov. Theodore Herzl, Un stat evreiesc: o încercare de soluție modernă a evreilor

întrebare, a dat naștere mișcării sioniste contemporane în 1896. Walter Laqueur, A History

al sionismului: de la revoluția franceză până la înființarea statului Israel, (New Y ork:

Schocken Books Inc., 2003); A. Hertzberg, The Sionist Idea: A Historical Analysis and Reader

(New Y ork, 1959); Arthur Hertzberg (ed.), The Sionist Idea: A Historical Analysis and Reader

(Noul Y ork: Cohen, 1976); Aplicația Malcolm E. Y, The Making of Modern Near East 1792–1923 ,

(Harlow: Longman, 1987).

Marele Război și evreii ruși

MARELE Război a reprezentat o ocazie pentru acei evrei care sperau să se reformeze

Țariștii guvernează greșit și îmbunătățesc condițiile evreiești. În multe dintre sinagogi

s-au făcut rugăciuni pentru succesul armatei germane și nu a fost

surprinzător, prin urmare, faptul că mulți evrei au văzut Marele Război ca ocazie perfectă -

misiune de a schimba situația evreilor ruși și, mai ales, a Imperiului Țarist.

Guvernul rus îi persecuta pe evrei, îi suprimă și îi alunga,

căutând să-i separe pe evrei de ruşi şi înghesuindu-i pe cei dintâi „în

ceea ce a fost numit Pale of Settlement”: patru milioane de persoane au fost obligate

să trăiesc în aceste locuri, iar această constrângere a fost doar un semn al unei rădăcini adânci -

e „pozoană de ignoranță și superstiție”, o „epidemie de persedere la nivel național

cutie și ura populară anti-evreiască” 5

Dușmanii Rusiei, în special Germania, erau pe deplin conștienți de această stare de lucruri și a încercat să exploateze situația și să abordeze din nou ostilitatea evreilor oameni împotriva trupelor ruse. În 1914, comandamentul german și-a inaugurat strat - egy pentru cucerirea simpatiilor acestor evrei și a primit ajutorul sionistului liderii Max Isidor Bodenheimer și Nahum Sokolow, și ai asociațiilor precum Komitee für den Osten și Mannesmann-Comité . Comitetul german pentru eliberarea evreilor ruși (Deutsches Komitee zur Befreiung der russischen Juden) a fost creat în august 1914, în timp ce multe pliante au fost distribuite de către Armatele germane și austro-ungare în zonele ocupate ale Poloniei împreună cu un buletin de propagandă în idiş şi ebraică intitulat Der Emes , amintind evreilor (An die Juden in Polen!) a persecuției constante antievreiești din Rusia.
Desigur, țarul a încercat să anuleze această potențială amenințare și în timpul primei luni de război a emis o proclamație „dragilor evrei” și chiar decorat unele dintre ele, precum rabinul de Kovel (Volhynia), Bruk, în august 1914. Pe partea lui, deputatul evreu al Dumei din provincia Kaunas, Nephtali Friedman, în „sesiunea de război” istorică a Dumei Ruse (8 august 1914), a asigurat autoritățile și colegii săi că evreii ruși ar fi plecat la „câmpul de luptă umăr la umăr cu celelalte naționalități ale Imperiului” .
Dar cuvintele lui Friedman nu au produs efectul potrivit și au rezultat destul de folositoare - mai puţin în combaterea „tradiţiei” seculare a neîncrederii şi suspiciunilor cu privire la Evreii ca potențiali spioni. De fapt, dizabilitățile legale au rămas neatinse şi, deşi promisiunile generoase ale ţarului, primele măsuri militare ale armata a confirmat că ostilitatea încă predomina în instituții.
Frontul de Est a arătat multe caracteristici particulare: a schimbat mult mai mult rap - leneş decât cel occidental şi aceste mişcări continue tulburau relieful şi

ajutorul victimelor. Această apariție a fost subliniată de mulți istoriografi

lucrări (Altshuler, Ansky, Bianchi, Gatrell, Goldin, Levene, Lohr, Prusin). Eric Lohr, 382 nGi folosește PP e mo tt A

5.” Obiecte de război de interes special evreiesc”; „Rusia și evreul”, The Sentinel, 14 august 1914.

comitetul mixt de distribuție și asistența rusă A n je W s n383

în special, a trecut în revistă diferitele dispoziții pe care le-a adoptat armata rusă

în timpul războiului și a subliniat modul în care cei din urmă au fost inspirați de viziunea evreilor

ca element nesigur: spioni sau dezertori care urmau să fie îndepărtați din zone

de importanţă strategică majoră. 6În consecință, comandamentele militare au folosit

Statutul de război din 1914 și puterile nelimitate pe care le-a conferit acest act,

pentru a „curăța” anumite zone de evrei, germani și străini (care erau toți con -

considerați ca potențiali spioni) și, în consecință, să adopte o gamă de măsuri diferite -

uri care vizează aceste grupuri particulare. Lohr a făcut distincția între patru diferite

faze ale acestei politici începând cu deportările sau expulzările forțate din iulie

1914-ianuarie 1915. În faza a doua, acest sistem a fost mai bine organizat cu

o circulară (25 ianuarie 1915) în care comandantul șef al armatei, Nikolaj

Januskevic, le-a instruit tuturor comandanților să-i expulzeze pe toți evreii și să suspecteze indivizi -

uali din întreaga regiune de activitate militară. În aprilie-mai 1915, a treia fază

a început cu deportări în masă la scară mai mare: în acest caz, deportații au fost

destinațiile atribuite în avans și călătoriile au fost mai bine organizate cu utilizarea

a trenurilor și ajutorul civililor. Aceste măsuri, oricum, nu au fost pe deplin implementate -

mentată din cauza problemelor tehnice și a lipsei de spațiu unde să deporteze

Evrei: de fapt, marea majoritate a Pale of Settlement era sub mil -

control itar și doar câteva zone au rămas disponibile pentru a concentra deporul evreiesc -

tricouri. Pe lângă această lipsă de spațiu, unele autorități civile și politice s-au plâns

că această politică a sărăcit economia locală, ca înlăturarea evreilor în multe

cazurile au însemnat o paralizie a anumitor sectoare economice.

În acest context s-a folosit și o altă practică, luarea de ostatici, care

a marcat trecerea la o nouă fază. Deoarece transferul populațiilor întregi generează -

Cu multe neplăceri, comenzile au ordonat înlocuirea deportării

cu luarea de ostatici, permițând comunităților deportați să se întoarcă acasă

cu condiţia ca din fiecare grup să fie luaţi ostatici.

Deportările și luarea de ostatici au scăzut în amploare până la sfârșitul anului 1915, dar

comandanţii armatei păstrau încă puterea de a decide expulzările forţate şi

luând ostatici și mulți au continuat să folosească această prerogativă și în anii următori.

Toate aceste măsuri discriminatorii au creat un cadru legitimat pentru

violențe antievreiești care au izbucnit punctual în timpul conflictului. Un val mare

de pogromuri a început în 1915 și a fost „cauzat” de retragerea Rusiei și de

agresivitatea unor unități cazaci, care adesea instigau la violență încurajează -

îmbătrânirea participării populare la jaf și violență.

6. Eric Lohr, Naționalizarea Imperiului Rus. Campania împotriva extratereștrilor inamici în timpul lumii

Primul război (Cambridge: Harvard University Press, 2003). Vezi, de asemenea, Alexandru V. Prusin, Nationalizing

o țară de graniță: război, etnie și violență anti-evreiască în Galiția de Est, 1914-1920, (T uscaloosa: universitate

of Alabama Press, 2005); Peter Gatrell, A Whole Empire Walking: Refugees in Russia during World

Primul război (Bloomington: Indiana University Press, 1999); Samuel Goldin, „Deportarea evreilor de către

the Russian Military Command 1914 – 1915” , Evreii în Europa de Est , (primăvara, 2000): 40-73.

În mai 1915, a fost înființat Comitetul de ajutor ruso-evreiesc (Ekopo).

la Petrograd ca instituţie centrală de ajutorare, a emis un raport conform căruia

în Polonia existau cel puțin 200 de orașe și aproximativ 9.000 de orașe și sate

care suferise de pe urma războiului, producând un mare prejudiciu din punct de vedere agricol

și producția industrială. Acest document a estimat că aproximativ două milioane de evrei fuseseră afectați direct de război: mulți dintre ei fuseseră expulzați cu forța din reședința lor în timp ce alții au decis să fugă, dar și să se întoarcă. În 1915, deputatul evreu al Dumei, Friedman, s-a plâns că aproximativ jumătate de milion persoane fuseseră condamnate la o stare de cerşetorie şi vagabondaj: în provincie din Kaunas persoane bogate au devenit cerșetori în câteva zile în timp ce toate orașele și satele din interiorul și din afara Pale au început să fie aglomerate de un număr tot mai mare de a refugiaților: „Printre refugiați am întâlnit femei și fete evreiești, care lucraseră împreună cu femeile rusești, cuseseră haine cu ele și strângeau con - tributuri cu ei și care acum erau nevoiți să tabărească pe malul căii ferate - 7 Orașul Smolensk, de exemplu, a fost martor la sosirea sau trecerea marilor mase: 1.500 de persoane în iunie 1916, 6.500 în iulie, 8.600 în august. 8

A fost convocată o conferință specială pentru Organizația Refugiaților de Război Organizații evreiești în cooperare cu guvernul și, de asemenea, această instituție a înregistrat o creștere rapidă a numărului de refugiați. Contul de la 1 martie 1916, de exemplu, a înregistrat un număr total de 185.596 de refugiați (la 1 noiembrie 1915 erau doar 160.000) iar pe alocuri situaţia era, fără îndoială, mai gravă.

În câteva luni, Vilnius (Wilna) a trecut de la 1.135 la 3.166, Poltava de la 5.366 la 10.842 de refugiați. Provinciile frontului de nord-vest (Vilnius, Vitebsk, Livonia, Minsk, Moghilev) a găzduit 53.534 de refugiați; cele din Sud-Vest linia frontului era și mai „aglomerată” (41.146 de refugiați în Ekaterinoslav, Poltava, Taurida, Kharkoff; 16.836 de refugiați în Basarabia, Volinia, Kieff, Podolia și Tehernigoff); provinciile din interior sau din spate numărau 74.078 de refugiați.

În aprilie 1916, raportul Ekopo a luat în considerare numărul de 400.000 de refugiați. În martie 1917, dr. Otto Schiff, secretarul Fondului pentru

Ajutorul Victimelor Evreilor din Războiul din Rusia cu sediul la Londra, a scris către

JDC estimează că un milion și jumătate de evrei și-au pierdut casele, cel puțin acord -

ing la anchetele Societății de statistică evreiască rusă: 31% a fost stabilit în

zona de război, 31% în Rusia de Sud, 16% în Rusia Centrală, 16% în provinciile Volga,

6% în Urali, Siberia și Asia Centrală.

Majoritatea acestor rătăcitori și-au găsit drum în orașe mai mari, cum ar fi Varșovia sau

Lodz unde au crescut numărul mare de șomeri și sărăciți

oameni. Alte orașe din interiorul Rusiei au început să simtă invazia forțată a 384 nGi use PP e mo tt A

7. „Victoria aplauze Germania. Captura mare a rușilor priviți după căderea Vilnei", Nou

York Times, 22 septembrie 1915.

8. Michael C.Hickey, „Revoluția pe strada evreiască: Smolensk, 1917", Jurnalul de istorie socială,

31 (4), 1998: 826.

aceşti oameni fără adăpost şi guvernatorii respectivi au cerut adesea o întoarcere forţată

a acestor refugiați în locurile lor natale.

Desigur, aceste fluxuri erau îndreptate nu numai spre est, ci și către celălalt

partea frontului, adică acele teritorii austriece și germane în care se aflau

fugarii – în special din Galiția – sperau să găsească condiții de viață mai bune.

Potrivit unui raport al Israelitische Allianz zu Wienn (17 noiembrie 1916),

Boemia a găzduit 75.135 de refugiați; Mahrend 31.344; Silezia de Est 7.000; Steiermark

4.000; Nordul Austriei 10.000; Viena și Austria de Sud 50.000; occidental

Austria 200.000. Dar aceste cifre nu erau destinate să scadă, chiar dacă pol -

gheața expulzărilor forțate a fost parțial abandonată, cel puțin la nivel de guvernare -

politici de ment. De fapt, conflictul a exacerbat ostilitatea dintre polonezi și evrei

iar atacurile trupelor austriece şi germane au fost interpretate ca rezultat al

Conivența evreiască: această suspiciune a produs în consecință multe probleme unde

trupele ruse au reușit să-și alunge adversarii înapoi. Pedeapsa severă -

au fost aplicate evreilor din zona de război care au fost acuzați de mare

trădare conform acuzațiilor poloneze dar au fost de multe ori dovedite nevinovate

de către martori. Autoritățile militare ruse au preferat să caute un țap ispășitor

pentru eșecurile lor și să dea acuzațiilor poloneze o largă circulație ca în cazul

raportat de un ziar militar, „Naš Vestnik”, la 5 (18) mai 1915 cu privire la Kuzhi.

Acest sat a fost atacat de germani în noaptea de 28 aprilie 1915: evreii locali

au fost acuzați că au ajutat invadatorii germani dar ancheta unor deputați

al Dumei a descoperit că în întreg satul Kuzhi erau doar șase

Familiile evreiești și că casele lor nu erau atât de mari pentru a găzdui soldați germani ca

subliniaseră acuzaţiile anterioare. Mai mult, acești evrei scăpaseră

înainte de sosirea germanilor și locuiau într-un sat apropiat în timpul

atac.

Dar istoria evreilor ruși în timpul războiului este plină de atrocități, devastări

și episoade de violență. Multe dintre ele sunt menționate de Šlojme-Zanvl

Rappoport, care este mai bine cunoscut sub numele de Semën Akimovič An-skij, în fântâna

cunoscut The Enemy at His Pleasure: A Journey through the Jewish Pale of Settlement

în timpul Primului Război Mondial□ .

Jurnalistul evreu, de exemplu, a descris invazia rusă a lui Brody,

unde a mers o adevărată „armată de copii săraci, zdrențuiți, înfometați” (creștini și evrei)

prin ruinele pieţei cerşind un copec . Aproape jumătate din oraș

au fost incendiate, inclusiv câteva sute de case evreiești și vechiul mar -

ket place, care părea sărăcit și abătut. Multe magazine, în special cele

altele mai mari și mai bogate, erau încuiate sau închise cu scânduri. Al 9-lea comitet mixt de distribuție și asistența rusă A n je W s n385

9. Ansky a subliniat că fiecare stradă a primit un nou nume de lux după Pușkin, Gogol, Lermontov,

și Turgheniev. Numind aceste străzi oribil de deformate după luminarii culturii ruse

a fost destul de ironic și această ironie le scăpase învingătorilor, care nu au putut să-și dea seama cât de jignit -

Ansky a relatat, de asemenea, despre numeroasele minciuni pe care le-a auzit în var -

localități frumoase, unde aceleași „povești” au fost rearanjate și îmbogățite din timp,

subliniind mereu trădarea evreilor ruși: într-una dintre aceste versiuni, un vechi

Evreul a reușit să transporte într-un sac pe umeri un german și 2.500

taleri de argint la blocada trupelor ruse. 10

O altă descriere completă de primă mână a conflictului din fostul Pale

of Settlement (a fost abolit în primăvara anului 1917) a fost redactat în 1918 de Albert Van

Raalte, care a plecat de la Haga, în februarie 1918, a plecat la Berlin și a petrecut 75 de zile

vizitarea diferitelor localităţi şi contactarea diferitelor comunităţi evreieşti

în zona ocupată de germani (orașele Varșovia, Kaunas, Viena, Vilnius).

„La Kowno am vizitat bucătăria Ludendorf cu domnul Struch.La plecare

acest loc am trecut pe langa doua fete de vreo 16 si 12 ani. Cel mai tânăr

fata purta o tigaie cu supa pe care o luase din bucatarie.

Bătrâna, credeam noi, îi mâncase supa în bucătărie și așa am întrebat

indiferent dacă i-a plăcut masa, răspunsul ei a fost „Nu am mâncat azi,

Nu aveam bani”.

În casa de bătrâni din Grodno am văzut o femeie, care cu șase săptămâni înainte de...

Viously fusese luat aproape de foame. În ciuda tratamentului atent

biata femeie nu era încă recuperată, foamea o subminase prea mult

rezistenţă.

Îți voi face descrierea aspectului ei exterior. În Marx asy -

La Wilna am văzut un băiețel drăguț. I se spunea „Friedrica”, fie ea al copilului

părinţii încă trăiau, nu ştiau, nici măcar nu-i ştiau numele. Şi

acesta este cazul atat de multi.

Intr-o bucatarie pentru copii de la Wilna am cunoscut o fata frumoasa de 11 ani. am întrebat-o

de ce nu a mers la școală. Ei bine, a spus ea, pentru că trebuie să am grijă de cele patru aprinse ale mele...

frați și surori. 11 386 nGi folosește PP e mo tt A

a fost în memoria acelor mari autori ruși. Semyon Ansky, Inamicul la el

Plăcere: o călătorie prin așezarea evreiască în timpul Primului Război Mondial, (New Y ork:

Henry Holt, 2002): 68 și urm.

10. Ansky, The Enemy at His Pleasure, 19.

11. Raportul final al lui Van Raalte a fost trimis în Olanda și New York la 12 iunie 1918. În pre-

În ultimele luni, Van Raalte transmisese deja câteva relatări parțiale ale călătoriei sale, în martie

1, 14, 27. Arhivele JDC, dosar Administrația de peste mări, Comitetele JDC, Biroul Olanda,

iunie-decembrie 1918, articolele 1051-1052. Giuseppe Motta, „Evreii din Europa de Est și

Marele Război în Documentele Comitetului Mixt de Distribuție”, Primul Război Mondial:

Analiză și Interpretare, vol.2, ed. A.Biagini - G. Motta, (Newcastle: Cambridge Scholars

Editura, 2015).

comitetul mixt de distribuție și asistența rusă A n je W s n387

Acțiunea de alinare. comitetul comun de distribuire

SITUAȚIA evreilor ruși a creat o „urgență umanitară” tragică și

a fost urmată de inițiativa multor societăți naționale și internaționale.

În primul rând, comunitățile evreiești din Rusia au determinat un set de măsuri de ajutor -

ures și la Petrograd Comitetul Evreiesc pentru Ajutorarea Victimelor Războiului (Ekopo)

a fost înființat. A fost structurat într-un întreg coordonat de comitete locale și

ramuri în toată Rusia și alte societăți existente, cum ar fi Societatea pentru

Progresul Educației printre Evrei (OPE, creat în 1863), Societatea

pentru protecția sănătății populației evreiești (OZE, fondată în 1912)

si altele.

Dar acest ansamblu complicat de societăți, comitete și organizații a trebuit să se ocupe

cu multe dificultăți, în primul rând cu o lipsă generală de fonduri care era doar egală -

acoperite în mod parte din fonduri precum Fondul de ajutor al Prințesei Tatiana și din sume

pe care guvernul le-a asigurat numai din 1915. Condiţiile Rusiei erau

alarmantă şi informaţia răspândită cu privire la această catastrofă a provocat a

cursă rapidă pentru caritate și solidaritate, de exemplu în Statele Unite, unde un sub -

o importantă comunitate de imigranți evrei din Rusia se stabilise în Marea Britanie

și în alte state precum Franța și Germania.

Organizațiile americane au reacționat imediat la tragedia Primului Război Mondial și

reuniunile din 1914 ale Comitetului Evreiesc American (AJC) au organizat structura

tura fondurilor și destinația lor concentrându-se pe Palestina și, în același timp,

explicând că:

„datoria noastră nu se limitează totuși la a veni în ajutor nefor-

evrei din Turcia, dar marele corp de evrei din Rusia, Belgia, Austria-

Ungaria și a altor terenuri afectate unde de săptămâni trecute a avut loc

cel mai distructiv război cunoscut istoriei, au o nevoie mare și

trebuie să caute neapărat asistență” (Al optulea Raport anual al

Comitetul evreiesc american, noiembrie 1914).

Numeroase apeluri soseau din Anvers și din partea multor societăți europene -

organizații precum Alliance Israélite Universelle, Asociația Anglo-Evreiască, The

Israelitische Allianz din Viena, iar pentru a satisface aceste nevoi Comitetul a rezervat a

suma fondului de urgență și a emis un apel pentru înființarea unui general

fond de ajutor.

În 1914, ambasadorul SUA la Istanbul, domnul Henry Morgenthau, a călătorit

către Palestina şi, alarmat de mizeria regiunii, a solicitat o relaţie economică
ajutor din partea Statelor Unite. Într-o telegramă, el a vorbit despre o „criză teribilă” și
amenințarea „distrugerii serioase” care derivă din faptul că turcul
autoritățile au obligat mulți evrei să se alăture armatei și au rămas multe familii
fără nici un „sprijinitor”, mulți dintre ei mutându-se la Constantinopol. În august
1914, solicitările lui Morgenthau au ajuns la conducătorii AJC, prin intermediul
secretar de stat W .J. Brian și Jacob H. Schiff și Louis Marshall imediat -
m-am implicat pentru a răspunde unei asemenea alarme. Într-o scrisoare din septembrie
4, 1914, Morgenthau ia amintit lui L. Marshall de condițiile evreiești din Palestina:
„Cei mai mulți dintre ei au depins întotdeauna pentru sprijinul lor de instituții caritabile
Tuturi și bărbați binevoitori în alte țări, iar acum că afluxul
de bani a încetat absolut, majoritatea societăților vor trebui să fie aban -
gata, și este aproape prea oribil să ne gândim la ce se va întâmpla cu cei săraci
bărbați care vor fi blocați sus și uscati”.

După telegrama ambasadorului Morgenthau, Comitetul evreiesc american a sunat
pentru o adunare generală la New Y ork, pe 25 octombrie, și a stabilit primul com -
mitites pentru a coordona munca de ajutorare. La 24 noiembrie 1914, Adunarea
Comitetul de distribuire a fondurilor americane pentru ajutorarea suferinzilor evrei de război
(JDC) a fost în cele din urmă format alăturându-se comitetului American Jewish Relief (expres -
a elitelor din New Y ork) și Comitetului Central de Ajutorare (făcând apel la
element ortodox). În august 1915, comitetul pentru Ajutorarea Poporului (cu un
orientare) a fost organizată ca a treia organizație-membru a JDC. 12

Dar JDC nu avea personalul sau structurile pentru a se implica direct
în această lucrare de ajutorare și a trebuit să se bazeze pe societățile existente și pe diferitele -
comitete de ent care își începuseră deja activitățile în zona de război. Munca

în Europa a fost realizat datorită instituțiilor americane precum Departamentele

de stat și de război, care a canalizat fondurile și a organizat o com-

Mitee – Max Senior și Doris Bogen au fost implicați în această muncă complexă de organ -

- pentru a distribui și administra acești bani în Europa, înființați -

la sediul misiunii diplomatice a SUA din Amsterdam.

În consecință, primele acțiuni ale JDC au constat în primul rând în finanțare.

formarea diferitelor asociaţii pentru a stabili contacte solide în cadrul acestora. Finanțare

a fost posibil datorită fondurilor pe care instituțiile americane și unele spe -

bănci sociale precum Kuhn, Loeb & Co. Sprijinul financiar al JDC contin -

folosit în anii următori și până la sfârșitul anului 1917, JDC se transferase

2.532.000 USD pentru Rusia, 3.000.000 USD pentru Polonia și Lituania ocupate de germani,

1.532.300 USD pentru Galicia și 76.000 USD pentru România. Aceste sume au demonstrat că

Primul ajutor a fost implementat în curând și a reprezentat doar începutul unei comunicări.

lucrare complexă de alinare constând nu numai în acordarea de ajutoare materiale imediate,

dar şi în crearea bazei pentru viitoarea reconstrucţie. sub această perspectivă -388 nGi folosește PP e mo
tt A

12. Y ehuda Bauer, Păzitorul fratelui meu. O istorie a Comitetului mixt de distribuție evreiesc american

1929-1939, (Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1974).

tiv, scopul JDC a fost descris pe scurt de unul dintre agenții săi, dl.

Zuckerman, „nu doar pentru a da pâine, ci pentru a da speranța unei vieți mai bune – pentru a

Ajutați-i pe frații noștri de acolo să trăiască din nou, să le dăm mijloacele pentru care să le facă

să trăiască și să le permită să trăiască ca evrei”.

Sarcinile JDC au fost în special direcționate către dezvoltarea și reînnoirea -

tot spiritul și moralul evreiesc; pentru a contribui la dezvoltarea culturală, binevoitoare și tehnică

instituții cal; pentru a ajuta la integrarea diferitelor grupuri și societăți divergente la a

scop comun. În acest context, reconstrucția nu poate fi pur și simplu intenționată -

restabilirea zonelor devastate, dar includea scopul de a permite

victimele războiului să-și reia viața și să-și aplice propriile eforturi pentru a-și relua

reabilitare.

În același timp, relieful ar trebui să întărească și câmpul politic evreiesc și

„încurajează” acele activități comunale care ar tinde să corecteze vechile rele

și abuzuri care îngreunaseră viața evreilor ruși, de exemplu ajutarea

activitatea de bunăstare evreiască în interconectare cu munca de bunăstare neevreiască. Doar în

astfel s-a crezut ca pe termen lung sprijinul moral si economic

dintre evreii americani s-ar putea dovedi a fi chiar mai valoroși decât suportul lor material.

port.

Ajutoarele americane au fost deosebit de importante în două sectoare: medico-

organizaţie sanitară, căreia îi lipseau medici şi chirurgi evrei pricepuţi

dintre ei fuseseră trimiși pe front în timpul războiului, uciși sau incapacitati; pozitia -

introducerea posibilă a metodelor și mașinilor industriale americane printre arti -

sans şi muncitori industriali. Acești pași au fost considerați esențiali pentru crearea

premise pentru o viitoare dezvoltare pașnică și rapidă, și a marcat trecerea

de la o politică de asistență la unul dintre primele exemple a ceea ce numim astăzi „dezvoltare -

ajutor pentru opțiuni”.

În aceeași perioadă, inițiative similare au înflorit și în alte țări.

încearcă, de exemplu în Anglia, unde necazurile evreilor erau asociate cu

dezbateri privind patriotismul lor, pe de o parte, și alianța cu țaristul

Rusia, pe de alta. 13 Aici, a fost înființat un Fond de ajutor din Londra și în curând

Asociația Anglo-Evreiască a determinat un întreg set de măsuri nu numai pentru a reuni comitetul de distribuție comună și pentru a ajuta la rusi A n je W s n389

13. O astfel de corespondență a fost reprezentativă pentru o controversă care a bubuit în coloanele din

Chronicle and the World de la sfârșitul anului 1914. JC, de exemplu, a notat cu evident dezgust

că, în raportul său anual, AJA nu reușise în mod neobișnuit să facă o singură referire la con -

probleme cu care se confruntă evreii din Rusia și Polonia. Până la sfârșitul lunii octombrie 1915, anglo-evreii

stabilirea făcuse din relief în Europa de Est prioritatea sa. A emis un apel urgent pentru

Fondul său recent format pentru Ajutorarea Victimelor Evreilor din Războiul din Rusia (titlul său mir -

a spus partenerul său rus). Leopold de Rothschild și Lord Swaythling (fostul Louis

Montagu) au fost numiti respectiv presedinte si trezorier. Sam Johnson, „Rupere sau creare

Tăcerea? Evreii britanici și relieful evreiesc din Europa de Est, 1914–1917", Iudaismul modern 30,

1 (2010): 95-119.

lect bani pentru alinarea evreilor est-europeni, dar și pentru a denunța rușii

aliatul și tratamentul său față de evrei.

Alte acțiuni au fost întreprinse de alte asociații precum Alianța Israelită

Universelle din Paris sau Israelitische Allianz din Viena, care a urmărit

aceleași obiective și au contribuit la atenuarea, direct sau prin alte comitete,

condiţiile evreilor din Europa de Est. În Statele Unite, o importanţă -

contribuție importantă a fost adusă și de HIAS (Societatea Ebraică de Ajutor pentru Imigranți),

care a servit nu numai pentru primirea ultimului mare aflux de migranţi, ci

de asemenea, pentru a obține permisiunea de la comandamentele germane și austriece pentru rezidenți

din zonele militare să scrie mesaje scurte familiilor lor din SUA. 14 Aceasta

asistența avea o valoare morală importantă, deoarece a rezultat a fi esențială pentru aceștia

care nu primise niciun cuvânt de la soți și rude de la izbucnire

a războiului. 15 În plus, HIAS a înființat o sucursală în Seattle, un port de sosire

pentru refugiații ruși, iar până în decembrie 1915 au ajutat peste 13.000 de evrei.

refugiati. 16

JDC a jucat un rol crucial în susținerea vieții evreilor pe tot parcursul războiului

zone, dar a concentrat în primul rând atenția asupra Palestinei și a celor din Europa de Est

țări cu cea mai mare populație de evrei în pericol: Rusia, Polonia, Lituania,

România și Letonia. La început, SA a transferat fonduri și provizii către evrei

comunități aflate în nevoie cu ajutorul consulilor străini și al organizațiilor de ajutor care

operau în acele regiuni. JDC a expediat alimente, îmbrăcăminte, medicamente și

bani; Sprijinit bucătăriile cu ciorbă și alte programe de mese pentru oameni înfometați;

și a permis evreilor americani să trimită ajutor celor dragi din străinătate.

Aceste acțiuni au putut fi întreprinse doar datorită sprijinului guvernului american

ernment, de exemplu prin abordarea secretarului american al Marinei, al cărui

a fost necesar consimțământul pentru a încălca blocajul, iar în martie 1915, cel

JDC a trimis aproximativ 1,5 milioane de dolari în ajutor, împreună cu 900 de tone de alimente și medicamente.

icine, spre Palestina pe nava Vulcan.

În plus, JDC a primit permisiunea de la Departamentul de Stat al SUA

înfiinţează un departament de transmisie (la 1 ianuarie 1915, sub supraveghere

lui Harriett Lowenstein) pentru a livra remitențe personale în acele zone în care nici -

agențiile de transmitere mal nu au putut să funcționeze din cauza războiului și să

să creeze un comitet de reprezentanți olandezi pentru a administra fonduri de ajutor

Evreii europeni în țările ocupate de inamici. Sprijinul guvernului SUA -

mentul a fost evident când, la îndemnul prietenilor poporului evreu din uni

Senatul Statelor, după o rezoluție introdusă de senatorul Martine din New Jersey, 390 nGi folosesc PP e mo tt A

14. Lawrence J. Epstein, At the Edge of a Dream: The Story of Jewish Immigrants on New York's

Lower East Side, 1880-1920 (San Francisco: John Wiley & Sons, 2001).

15. „Evreii din Rusia își caută prietenii aici”, New York Times, 16 decembrie 1917.

16. „Report Great Work for Jewish Relief”, New York Times, 4 ianuarie 1916.

Președintele Wilson a făcut pe 27 ianuarie 1916 Ziua de ajutorare a suferinzilor evrei. Pe

în acea zi s-au strâns peste 1 milion de dolari. 17

Acest sprijin public a fost absolut necesar din cauza condițiilor rigide ale conflict impus comerţului, comunicaţiilor şi transportului de persoane şi bunuri. Agenții americani din Europa au avut rolul fundamental de a efectua această activitate intensă de ajutorare: ambasadorul american la Petrograd, David R. Francis, a fost folosit de președintele Felix Warburg ca „intermediar" pentru comună. nicații cu Asociația Evreiască de Colonizare din Rusia, care a primit primele remitențe, iar același rol l-au jucat și alți consuli americani, pt exemplu la Stockholm. 18 Desigur, aceeași strategie a fost adoptată în relații cu consulii ruși din SUA, de exemplu cu onorul. CJ Medzahovsky, ataşatul comercial din New Y ork, care a fost contactat pentru a obţine per - scutiri de misiune si fiscale pentru trecerea alimentelor si imbracamintei in port al Arhanghelului. 19

De asemenea, sprijinul Rezervei Federale a fost deosebit de important pentru a direcționează banii americani către Europa, iar această atenție a fost dovedită de mulți lăsați - în care ambasadorul Francis apare extrem de implicat în distribuirea țiunea fondurilor și în gestionarea acesteia, de exemplu prin abordarea liderilor de comunități evreiești locale, care asigură bugetele diferitelor comunități rusești mitites, redirecționarea sumelor, sau obținerea de informații detaliate despre sanitar condiţiile din lagărele ruseşti de prizonieri de război. 20

Contribuțiile fuseseră încasate încă de la începutul războiului și, acesta a fost estimat de Albert Lucas, au ajuns la o sumă pe cap de locuitor de peste 6 dolari fiecare (având în vedere o populație evreiască generală de 3 milioane de oameni): firește unii colaboratorii au avut mijloace semnificative (Julius Rosenwald din Chicago a donat 1.000.000 USD), dar marea masă a colecțiilor a fost reprezentată de con -

tributuri de la „cei care nu aveau nimic de presărat peste propriile nevoi”. 21

Banii colectați în SUA au fost trimiși prin banca Kuhn & Loeb către

Europa, unde a fost gestionat de comitetul olandez. Apoi, fondurile au fost împărțite Comitetul mixt de distribuție și asistența rusă A n je W s n391

17. La 17 februarie, Wilson i-a primit pe reprezentanții comitetului central de ajutorare și ai

Comisia de proclamare a femeilor, care i-a exprimat cea mai sinceră recunoştinţă. Pe

Pe 27 ianuarie, în timpul Zilei Ajutoarelor Evreiești, colecțiile au ajuns la aproximativ 2.000.000 de dolari.

18. Scrisoarea lui F . Warburg către DM Bressler, 6 iulie 1915. Remitențele soseau de la rel -

active din întreaga lume, de exemplu din Argentina. Arhivele JDC: Organizație, 6709.

19. Document din 16 ianuarie 1916. Arhivele JDC: Rusia, General 1916, 10047.

20. La 15 mai 1916, Francis i-a scris lui Paul Warburg (fratele lui Felix), membru al Federației

consiliu de rezervă din Washington, mulțumindu-i pentru că rezerva federală a contribuit foarte mult

la misiunea din Rusia şi la mişcările sale. Pe 22 august 1916 i-a explicat lui Felix

W arburg cum au fost distribuite fondurile americane prin Asociația de Colonizare Evreiască

la comitetele din Petrograd şi Moscova. JDC A, Rusia, General 1916: articolele 10053, 10054.

21. Albert Lucas, „American Jewish Relief in the World War”, Analele Academiei Americane din

Științe politice și sociale, 79, (1918).

a omagiat comitetelor locale, precum Ekopo-ul rusesc, care a primit bani

de la JDC pentru a avea grijă de refugiații din zonele de război, în special de cei

care veneau de pe teritoriul inamic (austriac), cărora le-a fost interzis țaristul

Guvernul să primească ajutor de la instituțiile evreiești ruse.

În Polonia ocupată de germani, JDC putea conta pe ajutorul germanului

Societatea de ajutor evreiască pentru evrei cu fondurile care au fost distribuite prin Hamburg

și banca lui Max Warburg, fratele lui Felix Warburg. 22 După ce a primit

Fondurile JDC de la Felix Warburg, Max Warburg au fost apoi predate de obicei a

o parte din fonduri către Hilfsverein der Deutschen Juden, un ajutor stabilit

organizație a evreilor germani înstăriți și a creditat o parte din bani către un
cont la Viena prin Maximiliam Paul-Schiff, reprezentantul comitetului
care, la rândul său, i-a redirecționat către comitetul Galiției de Est din Lemberg care
a acoperit aproximativ 90 de orașe.
Banii au fost repartizați în funcție de nevoile diferitelor asociații,
numit landsmanshaften , care a solicitat donații de la membrii lor din
Statele Unite. Pentru a primi această scutire, diferitele organizații locale au trebuit să completeze
un „chestionar Landsmanschaften” care indică numele și preocuparea datelor -
organizația, reprezentanții legali și alte detalii. Aceste documente
au fost colectate direct de agenții JDC în a doua parte a anului 1915 și distribuie -
folosit printre solicitanţi.
Sumele ar putea fi substanțiale (de exemplu, 200.000 de dolari au fost trimise în Rusia
și 200.000 USD pentru Polonia și Lituania ocupate de germani la 10 octombrie 1916)
sau minime în unele cazuri reziduale când ajutorul a fost îndreptat către un mic spo -
grupuri radicale (refugiații evrei din Alexandria au primit 1.500 de dolari la 14 iulie 1916
timp de 4 luni). 23 În plus, în timp ce acest set de acțiuni a fost denumit „gen -
al relief”, departamentul de transmisii înființat în 1915 pentru a livra personal
remitențe, asigurate pentru „ajutorare individuală” acelor zone din Europa și Palestina
unde agențiile normale de transmisie nu au putut funcționa în condiții de război
țiuni. În acest fel, rudele din Occident au fost nevoite să depună mici cantități de
bani (de obicei 5 sau 10 USD, până la 100 USD) pentru ca JDC să-i trimită rudelor peste -
mărilor. 24
În 1916, relațiile cu Europa erau mai dese și mai bine organizate
iar JDC a trimis niște reprezentanți direct în Europa: pe 26 iulie, Magnes
a navigat spre Rusia pe vaporul Frederic VIII prin Christiania și Stockholm, 392 nGi folosește PP e mo tt A

22. Acestea sunt sumele date Germaniei în prima fază; până la 31 decembrie 1915, 304.009,25 semne; 1 ianuarie- 25 iulie 1916, 3.758.769,89 mk; 25 iulie-30 septembrie 1916, 2.417.641,84; total 6.480.510,98 mărci.

23. Raportul financiar al Comitetului Central Evreiesc pentru Ajutorul Victimelor Războiului (din com - începerea activităţii sale până în iulie 1916). JDC A., generalul Rusiei 1916, articolul 147.

24. Numărul total raportat de A. Lucas în septembrie 1918 includea 24658 de remitențe - o sumă de 607.808,32 USD. Lucas, „American Jewish Relief in the World War", 227.

revenind la 1 noiembrie. Acest tip de călătorie s-a intensificat în perioada următoare luni și mai ales în 1917, după Declarația de război împotriva Germaniei pe 2 aprilie.

Odată ce America a intrat în război, metodele obișnuite de distribuție au fost întrerupte.

JDC și-a trimis reprezentanții (Boris D. Bogen și Max Senior) la neutru Olanda va organiza și supraveghea o sucursală la Haga, obținând con - trimis de Departamentul de Stat la 10 iunie. În această fază cea mai spectaculoasă dintre cele campaniile au fost întreprinse în New York City, unde a fost o campanie intensivă condus de Jacob Schiff și Jacob Billikopf, ajungând la aproximativ 5.000.000 USD și această inițiativă a fost punctul culminant al campaniei de strângere de 10.000.000 de dolari în 1917.

Intervenția militară americană a însemnat și mai multe obstacole în activitatea de ajutorare.

După intrarea Americii în război, problema majoră a fost cum să transferați bani în zonele aflate sub controlul inamicului. Multe autorizații pentru a transmite fonduri în Europa au fost ulterior anulate prin Legea privind tranzacțiile cu inamicul din 2 noiembrie, și au fost necesare noi permisiuni pentru a trimite bani în regiunile sub germană ocupaţie precum Polonia şi România. În această fază, Consiliul comercial de război a avut să „licențeze" fiecare remitere. 25

În conformitate cu Consiliul Comerțului de Război, JDC a trimis mai mult de cinci milioane

dolari în străinătate în 1918, urmând mai mult sau mai puțin acești pași: de la sediul -

în New Y ork la Departamentul de Stat din Washington; de la Washington la

ambasadorul SUA în Olanda; apoi la Ministerul de Externe olandez, la o com -

Mitee de evrei olandezi, la Max Warburg, iar apoi în Polonia și Austria ca

înainte. Până la sfârșitul anului 1918, JDC reușise să adune peste 16,5 milioane de dolari

prin perfecționarea tehnicilor de strângere de fonduri, în mare parte prin munca lui Jacob Billikopf,

din Kansas City Federation of Jewish Charities. Banii au fost foarte atent

distribuite în Austria și, după 1917, în acele părți ale României care ar putea fi

atins şi către celelalte zone de cea mai mare suferinţă. 26 În ceea ce privește Rusia, situația

a fost încă mai complicat pentru că revoluțiile din 1917 au făcut-o din ce în ce mai dificilă

cult de a transfera bani la Petrograd. În septembrie 1917, înainte de octombrie

Revoluție, JDC a reușit să transfere cu succes bani în Rusia pentru ultima

timp, dar ulterior mesajele cruciale ale JDC ar putea ajunge la Ekopo numai cu

mari intarzieri. În consecință, Ekopo a trebuit să împrumute bani prin alte căi -

ne, bazându-se pe promisiunea fondurilor JDC odată cu războiul și comitetul comun de distribuție revoluționar și ajutorul ru ssi A n je W s n393

25. De exemplu, autorizația din 24 august 1917 de transmitere a fondurilor a fost anulată în octombrie

16, 1917. Itemul 150, 1918 Cronologie. „Aranjamente speciale anunțate de Albert Lucas pentru

trimite remitențe către Germania și țările ocupate de Germania", New York Times, martie

7, 1917.

26. Suma de 16,5 a fost menționată de Y . Bauer, în timp ce o altă sursă s-a referit la aproximativ 13,75 mil -

leu de dolari în Europa și Orientul Apropiat în timpul războiului, Jaclyn Granick, „Waging relief:

politica și logistica ajutorului de război evreiesc american în Europa și Orientul Apropiat

(1914–1918)", Studiile Primului Război Mondial, 51 (2014): 57.

tumultul ar trece. Fondurile de ajutor trimise de la izbucnirea războiului până în iulie

31, 1918 au fost îndreptate în special către Rusia (2.812.300,00 USD), Polonia
(5.376.662,98 USD), Austro-Ungaria (1.583.700,00 USD) și Palestina (1.571.485,86 USD)
în timp ce doar 616.004,30 USD au ajuns în Turcia și 135.900 USD în România. 27
Dar colectarea fondurilor a continuat și după sfârșitul războiului, așa cum era clar
că consecinţele conflictului aveau să se simtă mulţi ani. Inițiativele
au fost reiterate şi, dacă se poate, sporite şi, în timp ce Munca de Război unită
Campania din Noul Y ork a trimis în Europa 700.000 USD în prima jumătate a lunii noiembrie 1918,
în decembrie și-a propus să ajungă la 1.000.000 de dolari. 28

Concluzii

consecință remarcabilă și, în același timp, paradoxală a con -
conflict, a fost că discriminările din timpul războiului au produs prima virtu -
al desființării Pale of Settlement, ca în 1915, ca o consecință firească
din decretele de război, Consiliul de miniștri a permis pentru prima dată evreilor
să se mute în interiorul Rusiei. Această abolire, oricum, a fost considerată de evrei
doar un expedient temporar, deoarece era dictat în principal de necesitatea militară. De fapt,
evreii nu puteau fi aşezaţi „satisfăcător" – fără a genera protestul de
comunitățile locale neevreiești și ale guvernatorilor din raioanele de destinație
– în teritoriile Pale și a fost necesară mutarea lor în altă parte.
Această afirmație a fost dovedită de o carte publicată de American Jewish Com -
comitet, care a citat procesul-verbal al Consiliului de Miniștri (4-17 august 1915)
subliniind clar că necesitatea unei astfel de măsuri se datorează creșterii
fluxul de refugiați evrei și tulburările provocate de cei din urmă.
O anumită „simpatie" față de situația evreiască a crescut abia odată cu ascensiunea
a liberalilor din interiorul Dumei, mai ales în 1917, dar înainte de Revoluții guvernul -
ernmentul nu a efectuat modificări radicale în condițiile juridice și materiale ale

Evrei care erau destinați să trăiască într-un teritoriu supus constant bărbaților -

așii unei armate invadatoare și la distrugerea cauzată de război.

Desigur, haosul care afecta din ce în ce mai mult Rusia nu a contribuit

pentru a ajuta interesele evreiești și, de asemenea, la recunoașterea drepturilor egale ale evreilor de către

guvern provizoriu după Revoluția din februarie (legislație adoptată

21 martie 1917) nu a cunoscut o îmbunătățire semnificativă a condițiilor materiale.

Dimpotrivă, atmosfera s-a înrăutățit chiar și proclamațiile liberale

ale guvernului provizoriu din 1917 au fost rareori urmate de schimbări concrete.

Anarhia care a pătruns în trupele ruse a avut consecințe teribile pentru evrei 394 nGi use PP e mo tt A

27. Lucas, „American Jewish Relief in the World War”, 228.

28. „To seek $5.000.000 for Starving Jews”, The New York Times, 25 noiembrie 1918.

care erau văzuți de unitățile militare ca niște bolșevici care amenințau existența -

tence a Rusiei ajutand germanii. Cea mai gravă fază a violenței, ca o chestiune

de fapt, a început în timpul celei de-a doua părți a războiului, când a fost forțat legal

expulzările au încetat teoretic, dar au fost înlocuite cu noi atacuri și violențe. Ca

Dubnow a subliniat încheierea celor 3 volume ale sale despre istoria evreilor din Rusia

și Polonia, războiul „a deschis în fața poporului evreu un abis negru al medievalului -

ism în mijlocul luminii arzătoare a civilizației moderne și, în cele din urmă, l-a aruncat

în flăcările luptei gigantice a națiunilor.” 29 Această fază a produs un întreg

de consecinţe grave care au continuat să afecteze viaţa evreiască şi în cele ce urmează

ani. De altfel, în timp ce adversarii semnau armistițiu și pace

tratate, evreii din Europa de Est nu au experimentat niciun armistițiu și au „asistat” la

Războiul civil rus și războiul ruso-polonez, fiind afectate de continuu

violență și mizerie tot mai mare. Această întorsătură a evenimentelor a produs un mare val de

refugiații care s-au mutat spre vest și au reprezentat o primă „loc de muncă solicitantă” pentru

noi instituții internaționale (Liga Națiunilor a înființat un Înalt Com-

misiune pentru refugiați în 1921).

Violența conflictului s-a repetat de nesfârșit și în anii de după 1918

au înregistrat pogromuri tragice și sângeroase care au fost efectuate de trupele Albului

iar Armatele Roșii, de către „patrioții” ucraineni ai lui Petljiura, de către armata poloneză în

teritoriile orientale ocupate. Conflictul avea, astfel, o semnificație specială pentru

evrei din Europa de Est. Pe de o parte, a întrerupt o istorie seculară de „forțat

rezidență” și opresiune creând pentru ei o furtună complicată de diferite per -

spective, care variau de la sionism sau emigrare până la bolşevism. Pe de alta

Războiul a deschis o fază de urgență umanitară care a reamintit atenția

organizații străine, cum ar fi Comitetul mixt de distribuție. Relieful

a fost extraordinar și poate pentru prima dată nu a fost îndreptat doar către

concesionarea ajutoarelor materiale, dar a urmărit și crearea bazei unui viitor

reconstrucţie. din păcate, și această reconstrucție a întâlnit noi obstacole serioase

și pentru mulți evrei din Europa de Est nu a fost urmată de o îmbunătățire substanțială -

ment. Experiența JDC în timpul Primului Război Mondial, oricum, ar fi de mare ajutor -

de asemenea, trei decenii mai târziu și a devenit una dintre cele mai remarcabile dintre cele mai solidare -

ty și ajutor în favoarea victimelor războiului. comitetul mixt de distribuție și asistența rusă A n je W s n395

29. S. Dubnow, Istoria evreilor din Rusia și Polonia de la cele mai vechi timpuri până în prezent

Ziua, vol. 3, (Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1920).

[Pagina 395 - Fără text extractibil]

Abstract

Războiul pune oamenii în circumstanțe excepțional de dificile, dăruind

naștere la reacții, fapte, atitudini, judecăți care nu corespund -

se referă doar la evenimentul în sine, dar și la diferențele dintre civi -
lizări, popoare, mentalități, obiceiuri, tradiții, credințe, educație
ţie, etape ale evoluţiei istorice etc. În studiul de faţă, noi
urmăresc să prezinte situația civililor, cei din spate
linia frontului, în Transilvania și Oltenia în perioada
1916-1919. Accentul nostru principal va fi modul în care războiul și
armata au influențat și modificat structurile cotidianului
viaţă. Vom exemplifica modalitățile în care rechizițiile de alimente și
produse utilizate în mod regulat, stabilirea prețurilor la un anumit nivel, cel
problema lemnului de foc, limitările consumului de carne și
alți astfel de factori au dus la uzura populației. În ordine
pentru a ne scrie lucrarea am folosit presa epocii, ambele din
Transilvania și din Oltenia, documente de arhivă, memorii
şi bibliografie de specialitate referitoare la perioadă şi subiect
avut în vedere.

Cuvinte cheie
Primul Război Mondial, Transilvania, Oltenia, boală, exploatare, inter -
dicţiile. Între tristețe și agonie
boală și moarte în spatele liniei de front

da na - emilia câ m P ean
ma R ia au R elia di aconu

Indiferent cum le clasificam, globale sau locale, drepte sau nedrepte, de agresiune
sau de apărare, războaiele rămân fenomene istorice contradictorii omului
natură. Războiul plasează oamenii în circumstanțe excepțional de dificile, dăruind
naștere la reacții, fapte, atitudini, judecăți care nu țin doar de eveniment

în sine, dar și la diferențele dintre civilizații, popoare, mentalități, moravuri, tradiții, credințe, educație, etape ale evoluției istorice etc.

Această realitate specifică războiului este întâlnită și în zona românească. Indiferent al provinciei istorice la care ne referim, războiul a generat frică și angoasă, dar și o luptă intensă pentru supraviețuire.

În studiul de față ne propunem să prezentăm situația civililor, cei din în spatele liniei frontului, în Transilvania și Oltenia în perioada 1916-1919.

Accentul nostru principal va fi modul în care războiul și armata au influențat și a modificat structurile vieţii cotidiene. Vom exemplifica modalitățile în care cerințele - alimentație și produse utilizate în mod regulat, stabilirea prețurilor la un anumit nivel, problema lemnului de foc, limitările consumului de carne și altele asemenea factorii au dus la uzura populaţiei.

Pentru a scrie lucrarea noastră am folosit presa de epocă, ambele din Transilvania și din Oltenia, documente de arhivă, memorii și bib de specialitate - liografie referitoare la perioada si subiectul avut in vedere.

Începând cu toamna anului 1916, după invazia Germano-Austro-Trupele maghiare la sud de Munții Carpați, populația din Oltenia a fost supus unor situații fără precedent, iar ororile războiului și-au părăsit marca pe toate structurile vieții de zi cu zi. Încă de la știrile referitoare la România intrarea în război s-a răspândit, bucuria și îngrijorarea au coexistat în rândul populației.

Nicu Angelescu, profesor și avocat din Vâlcea, a remarcat că deși „cel momentul la care mă așteptam de atât de mult timp a sosit în sfârșit, nu am putut să înțelegem, totuși, de ce nu toată lumea este mulțumită și de ce a intrat frica, aparent dintr-o dată, sufletul tuturor (...) în jurul meu, am văzut doar trou - fețe sângerate” 1. Ocuparea țării de către trupele germano-austro-ungare,

la scurt timp după intrarea României în război, a contribuit la creșterea nivelului de con -

cern în mijlocul populaţiei civile.

Prima reacție la ocupație a fost retragerea populației în zone care

erau la distanță de război. Un astfel de episod a fost înregistrat de IG Duca: „The spec -

tacul drumurilor era de nedescris: bărbați, femei, copii, bolnavi, bătrâni,

schilodi, pe jos, în trăsuri, în căruțe, călare, au călătorit în ploaie,

vânt, frig, zăpadă. Unii adunaseră în grabă ce puteau din apartenența lor -

ings și o târau după ei înșiși. Alţii nu mai puteau avansa şi

a căzut secătuit de puteri și înfometat de-a lungul drumurilor. Alţii au murit în şanţuri şi 398 ndA n A - emili A Câ m P e A n , m A ri A Au reli A di AC onu

1. Nicolae Angelescu, Memoriile unui om obscure (Râmnicu-Vâlcea: Adrianso, 2005), 112.

trupurile lor în descompunere au fost lăsate pentru ca corbii să le pradă” 2. Această priveliște a fost una dintre

infern și pentru că populația civilă era amestecată cu convoaiele celor

armată în retragere, „oştenii, în graba lor de a trece prin ca să execute

ordinele pe care le aveau, au răsturnat tot ce le era în cale, în acest fel

s-au născut groaznice grozave, în depărtare se auzea focul inamicului, copii

țipau, femeile plângeau, oamenii strigau, ploaia nu

încetează, gerul era din ce în ce mai puternic, într-o parte era bombardat un sat, în alta -

ai putea vedea flăcările unui incendiu” 3. Cu toate acestea, cea mai mare parte a populației -

a rămas pe loc și, într-un fel sau altul, a trebuit să se ocupe de hor -

şi mai ales cu provocările aduse de război.

Karl Rosner, un corespondent de război german, a fost șocat de atitudinea lui

Craiovenii care nu s-au simțit intimidați de prezența victoriei -

trupe germane rioase care intraseră în oraș. Potrivit mărturiei sale, cel

localnicii manifestau o supunere servilă, dezgustătoare, care chiar îi făcea să folosească

limba ocupanților: „toți vorbesc germană, obligându-ne să admirăm extraor -

talentul dinar pe care îl au. Acum cinci zile știau doar română și franceză. Mai puțin

au trecut mai mult de patru zile de când am intrat în oraș și uitați-vă cum limba lor

s-au desprins și acum vorbesc germană ca și cum ar fi ceva firesc” 4.

Organizarea tarii a fost initiata imediat dupa ocupatie, avand -

având în vedere normele stabilite la Berlin, care fuseseră aplicate anterior în

Belgia și Serbia. La nivel central a fost numit un guvernator militar si

porunci militare, împărțite în porunci de scenă și stații de scenă,

au fost stabilite pentru fiecare judet. In judetele Vâlcea si Romanaůi com -

Mandamentul era austriac, în timp ce în celelalte trei judeţe ale Olteniei era german.

Atribuţiile poruncilor judeţene erau de a menţine ordinea, de a asigura cir -

culație pe drumuri, pentru a controla populația și mai ales economic

exploateaza judetul cu ajutorul personalului economic apartinand la

Cartierul General. Din punct de vedere al organizării poliției militare, a

raionul central la Craiova și au fost înființate birouri de poliție din capitalele de județ.

lished.

Ocuparea în timp de război este motivată și de motive economice. Obiectivul

a fost exploatarea tuturor bunurilor, resurselor și serviciilor care puteau servi

trupele germano-austro-ungare. Pentru a facilita exploatarea, „The

Economia naţională românească” (Die rumänische volkswirschaft) a fost tipărită în

Berlin incepand cu ianuarie 1917. In aceasta publicatie economic General be t een sA dness A nd AG ony . dise A se A nd de A thbehindthe fr ont li ne n399

2. Florin Constantiniu, O istorie sinceră a poporului roman (București: univers Enciclopedic,

1997), 281.

3. F. Constantiniu, O istorie sinceră , 281-282.

4. Karl Rosner, „Craiova în prima zi a ocupaůiei, 21 noiembrie 1916 ”, Arhivele Olteniei 1, Nr.

4, 1922, 361.

Sediul a găsit informații exhaustive despre toate resursele economice. The

lista de publicații utile includea și un dicționar al României cu un punct de vedere economic,

profil administrativ și politic, publicat în patru volume, câte unul pentru fiecare din

provinciile țării 5.

Peste Munții Carpați, Transilvania s-a confruntat cu o situație similară. O

starea de bucurie și îngrijorare, ambele instalate în același timp, era caracteristică printre

populaţia: „A coborât asupra noastră mânia războiului.mai groaznic decât am putut

mi l-am imaginat. Zeci de milioane de oameni de prim rang al popoarelor sunt puși pe foc și cu sabie

pe câmpurile de luptă şi acasă întristare în suflete şi ruină materială deasupra cărora

plutește fantoma bolilor care vor veni din atmosfera infestată de

cadavre umane. Este cel mai mare război din toate [războaiele] pe care le-a avut lumea, deoarece este a

lume” 6.

Armata austro-ungară a adoptat aceeași politică de ocupare și reorganizare

organizarea teritoriului după reguli proprii, care contraveneau românilor.

stilul de viață. Putem observa încă de la început plecarea masivă a bărbaților către

front, într-un război care nu era al lor și care ar fi trebuit să dureze pentru câțiva

luni, dar a fost prelungit apoi cu încă 2 ani. Consecințele recrutării -

s-au resimțit atât pe termen lung, cât și pe termen scurt, în scăderea masivă

natalitate, în forţa de muncă acasă, pe câmp, în fabrici etc.. Deşi

la început recrutările aveau în vedere bărbaţi cu vârste cuprinse între 24 şi 36 de ani, tineri de

17-19 ani au fost următorii 7! Ordinele de recrutare s-au succedat la a

ritm rapid. În mai 1915, cei în vârstă de 18 ani au fost chemați la arme și cei între 45 de ani

până la 50 de ani au fost nevoiți să devină infanteriști. Un fapt interesant, în

primăvara aceluiaşi an sunt pomeniţi chiar şi ţiganii nomazi! Mai mult, acelea

cu vârsta cuprinsă între 21 și 42 de ani și care fuseseră anterior declarați „inapt”, precum și pietoni -

au fost chemați la recrutare cei care aveau 18 ani. În anul următor, începe -

În luna aprilie, pietonii cu vârste cuprinse între 19 și 50 de ani au fost avertizați că vor fi inventați

ried. De data aceasta ordinul i-a avut în vedere și pe cei pentru care activează serviciul militar

nu era obligatoriu și prevedea dreptul aspiranților la preoție de a se înrola

ca voluntari timp de un an și asentare a celor care suferă de

epilepsie. Cu fiecare an care trecea, vârsta de recrutare era mai mică, astfel, în ianuarie

1917, tineri de 18 ani și, din 1918, pietoni cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani au fost chemați la arme 8.

Din punct de vedere demografic, războiul a afectat dinamica populației: numărul

ber de căsătorii şi naşteri a scăzut în intervalul 1915-1918. 400 ndA n A - emili A Câ m P e A n , m A ri A Au reli A di AC onu

5. Ilie I. Georgianu, România sub ocupaűiune dușmană. Exploatarea economică a űării. Organizarea

și activitatea statului major economic (Bucharest: Tipografia “Cultura Neamului Românesc” ,

1920), 18.

6. Biserica și Şcoala , 38, No. 31, 3/16 Aug. 1914.

7. Eugenia Bârlea, Perspectiva lumii rurale asupra primului război mondial (Cluj-Napoca: Argonaut,

2004), 98.

8. Bârlea, Perspectiva lumii rurale, 99.

Mortality in Transylvania registered various levels throughout the war and was

mainly due to natural selection and starvation, followed by epidemiological caus -

es – the Spanish influenza which made victims all over the continent 9. The peri -

presa lui od conţine sfaturi date preoţilor cu privire la modul în care să

oferă enoriașilor lor informații despre gripa spaniolă ca parte a

Slujba de duminica.

Pe lângă aceste aspecte care țin de calitatea vieții populației,

armata a instituit un program drastic de rechiziții. În Transilvania, populaţia -

a fost îndemnat să facă donații voluntare în folosul armatei începând cu

august 1914. În acest scop, au fost înființate două birouri la Viena și Budapesta de către

ordinul miniștrilor de război: „Ministrul maghiar al infanteriei și austriac

Ministrul infanteriei, ca autoritate centrală, în ajutorul întregii armate” 10. Persoane

aparținând elitei satelor erau angajați în aceste oficii: preot, notar

public, profesor, țărani înstăriți și s-au ocupat de rechiziții, încasări de impozite,

distribuirea ajutoarelor de război 11 , furnizarea de informații populației etc.

Presa a reprezentat un mijloc puternic de transmitere a informațiilor și prop -

aganda cetățenilor. De exemplu, jurnalul Biserica și școala îi sfătuia pe preoți

iar profesorii să verifice prețurile pieței pentru vite, cereale și pentru toate articolele vândute

de către ţărani, pentru ca aceştia din urmă să nu fie exploatati de speculatori. Este bine

stiut ca armata a inceput sa cumpere cai, boi si alimente din toate colturile

țara, de ambele maluri ale Munților Carpați, încă de când a fost mobilizată.

Vânzătorii, majoritatea țărani, erau dați în schimbul mărfurilor pe care le vindeau

nu numerar, ci obligațiuni (asignaűiuni) pe care oamenii le-ar putea încasa imediat la

birourile monetare ale statului. Adesea, neconștienți de reguli, țăranii riscau să fie

păcăliți de anumiți indivizi care și-au cumpărat obligațiunile la un preț mic argumentând că

plata urma să se facă abia la sfârşitul războiului şi au fost astfel

înşelat 12 .

După cum am menționat anterior, Revista Economică ne-a oferit un

bogat material privind rechizitiile efectuate de armata austro-ungara

în Transilvania. „Corpul de cartier al Comandamentului Militar din

Sibiul se va ocupa de „procurarea produselor necesare furajelor -

ing the troops and the army’s mobilised institutes. The payments were established

9. Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, “Mutaůii demografice în Transilvania în anii Primului Rćzboi Mondial” , in Mișcări de populaűie și aspecte demografice în România în prima jumătate a secolului XX , ed. Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Rudolf Gräf and Corneliu Pćdurean (Cluj-Napoca: Presa universitarć Clujeanć, 2007), 77; (available at http://dspace.bcucluj.ro/han - dle/123456789/47856, accessed on 15.01.2016).

10. Biserica și Şcoala , 38, No. 32, 10/23 Aug. 1914.

11. Bârlea, Perspectiva lumii rurale, 100-101.

12. Revista Economică. Organ financiar-economic. Organul financiar al „SOLIDARITĂȚII”, asociaűiune de institute financiare ca însoűire (în continuare: Revista Economică), 16, No. 32, 8 august 1914.

de către Ministerul de război iar transportul urma să se facă în saci, butoaie sau lăzi la staţiile: Sibiu, Braţov, Cluj, Alba Iulia, Mureţ-Oţorhei. Produsul - uctele care au fost solicitate mai întâi au fost: făină, orez, leguminoase, orz, mei, legume uscate, cafea, ceai, piper, cuișoare și furaje pentru animale. 13

Cumpărarea sau vânzarea viitoarei recolte de cereale, semințe oleaginoase și cartofi a fost interzisă în Austria printr-un decret ministerial. Cealaltă agricultură - al şi produsele de grădinărit, în special vinul şi fructele, nu au fost afectate de decret. Încălcarea acestei directive a fost pedepsită cu amendă de 600 de corone sau închisoare de până la 2 luni. Decretul a fost aplicat și pentru recoltarea de 1916. 14

Aceeași situație se întâlnește și în Oltenia, dar condițiile de aici sunt și mai dure, pentru că niciun produs agricol nu este scutit de germană drept. O serie de ordine au adus în vigoare interzicerea exportului de cereale, ani - maluri, alimente, vinuri, băuturi alcoolice, furaje, precum și comerțul acestora pe piața internă fără aprobarea lui von Mackensen, comandantul suprem al armatei

corp, sau cel al administrației militare a României.

La sud de Munții Carpați, condițiile de viață ale populației

s-a înrăutățit parțial din cauza recoltelor slabe din 1917. Mai mult, micile

cantitatea de alimente care exista a fost rechiziționată și rațională de către ocupant.

Aceeași situație a caracterizat și anul 1918. La 29 iunie 1918, o tipărire -

Ordinul comandamentului corpului de armată von Mackensen a fost difuzat

nate în toată țara, ordin care prevedea că surplusul de

toate produsele agricole din România provenite din recolta din 1918

urma să fie predat autorităților ocupante. 15 Nerespectarea acestor ordine a fost

aspru pedepsit. Nicolae Stoian, brutar din orașul Drćgćţani, a fost amendat

pentru că vindea pâine și pentru că avea un stoc de cereale, în timp ce Dumitru Mustaůć

a trebuit să plătească și o sumă de bani pentru că nu și-a livrat recolta de floarea soarelui

la data stabilită. 16

Planurile de exploatare au fost create pe termen lung. Printr-o serie de decrete,

s-au luat măsuri în vederea cultivării vastelor câmpii din partea de sud

a tarii. Astfel, în primăvara anului 1917, locuitorii satelor din mon -

zonele de tane au fost forțate să participe cu propriile animale, căruțe și ham -

es în acţiunile agricole în curs de desfăşurare în câmpie. 17 Majoritatea vehiculelor și

animalele care erau folosite au intrat în patrimoniul armatelor de ocupaţie. 402 ndA n A - emili A Câ m P e A n , m A ri A Au reli A di AC onu

13. Revista Economică, 16, No. 33, 15 Aug. 1914.

14. Revista Economică , 18, No. 15, 8 Apr. 1916.

15. Vâlcea County Branch of the National Archives of Romania (Direcűia Judeűeană Vâlcea a

Arhivelor Naűionale ; hereinafter DJV AN), Fund Primćria comunei Olćneţti, File 1/1918, 175-

176.

16. DJV AN, Fund Prefectura judeůului Vâlcea, File 9/1918, 423.

17. DJV AN, Fund Prefectura judeůului Vâlcea, File 16/1917, 26, 155.

Selling fruits and producing plum brandy were no longer permitted. Plums and other fruits were given a new use, as they were to be either dried in special machines or turned into marmalade. A factory for producing marmalade func - tioned in Craiova. Nimic nu s-a irosit, chiar și fructele putrezite au fost rechiziționate. 18 Acestea păreau să fie disponibile, mai ales după ce prețul lor a fost ridicat la un nivel care le-a făcut inaccesibile pe piață.

Rechiziția de păsări și animale a afectat puternic populația din ambele provinciile romanesti. Alături de rolul jucat ca parte a alimentației, mare animalele erau folosite în activități agricole, iar lipsa lor a adus mormânt prejudicii aduse acestui domeniu.

Consumul de carne de vită al armatei a fost evaluat la 6-7.000 de animale/zi. Acest exor - cantitatea bitantă a dus la scăderea numărului atât de vaci de lapte, cât și mai ales ly jugul boi. 19 Se estimează că numărul de vite a scăzut cu 2 ½ milioane cap/an din cauza rechizitiilor in masa. Doar în judeţul Mureţ-Turda num - berma cailor a scăzut cu 50% și cea a bovinelor cu 17%. 20

La sud de Carpaţi, măsurile luate de trupele de ocupaţie au fost cu atât mai insensibile, cu cât dreptul de a sacrifica animalele s-a pierdut. Acest interdic - se referea și la miei și păsări. Când măcelărirea mieilor era fortuită, carnea şi pieile trebuiau predate autorităţilor militare de ocupare.

Porunca germană a ordonat un recensământ lunar și trimestrial al tuturor ani - mals şi păsări posedate de locuitori. Fiecare cetățean era obligat să sur- redă poruncii cota de păsări sau de ouă cu care el sau ea a fost înregistrată la începutul trimestrului. Chiar dacă păsările au murit, livrarea - ea către autorități era obligatorie. Arhiva primăriei Craiova deține

sute de petiții de la cetățeni care au dezvăluit că au fost pe nedrept

impusă deoarece păsările muriseră și care au cerut să fie scutite de aceasta

impuneri. 21

Mai mult, presa a anunțat lipsa tot mai acută de lemne de foc în

întreaga țară, alături de o penurie de alimente de toate categoriile. În cadrul acestei con-

text, statul a emis un decret (nr. 2972/1915) prin care prevedea com -

declarație obligatorie a oricăror livrări de lemn de foc: „Sunt obligați să anunțe,

direct la Biroul Central de Statistică din Budapesta, rezervele de lemn de foc care

they have and those that they will subsequently produce or buy: producers and

sellers of wood” 22 . The problem of firewood remained constant throughout the

18. Virgiliu N. Drćghiceanu, 707 zile sub cultura pumnului german (Bucharest: Cartea Româneascć,

1920), 165.

19. Revista Economică, 17, No. 34, 21 Aug. 1915.

20. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 102.

21. Ion Cćlin, “Ocupaůia germanć la Craiova în anii 1916-1918” , Studii și articole de istorie , VIII

(1966): 302.

22. Revista Economică, 17, No. 34, 21 Aug. 1915.

war, turning into a veritable crisis in this respect: “The cause of this state, almost

inexplicabilă într-o țară atât de bogată în vaste păduri vechi de secole este lipsa omului -

puterea de taiere a lemnului in padure si apoi lipsa necesarului de ani -

maluri pentru transportul lemnului. Guvernul însuși a început să ia acest covor -

ter în propriile mâini, o chestiune de importanță capitală pentru cele mai mari pături ale

populatia. Printre altele, prizonierii de război vor fi puși la dispoziție

al producatorilor de lemn de foc pentru executarea operatiilor de taiere

şi transportul lemnului” 23 .

Interdicțiile privind lemnele de foc au afectat și populația Olteniei.

Aici rechiziționarea lemnului provocase lipsa materialelor folosite pentru încălzire, a

fapt care a avut ca urmare numeroase decese cauzate de hipotermie. In medie -

timp, în fabricile de cherestea din Brezoi lemnul era exploatat intens 24 , chiar prin folosirea

munca forţată a locuitorilor din zonele montane şi submontane ale

judetul Vâlcea.

În ambele provincii românești, și anume Transilvania și Oltenia, autorul -

au introdus carnete de rație pentru restricționarea consumului de alimente. Această măsură

a afectat starea populației, ale cărei condiții de viață degradate consideră -

cu pricepere. Astfel, începând cu iulie 1915, consumul de carne a fost limitat în Transilvania.

În zilele de marți și vineri era interzisă vânzarea sau punerea în circulație a cărnii de vită, vițel

sau carne de porc; păsările de curte nu au fost menționate. În acest context sumbru, consumul -

rația cărnii de cal a crescut alarmant, alături de cea a produselor sale derivate -

uct, dar și prețul acestuia. Se impuneau rații pentru deținerea de cereale pentru propria persoană

consum propriu: 10 kg/persoană/lună 25 , restul urma să fie cedat către

stat; strâns legată de aceste măsuri, calitatea pâinii s-a depreciat prin utilizare

a unui număr de adaosuri care cu greu puteau fi puse în practică.

La începutul anului 1916, au fost introduse carnetele de rație de pâine și făină

Transilvania. Din 1917 au fost folosite și carnetele de rație pentru săpun, fiecare persoană având -

ing dreptul la 400 g de săpun de casă/lună. Pe termen lung, aceste restricții -

au avut în vedere, începând cu 1917, să interzică comercializarea oricăror

fel de grăsime și utilizarea grăsimii pentru gătit luni și vineri 26 .

În Oltenia, regimul drastic de carnet de rații permitea doar 300 g de carne pe

persoană pe săptămână. Trei zile pe săptămână era interzisă vinderea cărnii, în timp ce locuia -

cei care au împlinit 60 de ani nu mai aveau dreptul la carnea primită

pe baza carnetului de raţiuni. Același regim strict s-a aplicat și pentru pâine

consum, care a fost redus la mai puțin de 300 g/persoană/zi 27 .404 ndA n A - emili A Câ m P e A n , m A ri A Au reli A di AC onu

23. Revista Economică , 17, Nr. 47, 20 nov. 1915.

24. Petre Bardaţu, „Din istoricul exploatćrilor forestiere de pe Valea Lotrului" , Studii Vâlcene , I

(1971): 27.

25. Bârlea, Perspectiva lumii rurale, 109.

26. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 112-113.

27. Cćlin, „Ocupaůia germanć" , 301.

În ambele regiuni, cetățenii au suferit din cauza rechizițiilor de oi-, miel- și

piei de capră. Mai mult, ziarele au tipărit comenzi care vizau reducerea

a folosirii lumânărilor în biserici. Se poate deduce astfel cât de draconic este regimul de viață

a devenit pentru populaţie, starea ei de sănătate situându-se la limita dintre

viata si moartea. Bolile se răspândesc ușor, epidemiile și virușii fac victime la a

ritm rapid. Problema lipsei de hrană și a insuficienței primelor necesități

produse de calitate a fost foarte gravă, deoarece, în primăvara anului 1917, autoritățile cer -

ed statistici ale oamenilor înfometați pentru fiecare sat. 28 Alături de cele din ce în ce mai evidente

lipsurile cauzate de rechiziții și de lunile de război care se acumulau,

trecerea trupelor austro-ungare şi invazia rusă au secat pe

Satele românești și rezervele de hrană în așa măsură încât „poporul e pe

pragul de a pleca de acasă din cauza lipsei mijloacelor de trai" 29 .

Rechizițiile aveau în vedere toate bunurile deținute de populație. În

localităţile Olteniei autorităţile germane au pus în practică măsuri care au fost

atât de drastic încât populaţia a ajuns la limita a ceea ce putea fi tolerat.

La Craiova toate trăsurile care erau în stare bună au fost luate și întregi

vagoanele de tren au fost umplute cu mobilă și trimise în Germania. 30 Exploatarea

resursele erau atât de îngrozitoare încât Comandamentul Escadrilei 270 de la Râmnicu-

Vâlcea a stabilit cantitatea de lenjerie de pat pe care ar trebui să o posede fiecare familie, surplusul

trebuind să fie predate administrației ocupante, sub amenințarea de

pedepse aspre 31 .

Satele și orașele din Oltenia au suferit foarte mult din cauza cerințelor -

ţiuni şi din comportamentul brutal al ocupanţilor. Lipsa hranei a dus la foame

și la izbucnirea diferitelor epidemii, care au favorizat o creștere a mor -

talitate.

Moralul populaţiei s-a înrăutăţit considerabil şi datorită faptului că

autoritățile germane și austro-ungare au recurs la o serie de intimidare -

măsuri de ținere, dintre care una fiind aceea că „persoanele de seamă sunt obligate să curețe

parc și să măture străzile” 32. În acest fel, cele mai înverșunate temeri au fost inoculate -

ed către oamenii de rând în caz de insubordonare.

Au fost încălcate o serie de drepturi fundamentale ale omului, precum libertatea

mişcare, dreptul la educaţie etc. La începutul anului 1917 a fost emis un decret

de Mackensen a stipulat că civililor nu li se permite să călătorească cu trenul. Cu toate acestea,

prin decretul nr. 125 din mai 1917, s-a permis deplasarea fără permis, cu v een t ă s ă s ă s ă s ă ă ă ă ă ă ă . dise A se A nd de A thbehindthe fr ont li ne n405

28. Bârlea, Perspectiva lumii rurale, 102.

29. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 114-115.

30. Alexandru Marghiloman, Note politice, Volume II: România și primul război mondial (1914-

1919). Războiul (1916-1917) (Bucharest: Machiavelli, 1994), 127.

31. Sergiu Purece, “Lupta maselor populare din judeůul Vâlcea împotriva ocupaůiei germano-aus -

tro-ungare (1916-1918)” , Studii Vâlcene , 4 (1980): 64.

32. N. Georgescu, În puterea „pumnului de fier” (Iaţi: Editura Tipografiei P . Iliescu, 1917), 95.

the exception of the routes Craiova – Târgu-Jiu, Craiova – Strehaia and Craiova –

Bćileţti. 33 Nevertheless, the right to travel was granted only to those who were compelled to do so by economic reasons, but the number of seats for civilians remained rather limited throughout the occupation.

Populația a fost supusă unui regim de control strict. În acest sens, a decret preciza că „toți bărbații români născuți între anii 1877-1901; toți cei care au participat la război ca inamici și nu au fost informați, incluzând și românii; toți străinii inamici, de ambele sexe, începând cu vârsta de 15 ani; toți bărbații, fără protecție, care au peste 15 ani, trebuie să fie puse sub supravegherea Birourilor de Control care au fost înfiinţate în România, la ce birouri și după ale căror dispoziții trebuie să raporteze o dată pe lună” 34 .

Ora germană a început să fie angajată, fapt care a provocat numeroase neplăceri - veninţele populaţiei. După cum a remarcat un contemporan, „din moment ce ocupa ție, nu mai avem dreptul nici măcar la anotimpurile noastre sau la orele noastre zile. Ceasurile vor fi setate cu o oră înainte începând cu ziua respectivă. În loc de ora două va fi trei” 35. Schimbarea orei a creat tensiuni între civil - populația iană, care, evident, funcționa în funcție de ora la care erau acuzați tomed to, iar administrația germană, care și-a organizat timpul conform ceasul nou. În acest context, s-au luat niște măsurători absurde, așa cum se întâmplă - s-a petrecut la Craiova, unde proprietarii au fost amendați pentru lătratul câinilor lor, încă din 2015 acesta din urmă a tulburat ordinea publică 36 .

solidaritatea și rezistența populației

DEȘI a fost supus la intimidare, rechiziții și tot felul de abu - cinci măsuri, în cei doi ani de ocupație populația civilă a recurs la numeroase acţiuni de neascultare. Ca urmare, bătăliile au fost

nu mai luptat doar pe front, ci și de cei care rămăseseră acasă

și care au făcut tot ce le stătea în putere pentru a rezista cererilor ocupanților.

Locuitorii au reacţionat prin neascultare în cazul muncii forţate, prin refuz

de a da curs cererilor și acțiunilor de jefuire, prin neexecutarea comenzilor

și cedări ale ocupantului, prin răspândirea de știri care erau nefavorabile celor

Puterile Centrale, prin nepredarea armelor și munițiilor, prin sabotarea căilor ferate -

căi, linii telefonice și telegrafice etc. 406 ndA n A - emili A Câ m P e A n , m A ri A Au reli A di AC onu

33. Georgescu, În puterea „pumnului de fier” , 34-36.

34. Georgescu, În puterea „pumnului de fier” , 89-90.

35. Drćghiceanu, 707 zile , 150.

36. Drćghiceanu, 707 zile, 150.

Incendiul care a distrus în întregime gaterul de la Brezoi a Societății „Lotru”.

trebuie privit ca un alt act de sabotaj. Această fabrică a fost rechiziționată de către

germani și pentru funcționarea ei au folosit munca forțată a locuinței județului -

itant 37 .

O altă formă de rezistență a fost reprezentată de atacurile asupra patrulelor inamice

sau grupuri. Administratorul Judeţului Melineţti, de exemplu, a raportat la

prefectura Dolj asupra unui asalt care avusese loc în noaptea de 21 spre 22 iunie

1917 asupra unor soldaţi germani staţionaţi lângă satul Talpaţu. Unul dintre sol -

diers a fost ucis, dar autorii atacului nu au fost identificați 38 .

Cel mai simplu mod de a acționa împotriva inamicului a rămas răspândit -

creând știri false care să ridice moralul românilor, în timp ce concomitent greșeli -

conducând ocupanţii. O serie de acţiuni împotriva ocupantului efectuate de

au fost semnalate și o serie de femei curajoase. Unele dintre aceste femei au fost implicate

în culegerea şi transmiterea informaţiilor despre forţele de ocupaţie ale inamicului

către armata română. Aceasta a fost acuzația care a dus la reținere,

condamnarea și deportarea: Zoe Stćnculescu din Caracal, Aneta Petre din

Turnu-Severin, Rica Bćrbulescu din Mehedinůi, Elena Gh. Gheůu din Bćlbaůi

(Gorj), etc. 39

De departe, cea mai cunoscută formă de acțiune din Oltenia aparține

partizani din județele Gorj și Mehedinůi, în frunte cu Victor Popescu. S-a mobilizat

soldați rătăciți din munți și populația civilă pentru a organiza -

este o puternică forță de rezistență în Oltenia. Acțiunile sublocotenentului Victor

Popescu au fost unii dintre cei mai curajoși și îndrăzneți inițiați de

Români în timpul Primului Război Mondial și a devenit foarte popular. Victor Popescu dis -

s-a prefăcut în păstor sau în călugăr, a vizitat sate și a adunat informații -

privind moralul populației și reacția acesteia la abuzul ocupantului -

es. A reușit să organizeze, alături, o rețea extinsă de colaboratori

pe care le-a întins capcane pentru patrulele inamice care cutreierau satele şi jefuiau

locuitori.

Pe de altă parte, războiul a reprezentat un moment favorabil pentru reuniunile femeilor,

care s-ar putea implica activ în ajutorarea soldaților din prima linie,

rănițiii trimiși înapoi acasă, dar și alți civili, orfani, văduve de război,

etc. Activitatea neîntreruptă a reuniunilor a contribuit constant la efortul de război,

devenind o sursă nesfârșită de ajutoare și provizii pentru cei nevoiași. În primul rând, noi

menționăm că, la Cluj, a fost înființat un spital cu 15 paturi și o ambulanță, fie t een sA dness și AG ony .
dise A se A nd de A thbehindthe fr ont li ne n407

37. Purece, “Lupta maselor populare” , 67.

38. Luchian Deaconu, Vladimir Osiac and Ileana Petrescu, Documente privind problema ůărănească

din Oltenia în primele două decenii ale secolului al XX-lea (Bucharest: Editura Academiei

Republicii Socialiste, 1970), 231-232.

39. Maria Totu, Doina Smârcea, “Femeile române în lupta pentru independenůa naůionalć a ůćrii” , Anale de istorie , 3 (1977): 134-135.

the wounded persons benefiting from free of charge, complete care, medical treat - ment and bandages. The hospital was organised with the support of the women’s reunion, of the “Economul” Institute of Cluj and of the town’s branch of ASTRA and was the first of its kind from the Dual Monarchy 40 .

Reuniunea femeilor de la Haůeg „s-a adunat de la membrii săi și de la alții suflete nobile mii de corone. S-a adunat de la femeile noastre milostive țărănești o grămadă mare de cearșafuri, lenjerie și mâncare, de la membrii săi tot felul de daruri ei cu dragoste spre consolarea şi uşurarea eroilor noştri şi a familiilor lor plecate fără sprijin și ajutor” 41

Modelul reuniunilor de femei din intreaga Monarhie si de peste Carpații a fost Regina Maria a României, implicată activ în război, per - poate mai mult decât ar fi trebuit, având grijă de soldații pe câmpul de luptă, ca parte al Crucii Roșii. Ea a subvenţionat şi administrat acest serviciu de ambulanţă şi a stabilit un set de medalii (Crucea Sanitară Regina Marie) cu scopul de a recompensa diverse forme de sacrificiu în domeniul sanitar. 42

Propaganda prin intermediul presei a fost una foarte agresivă și vizată publicul, și anume femeile, a fost foarte receptiv când a fost vorba de a contribui, mate - în mod real sau prin muncă, pentru a ajuta familiile celor de pe front. În mod similar, femeile au fost sfătuite să devină membre ale Crucii Roșii și să îngrijească rana - ed. La Arad, această sarcină a fost asumată de „Reuniunea romåncelor” 43 .

Reuniunea femeilor din Bistriůa a implementat două colecții pentru ajutor 104 familii de români care abia au reușit să subziste și au intenționat să înființeze a bucătărie unde săracii puteau mânca gratis 44 .

Alături de strângerea de fonduri și instituirea bucătăriilor, reuniunile femeilor bărbat - în vârstă pentru a aduce o oarecare bucurie soldaților răniți tratați în spitale de tot Transilvania. Un astfel de exemplu este cel al Reuniunii Femeilor din Turda, as datorită ei „fiecare soldat a primit de Crăciun un tort alb simbolic și un pachet care conține o batistă, un pachet de tutun, hârtie de țigară, chibrit - e, cărți poștale, creioane colorate, mere și o carte de rugăciuni și alte broșuri și la terminați o ceașcă de ceai cu rom. Surprins de aceste daruri, directorul spitalului Dr. Borbely a exclamat: „Noi (ungurii) am fost din nou depășiți de Reuniunea a româncelor!"" 45. Ar trebui să remarcăm şi gestul femeilor înstărite from all around the Monarchy who donated their jewellery in the benefit of the 408 ndA n A - e m i l i A Câ m P e A n , m A r i A Au r e l i A di A C o n u

40. Revista Economică , 16, No. 36, 5 Sept. 1914.

41. Revista Economică , 18, No. 8, 18 Feb. 1916.

42. Maria Bucur, "Între mituri, icoane ţi tćceri. Femeile române în primul rćzboi mondial ", in Cine suntem noi? Despre identitatea femeilor din România modernă , ed. Mćdćlina Nicolaescu, localitatea: Anima, 1996, 42.

43. Românul , 4, No. 163, 25 Jul. / 7 Aug. 1914.

44. Românul, 4, No. 180, 17/30 Aug. 1914.

45. Românul , 6, No. 25, 4/17 Feb. 1916.

wounded, of widows, of war orphans. "Eugenia Raůiu and Olimpia Moldovan have strâns pentru răniţi din spitalele din Turda 216 korona 16 fillers" 46 .

Pe lângă reuniuni de femei, Cercetașii din Blaj au fost autorii unui col - lectie pentru soldatii romani raniti. În felul acesta au adunat bani, dar și cărți și broșuri pe care le-au trimis apoi la Viena, Budapesta, Cluj sau Blaj 47 .

Marile crize dezvăluie personaje. Unii luptă eroic cu cele mai simple mijloace

au la dispozitie, in timp ce altii isi ofera serviciile ocupantului, devin -

instrumentul acestuia din urmă în exploatarea populaţiei locale.

Deși în provinciile românești întâlnim întreaga gamă de atti -

Tudele specifice beligerantei, Primul Război Mondial a provocat valuri mari de solidaritate între

populaţia, un prim pas spre emanciparea femeii, dar mai ales naşterea

de spirit civil în zona românească.

În ciuda faptului că majoritatea românilor trăiau la marginea

imposibilul, nu au acceptat înfrângerea, au făcut față provocărilor zilnice și s-au oferit

ne o lecție de istorie în care curajul și perseverența pot duce la împlinire

dintre cele mai frumoase aspiraţii şi idealuri. be t W een sA dness A nd AG ony . dise A se A nd de A thbehindthe fr ont li ne n409

46. Bârlea, Perspectiva lumii rurale , 109.

47. Unirea , 26, Nr. 6, 22 ian. 1916.

[Pagina 409 - Fără text extras]

Abstract

În ultimele decenii, istoricii și-au îndreptat din ce în ce mai mult atenția

cărților poștale, ca surse primare de investigare istorică

gations. Au devenit atractive pentru cercetători din mai multe motive,

una dintre ele fiind conținutul micilor bucăți de corresponden -

dence. Prezentul articol a început ca o curiozitate a autorilor,

materializat într-o serie de întrebări: sunt cărțile poștale reflect -

razboiul? Oamenii scriu despre război în post...

carduri? Ce scriu oamenii pe cărți poștale? Cine scrie -

cărțile poștale și cui sunt adresate? Aceste

întrebările au constituit punctul de plecare al prezentei cercetări

care investighează războiul văzut prin ochi și prin

mesajele scurte ale „micilor” participanți la Marele Război

– oamenii obișnuiți.

În scopul prezentei cercetări, autorii au luat

luând în considerare un număr și tip limitat de cărți poștale: 50

cărți poștale vehiculate în Austro-Ungaria de-a lungul anilor

1914–1918 și scris de expeditori anonimi în limba română,

Limbile maghiară, slovacă și cehă.

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, cărți poștale, Austro-Ungaria, viața de zi cu zi, Ro -

limbile maniană, maghiară, slovacă și cehă trimițând salutări

în timpul Marele Război

má R ia lu P e S cu ma k ó

Ra du mâ R za

ÎN ultimele decenii, savanții care s-au apropiat de Marele Război din

o perspectivă culturală s-a concentrat adesea pe surse minore, produse de ordi -

indivizi simpli, care au fost fie participanți direcți, fie indirecti la război.

Astfel de surse includ corespondența, memoriile și jurnalele, dar și cărțile poștale,

din care cantităţi mari au circulat în acea perioadă. Aceasta a fost, de fapt, perioada de glorie a

corespondența poștală, care în perioada anterioară intrase într-o tendință ascendentă

decenii și în timpul războiului. Dimensiunea fenomenului a fost atât de luată în considerare -

capabil, că, în opinia lui Paul Vincent, „războiul din 1914–1918 a fost câștigat în două moduri: cu

puști și cărți poștale” 1. Oricât de exagerată ar părea această remarcă la prima vedere, este

de fapt nu. Privind numai numărul de cărți poștale, datele sunt copleșitoare.

Înainte de Primul Război Mondial, 800 de milioane erau publicate anual în Franța și mai mult de un bil -

leu în Germania, ceea ce a făcut din această țară lider mondial în acest sens. În timpul

război acest număr a crescut la 6-7 miliarde, și nu cu mult mai puțin și în Franța. 2 Francezii

nu a scris niciodată atât de mult ca în timpul Marelui Război. O scrisoare pe zi era obișnuit, dar

De asemenea, schimburile de două sau mai multe scrisori pe zi nu erau o raritate. Obiceiul sau chiar mania

scrierea era la fel de caracteristică soldaților, ofițerilor și civililor. 3

Cărțile poștale, spre deosebire de scrisorile, care sunt mai elaborate și de lungime mai mare,

erau destul de populari la acea vreme pentru că puteau transmite știri scurte, de zi cu zi,

de importanță mai mică, într-un format simplu, care era atât convenabil, cât și accesibil.

Deși ideea cărții poștale a apărut din necesitatea unei cărți mici de purtat

mesaje scurte care nu aveau nevoie de plic, așa că era mai ieftin decât o scrisoare obișnuită, 4

soldații care scriau acasă din prima linie de înțeles nu s-au conformat

acest criteriu. Scopul lor a fost să ofere cât mai multe informații despre

ei înșiși într-un spațiu mic și își formulează întrebările și solicitările pentru

cei dragi de acasă. De multe ori se poate constata astfel că scriitorii au scris nu numai

pe spatele cărții poștale, pe locul de lângă adresa, dar și deasupra

adresa, sau chiar pe fața cărții poștale, pe imaginea în sine.

Cărțile poștale au avut și avantajul că pe lângă spațiul alocat celui

text scris, acestea prezentau, pe reversul documentului poștal, o imagine

reprezentând un peisaj, un peisaj urban, un monument, reproducerea unei opere

de artă, sau portretul unei personalități. Această imagine a servit ca un fel de suvenir care

expeditorul a dăruit destinatarului și asta a completat mesajul în sine

a cărții poștale.

În ultimele decenii, cercetătorii au manifestat un interes considerabil

în cărți poștale, mai ales în măsura în care publicarea de colecții sau de albume se referă -412 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

1. Paul Vincent, Cartes postales d'un soldat de 14 – 18 (Paris: Editions Jean-Paul Gisserot, 1988), 7.

2. http://www.caricaturesetcaricature.com/article-les-cartes-postales-satiriques-pendantla-pre -

miere-guerre-mondiale-96090355.html, accesat la 06.10.2015.

3. Courrier militaire 1914-1918 , http://grande-guerre.org/?p=336, accesat la 06.10.2015.

4. Roland Racine, L 'histoire de la carte postale , http://apr-philatelie.pagesperso-orange.fr/

Pagini/Articole/Expo%20Histoire%20CP .pdf, accesat pe 06.10.2015.

un apel către o anumită localitate sau regiune sunt în cauză. Până acum, este în mare parte bogat illus -

albume cotate, colecții de cărți poștale aparținând anumitor colecționari și col -

lecţii dedicate unei localităţi sau regiuni care au văzut lumina publicării. 5

Cu toate acestea, cărțile poștale au fost extrem de rar plasate în relație cu adevăratele sale -

evenimentele torice și, în acest caz, cu Marele Război. 6Cercetare teoretică concentrată

pe cărți poștale este cu atât mai rar în acest cont. 7

Astăzi, cărțile poștale se găsesc și în colecțiile bibliotecilor și arhivelor

ca fonduri individuale sau ca parte a fondurilor personale, dar majoritatea aparțin pri -

colectorii de vate. Acești colecționari și un număr mic de cercetători (dintre care majoritatea

sunt ei înșiși colecționari) sunt interesați de cărți poștale din mai multe motive, dar mai presus de trimiterea G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n413

5. Vezi exemple din Transilvania: Salutări din Țara Urșilor. Transilvania în vechime

Cărți poștale. Selectat, introdus și explicat de Konrad Klein (München: Verlag

Opera culturală a Germaniei de Sud-Est, 1998), 143 p.; Rotiți și rotiți cadranul la dreapta. Laszloffy

Cu o prefață de Aladár; cu mărturia colecționarului, Gyula Füsy. (Tureşti: Mentor, 2001), 80 p.;

András Fodor, Album ilustrat Cluj-Napoca (Cluj-Napoca: Editura Gloria – Știrile Transilvaniei, 2002), 229

p.; Gheorghe Fleter, Alba Iulia - Orașul și monumentele sale în imagini de epocă (Alba Iulia:

Ed. Altip, 2009), 158 p.; Diana Iegar, Tamás Sárándi, Satu Mare - urmele trecutului.

Satu Mare - urme ale trecutului. Satu Mare - urme ale trecutului. Ed. Szřcs Péter Levente (Satu

Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2009), 152 p.; Andras Csepreghy, Henrik Csepreghy,

Trecutul trimite un mesaj pe o carte poștală (despre ce scriau strămoșii noștri pe cărțile poștale vechi din Târgu Mureș?)

(Tureşti: Mentor, 2010), 76 p.; Cristian Florin Bota, A fost odată ca niciodată în Vinűu de Jos. Ediuia

și II-a (Alba Iulia: Ed. Altip, 2012), 309 p. sau din Slovacia: Ján Hanušin, Trenčín pe străzile vechi

cărți poștale (Bratislava: Dajama, 2005), 96 p.; Ivan Bohuš Jr., High Tatra pe vechi

cărți poștale (Bratislava: Dajama, 2007), 96 p.; Milan Kazimir, Daniela Zacharova, Trnava

pe cărți poștale vechi (Bratislava: Dajama, 2007), 96 p.; Ján Lacika, Bratislava pe vechi

cărți poștale (Bratislava: Dajama, 2008), 128 p.; J. Lacika și Daniel Kollár, Trenčianske Teplice

pe cărți poștale vechi (Bratislava: Dajama, 2010), 95 p.

6. Christine Brocks, Lumea plină de culoare a războiului. Cărți poștale ilustrate din Primul Război Mondial 1914-

1918 (Essen: Klartext, 2008), 294 p.; Cărți poștale din tranșee. Imagini din prima lume

Război. Introducere de Andrew Roberts (Oxford: Biblioteca Bodleian, 2008), 111 p.; Jon D. Carlson,

„Cărți poștale și propagandă: cărți poștale cartografice ca imagini de știri soft ale războiului ruso-japonez"

Război" Comunicare politică, 26, 2 (aprilie-iunie 2009): 212-237; „Cărți poștale din Primul Război Mondial

online" College & Research Libraries News, 70, 11, (decembrie 2009): 629; Nigel Sadler, First

Războiul mondial: colecția de cărți poștale (Stroud: Amberley, 2014), 96 p.; István Majoros, „Cărți poștale"

„Despre front", în Fates, Fronts, Ideas. Studii pentru 100 de ani de la Primul Război Mondial,

István Majoros, Gábor Antal, Péter Hevř, Anita Madarász (eds.) (Budapesta: ELTE BTK, 2015),

769-778.

7. Catherine Preston, Anton Rosenthal, „Correo mitico: The construction of a civic image in the

„Cărți poștale din Montevideo, Uruguay, 1900-1930", Studii în cultura populară din America Latină, 15

(1996): 29 pagini; Radu Mârza, „Cărțile poștale ca izvoare istorice", în Studii de istoria artei. Volum

Omagiu dedicat profesorului Nicolae Sabău. Ed. Vlad Ţoca, Bogdan Iacob, Zsolt Kovács şi

Attila Weisz (Cluj-Napoca: Ed. Argonaut, 2013): 335-354; O privire asupra istoriei prin cărți poștale,

http://www.bodleian.ox.ac.uk/news/2008/2008_may_06, accesat în septembrie 2015.

Rolul propagandist al cărților poștale este dezvăluit de Tivadar Petercsák, „History, Political

propagandă, evenimente locale pe cărți poștale ilustrate", în Anuarul Muzeului Hermann Ottó

27. Tanulmányok a 70 esztendős Végvári Lajos tiszteletére , Szabadfalvi József, Viga Gyula (eds.)

(Miskolc: Miskolci Hermann Ottó Múzeum, 1989), 297-320.

toate, pentru ilustrațiile lor. Mai mult, acestea sunt documente poștale care au circulat ca

pe ele se aplică poştă şi diverse ştampile şi sigilii ale serviciilor poştale.

Nu în ultimul rând, cărțile poștale sunt interesante din cauza fragmentelor de corespondență

pe care le conţin aceste bucăţi de hârtie sau carton aparent obişnuite.

Aceste fragmente de corespondență ne-au îndreptat către subiectul acestei cercetări,

care pleacă de la întrebarea: ce scriau oamenii obişnuiţi unul altuia

pe cărți poștale în timpul Primului Război Mondial? Desigur, un cercetător al vieții private în timpul -

În Primul Război Mondial ar putea fi tentat să caute referiri la război în aceste post-

carduri. Cu toate acestea, așa cum va deveni evident în cercetarea noastră, acest tip de referință -

a fost făcută foarte rar în cărțile poștale ale acestei perioade, așa că putem întreba altele

întrebări despre aceste cărți poștale: există informații indirecte despre războiul

cuprinse în aceste cărți poștale? Ce au scris oamenii în cărțile poștale care nu era

(nu părea să fie) legat de război? În sfârșit: Cine a scris aceste cărți poștale?

Vom pleca de la presupunerea că, în ciuda faptului că acestea

cărțile poștale erau consecința directă a prezenței diverșilor indivizi în

unități și garnizoane militare sau pe linia frontului, viața și-a urmat cursul natural,

atât în țările care au fost implicate în conflict, cât și în cele care au avut principale -

și-au păstrat neutralitatea. Astfel, lumea a continuat să scrie și să primească postări -

cărți, la fel ca pe timp de pace. Totuși, războiul a reprezentat o prezență de zi cu zi

pentru oameni, după cum se vede mai jos.

Vom încerca să răspundem la aceste întrebări și ipoteze în cele ce urmează.

Din cauza faptului că cărțile poștale formează un material documentar uriaș care ar fi

necesită ani de procesare și analiză, am selectat un număr de 50 post -

carduri 8care au circulat în perioada 1914–1918 în Austro-Ungaria și pe ter -

ritori care au intrat sub stăpânire austro-ungară în timpul războiului. Avem selectat -

cărți poștale scrise în maghiară, cehă, română și slovacă. Aceste poştale

obiectele aparțineau unor indivizi anonimi și nu era intenția noastră să identificăm -

informați-și expeditorii sau destinatarii lor. Credem că subiectele despre care persoane -

scrise în această perioadă au fost relevante. Totuși, la prima vedere, putem spune asta

expeditorii și destinatarii erau soldați, studenți, țărani, meșteri și

muncitori, profesori etc. Expeditorii le-au scris taților, fraților, altor rude,

sau prietenilor lor. Există o excepție: l-am identificat pe Lajos Jordáky, unul

important tipograf de la începutul secolului XX la Cluj, care a primit un post frumos -

card de la Karlovy Vary în 1918 (nr. 47) de la tovarășul său.

Există o categorie de fotografii și cărți poștale care au circulat ca obiecte ale

corespondență din timpul războiului și care înfățișează afișe de propagandă, scene de luptă

sau câmpuri de luptă, legătura lor cu Marele Război fiind ușor de recunoscut.

Cu toate acestea, această cercetare se concentrează exclusiv pe cărțile poștale normale, care au circulat

printre civili și militari și nu aveau (aparent) nicio legătură cu războiul. 414 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

8. Sunt cărți poștale din Colecția Radu Mârza.

se ndin G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n415

Cartea poștală nr. 47

Nu am întreprins o selecție tematică a cărților poștale, deoarece pri -

criteriul Maria luat în considerare a vizat originea și circulația lor

în Austro-Ungaria în perioada 1914-1918. După cum se poate vedea mai jos, majoritatea

cărți poștale care pot fi atribuite clar anumitor persoane care au fost acasă, care

călătoreau la acea vreme sau chiar militarii pot fi de fapt atribuite indivizilor.

Persoanele care erau departe de casă (în diferite călătorii, la studii sau în

armata) și care le-au scris familiilor sau prietenilor de acasă. Pot fi multe

explicații în acest sens, dar cel mai plauzibil este că cărțile poștale care au

au supraviețuit până în zilele noastre sunt în special cărțile poștale care au ajuns acasă mai degrabă decât

cei trimiși de acasă la oameni plecați, eventual fiind înscriși

în unităţi militare sau chiar pe front.

Procesul de citire a unor cărți poștale a fost adesea împiedicat de conservarea lor -

condiția vației sau după scrisul de mână abia lizibil al unora dintre expeditori. Și de când

am atins acest aspect, trebuie remarcat faptul că unii dintre expeditori

nu erau îngrozitor de pricepuți la scris (dar au scris, indiferent!). Uneori,

pe lângă faptul că ortografia este greu descifrabilă, cartea poștală poate fi foarte

deteriorat şi este destul de imposibil de înţeles sensul anumitor

propoziții.

Una dintre consecințele realităților politice care au predominat în Ungaria sus

până în 1918 a fost când unii expeditori și-au scris textele cărților poștale în nativul lor

limbi (de exemplu, română sau slovacă), dar numele, titlul destinatarului

iar adresa poştală era scrisă în limba maghiară. În cazul unei cărți poștale (nr.

23), am constatat că expeditorul a scris-o în slovacă, dar cu un puternic maghiarizat

scenariu. Multe dintre mesajele trimise pe cărți poștale au fost scrise într-o formă arhaică de

limba (română, slovacă, cehă și maghiară).

Acest studiu nu este conceput ca o ediție critică a cărților poștale analizate -

sora. În calitate de autori, intenția noastră principală este de a semnala importanța acestui tip de

sursa sa istorică pentru cercetările culturale despre Marele Război. Astfel, avem com -

a îngrămădit o listă cu cărțile poștale pe care le-am investigat și o vom prezenta la sfârșitul

acest studiu, inclusiv locul expedierii (locația exactă), data și, poziția

frate, expeditorul și destinatarul. Având în vedere diversitatea denumirilor acestor locuri

poate fi dat din 1914-1918 până astăzi, vom folosi, în text, cel

denumirea actuală a localităţii, precizând şi numele care era scris pe

cărți poștale.

Printre expeditori s-au numărat mulți soldați, care sunt ușor de identificat, nu chiar așa

mult prin subiectele specifice de război pe care le-au abordat (aceste subiecte erau, în

fapt, abordat doar excepțional și tangenţial, din cauza cenzurii!),

dar cu ajutorul sigiliilor sau adreselor unităţilor militare în care acestea

soldații au slujit. Alte sigilii indică trecerea cărților poștale prin

cenzură. De exemplu, am întâlnit sigilii cu inscripțiile Land sturm-

Infanteriebrigade colonelul Dominic din Višegrad (Bosnia), Seeminen Komando din 416 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

se ndin G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n417

Cartea poștală nr. 23

Pola, Kanonen Battery 3 de la Hradec Králové, KuK Technische fasungstelle,

Elektroverkstätte din Ljubljana, KK Stationkomando din București, KK

Ersatzkompanie din Sopron, o amprentă ilizibilă de sigiliu, aparținând probabil lui a

unitate maritimă staționată în Kotor, Divizia de transmisie KK N. 2 din Novi Sad,

Vereinsreservespital „Leoninum” din Laibach. Militärpflege din Ljubljana, Vörös-

Kerestkórház din Treněianske Teplice, KuK Militärzensur Lemberg din Lviv,

Regimentul Infanterie KuK Nr. 23. III. Feldbataillon din același oraș, Zensuriert.

KuK [?] Zensur Marburg din Maribor, Zensur [?] 4 din Zagreb, Zensur. Von

der Armee im Felde dintr-o locație montană austriacă (Mittelwaldbahn) și alte -

er (cărți poștale nr. 4, 7, 10, 12, 13, 18, 19, 22, 27, 30, 33, 34, 38, 46, 48).

Un alt aspect de importanță considerabilă a fost mobilitatea excepțională a expeditori: printre autorii cărților poștale analizate s-au numărat expeditori care originar din Boemia, dar a scris cărți poștale din Ungaria și Transilvania, sau expeditori care au fost staționați în Ungaria, Istria, Tirol etc. și le-au scris familiile din Transilvania. Acest lucru poate servi, într-adevăr, ca un indiciu cu privire la mobi - lizarea soldaților în unități militare care au fost poziționate sau luptate în opoziție Sfârșitul locului Monarhiei.

Citind și analizând aceste cărți poștale, am detectat mai multe subiecte care au fost preferate de expeditori. Un astfel de subiect a fost călătoria, călătoria într-un alt subiect loc; în unele cazuri, chiar și în absența altor indicii, expeditorul a fost destul de probabil - un militar cu pricepere. Uneori, expeditorii transmit diverse sentimente: singurătate, tristețe sau le lipsește casa. De exemplu, un soldat staționat în Transilvania a scris familiei sale din Praga (nr. 5) că speră că va putea să vin acasă în câteva zile. În februarie 1916, un soldat originar din zona din jurul Praga a scris din Szeged familiei sale despre a fi mutat într-o unitate militară (Marschkompanie) care pleca spre Deszk/Desk (nr. 9). Un expeditor de origine cehă, un soldat, poate, sau un angajat civil, a scris din Ljubljana/ Laibach fratelui său, care a slujit și într-o altă unitate militară (nr. 12). În ianuarie 1918, un soldat originar din Moravia a scris din Cluj/Ko lozs vár moliei sale - ei că ajunseseră în oraș după două nopți nedormite și că o vor face petrece acolo o zi de odihnă (nr. 13). În 1915, un expeditor de origine cehă a scris din Bćile Herculane/Herkulesfürdř/Herkulesbad familiei sale că a ajuns acolo doi cu zile înainte (nr. 16). În octombrie 1917, un expeditor român din Lancrćm (Transilvania) a scris unui prieten din Orćţtie/Szászváros (Tran syl vania) o carte poştală

(reprezentând o imagine a Budapestei), spunând că a ajuns acasă trei zile

înainte pentru un concediu de 14 zile și rugându-i să-i facă o vizită (nr. 24). In suma -

mer de 1918, un soldat ceh din Moravia a scris din Trento familiei sale că

era în drum spre casă și că urma să ia trenul spre Viena (nr. 6).

Kristóf P . I-a scris adresa și un mesaj postscriptiv abia în 1916 lui Mariska

Merza, tânără blândă din Gherla/Szamosújvár (Transilvania), cu cerneală neagră,

pe fața unei cărți poștale înfățișând Jindșichův Hradec/Neuhaus (Boemia), în 418 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

se ndin G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n419

Cartea poștală nr. 5

pe care le-a trimis salutări fetelor pe care le cunoștea (nr. 42). Sándor

Zakariás a trimis însă o carte poștală înfățișând primăria din Celje (în prezent

Slovenia) umplut cu scris atât pe spate cât și pe față către soția lui să

Aiud/Nagyenyed (Transilvania) (nr. 38). Diferența în acest caz este, probabil

că în timp ce forma adresei de pe spatele cardului este „Dragă soție și draga mea

părinți”, pe front i s-a adresat doar soției sale „Dragă soție” .Informația

el a împărtășit, de asemenea, sugerează că partea de pe spate a vizat atât soția sa, cât și părintele -

ca întrebări generale referitoare la întreaga familie (a primit previziunile lor)

În această scrisoare, se bucură că toată lumea este sănătoasă, așa cum este el, și le cere să scrie

despre evenimentele de acasă). Textul de pe prima pagină este oarecum mai per -

sonal, deoarece se referă la locul de muncă al soției. Când își ia rămas bun, se întoarce din nou

la adresarea comună a soției și a părinților și la rugăciunea frecventă: „[...] deci

nu fi trist pentru ca, daca bunul Dumnezeu ne poate ajuta, usurarea va veni dar nu

numai mie, ci tuturor celor care merită să trăiască. ” 9 Suntem norocoși să mai avem unul

carte poștală a lui Sándor Zakariás păstrată (nr. 39). Datarea exactă în comparație cu

ceilalți autori este remarcabil: Maribor/Marburg, 14 noiembrie 1915, ora 4

după-amiaza (nr. 38) şi 11 ianuarie 1917, ora 11 dimineaţa (nr. 39).

Persoana care i-a scris tinerei doamne János Németh, posibil soțului, János

Németh însuși, trimis la Jászkisér în județul Jász-Nagykun-Szolnok și-a dat cardul

chiar mai precis. Nostalgia lui pentru căldura căminului l-a făcut să se întâlnească

cartea lui nu numai cu locul, data și ora (Zagreb, 4 decembrie 1915, 11 în

dimineața), dar și ziua înscrierii sale (ziua 80) (nr. 46.)

Alte două cărți poștale au fost adresate doamnei Béla Papp din Cluj/Kolozsvár,

trimis de o persoană care semnează „Tata” (nr. 40, 41). Interpretarea textului

demonstrează că autorul este probabil Béla Papp, scriind familiei sale. Pe postare -

felicitări datate 1916 și 1917, el se adresează soției sale pe un ton cald și blând

(„Aranyos világom, Aranyos” – nume dulci pentru a-și spune soția). În conținut, este a

carte poștală a raportului de situație-gen, în care autorii dau o destul de exactă

cont despre locul lor, traseul lor viitor și, eventual, de asemenea, în ce direcție

sosit. Pe 14 mai 1916, Béla Papp îi trimite sărutările soției sale la ora 9.

dimineața de la Kovel/Kowel, „Țara rusească” (azi Ucraina), reportaj

că drumul său spre Kowel a fost norocos, și-a petrecut noaptea acolo și își continuă pe al lui

drum spre Wolczek (?) în aceeași dimineață. Nu e de mirare că reprezentantul cărții poștale...

resimte Stația Post-Telegrafică Kovel/Kowel (nr. 40). Cartea poștală datată

29 august 1917 are un conținut similar, cu o formulare ceva mai generală:

„Mergem mai departe într-o jumătate de oră scurtă. Deja mi-am revenit din drumul lung

oboseală. Cea mai frumoasă porțiune de drum începe chiar acum (nr. 41). 10 Localizarea lui Elek 420 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

9. „[...] nu te descuraja, pentru că dacă bunul Dumnezeu te ajută, poate că într-o zi va veni în sfârșit zorii -

mântuire, dar nu numai pentru mine, ci pentru toți cei care merită să rămână. "

10. „Vom pleca în scurt / jumătate de oră. Deja m-am odihnit de oboseala călătoriei lungi. Drumul

Acum/ începe doar jumătatea frumoasă/de bikini. "

sendin G Greetin G s du rin G the G r e A t WAR n421

Cartea poștală nr. 7

Metoda este destul de specială (și norocoasă): a reușit să găsească o carte poștală care per -

coincide perfect cu poziţia sa geografică. Cartea poștală adresată lui Lenke

Teleki din Târgu Mureű/Marosvásárhely arată podul de cale ferată peste Han

râu (nr. 48), pe care „tocmai l-am traversat acum o clipă” [“épen az elřbb mentünk

keresztül]” și informațiile că se apropie de ținta lor

soldat necunoscut care și-a trimis cartea poștală de la Karlovy Vary/Karlsbad la com -

rade din Praga, Lajos Jordáky, oferă, de asemenea, o relatare detaliată a zilei sale anterioare -

ney (nr. 47). Acesta este un caz special, deoarece în majoritatea cărților poștale noi

a examinat, destinatarii sunt de obicei membri apropiați ai familiei și foarte rar bat -

tle tovarăși. „Dragul meu bătrân” care servește în Infanteria Ersatz-Bataillon-

Regimentul Nr. 51 și staționat în Albrechts Kaserne din Praga este Lajos Jordáky, unul

dintre cei mai importanți tipografi de la începutul secolului al XX-lea din Cluj, și un

organizator permanent și lider al mișcării muncitorești din oraș la rândul său

secolul. Prietenul său, în calitate de plătitor al companiei, îl descrie în detaliu

călătorie de la Praga la Lviv/Lemberg, cât timp a petrecut peste tot.

Un indiciu clar al participării la război, chiar și în unitățile care erau în urmă

pe front, erau informații referitoare la șederea soldaților în spitale. Uneori ei

induc o anumită stare de spirit. Încărcătura lor emoțională este încă perceptibilă astăzi

pe cea mai mare scară: tristețe, griji, dezamăgire și speranță. P . a scris din

Ljubljana către doamna Géza Váradi în Debrecen (nr. 27.). P ., care a intrat din nou în spital,

acum suferă de gastrită și anemie. Se plânge de condiții

a operațiunii. Acolo s-a decis operația a fi necesară, dar P . voia

fi operat la Budapesta. Cererea i-a fost respinsă pentru că au spus că nu poate

fi transportat. Deși simptomele nu au încetat și a recunoscut că este „foarte

slab” , operația nu a mai fost considerată urgentă. El încă speră slab că o va face

să fie trimis acasă, dar zvonul spune că nimeni nu este trimis acasă într-o asemenea stare. József Darvas

în 1915 vrea și el să plece acasă. Soldatul le-a scris părinților săi din Cetćțuia/Csatószeg

(Transilvania) de la garnizoana spitalul 16 din Budapesta le cere sa achizitioneze, as

cât mai curând, un certificat sigilat în limba maghiară de la spitalul din Miercurea

Ciuc/Csíkszereda, scris cu „scris frumos lizibil”, că au paturi de rezervă

și poate să-l îngrijească și să i-l trimită „ecprecs” [ca expres]. (nr. 28). Dezsř

se adresează, de asemenea, de la un spital din Budapesta, lăsarea lui mai fericită și plină de speranță -

la iubirea sa, Magduska Csíki din Târgu Mureű/Marosvásárhely. El consideră important -

sentimentele sale să fie returnate și aplicate în timpul bolii sale („Mă iubești,

tu nu? Jóska nu mai contează!”) 11 Are planuri grozave pentru perioada de după

recuperarea lui, despre care consideră că va dura două luni: vrea să treacă de „asta”

frumos lac cu barca (se referă la lacul din Városliget din Budapesta, afișat pe

cartea poștală). De asemenea, promite că îi va trimite lui Magdi „celelalte părți ale blestematului asta

oraş mare” 12 pe cărţi poştale.Un caz interesant este cel al lui Keméndy din Turda/Torda 422 nmá ri A lu
P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

11. „ugye hogy engem szeretsz? Jóska az már nem számít!”

12. „[...] a többi részit este ennek a nagy fene városnak.”

se ndin G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n423

Cartea poștală nr. 11

(Transilvania). A scris două cărți poștale scurte de la spitalul de izolare din Praga

la 20 septembrie 1915. Primul este trimis mamei sale din Turda, informându-i că

este încă în viață și în spital din Praga (nr. 36.) Celălalt se adresează fiului său,

iar acolo spune deja că ar trebui să se roage pentru el (nr. 37). Instinctul parental,

cu toate acestea, funcționează chiar și în astfel de circumstanțe, pentru că el încă îi sugerează să se comporte

ei bine, pentru că „dacă tata se duce acasă, îi va aduce o sabie.” 13 Ce altceva ar putea

„dezarma” un băiețel dacă nu o sabie?! Ofițerul pe nume Kiss se recuperează în Roșu

Spitalul Cross din Trenĕianske T eplice/Trencsénteplitz (azi Slovacia) în martie

1917 raportează prietenului său, locotenentul Szeghalmy V . de la Szolnok că „medicul

a luat toiagul, și așa umblă fără el” , 14 și pentru că vremea -

Începe să se încălzească și el, se poate bucura de frumusețea munților de la aproape -

er (nr. 30). Și-a scris mesajul pe o carte poștală în care afișează clădirea impunătoare

a Centrului de Vindecare de la începutul secolului din Trencsénteplicz. scrie Rezsř

fratelui său din Budapesta tot din Trencsénteplicz (nr. 31). Formularea sugerează -

sugerează că acest caz este mai puțin despre un pacient decât despre cineva care lucrează acolo ("Y ieri

M-am ocupat de cazul lui S., azi este mutat la Res. Spital. ” 15 Subliniază el

că „vremea este (1915, mijlocul lunii octombrie) destul de bună, compania la fel” 16

și că pleacă după-amiaza într-o excursie în zona înconjurătoare. El asteapta -

ing în același timp pentru pachetul de acasă (încălțăminte, mâncare). doamna János Németh

Junior este cel mai probabil informată de soțul ei în 1915 că examenul medical -

a fost făcută dimineața și că pleacă la alt spital din Zagreb

în aceeași după-amiază (nr. 46). Își va scrie noua adresă mai târziu. El le menționează

cunoscuți obișnuiți, „domnul Őrnagy și familia lui”, de asemenea, care pleacă în

un alt spital, dar la altul. Motivul pentru care această carte poștală este unică

este că scriitorul a scris și sub cele două timbre. Destinatarul trebuie să fi știut

asta, pentru că le-au îndepărtat cu grijă, iar informația a apărut. A fost

nimic special ascuns în text, el a asigurat doar destinatarii despre sentimentele sale.

Dacă pare să fi adresat textul de pe cartea poștală care afișează Zagrebul – Jelaĕič

pătrat („Jelaĕičev”) – către soția sa, destinatarul celor două mici texte scrise în

pătrate (de dimensiunea unei ștampile mici) sub ștampile pare să fie fiul său. Sub primul

ștampila: „Doamne, aș vrea atât de mult să te văd așa că scriu că tatăl nostru te sărută” ,

sub cea de-a doua ștampilă: „Aș vrea să fiu cu tine dulcea mea fericire scrie dacă

trebuie chiar acum sărutări de la tatăl tău.” 17 Un soldat de origine română fusese

internat într-un spital militar din Brno/Brünn, de unde a scris familiei sale

asa (nr. 1); altul a scris că va rămâne în cazarmă (la Hradec Králové în

Boemia) din cauza durerii de dinți (nr. 10), în timp ce altul scria că se afla într-o 424 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

13. „[...] când tata se duce acasă, adu-i o sabie.”

14. „[...] doctorul a luat bățul și așa merge fără băț.”

15. „[...] M-am ocupat ieri de cazul lui S., astăzi este transferat la Res. Spital.”

16. „[...] vremea (mijlocul lui octombrie 1915) este destul de bună, la fel ca și compania.”

17. „[...] dar aș vrea să te văd/Doamne/Îți scriu/Îți sărut tatăl”; „[...] dar

Vreau/ să fiu cu tine acum/ dulcea mea fericire/ scrie dacă e nevoie/ imediat/ de la tatăl tău. "

Cartea poștală nr. 16

spitalul militar de la Novi Sad/Újvidék (în Voivodina, Serbia), dar că simțea -

mai buna camasa (nr. 22).

Un subiect care a fost frecvent abordat în corespondență a fost ... corespund -

denta in sine. Expeditorii au scris adesea despre cărțile poștale și scrisorile pe care le au

au trimis sau primit anterior de la familiile și prietenii lor. Uneori ei

și-au exprimat nemulțumirea că nu au primit niciun răspuns la scrisorile lor sau la

întrebări concrete pe care le-au pus sau le-au spus altor rude și prieteni că ei

nu primiseră răspunsuri la scrisorile lor (nr. 2, 7). Un expeditor anonim, origina -

în final din Moravia, un soldat care servește într-o unitate militară a Marinei din Kotor/

Cattaro (în zilele noastre Muntenegru), i-a cerut fratelui său să-i trimită cea mai bună urare -

es tuturor si sa-i ceara pe fratele lor Anton sa-i scrie (nr. 19). Un expeditor de origine slovacă a scris din Subotica/Szabadka (în Voivodina, Serbia) rudelor sale din Myjava (Slovacia) (octombrie 1918) de la care primise o carte poștală Draőuš, care, din câte am înțeles, era bolnav, pentru că „cel puțin, mănâncă niște - lucru. ” Același expeditor a întrebat dacă Zuzana (?) fusese acasă (nr. 20). A expeditorul care era originar din Boemia („tată”) a scris soției sale și fiului său Ládiěek la Szeged (decembrie 1915), spunând că a primit cele două scrisori, pe care el ridicase de la oficiul poștal și pentru care plătise 20 de Helleri și întrebă... indicând dacă primiseră cele trei scrisori ale lui. De asemenea, a întrebat dacă fiul său mai avea dureri de dinți (nr. 21). Un expeditor și-a numerotat scrisorile (mesajele de pe poșta sa - carduri), cea scrisă în februarie 1916 fiind a opta scrisoare de acest fel (nr. 9).

Uneori se comentau știri despre diverse rude sau cunoștințe.

Un soldat ceh le-a scris părinților săi din Szeged (în februarie 1916) că are a primit vești (tot într-o carte poștală!) de la fratele său (?) Bohumil și trans - le-au transmis niște știri despre el părinților lor (nr. 9) (vezi și mai jos). a scris Anka de la Trenĕianske Teplice/Trencsénteplicz (Slovacia), de la băi poate, până la Margit, sora lui (?) din Skalica/Szakolcza (și în Slovacia de astăzi), întrebând ea dacă era adevărat că tatăl lor fusese luat în armată și exprimat tristețea ei din acest motiv (nr. 23). Probabil că ea aflase această veste de la un alt membru al familiei, tot prin corespondență. Cartea poștală poate - să nu fie datat cu precizie, deoarece ștampila care poartă ștampila a fost ruptă.

Din unele cărți poștale putem afla că unii expeditori au întâlnit, în timp ce erau plecați, cunoscuți sau rude apropiate. A scris un expeditor român de la Budapesta la Ocna Mureţ/Marosújvár (Transilvania) pe care l-a cunoscut pe Niculae, care îl vizitase, dar că Grćmadć (?) fusese și el acolo fără să plătească

el orice vizită (nr. 2). Ioniůć a scris de la Budapesta (în noiembrie 1916) unui destinatar

din judeţul Sćtmar/Szatmár despre un alt Ioniůć, care urma să-l viziteze, şi

despre Iuliu, cu care petrecuse câteva după-amiezi plăcute (nr. 14).

Uneori cărți poștale erau scrise în grabă, în stradă, cu promisiunea scrisului -

trimiterea de scrisori detaliate cât mai curând posibil; așa a fost cazul, de exemplu, al unui român

soldat din județul Sćtmar/Szatmár care a scris o carte poștală la Budapesta în noiembrie 426 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

se ndin G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n427

Cartea poștală nr. 38

1916 (nr. 14). Un alt expeditor, de origine cehă, soldat, cel mai probabil, i-a scris lui

familie de îndată ce ajunsese la Bćile Herculane/Herkulesfür dř/Herkulesbad în

octombrie 1915, spunând că a fost foarte impresionat de locurile în care a ajuns

și promițând că va scrie în curând, cu mai multe detalii (nr. 16).

În general, la finalul mesajelor lor pe cărți poștale, expeditorii și-au dat

cele mai bune urări întregii lor familii, dar uneori și-au salutat și pe ceilalți

rude, cunoștințe și vecini, încercând să le transmită, mesaje scurte

de 3-4 cuvinte, în ciuda dimensiunii reduse a cărților poștale (nr. 9). Numeroși autori

și-au trimis gândurile copiilor lor, întrebându-le cum se descurcă (vezi mai sus, nr.

21). Un grup de persoane din Praga (Holešov) și-au transmis cele mai bune urări de la

Maramureţ/Máramaros unei domnişoare din Praga, spunându-i că se bucură -

ing a good bere (iunie 1915) (nr. 15).

Toate aceste fragmente de corespondență arată clar că oamenii din acel moment com -

comunicat foarte frecvent (având în vedere mijloacele și posibilitățile de atunci)

și putem aduna din aceste cărți poștale cât de importantă această formă de comunicare

cation era pentru ei. De asemenea, putem constata o anumită absență a formalismului

întâlnite în multe dintre cărțile poștale scrise în ultimele decenii sau în prezent

zile; în acea perioadă oamenii comunicau la un nivel mult mai concret

prin cărți poștale. De fapt, citindu-le, putem întâlni numeroase ref -

erenţe la viaţa lor personală.

În afară de informațiile prezentate mai sus în legătură cu șederea soldaților

în diverse spitale (nr. 1, 10, 22), există și alte informații legate de

sănătatea propriei expeditori sau a familiilor lor, aspect care era de la maxim

interes pentru expeditorii cărților poștale analizate. Am menționat mai sus postarea -

carte trimisă de soldatul ceh care a scris din Szeged părinților săi (în februarie

1916) despre vestea pe care o primise de la fratele său (?) Bohumil, care a suferit

de la inflamarea urechii medii, spunând că ar putea fi trimis înapoi din

frontul şi-şi reia viaţa civilă (nr. 9).

Dar boala i-a afectat nu numai pe cei aflați în război, ci și pe cei care au rămas acasă,

prea. Cei care se aflau in fata uneori au suportat greu deteriorarea fizica a

cei care trăiesc în circumstanțe mult mai bune acasă, pentru că acum aveau

să-și facă griji pentru cei de acasă, pe lângă propria lor stare. Cu toate acestea, aceasta

povara apare aproape ca o insultă în cazul lui Marci, căci „cei de acasă au îndrăznit să ajungă

bolnav” („meg mertek betegedni”). Sau așa sugerează textul său scris pe cartea poștală

afișând Haliczki Platz din Lviv/Lemberg în ianuarie 1916: „Interesant, toate

ești bolnav acasă, în camera caldă, eu stau aici, călare

gheață, zăpadă, furtună, ploaie etc. și nu mă răcesc, trec prin apă, noroi, nu

îmbolnăviți-vă. De ce nu ai grijă de tine?” (nr. 34 18 Poate a încercat să 428 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A).

18. „[...] interesant, sunteți cu toții bolnavi acasă, într-o cameră drăguță caldă, sunt aici afară, bolnav -

Stau în gheață, zăpadă, furtuni, ploaie etc. și nu mă răcesc, voi merge în apă, noroi -

intră, nu mă voi îmbolnăvi. De ce nu ai grijă de tine?"

Cartea poștală nr. 43

reduceți acest mesaj ușor furios cu mesajul său scurt și jucăuș:

zece a doua zi („Multe sărutări Marci”) (nr. 35). Solul anonim infatuat -

Atitudinea lui Dier față de boala iubitului său este complet diferită în mesajul său.

El își exprimă îngrijorat speranța că „micul lui Iepure a consumat deja câteva

sticle de ulei fin (?) de ficat de cod”, și că își consumă îngrozitor mâncarea și

cu poftă nesăţioasă (nr. 45). 19

În aceste cărți poștale au fost atinse și aspecte triste ale vieții. În 1914, o anonimă -

un expeditor de origine slovacă a scris din Arad părinților săi din Banská Štiavni -

ca/Selmecbánya despre faptul că la ora 5 duminică dimineața, Ilonka (pre -

în mod probabil soția lui) murise dând naștere unui băiat (nr. 17). Textul este foarte deteriorat

și, prin urmare, abia lizibil, dar se poate deduce și că expeditorul intenționează -

ed să se înroleze în armată.

Alte informații, relativ rare, se referă la locurile în care a fost expeditorul sau

imaginea prezentată pe cartea poștală. O doamnă (posibil tânără) i-a scris unui prieten (?) în

Franceză din Veszprém (Ungaria), în august 1917, mărturisind că a fost scrisă -

Dintr-un parc frumos, unde erau o mulțime de brazi și alți copaci drăguți. Pe

Luni avea să se întoarcă la Budapesta (nr. 3). Un soldat ceh din Moravia

a scris din Trento despre cât de frumoasă era Italia (nr. 6). O femeie emițătoare (Silvana?)

i-a trimis salutări de la Bratislava unui văr, spunând că este un oraș frumos

și că „are foarte multe repere istorice importante” (iunie 1915) (nr. 8).

Ea și-a informat, de asemenea, destinatarul că va pleca într-o călătorie de două ore pe

Dunărea, la Viena. Un expeditor român, Silviu, cel mai probabil un militar, a scris de la

Cluj/Kolozsvár lui Gusti (Augustin), student la teologie, trimițându-i o carte poștală

care reprezenta statuia de lemn a paznicului Carpaților (ridicată în

1914–1915, îndepărtat după 1918) 20 și spunând că era o statuie foarte frumoasă,

amintește de o poziție militară înghețată în Carpați (august 1916) (nr.

11). Nu în ultimul rând, trebuie menționată o carte poștală deja citată, trimisă de a

Soldat ceh din Bćile Herculane/Herkulesfürdř/Herkulesbad către părinții săi,

în care le-a spus că... „Mă uit în jur și mă întreb despre lume

Nu am știut până acum [...] Sunt dealuri frumoase aici, merită admirate”

(octombrie 1915) (nr. 16). Autorul cărții poștale trimise de la Trenĕianske

Teplice/Trencsénteplicz a spus că se afla într-un loc foarte frumos (vezi mai sus, nr.

23). Comentariul este pe deplin justificat, ca și în cazul cărții poștale trimise de la Bćile 430 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

19. „[...] micuțul Iepuraș a consumat deja câteva sticle de ulei de ficat de cod și îi provoacă teribil/

„într-un fel și cu o poftă nesățioasă de mâncare” .

20. Statuia amplasată în colțul de sud-est al Pieței Principale (azi Piața unirii) a fost una

dintre amintirile de război obișnuite de strângere de fonduri realizate de Ferenc Kolozsvári-Szeszák în 1915. Distrus

În aprilie 1919, bucăți din statuie s-au păstrat încă o perioadă în Muzeul de Istorie.

Murádin Jenř, Statuia rănită. Monumente maghiare distruse sau deteriorate din Transilvania

repertóriuma (Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó, 2008), 52; http://nemzetikonyvtar.blog.

hu/2015/08/18/a_karpatok_ore și https://www.kozterkep.hu/~/12400/Karpatok_ore_

Kolozsvar_1915.html, accesat în noiembrie 2015.

Herculane, căci ambele orașe erau (pe atunci, așa cum sunt acum) faimoase balneare

statiuni. Pe o carte poștală care arată un pod feroviar frumos peste râul Inn, poate fi

citește că „abia am trecut acum o clipă” și că „țara din jur este

frumos” (nr. 48).

Mai multe cărți poștale se referă la vreme. Un soldat român aflat la Praga

(iunie 1915) îi scria mamei sale într-un sat ardelean că „este vremea

bine și a plouat suficient” (nr. 5). Un alt soldat, originar din Moravia, i-a scris mamei sale în ianuarie 1918 din Cluj/Kolozsvár că iarna a fost aspră acolo (nr. 13). Tot în ianuarie (1916), a scris un soldat, originar din Boemia din Sopron informându-i pe destinatar că acolo vremea este blândă (nr. 18).

Multe probleme minore, legate de viața de zi cu zi, au fost abordate în cărțile poștale. De exemplu, un expeditor ceh a scris din Ljubljana despre locul său de muncă într-un „frum - „tiful”, care fabrica în special produse din cupru. Fusese acceptat - ed de către proprietar (Fabrikant) și ar începe lucrul a doua zi. Îi era frică ar fi puțin mai rău decât în Viena, dar a trebuit să treacă pentru că a făcut-o fără alte perspective. Expeditorul a adăugat că va trebui să-și facă singur mesele, dar spera că nu va trece mult până va putea veni acasă (iunie 1917) (nr. 12). Luda, un expeditor de origine slovacă, i-a scris de la Subotica/Szabadka unchiului său și mătușa din Myjava despre faptul că tocmai îl văzuse pe manager (?) și a primit ajutor financiar (un grant?) în valoare de 64 de coroane (octombrie 1918) (nr. 20). Din cele 100 coroane, Luda rămăsese cu 9. Cheltuise restul banilor pe toma - degetele de la picioare și caiete. La sfârșitul scrisorii, i-a întrebat chiar pe mătușa și unchiul său dacă sosiseră roşiile. Poate le trimisese prin poștă un pachet de tomate... degetele de la picioare... Vacanțele școlare fuseseră prelungite până pe 5, dar continuase a studia. Cartea poștală a fost trimisă în octombrie 1918, într-o perioadă care a fost cu siguranță mai puțin decât favorabil activităților școlare... Desigur, ar fi interesant să afla si alte detalii despre aceste cai biografice care i-au condus pe expeditori dintre aceste cărți poștale departe de casă, din motive pe care nu le cunoaștem: din unele - unde în Boemia sau Moravia până la Ljubljana, sau din teritoriul actual al Slovacia până în Subotica, în provincia Voivodina, astăzi în Serbia.

Acest detaliu ne atrage atenția asupra diverselor achiziții sau pachete pe care expeditorii

trimiteți sau solicitați-le prin poștă. Un expeditor ceh care a scris familiei sale din Szeged (decembrie 1915) transmite că a cumpărat gris, dar nu a găsit doar opt kilograme. Acestea urmau să fie trimise (prin poștă) a doua zi, promițând că va trimite mai mult dacă găsește (nr. 21). Expeditorul român care a scris cartea poștală la Budapesta şi a adresat-o lui Ocna Mureţ/Marosújvár (iunie 1915) a spus că are trans - transmise terților (probabil rude apropiate, în urma unei corespondențe anterioare dence sau conversatie) ca ii va cumpara pantofi lui Niculaie luna viitoare, dar este nu reușesc să o facă pentru moment. Scriitorul acestei cărți poștale și-a exprimat și a lui nemulțumire că deși i-a trimis mamei sale 10 coroane și 4 coroane către Niculaie, ei (?) nu au procedat după voia lui (nr. 2). Aceiași bani trimițând G Gr eetin G s du rin G Gr e A t WA r n431

problema este tema următoarei cărți poștale trimise de un anume soldat Bokis (Zugführer) de la Praga la mama lui, spunându-i să nu-și facă griji pentru bani, pentru că nu mai are nevoie. De asemenea, o informează pe mama sa că, contrar sunetului - ner prânzul este bun, și există și posibilitatea de a mânca în oraș (?) deși a trebuit să plătească pentru el [textul este neclar, nota autorilor]. La sfârșitul scrierii sale, soldatul și-a sfătuit mama să aștepte cu grâul (probabil se referă la recolta sau vânzarea grâului), pentru că va încerca să vină acasă pentru câțiva zile si apoi se va ocupa de el (nr. 5). Soldatul care a semnat ca Silviu și scrie din Cluj/Kolozsvár (în august 1916) (vezi mai sus, nr. 11) l-a întrebat pe Gusti, destinatarul să trimită într-un colet „mantaua mea militară, cea scurtă și de asemenea trimite-mi ceva de mâncare... ” Soldatul morav care se afla într-o unitate militară (probabil unul marin) la Kotor/Cattaro i-a cerut fratelui său să-i trimită ce a cerut și a pus și în pachet cârnați (vuschle) (nr. 19). În mod similar, mâncarea este problema principală a cărții poștale scrise de un alt soldat morav staționat la Cluj/Kolozsvár, care și-a asigurat mama că deși iarna

este greu, există o mulțime de mâncare. din păcate, textul este parțial ilizibil, dar noi

poate citi și despre „multă boia de ardei și multă bere” („cât vrei”)

și că mai are niște dulceață și o bucată de găluște (buchta) (ianuarie 1918)

(nr. 13). Un expeditor ceh care le scrie soției și fiului său din Szeged (în

decembrie 1915) au întrebat dacă au primit cele trei scrisori trimise mai devreme. El este

cerând și durerea de dinți a fiului său (nr. 21).

Solicitarea unui pachet de acasă, așteptarea lui, sosirea lui sunt motive care apar -

sună și în alte cărți poștale. Gyurica mulțumește, cu scrisori stângace, fratelui său,

Caporalul István Horváth cu domiciliul în Alba Iulia/Gyulafehérvár, pentru pantofii

trimisese (49). Gyurica era atât de nesigur în ceea ce privește scrisul, încât mai întâi a tras linii

spatele cardului, și abia apoi a exprimat în cuvinte incorect mesajul său scurt.

Cardurile care constau din rapoarte asemănătoare mozaicului constituie un grup separat al

cărți poștale sosind din față. Ei scriu despre tot felul de lucruri diferite,

dar vei observa că încearcă să urmeze agenda vieții de zi cu zi în ciuda faptului că

război. Unul dintre cele mai bune exemple este Cs. E. (nr. 26) scriind acasă din Praga către

Apahida (în Transilvania) în martie 1916. Afișează textul de pe cartea poștală

Gara Ferenc József din Praga spune multe: „Am fost închise pentru

zece zile din cauza unui caz de variolă. Copilului îi este frig noaptea, dimineața -

ing? Mai ai lemne și cărbune? Toată lumea este sănătoasă? Plantați o mulțime de ceapă,

mazăre și fasole în grădină. Ce e nou acasă? Au sosit cele două cărți

din Budapesta? Dacă nu, grăbește-i.” 21 Jancsi Kovács, care tocmai a absolvit

şcoala ofiţerului, este îngrijorat de soarta revistelor sale (nr. 50). Cartea lui 432 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

21. „[...] Suntem închiși de mai bine de 10 zile din cauza unui focar de variolă. Oare micuțul nu răcește seara,

dimineaţă? Mai au lemne și cărbune? Nimeni nu este bolnav? Pune o mulțime de ceapă și mazăre în grădină

si fasole. Ce e acasă? Au sosit cele 2 carti de la Budapesta? Dacă nu, grăbește-te. "

sendin G Greetin G s du rin G the G r e A t WAR n433

Cartea poștală nr. 46

adresată directorului Gimnaziului Dumbrćveni/Erzsébetváros din

Județul Târnava Micć/Kis-Küküllř din Transilvania spune că locuiește în

Budapesta acum (decembrie 1917), dar drumul lui duce spre front de acolo.

Îi cere destinatarului să-și trimită revistele la Kecskemét.

Pregătirea ofițerilor a continuat chiar și în timpul războiului, iar cariera unui ofițer,

deși atractiv și mai devreme, a devenit și mai mult. Antrenamentul era încă

făcut în școlile de ofițeri cunoscute în întreaga monarhie. P . Kristóf, probabil născut

în Gherla/Szamosújvár (Transilvania), a fost un bărbat atât de tânăr, care și-a continuat

studii de ofiţer în 1916, la Jindşichův Hradec/Neuhaus (Boemia). A luat destul

greu distanta de acasa si mai ales de Mariska Merza, care a fost foarte

dragă lui. Există trei scrisori din ianuarie și martie

în același an, unde îi descrie domnișoarei orașul, considerându-l un cuib com -

comparat cu Praga (nr. 42). Cartea poștală trimisă în februarie este destul de specială. Culoarea -

Imaginea completă arată piața principală a orașului, cu tineri în costum de ofițer

defilând peste el în linii ordonate, în timp ce civilii privesc, și cu P . a lui Kristóf

scriind pe el: „Și eu sunt acolo, mă recunoști? [Itt vagyok én is megismer?]”

Textul scris pe spatele cardului ar putea fi de asemenea de interes, deoarece exprimă -

este mulțumirea recunoscătoare a scriitorului lui Mariska Merza pentru fotografia pe care a trimis-o. Ea

probabil că nu a ilustrat o persoană deoarece P . Kristóf scrie că „O scot câteva

ori/ pe zi și îmi imaginez că sunt acolo cel puțin în gândurile mele, dacă altfel nu pot. ” 22

Mai degrabă, pare a fi un loc obișnuit pentru ei, surprinzând o experiență plăcută -

ence (nr. 43). Pe a treia carte, afișând și Jindșichův Hradec, P . Kristóf rais -

este o problemă care îi afectează adesea pe cei de acasă: dorința persoanei care se întoarce

acasă în concediu sau în acest caz în pauză de la școala ofițerului. P . Kristóf îl vede pe al lui

situatie destul de realist. El este conștient că „Dacă soarta îl avantajează, poate că o va face

să poată petrece Paștele acasă, dar se teme că nu va rămâne cu speranța,

ca de Crăciun.” 23

Dorința unui concediu aprobat este mult mai puternică în cartea poștală pe care am numit-o

„cartea poștală a soldatului îndrăgostit” . Sentimentele soldatului incins de dragoste vin

prin replici, care sunt subliniate la fiecare pas de poreclele care iau

forma formei posesive (iepurașul meu, căprioara mea, îngerul meu drăguț).

El numără timpul petrecut departe de iubitul său și timpul rămas cu

disperarea tipică a iubiților fierbinți, în flăcări, și cu speranță posibila întâlnire: „Paștele

este aproape aici și în acest loc (barat), avem pauză pe 14 (pentru că

băieții au un st. exercițiu, de aceea este atât de devreme), vom avea 11 zile; destul

lung, nu? Dar ce merită dacă nu putem fi/împreună din nou? Sper să treacă drept 434 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

22. „[…] naponta többször elřve-/szem s ott képzelem magam legalább/ gondolatban, ha másként

nem lehet. ”

23. „[…] Ha/ a sors kedvez talán sikerül a Hus-/vétot otthon töltenenie, de fél/ hogy csak a remén -

nyel marad,/ mint Karácsonykor. ”

mai curand/cat se poate!, exact ca azi au trecut sase luni (ti amintesti?), multumesc

Dumnezeu. Acele 4 luni nenorocite nu sunt nimic, nu, căprioara mea? Și apoi?... Al meu

Dumnezeu! doar ajuta-ne! Nimeni nu va fi mai fericit decât noi pe lume! Corect, dragul meu

Înger?" 24 Ar trebui să oferim câteva explicații anonimului „soldat îndrăgostit” .

Anonimul trebuie să fi scris două litere, pentru că le-a numerotat cu

Numerele romane, iar cel pe care îl analizăm este al doilea (II). din păcate,

aceasta nu dezvăluie destinatarul sau expeditorul. Poza de pe cartea poștală

nici nu oferă informații: în prim plan este un râu și a
castel medieval (?) pe o stâncă înaltă, proeminentă în fundal, cu o așezare la
poalele muntelui, probabil castelul Beckov de pe valea Váh în prezent
zile Slovacia. Expeditorul este probabil un bărbat și, în funcție de context (
referire la Paștele care vine, interesul lui pentru violetele înflorite), trebuie
am scris-o în primăvară.

În cele din urmă, ar trebui să prezentăm o carte poștală al cărei text este foarte personal și, la
in acelasi timp, spectaculos. Orice comentariu ar fi redundant aici:

Este ora opt seara. M-am întors din plimbarea mea. Când eu
mai întâi am urcat pe stradă, Mihail era la fereastră, a doua oară am mers, el
se plimba cu Terenůiu și apoi singur. Se plimba foarte încet; se poate vedea
că bietul om încă suferă. Mili, păcat că nu ești aici să-l vezi, el este
ca și soarele, îți spun, ai înnebuni după el dacă ai pune ochii pe el
l. Nu sunt sigur că mi-a plăcut vreodată pe cineva, dar îmi place de el peste tot. Există
ceva ideal despre el, ceva ce nu pot descrie. Mergeam cu Silvi
și am înnebunit-o, așa că acum spune că, vrând-nevrând, a ajuns să-l placă,
chiar dacă ea nu l-a întrezărit bine. Elena este cap peste tocuri,
mai ales că are ochii albaștri (carte poștală trimisă de la Lugoj/Lugos la Budapesta, în
septembrie 1918; nu. 25).

În ciuda războiului, viața și-a continuat cursul. Aceasta este ideea generală care apare.
din cărțile poștale analizate aici.

Acest articol a fost tradus de Carmen-Veronica Borbely (din limba romana)
și de Emese Czintos (din maghiară).

24. „[…] Paștele va fi aici în curând (prelungit), vom avea vacanță pe 14 (din moment ce practicăm Sf.
/băieții o țin, de aceea o lansăm/ atât de curând), vom avea 11 zile; E destul de lung, nu? Dar atunci

Ce rost are asta când nu putem fi din nou împreună? Lasă-l să treacă cât mai curând posibil!

ca azi au trecut exact sase luni/zile (ti amintesti asta?), Slava Domnului./ Cele zdrentuite 4 luni

Nimic mai mult, nu, căprioară/spion? si atunci? ... Oh, Doamne! doar ajuta-ne! Nimeni nu îndrăznește -

Nu vom mai avea pe lume! — Nu ești drăguț, micuțul meu Înger?

Apendice

lista cărților poștale (ilustrare, locație, dată, expeditor și destinatar)

1.

Imagine: Brno/Brunn, Moravia (azi Republica Cehă), strada Renner

Data: 22 aprilie 1915

Expeditor: nume neclar

Destinatar: fratele expeditorului, Aurel Ozetea din Toporcsa, Ungaria (azi Topârcea, judetul Sibiu -

(România)

2.

Imagine: Budapesta (Ungaria), Disztér

Data: 16 iunie 1915

Expeditor: anonim

Destinatar: Aura Roţca, Marosújvár, Ungaria (azi Ocna Mureţ, judeţul Alba, România)

3.

Imagine: Veszprém (Ungaria), o vedere a castelului

Data: 31 august 1917

Expeditor: Gisi Szelmager

Destinatar: Vider Izsoné, Budapesta, Ungaria

4.

Imagine: Višegrad în Bosnia (azi Bosnia și Herțegovina)

Data: nedatat

Sigiliul Landsturm-Infanteriebrigade Oberst Dominic

5.

Imagine: Praga/Praga (azi Republica Cehă), turnul Podului

Data: 30 iunie 1915

Expeditor: Bokis (Zugführer)

Destinatar: mama sa, Bokis Simonné din Retteg, Ungaria (azi Reteag, jud. Bistrița-Nćsćud)

ty, România)

6.

Imagine: Trento (azi Italia), panorama

Data: 7 iunie 1918

Expeditor: E. Srnec

Destinatar: familia Pospichalová din Julianov u Brna (azi parte a orașului Brno, Republica Cehă)

7.

Imagine: Pola/Pula (azi Croația): portul și Arena Romană

Data: 24 octombrie [?]

Expeditor: Dumitru Vasilean

Destinatar: Anuůa Aleman în Szászcsór, Ungaria (azi Sćsciori, județul Alba, România)

Sigiliu militar: Seeminen Komando

8.

Imagine: Bratislava/Pozsony (în prezent Republica Slovacă), chei Fadrusz

Data: 17 iunie 1915

Expeditor: anonim

Destinatar: Elena Marcu in Spring (judetul Alba, Romania)

9.

Imagine: Szeged (Ungaria), vedere asupra râului Tisa

Data: 13 februarie 1916

Expeditor: necunoscut

Destinatar: părinții expeditorului: Jan Kratochvíl, lucrător, Libeznice u Prahy în Boemia

(azi Cehia) 436 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

10.

Imagine: Hradec Králové (azi Cehia), strada Havlíěkova

Data: 11 aprilie 1917

Expeditor: necunoscut

Destinatar: Dr. Napoleon Biháry, Kanonen Baterie 3, Feldpost 299

11.

Imagine: Cluj/Kolozsvár (azi România), statuia de lemn a paznicului Carpaților

Data: 15 august 1916

Expeditor: Silviu

Destinatar: Augustin Bud, student la Teologie, Horgospatak din județul Szolnok-Doboka (azi

Strâmbu, județul Cluj, România)

12.

Imagine: Ljubljana/Laibach (azi Slovenia), vedere generală

Data: 14 iunie 1917

Expeditor: necunoscut

Destinatar: fratele expeditorului Josef [?], la Kuk Technischefasungstelle, Elektroverkstätte. Feldpost

5

Sigiliu militar: Zensuriert. Kuk Zensur[…][?]

13.

Imagine: Cluj/Kolozsvár (azi România): strada Erzsébet și podul peste râul Someț

Data: 4 ianuarie 1918

Expeditor: necunoscut

Destinatar: mama expeditorului, Antonia Miěka, Kostel, Moravia (azi în Republica Cehă)

Expeditorul face parte dintr-o unitate militară situată în Cluj, dar situată oficial în București (KK Stationskomando Bukarest)

14.

Imagine: Budapesta (Ungaria), vedere la Palatul Regal

Data: 28 noiembrie 1916

Expeditor: Ioniůć [?]

Destinatar: Pelle Auguszta în Szatmárnémeti (azi Satu-Mare, România)

15.

Imagine: Maramureţ/Máramaros [?] (azi România), Pasul Tătarului

Data: 6 iunie 1915

Expeditor: anonim

Destinatar: doamna Toněi Týdlová din Praha/Praga, Boemia (azi Republica Cehă)

16.

Imagine: Bćile Herculane/Herkulesfürdř/Herkulesbad, Ungaria (azi România), general vedere

Data: 28 octombrie 1915

Expeditor: Matis (?)

Destinatar: părinții expeditorului, František Kalovec, țăran din Cehnice, Boemia (în prezent Republica Cehă)

Sigiliu neclar

17.

Imagine: Arad (azi România), vedere aeriană

Data: 1914 (?)

Expeditor: anonim

Destinatar: părinții expeditorului: Benyo [?] din Selmecbánya (azi Banská Štiavnica, Republica Slovacă)

18.

Imagine: Sopron (Ungaria), vedere spre centrul orașului

Data: 26 ianuarie 1916 trimiterea G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n437

Expeditor: nume neclar

Destinatar: Josef Hrubý, comerciant din Roztoky u Jilemnice (azi Cehia)

KK I. Ersatzkompanie [?]

19.

Kotor/Cattaro (azi Croația), vedere la golful Kotor

Data: nedatat

Expeditor: anonim

Destinatar: František Brtník din urbanov [?], Moravia (în prezent Republica Cehă)

sigiliu militar ilizibil, probabil sigiliul Marinei KK

20.

Imagine: Subotica/Szabadka (azi Serbia), vedere la primărie

Data: 26 octombrie 1918

Expeditor: Luda

Destinatar: Simonovics Mihály (unchiul și mătușa expeditorului), Myjava (în prezent Republica Slovacă)

21.

Imagine: Szeged (Ungaria), vedere asupra orașului cu podul Tisa

Data: 15 decembrie 1915

Expeditor: anonim

Destinatar: soția și fiul expeditorului la adresa: Ladislau Svoboda, Veltrusy, Boemia (acum -

zile Republica Cehă)

22.

Imagine: Novi Sad/ujvidék (azi Serbia), vedere la primărie

Data: neclară

Expeditor: anonim

Destinatar: Františka Brožková, soția agentului de poliție din Nňmecký Brod din Boemia (în prezent Havlíěkův Brod, Republica Cehă)

Sigiliu militar neclar

Divizia de transmisie KK N. 2

Spitalul Luteran Ujvidék

23.

Trenĕianske Teplice/Trencsénteplicz (azi Republica Slovacă), vedere la parc

Data: imposibil de citit

Expeditor: Anka

Destinatar: doamna Margit Machácsek, Szakolcza (azi Skalica, Republica Slovacă)

24.

Imagine: cartea poștală reprezintă o vedere generală a Budapestei, dar trimisă de la Lancrćm (acum - zile în județul Alba, România)

Data: 19 octombrie 1917 [?]

Expeditor: Longin

Destinatar: Vasile Petraţcu, Szászváros (azi Orćţtie, judeţul Hunedoara, România)

25.

Cartea poștală reprezintă o vedere a orașului Veldes-Bled (Kraina, astăzi Slovenia) și a fost trimisă din Lugoj/Lugos (Banat, în prezent România)

Data: 21 septembrie 1918

Expeditor: Elena

Destinatar: Milly Secoţianu, Budapesta

26.

Imagine: Gara Împăratul Franz Joseph, Praga (Praga, Republica Cehă)

Data: Praga, 23 martie 1916

Expeditor: E. Cs.

Destinatar: doamna Endréné Orosz, Apahida, judetul Cluj, Ungaria (azi Romania)

Sigiliu militar: Vezi Infanterieregiment von Boroevic Nr. 51 III. Ersatzkompagnie 438 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

27.

Imagine: Ljubljana (Slovenia), piața curții și castelul

Data: L[jubljana], 25 septembrie 1915.

Expeditor: piese (?)

Destinatar: doamna Gzáné Várady, Debrecen, Ungaria

Sigiliu militar: Vereinsreservespital „Leoninum” din Laibach, Militärpflege

28.

Imagine: Parlamentul din Budapesta

Data: Budapesta, 5 mai 1915, Spitalul de garnizoană a 16-a

Expeditor: József Darvas

Destinatar: József Darvas, Csatószeg, județul Csík (azi Cetćțuia, județul Harghita, România)

29.

Imagine: Budapesta, Lacul City Park

Data: [Budapest], 16 iunie [1915]

Expeditor: Dezsř

Destinatar: Marosvásárhely (azi Târgu Mureţ, judeţul Mureţ, România)

30.

Imagine: Trencsénteplicz, cura-salon (azi Trenĕianske Teplice, Republica Slovacă)

Data: 22 martie 1917

Expeditorul: Sărut [...]

Destinatar: V . Szeghalmy, Res[serve] Spital Gr. II., Szolnok (Ungaria)

Sigiliu militar: Spitalul Crucii Roșii Trenĕianske Teplice

31.

Imagine: Trenčianske Teplice, o vedere a orașului (azi Trenĕianske Teplice, Republica Slovacă)

Data: Tr.Teplic, 15 octombrie 1915

Expeditor: Director

Destinatar: Malvin Grüner, Budapesta

32.

Imagine: Budapesta, Podul cu Lanțuri (Ungaria)

Data: Budapesta, 14 noiembrie 1918

Expeditor: Eta

Destinatar: József Báthory, Zilah (azi Zalću, judetul Sćlaj, Romania)

33.

Imagine: Lwów/Lemberg, Casa Invalidului (azi Lviv, Ucraina)

Data: 4 august 1915

Expeditor: [Mezei] Adolf

Destinatar: doamna Adolfné Mezei, Karczag, județul Szolnok, Ungaria

Sigiliu militar: Kuk Militärzensur Lemberg

34.

Imagine: Lwów/Lemberg, Piața Halytska (azi Lviv, Ucraina)

Data: 23 ianuarie 1916

Expeditor: Marci

Destinatar: doamna Miksáné Weisz, Budapesta

Sigiliu militar: Regimentul Infanterie Kuk Nr. 23 III. Feldbataillon

35.

Imagine: Lwów/Lemberg, Piața Bernardinei (azi Lviv, Ucraina)

Data: 24 ianuarie 1916

Expeditor: Marci

Destinatar: doamna Miksáné Weisz, Budapesta

Sigiliu militar: Regimentul Infanterie Kuk Nr. 23 III. Feldbataillon

36.

Imagine: Praga, Podul Svatopluk Čech (Republica Cehă) se ndin G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n439

Data: Praga, 20 septembrie 1915

Expeditorul: J[ozsi?] Ferges

Destinatar: doamna Zsigmondné Keméndy, Aranyos Torda, Ungaria (azi Turda, judetul Cluj,

România)

Sigiliul militar: Kuk Quarantänspital din Praga Îngrijire militară

37.

Imagine: Praga, Podul Arhiducelui Franz Ferdinand (Republica Cehă)

Data: Praga, 20 septembrie 1915

Expeditor: Tati [Jozsi?]

Destinatar: József Keméndy, Aranyos Turda, Transilvania (azi Turda, judetul Cluj, Transilvania,

România)

Sigiliul militar: Kuk Quarantänspital din Praga Îngrijire militară

38.

Imagine: Cilli, Deutsches Haus/Centrul Cultural German (azi Celje, Sala Celje, Slovenia)

Data: Marburg, 14 noiembrie 1915, la ora 4 după-amiaza

Expeditor: Alexandru [Zaharias]

Destinatar: doamna Sándorné Zakariás, Nagyenyed, județul Alsófehér, Ungaria (azi Aiud, Alba judet, Romania)

Sigiliu militar: cenzorul KuK [militar] Marburg

39.

Imagine: Kufstein cu detaliu Inn (Austria)

Data: 11 ianuarie 1917, ora 11 dimineața

Expeditor: Alexandru [Zaharias]

Destinatar: doamna Sándorné Zakariás, Nagyenyed, județul Alsófehér (azi Aiud, județul Alba, România)

40.

Imagine: Kowel, Stația Post-Telegrafică (azi Kovel, Ucraina)

Data: Kovel, 14 mai 1916, ora 9 dimineața (azi Kovel, Ucraina)

Expeditorul: tati

Destinatar: doamna Béláné Papp, Kolozsvár, Ungaria (azi Cluj-Napoca, România)

Sigiliu militar: Kuk Bahnhofkomm[ando Kowel]

41.

Imagine: Graz, Piața Bismarck (Austria)

Data: 29 august 1917

Expeditorul: tati

Destinatar: doamna Béláné Papp, Kolozsvár (azi Cluj-Napoca, România)

42.

Imagine: Jindšichův Hradec/ Neuhaus, Statuia Sfintei Treimi (azi Jindšichův Hradec, Republica Cehă)

Data: Neuhaus, 20 ianuarie 1916 (azi Jindšichův Hradec, Republica Cehă)

Expeditor: Kristóf P.

Destinatar: domnisoara Mariska Merza, Szamosújvár, Ungaria, Transilvania, judetul Szolnok-Doboka -

ty (azi Gherla, judetul Cluj, Romania)

43.

Imagine: Jindş. Hradec, Piața (azi Jindșichův Hradec, Piața Păcii, Cehia)

Data: Neuhaus, 26 februarie 1916 (azi Jindşichův Hradec, Cehia)

Expeditor: Christoph

Adresat: domnișoara Mariska Merza, Szamosújvár, Ungaria, Transilvania, județul Szolnok-Doboka -

ty (azi Gherla, judetul Cluj, Romania)

44.

Imagine: Jindş. Hradec., vedere generală a orașului (azi Jindșichův Hradec, Cehia) 440 nmá ri A lu P es C u mA K ó , r A du mâ rz A

Data: Neuhaus, 29 martie 1916 (azi Jindşichův Hradec, Cehia)

Expeditor: Christoph

Adresat: domnișoara Mariska Merza, Szamosújvár, Ungaria, Transilvania, județul Szolnok-Doboka -

ty (azi Gherla, judetul Cluj, Romania)

45.

Imagine: Un castel medieval (?) pe deal, în prim plan o așezare și un râu

Data: -

Expeditor: soldat anonim („soldatul îndrăgostit”)

Destinatar: Se pare că soldatul a scris două cărți poștale și le-a numerotat cu Roman

numere. Cartea poștală de față este a doua, conținând doar textul. Probabil că

prima carte poștală lipsă a avut destinatarul.

46.

Imagine: Zagreb, Piața Jelaěič (azi Croația)

Data: Zágráb, 4 decembrie 1915, ora 11 dimineața, a 80-a zi (Zagreb, astăzi Croația)

Expeditor: ilizibil

Destinatar: doamna Jánosné Németh Jr.

Sigiliul militar: Zensur[iert?] 4

47.

Imagine: Karlsbad, Colonnada Morii (azi Mlýnská kolonáda în Karlovy Vary, Republica Cehă)

Data: înainte de 2 iulie 1918

Expeditor: un anumit tovarăș

Destinatar: Lajos Jordáky, I. R 51 III. Ers. Comp., Praga, Boemia, Albrechts Kaserne

Sigiliu militar: 2 XXXVIII Mako (?)

48.

Imagine: Podul feroviar peste râul Inn (Austria)

Data: 12 iulie

Expeditor: Elek

Destinatar: Lenke Teleki, Marosvásárhely, Ungaria (azi Târgu Mureţ, judeţul Mureţ, România)

Sigiliu militar: De la brațul din Feldt

49.

Imagine: Kolozsvár, Teatrul Național (azi Cluj-Napoca, județul Cluj, România)

Data: înainte de 2 iulie 1916

Expeditor: Gyurica [Horváth]

Destinatar: caporal István Horváth, Gyulafehérvár (azi Alba Iulia, România)

50.

Imagine: Kecskemét, Piața Kossuth (Ungaria)

Data: Kecskemét, 15 decembrie 1917

Expeditor: Jancsi Kovács

Destinatar: József Ronezoy, directorul Liceului de Stat, Erzsébetváros, Kis-Kükülľ

vármegye (azi Dumbrćveni, județul Sibiu, România). se ndin G Gr eetin G s du rin G the Gr e A t WA r n441

[Pagina 441 - Fără text extractibil]

Abstract

Prima confruntare globală, care a dus la moartea unui mare

numărul de civili și soldați, precum și la reconfigurare

a graniţelor şi la dezintegrarea imperiilor, adus

Prima victorie majoră a României din istorie – unirea tuturor

români. O contribuție importantă a venit din partea unora -

prieteni buni, majoritatea de naționalitate franceză. Efortul, dedi -

cation, angajament, perseverență și dragoste pentru român

oamenii l-au transformat în generalul francez Henri Mathias Berthelot

un erou national. Memoriile generalului Berthelot și cele științifice

volumele aveau puterea de a transmite fapte istorice şi uneori

sentimente. Un punct de vedere alternativ îl oferă românul

presa din Transilvania. Scopul acestui studiu este de a prezenta

imaginea generalului Henri Berthelot așa cum a fost prezentată în presă

articole ale ziarului Românul în timpul Primului Război Mondial.

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, presă, Henri Mathias Berthelot, imagine, Românul A devoted friend And Ally ,

henri mAthiAs berthelot

imaginea generalului francez Prezentat

în ziarul Românul

ca R men Țâ G șo R ean

„ANATIUNEA creste de obicei intr-un anumit spatiu numit patria” , D. Gusti

obișnuia să spună 1. Pentru ardeleni patria însemna România, iar cel

încorporarea Transilvaniei în Imperiul Austro-Ungar a fost

echivalentul pierderii unei părți a sufletului lor de oameni simpli cărora nu le pasa

mai puțin despre puterea și jocurile politice jucate în culise de Occident

puterile. Speranța unificării țării a rămas la fel de puternică și atunci când

Primul Război Mondial a izbucnit șansa ca speranța lor de a se împlini în sfârșit a crescut

exponenţial. Prin unirea tuturor teritoriilor locuite de români într-un singur țar -

încercare însemna nu un pământ mai mare, ci, în primul rând, „câștigul acelui suflet al următorului de

rude care trăiau dincolo de Carpați, care ardeau de atâta vreme de dragoste,

speranță și așteptare.” 2 Câștigarea acelei bătălii însemna „o victorie a patriotismului asupra

egoism” 3, fiecare familie plătind un tribut de sânge pentru împlinirea unității naționale

vis de ficţiune 4. În Vechiul Regat (România propriu-zisă) opiniile asupra ben -

beneficiile pe care le-ar putea aduce războiul optând pentru o alianță cu oricare dintre tabere erau pe scară largă

împărțit, atât numărând posibilele câștiguri, cât și pierderile. Dacă România s-ar alătura la Centrală

Puteri, Transilvania avea să rămână în Imperiu. O alianță cu Antanta ar fi

aduce pierderea Basarabiei și Bucovinei. Dar era încă o mare diferență

între cele două alternative. A fost doar subînțeles, dar nu declarat și mediatizat.

Scopul Antantei era eliberarea tuturor popoarelor din Germania și Austria.

imperiilor maghiare și puneți-le să câștige statulitate. Acest plan secret ar aduce

toate acele popoare în stâlp și fac războiul câștigat. Un simbol al acestui obiectiv

a fost Alsacia-Lorena. Pentru români, Transilvania, Basarabia și Bucovina

au fost același simbol ca și Alsacia-Lorena pentru francezi 5. Autoritățile

ezitarea de a intra în război nu s-a datorat neapărat capacității de a duce armate

război, dar la lipsa de experiență pe câmpul de luptă în războiul modern 6. Intrarea grăbită

la războiul din cauza îndemnului Franţei a avut loc cu promisiunea că România va face

beneficiază de supravegherea consultativă militară aliată, și anume o delegație militară sub

comanda lui Henri Berthelot 7. Chiar si astazi, armata romana datoreaza grati -

respect față de Franța și respect față de generalul Henri Berthelot pentru devotament și prieten -

navă arătată nouă în timpul suișurilor și coborâșurilor acelor evenimente din Primul Război Mondial: „Entuziast

prin sentiment, metodic în acțiune, era un prieten neprețuit în zilele bune și rele

deopotrivă” . 8444 nCA rmen Țâ G sore A n

1. D. Gusti, Sociologia naűiunii și a războiului (Bucureţti: Editura Floare Albastrć, 1995), 5.

2. Ion Agârbiceanu, „Acůiunea României. Valoarea eticć a ei” , Gazeta Transilvaniei , 197 (1916), 1.

3. D. Gusti, Sociologia naűiunii , 135.

4. Constantin Kiriůescu, Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919 , 1 st vol., (Bucureţti:

Editura Ştiinůificć ţi Enciclopedicć, 1989), 23.

5. Constantin Kiriůescu, Istoria războiului , 1 st vol., 122.

6. I. G. Duca, Amintiri politice , 2 nd vol. (Munchen: Jon Dumitru-Verlag, 1981), 28.

7. Gheorghe I. Florescu, Misiunea militară francez din România (1916-1919) , I-II.

8. Constantin Kiriůescu, Istoria războiului 2nd vol., 21.

The purpose of this study is to bring to light the portrait of the famous Gen.

Henri Berthelot prezentat de ziarul Românul în timpul Primului Război Mondial. Românul

[Românul] , ziarul oficial al Partidului Naţional Român, „un polit -

cotidian ic cu o pagină literară” , cu sediul la Arad, a apărut între 1 ianuarie

1911 până la 28 februarie 1916, 26 octombrie până la 22 martie 1922, 1927 până în 1932,

iar din 1935 până în 1938. Între 1916 și 1918, Românul.

a apărut doar de câteva ori pentru că a fost închis de autorul maghiar -

ities 9. Echipa de redactare era formată din intelectuali români de frunte care

au susţinut unirea: Vasile Goldiţ, Al. Vaida-Voevod, Teodor Mihali, Iuliu

Maniu etc. În primul număr, redactorii au publicat pe prima pagină un apel „Către

toți românii!” în care au exprimat direcția în care se afla ziarul

a lua: „să trezească și să întărească conștiința națională prin luminarea sufletelor

despre marele adevăr că drepturile naţionale erau condiţia absolută pentru

progresul cultural și economic.” Manifestul lucrării a precizat în mod specific rolurile

a presei şi a jurnaliştilor care trudesc acest domeniu: „Ştim ce putere are presa

are, mai ales în vremurile de trezire a oamenilor, și de aceea prețuim atât pe

talentul și sufletele cinstite care îi hrănesc” [...] Jurnaliștii unei națiuni,

trebuie să fie, în primul rând, dedicat, cu sânge și suflet, spiritului de națiune -

la solidaritate. Mai mult, jurnaliștii responsabili ai unei națiuni responsabile trebuie să fie

cea mai valoroasă și stabilă expresie a coeziunii naționale” 10 Toți contribuitorii la

ziarul a jucat un rol cheie în Marea Unire pentru care au lucrat

neobosit.

Percepută ca un erou național în România, ca salvator al națiunii, așa cum el

a contribuit semnificativ la victoriile armatelor române, Generalul

a alunecat în uitare din scopuri politice după Primul Război Mondial, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și

epoca comunistă. De aceea se știe foarte puțin despre acest erou și mai ales -

Este marea sa contribuție la victoria aliaților în Primul Război Mondial și „ascuțită și profundă”.

dragoste” pe care a avut-o pentru români și pentru țara lor 11 . Atâta contemporanilor săi -

Tudele față de general a fost împărțită – unii l-au văzut ca pe un adevărat erou în serviciu

România, alții îl vedeau ca pe omul Antantei, făcându-și treaba la misiune. The

articolele din Românul se încadrează în prima categorie, lăudând un erou național al cărui con -

tributul la unirea tuturor teritoriilor românești într-o singură țară a fost

crucial. Majoritatea articolelor publicate în timpul vizitelor sale în Transilvania au fost în întregime con -

gratuitoare. Există puține detalii despre chestiuni militare în aceste articole. Majoritatea

ei îl înfățișează pe omul, generalul, ale cărui calități de soldat, diplomat sau prieten devotat și Al ly, henri mA thi A s be rthelot n445

9. Simion, Eugen et. all., Dicűionarul general al literaturii , (Bucureűti: Encyclopedic universe,

2006), 676.

10. Hangiu, I., Presa românească de la începuturi până în prezent. Dicűionar cronologic 1790-2007, 1st vol., 18 februarie 1790-decembrie 1916 (Bucureűti: comunicare.ro, 2008), 759-762.

11. Glenn E. Torrey, foreword to General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă. 1916-1919 , 2 nd ed., (Cluj-Napoca: Presa universitarć Clujeanć, 2000), 9-10.

as simple citizen are emphasized to pinpoint his contribution to the Romanian army's victory and justify the grandstanding of the French general.

A personality of the French army, one of the most important of WWI, with a rich battlefield experience (Marne, Soissons, Champagne, Verdun), Henri Berthelot was born on 7 December 1861 in the Loire district. He graduated from the famous Academia militară Saint-Cyr și mai târziu, Superiorul Războiului, din Paris. La 55 de ani, el era la apogeul maturității sale intelectuale și profesionale când a sosit Iaţi la 15 octombrie 1916 ca şef al misiunii franceze care urma să se extindă până în mai 1919 când a supravegheat retragerea armatelor înfrânte ale Centralei Puterile din teritoriile romanesti 12 . A scris marele nostru istoric, Nicolae Iorga că Henri Berthelot „nu a fost doar un general”, ci, în primul rând, un aliat, un prieten al lui românii cu care a trăit toate încercările și necazurile din acele zile când se decidea soarta naţiunii 13 .

Deși Ion IC Brćtianu și-a dorit ca generalul Maudhuy să fi condus misiunea franceză - sion, când a sosit Henri Berthelot, premierul român a trebuit să recunoască asta generalul era omul potrivit pentru postul de șef al Statului Major al Armatei Române: „Salut în tine, dacă vrei, pe şeful Statului Major al Armatei Române” 14 . A fost o expresie de recunoştinţă pentru ajutorul pe care ni-l trimitea Franţa. general Henri Berthelot ajuns într-un punct critic când 2/3 din România a fost ocupată de Puterile Centrale forţelor, iar armata română, inclusiv guvernul, s-a retras în Moldova.

După bătăliile pierdute de la Argeţ şi Neajlov „întreaga ţară a fost nevoită să se retragă în Moldova care a devenit cetatea neînvinsă a României şi a trebuit să îndure multe mizerie că o soartă nedreaptă îi rezervase” 15. Henri Berthelot era împotriva oricăror mai multe retrageri. înaintea Puterilor Centrale înaintate. După ce a luat masa cu Regele la Periţ, Generalul a scris: „este o atmosferă tensionată, iar fețele oamenilor arată anxietate. [...] trebuie ridicați moralul, începând cu liderii a căror voință de a câștiga nu ar trebui să fie modificată prin primele eșecuri” .Ridicarea moralului trupelor, reorganizarea armatei și convingerea liderilor să reziste retragerii au fost primele probleme asupra cărora Henri Berthelot concentrat 16 . Optimismul și caracterul jovial al lui Henri Berthelot au contribuit ambele la succesul primei etape în întoarcerea situaţiei ţării. Nicolae Iorga a scris „cu personalitatea sa veselă, generalul francez optimist, [...] al cărui echilibru ferm and humour showed the French nobility at its best, was able to lift the soul” 17 or, as Queen Mary described him, “a jovial man, round in body and full of invigorating 446 nCA r m e n Țâ G s o r e A n

12. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă. 1916-1919 , 2 nd ed., (Cluj-Napoca: Presa universitarć Clujeanć, 2000), 11-12.

13. N. Iorga , Oameni care au fost , 2 nd vol., (Bucureţti: Editura pentru Literaturć, 1967), 266.

14. Şerban Rćdulescu-Zoner, Beatrice Marinescu, Bucureștii în anii primului Război Mondial, 1914-1918 , (Bucureţti: Editura Albatros, 1993), 83.

15. Aurel Cosma, Generalul Berthelot și dezrobirea românilor (Bucureţti: Imprimeriile Independenůć, 1932), 7.

16. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă , 71.

17. N. Iorga, Supt trei regi (Bucureţti, 1932), 232.

optimism” 18 , chiar jurnaliştii vremii spuneau că „faţa lui te cucereşte la prima privire, cu bunătatea şi jovialitatea lui cinstită [...] Acest oaspete blând avea o gest de mulțumire sau afecțiune pentru toată lumea” 19

Preluarea misiunilor franceze în România, împotriva tuturor pronosticului, Henri Berthelot a demonstrat profesionalism și devotament față de cauza Antantei, dar si pentru interesele romanilor. Unele note din jurnalul său personal susțin asta. Când s-a pus problema trecerii armatei române peste granița cu Rusia, Henri Berthelot s-a opus ferm, spunându-i Regelui: „Întotdeauna există o șansă rămâi, căci este o datorie să stai până la ultima foaie de pământ românesc” 20 sau „Sunt mulțumit a discuțiilor mele cu Albert Thomas, de care am reușit să mă interesez problemele Romaniei. Într-un moment în care se pare că Rusia cedează, este bine ca Franța să-și amintească că avem o armată de 500.000 loială nouă și 200.000 de recruți gata.” 21 Devotamentul generalului pentru cauza românilor nu a trecut neobservat. de generalul rus Gurko, care, după o întâlnire privind reorganizarea celui Armata română pe pământ rusesc, a declarat la Kiev, la 22 ianuarie 1917, că Henri Berthelot „era mai român decât toți românii”. 22 Au fost voci care au susținut propaganda antipace pretinsa de Henri Berthelot s-a datorat apartenentei sale cu Antanta. În timp, românii erau gata să semneze un separat pace cu Puterile Centrale, Henri Berthelot a continuat să-l sprijine pe român interese, subliniind contribuţia valoroasă a României la efortul de război 23 , deşi a vorbit deschis împotriva unei păci separate 24 . Atât Alexandru Averescu, cât și Constantin Arghetoianu s-a supărat de atitudinea generalului francez, cu ușurința pe care a fost con - modelarea situației, în ciuda faptului că singura speranță pe care o aveau românii era venind din Franta. „Am plecat de la supărarea lui Berthelot. În acele momente de încercare ale noastre numai speranța venea din Franța. [...] Eram pe cale să fim singuri înaintea germanilor iar soarta noastră a fost pecetluită.” 25 Reorganizarea armatei și înfrângerea Forțele germane de la Mćrćțețti au fost realizările lui Berthelot, așa cum a făcut-o și generalul luptat împotriva păcii separate tot timpul. Activitatea sa diplomatică intensă și

voinţa lui de a lupta mai departe, dăruirea lui pentru cauza românească a făcut posibil pt

Românii să răspundă nemților și să câștige mare. Un jurnalist a scris că a observat

că Berthelot a vărsat o lacrimă când a fost semnată umilitoarea pace separată 26 . Un prieten devotat și
Al ly , henri mA thi A s be rthelot n447

18. Maria, Regina României, Povestea vieűii mele , 3rd vol. (Bucureţti: Editura Eminescu, 1991), 84.

19. Cor., „Generalul Berthelot în Sibiu ţi Sćliţte" , Românul , 49, (1918/1919): 5-6.

20. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă, 111.

21. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă, 154-155.

22. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă, 120.

23. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă , 283.

24. Constantin Arghetoianu, Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri , 3 rd vol., V part

(1916-1917), (Bucureţti: Humanitas, 1992), 97.

25. Constantin Arghetoianu, Pentru cei de mâine , 112-113.

26. „Sunt foarte fericit cć mć regćsesc între concetćůenii mei Generalul Berthelot cćtre episcop -

ul Aradului" , Românul , 49 (30 decembrie 1918- 12 ianuarie 1919), 1-2.

In these conditions, Berthelot's mission in Romania was called off and he

was supposed to return to France. Beginning with 5 March, the French General

a avut o serie de întâlniri cu oficiali de rang înalt pentru a-și lua rămas bun: regele,

Regina Maria, Ion IC Brćtianu, Take Ionescu, generalul Prezan, dar și prim-

ministrul Alexandru Averescu într-o ultimă încercare de a-l convinge să nu semneze pacea.

IC Duca a scris în jurnalul său despre acest moment: „Am încercat să pun în asta totalul nostru

recunoștință și empatie și acordă acestei plecări o notă sinceră de regret că-l pe deplin

meritat. [...] Cu toții aveam lacrimi în ochi. " 27 Același fel de emoție poate fi

a găsit toate rapoartele despre vizitele lui Berthelot în Transilvania. La parada dată în a lui

onoare la Sibiu „Generalul o privea cu lacrimi de bucurie în ochi" . 28

Misiunea care ia fost dată nu a fost un simplu exercițiu militar – Henri Berthelot

a luat-o la inimă și s-a îndrăgostit de națiunea pe care a fost desemnat să o ajute. Lui

dăruirea pentru cauză a fost fermă și asta nu s-a schimbat nici când a fost chemat

oprit. În ciuda tuturor greutăților cu care se confrunta România, generalul, care s-a opus unei sec -

a fost pace pentru că era împotriva intereselor Antantei și ale României,

nu a renuntat la speranta. „Nu îmi iau rămas bun, dar ne vedem curând!" Aceasta dezvăluie

o altă fațetă a caracterului generalului – generozitatea, specifică oamenilor inteligenți,

capabil de sentimente nobile. Se crede că revenirea lui s-a datorat tocmai lui

dăruire pentru cauza românească – pentru a vedea țara unificată odată pentru totdeauna.

Presa a menționat această grijă paternă a tatălui care gândea „cu dragoste [...]

a românilor săi" în mijlocul căruia s-a întors ca un eliberator.În mintea românilor

Transilvania era asemănătoare cu Alsacia franceză, un fel de legătură între cei doi

națiuni în care Generalul a fost „prins" emoțional: „Ne-am dori pe cei mari

General să înțelegem sufletul nostru care aparține loialului frate latin din

Est" . 29 Pentru a sublinia această idee de dăruire şi loialitate, articolele din Românul

a folosit întotdeauna termeni de rudă apropiată, cum ar fi frate sau părinte.

Generalul s-a întors. Ca urmare a victoriilor aliaților pe frontul de vest,

generalului i s-a atribuit o operațiune de curățare în Balcani - pentru a curăța teritoriul -

toria forțelor germane. Pe 10 noiembrie 1918, o dată memorabilă, Rege

Ferdinand al României a ordonat mobilizarea generală și generalul Berthelot a trecut

Dunărea din Bulgaria, inamic ferm al României și aliat al Germaniei. The

Generalul francez a transmis trupelor un mesaj motivațional: „Trupele franceze sunt

trecând astăzi Dunărea pentru a vă ajuta să vă eliberați de opresiunea

inamicul credea că vei fi mereu sub. [...] Ceasul răzbunării, al dreptății

tocmai a sunat. [...] Soldaților, batalioanele voastre ar trebui să se alăture ale noastre. Țărani, ridicați-vă și

ridică-ți armele împotriva invadatorilor tăi. Aceasta este chemarea patriei

România pentru care ai suferit. Acesta este chemarea guvernului dumneavoastră că

au făcut toate sacrificiile pentru o Românie Mare [...] Ridicați-vă, fraților români, 448 nCA rmen Țâ G sore A n

27. IG Duca, Amintiri politice , 176.

28. Cor., Generalul Berthelot în Sibiu și Săliște , 5-6.

29. Corespondent, „Berthelot” , Românul , 41 (1918): 1-2.

și lovește-i tare! 30 Calitățile sale de vorbitor public au fost remarcate și de știri -

oameni de hârtie care l-au însoțit în vizitele la Sibiu și Sćliţte: „de îndată

liliacul trebuie să recunoaștem că generalul este el însuși un orator excelent, cu

o comoară inepuizabilă de spirit pe care știe când să o introducă în fraze ale

perfectiune impecabila” . 31 Mai mult, Generalul era un bun comunicator, munca -

ingând mulţimile cu orice ocazie: „În gara din Caransebeţ, Berthelot

a coborât din tren și s-a amestecat în voie cu țăranii români, pe care i-a încercat

a vorbi cu. Îi bătea pe copii pe cap. Era cu adevărat prietenos.” 32 În plus,

Henri Berthelot a folosit limbajul corpului pentru a comunica: „Generalul salută oamenii -

pleacă cu un zâmbet grozav, le vorbește din inimă și le ține de mâini aspre

în a lui. Ce imagine de neuitat!” 33

A doua misiune franceză în România a avut, de asemenea, scopul de a sprijini

Armata română în ofensiva de eliberare a Transilvaniei, Munteniei și Dobrogei,

dar asta nu era necesar deoarece armistițiul a fost semnat la Compiègne și

războiul s-a încheiat. Dacă prima misiune a intrat în România pe ascuns, a doua a intrat cu

mulțimi mari care îi întâmpină, atitudine adoptată de ardeleni mai târziu:

„Paradele în cinstea lor tocmai au devenit mai mari și o fac în fiecare zi. [...]

Peste tot sunt sărbători. Oamenii obișnuiți mă duc să iau masa cu ei

fara niciun protocol, din prietenie. ” 34 Aceleași sentimente sunt arătate și de

cuplu regal care îl invită la paradele armatei, alături de ceilalți oficiali.

Ocazia este remarcată de Constantin Argetoianu, care a mărturisit că „nu a avut niciodată

trăit [...] clipe mai sincere decât acelea” 35 Regele intrarea triumfătoare

Ferdinand și generalul Henri Berthelot au făcut este menționat și de francezi

presă din care Românul poartă un fragment 36 . Mulțimea i-a primit cu

mare entuziasm, „înconjurarea generalului” . 37 A fost doar începutul. Pornire

în decembrie 1918, generalul a făcut turul ţării într-o misiune de informare în

cele două provincii – Banat și Transilvania: „primite cu entuziasm și parade

al sătenilor” (2 ianuarie 1919, Sćliţte) 38 . Oamenii ieşeau cu debit în stradă -

ei și bannere, iar trupele au cântat pentru militarii francezi, „o recepție doar

rezervat regilor” .La Arad a avut loc o tentativă de asasinat, dar gloanţele

a ratat generalul și și-a ucis șoferul în schimb 39 . În timpul acelor zece zile în Un prieten devotat și Al ly , henri mA thi A s be rthelot n449

30. Aurel Cosma, Generalul Berthelot și dezrobirea românilor , 16-17.

31. Cor., Generalul Berthelot în Sibiu și Săliște , 5-6.

32. Corespondent, Berthelot , 1-2.

33. „Sunt foarte fericit cć mć regćsesc între concetćůenii mei” , 1-2-3.

34. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă , 327.

35. Constantin Argetoianu, Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri , 5 th vol.,

5th part (1918), (Bucureţti: Editura Machiavelli, 1995), 180-181.

36. „Presa francezć despre reformele din România” , Românul , 13 (1919): 7.

37. „Interviul dlui Brćtianu la ziarul Le Matin” , Românul , 21 (1919): 1-2.

38. General Henri Berthelot, Jurnal și corespondenűă , 337.

39. Aurel Cosma, Generalul Berthelot , 20.

Transylvania, Henri Berthelot was received everywhere with the greatest enthu -

siasm and joy, and he responded “deeply moved to the loving salute” . This kind of

primirea caldă cu care a fost întâmpinat peste tot l-a făcut să simtă că Cel Mare

Visul României fusese deja împlinit, încheindu-și mereu discursurile cu sintagma „Trăiască România Mare” . 40 Tinerii şi femeile vin la salută-l, îmbrăcat în ținută tradițională românească, l-a făcut pe General să rostească „tu sunt cea mai frumoasă gardă a mea” . Jurnaliştii s-au bucurat pentru că prin aceste acțiuni poporul României a reușit să-și înțeleagă mesajul despre „căldura și sufletul curat al românilor” generalului. 41 Entuziasmul masele din Lugoj l-au făcut pe un reporter să spună: „nici un stilou nu poate descrie bucuria de pe sosirea generalului Henri Berthelot, ceva nemaivăzut de când a fost găsit orașul - ed. Aceeași imagine ar fi putut fi văzută doar dacă ar fi făcut un al doilea Mihai Viteazu se naşte. ” În fiecare gară, trupa a cântat La Marseillese și alte melodii special compus pentru ocazie: „a spus însuşi Generalul, care a ascultat de două ori, cu lacrimi în ochi” . 42

Sătenii din împrejurimile orașului Arad au venit în mulțime pentru a-l primi pe General. Momentul a fost întunecat de tentativa de asasinat comisă de Unguri, „din invidie și ură pentru frumoasa primire a generalului” în care 20 de oameni au fost uciși și 40 răniți. Pentru Henri Berthelot a fost „the prima întâlnire cu ungurii, potrivindu-le istoria pe care o cunoștea, și asta un fel de salut pe care îl va face Antantei, ale cărei stindarde i-au rupt și ale cărui Generale au huiduit” 43 Aceasta a fost poza turului Transilvaniei care Românul purtat, capabil să arate căldura și dragostea profundă față de ardelenii Generalul, care și-a câștigat porecla – Eliberatorul. a descris Nicolae Iorga toate acestea și a spus că „eliberatorul” era același om care în vara lui 1917 a jucat un rol esențial în bătăliile victorioase care au răscumpărat onoarea al armatelor române”, un om căruia românii îi datorau proaspătul câștigat independența și libertatea în Transilvania și care a făcut posibilă „pentru viu -

ly ardelenii să trăiască în libertate sub steagul lor care fusese interzis de a

mie de ani.” Generalul Henri Berthelot a preluat rolul de mentor al românului

people very seriously. He studied the culture, traditions, history, social organi -

zation and became a fine connoisseur of the country 44 . Each and every article

brings accolades to “the great General” , whose contribution “ All Romanians from

around Arad city came to appreciate and welcome, as deserved, the great gener -

al and friend of the nation-Berthelot” . 45 In his mind, the great French General 450 nCA r m e n Ţâ G s o r e A n

40. „Generalul Berthelot în Sibiu ţi Sćliţte” , Românul 49 (30 decembrie 1918-12 ianuarie 1919): 5.

41. „Cea mai frumoasć gardć” , Românul , 49 (30 decembrie 1918-12 ianuarie 1919): 4.

42. Corespondent, Berthelot , 1-2.

43. „Demonstraůii sângeroase contra românilor în Arad” , Românul, 42 (1918): 1-3.

44. „Aprecierea fćcutć de d. Profesor Iorga scrisorii generalului Berthelot” , Românul , 23 (1919): 7.

45. „Generalul Berthelot în Arad” , Românul , 40 (1918): 3.

a asemănat Transilvania cu Alsacia, simțind drama pe care o trăiau românii

prin: „călătorind prin acest pământ, Generalul își va aminti că Transilvania

a fost Alsacia românească” . Victoria de la Mćrćţeţti i s-a datorat: „Berthelot

poate fi mândru că a putut ridica atât de sus moralul trupelor române

că au fost capabili de o victorie răsunătoare la Mćrćţeţti” 46

Victoria franceză de la Marne a fost aclamată de întreaga națiune română

care i-a înţeles importanţa: „Românii ştiau că o victorie a Franţei va

să fie victoria tuturor celor care tânjeau după libertate, în timp ce o victorie a celorlalți

ar fi tăcut multă vreme vocile speranței” .Manifestările de

empatia ardelenilor nu au fost publice, ci doar păstrate în suflet: „The

românii asupriți doar în sufletul lor au fost cu francezi, ca orice public

afișarea ar fi fost întâmpinată cu închisoare și internare.” 47

La nivel diplomatic și pe coridoarele puterii, Generalul, care reprezintă

s-a supărat Franța, s-a bucurat și de multă afecțiune și respect: „Vă salutăm,

domnule comandant, cu inima plină de dragoste, așa cum salută o soră mică și smerită

sora ei mai mare care tocmai a devenit regină” . Aceasta face parte din discursul dr. Ion

Erdélyi, care la acea vreme, era „ministrul pe deplin acreditat al Consiliului României

și atașat militar la Budapesta” . El a salutat mai departe „comuna mereu victorioasă -

mander, care, în momentele mai întunecate ale sorții, a stat alături cu acțiuni și mângâiere

să ne sprijine” (vizita lui Berthelot la Seghedin) 48 .

Generalul Henri Berthelot este descris ca un „oaspete distins”, „un mare general”,

„un prieten al neamului nostru”, un eliberator al poporului nostru, care are meritul de a se apropia

oamenilor de rând („și-a exprimat afecțiunea pentru cauza întregului neam”).

Deși scopul turneelor sale în țară nu fusese dezvăluit

publicul larg, recunoștința pentru eforturile depuse în numele românilor a fost bună

suficient pentru a garanta o primire triumfătoare oriunde mergea. Era speranță

că Generalul va interveni pentru eliberarea pământului românesc ocupat

de către sârbi. Entuziasmul și speranțele oamenilor („recepții grandioase au fost

set up”) l-a făcut pe General să-și schimbe planurile inițiale și să rămână mai mult timp în turneele sale

Gara Caransebeț și Lugoj a fost plină de „o mulțime imensă”

care l-a primit cu ovații în picioare. În spatele feței pietroase a greu de luptă -

În general se afla un om sensibil pentru care trăiește suferința românilor.

În teritoriile ocupate se construia o puternică dorință de a ajuta la atenuarea lor

problema: „Gen. Berthelot a fost vizibil impresionat de aceste recepții de avertizare” . Deci -

deseori, doar în câteva rânduri, putem vedea personalitatea complexă a bărbatului

care a demonstrat din nou și din nou curaj și voință, dar gata Un prieten devotat și Al ly, henri mA thi A s be rthelot n451

46. Ion Clopoůel, „Berthelot” , Românul , 41 (1918), 1.

47. I. Clopoûel, „Berthelot” , Românul , VII, 41 (16-29 decembrie 1918), 1.

48. M. Popoviciu, „Generalul Berthelot în Seghedin” , Românul 43 (20 decembrie 1918- 2 ian -

uarie 1919): 2.

sa se adapteze rapid la o noua situatie, dispus sa preia problemele ridicate de local

populație și încercați să le rezolvați 49 .

„Marele general Berthelot” sau „ilustrul prieten al românilor” sunt numai

două dintre expresiile care apar în articolele de presă. În toate orașele, gazdele organează -

a organizat ședințe publice ample, rezervate doar oamenilor de stat sau regalității. În acest fel con-

s-a sărbătorit tributul generalului la victoria românească: „dragostea și mulțumirea noastră

starea generalului Berthelot ca români necesită una dintre cele mai mari recepții”.

Generalul francez era considerat salvatorul, un scut împotriva adversității și disperării,

singura speranţă de a uni ţara: „acest nume este talismanul nostru, singura speranţă şi

consolare. ” 50 Faima Generalului era cunoscută de la început de ardeleni

a războiului când fiecare înfrângere a francezilor a declanșat disperare și fiecare victorie, speranță.

Generalul Henri Berthelot este descris ca o excepție, a cărui contribuție la

victoria armatei franceze a fost esențială, deoarece era înzestrat cu un „dar rar”. The

același dar era acum pus la lucru pentru cauza românilor. Misiunea lui ca com-

comandantul misiunii franceze în România a venit cu o aură de salvator, un simbol

bolul luptei pentru libertate și unificare națională, din acea zi, „istoria

a României având acest nume, Berthelot, pe fiecare pagină a istoriei ei”.

cel de a salva crema armatei române prin ordinul retragerii în Moldova,

împreună cu toată aprovizionarea cu cereale din Vechiul Regat, o mișcare strategică care a funcționat

în vremuri disperate. Mai mult, a reorganizat armata, a fortificat granița Siretului,

a inspectat materialul de război și a ridicat moralul trupelor care a făcut prima victorie -

ries posibil: „Berthelot poate fi mândru că a reușit să ridice moralul astfel

mare că marea victorie de la Mćrćţeţti a fost posibilă” – spune jurnalistul. A descrie

relația dintre general și români, el este numit „părinte” . Cuvântul

are puterea de a duce mesajul direct la obiect. Pentru poporul român, deci

tradițional, nu a existat o relație mai strânsă decât părinte-copil, un indestructibil și

conexiune sinceră, în care bunăstarea copilului este întotdeauna pe primul loc. Este ceva -

cât de subiectiv, datorită factorului emoțional, dar, totuși, contribuția generalului -

bution a salvat ziua și a schimbat istoria. Prezența lui în România a făcut o lume

de diferență, deoarece s-a implicat atât în viața militară, cât și în viața socială la toate nivelurile și unde -

oricând a sugerat o schimbare, a funcționat și a dat rezultate. În acest context, statul -

mentul făcut de un jurnalist „că Generalul ne-a cunoscut și ne iubește” este

nu neîntemeiat. În jurnalul său personal, generalul Henri Berthelot arată multă afecțiune

pentru poporul român, dar nu pentru autorități. Acest lucru se datorează probabil că

conducătorii nu erau la fel de încântaţi de general ca oamenii de rând 51 .

Pe lângă profilul moral al generalului, jurnaliştii şi-au făcut şi fizicul

portret. Cititorul era conștient de calitățile generalului și de militarul său dovedit

înregistrare, dar habar n-avea cum arată. Era: „uriaș, un chip calm, luminat cu 452 nCA rmen Țâ G sore A n.

49. „Generalul Berthelot în Arad” , 3.

50. „Sunt foarte fericit cć mć regćsesc între concetćůenii mei” , 1-2.

51. Corespondent, Berthelot , 1-2.

un zâmbet de dragoste și de mulțumire” .Fiecare gest a fost atribuit dragostei lui pentru

poporul român 52 . Un an mai târziu, ziarul a publicat o altă descriere, similară -

lar la cel vechi: „Domnul Berthelot este gros, are fața sănătoasă, roșu, aspect deschis,

cu un echilibru prietenos și bine echilibrat.” 53 Câteva numere mai târziu, un alt portret,

când statura lui impresionantă este folosită pentru a-i sublinia sensibilitatea: „înalt și robust

build pare un avertisment pentru a păstra distanța față de el. Dar zâmbetul lui în ochi și

chipul lui atât de senin îi face pe toți să se apropie de el.” Generalul nu se sfiește departe de contactul cu oamenii, deoarece interacționează cu ei și îi atinge. Ia, de exemplu, impresia pe care fetele frumoase în ținută populară au făcut-o generalului, „Otașul puternic cu fața luminată de dragoste și căldură pe care o simte pentru noi” . 54 The se pune accentul pe ochi, aceste ferestre ale sufletului, „din privirea caldă a lui ochi am înțeles toată empatia glorioasei națiuni franceze” 55

Pe măsură ce rapoartele despre vizitele sale au ajuns în chioșcurile de ziare, cel mai vizibil cuvânt despre General a fost „dragoste”, ceea ce a spus multe despre ceea ce a simțit acest fiu al Franței românii. Un alt aspect al sentimentelor copleșitoare ale oamenilor față de Generalul a fost că însemna să trimită un semnal de loialitate Antantei. Rela - relația dintre cele două popoare, francez și român, a fost susținută de către Generalul însuși care a văzut ca un scop nedeclarat ridicarea moralului Românii din Transilvania ca „aspirațiile lor [...] sunt aproape de împlinire pentru că pacea nu era departe.” 56 Gen. Henri Berthelot i-a încurajat pe clujeni cu cuvinte de genul: „Am purtat război în numele dreptății. Dreptatea a învins. Toate națiunile, inclusiv cele mici, vor beneficia în mod egal. Îi garantez românului oameni ai empatiei poporului francez” .A fost mereu emoționat în fața celui mulţimi româneşti care i se închinau 57 .

Descrierea turneelor generalului aruncă, de asemenea, lumină asupra personalității sale. Un mare - om educat, obișnuia să se adapteze la situații, făcând schimbări pe loc în faţa provocării. Ca un domn care a fost, s-a ocupat mereu de femeile mai întâi delegaţiile. Afecțiunea generalului pentru țăranii români, a căror luptă - gle a fost onest și autentic a fost exprimat deschis, sentimentele sale arătate nu numai faţă de femeile frumoase de la ţară, dar şi faţă de bărbaţi simpli şi aspri care și-au dat viața pentru țară 58 . Fiecare acțiune a Generalului dezvăluie a

noua fațetă a personalității sale. De exemplu, când te confrunți cu un asasin -

tentativă de tentativă în orașul Arad, când civili nevinovați și-au pierdut viața, a ordonat repede

a French garrison to stay and keep the peace there 59 . He treated his troops with A d e v o t e d fr i e n d A n d Al l y , h e n r i mA t h i A s be r t h e l o t n453

52. Corespondent, Berthelot , 1-2.

53. „Zile mari" , Românul , 1 (1919): 3.

54. „Generalul Berthelot în Arad" , Românul , 43 (20 decembrie 1918- 2 ianuarie 1919): 1-2.

55. „Zile mari" , Românul, 1 (1919): 3.

56. „Generalul Berthelot în Arad" , 1-2.

57. „Zile mari" , Românul , 3.

58. „Generalul Berthelot în Oradea Mare" , Românul , 43 (20 decembrie 1918- 2 ianuarie 1919): 2.

59. „Sć se asigure ordinea publicć" , Românul , 43 (20 decembrie 1918- 2 ianuarie 1919), 2-3.

îngrijire personală, asigurându-se că fiecare dintre soldații săi este tratat corect și corect -

ly. El ținea uniforma militară în cea mai mare respect. I-a tratat pe soldați sub

porunca lui cu respect și grijă părintească. Avea echilibru și energie. Obișnuia

să ia decizii rapide și comandanții militari nu au ezitat niciodată să le îndeplinească pe ale lui

comenzi. A intervenit pentru eliberarea Cpt. Ameil, însărcinat cu fraternizarea cu

maghiari, din arestul românesc 60 .

La un an de la vizita lui Henri Berthelot la Arad, Românul a publicat un articol către

aduce un omagiu evenimentului și aduce un omagiu omului a cărui contribuție decisivă -

reorganizarea armatei a dus la victoriile răsunătoare la Oituz,

Mćrćţti, şi Mćrćţeţti. Un an mai târziu, românii îi erau în continuare recunoscători

pentru că nu-i uitase şi se întorsese pentru eliberarea ţării.

Discursul său la prima sa plecare din misiunea franceză a ilustrat dragostea lui pentru

români și devotamentul său față de cauza care i-a fost încredințată. În acele vremuri de

durere și disperare în prima etapă a războiului, singura care le-a dat speranță

a fost Generalul, „care nu i-a părăsit niciodată” și care a fost primul care s-a întors când

s-a ivit oportunitatea. ” 61

Recunoștința românilor nu s-a oprit la parade și discursuri. În orașul Arad,

autoritățile au numit o stradă după el 62 . Mai târziu, unul dintre secțiile de poliție, de asemenea 63 .

Concluzii

IFWE a vrut să rezumă activitatea lui Henri Berthelot în România în timpul celor doi

mandate de comandant-șef al misiunilor franceze de aici, cuvântul să se potrivească al lui

portretul ar fi EROU în ziarul Românul. Fara comunicatie generala romaneasca -

a cerut la fel de mult respect și admirație din partea maselor sau atenție și laude

din ziare ca generalul francez. Se crede că este omul potrivit pentru o astfel de uriașă

sarcină, Henri Berthelot a reprezentat speranța ardelenilor într-un moment în care speranța

era insuficientă chiar și printre aliați. Considerat un adevărat erou în tot ceea ce a făcut,

Generalul Henri Berthelot se numără printre acei oameni rari ai providenței care au intrat și

a schimbat istoria în bine într-o țară care a lipsit de speranță și de disperare,

o națiune ale cărei aspirații s-au spulberat de-a lungul istoriei, prizonieră a falsului bal străin -

isi şi demagogie domestică. Rămâne în memoria colectivă românească ca

un mare om care a contribuit decisiv la unirea tuturor românilor într-unul singur

statului și la emanciparea lui care a dus țara în timpurile moderne. 454 nCA rmen Țâ G sore A n

60. „Fabrica de ţtiri” , Românul , 14 (1919): 2.

61. „Dupć un an. 29 decembrie 1918” , Românul , 193 (1919): 1.

62. „Românizarea strćzilor din Arad” , Românul , 164 (1919): 3.

63. „Circumscripůiile poliůieneţti ale oraţului Arad” , Românul , 167 (1919): 3.

Abstract

Marele Război a rămas în istoriografie ca eveniment fundamental

a lumii contemporane. Istoricii și cercetătorii din

domeniul umanist și-a concentrat din nou atenția asupra acestui eveniment,
dintr-o nouă perspectivă, care demonstrează încă o dată repercusul -
evenimentele la toate nivelurile: politică, demografie, sentimente,
ideologii, medicină, industria alimentară etc. Unul dintre subiectele care
nevoie de mai multă atenție este cea a activităților și rolul celui
Preoți militari români din Austro-Ungaria din Transilvania.

În această prezentare/articol încerc nu numai să retrag activitatea
legături ale preoţilor militari români pe frontul intern dar
de asemenea, pentru a afla ce însemna viața de zi cu zi pentru preoți și pentru a argumenta,
prin analizarea cazurilor a șase preoți, că la începutul anului
război, unii dintre ei au mers la război mânați de loialitatea față de
împăratul și regele lor. Cu toate acestea, în timpul războiului, mitul lui
„Dumnezeu bătrân Împărat” a fost zdrobit de întorsăturile neașteptate
a evenimentelor care au transformat loialitatea în obligație, date de către
sfințenia jurământului pe care l-au depus, frica de eventualele stăpâniri rele
secvențe pentru națiunea lor, compasiune și onoare. Eu cred asta
analiza să fie un element cheie în înțelegerea și conduita
a unor soldaţi români, dat fiind faptul că preoţii aveau o
influență importantă asupra lor.

Cuvinte cheie
Primul Război Mondial, capelani militari, români habsburgici,
Transilvania, Banat O FATĂ DIFERENTĂ A RĂZBOIULUI

Capelani militari habsburgici romani
pe frontul de acasă

za ha R ia io nela

introducere

MARELE Război a rămas în istoriografie ca un eveniment fundamental în contextul

lume porară. De la cotitura culturală din anii 1990, istoricii și-au concentrat

atenție din nou asupra acestui eveniment, din perspective noi, care arată reper -

discuții nu numai despre politică, ci și despre demografie, sentimente, ideologii, religiozitate,

medicină, industria alimentară, gen etc. Aceste noi abordări au subliniat în același timp

timp în care războiul nu a avut loc doar pe fronturi de luptă, ci și în interior,

unde rudele soldaților, viața și ideile lor, au devenit o chestiune a statului și

au fost angajați în efortul de război 1. După cum se subliniază în War and Faith de Annette Becker,

Viena și căderea Imperiului Habsburgic. Războiul total și viața de zi cu zi în lume

Primul Război de Maureen Healy, Catolicismul și Marele Război. Religia și viața de zi cu zi

în Germania și Austro-Ungaria de Patrick Houlihan și Biserica Angliei

și Frontul Intern, 1914-1918. Civili, soldați și soldați și religia în timpul războiului

Colchester de Robert Beaken, experiențe de război, pe câmpul de luptă sau acasă, pot -

să nu fie înțeles pe deplin fără a analiza rolul jucat de religiozitate și biserică.

Scopul acestui articol este să se concentreze pe activitățile și rolul românului

Capelanii militari habsburgici în Transilvania în timpul Marelui Război și relațiile lor

cu clerul civil, soldați, civili, autorități imperiale, diferite culturale

și autoritățile politice. Mai mult, se va sublinia că clerul român habsburgic -

gy a răspuns la toată suferința adusă de război cu un sentiment de sacrificiu de sine

pentru a oferi mângâiere tuturor celor care au nevoie și pentru a câștiga favorurile împăratului -

sau pentru viitorul națiunii lor.

După august 1914

După legea militară din Austro-Ungaria, preoți, călugări sau cap -

lainii au fost absolviţi de serviciul militar cu arme. Chiar și așa, ei încă

aveau îndatoriri față de împăratul și patria lor. După ce a fost hirotonit ca

preoţi, toţi studenţii la teologie au fost - înscrişi în rezerva Serviciului Religios

al Armatei, care a fost mobilizat în caz de război. 2Asta însemna că aproape 2.110

Cler ortodox din Transilvania și Banat și alți 1.087 greco-catolici

din aceleasi regiuni ar fi putut fi mobilizati 3 pentru a asista soldati, raniti sau

prizonieri pe câmpurile de luptă, în spitale sau în lagărele de prizonieri de război din hinterland. 456 nzA h A ri A io nel A

1. Eva Krivanek, „War on Stage. Home Front Entertainment in European Metropolises 1914-

1918" , în Alte fronturi, alte războaie? Studiile primului război mondial în ajunul Centenarului , Ed.

Joachim Bürgschwentner, Matthias Egger, Gunda Berth-Scalmani, Koninklijke Brill (Leiden)

- Boston, 2014), 370.

2. Reichsgesetzblatt für das Kaiserthum Österreich , LXVI (Jahrgang 1868): 438-448.

3. Calendarul Partidului NaYunţZ][pional Român din Ungaria ţi Transilvania (Arad: Editura űi tiparul

topografiei „Concordia" , 1915), 62, 68.

În Transilvania și Banat, precum și în Bucovina, primele reacții după

atacul de la Saraievo a fost indignare, tristețe și solidaritate cu casa imperială.

Franz Ferdinand fusese privit de mulți reprezentanți ai Habsburgilor

Românii ca garant al unui viitor care trebuia să contracareze omogenizarea națională.

politici de enizare impulsionate de Budapesta după 1867. 4Aceste sentimente au fost exprimate

de clasa politică română transilvăneană de la începutul conflictului în

sprijinul pentru decizia lui Franz Joseph de a declara război Serbiei. romana par -

Clubul liamentar a publicat acolo un manifest care încuraja oamenii să ia

parte la efortul de război. Același sprijin s-a arătat și în scrisorile pastorale trimise

de către ierarhii ortodocși și greco-catolici din Transilvania, Banat și

Bucovina. 5

Aceste acțiuni și neutralitatea României au încurajat, în faza inițială a

război, un val de voluntariat. 6Alte motive pentru această atitudine au fost, de asemenea, un simț puternic

de datorie, după cum subliniază Sextil Puţcariu în memoriile sale 7, şi compasiunea pentru

bătrânul împărat Franz Joseph, după cum și-a amintit capelanul Virgil Ciobanu în memoria sa.

„Popular a fost și Kaiserul, respectat pentru vârsta lui și pentru numeroasele neplăceri -

melodii care au zguduit familia, i-a fost milă și, prin urmare, iubit. ” 8La

în același timp, a existat un alt curent care era împotriva sprijinirii efortului de război.

Un exemplu ilustrativ este scriitorul Octavian Goga. Din cauza naționalismului său

ideile și atitudinea împotriva războiului, el și cei care îi împărtășeau ideile, au căutat refugiu

în România, unde au fost liberi să-și exprime deschis sentimentele și opiniile.

Începutul războiului a însemnat mobilizarea a sute de mii de ofi -

ceri, soldaţi şi implicit ale clerului. Într-un registru de la parohia ortodoxă,

Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Prejmer, un sat de lângă Brașov, preotul Gheorghe

Ludu i-a scris protopopului din Braov, Vasile Saftu, la 28 iulie, acel capelan.

Ioan Ludu, fiul său, a fost mobilizat și trimis să servească Armata ku Honvedseg. 9In

August 1914, church and priests had an important role in Transylvania, as they

still were seen as spiritual, moral, political and cultural models in most of the com -A d i f f e r e n t fA C e o f t h e WA r n457

4. Liviu Maior, „Sarajevo 1914 űi consecințele sale pentru românii din Austro-ungaria” in Primul

Război Mondial. Perspectivă istorică ţi istoriografică , ed. Ioan Bolovan, Gheorghe Cojocaru

and Oana Mihaela Tćmaű (Cluj-Napoca: Academia Românć - Centrul de Studii Transilvane,

Presa universitarć Clujeanć, 2015), 181-183.

5. Telegraful Român , 81 (2(15) august, 1914). Czernowitzer Allgemeine Zeitung , 3532 (22 august

1914): 4; Unirea , 79 (August 1914); Roman R. Ciorogariu, Zile trăite: Partea 1-a, Răsboiul

Mondial până la ArmistiYunţZ][piu , (Oradea: Fundația Culturalć Cele Trei Criűuri, 1994), 18.

6. Ioan I .Șerban, „Români în Armata Austro-ungarć în anii Primului Rćzboi Mondial” ,Annales

Universitatis Apulensis , Series Historica, 2-3 (1998-1999): 204.

7. Sextil Puűcariu, Memorii (Bucureűti: Ed. Minerva, 1978), 7.

8. Radu Ciobanu, Wiener Gemütlichkeit , http://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/inainte_de_1914/wiener___gemutlichkeit/1599/pagina-16/ (Accesed on: 01.10.2015).

9. Protocolul de Eshibite al parohiei Prejmer , vol. IX, 1914-1927, in Arhiva parohiei ortodoxe Sfinții Apostoli Petru űi Pavel, Prejmer, Braűov County.

munities. 10 The mobilization of priests was in this context important for the mood a soldaților și sprijinul pentru război.

Potrivit unui articol de ziar publicat în mai 1916 în Revista preoYunŢZ][pilor , în acel moment, aproximativ 15 la sută din clerul român habsburgic era fie mobi - lizat, fie s-au oferit voluntar pentru a servi ca preot militar sau subsidiar. 11 Dacă cor - roborati numarul total de preoti cu procentul prezentat in barbatii de mai sus - articol menționat am putea spune că în jur de 480 12 preoți români Habsburgi erau trimis abia în 1916 pentru a avea grijă de nevoile spirituale a peste jumătate de milion soldați și ofițeri. Majoritatea au fost trimiși acolo unde aveau nevoie: aproape de prima linie. O parte mai mică a rămas în Transilvania și Banat pentru a merge la armată personalul din hinterland.

Sarcinile clerului militar care au rămas pe frontul intern au fost diverse.

Uneori, o parte din sarcinile lor erau date și clerului civil. În primul rând, înainte au fost trimise trupe pe frontul de luptă, au fost organizate ceremonii festive, în timpul care soldații au depus jurământul de credință și preoții, atât militari cât și civili, au întrebat pentru mijlocirea divină. 13 După cum a prezentat ziarul Românul , din Arad cititorii săi, la 11 septembrie 1914, a jucat o parte importantă a acestor ceremonii predica, care a subliniat legătura dintre casa imperială și a lui oameni, aminteau de vitejia strămoșilor și au oferit legitimitate războiului.

Această atitudine face parte dintr-o mentalitate de război care s-a manifestat pe tot continentul

la momentul. Toată lumea credea că războiul va fi unul scurt, ceea ce va fi

se încheie până la Crăciun. Exemplul strămoșilor a fost un stereotip folosit în ser -

mons din două motive: să arate cum trebuie să fie sprijinul pentru tron şi să

subliniază responsabilitatea pe care soldații o aveau de a continua sacrificiul pentru obținere

o situație politică mai bună pentru națiunea și familiile lor.

O a doua sarcină importantă a fost să ofere confort soldaților care s-au întors răniți -

ed şi bolnav. După ce au adunat victimele de pe câmpul de luptă, cei încă în viață care

puteau fi transportate au fost trimise la spitale din spatele liniei frontului. După un prim medicament -

verificare, au fost puși în trenuri speciale și trimiși în monarhie, în

spitale. Acest lucru a fost necesar pentru a face loc celorlalți răniți care

a fost adus în continuare de pe câmpul de luptă. Întrucât călătoria era adesea lungă și unele dintre

cei mai grav răniţi aveau nevoie de un preot care să le dea Sfânta Împărtăşanie

înainte de moarte, vicarul apostolic de câmp, Emmerich Bjelik, și autoritățile militare

a decis să folosească clerul civil pentru a avea grijă de soldații răniți în timpul trans -458 nzA h A ri A io nel A

10. Eugenia Bârlea, Teză de doctorat: Perspectiva lumii rurale asupra primului război mondial (Cluj Napoca,

Universitatea Babeű-Bolyai, 2000), 23-25.

11. Revista preoYunţZ][pilor , 6-7 (15/28 Mai 1916): 1. Preoţii subsidiari erau preoţi civili care voluntar -

s-au grăbit să asiste la soldații răniți și bolnavi aduși în spitalele din apropierea parohiei în care erau

servire.

12. până acum nu am găsit niciun registru sau statistică cu numărul exact al Habsburgilor mobilizați

capelani militari români.

13. Românul (11 septembrie 1913): 3-4.

port. În acest sens, Ministerul de Război și vicarul au trimis în octombrie 1914 la

toate episcopiile și eparhiile un apel să trimită preoți, voluntari, să se ocupe de
răniți și bolnavi în timpul călătoriei lor la spitale. În recurs a fost precizat
că trebuiau să fie trimişi mai ales preoţii care puteau vorbi mai multe limbi. 14
Erau așa-zișii preoți subsidiari și erau plătiți pentru întreținerea lor. 15 Ca
un articol de ziar din Românul subliniază, spitale în timp de război, ca acela
din Arad, erau pline de germani, maghiari, români habsburgici, cehi,
sârbi sau ruși. Această situație a fost cauzată de naționalitatea eterogenă
alcătuirea Monarhiei Duale și explică necesitatea unei per -
sonel.

Pe lângă preoții care însoțeau transporturile răniți, aproape fiecare mili-
spitalul a avut un capelan în beneficiul său, care de obicei era catolic, ca
a fost precizat în regulamentul pentru serviciul religios al armatei în timpul războiului 16 .
Deoarece rănitii aveau naționalități și confesiuni diferite, Ministerul de Război,
Departamentul 9, prin Ordinul nr. 12.153/1914, a hotărât părăsirea sediului
raioanele militare să întocmească statistici privind confesiunea și naționalitatea
răniți, prizonieri de război și personal militar aflat în jurisdicția lor. Bazat
asupra lor, au cerut preoților militari să răspundă nevoilor de pe teritoriul lor -
ry. 17

Îndatoririle preoților față de răniți și bolnavi erau să ofere conso -
lație, acordă-le sacramentele înainte de moarte, înregistrând decesele, săvârșind
ceremoniile de înmormântare și sesizarea familiilor victimelor. Nu erau importante
numai pentru răniți, moribundi și familiile lor, dar și pentru medici și medici
personalul ical, al cărui număr era mult prea mic, 18 în comparație cu nevoile, și al cărui
munca a fost foarte îngreunată de lipsa echipamentului medical și a medicamentelor. The
munca clerului și a personalului medical a fost în mare parte o muncă în echipă, au încercat medicii

să repare trupul în timp ce preotul a încercat să vindece trauma spirituală, pe care unii -
ori ar putea împiedica recuperarea.
Pe tot parcursul anului au fost organizate unități de recuperare a răniților
Monarhie, mai ales în orașe. Cei care au funcționat în Transilvania și Banat
au fost coordonate de comandamentele militare din Sibiu și Timiűoara. Pe langa
repartizarea clerului, comandanții raioanelor militare au fost împuterniciți
cu anumite decizii privind asistența și contactul cu civilii, în funcție de ordine
din Viena și Budapesta, și situația internă. Comandamentul militar
din Timiűoara a emis, de exemplu, la 17 septembrie 1914, un ordin privind O altă fA C eofthe WA r n459

14. Prager Abendblatt, 231 (6 octombrie 1914): 2; Grazer Tagblatt , 259 (6 octombrie 1914): 19 etc.

15. AT-OeStA, KA Mbeh AFV 179 Istoria capelaniei militare.

16. Regulamente de serviciu pentru capelana militară A 16-c , (Viena: Curtea Imperială-Regale și Tipografia de Stat, 1887).

17. Reichspost , 499 (20 octombrie 1914): 9.

18. Manfried Rauchensteiner, Primul Război Mondial și sfârșitul Monarhiei Habsburgice 1914-1918, (Weimar, Böhlau Verlag Viena, Köln) 221-225.

vizite la spitalele militare. Accesul a fost permis doar cu un permis special. Acest
era disponibil atât pentru preoți, cât și pentru civili. O altă decizie din 15 decembrie, din
aceeași instituție, a oferit lămuriri cu privire la concediul de Crăciun. Conform
la aceasta, personalul detașat la comandă nu a primit concediu. Decizia luată
ţinând cont că luptele neîncetate cereau trimiterea de soldaţi pe front dacă
era duminică sau sărbătoare, iar numărul răniților soseau continuu
a crescut de la o zi la alta. Doar în după-amiaza zilei de 24-25 decembrie și 1 ianuarie,
se putea acorda o scurtă dispensă și numai după îndeplinirea atribuțiilor.
Ortodocșii și greco-catolicii aveau aceleași drepturi, conform calendarului lor. 19

Un alt aspect important al activităților clerului militar din hinterland a fost
călătorii misionare în toate orașele sau satele unde au fost trimiși și au avut nevoie.
Pentru că numărul preoților nu a fost suficient pentru toate spitalele, minorii religioși -
clerul de legături trebuia adesea să facă călătorii misionare prin districtul militar.
Preoții spitalului nu aveau program mai ușor. La cererea soldaţilor răniţi şi
preoți, vicarul apostolic a decis la scurt timp după izbucnirea războiului, că catolicii
iar capelanii greco-catolici din spitale ţin zilnic vecernie, citesc rugăciuni către
Maica Domnului, rostește rugăciunea pentru pace concepută de papă și dă binecuvântări
iar sacramentele tuturor răniţilor. Totul trebuia notat în pas special -
rapoarte oficiale, care au fost considerate esențiale pentru îmbunătățirea serviciului. Pentru noi,
sunt o sursă importantă în reconstituirea unor aspecte din viața de zi cu zi
atmosfera pe frontul intern. De exemplu, în raportul său trimis Apostolicului
Vicariatul de câmp la Viena, la 1 septembrie 1915, capelan militar Dr. Josef Renai,
capelan al spitalului militar din Caransebeű, a scris că în fiecare zi la șase și a
jumătatea după-amiezii au avut loc rugăciunile de seară pentru Sfânta Fecioară. El a primit
ajutor de la călugărițele maghiare care slujeau ca asistente. Un aspect important barbati -
menționat în raportul său este „lebhafter Beteiligung der Patienten, besonders den
ungarn" 20 , participarea plină de viață a celor internați acolo, în special a
maghiari. Românii nu au intrat sub jurisdicția sa. Informațiile el
subliniază faptul că biserica era angajată atât în domeniul spiritual, cât și în cel medical.
îngrijire ică. Călugărițele, precum și alte femei care s-au oferit voluntar, au fost o parte importantă
a efortului de război pe frontul intern.

Unul dintre cele mai mari centre de primire din Transilvania a fost Clujul. Stiri Unirea -
hârtie, numărul din 7/26 ianuarie 1915, a publicat o relatare despre cum Crăciunul
a fost organizat pentru soldații răniți din spitale. Conform articolului, în total

unităţi medicale militare cu ajutorul diferiţilor donatori, călugăriţe şi femei
de la Reuniunea femeilor române s-au adus brazi de Crăciun în sălile mari.
sub ele, erau aşezate cadouri, precum dulciuri, fructe, ţigări, medalii cu
motive religioase, cărţi. Preoţi, civili şi militari, greco-catolici şi ortodocşi, 460 nzA h A ri A io nel A
19. AT-OeStA, KA Befehle 57 VII Korps Temesvar 1911-1915.
20. AT-OeSTA, KA MBeh AFV 215 Pastoralberichte 1895-1915.
ca de exemplu Elie Dćianu şi Petru Simu, au fost responsabili de ţinerea predicilor
care a amintit de semnificaţia evenimentului. Un rol important l-a avut şi
concerte de colinde, 21 care au amintit tuturor celor internaţi de acasă şi
Crăciunul de pace. Acest articol prezintă oameni care încercau să se obişnuiască
la schimbarile aduse de razboi si in acelasi timp sa pastreze cat mai multe aspecte
din trecut viu. Se vede aceeaşi logodnă a femeilor rămase acasă
tot în corespondenţă. Elena Mureűianu din Braov, i-a scris fiului ei Aurel,
mobilizat, despre activităţile ei cu Reuniunea femeilor române din Braşov, care
erau asemănătoare cu cele din Cluj: preparau pâine dulce, strângeau cărţi, haine
şi ţigări pentru miile de soldaţi răniţi internaţi în oraş. 22
Donaţiile pentru ajutorarea soldaţilor răniţi, a celor din prima linie, a
văduvele şi orfanii, sau efortul de război au făcut parte dintr-o mobilizare generală a
populatia, condusa de biserica si diferite societati si reuniuni astfel
precum Crucea Roşie sau ASTRA. Oamenii erau sfătuiţi de către ierarhi sau preoţi să doneze
in folosul statului si al celor nevoiasi, de la bani la haine, carti si
metal. 23 De exemplu, într-un registru al Parohiei Ortodoxe din Prejmer, cel vechi
preot George Ludu, care a rămas să se ocupe de nevoile religioase ale celor care
nu au fost mobilizaţi, a scris că a trimis la Sibiu, la 6 iulie 1915, un raport privind
bani pe care i-a adunat în favoarea celor răniţi în război. Câteva zile mai târziu, pe

27 iulie, a trimis un alt raport despre banii pe care sătenii i-au dat pentru Crucea Roșie,

pentru a-i ajuta pe cei care au nevoie. 24

În paginile ziarelor se vede că și preoți militari, de asemenea

cei din hinterland, sau cei apropiați de linii de luptă, au donat bani sau au cerut

pentru cărți de literatură, ziare și cărți de rugăciuni. În maga Transilvania -

zine, numărul decembrie 1917, ASTRA a publicat numărul cărților și

cărțile de rugăciuni trimise solicitanților și numele acestora. Printre ei s-au numărat și capelanul Aurel

Crćciunescu la Brasov cu 100, Iosif Pop din Sibiu cu 40, Virgil Nistor cu

500, Constantin Moldovan din Sibiu cu 400, Eugen Munteanu din Timisoara

Cu 100, Antonie German de la Cluj cu 100, Joseph, Petre Debu din Brașov

cu 260, Mircea Oprea din Alba Iulia cu 100 etc. În total 4.534 cărți de rugăciuni,

5.013 de cărți și 347 de calendare au fost trimise în întreaga monarhie și pe bat -

fronturi. 25 Aceste liste care înregistrează numărul de cărți sunt, de asemenea, un indicator al unui alt fA C e al WA r n461

21. Unirea , 7 (26 ianuarie 1915):

22. http://museumresenilor.ro/archive/primul-razboi-world/205-portal-map-inv-14934.html

(Accesat 12.01.2016).

23. Unele dintre acestea pot fi văzute în registre precum Protocolul de Eshibite al parohiei Prejmer, vol.

IX, 1914-1927, în Arhivele Parohiei Ortodoxe Suedeze Apostoli Petru și Pavel, Prejmer, Braűov

jud.

24. Protocolul de Eshibite al parohiei Prejmer , vol. IX, 1914-1927, în Arhiva parohiei ortodoxe

Sfinții Apostoli Petru űi Pavel, Prejmer, județul Brașov.

25. Transilvania , 7 (12/1 decembrie 1917): 174-175.

migrația populației în timpul războiului în întreaga monarhie, fie ca sol -

muritori sau ca civili internați.

Pe lângă răniții și bolnavii din spitale, în hinterland au mai fost

soldați detașați pentru a ajuta la pază și pentru diverse alte lucrări. Coriolan Bćran
Mi-am amintit de una dintre zilele în care soldații detașați în Brașov erau duși la biserică:
„A doua zi a fost duminică Rusaliile, după noul calendar [...] Pe
sâmbăta următoare la prânz, spre marea noastră uimire, a trebuit să auzim la
Tagesbefehl că duminică la 9, greco-ortodocși și greco-catolici sol -
muritorii trebuie să fie prezenți în curte pentru Kirchengang [...] A fost marele nostru
favoare, că vacanțele le-am făcut de două ori, în curte am văzut aproximativ
200-150 de soldaţi, care aproape toţi vorbeau româneşte [...] mai puţin sârbi şi
Greco-catolici maghiari [...] un tânăr ofițer activ din Silezia, [...] condus
noi la biserica Sf. Nicolae din Șchei [...] ofițerul a fost profund impresionat
prin cantitatea de lumânări și marea pompozitate a slujbei. ” 26
Conform ordinelor, în orașele din hinterland unde erau biserici
și preoți aparținând confesiunilor ortodoxe și greco-catolice, soldați
se aflau sub jurisdicţia preotului local. În provinciile care erau predominante -
în principal catolici se aflau sub jurisdicția ortodocșilor sau greco-catolicilor
cler militar detaşat acolo. 27
Dovada importanței preoților și a efectelor predicilor lor asupra
mentalitatea hinterlandului și în spitale se regăsește în scrisorile schimbate
între soldaţii răniţi şi rude. La 13 ianuarie 1915, unul dintre
Soldații români ardeleni, Gheorghe Balatura, internați într-un spital
în Donawitz (Stiria, Austria) scria celor de acasă: „... pedeapsa lui Dumnezeu asupra
noi pentru nelegiuirile noastre și așa este soarta... Fiecare trebuie să ne acceptăm soarta...” 28 .
După 1915, războiul nu se terminase și pacea părea să fie departe. Potrivit
Sfânta Biblie, astfel de războaie au fost permise de Dumnezeu pentru a-i aduce pe oameni
o viaţă morală şi religioasă. Ierarhii și preoții au considerat că acest lucru este cel mai plauzibil

explicația pentru Marele Război și l-a promovat. 29 Conform acestui război theolo -

gy, datoria clerului era să-i facă pe oameni să înțeleagă asta numai printr-un adevărat

Comportamentul creștin sau pacea Imitatio Christi putea fi obținută. Aceasta a determinat

oamenii să se apropie și mai mult de biserică și de preoți. 462 nzA h A ri A io nel A

26. Valeriu Leu, Nicolae Bocűan, Marele Război în memoria bănăYunţZ][peană 1914-1919, (Cluj-Napoca: Presa universitarć Clujeanć, 2012), 187.

27. Pastoralblatt… , 1 (6 ianuarie 1916): 34.

28. RO-SJAN Cluj, ColecYunţZ][pia scrisori din Primul Război Mondial, VII/549 De la prizonierii de război , f. 146.

29. Alexandru Rusu, „Enciclica papalć” , Cultura Creţtină , 19 (1914): 493-500. AT-OeStA/ KA ZSt KM HR 769 Akten 9. Abt 1915. (Miron Cristea: Cuvinte de mângâiere ţi îmbărbătare , 24. Dezember 1914); Pastoralblatt für…, 1 (6 ianuarie 1916): 3-5.

After 1916

UNTIL AuGuST 1916, Transylvania and Banat were not threatened to be trans -

formed into battlefields. Romania’s declaration of war against Austria-

Hungary brought, even more, changes and at the same time sorrows and

problems, as the territory became a war zone. Besides organizing the retreat of

civili și apărarea militară, una dintre primele probleme austro-ungare

Imperiul considerat adresarea a fost de a controla populația românească prin

ierarhi şi preoţi. Episcopul Miron Cristea de Caransebeű i-a sfătuit pe toți, într-un pas -

scrisoare orală trimisă la 16 (29) august 1916, pentru a nu-și abandona virtuțile militare

si sa-si pastreze indatoririle fata de imparat si patria. Ca argument -

ment, a amintit el despre legătura dintre împărat și Habsburg

romaneasca, de-a lungul timpului. Cristea a sperat că, ținându-se de îndatoriri, nimeni nu ar putea

au vreo umbră de îndoială că românii din Banat și Transilvania

ar fi dat mâna cu inamicul. Această atitudine a fost gândită în per -

spectiv în care, la sfârşitul războiului, Transilvania şi Banatul au rămas părţi

a Austro-Ungariei. Redactor și editor al ziarului Unirea, preotul Ioan

Suciu, a publicat un articol în care intrarea României în război era o greșeală

să fie plătită, având în vedere tipul de exemple de ajutor pe care Rusia le-a dat în trecut, așa

ca „răpirea Basarabiei” .30

Conformitatea episcopilor a venit și ca urmare a acțiunilor întreprinse de către

Autoritățile maghiare, care, imediat după declarația de război a României, au ordonat

ca intelectualii plecați de acasă, în special preoții, să fie arestați și internați în închisoare

tabere pentru civili. 31 Conform numeroaselor scrieri și mărturii, majoritatea

cei arestați au fost brutaliți și tratați ca trădători, în ciuda faptului că niciunul

dintre ei au avut șansa să-și dovedească nevinovăția. Însuși episcopul Caransebeű

a fost trimis la Budapesta sub pretextul că era periculos pentru el să rămână

in Banat. În memoriile sale ale lui Aurel Moacć, consilierul episcopului, a scris despre cum,

Pe vremea Budapestei, episcopul era mereu supravegheat de agenți speciali și

despre eforturile lui neîncetate de a uşura soarta internaţilor. 32

Succesul Armatei Române nu a durat mult și odată cu retragerea, a

o parte din populație s-a retras și ea, în timp ce alta a rămas. Cei care au părăsit Un alt fA C eofthe WA r n463

30. AT-OeStA, KA ZSt KM HR 982 Akten 9. Abteilung 1916; Unirea 88 (4 septembrie 1916): 1;

Unirea , 89 (7 septembrie 1916): 1.

31. See for example: Ioana Elena Ignat, ViaYunţZ][pa cotidiană în Făgăraţ în anul 1916. Însemnările vic -

arului Iacob Popa (Cluj Napoca: Academia Românć-Centrul de Studii Transilvane, 2011);

Sebastian Stanca, ContribuYunţZ][pia preoYunţZ][pimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea nea -

mului (1916-1919), ed. Mihai Octavian Groza, Mircea Gheorghe Abrudan (Cluj Napoca –

Deva: Ed. Argonaut, Ed. Episcopiei Devei űi Hunedoarei, 2015).

32. Valeriu Leu, Nicolae Bocűan and Mihaela Bedecean, Marele Război în memoria bănăYunţZ][peană,

3rd vol. (Cluj-Napoca: Presa universitarć Clujeanć, Academia Românć, 2015), 404.

feared the measures that the Austro-Hungarian authorities will take, those who

rămase erau fie de vârstă prea înaintată, fie ataşaţi de patrie. Politicieni,

episcopii și preoții au continuat, în mare măsură și oficial, să sprijine austro-

Imperiul Ungar. Ei au continuat să creadă că imperiul nu se va prăbuși

iar la sfârşitul războiului naţiunea română habsburgică va fi răsplătită pentru ea

loialitate. Motivele au fost mult mai diferite și mai complexe și variate

persoană la persoană. Aici poate fi inclusă teama de consecințe, loialitatea,

frica de rusi, juramant de credinta pe care trebuiau sa-l depuna, de dragul celor care

aveau nevoie de sprijin și familiile lor.

Cu toate acestea, trebuie subliniat că în același timp marea majoritate a românilor

preoţii militari au continuat să susţină interesul naţional. Deși întotdeauna super -

Vizionați, au găsit modalități de a informa soldații despre ceea ce sperau și simțeau: mai întâi -

De altfel, ordinele de la Viena mai trebuiau luate „în speranța unui viitor mai bun

pentru noi și pentru urmașii noștri” 33. În al doilea rând, că într-un mod prudent, și ei

s-a bucurat şi a suferit pentru victoriile şi înfrângerile Armatei Române. 34

O sarcină importantă pe care preoții militari trebuiau să o îndeplinească în Transilvania după

1917 a fost ajutorul pentru contracararea propagandei inamice în lagărele de întoarcere -

ing prizonieri de război, înființați după revoluția bolșevică și pacea cu

Rusia. Pentru a înțelege de ce au decis autoritățile austro-ungare

pentru a crea tabere pentru prizonierii de război care se întorc, este esențial să se ia în considerare problemele

Dual Monarchy a avut deja de înfruntat atât pe teren propriu, cât și pe italian

și fronturile rusești la sfârșitul anului 1917 și începutul anului 1918.

După trei ani de război, populația frontului intern era sub prelungită

suferinţă. Nu era suficientă mâncare, îmbrăcăminte și chiar hârtie, mai ales în urban

zone. În același timp, consecințele Marelui Război erau de văzut la fiecare -

unde: orașele și satele erau aglomerate de refugiați, soldați răniți, orfani,

și văduve. În plus, chiar de când a început războiul oficialii de stat au încurajat

denunțări care „au dus la o criză a adevărului care a contribuit la dizolvarea

a relațiilor sociale la nivel local”, 35 după cum a subliniat istoricul Maureen Healy

în cercetările ei despre viața Vienei și a vieții vieneze în timpul războiului.

Între timp, în prima linie, autoritățile austro-ungare s-au luptat -

împotriva propagandei planificate a Antantei, care urmărea promovarea americanilor

Paisprezece puncte ale președintelui Woodrow Wilson și a sfătuit românul habsburgic

soldaților să înceteze lupta pentru Austro-Ungaria și să se alăture trupelor italiene și ale acestora

care deja dezertase. 36 464 nzA h A ri A io nel A

33. Calendarul diecezan , (Arad, 1918), 134.

34. Valeriu Leu, Nicolae Bocűan și Mihaela Bedecean, Marele Război în memoria bănăYunțZ][peană

1914-1919, vol. 3, 146-147.

35. Maureen Healy, Viena și căderea Imperiului Habsburgic, Studii în domeniul social și cultural

History of Modern Warfare 17 (Cambridge, New Y ork: Cambridge University Press, 2004), 124.

36. Mark Cornwall, Subminarea Austro-Ungariei. Bătălia pentru inimi și minți (Londra:

Macmillan Press, 2000), 18-28; Vezi și: SoldaYunţZ][pi Români / OfiYunţZ][perii ţi soldaYunţZ][pii Legiunei Române

Din cauza revoltelor care au început să aibă loc, autoritatea Monarhiei Duale -

legăturile au început să se teamă din ce în ce mai mult de ideile bolșevice, care promovau revolte

împotriva ordinului statului, care ar fi putut fi adus prin întoarcerea soldaților din

Orientul. Una dintre măsurile considerate esențiale pentru stoparea răspândirii informațiilor -

țiune considerată „dăunătoare” statului a fost controlul procesului de repatriere a

foștii prizonieri de guerra, înainte de a le permite să intre în contact cu alți Habsburgi

soldați, populația civilă sau soldații de pe frontul italian. Toata casa -

sositorii urmau să fie transportați la punctele de frontieră, unde erau verificați în ordine

pentru a le evalua starea de sănătate. După aceea, au fost expediați într-unul din cele cincizeci și trei

tabere de carantină, unde au fost ținute între 10 și 21 de zile. În acest timp,

au fost verificați ideologic și moral și au fost nevoiți să participe la o reeducare patriotică.

program cationic. 37 Din cauza lipsei de personal, verificatorul și patriotul -

Predicile sau cursurile erau lăsate în seama preoților militari, care au primit instrucțiuni speciale.

și a trebuit să raporteze situația din lagăre înapoi la Viena. 38 Cele mai multe dintre

tabere organizate în Transilvania erau în orașe, precum Brașov, Cluj, Târgu

Mureű etc. Printre preoții detașați s-au numărat: Iosef Damjanovich, Petru

Debu, George Antonovici, Traian Petriűor etc. 39 Majoritatea rapoartelor pe care le-au trimis arată

că sarcinile lor principale erau ținerea Sfintelor Liturghii, Sfânta Spovedanie și

Împărtășania și predicile. În același timp, preoții au fost încurajați să vorbească

soldaților, răspândeau cărți și reviste unde erau încurajate loialitatea și ascultarea -

în vârstă. O analiză generală a informațiilor arată că soldații nu erau atât de atrași -

ed la bolşevism. Tânjeau să ajungă acasă și sufereau din cauza

deficitul de alimente. O altă problemă care i-a afectat nu numai pe cei care au venit acasă, ci pe toți...

alta era situația pe care o aveau acasă: sărăcia, durerile, văduvele, orfanii,

răniții și rudele trimiși în lagăre de prizonieri civili. 40 O fA C e diferită a WA r n465

în Italia, Europeana 1914-1918, http://www.europeana1914-1918.eu/en/europeana/

record/9200203/ BibliographicResource_3000093837232_source (Accesat pe 15 februarie,

2016).

37. Mark Cornwall, Subminarea Austro-Ungariei, 272-273.

38. Kornitzer, Grund, Ziel, Organization und Aufgabe der Feind-Propaganda-Abwehr , (Viena,

1918), 17.

39. AT-OeStA, KA, MBeh, AFV 245 Pastoralberichte 1918. AT-OeStA, KA, ZSt KM HR 1364 Akten 9. Abteilung 1918-1919. AT-OeSTA, KA MBeh AFV 169 Kriegsgefangenen und Heimkehrlager.

40. AT-OeStA, KA, MBeh, AFV 245 Pastoralberichte 1918. AT-OeStA, KA, ZSt KM HR 1364 Akten 9. Abteilung 1918-1919. AT-OeSTA, KA MBeh AFV 169 Kriegsgefangenen und Heimkehrlager.

Prăbușirea monarhiei duale și Concluzie

CELE MAI MAI DINTRE capelanii militari români habsburgici mobilizați în 1914 au păstrat servind până în noiembrie 1918. La începutul războiului, motivat de ideea unei recompense pentru românul habsburgic la finalul ei, preoți a promovat sprijinul pentru efortul de război. Aceasta însemna voluntariat pentru prima linie și ajutându-i pe cei rămași acasă să facă față transformărilor aduse de situaţie. Până în 1915, toți cei plecați de acasă fuseseră afectați de război și erau mobi - lizat pentru a-i ajuta pe cei care au nevoie. În Transilvania și Banat, precum și în altele părți ale țării, războiul a însemnat că bărbații erau mobilizați în timp ce femeile trebuiau ai grija de copii dar si de ranitii care tot veneau in osteria militara pitals, deschise în toate marile orașe. Preoții mobilizați, precum și preoții militari detaşaţi în hinterland, au avut posibilitatea să-şi ajute compatrioţii face față spiritual durerilor și dificultăților noii vieți prin religios servicii, răspândirea cărților de rugăciuni, donații pentru cei aflați în nevoie. Prelungirea a conflictului, atitudinea autorităților față de cei rămași acasă și sprijinul pentru denuntarile au afectat incet si ireversibila loialitate fata de imparat din Viena. Până în octombrie 1918, fără festivități militare colorate, cărți, ziare, cărți de rugăciuni, predici despre importanța ascultării, sfințenia jurămintelor

sau credința nu era capabilă nici să vindece problemele minții și nici cele ale corpului. Unul motivul pentru care preoții au continuat să-și facă îndatoririle constă în jurământul de credință pe care le-au luat când au fost numiți preoți militari. Când a fost clar că monarhia se dărâma ei au început să urmeze ordinele reprezentanților Românii din fostul Dual. La ordinul lor, au continuat să fie implicați procesul de repatriere a foștilor prizonieri de război și a soldaților din italieni faţă. Această măsură era menită să prevină un război civil. Alte cauze importante care îi țin pe preoți să-și facă datoria până în noiembrie 118 au fost posibilele con- secvențe asupra familiilor și națiunii lor. Faptul că viitorul naţiunilor avea o loc important în activitățile lor s-a dovedit în lunile de după noiembrie 1918 când preoţii erau implicaţi în transferul puterii din statul austro-ungar reprezentanţilor români habsburgici. 41 466 nzA h A ri A io nel A

41. După cum arată paginile ziarului Timpul Nou (noiembrie 1918-iunie 1919).

Abstract

Lucrarea de față reflectă activitatea forțelor de poliție din Basarabia în timpul Primului Război Mondial. Subiectul este mai puțin cunoscut în istoriografie, dar reprezintă un aspect important al istoriei Provincie românească ocupată de Imperiul Rus în 1812. Cercetarea se bazează exclusiv pe documentele identificate în Arhiva Națională a Republicii Moldova și ne oferă informații - mation despre activitatea variata a politiei din Basarabia in perioada Marele Război. Era important să vedem dacă începutul conflictul a însemnat o oarecare abatere de la activitatea normală a poli - ce ofiţeri în teritoriul mai sus menţionat. Documentele extrase ne-a oferit informații prețioase despre subiectul

cercetarea noastră.

Cuvinte cheie

Primul Război Mondial, Basarabia, Imperiul Rus, forțele de poliție, dușmani,

Rapoarte secrete, mobilizare, deportare Activitatea forțelor de poliție

în Basarabia în timpul primului război mondial

iG o R ch io S a

ANEXAT IN 1812 de catre taristi, teritoriul romanesc dintre Prut si

râurile Nistru au fost redenumite Basarabia și încorporate în rusă

Em pire. După o scurtă perioadă de așa-zisa autonomie, provincia română

a fost integrat pe deplin în imperiu, devenind gubernie în 1871. Pentru a menţine

ordinea in noua achizitie s-au infiintat si au ramas organele de politie

pe toată durata ocupației până în 1918.

Desigur, poliția din Imperiul Țarist nu a fost doar o instituție de aplicat

legea, pentru a limita dezordinea civilă, pentru a proteja proprietatea etc., era și un instrument

al guvernului central să-și mențină autoritatea și să protejeze interesele

a Petrogradului de-a lungul întregului imperiu, pentru a identifica elementele ostile faţă de

guvernul central, și pentru a preveni căderea coroanei, mai ales după

evenimente care au avut loc în imperiu în 1905 1, care, desigur, au speriat gaura rul -

clasa de ing. Poliția a fost unul dintre pilonii întregului sistem.

Cu toate acestea, mișcarea din 1905 a fost suprimată; elementele revoluţionare

nu au fost eradicate. Începutul războiului ar fi putut fi folosit de aceste forțe

pentru a destabiliza întregul sistem. De asemenea, războiul ar fi putut fi folosit ca catalizator

pentru mişcarea naţională din întreg imperiul de aceea unul dintre scopurile principale

a poliției a fost să monitorizeze atmosfera din societate, să identifice hos -

element de țiglă și pentru a eradica toate amenințările la adresa stăpânirii ruse în timpul acelui dif -

perioadă fictivă.

În studiul de față, ne propunem să abordăm câteva aspecte mai puțin cunoscute ale lui -

Basarabiei în timpul Primului Război Mondial. În special, ne vom concentra asupra activi

ty de forţe de poliţie din provincia română ocupată de imperiul rus. Noi

intenționează să vadă dacă în timpul războiului forțele de poliție din Basarabia au avut activități speciale

legături sau pur și simplu aveau aceeași „activitate de rutină” ca înainte de război. Câți polițiști

ofițerii au fost implicați în război, dar și în viața socială.

Pentru a ne atinge obiectivele, am consultat documente de la National

Arhiva Republicii Moldova. Cercetarea noastră se bazează exclusiv pe colega de arhivă -

rial pe care le-am identificat în două fonduri: Fondul numărul 2: cancelaria guvernului.

ernor al Basarabiei, şi Fond numărul 289 privind forţele de poliţie din Basarabia.

Nu am folosit nicio literatură științifică pentru că am vrut să arătăm activ -

caracterul surselor polițienești reflectate în sursele primare: dispoziție oficială, ordine,

rapoarte secrete etc., emise de diferite autorități.

Începutul războiului a însemnat un proces uriaș de mobilizare din partea tuturor

imperiu. Imperiul rus avea un teritoriu imens, astfel încât aveau destulă populație -

ție de a chema la război. Războiul a avut ca rezultat mobilizarea nu numai a celor obișnuiți

armata dar si rezerva. Conform unui document 2 din 30 decembrie 1914

trimis la poliția orașului Chișinău, în procesul de mobilizare trebuia inclus -468 niG sau Ch ios A

1. Revoluția din 1905.

2. Arhiva Națională a Republicii Moldova, fond 289, caseta 17, dosar 2, f.10.

ed soldaţii militari de rezervă. Poliția avea sarcina de a supraveghea

proces și de identificare a ratnikilor 3 care nu au venit la centrele de mobi -

lizare.

După cum putem concluziona, autoritățile au avut de-a face cu soldații de rezervă care nu vor -

să meargă la război, motiv pentru care poliția a avut o treabă dificilă de monitorizare
întregul proces de mobilizare.
Unul dintre aspectele muncii forțelor de poliție din Imperiul Rus a fost mon -
monitorizarea atmosferei generale din societate și identificarea
elemente ostile și radicale. Potrivit unui raport secret 4 din februarie 1917,
trimis guvernatorului Basarabiei de ispravnikul 5 al Chişinăului, în ianuarie, în a lui
județul, mișcările de agitație nu au fost prezente și populațiile locale au fost
neexprimând nicio nemulțumire față de sistem.
Pe tot parcursul războiului, rapoarte privind atmosfera generală din provincie
fusese trimisă de toți șefii de poliție din toate județele Basarabiei. De exemplu: cel
ispravnik din Orhei a trimis un raport în care menționa că în județul său, în
Ianuarie, nu au existat semne de activitate de agitație, acțiuni ilegale, sau chiar furturi 6.
Raportul a fost semnat la 7 februarie 1917.
Un alt proces-verbal 7semnat la 1 februarie 1917 de către domnul de poliție 8Ismail
si tot trimis guvernatorului Basarabiei, stipula ca starea de spirit a
intelectuali și muncitori a fost bun. În acest raport, dar și în alte mențiuni
s-au făcut că nu erau semne de îngrijorare, că atmosfera generală era
bine, că elementele revoluționare nu fuseseră detectate, iar loialitatea față de
coroana era de neclintit.
Rapoartele din ianuarie-februarie 1917 sunt mai interesante, pentru că, după cum știm,
în februarie 1917 a fost organizată o lovitură de stat care a pus capăt celor 300 de ani de țarism.
Putem presupune că fiind o provincie periferică, mișcarea revoluționară a avut
nu a ajuns în Basarabia la începutul anului, sau cel puţin nu a fost atât de puternic
și de aceea rapoartele poliției sunt atât de pozitive în ceea ce privește atmosfera generală.
Lucrurile s-au schimbat însă în acel an. Un fapt interesant: conform comenzilor

din 7 decembrie 1911 și 27 mai 1915 toate rapoartele, clasificate ca secrete, au fost trimise

la guvernatorul Basarabiei, adică la cel mai înalt nivel din gubernie .

În timpul războiului, cenzura a fost adesea folosită de autorități pentru a păstra

situația sub control. Aceste metode, desigur, au avut impactul lor asupra

cetăţeni şi a influenţat modul de viaţă. De exemplu, conform unui document -

ment 9emis la 9 februarie 1915 de către regiunea militară Odessa, general- Activitatea Politicii pentru Cesin be ss A r A bi A durin G Lumea WA r în469

3. Ratnikłreservist în armata imperială rusă.

4. NARM, fond 2, caseta 1, dosar 9943, pag. 1.

5. Reprezentantul guvernatorului în judeţe. Una dintre îndatoririle lui era să mențină siguranța publică.

6. NARM, fond 2, caseta 1, dosar 9943, pag. 2.

7. NARM, fond 2, caseta 1, dosar 9943, pag. 3.

8. Şeful poliţiei.

9. NARM, fond 289, caseta 17, dosar 2, f. 119.

guvernatorul Mihail Ebelov, a fost interzis să vorbești la telefon în germană,

Limbile maghiară, turcă sau ebraică (pentru că era dificil pentru cenzură).

Documentul mai menționa că nu numai oamenii care vorbesc la telefoane

ar fi pedepsiți, dar și cetățenii care ar permite altora să vorbească în acestea

limbi folosind telefoanele lor. După cum se prevede în document, funcționarii publici

care lucrează în companii de telefonie publice sau cei care lucrează în telefonie privată

companiile aveau sarcina de a nu permite nimănui să vorbească în limbile bărbaților -

mentionate mai sus. Dacă se identificau astfel de încălcări, aceste persoane aveau datoria să informeze

poliţie. Poliția avea rolul de a-i identifica pe cei care au ignorat ordinul gen-ului.

guvernatorul general și pedepsirea lor: o pedeapsă financiară de până la 3.000 de ruble,

sau trei luni de închisoare, sau exil.

Un alt exemplu de cenzură în timpul războiului este documentul secret

trimis de ministrul Afacerilor Interne la 2 aprilie 1916 tuturor guvernanţilor din imperiul 10 . Informațiile din acest document indică faptul că în regiunile cu Populația musulmană a trebuit să fie difuzat filmul „Ultima zi a Constantinopolului”. Filmul este despre cucerirea orașului și uciderea împăratului Constantin. În opinia ministrului, filmul ar putea provoca o imagine falsă a puterii islamului și a Turciei de aceea a trebuit interzis.

În timpul Primului Război Mondial, rusul și astfel de imperii otomane erau dușmani, deci interzicerea unui „film de propagandă” are sens. Religia crestin-ortodoxa - gion a fost unul dintre stâlpii sistemului autocratic rus. Acesta este motivul pentru care diferite minorități religioase au avut o viață dificilă în imperiu. Începutul lui războiul a pus mai multă presiune asupra acestor grupuri, după cum arată următorul document. Potrivit unui document secret 11 trimis de guvernatorul Basarabiei, Mihail Gilhen pentru ispravniki și maeștrii de poliție ai guberniei, ascensiunea sectarii - ianismul era foarte îngrijorător pentru autorități, deoarece principalele activități ale grupurile sectare erau împotriva popoarelor ortodoxe. În document, guvernatorul a menționat că acele grupuri religioase și-au învățat adepții împotriva tradițiile rusești și a promovat antimilitarismul, prin propagandă și agi - tații. Baptiștii, evanghelicii și adventiştii au fost numiți grupuri de sectari. The documentul mai menționa că „mișcarea sectarismului” a fost susținută de străini, și mai ales de către germani. În document, guvernatorul a oferit argumente de ce aceste grupuri erau periculoase pentru imperiul rus și ordonate forțele de poliție să monitorizeze activitatea acelor minorități religioase, și mai ales în special activitatea conducătorilor lor. Este foarte interesant, pentru că, potrivit document, aceste grupuri religioase au fost văzute ca „cai troieni” infiltrați de către germani în Imperiul Rus. După cum s-a menționat, Biserica Ortodoxă

a jucat un rol enorm în Imperiul Rus, motiv pentru care orice „amenințări” la adresa 470 niG sau Ch ios A

10. NARM, fond 2, caseta 1, dosar 9760, f. 172.

11. NARM, fond 289, caseta 23, dosar 13, pag. 2.

religia dominantă au fost văzute ca o provocare pentru întregul sistem, în special în timpul

in timpul razboiului.

După revoluția din 1905, elementele radicale din imperiu nu au fost șterse -

au continuat să pună autoritățile în alertă. Muncitorii Internaționali

Ziua a fost un bun prilej de a se manifesta împotriva sistemului, mai ales în vremuri

de război total.

Potrivit unui raport secret 12 emis tuturor guvernanților de către ministrul de interne

Afaceri la 8 aprilie 1916, în fiecare an de Ziua Internațională a Muncitorilor, revolu -

tionarii foloseau muncitorii si intelectualii radicali in demonstratii

împotriva statului. Din cauza războiului, era foarte important să se mențină ordinea

și pentru a proteja coroana. Polițiștii au primit ordinul să acționeze rapid și să decidă

ferm împotriva oricăror tulburări.

În timpul războiului, poliția avea sarcina de a preveni sabotajul și trădarea -

tot ceea ce ar putea cauza înfrângerea imperiului. Teritoriul imperiului era bogat

în materii prime care ar putea fi introduse ilegal în ţările inamice, contribuind astfel la

înfrângerea imperiului țarist. Ținând cont de aceste aspecte, autoritatea -

legăturile au emis un avertisment către forțele de poliție pentru a preveni astfel de acțiuni. Pentru

de exemplu, un document secret 13 emis la 12 februarie 1915 de către ispravnik-ul

Județul Chișinău către un coleg de poliție, a menționat că, potrivit vari -

Din surse, cuprul a fost dus din Rusia către Imperiul German. Ispravnikul

credea că cuprul a fost introdus clandestin în Imperiul German prin Regat

al României, şi a propus ca poliţia basarabeană să ia în secret pe

spionarea segmentului de frontieră cu România.

Războiul, desigur, a însemnat că atmosfera generală din țările beligerante

a fost tensionat. Pentru cetățenii țărilor inamice care trăiesc în rusă

imperiului în timpul conflictului era foarte greu să trăiești în pace și să nu fii

supus presiunilor din partea statului. Documente din Arhiva Naţională a

Republica Moldova oferă informații despre situația cetățenilor străini în

Imperiul Rus, în special statutul juridic al cetățenilor germani, austro-

Imperiile maghiare, și otomane, deci, dușmanii imperiului țarist.

Un document 14 din 21 decembrie 21 1914, semnat de ispravnik-ul

judetul Soroca, prevedea ca toti cetatenii tarilor inamice care nu au primit

cetăţenia rusă, trebuia arestată imediat şi deportată

în alte regiuni îndepărtate ale imperiului rus unde li se va permite să trăiască.

Un alt document interesant privind soarta cetățenilor inamicilor.

statul a fost emis de guvernatorul Basarabiei, Mihail Gilhen. În telegrama 15

trimis la ispravnik-ul din Soroca la 1 ianuarie 1915, guvernatorul a propus ca AC tivitatea Policei pentru Cesin să fie ss A r A bi A durin G Lumea WA r în471

12. NARM, fond 2, caseta 1, dosar 9583, f. 1.

13. NARM, fond 289, caseta 23, dosar 13, pag. 18.

14. NARM, fond 289, caseta 27, dosar 8, f. 76.

15. NARM, fond 289, caseta 27, dosar 8, f. 1.

toți germanii sănătoși: cetățeni ai imperiului german și austriac, cu vârsta de 18-

45, a trebuit să fie deportat în gubernia Saratov ca prizonieri de război. Cei care la

acel moment au fost bolnavi, au trebuit să fie trimiși în gubernia Saratov după ce au devenit

sănătos. De asemenea, guvernatorul Gilhen, a propus ca etnicii germani: cetățeni ai

Imperiile germane și austro-ungare, mai vechi de 45 de ani ar trebui să fie și ele

deportat in gubernia mai sus mentionata . O altă informație interesantă de la

această telegramă este mențiunea despre poporul etnic slav. Guvernatorul indi -

cated că indivizii slavi, cetăţeni ai acestor două imperii, dar a căror loialitate faţă de

țarul era îndoielnic trebuia și deportat la Saratov. În ambele cazuri, cel

forțele de poliție aveau sarcina de a identifica persoanele care trebuiau deportate,

și să monitorizeze întregul proces.

Pe lângă telegrama trimisă la 1 ianuarie ispravnik-ului din Soroca

Județul, guvernatorul a trimis o altă telegramă 16 la 20 februarie 1915 cu noi

instrucţiuni. Telegrama conţinea 6 propuneri cu privire la un străin, dar

vom prezenta doar câteva dintre ele, doar pentru a completa informațiile despre ședință -

acțiunile străinilor, în special a cetățenilor statelor inamice, precum germanul,

Imperiul Austro-Ungar şi cel Otoman.

Prima propunere din telegramă prevedea că poliția trebuie să completeze

deportările cetăţenilor, cu vârste cuprinse între 18-45 de ani, capabili să poarte arme, din cele de mai sus-

state mentionate. Telegrama indica, de asemenea, că cetățenii francezi și italieni

nu au fost subiecte de deportare. Alte categorii de persoane nedeportate au fost

creştinii din Imperiul Otoman şi poporul slav – cetăţeni ai celor trei

statelor inamice amintite mai sus. Forțele de poliție au avut sarcina să asigure că deporul -

aveau loc și că indivizi greșiți nu au fost deportați la

Saratov gubernia .

Aceste exemple, și multe altele, referitoare la deportările cetățenilor

a imperiilor german, austro-ungar și otoman arată situația

ţie în timpul războiului. Desigur, nu toți acești cetățeni erau spioni sau organizați

subversiști, dar autoritățile ruse au decis că este mai sigur să-i deporteze

guberniilor din interiorul imperiului rus, decât să le lase să locuiască acolo, în Basarabia

la frontiera imperiilor. Cu siguranță, acele măsuri au fost drastice, dar a fost o

vreme de razboi, deci categoric, autoritatile centrale, prin reprezentantii locali, au incercat

pentru a elimina tot ceea ce ar putea dăuna autocrației și imperiului însuși.

Inteligența joacă un rol foarte important în vremuri de război. Țările care luptă împotriva

reciproc încearcă să găsească slăbiciunile inamicului pentru a reuși. Așa a fost

și în timpul Primului Război Mondial.

În timpul războiului, forțele de poliție basarabene au avut de a face cu cazuri de

spionaj. La 15 ianuarie 1915, ispravnikul Chișinăului a trimis un document secret 17 472 niG sau Ch ios A

16. NARM, fond 289, caseta 27, folder 8, pag. 67.

17. NARM, fond 289, caseta 23, dosar 13, f. 9.

cu informații despre un cetățean danez în vârstă de 49 de ani, pe nume Anton Christiansen.

Documentul menționează că la 27 decembrie 1915, Christiansen a plecat din

Copenhaga prin Suedia cu o sumă mare de bani. Potrivit documentului -

ment, Anton Christiansen a fost un spion german și a primit bani de la

Misiune germană la Copenhaga. Caracteristicile fizice ale lui Christiansen au fost:

înălțime medie, grăsime și o mustață.

Acest cetățean danez, Anton Christiansen, a atras o atenție serioasă autorului -

ities, deoarece într-un alt document 18 era o afirmație clară că în cazul în care el

a fost identificat, ar trebui arestat imediat.

Desigur, în timpul războiului, informațiile despre diferiți spioni erau suficiente. Noi

a ales doar un caz pentru a reflecta activitatea forțelor de poliție și în această direcție. The

următoarele două cazuri interesante ne arată cât de mult s-a implicat poliția în social

viata imperiului, inclusiv Basarabia.

Potrivit unui document 19 de la Arhivele Naţionale ale Moldovei, ministrul

al Afacerilor Interne ale Imperiului Rus avea informații că în unele regiuni ale

imperiu, în magazine plicuri cu imaginea Kaiserului german și a impe -

familia rial a Imperiului German fusese vândută. Din cauza internaționalului situație, ministrul a crezut că vânzările cu imaginile inamicului se îndreaptă a statelor și a familiilor lor erau nepotrivite și trebuiau oprite. documentul - mentul a fost trimis tuturor isparvnikilor și maeștrilor de poliție din tot imperiul pe 26 februarie 1915.

În final, vă prezentăm informații din alte documente interesante referitoare la - ing amploarea implicațiilor forțelor de poliție în societate în timpul războiului.

La 10 ianuarie 1916, un document 20 eliberat guvernatorilor din toată Rusia empire de către ministrul Afacerilor Interne a menționat indignarea regelui Gheorghe al V-lea al Marii Britanii. Potrivit documentului, ambasadorul de Marea Britanie la Sankt Petersburg informase ministrul de Externe că Regele George nu era fericit că în loc de imnul oficial „Dumnezeu să-l salveze pe rege”, multe orchestre din Imperiul Rus au cântat melodia „Rule Britannia”.

Pentru a evita tensionarea relațiilor dintre aliați, documentul emis tuturor guvernelor ernors au menționat că din acel moment, în toate interpretările publice, doar cel va fi cântat imnul oficial al Imperiului Britanic „Dumnezeu să salveze regele”.

În ceea ce privește activitatea forțelor de poliție din Basarabia în timpul Primului Război Mondial, putem trage câteva concluzii, pe baza informațiilor pe care le-am extras din sursele de arhivă menționate în text. În primul rând, au fost implicate forțele de poliție suficient pentru a salva imperiul de dușmani interni și, de asemenea, externi.

Nu numai că aveau slujba lor obișnuită, dar și polițiștii aveau sarcina de prevenire a oricăror acțiuni, inclusiv sabotajul care ar putea dăuna camei ruse - ACTIVITATEA Politicii pentru C esin be ss A r A bi A durin G Lumea WA r in473

18. NARM, fond 289, caseta23, dosar 13, pag. 10.

19. NARM, fond 289, caseta 17, dosar 5, pag. 25.

20. NARM, fond 2, caseta 1, dosar 9760, f. 26.

paign in razboi. Diferite categorii de cetățeni au făcut obiectul intimidării din partea
forțele de poliție, cum ar fi minoritățile religioase, străinii sau intelectualii radicali,
si muncitori. Cetăţenii ţărilor care luptau împotriva imperiului rus aveau
o perioadă dificilă în timpul războiului. După cum am văzut, ei au fost supuși persecuției și
deportare, iar poliția a fost direct implicată în ambele cazuri. De asemenea, după
instalarea cenzurii, poliția avea o altă sarcină, și anume aceea de a identifica și joc de cuvinte.
strigându-i pe cei care încălcau legea.

Putem presupune că din cauza războiului și a naturii imperiului, poliția
forțele au jucat un rol major în treburile interne, menținând puterea țarului
și clasa conducătoare. Cu toate acestea, în cele din urmă, după cum știm, imperiul rus col -
decăzut.

După cum am menționat la început, am ales acest subiect pentru că este în mare măsură
necunoscută publicului, dar este o parte importantă a istoriei Basarabiei. Noi
încercat, prin documente pe care le-am identificat în Arhiva Naţională a Republicii
a Moldovei, să prezinte câteva aspecte ale activității forțelor de poliție între
râurile Prut și Nistru în timpul Primului Război Mondial, activități care în opinia noastră
sunt interesante nu numai pentru istorici, ci și pentru cei interesați de
istoria provinciei române. 474 niG sau Ch ios A

ABRuDAN Mircea-Gheorghe, dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeű-Bolyai,
Cluj-Napoca, str. Kogćlniceanu 1, Cluj-Napoca, 400084, România, email: mircea.abru -
dan@ubbcluj.ro.

dr. BâRSu Cristian, conf. univ., Facultatea de Medicină, Catedra Socială
Științe, Umanism și Istoria Medicinei Universitatea de Medicină „Iuliu Haůieganu”,
Cluj-Napoca, directorul Muzeului Şcolii de Medicină Cluj, 31 Avram Iancu
str., Cluj-Napoca, România, e-mail: cristianbarsu@yahoo.com.

BOLOV AN Ioan, Ph.D., Professor, vice-rector of Babeţ-Bolyai university, Head researcher at the Center for Transylvanian Studies, Romanian Academy, 1 Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca, 400084, Romania, e-mail: ioanbolovan52@gmail.com.

BONDA Ioana Mihaela, Ph.D. Senior researcher at Babeű-Bolyai university, 1 Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca, 400084, Romania, e-mail: ioanabonda@yahoo.com.

CâMPEAN Dana-Emilia, Ph.D., Babeţ-Bolyai university, 1 Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca, 400084, Romania, e-mail: campean_danaemilia@yahoo.com.

CHIOSA Igor, Ph.D. student, History Institute of the Academy of Sciences of Moldova; Lecturer at the Moldova State university, Department of History and Philosophy. A. Mateevici, 60 str. Chisinau, Republic of Moldova. e-mail: igorchiosa9@gmail.com.

COV ACI Diana, Ph.D., Scientific researcher, Centre for Population Studies, Babeţ-Bolyai university, 68 Avram Iancu St., Cluj-Napoca, Romania, e-mail: dianacovaci@yahoo.com.

DAN Nelu, Ph.D., university of udine, Department of Economics and Statistics, via Tomadini, 30/A - I-33100 udine (uD), e-mail: dan@uniud.it

DIACONu Maria Aurelia , Ph.D., Babeţ-Bolyai university,1 Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca, 400084, Romania, e-mail: maria_diaconu_84@yahoo.com.

DRECIN Mihai, Ph.D., Professor, university of Oradea, 1 universitćůii St., Oradea, 410087, Bihor, e-mail: drecin_mihai@yahoo.com. list of Authors

DZHuMYHA Y evhen, Ph.D., Odessa I. I. Mechnikov National university, ukraine, e-mail: man_il@ukr.net.

GORuN Hadrian, Ph.D., Senior Lecturer Contantin Brancuţi university, Târgu Jiu, 30 Eroilor St., Targu-Jiu, Gorj, Romania, 210135, e-mail: hadriangorun_79@yahoo.com.

GROZA Mihai-Octavian, Ph.D. student, Faculty of History and Philosophy, Babeţ-Bolyai university, Cluj-Napoca, 1 Mihail Kogćlniceanu St., e-mail: grozamihai@ymail.com.

IORDAN Tiberiu , Ph.D. student, Faculty of History and Philosophy, Babeţ Bolyai university,

1, M. Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca; e-mail: tibiiordan@yahoo.com.
IuDEAN Ovidiu Emil, Ph.D. assistant researcher, Centre for Population Studies, Babeţ-Bolyai university, 68 Avram Iancu St., Cluj-Napoca, Romania, e-mail: ovidiu.iudean@gmail.com.
Dr. LuKács József, Muzeul de Istorie, Universitatea Babeţ-Bolyai, Redactor la Apostrof revista, publicație a Uniunii Scriitorilor din România, Cluj-Napoca, str. IC. Brćtianu, nu. 22; e-mail: lukacsjozsef@revista-apostrof.ro.
Dr. LuPESCu -M AKó Mária, Lector, Catedra de Istorie Maghiară, Facultatea de Istorie şi Filosofie, Universitatea Babeţ-Bolyai, Cluj-Napoca, Str. Mihail Kogćlniceanu, nr. 1, RO-400084 Cluj-Napoca; e-mail: marialupescu@yahoo.com.
Dr. Mârza Radu. Conferentiar principal, Departamentul Medieval, Modern timpuriu și Artă Istorie, Facultatea de Istorie şi Filosofie, Universitatea Babeţ-Bolyai, Cluj-Napoca, Str. Mihail Kogćlniceanu, nr.1, RO-400084 Cluj-Napoca; e-mail: rmarza@yahoo.com.
MEHEDINŢI -B EIEAN Mihaela, Ph.D., assistant researcher, Babeű-Bolyai university, Cluj-Napoca, Romania, Str. Mihail Kogćlniceanu, nr.1, RO-400084 Cluj-Napoca; e-mail: mihaela_mehedinti@yahoo.com.
MITRACHE Marius-Mircea, Ph.D., Babeű-Bolyai university, 1 Mihail Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca, Romania, e-mail: marius_mitrache@yahoo.com
MOTTA Giuseppe , Ph.D., Senior Lecturer, La Sapienza university of Rome, V .le Regina Elena 295, 00185 Rome, e-mail: giuseppe.motta@uniroma1.it
ONOFREI Adrian, Ph.D., The National Archives of Romania, Bistrița Nćsćud Branch, 3-5 Gćrii St., Bistriůa, e-mail: adrianonofreiu@yahoo.com.
POPA ANDREI Mirela, Ph.D., Scientific Researcher, Romanian Academy, "George Bariůiu" Institutul de Istorie, str. M. Kogćlniceanu nr. 12-14, Cluj-Napoca, România, e-mail: mirela_and_rei@yahoo.com.

POPOVICI Vlad, Ph.D. , Cercetător asociat, Centrul de Studii Populației, Babeű-Bolyai
universitate, str. Avram Iancu 68, Cluj-Napoca, e-mail: vladutpopovici@yahoo.com.
RuŞEş Dutch, Ph.D. candidat, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeț Bolyai,
str. M. Kogćlniceanu 1, Cluj-Napoca; e-mail: ruset_raducu@yahoo.com.
RusZA1⁄2A Perfect, Ph.D. Student, Institutul de Istorie, Universitatea Jagiellonian din Cracovia,
Sankt Petersburg 13, 31-007 Cracovia, Polonia. E-mail: ruszala.kamil@gmail.com 476 nli stof Au thors
SANTORO Stefano, Ph.D., Departamentul de Științe Umaniste,
Via Economo, 4 – Trieste – Italia, e-mail: steff_ts@yahoo.com
SCHMAuCH Joseph, Ph.D. student, Universitatea din Lorena, Universitatea Regională și Lorraină -
Centrul de istorie (CRuLH); Campus Lettres et Sciences Humaines, Place Godefroy
de Bouillon, BP 3397, 54015 Nancy cedex Franța Șeful arhivelor departamentale Belfort,
e-mail: joseph.schmauch@orange.fr.
SIMA Ana Victoria, conf. univ., Facultatea de Istorie și Filosofie, Babeș-Bolyai
universitate, str. M. Kogćlniceanu 1, Cluj-Napoca, România, e-mail: annasimma@yahoo.it.
ȘMIGuN Alina – Oana, dr. student, Universitatea din București, Facultatea de Istorie, Bd.
Regina Elisabeta 4-12, 030018, București, e-mail: alina.smigun@gmail.com.
SOROȘTINEANu Valeria, Ph.D., Senior Lecturer, “Lucian Blaga” university, Sibiu, 10, Victoriei
Bd., 550025, Sibiu, e-mail: valeria.sorostineanu@ulbsibiu.ro,
STANCIu Iulia-Dorina, Ph.D. Student, Babeű-Bolyai university, Faculty of History and
Philosophy, 1 Mihail Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca, e- mail: stanciu_iulia_dori -
na@yahoo.com.
STEGHERR Rudolf Marc, PhD Magister Artium Marc Stegherr, Ludwig Maximilians
university Munich, Institute for Slavic Philology; universitatea Babeţ-Bolyaj Cluj-
Napoca, Faculty for European Studies; e-mail: marcstegherr@hotmail.com.
STOICA Mihnea Simion, Ph.D. Student, Faculty of History and Philosophy, Research

Assistant, Faculty of Political, Administrative and Communication Sciences; Babeű-Bolyai university, Mihail Kogćlniceanu St., 1, Cluj-Napoca, e-mail: stoica@fspac.ro

ȚâGȘOREAN Carmen, Ph.D., Center for International Cooperation, Babeű-Bolyai university, 68 Avram Iancu St., e-mail: carmen.tagsorean@ubbcluj.ro.

TăMAȘ Oana Mihaela, Ph.D., Center for university Development and Quality Management, Babeţ-Bolyai university, 7 Pandurilor St. Juventus Building, 400376 Cluj-Napoca, România, e-mail: oanatamasm@gmail.com.

TOMI , Raluca, Ph.D., Senior researcher, "Nicolae Iorga" Institute of Romanian Academy, Bucharest, 1 Aviatorilor St., Bucharest, e-mail: ralucatomi2013@gmail.com.

TuRLIuC Cćtćlin, Romanian Academy, Iasi Branch, Bd. Carol I 8 No., 00505, Romania, e-mail turliuc@gmail.com.

ZAHARIA IONELA , Ph.D. Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeű-Bolyai, 1 Mihail Kogćlniceanu St., Cluj-Napoca, Bursier Johann Weber, Graz, Austria, e-mail:ionelazaharia@ymail.com. li stof au thorns n477

, 6 % 1